ALEX

ANDRE DUMAS

Vicontele de Bragelonne
sau
Zece ani mai târziu

Volumul 4

Cuprins

Capitolul I.....4
Capitolul II.....12
Capitolul III.....19
Capitolul IV.....27
Capitolul V.....54
Capitolul VI.....63
Capitolul VII.....69
Capitolul VIII.....79
Capitolul IX.....85
Capitolul X.....96
Capitolul XI.....103
Capitolul XII.....112
Capitolul XIII.....120
Capitolul XIV.....128
Capitolul XV.....132
Capitolul XVI.....137
Capitolul XVII.....141
Capitolul XVIII.....153
Capitolul XIX.....159
Capitolul XX.....165
Capitolul XXI.....174
Capitolul XXII.....179
Capitolul XXIII.....194
Capitolul XXIV.....202
Capitolul XXV.....218
Capitolul XXVI.....225
Capitolul XXVII.....233
Capitolul XXVIII.....243
Capitolul XXIX.....249
Capitolul XXX.....254
Capitolul XXXI.....261

Capitolul XXXII.....269
Capitolul XXXIII.....275
Capitolul XXXIV.....281
Capitolul XXXV.....289
Capitolul XXXVI.....298
Capitolul XXXVII.....309
Capitolul XXXVIII.....318
Capitolul XXXIX.....325
Capitolul XL.....333
Capitolul XLI.....340
Capitolul XLII.....346
Capitolul XLIII.....355
Capitolul XLIV.....362
Capitolul XLV.....371
Capitolul XLVI.....381
Capitolul XLVII.....392
Capitolul XLVIII.....394
Capitolul XLIX.....398
Capitolul L.....404
Capitolul LI.....410
Capitolul LII.....419
Capitolul LIII.....424
Capitolul LIV.....430
Capitolul LV.....437
Capitolul LVI.....443
Capitolul LVII.....450
Capitolul LVIII.....457
Capitolul LIX.....463
Capitolul LX.....468
Capitolul LXI.....473
Capitolul LXII.....478
Capitolul LXIII.....483
Epilog.....489
Moartea domnului d'Artagnan.....508

Capitolul I
Rivali politici

D'Artagnan îi făgăduise domnului Baisemeaux că va fi înapoi la sfârşitul mesei şi se ţinu de cuvânt. Erau la vinurile uşoare şi la băuturile dulci, despre care mergea vestea că se aflau din belşug în pivniţa guvernatorului, când pintenii căpitanului de muşchetari răsunară pe coridor şi el însuşi apăru în pragul uşii.

Athos şi Aramis se feriseră să-şi dea pe faţă gândurile în timpul convorbirii. Astfel că nici unul din ei nu izbutise să

ghicească ce era în capul celuilalt. Mâncaseră bine, discutaseră despre Bastilia, despre cea din urmă călătorie la Fontainebleau, despre viitoarea serbare pe care domnul Fouquet avea să o dea la Vaux. Se menţinuseră la generalităţi şi nici unul, în afară de Baisemeaux, nu atinsese chestiunile particulare.

D'Artagnan căzu tocmai la mijlocul convorbirii, palid încă şi emoţionat după întrevederea sa cu regele. Baisemeaux se grăbi să-i ofere un scaun. D'Artagnan nu se codi să primească un pahar plin, şi-l goli dintr-o sorbitură. Athos şi Aramis observară amândoi că prietenul lor nu era în apele lui. Cât despre Baisemeaux, el nu-l mai vedea decât pe căpitanul de muşchetari al maiestăţii sale şi căuta cu tot dinadinsul să-i fie pe plac. A fi în preajma regelui însemna, pentru domnul Baisemeaux, a avea toate îndreptăţirile. Aramis, cu toate că vedea bine această tulburare, nu-i putea ghici însă pricina. Singur Athos credea că înţelege ceva. Pentru el, întoarcerea lui d'Artagnan şi mai ales frământarea omului atât de liniştit de obicei, însemna: "I-am cerut regelui ceva şi regele m-a refuzat" şi socotea că numai acesta putea fi adevărul. Athos zâmbi, se ridică de la masă şi-i făcu un semn lui d'Artagnan, ca spre a-i aminti că aveau altceva mai bun de făcut decât să stea şi să se ospăteze acolo. D'Artagnan pricepu îndemnul şi-i răspunse printr-un alt semn. Aramis şi Baisemeaux, urmărind acest dialog mut, priviră întrebător. Athos se simţi atunci dator să le dea lămuriri în legătură cu ceea ce se întâmpla.

— Adevărul, prieteni — zise contele de La Fère cu un surâs — este că tu, Aramis, ai stat la masă cu un criminal de stat, iar dumneata, domnule Baisemeaux, cu propriul dumitale prizonier.

Baisemeaux scoase o exclamaţie de surprindere şi aproape de bucurie. Acest simpatic domn Baisemeaux era mândru de închisoarea lui. Lăsând la o parte chestiunea câştigului, cu cât avea mai mulţi deţinuţi, cu atât era mai fericit; şi cu cât aceşti deţinuţi erau mai de soi, cu atât se simţea mai măgulit.

În ce-l priveşte pe Aramis, acesta, luând o înfăţişare potrivită cu împrejurarea, zise:

— Oh, dragă Athos, iartă-mă, dar aproape că bănuiam ceea ce se petrece. Vreo poznă de-a lui Raoul sau a domnişoarei de La Vallière, nu-i aşa?

— Vai! murmură Baisemeaux.

— Iar tu — continuă Aramis — ca mare senior ce eşti, neţinând seama că palatul nu mai e ticsit acum decât de curteni, te-ai dus la rege şi i-ai vorbit fără ocol.

— Ai ghicit, prietene.

— Astfel încât — bâigui Baisemeaux, speriat că avusese la masa lui pe un om căzut în dizgraţia maiestăţii sale — astfel încât, domnule conte...?

— Astfel încât, dragul meu guvernator — răspunse Athos — prietenul meu d'Artagnan îţi va înmâna hârtia aceea pe care o zăresc la cingătoarea lui şi care nu este altceva, desigur, decât ordinul pentru arestarea mea.

Baisemeaux întinse mâna, cu supunerea lui obişnuită. D'Artagnan scoase, într-adevăr, două hârtii de la brâu şi pe una i-o dădu guvernatorului. Baisemeaux desfăcu hârtia şi citi cu jumătate de glas, privind către Athos pe deasupra rândurilor şi întrerupându-se mereu în cursul lecturii:

— "Ordin de întemniţare în castelul meu de la Bastilia..." Foarte bine... "În castelul meu de la Bastilia... domnul conte de La Fère." Oh, domnule, e pentru mine o dureroasă cinste de a vă ţine sub pază!

— Vei avea un deţinut potolit, domnule — rosti Athos cu glasul lui blând şi melodios.

— Dar un deţinut care nu va sta mai mult de o luna la dumneata, dragul meu guvernator — zise Aramis, în timp ce Baisemeaux, cu ordinul în mână, transcria în condica lui de înregistrări voinţa regală.

— Ba nici măcar o zi sau, mai bine zis, nici măcar o noapte — adăugă d'Artagnan arătând al doilea ordin al regelui — căci acum, scumpe domnule Baisemeaux, va trebui să transcrii acolo şi acest ordin de punere numaidecât în libertate a contelui.

— Ah — făcu Aramis — m-ai scăpat de-o mare grijă, d'Artagnan!

Şi strânse într-un chip plin de înţeles mâna muşchetarului, o dată cu aceea a lui Athos.

— Ei, cum — rosti cu uimire acesta din urmă — regele îmi redă libertatea?

— Citeşte, dragă prietene — răspunse d'Artagnan.

Athos luă ordinul şi-l citi.

— E adevărat — zise el.

— Şi-ţi pare rău? întrebă d'Artagnan.

— Oh, nu, dimpotrivă. Eu nu-i vreau răul regelui şi cel mai mare rău pe care cineva îl poate dori regilor este de a-i face să săvârşească o nedreptate. Dar pesemne că ai avut de îndurat multe pentru asta, nu-i aşa? Hai, mărturiseşte, prietene.

— Eu? Câtuşi de puţin! răspunse muşchetarul râzând. Regele face tot ce doresc eu.

Aramis se uită la d'Artagnan şi văzu că acesta minţea. În schimb, Baisemeaux nu-şi mai lua ochii de la muşchetar, pătruns de o adâncă admiraţie pentru acest om care-l făcea pe rege să zică aşa cum voia el.

— Şi regele îl trimite pe Athos în surghiun? întrebă Aramis.

— Nu, nu chiar aşa; regele nici n-a adus vorba despre aşa ceva — răspunse d'Artagnan. Dar părerea mea e că acum contele nu are altceva mai bun de făcut, afară numai dacă nu ţine să-i mulţumească regelui...

— Nu ţin, într-adevăr — zise Athos zâmbind.

— Ei bine, eu cred că acum contele nu are altceva mai bun de făcut — reluă d'Artagnan — decât să se retragă la castelul său. De altfel, dragul meu Athos, vorbeşte, cere; dacă una din reşedinţe îţi place mai mult decât cealaltă, mă fac punte să ţi-o obţin pe aceea pe care o doreşti.

— Nu, mulţumesc — zise Athos — nimic nu-mi poate face mai multă plăcere, dragă prietene, decât să mă reîntorc în singurătatea mea, la umbra vajnicilor mei copaci, pe malul Loarei. Dacă Dumnezeu e cel mai mare tămăduitor al rănilor sufletului, natura este cel mai desăvârşit leac. Aşa că, domnule — continuă Athos întorcându-se către Baisemeaux — iată-mă liber, nu-i aşa?

— Da, domnule conte, aşa cred, aşa sper cel puţin — rosti guvernatorul întorcând pe o parte şi pe alta cele două bucăţi de hârtie — afară numai dacă domnul d'Artagnan nu are cumva un al treilea ordin.

— Nu, scumpe domnule Baisemeaux, nu — zise muşchetarul — execută-l pe-al doilea şi să ne oprim aici.

— Ah, domnule conte — reluă Baisemeaux adresându-se lui Athos — nici nu ştiţi ce pierdeţi! V-aş fi trecut la treizeci de livre, în rând cu generalii; ce spun, la cincizeci, în rând cu prinţii şi aţi fi mâncat în fiecare seară aşa cum aţi mâncat astă-seară.

— Îngăduie-mi, domnule — răspunse Athos — să mă mulţumesc cu puţinul meu de-acasă. Apoi, întorcându-se către d'Artagnan, îi spuse: Să mergem, prietene.

— Să mergem — răspunse d'Artagnan.

— Îmi va fi dată bucuria — întrebă Athos — de a te avea ca tovarăş de drum, prietene?

— Numai până la poartă, dragul meu — răspunse d'Artagnan. După aceea, îţi voi spune ceea ce i-am spus şi regelui: "Sunt de serviciu".

— Dar tu, scumpul meu Aramis — zise Arhos cu un zâmbet — nu vrei să mă însoţeşti? La Fère e în drumul spre Vannes.

— Eu, dragă prietene — răspunse prelatul — am o întâlnire astă-seară la Paris şi n-aş putea lipsi fără să-mi încurc anumite rosturi.

— Atunci, iubite prietene — zise Athos — dă-mi voie să te îmbrăţişez şi să plec. Dragă domnule Baisemeaux, multe mulţumiri pentru bunăvoinţa dumitale şi mai ales pentru dovada pe care mi-ai arătat-o despre felul cum se trăieşte la Bastilia.

Şi, după ce-l îmbrăţişă pe Aramis şi-i strânse mâna lui Baisemeaux, după ce primi urările de drum bun din partea amândurora, Athos se retrase împreună cu d'Artagnan.

În timp ce deznodământul scenei de la Palatul Regal se încheia la Bastilia, să vedem ce se petrecea acasă la Athos şi la Bragelonne.

Grimaud, după cum ştim, îl însoţise pe stăpânul său la Paris; după cum am arătat, fusese de faţă la plecarea de acasă a lui Athos; îl văzuse pe d'Artagnan muşcându-şi mustaţa şi îl văzuse pe stăpânul lui urcându-se în trăsură; cercetase îndeaproape cele două fizionomii şi le cunoştea bine pe amândouă de prea multă vreme pentru a nu înţelege, dincolo de masca nepăsării lor, că se petreceau lucruri grave. Îndată după plecarea lui Athos, începu să se fră-mânte îndelung. Îşi aminti felul ciudat în care Athos îşi luase rămas bun, îşi aminti stânjeneala, greu de observat pentru alţii, dar nu şi pentru el, a acestui stăpân ale cărui hotărâri erau atât de limpezi, a cărui voinţă era atât de neşovăielnică. Ştia că Athos nu luase nimic în afară de ceea ce avea pe el, şi, totuşi, îşi spunea că Athos nu plecase de-acasă pentru un ceas, nici chiar pentru o zi. În felul cum Athos rostise cuvântul de rămas bun, despărţindu-se de Grimaud, se putea vedea că era vorba de o plecare pentru mai

multă vreme. Toate acestea îi reveniră în minte o dată cu simţămintele de dragoste adâncă pentru Athos, o dată cu groaza de golul şi singurătatea ce cuprind totdeauna închipuirea oamenilor care iubesc; toate acestea, spunem, îl făcură pe cinstitul Grimaud să se simtă foarte trist şi mai ales foarte neliniştit.

Fără să-şi dea seama de ceea ce făcea de la plecarea stăpânului său, rătăcea singur prin toată casa, căutând, ca să spunem aşa, urmele stăpânului, asemuindu-se în aceasta — căci tot ce e bun se aseamănă — câinelui care nu se nelinişteşte de lipsa stăpânului, ci numai i se face un urât de moarte. Dar cum, la instinctul animalului, Grimaud adăuga judecata omului, el se simţea cuprins în acelaşi timp şi de urât şi de nelinişte. Negăsind nimic care să-i călăuzească gândurile, nevăzând nimic sau nedescoperind nimic care să-i potolească temerile, Grimaud începu să-şi *închipuie* ceea ce putuse să se întâmple. Dar închipuirea e izvorul sau, mai curând, supliciul inimilor bune. Într-adevăr, niciodată nu se întâmplă ca o inimă bună să gândească despre un prieten că e fericit sau că e voios. Niciodată porumbelul care şi-a luat zborul în văzduh nu-i trezeşte altceva decât groază porumbelului rămas în hulubărie. Grimaud trecu deci de la nelinişte la groază. Recapitulă tot ceea ce se petrecuse: scrisoarea lui d'Artagnan către Athos, scrisoare în urma căreia Athos păruse atât de abătut; apoi vizita lui Raoul la Athos, vizită în urma căreia Athos îşi pusese ordinele şi costumul de ceremonie; pe urmă, întrevederea aceea cu regele, întrevedere după care Athos se întorsese acasă atât de posomorât; pe urmă, discuţia dintre tată şi fiu, discuţie după care Athos îl îmbrăţişase cu atâta tristeţe pe Raoul, în timp ce acesta plecă atât de întristat la el acasă; în sfârşit, sosirea lui d'Artagnan muşcându-şi mustaţa, sosire în urma căreia domnul conte de La Fère se urcase în trăsură împreună cu d'Artagnan. Toate acestea alcătuiau o dramă în cinci acte, foarte limpede, mai ales pentru un analist de forţa şi pătrunderea lui Grimaud. Şi, din capul locului, Grimaud recurse la mijloacele de prim ordin: se duse să caute în haina pe care o lăsase stăpânul său scrisoarea lui d'Artagnan. Această scrisoare se găsea încă acolo şi iată care era conţinutul ei:

"Dragă prietene, Raoul a venit să-mi ceară lămuriri despre purtarea domnişoarei de La Vallière în timpul şederii tânărului

nostru prieten la Londra. Eu însă sunt un biet căpitan de muşchetari ale cărui urechi sunt împuiate toată ziua cu strigăte de cazarmă şi cu ceea ce se vorbeşte pe coridoarele palatului. Dacă i-aş fi spus lui Raoul tot ce cred a şti, bietul băiat ar fi murit dintr-o dată; eu însă, care sunt în serviciul regelui, nu pot vorbi despre treburile regelui. Dacă inima te îndeamnă, fă-o tu! Lucrurile te privesc mai mult decât pe mine şi aproape tot atât de mult ca şi pe Raoul."

Grimaud îşi smulse un firişor de păr din creştet. Şi-ar fi smuls el mai multe dacă ar fi avut o chică mai bogată! "Iată — îşi zise apoi — nodul enigmei. Fata şi-a făcut de cap. Ceea ce se spune despre ea şi despre rege e adevărat. Tânărul nostru stăpân e înşelat. Pesemne c-o ştie. Domnul conte s-a dus la rege şi i-a vorbit pe şleau. Pe urmă, regele l-a trimis pe domnul d'Artagnan să potolească lucrurile. Ah, Dumnezeule — îşi aminti Grimaud — domnul conte s-a întors acasă fără spadă!" Această descoperire făcu să i se umple fruntea de sudoare cumsecadelui om. Nu stătu să chibzuiască mai mult, ci-şi înfundă pălăria pe cap şi alergă la locuinţa lui Raoul.

După plecarea Louisei, Raoul îşi înăbuşise durerea, dacă nu dragostea, şi, silit să privească înainte pe acest drum primejdios spre care-l împingeau nebunia şi răzvrătirea, el îl văzu de la prima aruncătură de ochi pe tatăl său înfruntând împotrivirea regală, fiindcă Athos se hotărâse de la început să înfrunte această împotrivire. Într-o asemenea clipă de luminare şi înţelegere, nefericitul tânăr îşi aminti foarte bine semnele misterioase ale lui Athos, vizita neaşteptată a lui d'Artagnan şi întreaga înlănţuire a acestei ciocniri dintre un prinţ şi un supus apăru în faţa ochilor săi îngroziţi. D'Artagnan de serviciu, adică ţintuit la postul său, nu venise, fireşte, la Athos pentru plăcerea de a-l vedea pe acesta. El venise ca să-i spună ceva. Acest ceva, în împrejurări atât de potrivnice, nu putea fi decât o nenorocire sau o primejdie. Raoul se cutremură la gândul că fusese egoist, că uitase de tatăl său pentru dragostea lui, că, într-un cuvânt, căutase mângâierea visului sau a deznădejdii, atunci când era poate vorba să respingă atacul făţiş îndreptat împotriva lui Athos. Aceste gânduri îl făcură să sară de pe scaun. Îşi încinse repede spada şi alergă spre locuinţa tatălui său. Pe drum se lovi de Grimaud, care, pornit de la polul opus, se grăbea, cu aceeaşi însufleţire, să descopere adevărul. Cei doi oameni se uitară cu

uimire unul la altul: erau şi unul şi altul pradă aceleiaşi năluciri urzite de închipuirea lor.

— Grimaud! strigă Raoul.

— Domnul Raoul! strigă Grimaud.

— Domnul conte e bine?

— L-ai văzut?

— Nu; unde e?

— Îl caut şi eu.

— Dar domnul d'Artagnan?

— A plecat împreună cu el.

— Când?

— La zece minute după plecarea dumneavoastră.

— Şi cum au plecat?

— Cu trăsura.

— Unde s-au dus?

— Nu ştiu.

— Tatăl meu a luat bani la dânsul?

— Nu.

— O spadă?

— Nu.

— Grimaud!

— Domnule Raoul!

— Mi se pare că domnul d'Artagnan a venit ca să...

— Ca să-l aresteze pe domnul conte, nu-i aşa?

— Da, Grimaud.

— Aş fi jurat că aşa e!

— Pe ce drum au apucat?

— Pe drumul spre chei.

— La Bastilia?

— Ah, Doamne, da!

— Repede, să alergăm fără zăbavă!

— Da, să alergăm.

— Dar încotro? zise deodată Raoul cu deznădejde.

— Să trecem pe la domnul d'Artagnan; poate vom afla ceva acolo.

— Nu; dacă s-au ascuns de mine fugind din casa tatălui meu, se vor ascunde pretutindeni. Să mergem la... Oh, Doamne, dar am înnebunit cu totul astăzi, bunul meu, Grimaud!

— Unde să mergem?

— Am uitat de domnul du Vallon.

— Domnul Porthos?

— Care mă aşteaptă! Ah, ţi-am spus, am înnebunit cu totul astăzi!

— Care vă aşteaptă, unde?

— La schitul franciscan de la Vincennes!

— Ah, Doamne!... Din fericire, e lângă Bastilia.

— Haidem, repede!

— Domnule, să pun şeile pe cai.

— Da, prietene, du-te şi pune-le.

Capitolul II
Unde Porthos e convins, fără să fi înţeles ceva

Vrednicul nostru Porthos, credincios tuturor legilor vechiului cavalerism, se hotărâse să-l aştepte pe domnul de Saint-Aignan până la apusul soarelui. Şi cum de Saint-Aignan nu avea să vină, cum Raoul uitase să-şi prevină martorul şi cum aşteptarea începea să devină din ce în ce mai lungă şi mai plictisitoare, Porthos trimisese să i se aducă, prin paznicul unei porţi, câteva sticle cu vin bun şi o halcă de carne, spre a-şi omorî mai uşor timpul, dând din când în când pe gât câte o înghiţitură şi câte o îmbucătură. Ajunsese la ultimele dumicaturi, adică la cele din urmă firimituri, când Raoul îşi făcu apariţia, însoţit de Grimaud, amândoi în goana cailor.

Porthos, zărind în lungul drumului pe cei doi călăreţi atât de grăbiţi, nu se îndoi nici o clipă că ei n-ar fi oamenii lui, şi, ridicându-se numaidecât din iarba în care se tolănise cu tot trupul, începu să-şi dezmorţească braţele şi genunchii, spunând:

— Ce înseamnă să ai bune obiceiuri! Nemernicul a venit, în sfârşit. Dacă aş fi plecat de aici, n-ar fi găsit pe nimeni şi asta ar fi fost în folosul lui.

Apoi se rezemă într-un şold, luând o atitudine marţială, şi, cu o zvâcnire a trupului, îşi scoase înainte uriaşul său piept bombat. Dar, în locul lui de Saint-Aignan, îl văzu pe Raoul, care, cu gesturi deznădăjduite, se apropie strigând:

— Ah, dragă prietene, ah, iartă-mă! Ah, cât sunt de nenorocit!

— Raoul! exclamă Porthos foarte surprins.

— Eşti supărat pe mine? strigă Raoul repezindu-se să-l îmbrăţişeze pe Porthos.

— Eu? De ce?

— Fiindcă te-am dat uitării. Dar, priveşte-mă, nu mai ştiu unde mi-e capul.

— Ei, haide, lasă!

— Dacă ai şti, prietene!

— L-ai ucis?

— Pe cine?

— Pe Saint-Aignan.

— Ah, dacă ar fi vorba numai de Saint-Aignan!

— Dar ce s-a mai întâmplat?

— Domnul conte de la La Fère trebuie că e arestat ceasul ăsta.

Porthos făcu o mişcare ce-ar fi năruit un zid.

— Arestat!... De cine?

— De d'Artagnan.

— Cu neputinţă! rosti Porthos.

— Şi totuşi acesta e adevărul — replică Raoul.

Porthos se întoarse către Grimaud ca omul care are nevoie de o altă confirmare. Grimaud făcu un semn din cap.

— Şi unde l-au dus? întrebă Porthos.

— Se pare că la Bastilia.

— Ce te face să crezi asta?

— Pe drum, am întrebat câţiva oameni, care au văzut trăsura trecând, iar alţii au văzut-o intrând la Bastilia.

— Oh! Oh! murmură Porthos şi făcu doi paşi.

— Ce hotărăşti? întrebă Raoul.

— Eu? Nimic. Dar nu vreau ca Athos să rămână la Bastilia.

Raoul se apropie de bravul Porthos.

— Ştii că arestarea s-a făcut din ordinul regelui?

Porthos îl privi pe tânăr ca şi cum i-ar fi spus: "Şi ce-mi pasă mie?" Acest răspuns mut i se păru atât de limpede lui Raoul, încât nu mai întrebă nimic. Încălecă pe cal. Porthos, ajutat de Grimaud, făcu la fel.

— Să întocmim planul — zise Raoul.

— Da — răspunse Porthos — planul, aşa e, să-l întocmim.

Raoul scoase un oftat adânc şi se opri deodată.

— Ce ai? întrebă Porthos. Vreo slăbiciune?

— Nu, neputinţă. Suntem oare noi trei în stare să luăm cu asalt Bastilia?

— Ah, dacă d'Artagnan ar fi aici, n-aş spune nu — răspunse Porthos.

Raoul se simţi cuprins de admiraţie văzând această vitejească încredere, ce nu era departe de a părea naivă. Iată-i dar pe aceşti bărbaţi faimoşi, care, în trei sau în patru, înfruntau armate sau atacau fortăreţe! Aceşti bărbaţi care speriaseră moartea şi care, supravieţuind unui veac în ruine, erau încă mai tari decât cei mai vajnici dintre tineri.

— Domnule — îi spuse el lui Porthos — dumneata mă faci să mă gândesc la ceva: trebuie să-l vedem cu orice chip pe domnul d'Artagnan.

— Fără doar şi poate.

— Trebuie să se fi întors acasă, după ce-l va fi condus pe tatăl meu la Bastilia.

— Să întrebăm mai întâi la Bastilia — zise Grimaud, care vorbea rar, dar cu temei.

Într-adevăr, se grăbiră să ajungă la poarta închisorii. Una din acele întâmplări pe care Dumnezeu le scoate în calea oamenilor de mare voinţă făcu ca Grimaud să zărească în aceeaşi clipă trăsura, ce tocmai cotea pe poarta cea mare a punţii mobile. Era în momentul când, după cum am văzut, d'Artagnan se întorcea de la rege. În zadar se grăbi Raoul să ajungă din urmă trăsura şi să vadă cine se afla înăuntru. Caii se opriseră dincolo de poarta cea mare, care se închise din nou, în timp ce o strajă ce făcea de pază întinse muscheta chiar în nasul calului lui Raoul. Tânărul se răsuci pe loc, fericit că dăduse cu ochii de trăsura în care se aflase, de bună seamă, tatăl său.

— I-am dat de urmă — zise Grimaud.

— Dacă vom aştepta puţin, nu încape îndoială că va ieşi iar, nu-i aşa, prietene?

— Afară numai dacă nu va fi şi d'Artagnan închis — răspunse Porthos — atunci totul e pierdut.

Raoul nu spuse nimic. Orice era cu putinţă. Îl sfătui pe Grimaud să ducă şi să lege caii în ulicioara Jean-Beausire, pentru a trezi mai puţine bănuieli, iar el, cu privirea lui pătrunzătoare, începu să pândească ieşirea lui d'Artagnan sau a trăsurii cu pricina. Era lucrul cel mai bun de făcut. Într-adevăr, nu trecură douăzeci de minute, că poarta se deschise din nou şi trăsura reapăru dinăuntru. O sclipire a geamurilor îl împiedică pe Raoul să distingă figurile celor ce se aflau în caleaşcă.

Grimaud jură însă că văzuse două persoane şi că stăpânul lui era una dintre ele. Porthos se uita pe rând când la Raoul, când la Grimaud, trăgând nădejde să ghicească ce aveau de gând.

— E limpede — zise Grimaud — că dacă domnul conte e în trăsură, înseamnă ori că e pus în libertate, ori că e dus la altă închisoare.

— Vom vedea asta după drumul pe care va apuca — răspunse Porthos.

— Dacă e pus în libertate — adăugă Grimaud — îl vor duce acasă.

— Aşa e — întări Porthos.

— Trăsura n-o ia pe drumul spre casă — constată Raoul.

Într-adevăr, caii cotiră şi dispărură în mahalaua Saint-Antoine.

— După ei! strigă Porthos. Vom opri trăsura în cale şi-i vom spune lui Athos să fugă.

— Răzvrătire! murmură Raoul.

Porthos îi aruncă lui Raoul o a doua privire, mai dârză decât cea dintâi. Raoul nu-i răspunse decât înfigând pintenii în coastele calului. Peste câteva clipe, cei trei călăreţi ajunseră din urmă trăsura şi mergeau atât de aproape de ea, încât răsuflările cailor abureau pereţii caleştii. D'Artagnan, ale cărui simţuri erau veşnic treze, auzi tropotul cailor. Era tocmai în clipa când Raoul îi spunea lui Porthos s-o ia înaintea trăsurii, pentru a vedea cine era persoana care-l însoţea pe Athos. Porthos se supuse, dar nu putu să vadă nimic: perdelele de la geamuri erau trase. Raoul fu cuprins de mânie şi nerăbdare. El înţelese că însoţitorii lui Athos căutau să rămână nevăzuţi şi se hotărî să facă totul spre a dezvălui misterul. Pe de altă parte, d'Artagnan îl recunoscuse foarte bine pe Porthos; îl recunoscuse, de asemenea, prin crăpătura perdelei şi pe Raoul şi-l încunoştiinţă pe conte de rezultatul observaţiilor lui. Aşteptau să vadă dacă Porthos şi Raoul aveau să ducă lucrurile până la capăt. Ceea ce nu întârzie să se întâmple. Raoul, cu pistolul în mână, sări pe spinarea primului cal al trăsurii şi-i porunci surugiului să oprească. Porthos îl înhăţă pe surugiu de umăr şi-l aruncă de pe capră. Grimaud se şi repezi să deschidă uşa trăsurii, care se oprise din mers. Raoul îşi desfăcu braţele, strigând:

— Domnule conte! Domnule conte!

— Ei bine, tu eşti, Raoul? exclamă Athos, beat de fericire.

— Nu-i rău! adăugă d'Artagnan cu un hohot de râs.

Şi amândoi îi îmbrăţişară pe tânăr şi pe Porthos, care pusese mâna pe ei.

— Bravul meu Porthos! Minunat prieten! strigă Athos. Totdeauna tu!

— Are tot douăzeci de ani! exclamă d'Artagnan. Bravo, Porthos!

— Drace! răspunse Porthos oarecum încurcat. Şi noi care credeam că sunteţi arestaţi!

— În vreme ce — adăugă Athos — nu e vorba decât de o plimbare în trăsura domnului d'Artagnan.

— Vă urmărim de când aţi ieşit de la Bastilia — rosti Raoul pe un ton bănuitor, ce suna puţin a mustrare.

— Unde am fost să luăm masa cu acel cumsecade domn Baisemeaux. Îţi mai aduci aminte de Baisemeaux, Porthos?

— La naiba, foarte bine!

— L-am văzut acolo şi pe Aramis.

— La Bastilia?

— Am cinat împreună.

— Ah! făcu Porthos răsuflând uşurat.

— Ne-a spus o mie de lucruri pentru tine.

— Mulţumesc!

— Unde se duce domnul conte? întrebă Grimaud, pe care stăpânul lui îl răsplătise cu un zâmbet.

— Ne ducem acasă, la Blois.

— Cum aşa?... De-a dreptul?

— De-a dreptul.

— Fără bagaje?

— Ei, Doamne, Raoul se va însărcina să mi le trimită acolo, sau să mi le aducă el însuşi când va veni, dacă va mai veni pe-acasă.

— Dacă nimic nu-l mai opreşte la Paris — zise d'Artagnan cu o privire hotărâtă şi tăioasă ca oţelul, dar nu mai puţin dureroasă, întrucât ea îi redeschidea rănile bietului tânăr — va face bine să te urmeze, Athos.

— Nimic nu mă mai opreşte la Paris — răspunse Raoul.

— Atunci, să mergem — rosti numaidecât Athos.

— Şi domnul d'Artagnan?

— Oh, eu îl voi însoţi pe Athos până la marginea oraşului, apoi mă voi reîntoarce cu Porthos.

— S-a făcut — încuviinţă acesta.

— Haide, fiul meu — spuse contele trecându-şi braţul pe după grumazul lui Raoul, spre a-l trage în trăsură şi strângându-l lângă el. Grimaud — urmă contele — tu întoarce-te încet la Paris, cu calul tău şi cu cel al domnului du Vallon; căci eu şi cu Raoul vom încăleca aici pe cai, lăsând trăsura acestor doi domni, spre a-i duce la Paris; apoi, odată ajuns acasă, îmi vei strânge toate lucrurile, scrisorile şi le vei trimite la conacul nostru.

— Dar — observă Raoul, care încerca să-l facă pe conte să vorbească — dacă vei mai veni la Paris, nu vei mai avea nici albituri, nici haine şi le vei duce lipsa.

— Bănuiesc, Raoul, că multă vreme de aici încolo nu voi mai da pe la Paris. Ultima călătorie făcută aici nu mă îndeamnă să mă mai întorc vreodată.

Raoul înclină capul şi nu mai spuse nimic. Athos coborî din trăsură şi încălecă pe calul care-l adusese pe Porthos; animalul părea foarte mulţumit de această schimbare.

Se îmbrăţişară, îşi strânseră mâinile, îşi făcură mii de mărturii de prietenie veşnică. Porthos făgădui să petreacă o lună la Athos, cu prilejul primului său răgaz. D'Artagnan spuse că-şi va folosi în acelaşi scop primul său concediu; apoi, îmbrăţişându-l pe Raoul pentru ultima oară, îi zise:

— Băiatule, îţi voi scrie.

Era totul în aceste cuvinte ale lui d'Artagnan, care nu scria niciodată. Raoul fu mişcat până la lacrimi. Se smulse din braţele muşchetarului şi porni la drum. D'Artagnan se urcă în trăsură alături de Porthos.

— Ei bine, scumpe prietene — zise el — iată o zi mare!

— Aşa e — răspunse Porthos.

— Trebuie să fii frânt de oboseală.

— Nu prea. Totuşi, mă voi culca devreme, ca să fiu pregătit pentru mâine dimineaţă.

— Dar pentru ce?

— Drace, ca să termin ceea ce-am început!

— Mă faci să mă cutremur, prietene. Te văd tare neliniştit. Ce naiba ai început şi n-ai terminat încă?

— Ascultă: Raoul nu s-a bătut. Trebuie să mă bat deci eu.

— Cu cine?... Cu regele?

— Cum cu regele? strigă Porthos uluit.

— Ei da, copil bătrân, cu regele!

— Dar îţi spun că e vorba de domnul de Saint-Aignan!

— Tocmai asta voiam să-ţi spun şi eu. Bătându-te cu acest gentilom, e ca şi cum ai scoate spada împotriva regelui.

— Ah! exclamă Porthos făcând ochii mari. Eşti sigur?

— La dracu!

— Ei bine, atunci cum să închei treaba asta?

— Vom căuta să ne ospătăm din belşug, Porthos. Masa căpitanului de muşchetari e plină de bunătăţi. Acolo te vei întâlni cu frumosul de Saint-Aignan şi vei bea în sănătatea lui.

— Eu? strigă Porthos cu scârbă.

— Cum — zise d'Artagnan — nu vrei să bei în sănătatea regelui?

— Mii de draci, dar eu nu-ţi vorbesc de rege! Îţi vorbesc de domnul de Saint-Aignan!

— Eu însă îţi repet că e acelaşi lucru.

— Eh, atunci se schimbă treaba — zise Porthos învins.

— M-ai înţeles deci, nu-i aşa?

— Nu înţeleg nimic — răspunse Porthos — dar mi-e totuna.

— Da, totuna — încheie d'Artagnan. Haidem la masă, Porthos.

Capitolul III
Societatea domnului Baisemeaux

Cititorii n-au uitat că, plecând de la Bastilia, d'Artagnan şi contele de La Fère îl lăsaseră acolo pe Aramis, în tovărăşia lui Baisemeaux.

Baisemeaux nu băgă câtuşi de puţin de seamă că, după plecarea celor doi oaspeţi, convorbirea suferi de lipsa lor. El socotea că vinul de desert şi mai ales cel de la Bastilia, era minunat; el socotea, spunem, că vinul de desert era un stimulent cât se poate de bun pentru a-l face pe un om fără prihană să-şi dea drumul gurii. Îl cunoştea însă destul de puţin pe înălţimea sa, care niciodată nu era mai impenetrabil ca la desert. În schimb, înălţimea sa îl cunoştea perfect pe domnul Baisemeaux şi trăgea nădejde să-l facă pe guvernator să vorbească tocmai datorită mijlocului pe care acesta îl considera cel mai nimerit.

Convorbirea, fără a lâncezi în aparenţă, lâncezea deci în realitate; căci Baisemeaux nu numai că vorbea aproape singur,

dar nu vorbea decât despre această ciudată întâmplare a întemniţării lui Athos, urmată de acel ordin atât de grabnic de a-l repune în libertate. Baisemeaux, de altminteri, observase că cele două ordine, ordinul de arestare şi ordinul de punere în libertate, erau amândouă scrise de mâna regelui. Or, regele nu-şi dădea osteneala să scrie asemenea ordine decât în împrejurări ce ieşeau din comun. Faptul acesta era foarte interesant şi mai ales foarte încâlcit pentru Baisemeaux; dar cum totul era foarte limpede pentru Aramis, acesta nu dădea evenimentului aceeaşi însemnătate pe care i-o dădea bunul guvernator. Afară de asta, Aramis rareori se obosea să vină până aici pentru un lucru de nimic; şi el nu-i spusese încă domnului Baisemeaux pentru ce anume se obosise să vină acum. Aşa că, în momentul când Baisemeaux atingea punctul cel mai vrednic de luat în seamă al cuvântării sale, Aramis îl întrerupse deodată:

— Spune-mi, dragă domnule Baisemeaux — îl întrebă el — dumneata n-ai alte distracţii la Bastilia decât acelea la care am luat şi eu parte în timpul celor două sau trei vizite pe care am avut cinstea de a ţi le face?

Întrebarea era atât de neaşteptată, încât guvernatorul, ca o morişcă de vânt ce primeşte deodată o impulsionare opusă curentului obişnuit, rămase cu totul înmărmurit.

— Distracţii? zise el. Dar ele nu-mi lipsesc niciodată, monseniore.

— Oh, cu atât mai bine! Şi în ce constau ele?

— Apăi, sunt de tot soiul.

— Vizite, fără îndoială!

— Vizite? Nu. Vizitele nu se obişnuiesc la Bastilia.

— Cum adică, vizitele sunt rare?

— Foarte rare.

— Chiar în ce priveşte societatea dumitale?

— Ce înţelegeţi prin societatea mea?... Deţinuţii mei?

— Oh, nu! Deţinuţii dumitale... Ştiu că dumneata le faci lor vizite, iar nu ei dumitale. Înţeleg prin societatea dumitale, dragă domnule Baisemeaux, lumea din care faci parte.

Baisemeaux îl privi în albul ochilor pe Aramis; apoi, ca şi cum ceea ce presupusese o clipă era cu neputinţă, zise:

— Oh, societatea mea e foarte restrânsă în prezent. Ca să vă mărturisesc adevărul, scumpe domnule d'Herblay, vizitele la Bastilia li se par neplăcute şi plictisitoare oamenilor de lume.

Cât despre femei, ele nu vin să mă vadă aici decât cu o anumită groază, pe care numai eu ştiu cât mă chinuiesc ca să le-o potolesc cât de cât. Într-adevăr, cum să nu se sperie, sărmanele de ele, când văd aceste turnuri posomorâte şi când se gândesc că în ele stau nişte bieţi deţinuţi care...

Şi, pe măsură ce ochii lui Baisemeaux se aţinteau asupra chipului lui Aramis, limba bunului guvernator se încurca tot mai mult în gură, în aşa fel că până la urmă i se încleştă cu totul.

— Nu, nu m-ai înţeles, dragă domnule Baisemeaux — zise Aramis — nu m-ai înţeles... Nu vorbesc de societate în general, ci de o societate mai apropiată, din care, în sfârşit, faci parte.

Baisemeaux scăpă aproape din mână paharul cu vin roşu pe care se pregătea să-l ducă la buze.

— Din care fac parte? întrebă el.

— Ei da, fără îndoială, din care faci parte — repetă Aramis cu cel mai desăvârşit sânge rece. Căci nu eşti oare membru al unei societăţi secrete, dragă domnule Baisemeaux?

— Secrete?

— Secrete sau misterioase.

— Oh, domnule d'Herblay!...

— Haide, nu te codi.

— Dar credeţi-mă că...

— Cred ceea ce ştiu.

— Vă jur!...

— Ascultă-mă, scumpe domnule Baisemeaux, eu spun da, dumneata spui nu; unul dintre noi e în mod obligatoriu de partea adevărului, iar celălalt e neapărat în fals.

— Ei bine?

— Ei bine, o să dăm totul pe faţă numaidecât.

— Să vedem — zise Baisemeaux — să vedem.

— Bea-ţi paharul de vin, domnule Baisemeaux! îl îndemnă Aramis. Ce naiba, pari foarte speriat!

— Nu, nu, câtuşi de puţin, nu.

— Bea atunci.

Baisemeaux bău, dar înghiţi cu noduri.

— Ei bine — reluă Aramis — dacă, ziceam, nu faci parte din nici o societate secretă, sau misterioasă, cum vrei, denumirea n-are nici o importanţă, dacă, zic, nu faci parte dintr-o societate de acest fel, ei bine, nu vei înţelege o iotă din ceea ce am să-ţi spun, asta e totul.

— Oh, fiţi sigur de mai înainte că n-am să înţeleg nimic!

— E minunat atunci.

— Încercaţi, să vedem.

— Tocmai asta vreau să şi fac. Dacă, dimpotrivă, eşti membru al acestei societăţi, ai să-mi răspunzi numaidecât prin da sau nu.

— Puneţi întrebarea — zise Baisemeaux tremurând.

— Căci vei fi de acord, scumpe domnule Baisemeaux urmă Aramis cu aceeaşi voce netulburată — ca fiind de la sine înţeles, că nu poţi face parte dintr-o societate, nu te poţi bucura de foloasele pe care societatea le acordă afiliaţilor ei, fără să-ţi asumi în schimb anumite mici obligaţii.

— Într-adevăr — bolborosi Baisemeaux — aşa ar fi dacă...

— Ei bine — continuă Aramis — în societatea despre care îţi vorbeam şi din care, după cât se pare, dumneata nu faci parte...

— Daţi-mi voie — îl întrerupse Baisemeaux — n-aş vrea totuşi să spun în mod absolut că...

— Există un angajament pe care şi l-au luat toţi guvernatorii şi căpitanii de fortăreţe afiliaţi ordinului.

Baisemeaux păli.

— Acest angajament — reluă Aramis cu glas hotărât — iată-l!

Baisemeaux se ridică, pradă unei tulburări de nedescris.

— Să auzim, domnule d'Herblay — murmură el — să auzim.

Aramis spuse atunci, sau mai degrabă recită paragraful următor, cu acelaşi glas cu care ar fi citit dintr-o carte:

— "Orice guvernator sau căpitan de fortăreaţă va lăsa să intre când va fi nevoie şi la cererea deţinutului, un duhovnic afiliat ordinului".

Se opri. Baisemeaux era palid tot şi tremura atât de tare, încât îţi făcea milă să-l vezi.

— Este sau nu textul angajamentului? întrebă Aramis pe un ton potolit.

— Monseniore!... rosti Baisemeaux.

— Ah, bine, mi se pare că începi să înţelegi.

— Monseniore — strigă Baisemeaux — nu vă jucaţi astfel cu bietul meu cuget; mă socotesc prea puţin lucru faţă de domnia voastră, dacă vă ispiteşte reaua dorinţă de a-mi smulge micile taine ale administraţiei mele.

— Oh, nu, te înşeli, domnule Baisemeaux; nu micile taine ale administraţiei dumitale vreau să le cunosc, ci pe acelea ale conştiinţei dumitale.

— Ei bine, dacă e vorba de conştiinţa mea, treacă-meargă, scumpe domnule d'Herblay. Dar aveţi în vedere situaţia mea, care nu e tocmai obişnuită.

— Nu e tocmai obişnuită, dragă domnule — urmă Aramis fără cruţare — dacă faci parte din această societate; ea este însă foarte normală dacă, dezlegat de orice angajament, n-ai de dat socoteală decât în faţa regelui.

— Ei bine, domnule, ei bine, da, eu nu mă supun decât regelui. Cui, Doamne iartă-mă, vreţi să i se supună un gentilom francez, dacă nu regelui?

Aramis nu făcu nici o mişcare; dar, cu glasul lui blând, zise:

— E plăcut pentru un gentilom francez, pentru un prelat al Franţei, să-l audă vorbind cu atâta loialitate pe un om cu meritele dumitale, dragă domnule Baisemeaux.

— Vă îndoiaţi cumva de mine, domnule?

— Eu? Oh, nu!

— Aşadar, nu vă îndoiţi?

— Nu mă îndoiesc că un bărbat ca dumneata — zise Aramis cu seriozitate — îşi slujeşte în chip cinstit stăpânii pe care şi i-a ales de bună voie.

— Stăpânii? strigă Baisemeaux foarte mirat.

— Am zis stăpânii.

— Domnule d'Herblay, glumiţi, nu-i aşa?

— Da, înţeleg, e o situaţie mai grea să ai mai mulţi stăpâni, decât dacă ai avea unul singur, dar această încurcătură vine de la dumneata, dragă domnule Baisemeaux; eu n-am nici o vină.

— Nu, de bună seamă — bâigui bietul guvernator, mai încurcat ca oricând. Dar ce faceţi? Vă ridicaţi?

— Precum vezi.

— Plecaţi?

— Plec, da.

— Dar ce ciudat vă purtaţi cu mine, monseniore!

— Ciudat, eu? Unde vezi dumneata asta?

— Spuneţi, aţi jurat să mă supuneţi la chinuri?

— Nu şi mi-ar părea tare rău de-ar fi aşa.

— Atunci mai staţi.

— Nu pot.

— De ce?

— Fiindcă nu mai am ce să fac aici, şi, dimpotrivă, am treburi în alte părţi.

— Treburi, atât de târziu?

— Da. Înţelege, dragă domnule Baisemeaux, ca mi s-a spus, acolo de unde vin: "Orice guvernator sau căpitan va lăsa să intre când va fi nevoie şi la cererea deţinutului, un duhovnic afiliat ordinului". Şi am venit; dumneata nu înţelegi însă ce vreau să spun, de aceea mă întorc să le spun oamenilor mei că s-au înşelat şi să mă trimită în altă parte.

— Cum! Dumneavoastră sunteţi?... strigă Baisemeaux privindu-l pe Aramis cu un aer aproape îngrozit.

— Duhovnicul afiliat ordinului — răspunse Aramis fără să-şi schimbe glasul.

Dar, oricât de blajine ar fi fost aceste vorbe, ele avură asupra bietului guvernator efectul unui trăsnet. Baisemeaux se îngălbeni şi i se păru că frumoşii ochi ai lui Aramis erau două spade de foc ce i se înfigeau până în adâncul inimii.

— Duhovnicul! murmură el. Dumneavoastră, monseniore, duhovnicul ordinului?

— Da, eu; dar nu mai avem nimic de vorbit împreună, de vreme ce dumneata nu eşti afiliat.

— Monseniore...

— Şi-mi dau seama că, nefiind afiliat, refuzi să îndeplineşti poruncile.

— Monseniore — repetă Baisemeaux — vă rog, aveţi bunătatea şi mă ascultaţi.

— Le ce bun?

— Monseniore, nu zic că nu fac de loc parte din ordin...

— Ah! Ah!

— Nu spun că nu vreau să mă supun.

— Ceea ce s-a petrecut seamănă totuşi cu o nesupunere, domnule Baisemeaux.

— Oh, nu, monseniore, nu; voiam numai să mă încredinţez că...

— Ce voiai să te încredinţezi? zise Aramis pe un ton de supremă dojană.

— Nimic, monseniore. Baisemeaux coborî vocea şi se înclină în faţa prelatului. Eu sunt totdeauna, pretutindeni, la voia stăpânilor mei — zise el — însă...

— Foarte bine! Aşa îmi placi mai mult, domnule.

Aramis se aşează din nou pe scaun şi întinse paharul spre Baisemeaux, care nu fu în stare să i-l umple, atât de tare îi tremura mâna.

— Ai spus *însă* — reluă Aramis.

— Însă — continuă bietul om — nefiind prevenit, nu puteam să mă aştept...

— Oare Evanghelia nu spune: "Vegheaţi, căci clipa numai Dumnezeu o cunoaşte"? Oare prescripţiile ordinului nu spun: "Vegheaţi, căci ceea ce eu vreau, voi trebuie să vreţi totdeauna"? Şi ce te făcea să nu-l aştepţi pe duhovnic, domnule Baisemeaux?

— Faptul că în momentul de faţă nici un deţinut nu e bolnav la Bastilia, monseniore.

Aramis ridică din umeri.

— Ce ştii dumneata? zise el.

— Dar mi se pare că...

— Domnule Baisemeaux — îl întrerupse Aramis, răsucindu-se pe scaunul său — iată valetul dumitale care vrea să-ţi spună ceva.

În acea clipă, valetul lui Baisemeaux apăru, într-adevăr, în pragul uşii.

— Ce este? întrebă cu o tresărire Baisemeaux.

— Domnule guvernator — răspunse valetul — vi s-a adus raportul medicului închisorii.

Aramis îl privi pe Baisemeaux cu ochiul lui limpede şi sigur.

— Ei bine, să intre cel ce l-a adus — zise el.

Mesagerul intră, salută şi depuse raportul. Baisemeaux îşi aruncă ochii peste el şi, ridicând faţa, zise cu surprindere:

— Cel de la al doilea Bertaudière e bolnav!

— Spuneai deci, dragă domnule Baisemeaux, că toată lumea e sănătoasă în hotelul dumitale? zise Aramis cu un aer galeş.

Şi sorbi o înghiţitură de vin, fără a-şi lua ochii de la Baisemeaux. Atunci guvernatorul, făcând un semn din cap către mesager şi după ce acesta ieşi, zise, tremurând întruna:

— Cred însă că în paragraf scrie: "La cererea deţinutului", nu?

— Da, aşa este — răspunse Aramis. Dar ia vezi ce vrea acela, dragă domnule Baisemeaux.

Într-adevăr, un sergent îşi vârâse capul prin deschizătura uşii.

— Ce mai e? strigă Baisemeaux. Nu puteţi să mă lăsaţi în pace zece minute?

— Domnule guvernator — zise sergentul — bolnavul de la al doilea Bertaudière i-a spus temnicerului să vă ceară să-i trimiteţi un duhovnic.

Baisemeaux era gata să cadă pe spate. Aramis binevoi să-l sprijine, după cum binevoise să-l înspăimânte.

— Ce să-i răspund? întrebă Baisemeaux.

— Păi, ce vrei dumneata — îi spuse Aramis, încreţindu-şi buzele. Asta te priveşte: nu sunt eu guvernatorul Bastiliei.

— Spune-i — zise tare Baisemeaux — spune-i deţinutului că va avea ceea ce cere.

Sergentul ieşi.

— Oh, monseniore, monseniore — murmură Baisemeaux — cum aş fi putut bănui?... Cum aş fi putut să prevăd?

— Cine ţi-a spus că trebuia să bănuieşti? Cine te-a rugat să prevezi? răspunse Aramis pe un ton dispreţuitor. Ordinul bănuieşte, ordinul ştie, ordinul prevede: nu e destul atâta?

— Ce porunciţi acum? întrebă Baisemeaux.

— Eu? Nimic. Nu sunt decât un biet preot, un simplu duhovnic. Aştept ordinul dumitale, ca să mă duc să-l văd pe bolnav.

— Oh, monseniore, nu vă ordon, vă rog să vă duceţi!

— Prea bine. Atunci, condu-mă.

Capitolul IV
Deţinutul

După această ciudată transformare a lui Aramis în duhovnic al ordinului, Baisemeaux nu mai era acelaşi om. Până atunci, Aramis fusese pentru vrednicul guvernator un prelat căruia îi datora respect, un prieten căruia îi datora recunoştinţă; dar o dată cu descoperirea ce-i răvăşise toate gândurile, el devenise un inferior, iar Aramis un şef. Aprinse el însuşi un fanai, chemă un purtător de chei şi, întorcându-se către Aramis, zise:

— La ordinele monseniorului.

Aramis se mulţumi să facă un semn din cap, care voia să spună: "Prea bine!" şi un semn cu mâna, care voia să spună: "După dumneata!" Baisemeaux porni înainte. Aramis îl urmă.

Era o frumoasă noapte înstelată; paşii celor trei oameni răsunau pe lespezile coridoarelor şi zornăitul cheilor atârnate la brâul temnicerului se auzea până în vârfurile turnurilor, ca pentru a reaminti deţinuţilor că libertatea era departe de ei.

S-ar fi zis că schimbarea ce se produsese în Baisemeaux ajunsese până la deţinut. Temnicerul cu cheile, acelaşi care, la prima vizită a lui Aramis, se arătase atât de curios şi punea mereu întrebări, devenise acum nu numai mut, dar chiar nepăsător. Îşi ţinea capul în jos şi parcă se temea să-şi desfunde urechile.

Ajunseră astfel la turnul Bertaudière, ale cărui două etaje fură urcate în tăcere, cu o anumită încetineală, căci Baisemeaux, cu toate că se supunea, era totuşi departe de a arăta vreo tragere de inimă în această supunere. În sfârşit, se opriră în faţa uşii. Temnicerul nu fu nevoit să mai caute cheia, o avea pregătită. Uşa se deschise. Baisemeaux dădu să intre la deţinut; dar, oprindu-l în prag, Aramis îi spuse:

— Nu scrie nicăieri că guvernatorul trebuie să asculte spovedania deţinutului.

Baisemeaux se înclină şi-i făcu loc să treacă lui Aramis, care luă fanalul din mâna temnicerului şi intră; apoi, cu un gest, făcu semn să se închidă uşa în urma lui. O clipă, rămase în picioare, cu urechea aţintită, ascultând dacă Baisemeaux şi temnicerul se îndepărtau; pe urmă, după ce se încredinţă, prin descreşterea zgomotului, că ei părăsiseră turnul, puse fanalul pe masă şi-şi roti privirea în jur. Pe un pat acoperit cu postav verde, la fel cu toate celelalte paturi de la Bastilia, atât doar că era mai nou, sub nişte perdele largi şi pe jumătate trase, stătea întins tânărul în preajma căruia noi l-am mai introdus o dată pe Aramis. Conform regulilor din închisoare, osânditul se afla în întuneric. La ceasul stingerii, el a trebuit să sufle în lumânare. Se vedea că era un deţinut favorizat, deoarece se bucura de rarul privilegiu de a ţine lumina aprinsă până în momentul când se suna stingerea. Lângă pat se afla un jilţ larg de piele, cu picioarele răsucite, pe care era întins un costum de o curăţenie deosebită. O măsuţă, fără pene, fără cărţi, fără hârtii, fără cerneală, stătea tristă şi părăsită lângă fereastră. Câteva

farfurii, pline încă, arătau că deţinutul abia se atinsese de bucatele ce-i fuseseră aduse.

Aramis îl văzu pe tânăr întins pe pat, cu faţa pe jumătate acoperită de cele două braţe. Sosirea vizitatorului nu-l făcu să-şi schimbe poziţia; aştepta sau dormea. Aramis aprinse lumânarea cu lumina de la fanalul său, împinse încet jilţul şi se apropie de pat cu un vădit amestec de curiozitate şi respect. Tânărul ridică uşor capul.

— Ce doreşti de la mine? întrebă el.

— N-ai cerut un duhovnic?

— Ba da.

— Eşti cumva bolnav?

— Da.

— Bolnav rău?

Tânărul îşi îndreptă ochii pătrunzători spre Aramis şi zise:

— Îţi mulţumesc. Apoi, după o clipă de tăcere, adăugă: Parcă te-am mai văzut o dată.

Aramis se înclină. Fără îndoială, cercetarea pe care o făcu deţinutul, descoperirea acestui caracter plin de răceală, şiretenia şi puterea de dominare zugrăvite pe chipul episcopului de Vannes erau puţin liniştitoare în situaţia în care se afla tânărul, căci se grăbi să spună:

— Mă simt mai bine.

— Atunci? întrebă Aramis.

— Atunci, simţindu-mă mai bine, nu cred că mai am nevoie de duhovnic.

— Nici chiar de harul de care îţi dădea de veste bileţelul pe care l-ai găsit în pâine?

Tânărul tresări; dar înainte de a apuca să răspundă da sau nu, Aramis adăugă:

— Nici chiar de acel ecleziast din gura căruia aştepţi să auzi o destăinuire de mare însemnătate?

— Dacă-i aşa — zise tânărul lăsându-şi din nou capul pe pernă — atunci e altceva: ascult.

Aramis îl privi apoi cu mai multă atenţie şi fu surprins de aerul acela de maiestate simplă şi firească.

— Ia loc, domnule — zise deţinutul.

Aramis se supuse, făcând o plecăciune.

— Cum o duci la Bastilia? întrebă episcopul.

— Foarte bine.

— Nu te simţi rău aici?

— Nu.

— Nu tânjeşti după nimic?

— După nimic.

— Nici măcar după libertate?

— Ce numeşti dumneata libertate, domnule? întrebă deţinutul cu accentul omului ce se pregăteşte pentru o luptă.

— Numesc libertate florile, aerul, lumina zilei, stelele, fericirea de a alerga oriunde te-ar mâna picioarele dumitale sprintene, de douăzeci de ani.

Tânărul surâse; era greu de spus dacă era un surâs de resemnare sau de dispreţ.

— Priveşte — zise el — am aici, în acest vas japonez, doi trandafiri, doi frumoşi trandafiri, rupţi ieri seara, abia îmbobociţi, din grădina guvernatorului; au înflorit azi-dimineaţă, deschizându-şi sub ochii mei corolele lor purpurii; din fiecare cută a petalelor se înalţă un parfum îmbătător; camera mea e plină de miresme. Aceşti doi trandafiri, priveşte-i, sunt cei mai frumoşi trandafiri; şi trandafirii sunt cele mai frumoase flori. Pentru ce vrei să doresc alte flori, de vreme ce le am aici pe cele mai frumoase dintre toate?

Aramis se uită la tânăr cu nedumerire.

— Dacă florile înseamnă libertate — reluă captivul cu tristeţe — atunci mă bucur de libertate, pentru că am aceste flori.

— Oh, dar aerul? zise Aramis. Aerul atât de trebuincios vieţii?

— Ei bine, domnule — răspunse deţinutul — apropie-te de fereastră; e deschisă. Între cer şi pământ, vântul îşi deapănă vârtejurile de gheaţă, de foc, de aburi fierbinţi sau de adieri răcoroase. Aerul care vine de acolo îmi mângâie faţa, când, urcat pe acest jilţ, ridicat pe spătarul lui, cu braţul îndoit în jurul vergelelor de la fereastră, îmi închipui că înot în vid.

Fruntea lui Aramis se întuneca pe măsură ce tânărul îi spunea toate acestea.

— Lumina? continuă el. Am mai mult decât lumină, am soarele — un prieten care vine să mă viziteze în fiecare zi, fără permisiunea guvernatorului, fără să fie însoţit de temnicer. Intră pe fereastră, aşterne în camera mea o dungă mare de lumină, ce porneşte chiar de la fereastră şi se întinde spre patul meu, până la ciucurii perdelelor. Această dungă luminoasă creşte de la ceasurile zece până la amiază şi descreşte de la

ceasurile unu până la trei, încet, ca şi cum, grăbindu-se să vină, îi pare rău că trebuie să mă pără-sească. Când ultima sa rază dispare, m-am bucurat patru ceasuri întregi de prezenţa lui. Nu e oare de ajuns atâta? Mi s-a spus că sunt nenorociţi care sapă în piatră, lucrători care muncesc în mine şi care nu văd niciodată soarele.

Aramis îşi şterse fruntea.

— Cât despre stele, care sunt atât de plăcute la vedere — urmă tânărul — ele se aseamănă toate, numai că nu au aceeaşi strălucire şi aceeaşi mărime. Eu sunt un favorizat; căci, dacă n-ai fi aprins acum această feştilă, ai fi putut să vezi frumoasa stea pe care o priveam din patul meu la venirea dumitale şi a cărei scânteiere îmi mângâia ochii.

Aramis înclină capul; se simţea copleşit sub valul amar al acestei sumbre filozofii care este religia captivităţii.

— Iată dar, în ce priveşte florile, aerul, lumina şi stelele — zise tânărul cu aceeaşi linişte desăvârşită. Mai rămâne plimbarea. Nu mă plimb oare, toată ziua, prin grădina guvernatorului, dacă e timp frumos, sau aici, dacă plouă; la răcoare, dacă e cald, la căldură, dacă e frig, graţie sobei mele pe vreme de iarnă? Ah, crede-mă, domnule — adăugă deţinutul cu o expresie ce nu era lipsită de o anumită amărăciune — oamenii au făcut pentru mine tot ce poate să spere, tot ce poate să dorească o fiinţă omenească.

— Oamenii, fie! zise Aramis înălţând capul. Dar mi se pare că dumneata ai uitat de Dumnezeu.

— Am uitat, într-adevăr, de Dumnezeu — răspunse deţinutul fără să se tulbure. Dar pentru ce-mi spui asta? La ce bun să le vorbeşti de Dumnezeu deţinuţilor?

Aramis îl privi în faţă pe acest tânăr ciudat, care avea resemnarea unui martir sub zâmbetul unui ateu.

— Oare nu se află Dumnezeu în toate lucrurile? murmură el pe un ton de mustrare.

— Spune, mai bine, la capătul tuturor lucrurilor — răspunse tânărul cu hotărâre.

— Fie! rosti Aramis. Dar să ne întoarcem la punctul de unde am plecat.

— Nici nu vreau altceva — zise tânărul.

— Sunt duhovnicul dumitale.

— Da.

— Ei bine, întrucât trebuie să mi te spovedeşti, eşti dator să-mi spui adevărul.

— Nici nu doresc altceva, decât să-ţi spun adevărul.

— Orice deţinut a săvârşit o faptă nelegiuită pentru care a fost adus în închisoare. Ce faptă nelegiuită ai săvârşit dumneata?

— M-ai mai întrebat asta, prima dată când ai venit aici — zise deţinutul.

— Dar te-ai ferit să-mi răspunzi, atunci, ca şi acum.

— Şi ce te face să crezi că acum îţi voi răspunde?

— Fiindcă acum sunt duhovnicul dumitale.

— Atunci, dacă vrei să-ţi spun ce faptă nelegiuită am săvârşit, explică-mi ce este o nelegiuire. Căci, întrucât nu simt nimic în mine care să-mi stârnească mustrări, pot spune că nu sunt un om vinovat.

— Uneori eşti vinovat în ochii maimarilor pământului nu numai fiindcă ai săvârşit o nelegiuire, dar fiindcă ştii că au fost săvârşite nelegiuiri.

Deţinutul îşi încordă atenţia.

— Da — zise el după o clipă de tăcere — înţeleg; da, ai dreptate, domnule; s-ar putea ca, în acest fel, să fiu un nelegiuit în ochii celor mari.

— Ah, prin urmare ştii ceva? zise Aramis, care crezu că întrezăreşte nu atât punctul slab, cât îmbucătura platoşei.

— Nu, nu ştiu nimic — răspunse tânărul — dar uneori stau şi mă gândesc şi în aceste momente îmi spun că...

— Ce-ţi spui?

— Că dacă aş vrea să mă gândesc mai mult, sau aş înnebuni, sau aş ghici multe lucruri.

— Şi atunci? întrebă Aramis cu nerăbdare.

— Atunci mă opresc.

— Te opreşti?

— Da, capul mi se îngreuiază, gândurile mi se întunecă, mă cuprinde urâtul şi aş dori...

— Ce?

— Nu ştiu, căci nu vreau să fiu cuprins de dorinţa lucrurilor pe care nu le am, eu care sunt atât de mulţumit cu ceea ce am.

— Te temi de moarte? întrebă Aramis cu o uşoară nelinişte.

— Da — răspunse tânărul zâmbind.

Aramis simţi fiorul acestui zâmbet şi se cutremură.

— Oh, întrucât te temi de moarte, înseamnă că ştii mai mult decât vrei să spui! strigă el.

— Dar dumneata — zise deţinutul — dumneata care m-ai făcut să te chem, dumneata care, după ce te-am chemat, vii aici făgăduindu-mi că ai să dai pe faţă o mulţime de lucruri, cum se face că acum dumneata eşti cel ce tace, iar eu cel ce vorbeşte? Pentru că purtăm amândoi câte o mască, sau să le ţinem mai departe, sau să le aruncăm amândoi deodată.

Aramis simţi tăria şi totodată dreptatea acestei judecăţi. "Nu am de-a face cu un om obişnuit" — gândi el.

— Spune, ai vreo ambiţie? întrebă apoi cu glas tare, fără să-l fi pregătit pe deţinut pentru această schimbare.

— Ce-i aceea ambiţie? întrebă tânărul.

— E — răspunse Aramis — un simţământ care-l împinge pe om să dorească mai mult decât are.

— Am spus că sunt mulţumit, domnule; dar se poate să mă înşel. Nu ştiu ce este ambiţia, dar se poate să o am. Te rog, lămureşte-mă în această privinţă, nu vreau decât atât.

— Un ambiţios — zise Aramis — e acela care râvneşte la mai mult decât îi îngăduie situaţia sa.

— Eu nu râvnesc la mai mult decât îmi îngăduie situaţia — zise tânărul cu o siguranţă care, încă o dată, îl făcu să se zguduie pe episcopul de Vannes.

Tăcu. Dar, văzând ochii aprinşi, fruntea încreţită, atitudinea dârză a captivului, se simţea bine că altceva aştepta el, nu tăcerea. Aramis rupse atunci această tăcere.

— M-ai minţit întâia oară când te-am văzut — zise el.

— Minţit? strigă tânărul, ridicându-se pe pat, cu un asemenea accent în glas, cu o asemenea strălucire în ochi, că Aramis se dădu fără să vrea un pas înapoi.

— Vreau să spun — adăugă episcopul înclinându-se — că mi-ai ascuns ceea ce ştii despre copilăria dumitale.

— Tainele unui om sunt numai ale lui, domnule — răspunse deţinutul — şi nu le poate împărtăşi primului venit.

— E adevărat — zise Aramis, înclinându-se şi mai adânc ca înainte — e adevărat, iartă-mă. Dar şi astăzi sunt oare pentru dumneata primul venit? Te rog răspunde, *monseniore!*

Acest titlu îl tulbură uşor pe deţinut, totuşi el nu păru mirat că îi era acordat.

— Nu ştiu cine eşti, domnule — răspunse el.

— Oh, dacă aş avea destulă îndrăzneală, ţi-aş lua mâna şi ţi-aş săruta-o.

Tânărul făcu o mişcare, ca pentru a-i întinde mâna lui Aramis; dar fulgerul ce-i ţâşnise din ochi i se stinse la marginea pleoapelor, iar mâna i se retrase rece şi neîncrezătoare.

— Să săruţi mâna unui deţinut! zise el clătinând din cap. La ce bun?

— De ce mi-ai spus — întrebă Aramis — că te simţi bine aici? De ce mi-ai spus că nu râvneşti nimic? De ce în sfârşit, vorbindu-mi astfel, mă împiedici, la rându-mi, să fiu sincer cu dumneata?

Aceeaşi strălucire străbătu pentru a treia oară ochii tânărului deţinut; dar, ca şi în celelalte rânduri, se stinse fără să fi adus ceva.

— Te fereşti de mine? zise Aramis.

— De ce să mă feresc, domnule?

— Oh, dintr-un motiv foarte simplu: anume, dacă ştii ceea ce e firesc să ştii, trebuie să te fereşti de toată lumea.

— Atunci nu te mira că mă feresc de dumneata, de vreme ce bănuieşti că ştiu ceea ce nu ştiu.

Aramis era cuprins de admiraţie în faţa acestei dârze rezistenţe.

— Oh, mă faci să-mi ies din răbdări, monseniore! strigă el lovind cu pumnul în braţul jilţului.

— Iar eu nu te înţeleg de loc, domnule.

— Ei bine, încearcă de mă înţelege.

Deţinutul îl privi în ochi pe Aramis.

— Mi se pare uneori — spuse acesta din urmă — că am în faţa mea omul pe care-l caut... dar apoi...

— Apoi... acest om dispare, nu-i aşa? constată deţinutul zâmbind. Cu atât mai bine!

Aramis se ridică.

— Hotărât — rosti el — nu mai am nimic de spus unui om care se fereşte de mine în măsura în care o faci dumneata.

— Iar eu — adăugă deţinutul pe acelaşi ton — nu am nimic de spus unui om care nu vrea să înţeleagă că un întemniţat trebuie să se ferească de orice.

— Chiar şi de prietenii lui vechi? zise Aramis. Oh, prea multă prudenţă, monseniore!

— Prieteni vechi? Dumneata eşti unul din prietenii mei vechi?

— Să vedem — zise Aramis — nu-ţi mai aduci oare deloc aminte să fi văzut cândva, în satul unde ţi-ai petrecut prima copilărie...

— Cunoşti numele acelui sat? întrebă deţinutul.

— Noisy-le-Sec, monseniore — răspunse numaidecât Aramis.

— Continuă — spuse tânărul fără ca faţa lui să arate că recunoştea sau tăgăduia.

— Ascultă-mă, monseniore — vorbi Aramis — dacă ţii neapărat să continuăm acest joc, să ne oprim aci. Am venit să-ţi spun o mulţime de lucruri, e adevărat, dar trebuie să-mi dai a înţelege că şi dumneata, la rândul dumitale, simţi dorinţa de a le cunoaşte. Înainte de a vorbi, înainte de a dezvălui lucrurile atât de importante pe care le ţin închise în mine, recunoaşte că am nevoie de un ajutor, dacă nu de sinceritate, de puţină simpatie, dacă nu de încredere. Ei bine, dumneata te menţii într-o pretinsă ignoranţă, care îmi taie orice avânt... oh, nu pentru ceea ce crezi dumneata. Căci, oricât de neştiutor ai fi, sau oricât de nepăsător ai căuta să pari, nu eşti mai puţin decât ceea ce eşti, monseniore şi nimic — nimic, mă auzi — nu te va împiedica să fii ceea ce eşti!

— Îţi făgăduiesc — zise deţinutul — să te ascult cu toată răbdarea. Totuşi, cred că am dreptul să repet întrebarea pe care ţi-am mai pus-o: cine eşti dumneata?

— Îţi mai aminteşti, sunt cam cincisprezece sau optsprezece ani de atunci, să fi văzut la Noisy-le-Sec un cavaler care venea acolo însoţit de o doamnă, îmbrăcată mai întotdeauna în mătase neagră, cu panglici de culoarea focului în păr?

— Da — răspunse tânărul. O dată m-am interesat de numele acelui cavaler şi mi s-a spus că se numeşte abatele d'Herblay. M-am mirat că acest abate avea o înfăţişare atât de războinică şi mi s-a răspuns că nu e nimic de mirare în asta, întrucât fusese muşchetar al regelui Ludovic al XIII-lea.

— Ei bine — zise Aramis — acel muşchetar de altădată, abatele de-atunci, episcopul de Vannes mai apoi, duhovnicul dumitale de astăzi, eu sunt.

— Ştiu. Te-am recunoscut.

— Ei bine, monseniore, dacă ştii asta, trebuie să mai adaug un lucru pe care nu-l ştii: anume că, dacă prezenţa aici a acestui muşchetar, a acestui abate, a acestui episcop, a acestui

duhovnic ar fi cunoscută de rege, astă-seară, mâine, cel care a pus totul în joc pentru a veni la dumneata ar vedea lucind securea călăului în fundul unei temniţe mai întunecate şi mai blestemate decât este a dumitale.

Auzind aceste cuvinte rostite cu atâta hotărâre, tânărul se ridică pe pat şi-şi aţinti privirile din ce în ce mai scrutătoare în ochii lui Aramis. Urmarea acestei iscodiri fu că deţinutul păru să capete oarecare încredere.

— Da — murmură el — da, mi-aduc bine aminte. Doamna despre care îmi vorbeşti a venit o dată cu dumneata şi de două ori cu femeia...

Se întrerupse.

— Cu femeia care venea să te vadă în fiecare lună, nu-i aşa, monseniore?

— Da.

— Ştii cine era doamna aceea?

Un fulger păru gata să ţâşnească din ochii tânărului.

— Ştiu că era o doamnă de la curte — răspunse el.

— Ţi-o aminteşti bine pe această doamnă?

— Oh, amintirile mele sunt foarte limpezi în această privinţă — zise tânărul deţinut — am văzut-o o dată pe această doamnă împreună cu un bărbat cam de vreo patruzeci şi cinci de ani; am mai văzut-o o dată cu dumneata şi cu doamna în rochie neagră şi cu panglici de culoarea focului în păr; pe urmă am mai revăzut-o de două ori cu aceeaşi persoană. Aceste patru persoane, împreună cu tutorele meu şi cu bătrâna Perronnette, cu temnicerul şi cu guvernatorul de aici, sunt singurele persoane cărora le-am vorbit vreodată şi, într-adevăr, aproape singurele persoane pe care le-am văzut în viaţa mea.

— Erai deci şi atunci la închisoare?

— Dacă aici sunt la închisoare, acolo aş putea spune că eram liber, cu toate că libertatea îmi era destul de restrânsă; o casă din care nu ieşeam niciodată, o mare grădină înconjurată de ziduri pe care nu le puteam sări — aceasta era locuinţa mea; dumneata o cunoşti, fiindcă ai venit acolo. De altfel, obişnuit să trăiesc în îngrădirea acelor ziduri şi a acelei case, n-am simţit niciodată dorinţa să ies. Deci poţi înţelege, domnule, că, nevăzând nimic din această lume, nu mai doresc nimic şi dacă ai venit să-mi povesteşti anumite lucruri, vei fi silit să-mi dezvălui totul.

— Aşa voi şi face, monseniore — zise Aramis înclinându-se — căci asta e datoria mea.

— Ei bine, începe atunci prin a-mi spune cine era tutorele meu.

— Un prea bun gentilom, monseniore, un gentilom cinstit mai ales, un preceptor atât al trupului, cât şi al sufletului dumitale. Ai avut a te plânge vreodată de el?

— O, nu, domnule, dimpotrivă; dar acest gentilom mi-a spus adesea că tatăl meu şi mama mea erau morţi; acest gentilom minţea sau spunea adevărul?

— Era nevoit să urmeze ordinele ce i se dăduseră.

— Atunci, m-a minţit?

— Numai pe jumătate. Tatăl dumitale e mort.

— Dar mama?

— Ea e moartă pentru dumneata.

— Dar pentru ceilalţi trăieşte, nu-i aşa?

— Da.

— Şi eu (tânărul îl scrută pe Aramis), eu sunt osândit să trăiesc în bezna unei închisori?

— Vai, aşa cred!

— Şi asta — continuă tânărul — din pricină că prezenţa mea în lume ar dezvălui o mare taină?

— O mare taină, da.

— Pentru a întemniţa la Bastilia un copil, cum eram eu, înseamnă că duşmanul meu trebuie să fie destul de puternic.

— Este.

— Mai puternic chiar decât mama?

— De ce, adică?

— Pentru că mama m-ar fi apărat.

Aramis şovăi.

— Mai puternic decât mama dumitale, da, monseniore.

— Întrucât doica mea şi gentilomul acela au fost răpiţi şi întrucât am fost despărţit de ei în felul acesta, înseamnă oare că eu eram sau că ei erau o mare primejdie pentru duşmanul meu?

— Da, o primejdie de care duşmanul dumitale a scăpat făcând să dispară doica şi gentilomul — răspunse în linişte Aramis.

— Să dispară? întrebă deţinutul. Şi cum au dispărut?

— În chipul cel mai sigur — răspunse Aramis — sunt morţi.

Tânărul păli uşor şi îşi trecu o mână tremurătoare peste obraz.

— Otrăviţi? întrebă el.

— Otrăviţi.

Deţinutul stătu o clipă pe gânduri.

— De vreme ce aceste două fiinţe nevinovate — reluă el — singurii mei sprijinitori, au fost ucişi în aceeaşi zi, înseamnă că duşmanul meu trebuie să fie destul de crud, sau că a fost silit de necesitate; căci acel vrednic gentilom şi acea biată femeie n-au făcut niciodată rău cuiva.

— Necesitatea e necruţătoare în familia dumitale, monseniore. De aceea, tot o necesitate mi-a impus, spre marele meu regret, să-ţi spun că acel gentilom şi acea doică au fost asasinaţi.

— Oh, nu-mi aduci nici o veste nouă — zise deţinutul încreţindu-şi sprâncenele.

— Cum aşa?

— Bănuiam asta.

— Din ce cauză?

— Am să-ţi spun.

În acel moment, tânărul, sprijinindu-se în amândouă coatele, se apropie de faţa lui Aramis cu o expresie în care se citea atâta demnitate, abnegaţie şi înfruntare chiar, încât episcopul simţi electricitatea entuziasmului urcându-se în scântei mistuitoare de la inima lui ofilită spre craniul său tare ca oţelul.

— Vorbeşte, monseniore. Ţi-am spus că mi-am pus în primejdie viaţa spre a veni aici. Oricât de puţin ar însemna viaţa mea, te rog să o primeşti ca o răscumpărare pentru a dumitale.

— Ei bine — reluă tânărul — iată ce mă face să bănuiesc că, într-adevăr, au fost omorâţi doica şi tutorele meu...

— Căruia îi spuneai tată.

— Da, căruia îi spuneam tată, deşi ştiam bine că nu eram fiul său.

— Ce te-a făcut să presupui asta?

— După cum dumneata eşti prea respectuos pentru un prieten, el era prea respectuos pentru un tată.

— Eu — zise Aramis — n-am de ce să mă prefac.

Tânărul dădu din cap şi continuă:

— De bună seamă, nu eram sortit să rămân veşnic întemniţat — zise el — şi ceea ce mă face să cred asta, acum mai ales, este grija ce mi se purta de a face din mine un cavaler cât mai desăvârşit. Gentilomul ce se afla în preajma mea m-a învăţat tot ce ştia el însuşi: matematicile, puţină geometrie, astronomie, scrimă, călărie. În fiecare dimineaţă mânuiam armele într-o sală scundă şi încălecam pe un cal în grădină. Ei bine, într-o dimineaţă, era vara, căci era tare cald, am adormit în acea sală scundă. Nimic până atunci, în afară de respectul tutorelui meu, nu-mi dăduse de ştire sau nu-mi stârnise bănuielile. Trăiam asemenea copiilor, păsărilor, plantelor, cu aer şi soare; împlinisem cincisprezece ani.

— Aşadar, sunt opt ani de-atunci?

— Da, aproape; am pierdut măsura timpului.

— Iartă-mă, dar ce-ţi spunea tutorele dumitale, ca să te îndemne la treabă?

— Îmi spunea că omul trebuie să caute să-şi facă pe pământ o avere pe care Dumnezeu nu i-a dat-o la naştere; şi adăuga că, sărac, orfan, necunoscut, nu mă puteam bizui decât pe mine însumi, căci nimeni nu se interesa sau nu se va interesa vreodată de persoana mea. Mă aflam deci în acea sală scundă şi, obosit după lecţia de scrimă, adormisem. Tutorele meu era în camera lui de la etaj, aflată chiar deasupra mea. Deodată auzii parcă un ţipăt scurt, scos de tutorele meu. Apoi strigătul: "Perronnette! Perronnette!" O chema pe doica mea.

— Da, ştiu — zise Aramis. Continuă, monseniore, continuă.

— Pesemne că ea era în grădină, căci tutorele meu coborî scara în mare grabă. Mă sculai, neliniştit fiindcă-l vedeam pe el atât de neliniştit. Deschise uşa vestibulului ce da în grădină, strigând mereu: "Perronnette! Perronnette!" Ferestrele din sala cea scundă dădeau în curte; obloanele acestor ferestre erau trase, dar printr-o crăpătură a oblonului îl văzui pe tutorele meu apropiindu-se de un puţ larg, ce se afla aproape chiar sub ferestrele cabinetului său de lucru. Se aplecă peste ghizduri, privi în adâncul puţului şi scoase un nou ţipăt, făcând nişte mari gesturi îngrozite. Din locul unde mă găseam, puteam nu numai să văd, dar să şi aud. Am văzut deci, am auzit deci totul.

— Continuă, monseniore, te rog — îl îndemnă Aramis.

— Doamna Perronnette alergă la strigătele tutorelui meu. El îi ieşi înainte, o luă de braţ şi o trase spre ghizdul puţului; apoi, plecându-se cu ea peste ghizd, îi spuse: "Priveşte,

priveşte! Ce nenorocire!" "Haide, haide, linişteşte-te — îi spunea doamna Perronnette. Ce s-a întâmplat?" "Scrisoarea aceea — strigă tutorele — vezi scrisoarea aceea?" Şi arăta cu mâna în fundul puţului. "Care scrisoare?" întrebă doica. "Scrisoarea pe care o vezi acolo jos e ultima scrisoare de la regină!" La aceste cuvinte, tresării. Tutorele meu, acela care trecea drept tatăl meu, acela care mă sfătuia mereu să fiu modest şi umil în viaţă, era în corespondenţă cu regina! "Ultima scrisoare de la regină? strigă doamna Perronnette, fără să pară mirată de altceva decât că scrisoarea se afla în fundul puţului. Dar cum de-a ajuns acolo?" "O întâmplare, doamnă Perronnette, o întâmplare ciudată! Mă întorceam în odaia mea; când să intru, deschizând uşa, fereastra din faţa ei fiind deschisă, s-a stârnit un curent de aer; am văzut atunci o bucată de hârtie luându-şi zborul şi am recunoscut acea hârtie ca fiind scrisoarea reginei; am alergat la fereastră scoţând un ţipăt, dar hârtia a fluturat o clipă în aer, apoi a căzut în puţ." "Ei bine — a zis doamna Perronnette — dacă scrisoarea a căzut în puţ, e ca şi cum ar fi arsă şi întrucât regina arde ea însăşi toate scrisorile de câte ori vine aici"... De câte ori vine aici! Prin urmare, femeia care venea acolo în fiecare lună era regina? întrebă deţinutul, întrerupând o clipă firul povestirii.

— Da — dădu din cap Aramis.

— "Ai dreptate, ai dreptate — continuă bătrânul gentilom — dar în această scrisoare erau unele instrucţiuni. Acum de unde să ştiu ce am de făcut?" "Scrie-i repede reginei, povesteşte-i ce s-a petrecut şi regina îţi va trimite o a doua scrisoare în locul acesteia." "Oh, regina nu va voi să creadă în această întâmplare — a zis cumsecadele bătrân clătinând din cap — va spune că am voit să păstrez această scrisoare, în loc să i-o dau înapoi ca pe celelalte, spre a-mi face din ea o armă. E atât de bănuitoare, iar domnul de Mazarin e atât de... Demonul ăsta de italian e în stare să ne otrăvească la cea dântâi bănuială!"

Aramis zâmbi cu o uşoară legănare a capului.

— "Ştii, doamnă Perronnette, amândoi sunt atât de sperioşi când e vorba de Filip!" Filip era numele meu — preciză deţinutul. "Ei bine, atunci nu mai putem sta cu mâinile în sân — zise doamna Perronnette — trebuie să punem pe cineva să coboare în puţ." "Da, pentru ca cel care va scoate hârtia să o citească până sus?" "Să aducem pe cineva din sat care nu ştie

să citească; aşa vei fi liniştit." "Fie; dar cel care va coborî în puţ nu se va gândi oare la însemnătatea unui petic de hârtie pentru care am pus în primejdie viaţa unui om? Oricum, mi-ai dat o idee, doamnă Perronnette; da, cineva va coborî în puţ şi acel cineva voi fi eu." "Dar, la această propunere, doamna Perronnette se porni să se vaite şi să strige în aşa măsură, să plângă şi să-l roage atât de tare pe bătrânul gentilom, încât el îi făgădui că se va duce să caute o scară destul de lungă pentru ca cineva să poată coborî în puţ, în timp ce ea va da fuga la fermă să aducă un băiat mai curajos, căruia îi vor spune că o bijuterie de mare preţ a căzut în puţ, că această bijuterie era înfăşurată în hârtie şi cum hârtia s-a desfăcut în apă — observă tutorele meu — nu va fi de mirare să găsească numai scrisoarea deschisă. "Poate că până atunci şi scrisul se va şterge" — zise doamna Perronnette. "N-are a face, numai să avem scrisoarea. Înapoindu-i-o reginei, ea va vedea că n-am trădat-o şi deci, netrezindu-i bănuieli domnului de Mazarin, nu vom mai avea de ce să ne temem de el." Această hotărâre luată, se despărţiră. Trăsei oblonul la loc şi, văzând că tu-torele meu se pregătea să se întoarcă în casă, mă aruncai pe perne cu capul vâjâindu-mi din pricina celor ce auzisem. Tutorele crăpă uşa la câteva clipe după ce mă aruncasem pe perne şi, crezându-mă aţipit, o închise uşor din nou. Abia se închise uşa, că mă sculai iar şi, aţintindu-mi urechea, i-am auzit paşii depărtându-se. Atunci m-am apropiat încă o dată de oblon şi i-am văzut pe tutore şi pe Perronnette plecând. Rămăsesem singur acasă. Nici nu închiseră bine poarta în urma lor, că, fără să mai pierd timp străbătând vestibulul, am sărit pe fereastră şi am alergat la puţ. Acolo m-am aplecat peste ghizduri, aşa cum se aplecase tutorele meu. Un obiect alb şi luminos unduia pe cercurile tremurătoare ale apei verzui. Discul acela strălucitor mă vrăjea şi mă atrăgea; privirea îmi înţepenise acolo, răsuflarea mi se tăiase; puţul mă îmbia cu gura lui largă, cu răcoarea lui din adânc; mi se părea că citesc în fundul apei literele de foc pe care regina le scrisese pe peticul acela de hârtie. Atunci, fără să-mi dau seama ce fac şi însufleţit de una din acele porniri instinctive ce te împing spre un lucru fatal, legai un capăt al funiei de piciorul cumpenei puţului, apoi lăsai ciutura să coboare în apă, la o adâncime de trei picioare aproape — toate acestea cu cea mai mare băgare de seamă, ca să nu ating preţioasa hârtie, care începea să-şi schimbe culoarea albicioasă

devenind verzuie, dovadă că începea să se scufunde; după aceea, cu o cârpă udă în palme, m-am lăsat să alunec pe frânghie spre adânc.

Când m-am văzut atârnat deasupra acelui ochi de apă neagră, când am văzut cerul micşorându-se deasupra mea, mă pătrunse fiorul, mă cuprinse ameţeala şi părul mi se zbârli în cap; dar voinţa din mine învingea totul şi spaima şi ameţeala. Atingând apa, mă aplecai dintr-o dată, ţinându-mă cu o mână de frânghie, în timp ce pe cealaltă o întinsei şi apucai preţiosul petic de hârtie ce se rupse în două între degetele mele, vârâi cele două bucăţi în buzunarul hainei, apoi, sprijinindu-mă cu picioarele de pereţii puţului, agăţându-mă cu mâinile, vânjos, sprinten şi mai cu seamă grăbit, ajunsei din nou la ghizdul de afară, pe care, sărindu-l, îl umplui cu apa ce se scurgea de pe partea din jos a trupului meu. Odată ieşit din puţ cu prada în mână, începui să alerg prin soare, până în fundul grădinii, unde se afla un fel de zăvoi. Acolo voiam să mă ascund. În clipa când puneam piciorul în vizuina mea, se auzi clopotul de la poarta cea mare, care suna totdeauna când o deschidea cineva. Era tutorele meu, care se întorcea. Terminasem la timp! Îmi făcui socoteala că îmi rămâneau zece minute până să ajungă la mine, dacă, bănuind unde sunt, ar fi venit într-acolo şi douăzeci de minute, dacă şi-ar fi dat osteneala să mă caute. Era destul ca să pot citi preţioasa scrisoare, ale cărei bucăţi m-am grăbit să le pun una lângă alta. Slovele începuseră să se şteargă. Cu toate acestea, am izbutit s-o descifrez în întregime.

— Şi ce-ai citit, monseniore? întrebă Aramis cu un viu interes.

— Destul de multe, domnule, pentru a-mi da seama că valetul era un gentilom, iar Perronnette, fără să fie o doamnă din lumea mare, era totuşi mai mult decât o slujnică; în sfârşit, că eu însumi mă trăgeam dintr-un neam nobil, întrucât regina Ana de Austria şi primul ministru Mazarin îmi arătau atâta grijă.

Tânărul se opri o clipă, foarte tulburat.

— Şi ce s-a mai întâmplat? întrebă Aramis.

— S-a întâmplat, domnule — răspunse tânărul — că omul adus de tutorele meu n-a mai găsit nimic în puţ, cu toate că l-a răscolit peste tot; s-a întâmplat că tutorele meu a văzut ghizdul udat; s-a întâmplat că eu nu mă uscasem încă bine de apă şi că doamna Perronnette a observat că hainele de pe mine erau ude

de sus până jos; s-a întâmplat, în sfârşit, să fiu cuprins de o febră puternică din pricina apei reci şi a emoţiei produse de descoperirea mea, iar acele friguri fură urmate de un delir în timpul căruia am spus totul; astfel că, ajutat de propriile mele mărturisiri, tutorele găsi la căpătâiul meu cele două bucăţi ale scrisorii reginei.

— Ah! făcu Aramis. Acum înţeleg totul.

— Din clipa aceea, cele ce-au urmat le presupun. Fără îndoială, bietul gentilom şi sărmana femeie, neîndrăznind să păstreze taina asupra celor ce s-au petrecut, i-au scris numaidecât reginei şi i-au trimis scrisoarea ruptă în două bucăţi.

— După care — întrebă Aramis — ai fost arestat şi trimis la Bastilia?

— Precum vezi.

— Apoi cele două slugi ale dumitale au dispărut?

— Vai, da!

— Să-i lăsăm în pace pe cei morţi — reluă Aramis — şi să vedem ce putem face pentru cei vii. Mi-ai spus că eşti resemnat.

— Şi ţi-o repet.

— Fără să-ţi pese de libertate?

— Aşa am spus.

— Fără nici o ambiţie, nici un regret, nici un gând?

Tânărul nu răspunse nimic.

— Ei bine — întrebă Aramis — de ce taci?

— Cred c-am vorbit destul — răspunse deţinutul — şi că acum e rândul dumitale. Sunt obosit.

— Am să-ţi fac pe plac — zise Aramis.

Apoi se reculese şi chipul i se umbri de o adâncă solemnitate. Se simţea că ajunsese la punctul cel mai important al rolului pe care venise să-l joace la închisoare.

— Mai întâi, o întrebare — zise el.

— Care? S-o auzim.

— În casa unde locuiai nu se afla nici o oglindă, nu-i aşa?

— Ce înseamnă cuvântul acesta şi ce este o oglindă? întrebă tânarul. Nu cunosc un asemenea cuvânt.

— Oglinda este o sticlă sau un obiect în care se văd lucrurile din jur, în care îţi vezi, de pildă, toate trăsăturile feţei, aşa cum dumneata le vezi pe-ale mele cu ochiul liber.

— Nu, nu exista în casă nimic de acest soi — răspunse tânărul.

Aramis îşi roti privirea de jur împrejur.

— Nici aici nu există — zise el. Aceleaşi măsuri de precauţie au fost luate şi aici, ca şi acolo.

— În ce scop?

— Îl vei afla îndată. Deocamdată, iartă-mă, mi-ai spus că te-au învăţat matematicile, astronomia, scrima, călăria; nu mi-ai pomenit nimic de istorie.

— Câteodată, tutorele meu îmi povestea măreţele fapte ale regelui Ludovic cel Sfânt, ale lui Francisc I şi ale regelui Henric al IV-lea.

— Atâta tot?

— Cam atâta tot.

— Ei bine, pricep, e şi aici o socoteală: după ce ţi s-au luat oglinzile, în care se reflecta prezentul, nu ţi s-a vorbit nimic de istorie, în care se reflectă trecutul. De când ai fost închis aici, nu ţi s-a dat nici o carte, astfel că multe lucruri, cu ajutorul cărora ai fi putut reconstitui edificiul năruit al amintirilor şi intereselor dumitale, îţi sunt necunoscute.

— Aşa e — răspunse tânărul.

— Ascultă, am să-ţi spun eu, în câteva cuvinte, ce s-a petrecut în Franţa în ultimii douăzeci şi trei sau douăzeci şi patru de ani, adică de la data probabilă a naşterii dumitale, sau, în fine, dacă vrei, din momentul când începe să te intereseze totul.

— Spune.

Şi tânărul îşi reluă înfăţişarea gravă, gata de ascultare.

— Ştii cine a fost fiul regelui Henric al IV-lea?

— Ştiu cel puţin cine a fost urmaşul lui.

— De unde ştii asta?

— De pe o monedă, datată din 1610, care-l reprezenta pe regele Henric al IV-lea; de pe o altă monedă, datată din 1612, care-l reprezenta pe regele Ludovic al XIII-lea. Am presupus, întrucât nu erau decât doi ani între cele două monezi, că Ludovic al XIII-lea trebuie să fi fost urmaşul lui Henric al IV-lea.

— Atunci — întrebă Aramis — ştii că ultimul rege domnitor a fost Ludovic al XIII-lea?

— Ştiu — răspunse tânărul, roşindu-se uşor.

— Ei bine, a fost un Prinţ plin de gânduri frumoase, însufleţit de planuri măreţe, planuri amânate însă mereu din pricina vitregiei timpurilor şi a luptelor pe care ministrul său, Richelieu, trebuia să le ducă împotriva seniorilor din Franţa. El,

personal, vorbesc de Ludovic al XIII-lea, era o fire slabă. A murit tânăr şi într-un chip trist.

— Ştiu asta.

— A fost multă vreme preocupat de grija posterităţii sale. E o grijă chinuitoare asta, pentru Prinţii care trebuie să lase în urma lor mai mult decât o simplă amintire, dacă vor ca gândurile şi strădaniile lor să nu se piardă.

— Regele Ludovic al XIII-lea a murit fără să fi lăsat copii? întrebă deţinutul, zâmbind uşor.

— Nu, însă timp îndelungat a fost lipsit de fericirea de a-i fi avut; nu, însă multă vreme a crezut că va muri fără să aibă urmaşi. Şi acest gând îl dusese la o adâncă deznădejde, când, deodată, soţia lui, Ana de Austria...

Deţinutul tresări.

— Ştii — întrebă Aramis — că soţia lui Ludovic al XIII-lea se numea Ana de Austria?

— Continuă — zise tânărul deţinut fără să-i răspundă.

— Când, deodată — reluă Aramis — regina Ana de Austria dădu de veste că era însărcinată. Bucuria fu mare la această veste şi toate făgăduinţele tindeau către un sfârşit fericit. Într-adevăr, la 5 septembrie 1638, ea născu un băiat.

Aci, Aramis se uită la interlocutorul său şi i se păru că acesta pălise uşor.

— Vei auzi acum — urmă Aramis — o poveste pe care puţini oameni ar putea să ţi-o spună în ceasul de faţă; căci această poveste e o taină care e socotită moartă o dată cu morţii sau îngropată în taina spovedaniei.

— Şi dumneata îmi vei dezvălui această taină? se miră tânărul.

— Oh — zise Aramis cu un accent asupra căruia nimeni nu se putea înşela — nu cred că această taină să fie expusă la ceva, încredinţând-o unui deţinut care n-are nici o dorinţă de a ieşi de la Bastilia!

— Ascult, domnule.

— Regina născu, aşadar, un băiat. Dar, în timp ce toată, lumea de la curte se bucura de această veste, în timp ce regele se grăbi să-l arate pe noul născut poporului şi nobilimii, în timp ce se aşeză plin de voioşie la masă pentru a sărbători această naştere fericită, regina, rămasă singură în camera ei, fu apucată pentru a doua oară de durerile facerii şi aduse pe lume un al doilea băiat.

— Oh — zise tânărul, dovedind că ştia mai multe decât mărturisea — eu credeam că *Domnul* s-a născut abia în...

Aramis ridică un deget.

— Lasă-mă să continui — zise el.

Deţinutul scoase un suspin de nerăbdare şi aşteptă.

— Da — reluă Aramis — regina născu un al doilea fiu, un al doilea băiat, pe care doamna Perronnette, moaşa, l-a primit în braţele ei.

— Doamna Perronnette! murmură tânărul.

— Câţiva alergară numaidecât în sala unde mânca regeie şi-i spuseră la ureche cele întâmplate; regele se sculă de la masă şi se duse să vadă cu ochii lui. Dar, de data aceasta, pe chipul lui nu se mai citea bucuria, ci un simţământ ce semăna mai degrabă cu groaza. Doi băieţi gemeni îi schimbau în amărăciune bucuria pe care i-o produsese naşterea unuia singur, dat fiind că (şi ceea ce am să-ţi spun acum n-ai de unde s-o ştii, desigur), dat fiind că în Franţa tronul e moştenit de fiul cel mai mare.

— Ştiu asta.

— Şi că medicii şi jurisconsulţii pretind că poate fi pus la îndoială dacă fiul care a ieşit cel dintâi din pântecele mamei sale este cel mai mare prin legile firii şi ale lui Dumnezeu.

Deţinutul scoase un strigăt înăbuşit şi se făcu mai aib decât cearşaful de deasupra lui.

— Înţelegi, deci — urmă Aramis — că regele, care se bucurase atât de mult că avea un moştenitor, căzu deodată pradă deznădejdii la gândul că acum avea doi şi că, poate, cel născut la urmă şi care era necunoscut, va tăgădui mai târziu dreptul la întâietate al celuilalt, care se născuse cu două ceasuri mai înainte şi care, cu două ceasuri mai înainte, fusese recunoscut. Astfel, acest al doilea copil, punându-se în fruntea intereselor sau capriciilor unei partide, ar putea, într-o zi, să semene discordia şi războiul în regat, surpând, prin aceasta, dinastia pe care ar fi trebuit de fapt s-o întărească.

— Oh, înţeleg, înţeleg!... murmură tânărul deţinut.

— Ei bine — continuă Aramis — iată ce s-a zvonit, iată ce s-a spus, iată pentru ce unul din cei doi fii ai Anei de Austria, în chip nedemn despărţit de fratele lui, în chip nedemn răpit şi ascuns în cea mai neagră întunecime, iată pentru ce acest al doilea fiu a dispărut şi a dispărut atât de bine, încât nimeni în Franţa nu ştie astăzi dacă el mai trăieşte, în afară de mama lui.

— Da, mama lui care l-a părăsit! strigă deţinutul cu o expresie plină de deznădejde.

— În afară — adăugă Aramis — de doamna aceea în rochie neagră şi cu panglici ca focul şi în afară de...

— În afară de dumneata, nu-i aşa? Dumneata care îmi povesteşti toate acestea, dumneata care îmi trezeşti în suflet curiozitatea, ura, ambiţia şi — cine ştie? — poate setea de răzbunare; în afară de dumneata, domnule, care, dacă eşti omul pe care-l aştept, omul despre care era vorba în bileţel, omul, în sfârşit, pe care Dumnezeu mi-l trimite, trebuie să ai la dumneata...

— Ce? întrebă Aramis.

— Un portret al regelui Ludovic al XIV-lea, care domneşte în acest moment pe tronul Franţei.

— Iată portretul — dădu numaidecât răspunsul Aramis, întinzându-i deţinutului un medalion de smalţ, foarte bine lucrat, în care Ludovic al XIV-lea apărea mândru, frumos, plin de viaţă, ca să spunem aşa.

Deţinutul luă repede portretul şi-şi fixă ochii asupra lui, ca şi cum ar fi vrut să-l mănânce din priviri.

— Şi acum, monseniore — zise Aramis — iată şi o oglindă.

Episcopul îi lăsă deţinutului timp să-şi rânduiască gândurile.

— Îngrozitor! Îngrozitor! murmură tânărul privind cu înmărmurire portretul lui Ludovic al XIV-lea şi propriul său chip răsfrânt în oglindă.

— Ce zici de asta? îl întrebă atunci Aramis.

— Zic că sunt pierdut — răspunse captivul. Regele nu mă va cruţa niciodată.

— Iar eu mă întreb — spuse episcopul aruncându-i deţinutului o privire scânteietoare, plină de înţeles — eu mă întreb care din doi este regele, cel din portret sau cel pe care-l văd în această oglindă?

— Regele, domnule, e cel care stă pe tron — răspunse tânărul cu tristeţe — e cel care nu zace în închisoare, ci, dimpotrivă, îi trimite pe alţii acolo. Regalitatea înseamnă putere, iar eu, vezi bine, n-am nici o putere.

— Monseniore — răspunse Aramis cu un respect pe care nu-l arătase până atunci — regele, ascultaţi-mă bine, va fi, dacă veţi voi, acela care, ieşind din închisoare, va şti să se menţină pe tronul pe care-l vor aşeza prietenii lui.

— Domnule, nu mă duce în ispită — rosti deţinutul cu amărăciune.

— Monseniore, nu vă lăsaţi pradă slăbiciunii — stărui Aramis cu îndărătnicie. V-am adus toate dovezile naşterii voastre; cercetaţi-le, dovediţi-vă vouă înşivă că sunteţi un fiu de rege şi după aceea să pornim la acţiune.

— Nu, nu, e cu neputinţă.

— Afară numai dacă — adăugă episcopul cu ironie — nu e scris în zodia neamului vostru ca fraţii îndepărtaţi de tron să fie, toţi, nişte prinţi fără merite şi lipsiţi de onoare, ca domnul Gaston de Orléans, unchiul vostru, care de zece ori a conspirat împotriva regelui Ludovic al XIII-lea, fratele său.

— Unchiul meu Gaston de Orléans a conspirat împotriva fratelui său? strigă prinţul îngrozit. A conspirat ca să-l detroneze?

— Da, monseniore, pentru nimic altceva.

— Dar ce-mi spui dumneata, domnule?

— Adevărul.

— Şi a avut prieteni... devotaţi?

— Ca mine faţă de voi.

— Ei bine şi ce-a făcut? A dat greş?

— A dat greş, dar mereu din vina lui, şi, pentru a-şi răscumpăra, nu viaţa, căci viaţa fratelui regelui e sacră şi nimeni nu se poate atinge de ea, ci pentru a-şi răscumpăra libertatea, unchiul vostru a jertfit viaţa tuturor prietenilor săi, unul după altul. De aceea, el este astăzi o ruşine pentru istorie şi e blestemat de o sută de nobile familii din acest regat.

— Înţeleg, domnule — rosti prinţul — şi unchiul meu şi-a ucis prietenii din slăbiciune sau din trădare?

— Din slăbiciune; ceea ce, pentru prinţi, e totdeauna o trădare.

— Dar nu se poate să dai greş şi din neştiinţă, din nepricepere? Crezi oare că unui biet captiv ca mine, crescut nu numai departe de curte, dar şi departe de lume, crezi oare că i-ar sta în putinţă să-i ajute pe acei dintre prietenii lui care ar încerca să-l slujească?

Şi cum Aramis se pregătea să răspundă, tânărul strigă deodată, cu o tărie ce dovedea plămada nobilă a sângelui său:

— Noi vorbim aici de prieteni, dar ce fericită întâmplare ar putea să-mi aducă mie prieteni, mie care nu sunt cunoscut de

nimeni şi care n-am, pentru a mi-i face, nici libertate, nici bani, nici putere?

— Mi se pare că am avut onoarea de a-mi oferi serviciile alteţei voastre regale.

— Oh, nu mă numi astfel, domnule: e o bătaie de joc, sau o barbarie. Nu mă face să mă gândesc la altceva în afară de zidurile închisorii ce mă înconjoară; lasă-mă să-mi iubesc mai departe, sau măcar să-mi îndur sclavia şi întunericul în care sunt aruncat.

— Monseniore! Monseniore! Dacă-mi mai spuneţi o dată aceste cuvinte descurajate, dacă, după ce aţi avut dovada naşterii voastre, veţi arăta aceeaşi slăbiciune de spirit, de însufleţire, de voinţă, voi asculta îndemnul vostru şi voi dispărea, voi renunţa să mai slujesc un stăpân căruia venisem să-i ofer, cu atâta înflăcărare, cu atâta devotament, viaţa şi sprijinul meu.

— Domnule — replică prinţul — înainte de a-mi fi spus tot ceea ce mi-ai spus, n-ar fi fost oare mai bine să te gândeşti că îmi zdrobeşti astfel inima pentru totdeauna?

— Asta am şi vrut să fac, monseniore.

— Domnule, pentru a-mi vorbi de mărire, de putere, de regalitate chiar, n-ai găsit alt loc mai bun decât o închisoare? Vrei să mă faci să cred în strălucire şi noi ne ascundem în beznă! Ridici în slavă gloria şi ne înăbuşim cuvintele sub perdelele acestui pat mizerabil! Vrei să-mi arăţi atotputernicia, dar eu aud paşii temnicerului pe coridor, aceşti paşi care te fac şi pe dumneata să tremuri mai rău decât mine! Pentru a mă face mai puţin neîncrezător, scoate-mă de la Bastilia. Dă aer plămânilor mei, pinteni picioarelor, o spadă braţului şi vom începe să ne înţelegem.

— Tocmai asta este şi intenţia mea, monseniore, să vă dau toate acestea, ba chiar mai mult decât atât. Dar, le vreţi cu adevărat?

— Ascultă încă o dată, domnule — îl întrerupse prinţul. Ştiu că se află străji la fiecare galerie, zăvoare la fiecare uşă, tunuri şi soldaţi la fiecare poartă. Cu ce vei învinge dumneata străjile şi vei amuţi tunurile? Cu ce vei sfărâma zăvoarele şi porţile?

— Monseniore, cum v-a parvenit acel bilet pe care l-aţi citit şi care vestea sosirea mea aici?

— Când e vorba de o scrisorică, poţi cumpăra uşor un temnicer.

— Dacă se poate cumpăra unul, se pot cumpăra şi zece.

— Ei bine, admit că ar fi cu putinţă să fie scos un biet captiv de la Bastilia, să fie chiar ascuns, pentru ca oamenii regelui să nu-i dea de urmă; este posibil, iarăşi, ca nenorocitul să fie ţinut bine într-un adăpost necunoscut de nimeni.

— Monseniore! zise Aramis cu un surâs.

— Admit că acela care ar face toate astea pentru mine este mai mult decât un om; dar, dacă spui că sunt un prinţ, un frate al regelui, cum îmi vei reda rangul şi puterea pe care mama şi fratele meu mi le-au răpit? Şi dacă trebuie să duc o viaţă de lupte şi de vrăjmăşii, cum mă vei face să înving în aceste lupte şi să nu fiu învins de duşmanii mei? Ah, domnule, ia gândeşte-te! Aruncă-mă, chiar mâine, într-o peşteră întunecată, în fundul unui munte; dă-mi bucuria să ascult în libertate murmurul apelor şi al ogoarelor, să văd în libertate soarele în azur sau cerul răscolit de furtună, mi-e de-ajuns atâta! Nu-mi făgădui mai mult, căci, într-adevăr, nu-mi poţi da mai mult şi ar fi o crimă să mă amăgeşti, de vreme ce te socoţi prietenul meu.

Aramis stătea şi asculta în tăcere.

— Monseniore — rosti el după o clipă de gândire — admir înţelepciunea atât de dreaptă şi de hotărâtă care vă călăuzeşte cuvintele; sunt fericit că mi-am putut ghici regele.

— Iarăşi! Iarăşi!... Ah, fie-ţi milă — strigă prinţul strângându-şi între palmele îngheţate fruntea acoperită de o sudoare fierbinte — nu abuza de mine; n-am nevoie să fiu rege, domnule, pentru a fi cel mai fericit dintre oameni.

— Eu însă, monseniore, vreau să fiţi rege pentru fericirea întregii omeniri.

— Ah! făcu prinţul cu o nouă neîncredere stârnită de acest cuvânt. Ah, dar ce are să-i reproşeze omenirea fratelui meu?

— Am uitat să spun, monseniore, că, dacă aţi voi să vă lăsaţi călăuzit de mine şi aţi consimţi să deveniţi cel mai puternic Prinţ de pe faţa pământului, veţi servi interesele tuturor prietenilor pe care-i ştiu străduindu-se pentru izbânda cauzei noastre şi aceşti prieteni sunt foarte mulţi.

— Foarte mulţi?

— Iar numărul lor păleşte în faţa puterii lor, monseniore.

— Explică-te.

— Cu neputinţă! Mă voi explica, o jur înaintea lui Dumnezeu, care mă aude, în ziua când vă voi vedea aşezat pe tronul Franţei.

— Dar fratele meu?

— Îi veţi hotărî soarta. Îl plângeţi cumva?

— Pe el, care mă lasă să mor într-o temniţă? Nu, nu-l plâng de loc!

— Cu atât mai bine!

— Ar putea veni el însuşi în această închisoare, să mă ia de mână şi să-mi spună: "Fratele meu, Dumnezeu ne-a făcut ca să ne iubim, nu să ne învrăjbim. Am venit la tine. O prejudecată sălbatică te-a osândit să pieri în întuneric, departe de oameni, lipsit de bucurii. Vreau să te aşez lângă mine, vreau să-ţi prind la cingătoare spada tatălui nostru. Te vei folosi oare de această apropiere ca să mă gâtui sau să mă constrângi? Vei ridica această spadă ca să-mi verşi sângele?"... "Oh, nu — i-aş răspunde — te privesc ca pe salvatorul meu şi te voi respecta ca pe stăpânul meu. Îmi dai mai mult decât mi-a dat însuşi Dumnezeu. Prin tine, mi-am recăpătat libertatea; prin tine, am dreptul să iubesc şi să fiu iubit în această lume."

— Şi v-aţi ţine cuvântul, monseniore?

— Oh, pe viaţa mea!

— Pe câtă vreme astăzi?...

— Pe câtă vreme astăzi simt ca există vinovaţi pe care am datoria să-i pedepsesc...

— În ce fel, monseniore?

— Ce spui de această asemănare pe care Dumnezeu a pus-o între mine şi fratele meu?

— Spun că în această asemănare e un semn al providenţei pe care regele n-ar fi trebuit să-l nesocotească; spun că mama voastră a săvârşit o nelegiuire deosebindu-i prin fericire şi prin noroc pe aceia pe care natura i-a zămislit atât de asemănători în pântecele ei şi ajung la concluzia că pedeapsa nu poate fi alta decât restabilirea echilibrului.

— Ceea ce înseamnă...?

— Că dacă vă voi reda locul ce vi se cuvine pe tronul fratelui vostru, fratele vostru vă va lua locul în închisoare.

— Vai, suferinţa e prea mare în închisoare, mai ales după ce-ai sorbit din plin din cupa vieţii!

— Alteţa voastră regală va fi totdeauna liber să facă ceea ce va vrea; va ierta, dacă va crede de cuviinţă, după ce va fi pedepsit.

— Bine. Şi acum ştii un lucru, domnule?

— Spuneţi, prinţul meu.

— Nu te voi mai asculta de loc decât după ce vom fi în afara zidurilor Bastiliei.

— Tocmai voiam să-i spun alteţei voastre regale că nu voi mai avea onoarea de a o vedea decât o singură dată.

— Când?

— În ziua când prinţul meu va ieşi dintre aceste ziduri negre.

— Să te audă Dumnezeu! Cum mă vei preveni?

— Venind să vă iau de aici.

— Dumneata însuţi?

— Prinţul meu, nu veţi părăsi această încăpere decât împreună cu mine, iar dacă veţi fi silit să o faceţi în lipsa mea, amintiţi-vă că nu va fi din hotărârea mea.

— Altfel spus, nici un cuvânt nimănui, în afară de dumneata?

— Nimănui, în afară de mine.

Aramis făcu o plecăciune adâncă. Prinţul îi întinse mâna.

— Domnule — zise el cu un accent ce-i pornea de-a dreptul din inimă — am să-ţi spun un ultim cuvânt. Chiar dacă ai venit la mine cu gândul să mă pierzi, chiar dacă nu eşti decât o unealtă în mâinile duşmanilor mei, chiar dacă din această convorbire a noastră, în cursul căreia mi-ai citit până în adâncul inimii, va rezulta pentru mine ceva mai rău decât captivitatea, adică moartea, ei bine, fii binecuvântat, căci vei fi pus capăt chinurilor mele şi-mi vei fi adus liniştea în locul cumplitelor torturi ce mă sfâşie aici de opt ani încoace.

— Monseniore, aşteptaţi ca să mă puteţi judeca — zise Aramis.

— Am spus că te voi binecuvânta şi te voi ierta. Dacă, dimpotrivă, ai venit să-mi redai locul pe care Dumnezeu mi l-a hărăzit sub soarele norocului şi al gloriei, dacă, datorită dumitale, voi putea trăi în amintirea oamenilor şi voi face cinste neamului meu prin câteva fapte de seamă sau prin câteva lucruri de bine făcute poporului meu, dacă de pe cea din urmă treaptă unde lâncezesc mă voi ridica în culmea onorurilor, ajutat de braţul dumitale generos, ei bine, cu dumneata, pe

care te binecuvântez şi-ţi mulţumesc, cu dumneata voi împărţi gloria şi puterea mea! Şi încă vei fi prea puţin răsplătit; partea dumitale va fi mereu neîndeajuns de mare, căci niciodată nu voi izbuti să împart cu dumneata întreaga fericire pe care îmi vei fi dăruit-o.

— Monseniore — rosti Aramis mişcat de paliditatea şi de însufleţirea tânărului — nobleţea inimii voastre mă umple de bucurie şi de admiraţie. Nu alteţa voastră regală va trebui să-mi mulţumească, ci urmaşii voştri pe care-i veţi înveşmânta în glorie. Da, vă voi fi dat mai mult decât viaţa, vă voi dărui nemurirea.

Tânărul îi întinse mâna; Aramis căzu în genunchi şi i-o sărută.

— Oh! exclamă prinţul cu o modestie fermecătoare.

— Este primul omagiu ce i se aduce viitorului nostru rege — zise Aramis. Când vă voi revedea, voi spune: "Bună ziua, sire!"

— Până atunci — strigă tânărul ducându-şi degetele albe şi subţiri la inimă — până atunci cruţă-mi viaţa şi de visuri şi de alte încercări, căci mi s-ar zdrobi! Oh, domnule, ce mică e temniţa mea, ce scundă e fereastra aceea, ce strâmte sunt uşile! Cum de s-a putut oare ca atâta măreţie, atâta splendoare, atâta fericire să se abată încoace şi să se oprească la mine?

— Alteţa voastră regală mă umple de mândrie lăsând să se înţeleagă că eu am adus toate acestea aici.

Şi bătu numaidecât în uşă. Temnicerul o deschise, împreună cu Baisemeaux, care, sfâşiat de nelinişte şi teamă, începuse, fără voia lui, să asculte la uşă. Din fericire, nici unul, nici altul dintre cei doi vorbitori nu uitaseră să-şi înăbuşe glasul chiar în cele mai cutezătoare elanuri ale pasiunii.

— Ce spovedanie lungă! zise guvernatorul încercând să râdă. Ar fi putut crede cineva vreodată că un osândit, un om aproape mort, a săvârşit păcate atât de multe şi atât de grele?

Aramis tăcu. Era nerăbdător să iasă de la Bastilia, unde taina ce-l copleşea făcea parcă şi mai mare greutatea zidurilor. Când ajunseră din nou în cabinetul lui Baisemeaux, zise:

— Să vorbim despre afacerile noastre, scumpul meu guvernator.

— Vai! suspină Baisemeaux.

— Voiai să-mi ceri poliţa pentru cele o sută cincizeci de mii de livre? întrebă episcopul.

— Şi să vărs o treime din sumă — adăugă cu un oftat adânc bietul guvernator, care făcu trei paşi spre dulapul de fier.

— Iată-ţi chitanţa — zise Aramis.

— Iată şi banii — răspunse domnul Baisemeaux cu un întreit oftat.

— Ordinul mi-a spus numai să dau o chitanţă pentru cele o sută cincizeci de mii de livre — adăugă Aramis — nu mi-a spus să iau şi banii. Cu bine, domnule guvernator!

Şi plecă, lăsându-l pe Baisemeaux mai mult decât sufocat de surprindere şi bucurie în faţa acestui dar regesc, făcut cu atâta mărinimie de către duhovnicul special de la Bastilia.

Capitolul V
Cum Mouston se îngrăşase fără ştirea lui Porthos şi necazurile ce rezultară din aceasta pentru vrednicul gentilom

După plecarea lui Athos la Blois, Porthos şi d'Artagnan rareori se mai găseau împreună. Unul avea de îndeplinit o slujbă obositoare pe lângă rege, celălalt se ocupa cu o mulţime de cumpărături de mobile, pe care îşi pusese în gând să le ducă la moşiile sale şi cu ajutorul cărora voia să întocmească, la diversele lui reşedinţe, un lux asemănător cu acela de la curte, a cărui strălucire avusese prilejul s-o vadă atunci când fusese invitat la maiestatea sa.

D'Artagnan, prieten credincios ca totdeauna, într-o dimineaţă când serviciul îi îngădui câteva clipe de răgaz, se gândi la Porthos şi, îngrijorat că nu mai auzise vorbindu-se despre el de mai bine de cincisprezece zile, se îndreptă spre locuinţa lui, unde îl prinse la scularea din pat. Vrednicul baron părea îngândurat; ba mai mult decât îngândurat, amărât. Stătea pe marginea patului, pe jumătate gol, cu picioarele atârnându-i, contemplând un purcoi de haine ce umpleau toată duşumeaua cu ciucurii, galoanele, broderiile şi amestecul lor de culori ţipătoare şi împestriţate.

Porthos, trist şi visător ca iepurele lui La Fontaine, nu-l văzu intrând pe d'Artagnan, pe care, de altfel, îl ascundea în acel moment, cu spatele lui, domnul Mouston, a cărui corpolenţă personală, destul de mare spre a ascunde un om de

vederea altui om, era în clipa aceea dublată de desfăşu-rarea unei haine bălţate, pe care intendentul i-o arăta stăpânului său ţinând-o de mâneci, în aşa fel ca să se vadă bine pe toate părţile.

D'Artagnan se opri în prag şi-l cercetă pe Porthos cu un ochi nedumerit; apoi, întrucât prezenţa purcoiului de haine aruncate pe parchet rupea suspinuri adânci din pieptul vrednicului gentilom, d'Artagnan îşi spuse că e momentul să-l smulgă din această dureroasă contemplaţie şi tuşi uşor spre a-şi anunţa sosirea.

— Ah! făcu Porthos, a cărui faţă se lumină de bucurie. Ah, ah, iată-l pe d'Artagnan! Acum o să-mi vină, în sfârşit, o idee!

Mouston, la aceste cuvinte, bănuind ce se petrecea la spatele lui, se dădu la o parte, zâmbind cu blândeţe către prietenul stăpânului său care se văzu astfel scăpat de obstacolul ce-i stătea în cale, împiedicându-l să se îndrepte spre d'Artagnan. Porthos, făcând să-i trosnească genunchii vânjoşi, se ridică în picioare şi, din doi paşi, străbătu odaia şi fu în faţa lui d'Artagnan, pe care-l strânse la piept cu o dragoste ce părea să prindă tot mai multă putere cu fiecare zi ce se scurgea.

— Ah — repetă el — tu eşti totdeauna binevenit, dragă prietene, dar astăzi ai picat mai bine ca oricând!

— Haide, haide, ce-i tristeţea asta pe tine? îl întrebă d'Artagnan.

Porthos răspunse printr-o privire ce exprima un mare năduf.

— Ei bine, spune-mi totul, Porthos prietene, afară numai dacă nu e la mijloc vreo taină.

— Mai întâi, prietene — zise Porthos — ştii că eu nu am niciodată taine faţă de tine. Ascultă deci ce mă apasă.

— Stai, Porthos, lasă-mă întâi să-mi descurc picioarele din acest vălmăşag de postavuri, mătăsuri şi catifele.

— Oh, calcă fără grijă — zise cu dispreţ Porthos — toate sunt nişte cârpe.

— La dracu! Cârpe, Porthos? Postavul ăsta de douăzeci de livre cotul, mătasea asta minunată, catifeaua asta regească?

— Găseşti, dar, că hainele astea...?

— Sunt splendide, Porthos, splendide! Pun rămăşag că numai tu ai aşa ceva în toată Franţa şi presupunând că n-ai să-ţi mai faci nici una şi că ai să trăieşti o sută de ani, ceea ce nu m-ar mira de loc, ai putea să porţi încă haine noi-nouţe chiar şi în

ziua morţii tale, fără să mai trebuiască să dai cu nasul pe la vreun croitor de azi şi până atunci.

Porthos clătină din cap.

— Haide, prietene — zise d'Artagnan — tristeţea asta, care nu-ţi stă în fire, mă îngrozeşte. Dragul meu Porthos, s-o dăm la naiba şi cu cât mai repede, cu atât mai bine!

— Da, prietene, s-o dăm — zise Porthos — numai să se poată.

— Ai primit vreo veste rea de la Bracieux, prietene?

— Nu; pădurea a fost tăiată, dând o cantitate de lemne cu o treime mai mult decât mă aşteptam.

— Atunci, a pierit peştele din heleşteiele de la Pierrefonds?

— Nu, prietene; cu toate că s-a pescuit din belşug, cu ceea ce a mai rămas s-ar putea împuia toate bălţile din împrejurimi.

— Nu cumva castelul de la Vallon va fi fost distrus de vreun cutremur?

— Nu, prietene, dimpotrivă: un trăsnet a căzut la o sută de paşi de castel şi a făcut să ţâşnească un izvor într-un loc unde nu era nici un pic de apă.

— Ei bine, atunci ce s-a întâmplat?

— Am primit o invitaţie pentru serbarea de la Vaux — răspunse Porthos cu o mutră de înmormântare.

— Într-adevăr, ai de ce să te plângi! Regele a pricinuit, în căsniciile de la curte, mai bine de o sută de certuri cumplite, refuzând anumite invitaţii. Prin urmare, dragă prietene, te pregăteşti de călătorie la Vaux! Auzi, auzi, auzi!

— Ah, Doamne, da!

— O să ai ce vedea acolo, dragă prietene.

— Vai, nu mă îndoiesc de asta!

— Tot ce are Franţa mai de soi se va întâlni la Vaux.

— Ah! făcu Porthos smulgându-şi de deznădejde câteva fire de păr.

— Ei, Doamne! exclamă d'Artagnan. Eşti cumva bolnav, prietene?

— Sunt mai zdravăn ca Podul Nou din Paris, pe toţi dracii! Nu-i asta.

— Dar ce este atunci?

— Este că n-am haine. D'Artagnan rămase uluit.

— N-ai haine, Porthos? strigă el. N-ai haine, când eu văd mai mult de cincizeci de costume aruncate pe jos?

— Cincizeci, da, dar nici unul care să-mi vină!

— Cum nici unul care să-ţi vină? Ce, nu ţi se ia măsura când te duci la croitor?

— Ba da — răspunse Mouston — dar, din nenorocire, eu m-am îngrăşat.

— Cum adică te-ai îngrăşat?

— M-am făcut mai gros, cu mult mai gros decât domnul baron. Credeţi oare aşa ceva, domnule?

— La dracu, dar asta se vede cât de colo!

— Auzi, nesocotitule — strigă Porthos — se vede cât de colo!

— Dar, în sfârşit, dragul meu Porthos — reluă d'Artagnan cu o uşoară nerăbdare — nu înţeleg de ce nu ţi-ar mai veni hainele ţie din pricină că s-a îngrăşat Mouston.

— Am să-ţi explic numaidecât, prietene — zise Porthos. Îţi mai aduci aminte că mi-ai povestit odată despre un general roman, Antoniu, care punea totdeauna şapte mistreţi la frigare, în locuri diferite, pentru ca să aibă masa pregătită oriunde s-ar afla şi la orice oră din zi? Ei bine şi eu, întrucât s-ar fi putut să fiu chemat dintr-un moment într-altul la curte şi să rămân acolo o săptămână, am luat hotărârea să am totdeauna pregătite şapte costume pentru această împrejurare.

— Straşnică judecată, Porthos! Numai că trebuie să ai averea ta ca să-ţi poţi îngădui asemenea fantezii. Fără a mai ţine socoteală de timpul pe care-l pierzi cu luatul măsurilor. Căci moda se schimbă atât de des?

— Tocmai de aceea — zise Porthos — mă bucuram că am descoperit un mijloc care să mă scape de bătaia de cap.

— Ia spune, Porthos, ce mijloc ai găsit? La dracu, nu m-am îndoit niciodată de isteţimea minţii tale!

— Îţi aminteşti că Mouston era slab?

— Da, pe vremea când se numea Mousqueton.

— Dar îţi mai aduci aminte şi de timpul când a început să se îngraşe?

— Nu, nu mai mi-amintesc. Te rog să mă ierţi, dragă Mouston.

— Oh, domnul n-are nici o vină — zise Mouston cu un aer binevoitor — domnul era la Paris, iar noi eram la Pierrefonds.

— În sfârşit, dragă Porthos, a fost o vreme când Mouston a început să se îngraşe. Asta voiai să spui, nu-i aşa?

— Da, prietene şi mă bucuram foarte mult atunci.

— Drace, cred şi eu — zise d'Artagnan.

— Înţelegi — continuă Porthos — de câte griji mă scutea asta?

— Nu, dragă prietene, nu înţeleg; dar, dacă ai să-mi explici...

— Numaidecât, prietene. Mai întâi, după cum ai spus, e o pierdere de vreme cu luatul măsurii, chiar dacă n-ai face asta decât o dată la cincisprezece zile. Şi apoi s-ar putea să fii în călătorie şi dacă vrei să ai totdeauna la îndemână şapte costume... În fine, prietene, mi-e groază să mă las pe mâna fitecăruia să-mi ia măsura. Eşti sau nu eşti gentilom, ce naiba! Să te laşi pipăit de un caraghios, care-ţi măsoară piciorul, mijlocul, spatele, e umilitor, zău! Oamenii ăştia te găsesc prea umflat ici, prea scobit dincolo; îţi cunosc toate părţile slabe şi toate părţile tari. Ce mai, când scapi din mâinile unui croitor, te asemeni cu acele lăcaşuri întărite cărora un spion a venit să le ia grosimea zidurilor, adâncimea bolţilor.

— Într-adevăr, dragul meu Porthos, ai nişte idei care numai ţie îţi pot trece prin cap!

— Eh, înţelegi, când eşti inginer...

— Şi când ai fortificat Belle-Isle... Ai dreptate, dragul meu!

— Mi-a venit deci o idee şi fără îndoială că ea ar fi fost bună, fără nesocotinţa domnului Mouston.

D'Artagnan îi aruncă o privire lui Mouston, care răspunse la această privire printr-o uşoară mişcare a trupului, ce voia să spună: "Ai să vezi îndată dacă sunt eu vinovat în toate astea".

— Mă bucuram, aşadar — reluă Porthos — văzându-l pe Mouston că se îngraşă şi chiar îl ajutam din toate puterile să facă niţică burticică, dându-i mâncare cât mai bună, cu speranţa că va ajunge să mă egaleze în grosime şi atunci îl voi putea trimite pe el să i se ia măsura în locul meu.

— Drace! Drace! Acum pricep! strigă d'Artagnan. În felul acesta, nu-ţi mai pierdeai vremea şi scăpai de toate acele umilinţe.

— Ei, închipuieşte-ţi bucuria mea când, după un an şi jumătate de îndopare cu hrană bună, căci îmi dădeam osteneala de a-l hrăni eu însumi pe nemernicul ăsta...

— Şi eu îmi dădeam toată silinţa, domnule — zise Mouston cu modestie.

— Asta aşa e. Închipuieşte-ţi, deci, bucuria mea când văzui, într-o dimineaţă, că Mouston trebuia să-şi sugă burta, aşa cum mi-o sugeam eu însumi, ca să poată trece prin mica uşă secretă

pe care blestemaţii de arhitecţi au făcut-o la odaia răposatei doamne du Vallon, în castelul de la Pierrefonds. Şi, fiindcă veni vorba de această uşă, prietene, te-aş întreba, pe tine care le ştii pe toate, cum se poate ca neisprăviţii aceia de arhitecţi, care, prin meseria lor, ar trebui să aibă compasul în ochi, să se fi gândit să facă asemenea uşi, prin care nu pot trece decât persoane slabe?

— Astfel de uşi — răspunse d'Artagnan — sunt menite pentru curtezani; or, curtezanii sunt îndeobşte persoane subţiri şi mlădioase.

— Doamna du Vallon nu avea curtezani — îl întrerupse Porthos cu fală.

— Foarte adevărat, dragul meu — zise d'Artagnan — dar arhitecţii s-au gândit, pesemne, la cazul că te vei însura a doua oară.

— Ah, se poate — încuviinţă Porthos. Şi acum, că sunt lămurit în privinţa uşilor prea înguste, să ne întoarcem la îngrăşarea lui Mouston. Dar observă că aceste două lucruri se leagă între ele, prietene. Am băgat de seamă că totdeauna ideile se înlănţuie unele cu altele. Astfel, admiră acest fenomen. d'Artagnan: îţi vorbeam de Mouston, care e gras şi am ajuns la doamna du Vallon...

— Care era slabă.

— Hm, asta nu ţi se pare extraordinar?

— Dragul meu, un învăţat care îmi e prieten, domnul Costar, a făcut aceeaşi constatare ca şi tine şi el numea asta cu un cuvânt grecesc pe care nu mi-l mai amintesc.

— Ah, descoperirea mea nu e nouă deci? strigă Porthos cu uimire. Şi eu care credeam că am găsit-o cel dintâi!

— Dragul meu, ăsta e un fapt cunoscut dinainte de Aristotel, adică de acum aproape două mii de ani.

— Ei bine, asta nu înseamnă că el e mai puţin adevărat — zise Porthos, încântat că fusese pus în rând cu înţelepţii din antichitate.

— Minunat! Dar să ne întoarcem la Mouston. L-am lăsat îngrăşându-se văzând cu ochii, aşa mi se pare.

— Da, domnule — zise Mouston.

— În regulă — rosti Porthos. Mouston se îngraşă deci aşa de tare, că-mi întrecu aşteptările, atingând la un moment dat măsura mea, lucru de care mă putui convinge într-o zi când îl văzui pe păcătosul ăsta îmbrăcat cu o haină făcută dintr-o vestă

de-a mea; o vestă ce făcea o sută de pistoli numai prin broderiile sale.

— Voiam s-o încerc, domnule — zise Mouston.

— Din clipa aceea — reluă Porthos — am hotărât ca Mouston să intre în legătură cu croitorii mei şi să i se ia măsura în locul meu şi pentru mine.

— Foarte bine te-ai gândit, Porthos; însă Mouston e cu o palmă şi jumătate mai scund decât tine.

— Ştiu. Dar i se lua măsura până la pământ, astfel că pulpana hainei făcută după măsura lui îmi venea mie până deasupra genunchilor.

— Ce noroc pe tine, Porthos! Aşa ceva numai ţie ţi se putea întâmpla!

— Eh, da, laudă-mă, ai şi de ce! Chiar în vremea aceea, adică acum aproape doi ani şi jumătate, a trebuit să plec la Belle-Isle şi ca să am totdeauna gata, pentru orice împrejurare, câte un costum după ultima modă, i-am lăsat vorbă lui Mouston să-şi facă în fiecare lună câte un rând de haine.

— Şi te pomeneşti că Mouston nu ţi-a ascultat sfatul! Ah, ah, ai fi de neiertat, Mouston!

— Dimpotrivă, domnule, dimpotrivă!

— Nu, ce-i drept, n-a uitat să-şi facă haine, dar a uitat să mă anunţe că se îngrăşa mereu.

— Doamne, nu e vina mea, domnule; croitorul dumneavoastră n-a găsit de cuviinţă să-mi spună că mă îngrăşam.

— Astfel încât — urmă Porthos — nemernicul, în timp de doi ani, a crescut cu optsprezece şchioape în grăsime şi ultimele douăsprezece costume îmi sunt unele mai largi decât altele, de la o palmă până la o palmă şi jumătate.

— Dar celelalte, lucrate la început, când aveaţi amândoi aceeaşi grosime?

— Nu mai sunt la modă, scumpul meu prieten şi dacă le-aş îmbrăca aş avea aerul că viu din Siam şi că n-am mai călcat pe la curte de doi ani de zile.

— Îţi înţeleg necazul. Ia spune, câte costume noi ai? Treizeci şi şase? Şi totuşi nu ai nici unul! Ei bine, trebuie să ţi-l faci pe al treizeci şi şaptelea; celelalte treizeci şi şase îi vor rămâne lui Mouston.

— Ah, domnule — zise Mouston cu un aer mulţumit — adevărul este că domnul a fost totdeauna bun cu mine.

— La dracu! Crezi că nu m-am gândit şi eu la asta sau că m-a împiedicat zgârcenia? Dar nu mai sunt decât două zile până la serbarea de la Vaux; am primit invitaţia ieri şi l-am chemat pe Mouston să vină aici cu toată garderoba; abia azi-dimineaţă mi-am dat seama de nenorocirea în care mă aflu, şt nici un croitor la modă nu s-ar putea însărcina să-mi facă un costum în două zile.

— Adică un costum lucrat în fir de aur, nu-i aşa?

— Aşa îl vreau!

— O să aranjăm noi totul. Nu pleci decât peste trei zile, da? Invitaţiile sunt pentru miercuri, iar azi e duminică dimineaţa.

— Ştiu, însă Aramis m-a sfătuit să fiu la Vaux cu douăzeci şi patru de ceasuri mai devreme.

— Cum, Aramis?

— Da, Aramis mi-a adus invitaţia.

— Ah, foarte bine, înţeleg. Eşti invitat din partea domnului Fouquet.

— Nu. Din partea regelui, prietene. Pe bilet scrie, negru pe alb: "Domnul baron du Vallon e înştiinţat că regele a binevoit să-l treacă pe lista invitaţilor..."

— Foarte bine; dar vei pleca împreună cu domnul Fouquet.

— Şi când mă gândesc — strigă Porthos făcând să trosnească podeaua cu o lovitură din picior — când mă gândesc că n-am un costum ca lumea, îmi vine să crăp de mânie! Am poftă să strâng pe cineva de gât sau să sparg ceva!

— Nu sugruma pe nimeni şi nu sparge nimic, Porthos; voi avea eu grijă de toate. Îmbracă-te cu unul din cele treizeci şi şase de costume şi hai cu mine la un croitor.

— Hm, misitul meu a fost pe la toţi, de azi-dimineaţă.

— Şi la domnul Percerin?

— Cine-i acest domn Percerin?

— La naiba, e croitorul regelui!

— Ah, da, da — făcu Porthos, care voia să aibă aerul că îl cunoaşte pe croitorul regelui, deşi auzea pentru prima dată rostindu-se acest nume. Domnul Percerin, croitorul regelui, aşa-i. Dar m-am gândit că e prea ocupat.

— Fără îndoială, e ocupat până peste cap, dar fii liniştit, Porthos, are să facă pentru mine ceea ce n-ar face pentru nimeni altul. Numai că va trebui să te laşi să ţi se ia măsura, prietene.

— Ah — oftă Porthos — asta nu-mi place! Dar n-am încotro.

— Ei, Doamne, vei face şi tu ca toţi ceilalţi, dragă prietene; vei face ceea ce face şi regele.

— Cum! I se ia măsură şi regelui? Şi îngăduie el una ca asta?

— Regele e om cu gust, dragul meu, iar tu eşti la fel, oricât ai vrea să zici.

Porthos zâmbi cu un aer triumfător.

— Atunci să mergem la croitorul regelui! zise el. Şi de vreme ce îi ia măsură regelui, pe cinstea mea, cred că pot să-l las să mi-o ia şi mie!

Capitolul VI
Cine era jupânul Jean Percerin

Croitorul regelui, jupânul Jean Percerin, locuia într-o casă destul de mare, în strada Saint-Honoré, alături de strada Pomul Uscat. Era un om căruia îi plăceau stofele frumoase, broderiile frumoase, catifelele frumoase, trăgându-se dintr-o familie în care toţi, din tată în fiu, fuseseră croitori ai regelui. Această moştenire urca până la Carol al IX-lea, care, după cum se ştie, avea adesea fantezii şi îndrăzneli pe care cu greu i le putea împlini cineva. Percerin de pe vremea aceluia era hughenot, ca şi Ambroise Paré şi fusese cruţat de către regina de Navarra, frumoasa Margot, cum i se spunea acesteia, datorită faptului că fusese singurul care putuse să-i întocmească acele desăvârşite îmbrăcăminţi de călărie pe care ea le purta cu plăcere, fiindcă-i acopereau anumite cusururi trupeşti pe care regina de Navarra le ascundea cu multă grijă. Percerin, scăpat de la moarte, făcuse, drept recunoştinţă, nişte frumoase hlamide negre, foarte puţin costisitoare, pentru regina Caterina, care sfârşi prin a binevoi să-l primească în preajma ei pe hughenot, cu toate că multă vreme îl ţinuse deoparte. Dar Percerin era un om prevăzător: el auzise spunându-se că nimic nu era mai primejdios pentru un hughenot decât zâmbetele reginei Caterina; şi, băgând de seamă că ea îi zâmbea mai des ca de obicei, se grăbi să treacă la catolicism împreună cu toată familia şi, ridicându-se mai presus de orice învinuire prin această con-vertire, ajunse la înalta poziţie de meşter croitor al coroanei Franţei. Sub Henric al III-lea, care era un rege ce

ţinea să fie îmbrăcat cât mai bine, această poziţie atinse unul dintre cele mai înalte piscuri ale Cordilierilor. Percerin fusese un om dibaci toată viaţa lui şi, pentru a-şi păstra această faimă şi dincolo de mormânt, căută să nu şi-o piardă la moarte; răposă deci în plină putere de lucru şi tocmai la timpul potrivit, când fantezia lui începea să dea semne de sărăcire. Lăsă în urma lui un băiat şi o fată şi unul şi celălalt vrednici de numele pe care erau chemaţi să-l poarte: fiul, priceput în arta croielii şi precis ca un echer; fata, brodează şi desenatoare de podoabe. Nunta lui Henric al IV-lea cu Maria de Medicis, doliurile atât de pline de fală ale numitei regine făcură, împreună cu unele cuvinte de laudă ieşite din gura domnului de Bassompierre, regele eleganţilor din vremea aceea, ca faima acestei a doua generaţii a Percerinilor să crească şi mai mult.

Domnul Concino Concini şi soţia lui, Galiga, care străluciră mai apoi la curtea Franţei, voiră să italienizeze îmbrăcămintea şi aduseră croitori de la Florenţa; dar Percerin, lovit în patriotismul şi amorul său propriu, îi reduse la nimic pe aceşti străini prin cusăturile lui de brocart şi prin broderiile sale ce nu aveau pereche; în aşa fel că, până la urmă, Concini renunţă cel dintâi la compatrioţii lui şi-l ţinu pe croitorul francez într-o stimă atât de mare, încât nu mai vru să fie îmbrăcat decât de el; aşa se face că în ziua când Vitry îi zdrobi ţeasta cu o descărcătură de pistol pe micul pod al Luvrului, el era îmbrăcat cu o tunică executată de Percerin. Această tunică, ieşită din atelierul celebrului meşter, le prilejui parizienilor plăcerea de a smulge fâşii din ea, dimpreună cu bucăţi din trupul pe care-l acoperea.

Cu toată favoarea de care Percerin se bucurase în faţa lui Concini, regele Ludovic al XIII-lea avu mărinimia de a nu-i păstra pică acestui croitor al său şi-l ţinu mai departe în slujba lui. În momentul când Ludovic cel Drept dădea această mare pildă de îngăduinţă, Percerin îşi creştea doi fii, dintre care unul îşi trecu examenul de încercare la nunta Anei de Austria, făcu pentru cardinalul Richelieu acel frumos costum spaniol cu care el dansă o sarabandă, întocmi costumele pentru tragedia *Mirame* şi cusu la mantia lui Buckingham acele faimoase perle sortite să se împrăştie pe parchetul de la Luvru.

Puteai lesne deveni ilustru când îl îmbrăcai pe domnul de Buckingham, pe domnul de Cinq-Mars, pe domnişoara Ninon, pe domnul de Beaufort şi pe Marion Delorme. Astfel, Percerin

III atinsese apogeul gloriei atunci când tatăl său muri. Acest Percerin III, bătrân, glorios şi bogat, îl îmbrăca acum şi pe Ludovic al XIV-lea, dar, neavând copii, ceea ce era o mare mâhnire pentru el, întrucât dinastia sa avea să se stingă o dată cu dânsul, neavând copii, spunem, formase mai mulţi elevi, în care îşi punea toate speranţele. Avea trăsură, o moşioară, valeţi — cei mai chipeşi din tot Parisul — şi, prin autorizaţia specială a lui Ludovic al XIV-lea, o haită de câini de vânătoare. Îi îmbrăca pe domnii de Lyonne şi Letellier, de protecţia cărora se bucura; dar, vârât în politică şi cunoscător al secretelor de stat, nu izbutise niciodată să-i facă un costum domnului Colbert. Asta nu se explică, se ghiceşte. Marile spirite, de tot felul, trăiesc prin simţuri nevăzute, nebănuite; fac totul fără să ştie nici ei înşişi de ce şi cum. Marele Percerin, căci, împotriva regulii dinastiilor, abia ultimul dintre Percerini îşi merita supranumele de Cel Mare, marele Percerin, spunem, croia cu inspiraţie o rochie pentru regină sau un pantalon pentru rege, ticluia o mantie pentru *Domnul* sau un tipar de ciorap pentru *Doamna*; dar, cu tot geniul lui neîntrecut, nu putea să nimerească măsura domnului Colbert.

— Omul acesta — spunea el adesea — e în afara talentului meu şi nu voi izbuti să-l prind în acele mele.

E de la sine înţeles că Percerin era croitorul domnului Fouquet şi că marele vistiernic îl preţuia mult.

Domnul Percerin avea aproape optzeci de ani, dar era verde încă şi atât de uscat în acelaşi timp, spuneau curtenii, încât înţepa. Renumele şi averea lui erau atât de mari, încât domnul prinţ de Condé, acest rege al stăpânilor mai mici, îi dădea braţul şi stătea de vorbă cu el despre arta croitoriei, iar cei mai răi platnici dintre oamenii de la curte nu îndrăzneau niciodată să-şi amâne prea mult datoriile faţă de el, căci meşterul Percerin făcea o dată haine pe credit, dar nu şi a doua oară, dacă nu era plătit pentru prima comandă.

Se poate uşor deduce că un asemenea croitor, în loc să alerge după muşterii, numai cu greu primea pe alţii noi. Iată de ce Percerin nu voia să lucreze pentru burghezi sau pentru proaspeţii înnobilaţi. Se spunea chiar că domnul de Mazarin, în schimbul confecţionării fără plată a unui frumos costum de cardinal, pentru ceremonii, îi strecurase într-o bună zi, în buzunar, nişte titluri de nobleţe.

Percerin avea mult spirit, dar era şi răutăcios. Mulţi îl socoteau foarte slobod la gură. La optzeci de ani, el lua cu mână încă sigură măsuri pentru corsetele femeilor.

În casa acestui artist şi mare senior îl duse d'Artagnan pe deznădăjduitul Porthos. Acesta, pe drum, îi spunea prietenului său:

— Ia seama, scumpul meu d'Artagnan, ia seama ca semeţia acestui Percerin, care trebuie să fie foarte nepoliticos, să nu calce în picioare demnitatea unui om ca mine, căci, te previn, dragă prietene, că, dacă nu va fi la locul lui, îi voi da peste nas.

— O dată ce eşti prezentat de mine — răspunse d'Artagnan — n-ai de ce să te temi, dragă prietene, chiar dac-ai fi... ceea ce nu eşti.

— Ah, vorba e că...

— Cum? Ai ceva cu Percerin? Spune, Porthos.

— Cred că, pe vremuri...

— Ei bine, ce s-a întâmplat pe vremuri?

— Mi se pare că l-am trimis odată pe Mousqueton la un pârlit cu numele ăsta.

— Ei şi?

— Şi pârlitul n-a vrut să mă îmbrace.

— Oh, o neînţelegere, fără îndoială, pe care trebuie s-o lămurim numaidecât; poate că Mouston îl va fi confundat.

— Se poate.

— S-o fi încurcat în nume.

— Tot ce-i cu putinţă; nătângul de Mouston n-a ţinut niciodată minte numele oamenilor.

— Iau totul pe seama mea.

— Foarte bine.

— Spune-i vizitiului să oprească, Porthos; am ajuns.

— Aici stă?

— Da.

— Cum, aici? Dar suntem la Hale şi mi-ai spus că locuinţa lui e la colţul străzii Pomul Uscat.

— Aşa e; dar priveşte.

— Ei da, privesc şi văd că...

— Că suntem la Hale, pe naiba!

— N-oi fi vrând cumva ca armăsarii noştri să se urce pe trăsura din faţă?

— Nu.

— Şi nici ca aceia din faţa noastră s-o încalece pe cealaltă dinaintea ei.

— Nu, fireşte.

— Nici ca a doua trăsură din faţă să dea buzna peste celelalte treizeci sau patruzeci care aşteaptă aici de mai demult?

— Ah, pe legea mea, ai dreptate!

— Ah!

— Ce de lume, dragul meu, ce de lume!

— Vezi?

— Şi ce fac aici toţi aceşti oameni?

— E foarte simplu: îşi aşteaptă rândul.

— Na! Sunt daţi afară cumva comedianţii de la palatul Bourgogne?

— Nu, îşi aşteaptă rândul să intre la domnul Percerin.

— Atunci înseamnă că vom avea şi noi de aşteptat.

— Noi vom fi mai isteţi şi mai puţin mândri decât ei.

— Şi deci ce vom face?

— Vom coborî din trăsură, vom trece printre paji şi lachei şi vom intra la croitor; răspund eu de asta, mai ales dacă tu vei merge înaintea mea.

— Haidem — făcu Porthos.

Pricina înghesuielii de acolo era că uşa domnului Percerin se afla închisă, iar un lacheu, în picioare, în faţa uşii, le explica iluştrilor clienţi ai ilustrului croitor că, deocamdată, domnul Percerin nu primea pe nimeni. Afară, se repeta din gură în gură ceea ce marele lacheu îi şoptise unui mare senior faţă de care se arătase mai binevoitor, anume că domnul Percerin lucra la cinci costume pentru rege şi că, dată fiind graba cu care trebuiau făcute, medita în cabinetul lui la ornamente, la culori şi la tăietura acestor cinci costume. Mulţi, încântaţi de această explicaţie, se întorceau fericiţi şi o transmiteau şi altora; dar câţiva, mai îndărătnici, stăruiau să li se deschidă uşa şi printre aceştia din urmă erau trei cuconiţe care urmau să ia parte la un balet deghizate în

bucătărese, balet care avea să dea neapărat greş dacă cele trei costume de bucătăreasă n-aveau să fie croite chiar de mâna marelui Percerin.

D'Artagnan, împingându-l din spate pe Porthos, care dădea grupurile la o parte cu statura lui, ajunse până la tejghele, în

dosul cărora ucenicii croitori se întreceau să lucreze care de care mai bine.

Am uitat să spunem că la uşă voiseră să-l oprească pe Porthos, ca şi pe ceilalţi; însă d'Artagnan sărise în faţă, rostise numai aceste cuvinte: "Ordin de la rege!" şi Porthos fu lăsat să intre împreună cu prietenul lui.

Bieţii ucenici nu mai ştiau cum să facă spre a răspunde la pretenţiile clienţilor, în lipsa patronului, întrerupându-se mereu din împunsul cu acul ca să dea câte o deslușire; iar când mândria jignită sau aşteptarea zadarnică îi ameninţau prea direct, cel ameninţat făcea un salt şi dispărea sub tejghea. Procesiunea seniorilor nemulţumiţi forma însă un tablou plin de amănuntele cele mai curioase.

Căpitanul nostru de muşchetari, om cu privirea iute şi sigură, cuprinse totul dintr-o singură aruncătură de ochi. Dar după ce-şi roti privirea pe deasupra grupurilor, îşi opri ochii asupra unui bărbat ce se afla chiar în faţa lui. Acest bărbat, aşezat pe un scăunel, abia dacă îşi arăta capul din dosul tejghelei. Era un om ca la patruzeci de ani, cu o înfăţişare posomorâtă, cu obrajii palizi, cu ochi blânzi şi luminoşi. Se uita la d'Artagnan şi la ceilalţi cu mâna îndoită sub bărbie, ca un amator curios şi potolit. Dar, văzându-l şi recunoscându-l fără îndoială pe căpitanul nostru, îşi trase repede pălăria peste ochi. Poate că tocmai gestul acesta îi atrase privirea lui d'Artagnan. Dacă e aşa, înseamnă că omul cu pălăria trasă peste ochi ajunsese la un rezultat cu totul opus aceluia pe care l-ar fi dorit el. În rest, îmbrăcămintea acestui om era destul de simplă şi părul îi era pieptănat cu destulă neîngrijire pentru ca unii dintre clienţii cu mai puţin simţ de observaţie să-l ia drept un ucenic oarecare, ghemuit în dosul mesei şi împungând cu acul în postavul sau în catifeaua din mâinile lui, fără să dea greş niciodată. Totuşi, omul acesta umbla prea mult cu ochii pe sus pentru ca degetele să-i lucreze şi cu spor. D'Artagnan nu se înşelă în această privinţă şi văzu numaidecât că, dacă omul lucra, nu lucra la stofe.

— Hei — zise el adresându-se acestui bărbat — ai devenit aşadar calfă de croitor, domnule Molière?

— Sst, domnule d'Artagnan! răspunse în şoaptă omul. Taci, te rog mult, altfel faci să mă recunoască toţi.

— Ei bine şi care ar fi răul?

— De fapt, n-ar fi nici un rău; dar...

— Dar vrei să spui că nu e nici bine, nu-i aşa?

— O, nu; căci, îţi mărturisesc, mă îndeletniceam să studiez atâtea chipuri interesante ce se văd aici.

— Dă-i înainte, domnule Molière. Înţeleg cât de mult îţi poate folosi aceasta dumitale şi... nu te voi tulbura câtuşi de puţin.

— Mulţumesc.

— Dar cu o condiţie: să-mi spui unde se află în clipa de faţă domnul Percerin.

— Oh, bucuros: în cabinetul său. Numai că...

— Numai că nu se poate intra acolo?

— Cu neputinţă!

— Pentru toată lumea?

— Pentru toată lumea. M-a adus aici, ca să-mi pot face în voie observaţiile, apoi a plecat.

— Ei bine, iubite domnule Molière, îi vei da de veste că sunt aici, nu-i aşa?

— Eu? strigă Molière pe tonul unui câine căruia i s-a luat din gură osul pe care-l înhăţase cu mare trudă. Eu, să mă mişc de aici? Ah, domnule d'Artagnan, ce rău te porţi cu mine!

— Dacă nu-i vei da numaidecât de veste domnului Percerin că sunt aici — zise d'Artagnan cu glas încet — te previn de un lucru, iubite domnule Molière, anume că nu ţi-l voi prezenta pe prietenul care a venit împreună cu mine.

Molière arătă cu un gest uşor spre Porthos.

— Acela, nu-i aşa? zise el.

— Da.

Molière îşi aruncă asupra lui Porthos una din acele priviri ce scotocesc până în adâncul creierului şi al inimii. Cercetarea i se păru, fără îndoială, plină de făgăduinţe, căci se ridică numaidecât şi trecu în odaia de alături.

Capitolul VII
Mostrele

În acest timp, mulţimea se strecura încet, lăsând la fiecare colţ de tejghea un murmur sau o ameninţare, aşa cum, pe ţărmul nisipos al oceanului, valurile lasă urme de spumă sau de alge încâlcite, după ce se retrag o dată cu refluxul mării.

După zece minute, Molière reapăru, făcându-i de sub perdea un semn lui d'Artagnan. Acesta se repezi spre el, trăgându-l şi pe Porthos, şi, după ce străbătură nişte coridoare destul de întortocheate, ajunseră în cabinetul lui Percerin. Bătrânul, cu mânecile suflecate, potrivea o bucată de brocart, cu flori mari de aur, ca să dea cât mai multe reflexe strălucitoare. Zărindu-l pe d'Artagnan, lăsă stofa pe masă şi veni spre el, nu prea bucuros, nici prea curtenitor, dar, în sfârşit, destul de binevoitor.

— Domnule căpitan de gărzi — zise el — mă vei ierta, nu-i aşa, dar am foarte multă treabă.

— Eh, da, lucrezi la costumele regelui. Ştiu asta, scumpe domnule Percerin. Îi faci trei, aşa mi s-a spus.

— Cinci, scumpul meu domn, cinci!

— Trei sau cinci, asta nu mă îngrijorează, meştere Percerin şi ştiu că dumneata le vei face să fie cele mai frumoase din lume.

— E ştiut, da. Odată lucrate, vor fi cele mai frumoase din lume, nu zic nu; dar ca să fie cele mai frumoase din lume, trebuie mai întâi să fie şi pentru asta, domnule căpitan, am nevoie de timp.

— Ei, na! Mai ai încă două zile, mai mult decât îţi trebuie, domnule Percerin — zise d'Artagnan cu aerul cel mai flegmatic.

Percerin ridică faţa, ca omul neobişnuit să fie contrazis nici chiar în capriciile lui; d'Artagnan însă se făcea a nu băga de seamă mutra pe care începea s-o ia ilustrul croitor de brocart.

— Scumpe domnule Percerin — continuă el — ţi-am adus un client.

— Ah! Ah! făcu Percerin cu o strâmbătură de nemulţumire.

— Domnul baron du Vallon de Bracieux de Pierrefonds — adăugă d'Artagnan.

Percerin schiţă un salut ce nu întâlni nici o simpatie la teribilul Porthos, care, de la intrarea în cabinet, se uita cam chiorâş la croitor.

— Unul dintre cei mai buni prieteni ai mei — sfârşi d'Artagnan.

— Îl voi servi pe domnul — zise Percerin — dar puţin mai târziu.

— Mai târziu? Şi când anume?

— Când voi avea timp.

— I-ai spus asta şi valetului meu — interveni Porthos morocănos.

— Se poate — răspunse Percerin — sunt aproape veşnic luat cu asalt.

— Prietene — rosti Porthos pe un ton sentenţios — omul, când vrea, găseşte totdeauna timp.

Percerin deveni stacojiu, ceea ce, la bătrânii albiţi de vârstă, e un semn nu tocmai bun.

— Domnul — zise el — e liber, pe legea mea, să se ducă în altă parte.

— Haide, haide, Percerin — îi şopti d'Artagnan — nu eşti prea drăguţ astăzi. Ei bine, am să-ţi spun ceva care te va face să cazi în genunchi în faţa noastră. Domnul este nu numai prietenul meu, dar şi prieten al domnului Fouquet.

— Ah, ah! făcu atunci croitorul. Dacă-i aşa, e cu totul altceva. Apoi, întorcându-se către Porthos, întrebă: Domnul baron e de-al domnului intendent superior?

— Sunt pur şi simplu de-al meu, domnule — izbucni Porthos chiar în clipa când tapiseria se ridica pentru a lăsa să intre un nou client.

Molière observa. D'Artagnan râdea. Porthos fierbea.

— Dragă Percerin — zise d'Artagnan — fă-i un costum domnului baron; îţi cer eu asta.

— Pe dumneata nu pot să te refuz, domnule căpitan.

— Dar asta nu e tot: ai să-i faci acest costum numaidecât.

— Cu neputinţă înainte de opt zile.

— Atunci e ca şi cum ai refuza să i-l faci, deoarece costumul e destinat serbărilor de la Vaux.

— Repet că e cu neputinţă — răspunse cu încăpăţânare bătrânul.

— Ba nu, scumpe domnule Percerin, mai ales dacă te rog şi eu — se auzi dinspre uşă un glas subţire, o voce metalică ce-l făcu pe d'Artagnan să-şi aţintească urechea.

Era glasul lui Aramis.

— Domnul d'Herblay! tresări croitorul.

— Aramis! murmură d'Artagnan.

— Ah, episcopul nostru! zise Porthos.

— Bună ziua, d'Artagnan! Bună ziua, Porthos! Bună ziua, prieteni! strigă Aramis. Haide, haide, dragă domnule Percerin, fă-i domnului costumul şi îţi spun eu că, făcându-i-l, îi vei face o mare plăcere domnului Fouquet.

Şi însoţi aceste cuvinte printr-un semn ce voia să spună: "Consimte şi lasă-i să plece". Se pare că Aramis avea asupra meşterului Percerin o înrâurire mai mare decât aceea a lui d'Artagnan însuşi, căci croitorul făcu o plecăciune în semn că se învoieşte şi, întorcându-se către Porthos, zise cu asprime:

— Treceţi dincolo să vi se ia măsura.

Porthos se făcu roşu tot. D'Artagnan, văzând că se apropie furtuna, îi şopti lui Molière:

— Scumpe domnule, omul pe care-l vezi aici se socoteşte umilit atunci când i se măsoară cărnurile şi oasele cu care l-a înzestrat Dumnezeu; studiază-mi-l pe acest tip, meştere Aristofan şi foloseşte-te de el.

Molière n-avea nevoie să fie încurajat; îl învălui cu privirea pe baronul Porthos şi-i spuse:

— Domnule, dacă vreţi să veniţi cu mine, vă voi lua măsură pentru un costum fără ca măsurătorul să vă atingă măcar.

— Oh — făcu Porthos — cum se poate una ca asta, prietene?

— Vă spun că nu se va folosi nici cotul, nici metrul la măsurătoare. E un procedeu nou, pe care l-am născocit noi, pentru a lua măsura oamenilor aleşi, cărora nu le face plăcere să fie atinşi de nişte bădărani oarecare. La noi vin mulţi bărbaţi delicaţi, care nu pot îndura să fie măsuraţi, obicei care, după părerea mea, întinează măreţia firească a omului şi dacă, din întâmplare, domnule, sunteţi unul dintre aceştia...

— Mii de draci, se înţelege că sunt!

— Straşnic! Se nimereşte tocmai bine, domnule baron,! căci veţi face safteaua invenţiei noastre.

— Dar cum dracul o să mi se ia măsura? zise Porthos încântat.

— Domnule — răspunse Molière înclinându-se — dacă veţi binevoi să mă urmaţi, o să vedeţi.

Aramis privea această scenă cu încordare. Credea pesemne că desluşeşte, după neastâmpărul lui d'Artagnan, că acesta avea să treacă dincolo, cu Porthos, pentru a nu pierde sfârşitul unei scene începute sub un atât de bun augur. Dar, oricât de isteţ ar fi fost Aramis, acum se înşela. Porthos şi Molière plecară singuri; d'Artagnan rămase cu Percerin. De ce oare? Din curiozitate, desigur; sau, poate, cu gândul de a se mai bucura câteva clipe de prezenţa bunului său prieten Aramis.

Molière şi Porthos dispăruţi, d'Artagnan se apropie de episcopul de Vannes, lucru care păru a nu-i face nici o plăcere acestuia din urmă.

— Tot pentru un costum ai venit, nu-i aşa, dragă prietene?

Aramis zâmbi.

— Nu — zise el.

— Te vei duce totuşi la Vaux?!

— Mă voi duce, însă fără costum nou. Uiţi, dragă d'Artagnan, că un biet episcop de Vannes nu e atât de bogat ca să-şi facă haine noi pentru fiecare serbare?

— Deh — zise muşchetarul râzând — dar poemele nu mai aduc nimic?

— Oh, d'Artagnan — răspunse Aramis — e atâta vreme de când nu mă mai gândesc la nimicurile astea!

— Bine! rosti d'Artagnan, fără să fie convins.

Cât despre Percerin, el se cufundase din nou în contemplarea brocarturilor sale.

— Nu ţi se pare — zise Aramis cu un surâs — că-l stingherim pe acest vrednic om, dragul meu d'Artagnan?

"Aha, aha! murmură muşchetarul în sinea lui. Vrei să spui că te stingheresc pe tine, amice." Apoi, tare:

— Ei bine, să mergem; eu nu mai am nici o treabă aici şi dacă eşti tot atât de liber ca şi mine, Aramis...

— Nu, voiam să...

— Ah, aveai să-i spui ceva în taină lui Percerin? De ce nu m-ai prevenit de la început?

— În taină — repetă Aramis — da, fireşte, dar nu ferindu-mă de tine, d'Artagnan. Niciodată, te rog să mă crezi, nu voi avea ceva atât de tainic, încât un prieten ca tine să nu poată auzi.

— Oh, nu, nu, mă retrag — spuse d'Artagnan, dar dând glasului său un accent vădit de curiozitate, căci stânjeneala lui Aramis, oricât de bine ar fi fost ascunsă, nu scăpase atenţiei sale şi el ştia că la acest suflet de nepătruns, totul, chiar şi lucrurile cele mai puţin însemnate în aparenţă, se îndreptau de obicei spre o ţintă, o ţintă necunoscută, dar care, după cum cunoştea el firea prietenului său, muşchetarul îşi dădea seama că trebuia să fie foarte importantă.

Aramis, la rândul lui, văzu că d'Artagnan avea unele bănuieli şi stărui:

— Rămâi, te rog — zise el — iată despre ce este vorba. Şi, întorcându-se către croitor, începu: Dragă Percerin... Sunt chiar fericit că eşti de faţă, d'Artagnan.

— Ah, adevărat? se miră iarăşi gasconul şi mai bănuitor încă decât până atunci.

Percerin nu se mişcă. Aramis îl trezi deodată, smulgându-i din mână stofa la care lucra.

— Dragul meu Percerin — îi spuse el — l-am adus cu mine pe domnul Le Brun, unul din pictorii domnului Fouquet.

"Ah, foarte bine — gândi d'Artagnan — dar pentru ce vine Le Brun?"

Aramis se uita la d'Artagnan, care avea aerul că priveşte nişte gravuri înfăţişându-l pe Marc Antoniu.

— Şi doriţi să-i faceţi un costum la fel cu acelea ale epicurienilor? întrebă Percerin.

Şi, spunând acestea pe un ton distrat, vrednicul croitor încercă să recapete bucata lui de brocart.

— Un costum de epicurian? întrebă d'Artagnan mirat.

— În sfârşit — zise Aramis cu cel mai fermecător surâs — e scris ca astă-seară scumpul nostru d'Artagnan să ne afle toate secretele; da, prietene, da. Ai auzit vorbindu-se de epicurienii domnului Fouquet, nu-i aşa?

— Fără îndoială. Nu e un fel de societate a poeţilor, printre care La Fontaine, Loret, Pellisson, Molière şi nu mai ştiu cine, a căror academie îşi are sediul la Saint-Mandé?

— Exact. Ei bine, le dăm uniforme poeţilor noştri şi-i înregimentăm în serviciul regelui.

— Oh, foarte bine, ghicesc: o surpriză pe care domnul Fouquet i-o face regelui. Oh, fii liniştit, dacă asta e taina domnului Le Brun, n-o voi dezvălui.

— Drăguţ ca întotdeauna, prietene. Nu, domnul Le Brun n-are nici o legătură cu asta; taina care-l priveşte e mult mai importantă!

— Atunci, dacă e atât de importantă, mai bine să n-o cunosc — zise d'Artagnan prefăcându-se că vrea să iasă.

— Intră, domnule Le Brun, intră — zise Aramis deschizând cu mâna dreaptă o uşă lăturalnică şi oprindu-l cu stânga pe d'Artagnan.

— Pe legea mea, nu mai înţeleg nimic! exclamă Percerin.

Aramis tăcu o pauză, cum se spune în teatru.

— Dragă domnule Percerin — zise el — lucrezi cinci costume pentru rege, nu-i aşa? Unul de brocart, unul de postav, pentru vânătoare, unul de catifea, unul de mătase unul din stofă de Florenţa!

— Da. Dar de unde ştiţi toate acestea, monseniore? întrebă Percerin uimit.

— E foarte simplu, dragă domnule: acolo va fi vânătoare, ospăţ, concert, promenadă şi recepţie; deci cinci ţesături cerute de etichetă.

— Le ştiţi pe toate, monseniore!

"Ehei şi încă multe altele!" îşi spuse în sinea lui d'Artagnan.

— Dar — strigă croitorul triumfător — ceea ce nu ştiţi, monseniore, cu toate că sunteţi prinţ al bisericii, ceea ce nimeni nu va şti, ceea ce numai regele singur, domnişoara de La Vallière şi cu mine ştim este culoarea stofelor şi felul podoabelor; mai e apoi tăietura, îmbinarea, linia!

— Ei bine — zise Aramis — tocmai astea am venit să te rog să mi le faci cunoscute, scumpe domnule Percerin.

— Auzi colo! strigă croitorul îngrozit, cu toate că Aramis rostise aceste cuvinte, pe care noi le-am repetat, cu glasul cel mai blând şi mai mieros.

Pretenţia i se păru, după ce se gândi o clipă, atât de exagerată, de hazlie şi de nemaipomenită domnului Percerin, încât râse mai întâi încet, pe urmă tare, pentru ca să sfârşească apoi în hohote. D'Artagnan îi ţinu hangul, nu fiindcă găsea că lucrul era într-adevăr vrednic de râs, dar ca să nu-l lase pe Aramis să-şi adune gândurile. Acesta aşteptă să se potolească amândoi; apoi, după ce se liniştiră, zise:

— La prima vedere s-ar părea că am rostit o absurditate, nu-i aşa? Dar d'Artagnan, care e înţelepciunea întrupată, te va lămuri că nu puteam să-ţi cer altceva decât ceea ce ţi-am cerut.

— Să vedem — zise muşchetarul atent, simţind, cu mirosul lui desăvârşit, că până atunci se înghiontiseră doar şi că momentul bătăliei abia acum se apropia.

— Să vedem — repetă Percerin cu neîncredere.

— Pentru ce — continuă Aramis — dă domnul Fouquet o serbare în cinstea regelui? Oare nu ca să-i fie pe plac?

— De bună seamă — fu de acord Percerin.

D'Artagnan încuviinţă cu un semn din cap.

— Prin niţică galanterie? Prin oleacă de imaginaţie de bun gust? Printr-un şir de surprize asemenea aceleia despre care vorbeam adineauri, în legătură cu înregimentarea epicurienilor noştri?

— Minunat!

— Ei bine, iată surpriza, bunul meu prieten: domnul Le Brun, aci de faţă, e un om care desenează cu foarte multă exactitate.

— Da — zise Percerin — am văzut tablouri făcute de domnul şi am băgat de seamă că hainele erau foarte bine redate. Iată pentru ce mă învoiesc să-i fac numaidecât un costum, fie asemănător cu al domnilor epicurieni, fie deosebit.

— Domnule dragă, luăm act cu bucurie de vorba dumitale; mai târziu ne vom folosi de ea; dar, deocamdată, domnul Le Brun are nevoie nu de hainele pe care le vei face pentru dânsul, ci de acelea pe care le faci pentru rege.

Percerin execută o săritură înapoi, pe care d'Artagnan, om calm şi care cântăreşte bine lucrurile, nu o găsi prea exagerată, într-atât de ciudate şi de neaşteptate înţelesuri avea propunerea pe care o arunca Aramis.

— Hainele regelui! Să dau unui fitecine hainele regelui!... Oh, ce să zic, domnule episcop, înălţimea voastră şi-a pierdut minţile! strigă bietul croitor scos din răbdări.

— Ajută-mă, d'Artagnan — zise Aramis din ce în ce mai calm şi mai surâzător — hai, ajută-mă să-l lămuresc pe domnul; căci tu înţelegi, nu-i aşa?

— De, nu prea, îţi mărturisesc cinstit.

— Cum, prietene, nu înţelegi că domnul Fouquet vrea să-i facă regelui surpriza de a-şi vedea portretul la sosirea sa la Vaux? Că portretul, a cărui asemănare va fi izbitoare, va trebui să aibă acelaşi costum pe care-l va purta regele în ziua când va vedea portretul?

— Ah, da, da! strigă muşchetarul aproape convins, atât de firească părea ideea aceasta. Da, dragul meu Aramis, ai dreptate; da, ideea este fericită. Pun rămăşag că tu ai născocit-o!

— Nu ştiu — răspunse cu nepăsare episcopul — eu sau domnul Fouquet... Apoi, scrutând figura lui Percerin, după ce observase nehotărârea lui d'Artagnan, întrebă: Ei bine, domnule Percerin, ce zici? Spune.

— Spun că...

— Că eşti liber să refuzi, fără îndoială, ştiu asta foarte bine şi nici nu mă gândesc să te silesc, scumpe domn; mai mult chiar, înţeleg sfiiciunea dumitale de a îmbrăţişa ideea domnului Fouquet: nu vrei să laşi să se creadă că-l linguşeşti pe rege. Inimă nobilă, domnule Percerin! Inimă nobilă!

Croitorul bolborosi ceva.

— Ar fi, într-adevăr, o mare măgulire ce i s-ar face tânărului Prinţ — continuă Aramis. Dar, mi-a declarat domnul intendent superior, dacă Percerin refuză, spune-i că nu mă voi supăra pe el pentru asta şi-l voi stima totdeauna. Numai că...

— Numai că...? repetă Percerin cu nelinişte.

— Numai că — urmă Aramis — mă voi vedea silit să-i spun regelui (dragă domnule Percerin, înţelegi, domnul Fouquet vorbeşte astfel), numai că mă voi vedea silit să-i spun regelui: "Sire, aveam intenţia să ofer maiestăţii voastre portretul vostru; dar, dintr-un sentiment de delicateţe exagerat poate, dar nu mai puţin de înţeles, domnul Percerin s-a împotrivit".

— Împotrivit? strigă croitorul, îngrozit de răspunderea ce avea să cadă pe umerii lui. Să mă împotrivesc eu dorinţei, voinţei domnului Fouquet, când e vorba să-i facă o plăcere regelui? Oh, pârdalnică vorbă aţi spus acum, domnule episcop! Să mă împotrivesc? Oh, nu eu am rostit asta, slavă Somnului! Domnul căpitan de muşchetari mi-e martor. Nu-i aşa, domnule d'Artagnan, că nu mă împotrivesc la nimic?

D'Artagnan făcu un semn de abţinere, dovadă că voia să rămână neutru; presimţea că la mijloc trebuie să fie o întrigă, vreo comedie sau o tragedie; se dădea de ceasul morţii că n-o putea ghici, dar, deocamdată, ţinea să nu se amestece.

Percerin însă, speriat de gândul că s-ar putea să i se spună regelui că se împotrivise când a fost vorba să i se facă o surpriză, îi oferi un scaun lui Le Brun şi începu să scoată dintr-un dulap patru costume strălucitoare, al cincilea fiind încă în mâinile ucenicilor şi aşează pe rând aceste capodopere pe tot atâtea manechine de Bergman, care, aduse în Franţa pe vremea lui Concini, îi fuseseră dăruite lui Percerin II de către mareşalul d'Ancre, după înfrângerea croitorilor italieni, ruinaţi prin concurenţă. Artistul începu să deseneze, apoi să picteze veşmintele. Dar Aramis, care urmărea din ochi toate fazele muncii lui şi-l supraveghea îndeaproape, îl opri deodată.

— Mi se pare că nu prea ai prins nuanţele, dragă domnule Le Brun — îi spuse el. Culorile dumitale au să te înşele, pe

pânză se va pierde acea asemănare desăvârşită de care avem absolută nevoie; îţi trebuie mai mult timp ca să distingi bine nuanţele.

— E adevărat — interveni Percerin — dar tocmai timpul ne lipseşte şi în privinţa asta, veţi conveni, domnule episcop, nu pot să fac nimic.

— Atunci nu vom face nici o treabă — zise Aramis dezamăgit — şi asta din pricina nepotrivirii culorilor.

Totuşi, Le Brun copia stofele şi ornamentele cu cea mai mare fidelitate, lucru pe care Aramis îl urmărea cu o nerăbdare pe care nu şi-o putea ascunde. "Ia să vedem, ia să vedem! îşi spunea iarăşi în sinea lui muşchetarul. La dracu, ce urzeală o mai fi şi asta?"

— Hotărât, nu merge! zise Aramis. Domnule Le Brun, închide-ţi lădiţele şi strânge-ţi pânzele.

— E şi din pricină, domnule — strigă pictorul necăjit — că lumina e foarte proastă aici!

— O idee, domnule Le Brun, o idee! Dacă am avea nişte mostre din stofe, de pildă, şi fără grabă, la o lumină mai bună...

— Oh, atunci — strigă pictorul — voi răspunde de totul!

"Bun! îşi zise d'Artagnan. Ăsta trebuie să fie nodul acţiunii. Are nevoie de câte o mostră din fiecare stofă. La dracu! I le va da oare Percerin?"

Percerin, învins în ultimele lui împotriviri, înşelat, pe deasupra, de prefăcuta bunăvoinţă a lui Aramis, tăie cinci mostre din stofe şi i le înmână episcopului de Vannes.

— E mai bine aşa. Nu e şi părerea ta, d'Artagnan, ce zici? îl întrebă Aramis pe d'Artagnan.

— Părerea mea, dragă Aramis — răspunse d'Artagnan — este că ai rămas acelaşi.

— Şi, drept urmare, acelaşi prieten al tău — zise episcopul cu un accent cât mai plăcut în glas.

— Da, da — rosti tare d'Artagnan. Apoi, în sinea lui: "Dacă sunt păcălit de tine, iezuit prefăcut, măcar să nu-ţi fiu complice şi ca să nu-ţi fiu complice, mai e încă timp s-o şterg de aici". La revedere, Aramis — adăugă el cu glas tare — la revedere, mă duc să văd ce face Porthos.

— Atunci aşteaptă-mă şi pe mine — zise Aramis, vârând mostrele în buzunarele sale. Aşteaptă-mă, căci am terminat aici şi mi-ar părea rău să nu-i spun un ultim cuvânt de bine prietenului nostru.

Le Brun îşi strânse sculele, Percerin băgă costumele la loc în dulap, Aramis îşi apăsă buzunarele cu palmele, pentru a fi sigur că mostrele sunt bine închise şi cu toţii ieşiră din cabinet.

Capitolul VIII
În care Molière s-a gândit poate pentru prima dată la "Burghezul Gentilom"

D'Artagnan îl regăsi pe Porthos în sala alăturată; dar nu mai era un Porthos supărat, un Porthos umilit, ci un Porthos blând, radios, fermecător, stând de vorbă cu Molière, care-l privea cu un fel de idolatrie şi ca un om care nu numai că nu văzuse niciodată ceva mai grozav, dar nici nu mai văzuse cândva ceva asemănător.

Aramis se duse de-a dreptul la Porthos şi-i întinse mâna-i albă şi subţire, care dispăru cu totul în palma gigantică a vechiului său prieten, gest pe care Aramis nu-l făcea niciodată fără o anumită teamă. Dar strânsoarea prietenească sfârşindu-se fără dureri prea mari, episcopul de Vannes se întoarse către Molière.

— Ei bine, domnule — îi spuse el — mergi cu mine la Saint-Mandé?

— Merg oriunde doriţi, monseniore — răspunse Molière.

— La Saint-Mandé? strigă Porthos, foarte mirat să-l vadă pe mândrul episcop de Vannes în relaţii de amiciţie cu un ucenic de croitorie. Cum, Aramis, îl iei pe domnul la Saint-Mandé?

— Da — zise Aramis cu surâsul lui cunoscut — e vremea să ne grăbim.

— Şi apoi, dragul meu Porthos — interveni d'Artagnan — domnul Molière nu e câtuşi de puţin ceea ce pare să fie.

— Cum adică? întrebă Porthos.

— Da, domnul este una dintre cele mai bune calfe ale meşterului Percerin; e aşteptat la Saint-Mandé spre a proba costumele de serbare pe care domnul Fouquet le-a comandat pentru epicurieni.

— Chiar aşa — confirmă Molière. Da, domnule.

— Atunci, haide, dragă domnule Molière — zise Aramis — dacă, bineînţeles, ai terminat cu domnul du Vallon.

— Noi am terminat — răspunse Porthos.

— Şi eşti mulţumit? îl întrebă d'Artagnan.

— Întru totul mulţumit — declară Porthos.

Molière se despărţi de Porthos cu saluturi cât se poate de curtenitoare, apoi strânse mâna pe care i-o întinse pe furiş căpitanul de muşchetari.

— Domnule — adăugă Porthos fandosindu-se — domnule, nu uita mai ales să respecţi termenul.

— Veţi avea costumul gata chiar mâine, domnule baron — răspunse Molière.

Şi plecă împreună cu Aramis. În urma lui, d'Artagnan, luându-l de braţ pe Porthos, îl întrebă:

— Ce ţi-a făcut acest croitor, dragul meu Porthos, de te arăţi aşa de mulţumit de dânsul?

— Ce mi-a făcut, prietene? Ce mi-a făcut? strigă Porthos vădit fericit.

— Da, te întreb ce ţi-a făcut?

— Prietene, a făcut ceea ce nici un croitor n-a făcut vreodată: mi-a luat măsură fără să mă atingă.

— Ce vorbeşti! Povesteşte-mi şi mie asta, dragul meu.

— Mai întâi, prietene, s-a dus să caute nu ştiu unde un şir întreg de manechine de toate mărimile, sperând că se va găsi unul de talia mea; dar cel mai mare, păstrat pentru tambur – majorul elveţienilor, era cu două şchioape mai scurt şi cu o palmă mai strâmt.

— Ah, adevărat?

— Întocmai precum am avut cinstea să-ţi spun, dragul meu d'Artagnan. Dar e un mare om, sau mai degrabă un mare croitor acest domn Molière! N-a fost câtuşi de puţin încurcat de asta.

— Şi ce-a făcut?

— Oh, un lucru foarte simplu. E de necrezut, pe legea mea! Oare toţi ceilalţi croitori să fie atât de nepricepuţi, încât să nu le dea în gând un asemenea mijloc? De câte chinuri şi umilinţe aş fi fost cruţat!

— Fără să mai punem la socoteală costumele, dragă Porthos.

— Da, treizeci de costume.

— Ei bine, dragul meu Porthos, haide, spune-mi şi mie metoda domnului Molière.

— Molière? Aşa i-ai spus? Voi căuta să-i ţin minte numele.

— Da, sau Poquelin, dacă-ţi place mai mult.

— Nu, îmi place mai mult Molière. Când voi vrea să-mi aduc aminte numele lui, mă voi gândi la volieră, şi, cum chiar am una la Pierrefonds...

— Minunat, dragul meu. Ei şi metoda domnului Molière?

— Iat-o. În loc să mă împartă în bucăţi, aşa cum fac toţi ceilalţi neisprăviţi, în loc să mă pună să mă îndoi din şale, sa mă sucesc din toate încheieturile, apucătură umilitoare şi urâtă...

D'Artagnan făcu un semn de încuviinţare din cap.

— "Domnule, mi-a spus el, un om de lume se cuvine să-şi ia singur măsura. Faceţi-mi plăcerea şi apropiaţi-vă de această oglindă." Atunci m-am apropiat de oglindă. Trebuie să-ţi mărturisesc că nu prea pricepeam ce voia să facă acest vrednic domn Volière cu mine.

— Molière.

— Ah, da, Molière, Molière. Şi cum teama de măsură nu mă părăsea de loc, i-am spus: "Ia seama cum ai să procedezi: sunt foarte gâdilicios, să ştii". Dar el, cu vocea lui blândă (căci e un băiat binecrescut, prietene, s-o re-cunoaştem), el, cu vocea lui blândă, mi-a răspuns: "Domnule, pentru ca un costum să vă cadă bine, trebuie să fie făcut după imaginea dumneavoastră. Imaginea dumneavoastră e reflectată întocmai în oglindă. Vom lua, deci, mă-sură după imaginea dumneavoastră".

— Într-adevăr — zise d'Artagnan — te vedeai în oglindă, dar unde a găsit o oglindă în care tu să te poţi vedea întreg?

— Dragul meu, e aceeaşi oglindă în care se priveşte şi regele.

— Da; însă regele e ou un cap şi jumătate mai mic decât tine.

— Ei bine, nu ştiu cum se face — pesemne că e o metodă de a-l măguli pe rege — dar oglinda era prea mare şi pentru mine. E adevărat că înălţimea ei se compunea din trei cristale de Veneţia suprapuse, iar lăţimea din tot atâtea cristale juxtapuse.

— Oh, prietene, ce cuvinte frumoase foloseşti! De unde dracu ai învăţat termenii ăştia?

— La Belle-Isle. Îi folosea Aramis când vorbea cu arhitectul.

— Aha! Foarte bine! Să revenim la oglindă, dragul meu.

— Atunci, acest minunat domn Volière...

— Molière.

— Da, Molière, aşa e. Ai să vezi, prietene, că de-acum înainte n-am să-i mai încurc numele. Acest minunat domn Molière începu să tragă cu o bucată de tibişir linii albe pe suprafaţa oglinzii, urmând conturul braţelor şi umerilor mei, în timp ce rostea mereu această maximă pe care o găsesc desăvârşită: "O haină nu trebuie să-l stânjenească de loc pe cel care o poartă".

— Într-adevăr — zise d'Artagnan — iată o maximă reuşită, ce nu e pusă totdeauna în practică.

— Tocmai de aceea am găsit-o şi eu atât de surprinzătoare, îndeosebi când el o mai şi dezvoltă.

— Ce spui, a dezvoltat această maximă?

— Ba bine că nu!

— Să vedem dezvoltarea.

— "Căci, zicea el mai departe, se poate ca, într-o împrejurare grea, sau într-o poziţie supărătoare, să ai haina pe umeri şi să vrei să simţi că n-o ai."

— Asta e adevărat — zise d'Artagnan.

— "Astfel", a adăugat domnul Volière...

— Molière.

— Molière, da. "Astfel, a adăugat domnul Molière, dacă vreţi să trageţi spada din teacă, domnule şi sunteţi îmbrăcat cu acest costum, cum faceţi?" Scot haina de pe mine, i-am răspuns eu. "Ei bine, nu", mi-a întors-o el. Cum nu? "Spun că un costum trebuie să fie făcut aşa de bine, încât să nu vă stânjenească de loc, nici chiar în trasul spadei."

— Ah! Ah!

— "Puneţi-vă în gardă", mi-a spus. Am executat atunci o săritură aşa de grozavă, că două ochiuri de la geam s-au făcut ţăndări. "Nu-i nimic, nu-i nimic, zice el, rămâneţi aşa." Am ridicat braţul stâng în sus, am îndoit antebraţul cu multă graţie, având mâneca răsfrântă, ţinând pumnul strâns, în timp ce braţul drept, pe jumătate întins, îmi apăra cu cotul mijlocul şi cu palma pieptul.

— Da — zise d'Artagnan — adevărata gardă, garda academică.

— Acesta e cuvântul, prietene. Între timp, Volière...

— Molière!

— Zău, dragă prietene, parcă e mai bine să-i spun... Cum ai zis că-l mai cheamă?

— Poquelin.

— Îmi place mai mult să-i spun Poquelin.

— Dar cum ai să ţii minte mai uşor numele ăsta decât pe celălalt?

— Să vezi... Se numeşte Poquelin, nu-i aşa?

— Da.

— Mă voi gândi la doamna Coquenard.

— Şi?

— Voi schimba *Coque* în *Poque*, *nard* în *lin* şi în loc de Coquenard, voi avea Poquelin.

— Formidabil! strigă d'Artagnan uluit... Mai departe, dragul meu, te ascult cu încântare.

— Acest Coquelin îmi desenă deci braţul pe oglindă.

— Poquelin. Iartă-mă.

— Dar cum am zis?

— Ai zis Coquelin.

— Ah, aşa e. Acest Poquelin îmi desenă deci braţul pe oglindă, dar, ce-i drept, i-a trebuit mult timp pentru asta; mă privea şi mă cerceta întruna — nu-i vorbă, eram tare chipeş! "V-aţi obosit?" mă întrebă mai pe urmă. Puţin, răspunsei eu, lăsându-mă pe genunchi. Dar pot să mai stau încă un ceas. "Oh, nu, asta n-o voi îngădui. Avem aici nişte băieţi cumsecade, care vor socoti o cinste să vă sprijine braţele, aşa cum erau sprijinite pe vremuri braţele profeţilor când îl invocau pe Atotstăpânitorul." Foarte bine! am răs-puns. "Asta nu vă va umili?" Prietene, i-am spus eu atunci, este, mi se pare, o mare deosebire între a fi sprijinit şi a fi măsurat.

— Distincţia e plină de tâlc — îl întrerupse d'Artagnan.

— Numaidecât — continuă Porthos — a făcut un semn şi s-au apropiat doi băieţi; unul îmi susţinea braţul stâng, iar celălalt, cu foarte multă îndemânare, îmi susţinea braţul drept. "Să vină încă un băiat!" strigă el. Şi a venit un al treilea băiat. "Ţine-l pe domnul de şale", îi spuse el. Băiatul mă apucă de şale.

— Încât stăteai nemişcat? îl întrebă d'Artagnan.

— Absolut nemişcat. Şi Poquenard mă desena pe oglindă.

— Poquelin, dragul meu prieten.

— Poquelin, ai dreptate. Uite, zău, tot mai bine e să-i spun Volière.

— Da. Şi cu asta s-a sfârşit?

— În acest timp, Volière mă desena, cum zic, pe oglindă.

— Frumos din partea lui!

— Îmi place, zău, foarte mult metoda asta: e respectuoasă şi-l ţine pe fiecare la locul lui.

— Şi cum s-a terminat?

— În aşa fel că nimeni nici măcar nu m-a atins, prietene.

— În afară de cei trei băieţi care te sprijineau.

— De bună seamă; dar ţi-am explicat, mi se pare, care e deosebirea dintre a sprijini şi a măsura.

— E adevărat — răspunse d'Artagnan, care îşi spuse apoi în sinea lui: "Pe legea mea, sau eu mă înşel cu totul, sau i-am făcut o mare pleaşcă acestui năzdrăvan de Molière şi într-o zi vom vedea, fără îndoială, în vreuna din comediile lui, o scenă luată după natură".

Porthos zâmbea.

— Ce te face să râzi? îl întrebă d'Artagnan.

— Trebuie oare să ţi-o mărturisesc? Ei bine, râd de câtă fericire mă simt cuprins.

— O, asta aşa e; nu cunosc om mai fericit decât tine! Dar, ia spune, ce nouă bucurie s-a mai ivit?

— Ei bine, dragul meu, felicită-mă.

— Nici nu vreau altceva.

— Se pare că sunt primul din lume căruia i s-a luat măsură în felul acesta.

— Eşti sigur?

— Aproape. Anumite semne schimbate între Volière şi ceilalţi lucrători mi-au dat de înţeles că aşa este.

— Ei bine, dragul meu, asta nu mă surprinde din partea lui Molière.

— Volière, prietene.

— Oh, nu, nu, la naiba! N-am decât să te las pe tine să-i spui Volière, dar eu îi voi spune ca şi până acum, Molière. Ei bine, ziceam că asta nu mă miră de loc din partea lui Molière, care e un băiat isteţ şi căruia tu i-ai inspirat această idee straşnică.

— Care-i va folosi mai târziu, sunt sigur!

— Cum adică, te mai întrebi dacă o să-i folosească? Cred şi cu că-i va folosi şi încă mult. Căci, vezi tu, dragă prietene, Molière e, dintre toţi croitorii noştri de renume, acela care-i îmbracă cel mai bine pe baronii noştri, pe conţii şi pe marchizii noştri... pe măsura lor.

Cu aceste cuvinte, a căror aluzie sau adâncime noi nu o vom mai comenta, d'Artagnan şi Porthos ieşiră de la meşterul

Percerin şi se urcară din nou în trăsura lor. Îi vom lăsa acolo, cu îngăduinţa cititorului, pentru a ne întoarce alături de Molière şi de Aramis, la Saint-Mandé.

Capitolul IX
Stupul, albinele şi mierea

Episcopul de Vannes, foarte nemulţumit că-l întâlnise pe d'Artagnan la meşterul Percerin, se reîntoarse cât se poate de rău dispus la Saint-Mandé. Molière, dimpotrivă, încântat că găsise un model atât de bun pentru o schiţă şi că ştia unde avea să regăsească originalul când va voi să facă după acea schiţă un tablou, Molière se reîntoarse acolo în cea mai perfectă bună dispoziţie.

Tot etajul întâi, aripa stângă, era ocupat de epicurienii cei mai vestiţi din Paris şi cei mai apropiaţi casei, îndeletnicindu-se, fiecare în compartimentul său, ca albinele în fagurii lor, să producă o miere destinată prăjiturii regale pe care domnul Fouquet se pregătea s-o servească maiestăţii sale Ludovic al XIV-lea în timpul serbării de la Vaux. Pellisson, cu pumnii strânşi la tâmple, îşi scormonea mintea adunând primele pietre pentru temelia prologului *Supărăcioşilor*, comedie în trei acte pe care urma să o reprezinte Poquelin de Molière, cum spunea d'Artagnan, sau Coquelin de Volière, cum spunea Porthos. Loret, cu naivitatea lui de gazetar, compunea relatarea serbărilor de la Vaux înainte ca aceste serbări să fi avut loc. La Fontaine alerga de la unul la altul — umbră hoinară, distrată, stânjenind, pisălogind, zumzăind şi şuşotind la urechea fiecăruia mii de flecăreli poetice. Îl pisă atât de mult pe Pellisson, încât acesta, ridicând capul, îl repezi, cu năduf:

— Cel puţin, La Fontaine, dacă te lauzi că te plimbi prin grădinile Parnasului, culege-mi şi mie o rimă.

— Ce rimă îţi trebuie? întrebă fabulistul, cum îi spunea doamna de Sévigné.

— Vreau o rimă la *lumină.*

— *Ruginã* — răspunse La Fontaine.

— Eh, dragă prietene, nu poţi vorbi de rugină când ridici în slavi plăcerile de la Vaux — zise Loret.

— De altfel, rima nici nu e prea bună — adăugă Pellisson.

— Cum nu e bună! strigă La Fontaine surprins.

— Da, dumneata ai o mare meteahnă, dragul meu, o meteahnă care te va împiedica întotdeauna să fii un poet de prim ordin: rimezi cu prea multă uşurinţă.

— Oh, oh, găseşti, Pellisson?

— Ei da, dragul meu, găsesc. Adu-ţi aminte că o rimă nu e niciodată bună atâta vreme cât se poate găsi una şi mai bună.

— Atunci n-am să mai scriu decât în proză — zise La Fontaine, care luase în serios dojana lui Pellisson. Ah, m-am îndoit eu adesea c-aş fi poet, dar nu-s decât un ciuruc. Da, ăsta e adevărul!

— Nu spune asta, dragul meu; eşti prea sentenţios şi ai în fabulele dumitale lucruri bune.

— Şi ca să încep — urmă La Fontaine continuându-şi gândul — am să pun pe foc cele o sută de versuri pe care le-am făcut.

— Unde sunt aceste versuri?

— În capul meu.

— Ei bine, dacă le ai în cap, nu poţi să le arzi!

— Ai dreptate — zise La Fontaine. Totuşi, dacă nu le ard...

— Ei bine, ce se va întâmpla dacă nu le arzi?

— Se va întâmpla că-mi vor rămâne în minte şi nu le voi mai uita niciodată.

— Drace! sări Loret. Iată primejdia; asta înseamnă să înnebuneşti!

— Drace! Drace! Drace! Ce-i de făcut? repetă La Fontaine.

— Am găsit eu un mijloc — zise Molière, care tocmai atunci intrase pe uşă şi auzise ultimele cuvinte.

— Care?

— Mai întâi scrie-le şi pe urmă dă-le foc.

— Ce simplu! Ei bine, eu niciodată nu m-aş fi gândit la asta. E tare deştept diavolul ăsta de Molière! zise La Fontaine. Apoi, lovindu-se cu palma peste frunte: Ah, ai să fii veşnic un bou, Jean de La Fontaine! adăugă el.

— Ce tot îndrugi acolo, prietene? îl întrerupse Molière apropiindu-se de poet, ale cărui vorbe rostite în şoaptă le auzise.

— Spun că am să fiu veşnic un bou, iubite confrate — răspunse La Fontaine cu un oftat greu şi cu ochii plini de tristeţe. Da, prietene — continuă el cu un necaz crescând — se pare că rimez cu prea multă uşurinţă.

— E un mare păcat, într-adevăr.

— Vezi? Sunt un cârpaci!

— Cine a spus asta?

— La naiba, Pellisson! Nu-i aşa, Pellisson?

Pellisson, adâncit din nou în compunerea sa, se feri să răspundă.

— Dar dacă Pellisson a spus că eşti un cârpaci — strigă Molière — te-a jignit profund!

— Crezi?

— Ah, dragul meu, te povăţuiesc, întrucât eşti gentilom, să nu laşi nepedepsită o astfel de insultă.

— Eh! făcu La Fontaine.

— Te-ai bătut vreodată?

— O singură dată, prietene, cu un locotenent de cavalerie uşoară.

— Ce-ţi făcuse acela?

— Se pare că mi-a sedus nevasta.

— Ah, ah! exclamă Molière aproape pălind.

Dar cum, la mărturisirea lui La Fontaine, ceilalţi întoarseră feţele, Molière îşi păstră pe buze zâmbetul batjocoritor ce era pe cale de a se şterge şi, urmând să-l tragă de limbă pe La Fontaine, îl întrebă:

— Şi cum s-a sfârşit acel duel?

— S-a sfârşit că, pe teren, adversarul mi-a smuls spada din mână, apoi şi-a cerut scuze, făgăduindu-mi să nu mai calce în casa mea.

— Şi te-ai declarat mulţumit?

— Nu, dimpotrivă! Mi-am ridicat spada şi i-am zis: Să avem iertare, domnule, dar nu m-am bătut cu dumneata fiindcă ai fost amantul nevestei mele, ci fiindcă mi s-a spus că trebuie să mă bat. Or, întrucât n-am fost niciodată mai fericit ca de atunci încoace, fă-mi plăcerea şi continuă să vii în casa mea ca şi mai înainte; altfel, la dracu, vom relua lupta de la început! Aşa că — încheie La Fontaine — a fost nevoit să rămână amantul nevestei mele, iar eu am continuat să fiu cel mai fericit soţ de pe pământ.

Toţi izbucniră în râs. Singur Molière îşi trecu palma peste ochi. De ce? Poate ca să-şi şteargă o lacrimă, poate ca să-şi înăbuşe un suspin. Căci, vai!, se ştie, Molière era moralist, dar Molière nu era filozof.

— Oricum — zise el revenind la discuţia de mai înainte — Pellisson te-a ofensat.

— Ah, aşa-i şi uitasem de asta.

— Dar am să-l provoc eu din partea ta.

— O poţi face, dacă socoteşti că e absolut necesar.

— Socotesc că e absolut necesar şi mă şi duc la el.

— Stai puţin — zise La Fontaine. Vreau să-ţi cer părerea.

— În ce privinţă?... În legătură cu ofensa?

— Nu; spune-mi dacă, într-adevăr, *lumină* nu rimează *rugină*.

— Eu le-aş face să rimeze.

— Drace, ştiam!

— În viaţa mea, am făcut o sută de mii de asemenea versuri.

— O sută de mii! strigă La Fontaine. De patru ori mai mult decât Fecioara la care ciocăneşte domnul Chapelain! Oare tot despre acest subiect ai făcut o sută de mii de versuri, dragă prietene?

— Ei, ia ascultă, tu cel veşnic cu capul în nori! rosti Molière.

— Nu poate fi îndoială — continuă La Fontaine — că legumă, de pildă, rimează cu postumă.

— La plural mai ales.

— Da, mai ales la plural, întocmai ca rugină şi lumină. Pune deci rugini şi lumini, la plural, dragul meu Pellisson şi atunci merge — zise La Fontaine apropiindu-se ca să-l bată pe umăr pe confratele său, a cărui insultă o uitase cu totul.

— Lasă-mă în pace! mormăi Pellisson.

— Doamne, aşa zice Molière şi Molière se pricepe! A spus el singur că a făcut o sută de mii de versuri.

— Haide — zise Molière râzând — iată-l că s-a pornit!

— La fel cum *iarbă* rimează foarte bine cu *salbă*, pun mâna în foc.

— Dar... — rosti Molière.

— Îţi spun asta — continuă La Fontaine — întrucât compui un divertisment pentru Sceaux, nu-i aşa?

— Da, *Supărăcioşii.*

— Ah, *Supărăcioşii,* da. mi-aduc aminte. Ei bine, m-am gândit că un prolog ar fi foarte nimerit pentru divertismentul tău.

— Fără îndoială, ar prinde de minune.

— Ah, eşti de părerea mea?

— Atât de mult, că te-am şi rugat să faci acest prolog.

— M-ai rugat să-l fac, pe mine?

— Da, pe tine; ba chiar, văzând că nu vrei, te-am rugat să i-l ceri lui Pellisson, care-l şi face în acest moment.

— Ah, aşadar asta compune Pellisson acum? Pe legea mea, dragă Molière, s-ar putea să ai şi tu dreptate câteodată.

— Când anume?

— Atunci când spui că sunt cu capul în nori. E un cusur pârdalnic ăsta, recunosc, dar mă voi îndrepta şi am să-ţi fac prologul.

— Acum însă îl face Pellisson!

— Aşa-i. Ah, mare zăpăcit mai sunt! Loret are dreptate să spună că sunt un cârpaci.

— Dar nu Loret a spus asta, prietene.

— Ei bine, puţin importă cine a spus-o. Prin urmare, divertismentul tău se numeşte *Supărăcioşii*. Ce-ar fi să rimezi *capricioşii* cu *supărăcioşii*?

— La nevoie, da.

— Şi chiar cu *furioşii*?

— O, de astă dată nu!

— Ar fi prea îndrăzneţ, nu-i aşa? Dar, la urma urmei, de ce-ar fi îndrăzneţ?

— Diferenţa de silabe sare în ochi.

— Presupuneam — zise La Fontaine părăsindu-l pe Molière şi apropiindu-se de Loret — presupuneam…

— Ce presupuneai? îl întrebă Loret la mijlocul scandării unui vers. Hai, spune repede.

— Tu compui prologul *Supărăcioşilor*, nu-i aşa?

— Oh, nu, m-a ferit sfântul; Pellisson îl compune!

— Aşa-i, Pellisson! zise La Fontaine, îndreptându-se spre Pellisson. Presupuneam — continuă el — că nimfa de la Vaux…

— Ah, admirabil! strigă Loret. Nimfa de la Vaux! Mulţumesc, La Fontaine, mi-ai dat ultimele două versuri pentru cupletul meu:

Şi răsplata muncii le-o
Dă lor nimfa de la Vaux.

— Bravo! Asta da rimă! strigă Pellisson. Dacă ai să rimezi tot aşa, La Fontaine, să-ţi fie de bine!

— S-ar părea că aşa rimez, deoarece Loret zice că eu i-am dat ultimele două versuri pe care le-a rostit.

— Ei bine, dacă rimezi astfel, ia spune, cum ai începe prologul meu?

— Aş începe, bunăoară, aşa: O, *nimfă... care...* După care aş pune un verb la persoana a doua singular, timpul prezent, modul indicativ şi apoi aş continua: *din a grotelor răcoare*.

— Dar verbul, unde e verbul? întrebă Pellisson.

— *Ca să-l admiri pe rege în toată-a lui splendoare* — *declamă mai departe La Fontaine.*

— Dar verbul, verbul? stărui cu încăpăţânare Pellisson. La persoana a doua singular, prezent, indicativ?

— Ei bine: *ieşi*.

O, nimfă care ieşi din a grotelor răcoare
Ca să-l admiri pe rege în toată-a lui splendoare.

— Ai spune: *care ieşi*?

— De ce nu?

— *Care ieşi...!*

— Ah, dragul meu — zise La Fontaine — eşti groaznic de pedant!

— Fără a mai lua în seamă — adăugă Molière — că şi în al doilea vers, *ca să-l admiri* e slab, dragă La Fontaine.

— Atunci, vezi bine că sunt un cârpaci, că nu-s bun de nimic, cum spuneai adineauri.

— Dar n-am spus eu asta.

— Atunci cum spunea Loret.

— Nici Loret; Pellisson.

— Ei bine, Pellisson are de o sută de ori dreptate. Dar ceea ce mă supără mai mult, dragul meu Molière, e că nu vom avea gata costumele noastre de epicurieni.

— Te aşteptai să-l ai gata pentru serbare?

— Da, pentru serbare, cât şi pentru după serbare. Fata mea din casă mi-a spus că cel pe care-l am acum e cam trecut.

— Drace, fata ta din casă are dreptate. E mai mult decât trecut!

— Ah, să vezi — reluă La Fontaine — asta din pricină că l-am uitat pe jos, în camera mea şi pisica...

— Ei bine, ce-i cu pisica...?

— A fătat pe el şi l-a cam boţit.

Molière izbucni în râs. Pellisson şi Loret îi urmară exemplul. În acel moment apăru episcopul de Vannes, ţinând sub braţ un sul de planuri şi de pergamente. Ca şi cum îngerul morţii ar fi îngheţat într-o secundă toate aceste spirite năstruşnice şi voioase, ca şi cum înfăţişarea palidă a lui Aramis ar fi speriat veselia celor ce-l cinsteau pe Xenocrate, tăcerea cuprinse deodată încăperea şi fiecare îşi reluă pana sa şi seriozitatea de rigoare. Episcopul le dădu câte o invitaţie celor ce se aflau de faţă şi le aduse mulţumiri din partea domnului Fouquet. Ministrul, le spuse el, reţinut de treburi în cabinetul său, nu putea să vină să-i vadă, dar îi ruga să-i trimită câte o bucată din lucrările lor din cursul zilei, pentru a-l face să-şi uite oboseala pricinuită de munca sa din cursul nopţii. La aceste cuvinte, toate frunţile se plecară deasupra meselor. La Fontaine însuşi începu să scrie de zor pe hârtie cu o pană grăbită; Pellisson îşi duse la bun sfârşit prologul, Molière alcătui la repezeală cincizeci de versuri noi, inspirate de vizita pe care o făcuse la Percerin; Loret îşi încheie articolul în care preamărea mai dinainte strălucitele serbări, astfel că Aramis, încărcat cu această pradă ca regele albinelor — trântor negru împodobit cu purpură de aur — se întoarse în apartamentul său, tăcut şi plin de importanţă. Dar, înainte de a pleca, le spuse:

— Nu uitaţi, domnii mei, că mâine seară vom porni cu toţii la drum.

— Atunci trebuie să dau de veste acasă — zise Molière.

— Ah, da, bietul Molière! rosti Loret cu un surâs ascuns. El îi iubeşte pe-ai lui.

— *Îi iubeşte*, da — replică Molière cu zâmbetul lui blând şi trist. *Îi iubeşte* nu înseamnă însă că *e iubit*.

— Eu — zise La Fontaine — sunt iubit la Château-Thierry, nu mă îndoiesc de asta.

În acea clipă, Aramis se reîntoarse în încăpere, după o scurtă dispariţie.

— Vine cineva cu mine? întrebă el. Trec prin Paris, după ce voi fi stat de vorbă cu domnul Fouquet un sfert de ceas. Vă iau cu trăsura.

— Vin eu! zise Molière. De acord; sunt grăbit.

— Eu voi mânca aici — adăugă Loret. Domnul de Gourville mi-a făgăduit nişte raci.

Mi-a făgăduit nişte raci...

Caută rima, La Fontaine!

Aramis ieşi râzând, aşa cum ştia el să râdă; Molière îl urmă. Se aflau la capătul scării, când La Fontaine crăpă uşa şi strigă:

— Făgăduit-a nişte raci,
Ca-n schimb o odă tu să-i faci.

Hohotele de râs ale epicurienilor se înteţiră şi ajunseră până la urechile lui Fouquet, în momentul când Aramis deschise uşa cabinetului său. Cât despre Molière, el se duse să spună să li se pregătească trăsura, în timp ce Aramis avea să schimbe cu ministrul cele câteva cuvinte pe care trebuia să i le spună.

— Oh, cum mai râd acolo sus! zise Fouquet cu un suspin.

— Dumneata nu râzi, monseniore?

— Mie nu-mi arde de râs, domnule d'Herblay.

— Se apropie serbarea, da.

— Şi banii se depărtează.

— Nu ţi-am spus că asta e treaba mea?

— Mi-ai făgăduit nişte milioane.

— Le vei avea mâine, o dată cu sosirea regelui la Vaux.

Fouquet îl privi adânc pe Aramis, trecându-şi palma îngheţată peste fruntea năduşită. Aramis înţelese că ministrul se îndoia de el, că nu-l credea în stare să aibă atâţia bani.

Cum putea să-şi închipuie Fouquet că un biet episcop, fost abate, fost muşchetar, putea să facă rost de o asemenea sumă?

— De ce te îndoieşti, omule? întrebă Aramis.

Fouquet zâmbi şi dădu din cap.

— Omule lipsit de credinţă! adăugă episcopul.

— Dragă domnule d'Herblay — răspunse Fouquet — dacă voi cădea...

— Ei bine, dacă vei cădea...?

— Voi cădea cel puţin de atât de sus, încât mă voi zdrobi până jos. Apoi, scuturându-şi capul, ca pentru a se descotorosi de el însuşi, întrebă: De unde vii, dragul meu prieten?

— De la Paris.

— De la Paris? Ah!

— Da, de la Percerin.

— Şi ce-ai căutat la Percerin? Căci nu-mi închipui să-ţi faci prea multe griji din pricina costumelor pentru poeţii noştri.

— Nu; m-am dus să pregătesc o surpriză.

— O surpriză?

— Da, pe care i-o vei face regelui.

— Va costa scump?

— Oh, o sută de pistoli, pe care-i vei da lui Le Brun.

— Un pictor? Ah, cu atât mai bine! Şi ce va reprezenta acea pictură?

— Îţi voi povesti totul; dar, până una alta, cu acest prilej am ales şi costumele pentru poeţii noştri.

— Ei şi vor fi eleganţi, mândri?

— Superbi! Nu vor fi mulţi seniori care să aibă asemenea costume. O să se vadă deosebirea dintre curtenii bogăţiei şi cei ai prieteniei.

— Mereu spiritual şi generos, scumpul meu prelat!

— Fac parte din şcoala dumitale!

Fouquet îi strânse mâna.

— Şi-acum unde te duci? întrebă el.

— Mă duc la Paris, după ce îmi vei fi dat o scrisoare.

— O scrisoare? Către cine?

— O scrisoare pentru domnul de Lyonne.

— Şi ce vrei de la domnul de Lyonne?

— Vreau să-mi semneze un ordin de închisoare.

— Un ordin de închisoare? Ai de gând să bagi pe cineva la Bastilia?

— Nu, dimpotrivă, vreau să scot pe cineva de acolo.

— Ah! Pe cine?

— Pe un biet tânăr, un copil, care a fost întemniţat, în curând sunt zece ani de-atunci, pentru două versuri latineşti făcute de el împotriva iezuiţilor.

— Pentru două versuri latineşti! Şi pentru două versuri latineşti se află în temniţă de zece ani, nenorocitul?

— Da.

— N-a mai făptuit şi altă nelegiuire?

— În afară de acele două versuri, e nevinovat ca dumneata şi ca mine.

— Pe cuvântul dumitale?

— Pe onoarea mea!

— Şi se numeşte...?

— Seldon.

— Ah, dar asta e prea de tot! Iar dumneata ştiai acest lucru şi nu mi-ai spus nimic?

— Abia ieri a venit la mine mama lui, monseniore.

— Şi această femeie e săracă?

— În cea mai neagră mizerie.

— Ah, Dumnezeule — zise Fouquet — îngădui uneori asemenea nedreptăţi, încât nu mă mir că sunt nenorociţi care se îndoiesc de tine! Poftim, domnule d'Herblay!

Şi Fouquet, luând o pană, aşternu la repezeală câteva rânduri către colegul său Lyonne.

Aramis luă scrisoarea şi se pregăti să plece.

— Stai puţin — zise Fouquet.

Trase un sertar şi-i dădu zece bonuri de casă ce se găseau acolo. Fiecare bon era de o mie de livre.

— Iată — zise el — scoate-l pe fiu şi dă-i acestea mamei; dar să nu-i spui...

— Ce, monseniore?

— Că e cu zece mii de livre mai bogată decât mine; va zice că sunt un prost ministru de finanţe. Du-te şi nădăjduiesc că Dumnezeu îi va binecuvânta pe cei ce se gândesc la sărmanii lui.

— Aşa nădăjduiesc şi eu — răspunse Aramis sărutându-i mâna lui Fouquet.

Şi ieşi în grabă, ducând cu sine scrisoarea pentru Lyonne, cele zece bonuri de casă pentru mama lui Seldon şi luându-l şi pe Molière, care începuse să-şi piardă răbdarea.

Capitolul X
Încă un ospăţ la Bastilia

Băteau ceasurile şapte seara la marele orologiu al Bastiliei, la acel faimos orologiu care, la fel ca toate lucrurile din închisoarea de stat, a căror folosinţă este o tortură, le amintea deţinuţilor scurgerea fiecărei ore a supliciului lor. Orologiul Bastiliei, împodobit cu chipuri, asemeni celor mai multe orologii din acea vreme, îl înfăţişa pe sfântul Petru în lanţuri.

Era ceasul când bieţilor captivi li se aducea mâncarea. Uşile, scârţâind pe uriaşele lor ţâţâni, făceau loc să treacă tăvilor şi coşurilor pline cu bucate, a căror calitate, după cum

ne-a arătat domnul Baisemeaux însuşi, corespundea condiţiei fiecărui deţinut în parte. În această privinţă, cunoaştem teoriile domnului Baisemeaux, împărţitor suveran al bunătăţilor gastronomice şi bucătar-şef al închisorii regale, ale cărui panere încărcate urcau acum treptele reci, pentru a duce osândiţilor puţină mângâiere, aflată în fundul sticlelor umplute cu măsură.

Era totodată ceasul când domnul guvernator însuşi se aşeza la masă. În ziua aceea, el avea un oaspete, astfel că frigarea se învârtea în cuptor mai grea ca de obicei. Potârnichi fripte, alături de prepeliţe ce înconjurau un iepure împănat; pui de găină fierţi în zeama lor, muşchi prăjit şi stropit cu vin alb, anghinară de Guipuzcoa şi saramură de raci, iată, în afară de ciorbe şi alte gustări, care erau bunătăţile pregătite pentru domnul guvernator.

Baisemeaux, aşezat la masă, îşi freca mâinile de plăcere privindu-l pe domnul episcop de Vannes, care, încălţat cu cizme, ca un cavaler, îmbrăcat în cenuşiu, cu spada la şold, vorbea despre foamea lui de lup cu o nerăbdare pe care nu şi-o mai putea stăpâni.

Domnul Baisemeaux de Montlezun nu era deprins cu intimităţile înălţimii sale monseniorul de Vannes şi, în seara aceea, Aramis, cuprins de voioşie, îi făcea destăinuiri peste destăinuiri. Prelatul redevenise întrucâtva muşchetarul de altădată. Episcopul aproape că se pusese pe chef. Domnul Baisemeaux, la rândul lui, cu acea uşurinţă a oamenilor de rând, atinsese repede culmea voioşiei în faţa bunei dispoziţii, stăpânite totuşi, a oaspetelui său.

— Domnule — zise el — căci în astă-seară nu îndrăznesc să vă spun monseniore...

— Chiar aşa — aprobă Aramis — spune-mi domnule; uite, am cizme.

— Ei bine, domnule, ştiţi de cine îmi amintiţi în seara asta?

— Nu, pe legea mea! răspunse Aramis turnându-şi vin în pahar. Dar sper să-ţi amintesc de un oaspete plăcut.

— Îmi amintiţi de doi. Dragă François, prietene, închide, te rog, fereastra aceea: curentul ar putea să stânjenească pe înălţimea sa.

— Şi să plece! adăugă Aramis. Bucatele au fost aduse pe masă, le vom mânca fără lacheu. Îmi place tare mult, când mă găsesc în cerc restrâns, când stau cu un prieten...

Baisemeaux făcu o plecăciune plină de respect.

— Îmi place tare mult — continuă Aramis — să mă servesc singur.

— François, pleacă! ordonă Baisemeaux. Spuneam, aşadar, că înălţimea voastră îmi aduce aminte de două persoane: juna ilustră şi anume răposatul domn cardinal, marele cardinal, acela de la La Rochelle, care purta cizme ca şi dumneavoastră. E adevărat?

— Da, pe legea mea! zise Aramis. Şi celălalt?

— Celălalt e un anumit muşchetar, foarte chipeş, foarte viteaz, îndrăzneţ şi veşnic fericit, care, din abate, s-a făcut muşchetar şi din muşchetar abate.

Aramis catadicsi să zâmbească.

— Din abate — continuă Baisemeaux, încurajat de zâmbetul înălţimii sale — din abate, episcop şi din episcop...

— Ah, să ne oprim aici, rogu-te! zise Aramis.

— Vă spun, domnule, că îmi faceţi impresia unui cardinal.

— Să lăsăm asta, dragă domnule Baisemeaux. Dumneata singur ai spus că port cizme ca un cavaler, dar nu vreau, totuşi, să mă pun rău cu biserica, chiar şi într-o seară ca asta.

— Aveţi, cu toate astea, anumite gânduri rele, monseniore.

— Oh, mărturisesc, rele ca tot ce este lumesc.

— Umblaţi prin oraş, pe străzi, cu mască?

— Aşa precum spui, cu mască.

— Şi spada tot o mai mânuiţi cu dibăcie?

— Cred că da, însă numai atunci când sunt silit. Fă-mi plăcerea şi cheamă-l pe François.

— Aveţi vinul alături.

— Nu pentru vin, ci pentru că e prea cald aici şi fereastra e închisă.

— Totdeauna când stau la masă închid ferestrele, ca să nu aud rondurile sau sosirea curierilor.

— Ah, da... Se aud când fereastra e deschisă?

— Foarte bine încă şi asta stinghereşte. Înţelegeţi?

— Totuşi, mă înăbuş. François!

Lacheul intră.

— Deschide, te rog, fereastra, jupâne François — zise Aramis. Îngădui, dragă domnule Baisemeaux?

— Monseniorul e ca şi stăpân aici — răspunse guvernatorul.

Fereastra fu deschisă.

— Nu vi se pare — întrebă Baisemeaux — c-aţi rămas singur acum, după ce domnul de La Fère s-a reîntors la locuinţa sa de la Blois? E un prieten vechi, nu-i aşa?

— O ştii tot aşa de bine ca şi mine, Baisemeaux, fiindcă ai fost muşchetar ca şi noi.

— Ah, când sunt cu prietenii, nu mai socotesc nici anii, nici sticlele golite.

— Şi ai dreptate. Eu însă nu numai că-l iubesc pe domnul de La Fère, scumpe domnule Baisemeaux; îl venerez.

— Ei bine, eu — zise guvernatorul — e ciudat, dar eu îl prefer pe domnul d'Artagnan. Iată un om care bea zdravăn şi îndelung. Astfel de oameni îşi spun toate gândurile la beţie.

— Baisemeaux, îmbată-mă astă-seară, vreau să ne facem de cap ca pe vremuri. Şi dacă am vreo mâhnire în fundul inimii, îţi făgăduiesc că te voi lăsa s-o vezi aşa cum ai vedea un diamant în fundul paharului dumitale.

— Bravo! exclamă Baisemeaux.

Şi îşi umplu un pahar mare cu vin, pe care-l dădu pe gât, bucurându-se că poate fi părtaş la făptuirea de către episcop a unui păcat capital. În timp ce bea însă, nu observă că Aramis urmărea cu toată luarea-aminte cele mai mici zgomote din curtea închisorii.

Către ceasurile opt, la a cincea sticlă adusă pe masă de François, apăru un curier, dar, cu toate că acest curier făcu multă zarvă, Baisemeaux nu auzi nimic.

— Să-l ia dracu! rosti Aramis.

— Pe cine? Pe cine? întrebă Baisemeaux. Sper că nu e vorba de vinul pe care-l beţi şi nici de persoana care vă îndeamnă să-l beţi.

— Nu; e un cal care face, el singur, atâta zgomot în curte, cât ar putea să facă un escadron întreg.

— Bun! Trebuie să fie vreun curier — răspunse guvernatorul umplându-şi cu vârf încă un pahar. Da, să-l ia dracu ! Şi cât mai repede, ca să ne lase-n pace! Ura! Ura!

— Pe mine m-ai uitat, Baisemeaux! Paharul meu e gol — zise Aramis arătând un cristal sclipitor.

— P-onoarea mea, eşti încântător... François, vin!

François intră.

— Vin, nătăfleaţă, din cel mai bun!

— Da, domnule; dar... a venit un curier.

— Am zis să-l ia dracu!

— Domnule, totuşi...

— Să lase hârtiile la grefă; o să vedem mâine. Mâine vom avea timp; mâine va fi ziuă — zise Baisemeaux cântând oarecum ultimele cuvinte.

— Ah, domnule — bâigui soldatul François cu oarecare şovăială — domnule...

— Ia seama — zise Aramis — ia seama!

— La ce, scumpe domnule d'Herblay? întrebă Baisemeaux pe jumătate beat.

— O scrisoare trimisă prin curier unui guvernator de fortăreaţă poate fi uneori un ordin.

— Aproape totdeauna.

— Ordinele nu vin de la miniştri?

— Da, fără îndoială; însă...

— Iar miniştri nu fac decât să contrasemneze porunca regelui!

— S-ar putea să ai dreptate. Dar, oricum, e plictisitor, mai ales când te afli la o masă îmbelşugată, împreună cu un prieten bun! Ah, iertaţi-mă, domnule, uit că eu sunt gazdă şi că-i vorbesc unui viitor cardinal.

— Să lăsăm astea, dragă Baisemaux şi să revenim la soldatul dumitale, la François.

— Ei bine, ce-a făcut François?

— A murmurat ceva.

— A greşit!

— Totuşi, a murmurat, înţelegi, cum că se petrece ceva neobişnuit. S-ar putea să nu greşească François că murmură, ci dumneata că nu-l auzi.

— Eu? Să greşesc eu în faţa lui François? Asta mi se pare prea de tot!

— O greşeală în serviciu. Iartă-mă, dar am crezut de datoria mea să-ţi fac o observaţie pe care o socot de mare importanţă.

— Oh, s-ar putea să ai dreptate — bolborosi Baisemeaux — ordinul regelui e sfânt! Dar ordinele care vin când stai la masă, repet, ce dracu...

— Dacă i-ai fi făcut asta marelui cardinal, hei!, dragul meu Baisemeaux şi dacă acest ordin ar fi avut vreo importanţă...

— O fac pentru a nu stingheri un episcop; asta nu e o scuză? La dracu!

— Nu uita, Baisemeaux, că am purtat cândva tunică ostăşească şi că am obiceiul să văd pretutindeni consemne.

— Vreţi deci...?

— Vreau să-ţi faci datoria, prietene. Da, te rog, măcar faţă de soldatul ăsta.

— E-n regulă — zise Baisemeaux.

François aştepta încă.

— Să mi se aducă acel ordin al regelui — glăsui Baisemeaux. Apoi adăugă, mai încet: Ştiţi ce conţine? Am să vă spun; ceva foarte important, cam aşa: "Luaţi seama la focuri în preajma pulberăriei" sau: "Nu-l slăbiţi din ochi pe cutare, care e un evadat priceput". Ah, dacă aţi şti, monseniore, de câte ori, în toiul nopţii, am fost trezit din cel mai dulce, din cel mai adânc somn, de curieri care veneau în goana cailor pentru a-mi spune, sau mai degrabă pentru a-mi aduce un plic în care se găseau doar aceste cuvinte: "Domnule Baisemeaux, e ceva nou?" Se vede cât de colo că aceia care îşi pierd timpul scriind asemenea ordine n-au dormit niciodată la Bastilia. Altfel ar cunoaşte mai bine grosimea acestor ziduri, desimea rondurilor şi grija ofiţerilor mei. Dar, ce vreţi, monseniore, meseria lor este să scrie ca să mă tulbure pe mine când sunt mai liniştit; ca să mă tulbure când sunt mai fericit — adăugă Baisemeaux înclinându-se în faţa lui Aramis. Să-i lăsăm să-şi facă meseria.

— Iar dumneata fă-ţi-o pe-a dumitale — adăugă surâzând episcopul, a cărui privire era poruncitoare, în ciuda bunăvoinţei de care voia să dea dovadă.

François se ivi din nou. Baisemeaux îi smulse din mână ordinul trimis de miniştri. Îl desfăcu încet şi îl citi pe îndelete. Aramis se prefăcea că bea, ca să-l vadă mai bine pe amfitrion prin sticla paharului. Apoi, după ce citi:

— Ce spuneam eu adineauri? zise Baisemeaux.

— Ce este? întrebă episcopul.

— Un ordin de punere în libertate. Vă întreb, asta e o veste ca să ne tulbure pe noi acum?

— E o veste mare pentru cel care o aşteaptă, trebuie să recunoşti, dragul meu guvernator.

— Dar la ceasurile opt seara?

— O dovadă de milă.

— Milă, milă, nimic de zis; dar e pentru nemernicul acela care se plictiseşte, nu pentru mine care mă distrez! rosti Baisemeaux cu indignare.

— Pierzi ceva prin asta? Deţinutul care ţi se ia făcea parte cumva din rândul celor mari?

— Ah, pe naiba! Un neisprăvit, un şoarece, un cinci franci pe zi!

— Ia să văd! ceru domnul d'Herblay. Se poate?

— Poftim, citiţi!

— Scrie *grabnic* pe hârtie. Ai băgat de seamă, nu-i aşa?

— Asta-i bună!... *Grabnic!...* Un om care stă aici de zece ani de zile! Se grăbesc acum să-i dea drumul; tocmai astă-seară, la ceasurile opt.

Şi Baisemeaux, înălţând din umeri cu un dispreţ suveran, aruncă ordinul pe masă şi începu să mănânce din nou.

— Aşa se întâmplă mai totdeauna — vorbi el cu gura plină — arestează omul într-o bună zi, îl hrănesc timp de zece ani şi-ţi scriu: "Fii cu ochii în patru asupra insului!" sau: "Ţine-l strâns!" .Şi pe urmă, când te-ai obişnuit să vezi în deţinut un om primejdios, deodată, fără motiv, fără să fii prevenit, îţi scriu: "Pune-l în libertate!" Ba încă mai şi adaugă pe misiva lor: *Grabnic!* Înţelegeţi, monseniore, ai pentru ce să înalţi din umeri!

— Ce vrei! zise Aramis. Te indignezi, dar execuţi ordinul.

— Bun! Bun! îl execuţi... Oh, puţintică răbdare!... Să nu vă închipuiţi cumva că sunt un sclav.

— Doamne, preascumpe domnule Baisemeaux, cine a spus asta? Se ştie doar cât de mult ţii la independenţa dumitale.

— Slavă Domnului!

— Dar ţi se cunoaşte şi inima bună.

— Ah, ce să mai vorbim!

— Şi supunerea faţă de superiori. Când ai fost odată soldat, vezi dumneata, Baisemeaux, îţi rămâne în sânge.

— De aceea, mă voi supune întocmai şi mâine dimineaţă, în revărsatul zorilor, deţinutul cu pricina va fi pus în libertate.

— Mâine?

— În zori.

— De ce nu astă-seară, mai ales că scrisoarea are pe plic şi înăuntru menţiunea: *Grabnic*?

— Pentru că astă-seară stăm la masă şi avem şi noi graba noastră, nu-i aşa?

— Dragă Baisemeaux, cu toate că sunt încălţat cu cizme, mă simt preot şi milostivirea e pentru mine o îndatorire mai apăsătoare decât foamea şi setea. Acest nenorocit a suferit

atâta timp, întrucât îmi spui că e, de zece ani, pensionarul dumitale. Scurtează-i suferinţa. Îl aşteaptă o clipă fericită, redă-i-o cât mai repede. Dumnezeu te va răsplăti cu ani de fericire în paradisul lui.

— Vreţi asta?

— Te rog chiar.

— Acum, în timpul cinei...?

— Te rog; fapta dumitale îţi va aduce zece Benedicţiuni.

— Fie precum doriţi. Dar atunci înseamnă că vom mânca bucatele reci.

— Oh, asta nu e nici o pagubă!

Baisemeaux se plecă pe spate spre a-l suna pe François, apoi, printr-o mişcare foarte firească, se întoarse cu faţa la uşă.

Ordinul rămăsese pe masă. Aramis prinse momentul când Baisemeaux se uita în altă parte, pentru a lua hârtia şi a o schimba cu o alta, îndoită în acelaşi fel şi pe care o scosese din buzunarul său.

— François — zise guvernatorul — să vină aici domnul major, împreună cu temnicerii de la Bertaudière.

François ieşi înclinându-se şi cei doi meseni rămaseră din nou singuri.

Capitolul XI
Generalul ordinului

Între cei doi meseni se lăsă o clipă de tăcere, în cursul căreia Aramis nu-l slăbea din ochi pe guvernator. Acesta părea că nu prea voia să-şi întrerupă ospăţul şi se vedea cât de colo că încerca să caute un motiv oarecare, bun sau rău, pentru a mai zăbovi puţin, măcar până la desert. Şi, pe neaşteptate, se păru că găsise acest motiv.

— Ei, dar stai! strigă el. E cu neputinţă!

— Cum cu neputinţă? întrebă Aramis. Ia să vedem, dragă prietene, ce este cu neputinţă?

— E cu neputinţă să dai drumul unui deţinut la un ceas ca ăsta. Unde se va duce, el care nu cunoaşte Parisul?

— Se va duce unde va vedea cu ochii.

— Da, dar asta-i ca şi cum ai pune în libertate un orb.

— Am o trăsură, îl voi duce acolo unde va voi să meargă.

— Aveţi răspuns la toate... François, spune-i domnului major să se ducă să deschidă celula lui Seldon, la Bertaudière, nr. 3.

— Seldon? rosti Aramis fără să pară surprins. Ai spus Seldon, nu-i aşa?

— Am spus Seldon. E numele celui pus în libertate.

— Oh, poate vrei să zici Marchiali — rosti episcopul.

— Marchiali? Ah, da! Ba nu, Seldon.

— Cred că te înşeli, domnule Baisemeaux.

— Am citit ordinul.

— Şi eu.

— Şi am văzut scris Seldon cu litere uite aşa de mari.

Baisemeaux arăta cu degetul.

— Iar eu am citit Marchiali cu litere atâtica.

Şi Aramis arătă cu două degete.

— De fapt, să lămurim cazul — zise Baisemeaux, foarte sigur de el. Hârtia e aci, e destul s-o citim.

— Eu văd: "Marchiali" — reluă Aramis desfăcând hârtia. Uite!

Baisemeaux îşi aruncă ochii peste hârtie şi braţele îi căzură deodată moi.

— Da, da — murmură el încremenit — da, Marchiali. Scrie limpede, Marchiali! E adevărat!

— Ah!

— Cum?! Omul despre care mi se tot vorbeşte mereu? Omul asupra căruia mi se atrage în fiecare zi luarea-aminte?

— Aici scrie Marchiali — stărui cu neînduplecare Aramis.

— Trebuie să recunosc că aşa e, monseniore, însă nu mai înţeleg nimic din toată povestea asta.

— Ochii nu te înşală totuşi.

— Pe cinstea mea, s-ar zice că aşa scrie, Marchiali!

— Şi cu slove de-o şchioapă încă.

— E nemaipomenit! Văd şi acum ordinul cu numele lui Seldon, un irlandez. Îl văd bine. Ah, ba chiar îmi amintesc că sub acest nume era o pată de cerneală.

— Nu, nu văd nici o pată, nici un pic de cerneală.

— Oh, la naiba, ba da! Era aşa de mare, că am scuturat cu mâna mea cenuşa ce mai rămăsese pe acea pată.

— În sfârşit, oricum ar fi, dragă domnule Baisemeaux — i-o tăie Aramis — şi orice-ai fi făcut dumneata, ordinul spune limpede să fie eliberat Marchiali, cu sau fără pată.

— Ordinul spune să fie eliberat Marchiali — repetă ca un papagal Baisemeaux, care încerca să-şi adune gândurile.

— Şi-l vei pune în libertate pe acest deţinut. Dacă inima te îndeamnă să-i dai drumul şi lui Seldon, îţi declar că nu mă voi împotrivi pentru nimic în lume.

Aramis punctă această frază printr-un surâs a cărui ironie sfârşi prin a-l dezmetici pe Baisemeaux, făcându-l să prindă curaj.

— Monseniore — întrebă el — acest Marchiali nu e acelaşi deţinut pe care, mai alaltăieri, un preot, duhovnic al *ordinului nostru*, a venit să-l viziteze atât de imperios şi în mare taină?

— Nu ştiu nimic despre asta, domnule — răspunse episcopul.

— Totuşi nu-i mult de-atunci, scumpe domnule d'Herblay.

— Se poate; dar la noi, domnule, e bine ca omul de azi să nu mai ştie ce-a făcut omul de ieri.

— Oricum — rosti Baisemeaux — vizita duhovnicului iezuit i-a adus noroc acestui deţinut.

Aramis nu mai răspunse nimic şi reîncepu să mănânce şi să bea. Baisemeaux însă, fără a se mai atinge de nimic din ceea ce era pe masă, începu să cerceteze din nou ordinul, întorcându-l şi pe o faţă şi pe alta. În împrejurări obişnuite, această iscodire ar fi făcut ca atât de puţin stăpânitul Aramis să se înroşească până în vârful urechilor; acum însă, episcopul de Vannes nu se înfurie pentru atâta lucru, mai ales după ce-şi spusese în sinea lui că ar fi primejdios să se înfurie.

— Aşadar, îi vei da drumul lui Marchiali? zise el. Oh, straşnic e vinul ăsta vechi şi parfumat, dragul meu guvernator!

— Monseniore — răspunse Baisemeaux — îi voi da drumul deţinutului Marchiali numai după ce voi fi chemat înapoi curierul care a adus ordinul şi mai ales după ce, interogându-l, mă voi fi convins că...

— Ordinele sunt pecetluite şi curierul n-are cum să afle ce-i înăuntru. Cum vrei atunci să fii convins, ia spune?

— Fie, monseniore; dar voi trimite ordinul înapoi la minister şi acolo domnul de Lyonne sau îl va retrage, sau îl va aproba.

— Le ce bun toate astea? zise Aramis cu multă stăpânire de sine.

— La ce bun?

— Da, mă întreb la ce-ar servi?

— Ar servi să nu facem vreo greşeală, monseniore, să nu încălcăm respectul pe care orice subaltern îl datorează superiorilor lui, să nu nesocotim îndatoririle pe care ni le impune slujba.

— Foarte bine, ai vorbit atât de înţelept, că te-am admirat. E adevărat, un subaltern datorează respect superiorilor lui; e vinovat atunci când greşeşte şi va fi pedepsit dacă nesocoteşte legile sau îndatoririle serviciului său.

Baisemeaux se uită la episcop cu o mare uimire.

— Înseamnă — urmă Aramis — că vrei să întrebi mai departe, pentru a fi cu cugetul împăcat, nu-i aşa?

— Da, monseniore.

— Şi că, dacă un superior îţi ordonă, te vei supune, da?

— De asta nici să nu vă îndoiţi, monseniore.

— Dumneata cunoşti semnătura regelui, domnule Baisemeaux?

— Da, monseniore.

— Nu se află pe acest ordin de punere în libertate?

— Ba da, dar se poate...

— Să fie falsă, nu-i aşa?

— S-a mai întâmplat, monseniore.

— Ai dreptate. Dar pe a domnului de Lyonne?

— O văd limpede pe ordin; dar, aşa cum se poate ca semnătura regelui să fie contrafăcută, cu atât mai mult se poate să fie contrafăcută aceea a domnului de Lyonne.

— Mergi pe drumul logicii cu paşi de uriaşi, domnule Baisemeaux — zise Aramis — şi argumentarea dumitale e fără cusur. Dar pe ce te bizui dumneata ca să crezi că aceste semnături sunt false?

— Pe următorul lucru: lipsa semnatarilor. Nimeni nu poate controla semnătura maiestăţii sale, iar domnul de Lyonne nu e aici ca să-mi spună că el a semnat.

— Ei bine, domnule Baisemeaux — vorbi Aramis aţintindu-şi asupra guvernatorului privirea sa de vultur — îmi însuşesc în mod sincer îndoielile dumitale, ca şi felul cum vrei să le limpezeşti, încât am să iau în mână o pană, dacă dumneata ai să mi-o dai.

Baisemeaux îi dădu o pană.

— Şi o foaie de hârtie albă — adăugă Aramis.

Baisemeaux îi întinse hârtia.

— Voi scrie acum, eu, care sunt de faţă, care nu pot fi pus la îndoială — nu-i aşa? — un ordin căruia, sunt sigur, îi vei da crezare, oricât de neîncrezător ai fi dumneata.

Baisemeaux păli în faţa unei siguranţe atât de neclintite. I se părea că vocea lui Aramis, aşa de fermecătoare şi de voioasă până mai adineauri, devenise funebră şi sinistră, că lumânările din sfeşnice se schimbaseră în făclii ce luminează un cavou şi că vinul din pahare se transformase în potire de sânge.

Aramis luă pana şi începu să scrie. Baisemeaux citea, îngrozit, peste umărul lui:

"A.M.D.G." — scrise episcopul şi făcu o cruce deasupra acestor patru litere, care însemnau: *"Ad majoretn Dei gloriam"*. Apoi continuă:

"Dorim ca ordinul prezentat domnului Baisemeaux de Montlezun, guvernator din partea regelui al castelului Bastiliei, să fie socotit de el bun şi temeinic şi adus numaidecât la îndeplinire.

Semnat: d' HERBLAY,
generalul ordinului prin graţia lui Dumnezeu."

Baisemeaux fu atât de uluit, încât trăsăturile feţei îi rămaseră înlemnite, buzele căscate, ochii încremeniţi. Nu făcu nici o mişcare, nu scoase o vorbă. În vasta încăpere nu se auzea decât bâzâitul unei musculiţe ce se învârtea în jurul lumânărilor.

Aramis, fără a-i mai arunca măcar o privire omului pe care-l adusese într-o stare atât de jalnică, scoase din buzunar o cutioară în care se afla ceară neagră, închise scrisoarea, o pecetlui cu un sigiliu agăţat la pieptul său, sub încheietoarea hainei şi după ce toate aceste operaţii fură terminate îi înmână, fără să spună nimic, misiva domnului Baisemeaux. Acesta, ale cărui mâini tremurau de-ţi făceau mai mare mila, îşi plimbă privirea tulbure şi năucă pe deasupra hârtiei. O ultimă lucire de spaimă şi surpriză îi mai brăzdă o clipă chipul, apoi căzu pe un scaun, ca lovit în moalele capului.

— Haide, haide — vorbi Aramis după o lungă tăcere, în timpul căreia guvernatorul Bastiliei îşi recăpăta încetul cu încetul stăpânirea de sine — nu mă face să cred, domnule

Baisemeaux, că prezenţa generalului ordinului ar fi tot atât de cutremurătoare ca aceea a lui Dumnezeu şi că-l ucide pe cel ce l-a văzut. Curaj! Ridică-te, dă-mi mâna şi supune-te!

Baisemeaux, liniştit, dacă nu mulţumit, ascultă, îi sărută mâna lui Aramis şi se ridică.

— Să mă supun numaidecât? murmură el.

— Oh, fără exagerări, scumpa mea gazdă! Aşază-te din nou la locul dumitale şi să cinstim cum se cuvine acest minunat desert.

— Monseniore, nu-mi pot reveni uşor dintr-o astfel de lovitură; eu care am râs, am glumit cu înălţimea voastră! Eu care am avut cutezanţa să vă pun pe picior de egalitate cu mine!

— Taci, bătrânul meu camarad — răspunse episcopul, care simţea cât de mult fusese întinsă coarda şi cât de primejdios ar fi dacă s-ar întâmpla să plesnească — taci. Să ne trăim fiecare viaţa: tu, având ocrotirea şi prietenia mea; eu, supunerea ta. Aceste două tributuri plătite cu credinţă, să rămânem mai departe voioşi.

Baisemeaux stătu puţin pe gânduri; întrezări, într-o clipire, urmările eliberării unui deţinut pe baza unui ordin fals, dar, punând în balanţă garanţia pe care i-o oferea ordinul oficial al generalului, nu se mai sperie de nimic. Aramis îi citea parcă gândurile.

— Dragul meu Baisemeaux — îi spuse el — eşti un neghiob. Dezbară-te de obiceiul de a mai sta pe gânduri când eu îmi dau osteneala să gândesc pentru dumneata.

Şi, la un nou gest al său, Baisemeaux se înclină încă o dată.

— Ce trebuie să fac acum? întrebă el.

— Ce trebuie să faci când dai drumul unui deţinut?

— Pentru asta am regulamentul.

— Ei bine, urmează regulamentul, dragul meu.

— Mă duc cu majorul meu la camera osânditului şi-l iau cu mine, dacă e un personaj de seamă.

— Şi acest Marchiali nu e un personaj de seamă? întrebă cu un aer nepăsător Aramis.

— Nu ştiu — răspunse guvernatorul ca şi cum ar fi zis: "Asta să mi-o arăţi dumneata".

— Atunci, dacă nu ştii, înseamnă că am dreptate; poartă-te cu acest Marchiali aşa cum te porţi cu cei mici.

— Bine. Voi urma regulamentul.

— Aşa!

— Regulamentul spune că temnicerul, sau unul dintre subofiţeri, îl va aduce pe deţinut la guvernator, în grefă.

— Ei bine, dar e foarte cuminte astfel. Şi pe urmă?

— Pe urmă i se dau înapoi deţinutului lucrurile de preţ pe care le avea la el în momentul încarcerării, hainele, hârtiile, dacă ordinul ministrului nu dispune altfel.

— Cum sună ordinul ministrului în legătură cu acest Marchiali?

— Nu spune nimic, căci nenorocitul a venit aici fără lucruri de preţ, fără hârtii, aproape fără haine.

— Atunci, totul e simplu! Într-adevăr, Baisemeaux, te sperii de orice fleac! Rămâi deci aici şi trimite să-l aducă pe deţinut la Guvernământ.

Baisemeaux se supuse. Îl chemă pe locotenentul său şi-i dădu un consemn, pe care acesta îl transmise, fără să se tulbure, cui trebuia. O jumătate de ceas mai târziu se auzi o uşă închizându-se în curte: era uşa de la turnul care îşi lăsa prada să se bucure de libertate.

Aramis suflă în toate lumânările ce ardeau în încăpere. Lăsă una singură aprinsă, de după uşă. Această lumină tremurătoare nu îngăduia privirii să distingă bine lucrurile din jur. Învălmăşea contururile şi feţele prin pâlpâirea licăririlor ei slabe.

Paşii se apropiară.

— Du-te înaintea oamenilor dumitale — îi spuse Aramis lui Baisemeaux.

Guvernatorul se supuse. Sergentul şi temnicerii dispărură. Baisemeaux se întoarse înăuntru, urmat de un deţinut.

Aramis se aşeză în umbra; vedea, fără să fie văzut. Baisemeaux, cu glas tulburat, îi aduse la cunoştinţă tânărului ordinul care îi reda libertatea. Deţinutul ascultă fără să facă nici un gest, fără să rostească o singură vorbă.

— Trebuie să juri, aşa cere regulamentul — adăugă guvernatorul — că nu vei spune nimic nimănui din tot ce-ai văzut sau ai auzit la Bastilia.

Deţinutul zări o cruce; întinse mâna şi jură din vârful buzelor.

— Acum, domnule, eşti liber; încotro ai de gând s-o apuci?

Deţinutul întoarse capul, ca spre a căuta la spatele lui un sprijin pe care trebuia să se bizuie. Atunci Aramis ieşi din umbră.

— Iată-mă — zise el — gata să-l ajut pe domnul cu tot ce-mi va cere.

Deţinutul roşi uşor şi, fără nici o şovăire, făcu un pas şi-şi trecu braţul pe sub acela al lui Aramis.

— Dumnezeu să te aibă în sfânta sa pază! rosti el cu un glas care, prin hotărârea lui, îl făcu pe guvernator să tresară, într-atât tonul acesta îl uimise.

Aramis, strângând mâinile lui Baisemeaux, îi spuse:

— Ordinul meu crezi că te stânjeneşte? Te temi că-l va găsi cineva, dacă ar scotoci pe aici?

— Vreau să-l păstrez, monseniore — răspunse Baisemeaux. Dacă va fi găsit la mine, ăsta va fi un semn neîndoielnic că voi fi pierdut, şi, în acest caz, veţi fi pentru mine un ultim şi puternic sprijin.

— Fiind complicele dumitale, asta vrei să spui, nu-i aşa? replică Aramis ridicând din umeri. Adio, Baisemeaux! zise apoi.

Caii aşteptau afară, bătând din copite de nerăbdare. Baisemeaux îl conduse pe episcop până la capătul de jos al scării. Aramis îl îndemnă pe însoţitorul lui să se urce în trăsură, se urcă şi el apoi şi, fără a-i mai da alt ordin vizitiului, zise:

— Gata!

Trăsura porni cu un uruit îngrozitor pe caldarâmul curţii. Un ofiţer, cu o faclă aprinsă, mergea înaintea cailor şi dădea fiecărui corp de gardă ordinul de liberă trecere.

În timpul cât toate acele porţi se deschiseră şi se închiseră în urma lor, Aramis stătu cu răsuflarea la gură şi i s-ar fi putut auzi inima bătându-i cu putere în coşul pieptului. Deţinutul, ghemuit într-un colţ al trăsurii, nu dădea nici el semn de viaţă. În sfârşit, o zdruncinătură, mai mare decât celelalte, le dădu de veste că ultimul şanţ fusese trecut. În urma trăsurii se închidea ultima poartă, aceea din strada Saint-Antoine. Nu se mai vedeau ziduri nici la stânga, nici la dreapta; pretutindeni cer, pretutindeni libertate, pretutindeni viaţă.

Caii, struniţi bine de o mână vânjoasă, merseră încet până în mijlocul cartierului. De acolo porniră la trap. Încetul cu încetul, fie că se încălziseră, fie că erau îmboldiţi, începură să gonească, şi, odată ajunsă la Bercy, trăsura părea că zboară, aşa de iute alergau bidiviii. Caii galopară astfel până la Ville-

neuve-Saint-Georges, unde erau pregătiţi alţii de schimb. De aici, patru cai, în loc de doi, porniră cu trăsura înspre Melun, oprindu-se puţin în mijlocul pădurii de la Semart. Ordinul, fără îndoială, îi fusese dat de mai înainte surugiului, căci Aramis nici nu avu nevoie să-i mai facă vreun semn.

— Ce este? întrebă deţinutul, ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un vis lung.

— Este, monseniore — răspunse Aramis — că, înainte de a merge mai departe, trebuie să stăm de vorbă, alteţa voastră regală şi cu mine.

— Voi aştepta prilejul, domnule — zise tânărul prinţ.

— Nu poate fi unul mai bun decât acesta, monseniore: suntem în mijlocul pădurii, nimeni nu ne poate auzi.

— Dar surugiul?

— Surugiul acestei diligenţe e surd şi e mut, monseniore.

— Sunt al dumitale, domnule d'Herblay.

— Vreţi să rămânem în trăsură?

— Da; stăm bine aici şi mi-e dragă această trăsură; ea m-a readus la libertate.

— Prea bine, monseniore... Încă o măsură de prevedere însă.

— Care?

— Ne aflăm aici pe drumul cel mare; s-ar putea să treacă niscaiva călăreţi sau alte trăsuri, în călătorie ca şi noi şi care, văzându-ne că stăm pe loc, ar crede că ni s-a întâmplat ceva. Să ne ferim de a primi vreun ajutor ce ne-ar stingheri.

— Spune-i vizitiului să tragă trăsura într-o cărare mai lăturalnică.

— Tocmai asta voiam să şi fac, monseniore.

Aramis îi făcu un semn mutului, atingându-l cu vârful degetului. Acesta se dădu jos de pe capră, apucă cei doi cai, din faţă, de căpestre şi-i trase în tufişurile dese, prin iarba moale a unei cărări întortocheate, la capătul căreia, în această noapte fără lună, norii formau o perdea mai neagră decât o pată de cerneală. Acestea făcute, omul se trânti pe un povârniş, în apropierea cailor, care smulgeau cu dinţii firele de iarbă din dreapta şi din stânga lor.

— Te ascult — zise tânărul prinţ către Aramis. Dar ce faci acolo?

— Scot fultuiala din pistoale, căci nu mai avem nevoie acum de ele, monseniore.

Capitolul XII
Ispititorul

— Prinţul meu — începu Aramis, întorcându-se în trăsură, cu faţa către însoţitorul său — oricât de slabă făptură aş fi eu, oricât de fără merit ca înţelepciune, oricât de neînsemnat pe treapta fiinţelor care cugetă, niciodată nu mi s-a întâmplat să stau de vorbă cu un om, fără a-i pătrunde gândurile dincolo de această mască vie care sunt chipurile noastre, fără a-i cunoaşte toate ascunzişurile. Astă-seară însă, în întunericul ce ne învăluie, în tăcerea în care vă văd, nu pot citi nimic în trăsăturile voastre şi ceva îmi spune că-mi va fi greu să vă smulg un cuvânt sincer de pe buze. Vă rog, deci, nu din dragoste pentru mine, căci supuşii nu valorează nimic în balanţa pe care o ţin în mâna lor prinţii, ci din dragoste pentru voi înşivă, să ascultaţi fiecare silabă a mea, fiecare inflexiune a glasului meu, căci, în împrejurările deose-bite în care ne aflăm, ele vor avea un înţeles şi o greutate cum niciodată vorbele unui om n-au avut pe această lume.

— Ascult — repetă tânărul prinţ cu hotărâre — ascult, fără să mă las ademenit de nici o ambiţie, fără să mă tem de nimic din cele ce ai să-mi spui.

Şi se adânci şi mai mult în pernele moi ale trăsurii, încercând să-şi ascundă de însoţitorul său nu numai ochii, dar parcă şi prezenţa persoanei sale.

Bezna era groasă şi se lăsa, largă şi de nepătruns, din vârfurile încrengănate ale copacilor. Trăsura, cu uşile şi ferestrele închise, n-ar fi îngăduit să se strecoare înăuntru nici cea mai mică rază de lumină, chiar dacă vreun firişor scânteietor s-ar fi furişat printre valurile de negură ce se învălătuceau pe cărarea pădurii.

— Monseniore — reluă Aramis — cunoaşteţi povestea guvernului care cârmuieşte astăzi Franţa. Regele s-a ridicat dintr-o copilărie captivă, cum a fost şi a voastră, întunecată cum a fost şi a voastră, încercuită cum a fost şi a voastră. Numai că, în loc să fi cunoscut, ca voi, sclavia închisorii, bezna singurătăţii, apăsarea unei vieţi ascunse, a trebuit să îndure toate mizeriile, toate umilinţele, toate înjosirile la lumina zilei,

sub soarele nemilos al regalităţii; aceasta e o poziţie scăldată în strălucire, unde orice pată pare o dâră de noroi, unde orice glorie pare o pată. Regele a suferit mult, urăşte deci mult şi e setos de răzbunare. Va fi un rege rău. Nu spun că va face să curgă sânge ca Ludovic al XI-lea sau Carol al IX-lea, căci el nu are de răzbunat insulte de moarte; dar îşi va stoarce supuşii de bani şi de averi, căci a cunoscut prea mult sărăcia şi lipsa de bani. Îmi pun, deci, de la început, conştiinţa la adăpost judecând pe faţă meritele şi scăderile acestui prinţ, şi, dacă-l condamn, o fac cu cugetul împăcat.

Aramis se opri o clipă. Nu pentru a asculta dacă liniştea pădurii era tot aşa de mare, ci pentru a-şi rândui şi mai bine gândunle în adâncul minţii lui, pentru a lăsa timp acestor gânduri să se întipărească puternic în mintea ascultătorului său.

— Dumnezeu face bine tot ceea ce face — continuă episcopul de Vannes — şi de asta sunt atât de pătruns în sinea mea, încât m-am socotit totdeauna fericit că am fost ales de el ca păstrător al tainei pe care v-am ajutat s-o descoperiţi. Acestui Dumnezeu al dreptăţii şi al prevederii îi trebuia o unealtă dârză, stăruitoare, neclintită, pentru a îndeplini o faptă mare. Această unealtă sunt eu. Am dârzenia, stăruinţa, convingerea de care e nevoie; cârmuiesc un popor misterios care a luat ca îndreptar porunca însăşi a lui Dumnezeu: *Patiens, quia aeternus!* ("E răbdător, căci e veşnic")

Prinţul făcu o mişcare.

— Văd, monseniore — zise Aramis — că ridicaţi fruntea şi că acest popor pe care-l conduc eu vă uimeşte. Nu ştiaţi că aveţi de-a face cu un rege. Oh, monseniore, regele unui popor umil, al unui popor dezmoştenit; umil, fiindcă n-are putere decât târându-se; dezmoştenit, fiindcă totdeauna, aproape totdeauna de când e lumea aceasta, poporul meu nu seceră holdele pe care le seamănă şi nu mănâncă fructele pe care le creşte. Munceşte din greu pentru o abstracţie, îşi adună toate moleculele puterii lui pentru a zămisli din ea un om şi acestui om, cu sudoarea frunţii lui, îi încropeşte un nor din care geniul celui ales trebuie să facă, la rândul său, un nimb aurit de razele tuturor coroanelor creştinătăţii. Iată omul pe care-l aveţi alături, monseniore. El a venit să vă spună că v-a scos din abis cu un scop măreţ şi că, în vederea acestui ţel măreţ, vrea să vă ridice deasupra puterilor pământeşti, deasupra lui însuşi.

Prinţul atinse uşor cu mâna braţul lui Aramis.

— Îmi vorbeşti — zise el — de ordinul religios al cărui şef eşti. Din cuvintele dumitale înţeleg că, în ziua când vei vrea să-l dărâmi din slavă pe acela pe care-l vei fi ridicat acolo, îţi va fi foarte uşor s-o faci şi că ţii în mâna dumitale fiinţa pe care abia ai scos-o din beznă.

— Alungaţi asemenea gânduri, monseniore! replică episcopul. N-aş îndrăzni să intru într-un joc atât de primejdios cu alteţa voastră regală, dacă n-aş avea un dublu interes ca să câştig partida. În ziua când veţi fi înălţat, veţi fi înălţat pentru totdeauna. Urcând, veţi arunca la o parte scara pe care aţi păşit, o veţi face să se rostogolească atât de departe, încât niciodată ea nu se va mai ivi în faţa voastră pentru a vă reaminti că are dreptul la recunoştinţă.

— Oh, domnule!

— Exclamaţia voastră, monseniore, vine din adâncurile inimii. Mulţumesc. Credeţi-mă că năzuiesc la ceva mai mult decât la recunoştinţă; sunt încredinţat că, ajuns acolo unde trebuie să fiţi, mă veţi socoti şi mai vrednic încă de a vă fi prieten şi atunci, împreună, vom face, monseniore, lucruri atât de mari, încât se va vorbi multă vreme despre ele, până peste veacuri.

— Spune-mi, domnule, spune-mi fără înconjur, ce sunt eu astăzi şi ce vrei dumneata să fiu mâine.

— Sunteţi fiul regelui Ludovic al XIII-lea, sunteţi fratele regelui Ludovic al XIV-lea, sunteţi moştenitorul direct şi legitim al tronului Franţei. Păstrându-vă lângă el, aşa cum l-a păstrat pe *Domnul*, fratele vostru mai mic, regele şi-ar fi rezervat dreptul de a fi suveran legitim. Numai medicii şi Dumnezeu puteau să-i pună la îndoială acest drept. Doctorii ţin însă totdeauna mai mult la un rege care este, decât la unul care nu este. Dumnezeu ar săvârşi o greşeală făcându-i rău unui prinţ care e un om bun. Dar Dumnezeu a voit să fiţi asuprit şi această asuprire vă încununează astăzi rege al Franţei. Aveţi deci dreptul de a domni, fiindcă acest drept vi se contestă, aveţi dreptul de a fi recunoscut, fiindcă sunteţi ţinut ascuns; sunteţi de sânge divin, fiindcă nimeni n-a îndrăznit să vă verse sângele, aşa cum au făcut cu acela al servitorilor voştri. Vedeţi, prin urmare, cât de mult a făcut, pentru voi acest Dumnezeu pe care l-aţi învinuit de atâtea ori că a făcut totul împotriva voastră. V-a înzestrat cu trăsăturile, cu talia, cu vârsta şi cu vocea fratelui

vostru şi toate motivele asupririi voastre vor deveni motivele unei înălţări triumfale. Mâine, poimâine, cu primul prilej, fantomă regală, umbră vie a lui Ludovic al XIV-lea, vă veţi aşeza pe tronul său, de unde voinţa lui Dumnezeu, încredinţată spre îndeplinire unui braţ omenesc, îl va fi aruncat pentru totdeauna.

— Înţeleg — rosti prinţul — dar nu trebuie să fie vărsat sângele fratelui meu.

— Veţi fi singurul judecător al soartei lui.

— Taina aceea, folosita în dauna mea...

— O veţi folosi, la rându-vă, împotriva lui. Ce-a făcut el pentru a o ascunde? V-a ascuns. Asemănare vie cu el, aţi fi dat pe faţă complotul lui Mazarin şi al Anei de Austria. Voi, prinţul meu, veţi avea acelaşi interes să-l ascundeţi pe cel ce vă va semăna ca prizonier, aşa cum voi îi semănaţi lui ca rege.

— Mă întorc la cele ce te-am mai întrebat. Cine-l va ţine ascuns?

— Cei ce v-au ţinut ascuns pe voi.

— Dumneata cunoşti această taină, de care te-ai folosit spre a-mi veni în sprijin. O mai cunoaşte cineva?

— Regina-mamă şi doamna de Chevreuse.

— Ce vor face ele?

— Nimic, dacă veţi voi aşa.

— Cum asta?

— Cum au să vă recunoască ele, dacă veţi face în aşa fel încât să nu fiţi recunoscut?

— Ai dreptate. Sunt însă piedici mai greu de trecut.

— Care, prinţe?

— Fratele meu e însurat; nu pot să iau soţia fratelui meu.

— Voi face ca o despărţire să fie încuviinţată de Spania; e în interesul politicii voastre viitoare, al moralei umane. Tot ce va fi cu adevărat nobil şi cu adevărat de folos pe lumea aceasta, va fi de părerea noastră.

— Regele, întemniţat, va vorbi.

— Cui vreţi să vorbească? Zidurilor?

— Numeşti ziduri oamenii în care îţi vei pune încrederea?

— La nevoie, da, alteţa voastră regală. De altminteri...

— De altminteri...?

— Vream să spun că voinţa lui Dumnezeu nu se opreşte la jumătatea drumului. Toate planurile de această însemnătate sunt întregite de rezultate, ca într-un calcul geometric. Regele,

întemniţat, nu va fi pentru voi o stânjenire, aşa cum aţi fost voi pentru regele care domnea. Dumnezeu a zămislit acest suflet plin de ambiţie şi de nerăbdare. Pe urmă l-a moleşit, l-a slăbit, copleşindu-l cu onoruri şi cu obişnuinţa puterii suverane. Dumnezeu, care vrea ca încheierea acelui calcul geometric de care am avut cinstea de a vă pomeni să fie urcarea voastră pe tron şi înfrângerea celor ce vă stăteau împotrivă, a hotărât ca învinsul să-şi sfârşească repede suferinţele, după sfârşitul suferinţelor voastre. A pregătit deci acest suflet şi acest trup pentru o agonie cât mai scurtă. Aruncat în temniţă ca un muritor de rând, închis împreună cu îndoielile voastre, lipsit de orice, obişnuindu-vă cu o viaţă aspră, voi aţi rezistat. Dar fratele vostru, captiv, dat uitării, îndepărtat de plăceri, nu va putea să îndure această ocară şi Dumnezeu îi va lua sufletul la timpul voit, adică foarte curând.

În acest moment al sumbrei analize a lui Aramis, o pasăre de noapte scoase din adâncul tufişurilor acel croncănit jalnic şi prelung ce face să tresară orice vietate din jur.

— Îl voi surghiuni pe regele detronat — zise Filip străbătut de un fior — va fi mai omeneşte aşa.

— Bunul plac al regelui va hotărî în această privinţă — răspunse Aramis. Deocamdată, am pus bine problema? Am găsit bine rezolvarea, potrivit dorinţelor şi prevederilor alteţei voastre regale?

— Da, domnule, da; n-ai uitat nimic, decât poate două lucruri.

— Primul...?

— Să vorbim cu aceeaşi sinceritate de care am dat dovadă în convorbirea noastră de până acum; să vorbim despre cauzele care pot duce la năruirea speranţelor pe care ni le facem; să vorbim despre primejdiile care ne pasc.

— Vor fi mari, nesfârşite, îngrozitoare, de neînvins, dacă, după cum v-am spus, totul nu ne va ajuta să le reducem la zero. Nu vor exista primejdii nici pentru voi, nici pentru mine, dacă stăruinţa şi voinţa alteţei voastre regale vor fi deopotrivă de mari ca această desăvârşită asemănare cu regele pe care v-a dat-o natura. Vă repet, nu există primejdii, ci numai piedici. Dar acest cuvânt din urmă, care se întâlneşte în toate limbile, eu nu l-am înţeles niciodată; dacă aş fi rege, aş pune să fie şters din graiul omenesc, ca fiind absurd şi de prisos

— Ba da, domnule, e o piedică foarte serioasă, o primejdie de neînlăturat, pe care o uiţi.

— Ah! făcu Aramis.

— E conştiinţa care strigă, sunt remuşcările care sfâşie.

— Da, e adevărat — zise episcopul — e slăbiciunea inimii, de ea îmi amintiţi. Oh, aveţi dreptate, e o piedică uriaşă, recunosc. Calul care se teme de şanţ, cade în el şi moare! Omul care încrucişează spada tremurând, lasă spadei inamice locuri nepăzite de propria-i spadă, prin care cea a inamicului îşi găseşte repede drum! E adevărat! E adevărat!

— Dumneata ai vreun frate? îl întrebă tânărul pe Aramis.

— Sunt singur pe lume — răspunse acesta cu un accent sec şi precis ca o descărcare de pistol.

— Dar iubeşti pe cineva pe această lume? adăugă Filip.

— Pe nimeni… Ba da, pe alteţa voastră regală.

Tânărul prinţ se cufundă într-o tăcere atât de adâncă, încât şuierul răsuflării lui i se părea un zgomot asurzitor lui Aramis.

— Monseniore — reluă atunci acesta din urmă — n-am spus încă tot ceea ce aveam să-i spun alteţei voastre regale; nu i-am oferit încă prinţului meu tot ceea ce am pentru el, ca sfaturi binevenite şi ca ajutorare de folos. Nu e vorba de a arunca o rază de lumină în ochii celui care iubeşte întunericul; nu e vorba de a pune tunurile să bubuie în urechile omului blând care îndrăgeşte liniştea şi câmpia. Monseniore, am pregătită în gândurile mele întreaga voastră fericire; am s-o las să cadă de pe buzele mele, culegeţi-o cu râvnă, pentru voi, care iubiţi atât de mult cerul albastru, câmpiile înverzite şi aerul curat. Cunosc o ţară a bucuriilor, un paradis neştiut de nimeni, un colţ de lume unde, singur, liber, necunoscut, printre copaci, printre flori, lângă apele limpezi, veţi uita toate mizeriile pe care nebunia omenească, ispită a lui Dumnezeu, vi le-a înfăţişat adineauri. Oh, ascultaţi-mă, prinţe, nu bat câmpii! Am un suflet şi eu, încât ghicesc prăpastia dintr-al vostru. Nu vă voi lua neştiutor pentru a vă arunca în vârtejul vrerilor mele, al capriciului sau al ambiţiei mele. Totul sau nimic. Sunteţi strivit, sunteţi aproape mistuit de surplusul de aer pe care a trebuit să-l trageţi în piept într-un singur ceas de libertate. E un semn pentru mine că nu vreţi să continuaţi a respira în felul acesta, larg, adânc. Să ne oprim deci la o viaţă mai simplă, mai potrivită cu puterile noastre. Dumnezeu mi-e martor, jur pe

atotputernicia lui că vreau să vă ofer fericirea prin viaţa pe care v-o propun.

— Vorbeşte, vorbeşte! rosti prinţul cu o însufleţire ce-l făcu pe Aramis să rămână pe gânduri.

— Cunosc — reluă prelatul — în Bas-Poitou un canton despre a cărui existenţă nu ştie nimeni în Franţa. Un ţinut de douăzeci de leghe — e foarte mult, nu-i aşa? Douăzeci de leghe, monseniore şi toate acoperite de ape, de păşuni şi de lunci; totul presărat cu insule împădurite. Aceste ostroave nesfârşite, învăluite în stufişuri ca într-o mantie groasă, dorm liniştite şi tăcute sub mângâierile dulci ale soarelui. Doar câteva familii de pescari le străbat alene cu lotcile lor mari, din lemn de plop sau de arin, ale căror funduri sunt căptuşite cu rogoz şi al căror înveliş e împletit din trestii viguroase. Aceste bărci, aceste bordeie plutitoare, se mişcă la întâmplare, purtate încoace şi încolo de suflarea vântului. Când se lovesc de un ţărm, nimeni nu prinde de veste şi lovitura e atât de uşoară, încât pescarul care doarme înăuntru nici nu se trezeşte măcar din somn. Iar când vrea el să oprească la mal, o face pentru că a văzut acolo cârduri de cristei sau de nagâţi, de raţe sau de cufundari, de lişiţe sau de sitari, pe care le vânează cu capcane sau cu plumbi de muschetă; cât despre lostriţele argintate, ţiparii fioroşi, ştiucile fâşneţe, bibanii aurii sau fumurii, aceştia cad cu miile în plase. N-ai decât să alegi peştii cei mai buni şi mai graşi şi să arunci restul în apă. Niciodată un om de la oraş, niciodată un soldat, niciodată un străin n-a călcat în acest ţinut. Soarele aici e blând şi dulce. Anumite povârnişuri susţin viţa de vie şi hrănesc cu o sevă darnică ciorchinii de struguri negri sau albi. O dată pe săptămână, o barcă aduce de la cuptorul care lucrează pentru toţi pâinea caldă şi aurie al cărei miros se simte de departe. Veţi trăi acolo ca un om din timpurile străvechi. Mai mare peste câinii flocoşi, stăpân al undiţelor, al muschetelor şi al frumoasei căsuţe de stuf, veţi trăi acolo în belşugul vânătoarei, departe de orice primejdie; veţi petrece astfel ani după ani, până când, schimbat, de nerecunoscut, îi veţi cere lui Dumnezeu să vă hărăzească o altă soartă. Sunt în acest sac o mie de pistoli, monseniore; mai mult decât trebuie pentru a cumpăra tot ţinutul de care v-am vorbit; mai mult decât trebuie pentru a trăi acolo un număr de ani egali ca număr cu zilele pe care le are un om de trăit; mai mult decât trebuie pentru ca să fiţi cel mai bogat, cel mai liber şi cel mai fericit din împrejurimi.

Primiţi-i aşa cum vi-i ofer, cu sinceritate, cu voioşie. Îndată, de la trăsura în care ne aflăm, vom desprinde doi cai, iar mutul, servitorul meu, vă va conduce, mergând noaptea, dormind ziua, până în ţinutul despre care vă vorbesc şi astfel voi avea măcar mulţumirea că i-am făcut prinţului meu serviciul pe care el şi l-a ales. Voi fi făcut astfel un om fericit. Dumnezeu va fi mai mulţumit de mine decât dacă aş fi făcut un om puternic. Asta, de altminteri, e şi mai greu! Ei bine, ce răspundeţi, monseniore? Iată banii. Oh, nu şovăiţi! În Poitou nu există nimic de care să vă temeţi, decât doar să nu vă îmbolnăviţi de friguri. Dar şi atunci, vracii din ţinut vă vor lecui în schimbul pistolilor voştri. Pe când dincolo, urmând cealaltă cale, sunteţi ameninţat să fiţi asasinat pe un tron sau sugrumat într-o închisoare. Pe sufletul meu o spun, acum, după ce am cântărit bine cele două căi, pe viaţa mea, mi-ar fi greu să aleg!

— Domnule — răspunse tânărul prinţ — înainte de a lua o hotărâre, lasă-mă să cobor din trăsură, să fac câţiva paşi pe pământ şi să ascult glasul acela pe care Dumnezeu îl pune să vorbească în natura cea liberă. Zece minute, şi-ţi voi da răspunsul.

— Coborâţi, monseniore — zise Aramis înclinându-se cu foarte mult respect, atât de solemn şi de maiestuos fusese glasul celui ce se rostise astfel.

Capitolul XIII
Coroana şi tiara

Aramis coborâse din trăsură înaintea tânărului şi-i ţinea uşa deschisă. Îl văzu punând piciorul pe iarbă cu o tresărire din tot trupul şi făcând câţiva paşi nesiguri, aproape împleticindu-se. Ai fi zis că bietul deţinut nu era obişnuit să umble pe pământul acesta al oamenilor.

Era în 15 august, către ceasurile unsprezece seara; nori mari ce prevesteau furtuna acoperiseră cerul şi sub perdeaua lor groasă dispărea orice urmă de lumină, orice colţ de zare. De-abia dacă se puteau desluşi marginile cărării de tufişurile învăluite într-o umbră adâncă şi neagră, ce devenea, după o scrutare mai îndelungată, ceva mai limpede în această întunecime completă. Dar miresmele ce se ridicau din iarbă,

laolaltă cu celelalte, mai puternice şi mai pătrunzătoare, pe care le împrăştiau trunchiurile stejarilor, văzduhul cald şi învăluitor ce-l îmbia pentru prima dată după atâţia ani de temniţă, această nespusă bucurie a libertăţii în mijlocul naturii vorbeau într-un grai atât de ispititor pentru prinţ, încât oricât ar fi vrut să se stăpânească, am spune chiar oricât ar fi căutat să-şi ascundă această tresărire despre care am încercat să ne facem o idee, el se lăsă în voia tulburării sale şi scoase un suspin de fericire. Apoi, încetul cu încetul, îşi ridică în sus capul îngreunat de gânduri şi respiră cu lăcomie valurile de aer încărcate de arome ce-i mângâiau faţa înviorată. Încrucişându-şi braţele la piept, ca pentru a-l ţine strâns să nu plesnească sub povara acestei mari fericiri, sorbea cu nesaţ aerul necunoscut de el, ce adia în noapte sub bolta copacilor înalţi. Cerul pe care-l contempla, apele pe care le auzea murmurând, vietăţile pe care le simţea foşnind în jurul lui, nu erau toate astea adevărata realitate? Aramis nu era oare un nebun, crezând că se mai afla şi altceva la care ar putea să viseze el cumva pe lumea aceasta?

Aceste tablouri îmbătătoare ale vieţii de la ţară, străine de griji, de temeri şi constrângeri, acest noian de zile fericite ce aţâţă fără încetare orice imaginaţie tânără, iată cea mai vajnică mreajă de care se poate agăţa un nenorocit captiv, răpus de lespezile închisorii, gălbejit de aerul atât de drămuit al Bastiliei. Era mreaja pe care, ne amintim, i-o înfăţişase Aramis, oferindu-i totodată şi cei o mie de pistoli, aflaţi în trăsură, dimpreună cu acel Eden încântător pe care-l ascundeau de ochii lumii pustiurile din Bas-Poitou. Aşa gândea Aramis, în timp ce urmarea, cu o tulburare greu de descris, mersul împovărat de fericire al lui Filip, pe care-l vedea cufundându-se tot mai mult în negura şovăielilor lui.

Într-adevăr, tânărul prinţ, adâncit în meditaţiile sale, nu mai atingea pământul decât cu picioarele, pe când sufletul lui, înălţat la picioarele lui Dumnezeu, îl ruga să arunce o rază de lumină peste această nehotărâre din care trebuia să izvodească viaţa sau moartea sa.

Această clipă fu chinuitoare pentru episcopul de Vannes. El nu se mai aflase până atunci în prezenţa unei atât de mari nefericiri. Sufletul lui de oţel, obişnuit să se lovească în viaţă de piedici uşor de înfrânt şi care nu se socotise niciodată neputincios sau învins, avea oare să dea greş acum, în acest

plan măreţ al său, din pricină că nu prevăzuse înrâurirea pe care o aveau asupra unui trup omenesc câteva frunze de copaci îmbălsămate de câţiva litri de aer?

Aramis, ţintuit locului de fiorul îndoielilor sale, urmărea îndeaproape lupta dureroasă a lui Filip, care se zbătea între cei doi îngeri misterioşi. Acest supliciu ţinu zece minute, atât cât îi ceruse tânărul. În răstimpul acestei eternităţi, Filip nu încetă să privească cerul cu ochi rugători, trişti şi înlăcrămaţi.

Aramis nu încetă să-l privească pe Filip cu ochi lacomi, învăpăiaţi, mistuitori.

Deodată, capul tânărului se înclină. Gândurile îi coborâră din nou pe pământ. Privirea i se înăspri, fruntea i se brăzdă, gura i se înarmă cu un curaj sălbatic; apoi privirea i se aprinse din nou. Dar, de astă dată, în ea se zărea arzând flacăra splendorilor lumeşti; de astă dată, ea semăna cu privirea lui Satan pe vârful muntelui, când îi arăta lui Isus împărăţiile şi puterile pământeşti ca să-l poată ispiti mai uşor. Ochiul lui Aramis redeveni pe atât de blând, pe cât de întunecat fusese. Atunci, Filip, apucându-l de mână cu o mişcare zorită şi nervoasă, zise:

— Haide, să mergem acolo unde se găseşte coroana Franţei.

— Aceasta e hotărârea voastră, prinţe? întrebă Aramis.

— Da, hotărârea mea.

— De nestrămutat?

Filip nici măcar nu răspunse, ci îl privi cu încruntare pe episcop, ca şi cum l-ar fi întrebat dacă e cu putinţă ca un om să-şi schimbe vreodată părerea.

— Această privire e încărcată de focul ce defineşte un mare caracter — zise Aramis aplecându-se spre mâna lui Filip. Veţi fi mare, monseniore, vă încredinţez de asta.

— Să reluăm, dacă vrei, convorbirea de acolo de unde am lăsat-o. Ţi-am spus, mi se pare, că *voiam* să mă înţeleg cu dumneata asupra a două puncte; în ce priveşte primejdiile sau piedicile, acest punct e lămurit. Celălalt se referă la condiţiile pe care mi le vei pune. E rândul dumitale să vorbeşti, domnule d'Herblay.

— Condiţiile, prinţe?

— Fără îndoială. N-ai să mă opreşti din drum pentru un asemenea amănunt şi n-ai să-mi aduci jignirea de a presupune

că te cred străin de orice interes în această afacere. Aşa că, fără înconjur şi fără teamă, dezvăluie-mi gândurile dumitale.

— Iată-le, monseniore. Odată rege...

— Când va fi asta?

— Asta va fi mâine seară. Vreau să zic, în toiul nopţii.

— Explică-mi cum.

— Voi pune mai întâi o întrebare alteţei voastre regale.

— Pune.

— Am trimis alteţei voastre un om al meu de încredere, însărcinat să vă înmâneze un caiet cu însemnări scrise mărunt, aşternute pe hârtie cu toată grija, însemnări menite să ajute pe alteţa voastră să cunoască bine toate persoanele care alcătuiesc sau vor alcătui curtea voastră.

— Am citit toate acele însemnări.

— Cu atenţie?

— Le ştiu pe dinafară.

— Şi le-aţi şi înţeles? Iertaţi-mă, îmi îngădui să pun o astfel de întrebare unui biet uitat din temniţa de la Bastilia. Nu mai încape îndoială că, în opt zile, bucurându-vă de libertate şi de toată puterea ce vi se cuvine, nu va mai fi nevoie să întreb nimic în faţa unei înţelepciuni ca a voastră.

— Atunci, întreabă-mă; vreau să fiu şcolarul pe care învăţatul său preceptor îl pune să repete lecţia pe care trebuie să o ştie bine.

— Întâi despre familia voastră, monseniore.

— Despre mama mea, Ana de Austria? Despre amărăciunile ei, despre trista ei boală? Oh, o cunosc, o cunosc!

— Dar al doilea frate al vostru? zise Aramis înclinându-se.

— Ai adăugat la acele însemnări nişte portrete atât de bine schiţate, desenate, zugrăvite, încât, mulţumită lor, am recunoscut pe toţi oamenii pe care însemnările dumitale mi i-a înfăţişat, cu caracterele, tabieturile şi povestea vieţii lor. *Domnul*, fratele meu, e un bărbat frumos, oacheş, cu obrazul palid; n-o iubeşte pe soţia lui, Henriette, pe care eu, Ludovic al XIV-lea, am iubit-o puţin, o mai iubesc încă din cochetărie, cu toate că m-a făcut să plâng mult în ziua când voia s-o izgonească pe domnişoara de La Vallière.

— Să fiţi cu băgare de seamă în preajma acesteia — zise Aramis. Îl iubeşte cu adevărat pe actualul rege. E greu să înşeli ochii unei femei care iubeşte.

— E blondă, are ochi albaştri şi dragostea din ei mă va face s-o recunosc uşor. E puţin şchioapă şi scrie în fiecare zi câte o scrisoare, la care eu îi răspund prin domnul de Saint-Aignan.

— Pe acesta îl cunoaşteţi?

— Ca şi cum l-aş vedea şi ştiu pe deasupra ultimele versuri pe care mi le-a făcut, ca şi cele pe care i le-am compus eu, ca răspuns la ale lui.

— Foarte bine. Pe miniştrii voştri îi cunoaşteţi?

— Colbert, un chip urât şi întunecat, însă deştept; are un cap mare, greu, cu părul căzându-i peste frunte; duşmanul de moarte al domnului Fouquet.

— Cât despre acesta, să nu ne mai ostenim.

— Nu, deoarece, aşa dictând împrejurările, îmi vei cere să-l trimit în surghiun, da?

Aramis, cuprins de admiraţie, se mulţumi să răspundă:

— Veţi fi foarte mare, monseniore!

— Vezi dar — adăugă prinţul — că ştiu bine lecţia şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, apoi cu al dumitale, nu mă voi înşela niciodată.

— Dar mai există o pereche de ochi destul de primejdioşi, monseniore.

— Da, căpitanul de muşchetari, domnul d'Artagnan, prietenul dumitale.

— Prietenul meu, n-am încotro!

— Cel care a însoţit-o pe La Vallière la Chaillot, cel care i l-a dus pe Monck, închis într-o ladă, regelui Carol al II-lea, cel care a slujit-o atât de bine pe mama, cel căruia coroana Franţei îi datorează atât de mult, încât îi datorează totul. Îmi vei cere oare să-l trimit şi pe acesta în exil?

— Niciodată, sire. D'Artagnan e un om căruia, la momentul potrivit, mă însărcinez să-i spun totul; dar feriţi-vă de el, căci, dacă ne descoperă înainte de a-i dezvălui taina, voi sau eu, vom fi prinşi sau ucişi. E un om care nu ştie multe.

— Voi ţine seama. Vorbeşte-mi de domnul Fouquet. Ce vrei să faci cu el?

— Încă o clipă, vă rog, monseniore. Iertaţi-mă dacă par lipsit de respect punându-vă mereu întrebări.

— E datoria dumitale s-o faci, mai mult chiar, e dreptul dumitale.

— Înainte de a trece la domnul Fouquet, n-aş vrea să uit de un alt prieten al meu.

— Domnul du Vallon. Hercule al Franţei. Cât despre acesta, soarta lui e asigurată.

— Nu, nu despre el voiam să vorbesc.

— Despre contele de La Fère, atunci?

— Şi despre fiul lui, fiul nostru, al tuturor patru.

— Băiatul acela care se topeşte de dragoste pentru La Vallière, pe care fratele meu i-a răpit-o într-un chip neloial! Fii liniştit, voi şti cum să fac ca să i-o dau înapoi. Spune-mi un lucru, domnule d'Herblay: poţi uita jignirile, atunci când iubeşti? Poţi ierta o femeie care te-a trădat? Intră asta în obiceiurile francezilor? Este asta o lege a inimii omeneşti?

— Un bărbat care iubeşte aşa de tare, cum iubeşte Raoul de Bragelonne, sfârşeşte prin a uita păcatul iubitei lui; dar nu ştiu dacă Raoul va uita.

— Voi avea eu grijă de asta. Atâta e tot ce voiai să-mi spui despre prietenul dumitale?

— Atâta tot.

— Să ne întoarcem acum la domnul Fouquet. Ce te gândeşti să fac cu el?

— Să rămână, ca şi în trecut, intendent superior, vă rog chiar.

— Fie! Dar acum el e prim-ministru.

— Nu întru totul.

— Îi va trebui totuşi un prim-ministru unui rege nepriceput şi încurcat, cum voi fi eu.

— Maiestăţii voastre îi va trebui un prieten.

— Nu am decât unul, pe dumneata.

— Veţi avea şi alţii mai târziu; dar nici unul mai devotat, nici unul cu mai multă râvnă pentru gloria noastră.

— Dumneata vei fi primul meu ministru.

— Nu aşa de repede, monseniore. Asta ar stârni prea multă uimire şi ar da de bănuit.

— Domnul de Richelieu, primul ministru al bunicii mele, Maria de Medicis, nu era decât episcop de Luçon, aşa cum dumneata eşti episcop de Vannes.

— Văd că alteţa voastră regală s-a folosit din plin de însemnările mele. Această desăvârşită putere de pătrundere mă umple de bucurie.

— Ştiu că domnul de Richelieu, datorită protecţiei reginei, a ajuns repede cardinal.

— Va fi mai bine — zise Aramis înclinându-se — ca eu să nu fiu prim-ministru decât după ce alteţa voastră regală mă va fi numit cardinal.

— Vei fi, înainte de două luni, domnule d'Herblay. Dar asta va fi prea puţin pentru dumneata. N-ai să mă superi cerându-mi mai mult, şi-ai să mă mâhneşti mulţumindu-te cu atât.

— Aşadar, pot spera la ceva mai mult, monseniore?

— Spune, spune!

— Domnul Fouquet nu va conduce mereu afacerile statului; va îmbătrâni repede. Iubeşte plăcerile, pe care astăzi i le mai îngăduie munca sa, datorită restului de tinereţe de care se mai bucură; dar această tinereţe atârnă de prima amărăciune sau de prima boală ce-l va lovi. Îl vom cruţa de amără-ciuni, fiindcă e un om galant şi o inimă nobilă. Dar nu-l vom putea feri de boală. De aceea, hotărârea e luată. După ce veţi fi plătit toate datoriile domnului Fouquet, după ce veţi fi însănătoşit finanţele, domnul Fouquet va putea rămâne rege la curtea sa de poeţi şi de pictori; noi îl vom fi făcut bogat. Atunci eu, ajuns prim-ministru al alteţei voastre regale, mă voi putea gândi la interesele mele şi ale voastre.

Tânărul îi aruncă o privire lungă interlocutorului său.

— Domnul de Richelieu, despre care vorbim — zise Aramis — a făcut greşeala foarte mare de a-şi lua sarcina să guverneze numai Franţa. A lăsat doi regi, pe regele Ludovic al XIII-lea şi pe el însuşi, să stea amândoi pe un singur tron, când putea să-i aşeze mai comod pe două tronuri diferite.

— Pe două tronuri? zise tânărul îngândurat.

— Într-adevăr — continuă în linişte Aramis — un cardinal prim-ministru al Franţei, ajutat de favoarea şi de bunăvoinţa regelui preacreştin, un cardinal căruia regele, stăpânul său, îi încredinţează tezaurul, armata, sfetnicii săi, acest om ar face o îndoită greşeală folosind numai între graniţele Franţei toate puterile pe care le are la-ndemână. Voi, de altfel — adăugă Aramis aruncându-şi privirea până în adâncul ochilor lui Filip — voi nu veţi fi un rege ca părintele vostru, blând, moale, obosit de toate; veţi fi un rege care va şti să se impună şi să conducă; nu veţi ţine seama de statele voastre; eu vă voi stânjeni aici. Totuşi, niciodată prietenia noastră nu trebuie să fie nu zic destrămată, dar nici măcar întunecată de vreun gând ascuns. Eu vă voi fi dat tronul Franţei, voi îmi veţi da tronul Sfântului Petru. Când braţul vostru leal, hotărât şi puternic va avea ca

sprijin braţul unui papă, aşa cum voi fi eu şi Carol Quintul, care a stăpânit două treimi din lume şi Carol cel Mare, care a stăpânit-o în întregime, vor rămâne mai prejos de înălţimea taliei voastre. Eu n-am alianţe, n-am prejudecăţi, eu nu vă îndemn la persecuţii împotriva ereticilor, eu nu vă voi arunca în războaie de familie. Eu voi spune: "Să împărţim amândoi universul: mie, sufletele, vouă, trupurile". Şi cum eu voi muri cel dintâi, mă veţi moşteni. Ce spuneţi de planul meu, monseniore?

— Spun că mă faci fericit şi mândru numai ascultându-te şi înţelegându-te, domnule d'Herblay. Vei fi cardinal; apoi, cardinal fiind, vei fi primul meu ministru. După aceea, îmi vei arăta ce trebuie să fac spre a te alege papă şi voi face. Cere-mi garanţii, dacă vrei.

— De prisos. Nu voi face nimic, fără a vă ajuta pe voi să câştigaţi ceva; nu voi urca nici o treaptă, fără a vă ridica pe voi şi mai sus; voi sta totdeauna destul de departe de voi, pentru a nu vă stârni pizma, voi fi totdeauna destul de aproape spre a vă păstra ceea ce aţi câştigat şi a vă îngriji prietenia. Toate învoielile din lumea aceasta se rup din pricină că interesul comun ce le leagă tinde să atârne numai într-o parte. Asta nu se va întâmpla niciodată între noi. De aceea, n-am nevoie de garanţii.

— Aşadar... fratele meu... va dispărea... Şi cum?

— Foarte simplu. Îl vom lua din patul lui, cu ajutorul unei scânduri care se mişcă la o atingere de deget. Adormit sub coroană, se va trezi în captivitate. Rămas singur, veţi porunci din acel moment şi nu veţi avea alt interes mai mare, decât să mă păstraţi în apropierea voastră.

— Aşa e. Iată mâna mea, domnule d'Herblay.

— Îngăduiţi-mi să îngenunchez cu tot respectul înaintea voastră, sire. Ne vom îmbrăţişa în ziua când şi unul şi altul vom avea pe frunte, voi coroana, eu tiara.

— Îmbrăţişează-mă chiar acum şi fii mai mult decât un mare geniu, mai mult decât un geniu sublim şi priceput: fii bun pentru mine, fii părintele meu!

Aramis era cât pe-aci să se înduioşeze auzindu-l vorbind astfel. I se păru că-şi simte inima învăluită de o boare necunoscută până atunci; dar această impresie se şterse repede. "Părintele său! gândi el. Da, Sfântul Părinte!"

Şi se urcară din nou în trăsura care porni în goană pe drumul spre Vaux-le-Vicomte.

Capitolul XIV
Castelul de la Vaux-le-Vicomte

Castelul de la Vaux-le-Vicomte, aşezat la o leghe depărtare de Melun, fusese clădit de Fouquet în anul 1653. Pe vremea aceea se găseau puţini bani în Franţa. Mazarin luase grosul, iar Fouquet risipea ce mai rămăsese. Dar, cum unii oameni au cusururi fecunde şi vicii utile, Fouquet, băgând milioanele în acest palat, găsise prilejul de a strânge laolaltă trei bărbaţi iluştri: Levau, arhitectul edificiului, Le Nôtre, creatorul grădinilor şi Le Brun, decoratorul apartamentelor.

Dacă palatul de la Vaux avea un cusur ce-ar fi putut sări în ochi, era aspectul lui măreţ şi semeţia sa graţioasă; este încă şi astăzi de pomină numărul mare de stânjeni ai acoperişului, a cărui reparaţie înseamnă în zilele noastre ruina unor averi ce nu se mai compară cu cele de altădată, ca întreaga noastră epocă.

Vaux-le-Vicomte, după ce ai trecut dincolo de marea lui poartă de fier, susţinută de cariatide, te întâmpină cu principala sa construcţie din vasta curte de onoare, înconjurată de şanţuri adânci, de-a lungul cărora se înalţă o puternică centură de piatră. Nimic mai nobil decât aripa din mijloc, proptită pe un peron ca un rege pe tronul său, având în jurul ei patru pavilioane care formează colţurile şi ale căror imense coloane ionice se ridică maiestuoase până la streaşina edificiului. Frizele împodobite cu arabescuri şi frontoanele ce încununează pilaştrii evocă pretutindeni bogăţia şi graţia. Turnurile, profilându-se deasupra tuturor acestora, dau amploare şi măreţie.

Această casă, zidită de un supus al regelui, se aseamănă cu un palat regal mai mult decât acele palate regale pe care Wolsey se socotea dator să i le ofere stăpânului său, de teamă ca nu cumva să-l facă gelos.

Dar dacă măreţia şi gustul strălucesc şi se întrec pe sine într-o parte anumită a acestui palat, dacă ceva poate fi preferat desăvârşitei întocmiri a interioarelor, luxului aurăriilor,

mulţimii de statui şi de picturi, acesta este parcul, acestea sunt grădinile de la Vaux. Fântânile ţâşnitoare, adevărate minuni în 1653, sunt încă şi astăzi nişte minuni; cascadele de acolo au stârnit admiraţia tuturor regilor şi tuturor prinţilor; cât despre faimoasa grotă, temă pentru atâtea versuri faimoase, sălaş al acelei vestite nimfe de la Vaux despre care Pellisson vorbea cu La Fontaine, socotim că e de prisos să-i mai descriem frumuseţile; căci n-am vrea să stârnim pe seama noastră acele critici la care medita pe atunci Boileau:

Peste tot numai ghirlande, pretutindeni astragale.

. . . . . .

Încât abia te poţi mişca pe cărările grădinii.

Noi ne vom mulţumi, ca Despréaux , să intrăm în acest parc în vârstă numai de opt ani, ale cărui creste, de pe-acum superbe, se îmbăiau purpurii în primele raze ale soarelui. Le Nôtre grăbise plăcerea lui Mecena: toate răsadurile dăduseră arbori de două ori mai mari, datorită îngrijirilor şi îngrăşămintelor active. Orice copac din împrejurimi ce făgăduia speranţe deosebite fusese scos din pământ cu rădăcini cu tot şi transplantat în parc. Fouquet putea să cumpere destui copaci ca să-şi împodobească parcul, de vreme ce cumpărase trei sate, cu tot ce se afla în jurul lor, ca să-l mărească.

Domnul de Scudéry spune despre acest palat că, pentru a-i uda grădinile, domnul Fouquet împărţise un râu într-o mie de şuvoaie şi reunise o mie de şuvoaie în căderi de apă. Acelaşi domn de Scudéry mai spune şi altele, în *Clélia* sa, despre acest palat, ale cărui frumuseţi le descrie în amănunţime. Noi însă vom fi mai înţelepţi şi-i vom trimite pe cititorii curioşi la Vaux, în loc să-i trimitem la *Clélia*. Cu toate că sunt tot atâtea leghe de la Paris la Vaux, câte volume are *Clélia*.

Această splendidă reşedinţă era pregătită să-l primească pe *cel mai mare rege din lume*. Prietenii domnului Fouquet îşi aduseseră aici, unii actorii lor şi decorurile, alţii sculptorii şi pictorii, alţii penele lor ascuţite cu măiestrie. Era vorba de o adevărată întrecere a talentelor. Cascadele învolburate, deşi populate cu nimfe, revărsau o apă mai limpede decât cleştarul; ele răspândeau asupra tritonilor şi nereidelor de bronz valuri de

spumă ce se irizau în văpaia soarelui strălucitor. O armată de servitori alerga în cete prin curţile şi prin coridoarele lungi, în timp ce Fouquet, sosit abia în dimineaţa aceea, se plimba tacticos, dar cu băgare de seamă, dând ultimele ordine, după ce intendenţii se prezentaseră în faţa lui.

Era, după cum am spus, în ziua de 15 august. Soarele cădea din plin pe umerii zeilor de marmură şi de bronz; el încălzea apa în bazine şi cocea în livezi acele magnifice piersici de care regele îşi va aminti cu regret cincizeci de ani mai târziu, atunci când, la Marly, gustând minunatele soiuri aduse din grădinile sale, care costaseră Franţa de două ori mai mult decât costase Vaux, *marele rege* îi spusese cuiva:

— Dumneata eşti prea tânăr ca să fi mâncat piersici din livezile domnului Fouquet!

O, amintire! O, trâmbiţe ale faimei! O, glorie a acestei lumi! Acela care preţuia atât de bine meritele cuiva, acela care îşi însuşise moştenirea lui Nicolas Fouquet, acela care i-i luase pe Le Nôtre şi pe Le Brun, acela care-l trimisese pentru toată viaţa într-o închisoare de stat, acela nu-şi amintea decât de piersicile duşmanului său învins, răpus, uitat! În zadar aruncase Fouquet treizeci de milioane în bazinele sale, în ciopliturile sculptorilor, în scrierile poeţilor, în buzunarele pictorilor săi, crezând că astfel va face să se vorbească despre el! O piersică rumenă şi cărnoasă atârnată între araci, sub limbile verzi ale frunzelor ascuţite, această fărâmă de materie vegetală, pe care un vierme o roade pe dinăuntru, îi era de-ajuns marelui rege pentru a trezi în amintirea lui umbra îndurerată a ultimului intendent superior al Franţei.

Bineînţeles că Aramis fusese acela care împărţise marea armată de servitori, care avusese grijă să pună paznici la intrări şi să pregătească apartamentele, Fouquet nemaiocupându-se decât de ansamblu. Ici, Gourville îi arăta cum fuseseră aşezate focurile de artificii; dincolo, Molière îl conducea prin teatru; şi, în sfârşit, după ce vizitase capela, saloanele, gale-riile, Fouquet cobora istovit, când îl zări pe Aramis la capătul scării. Prelatul îi făcu un semn. Ministrul se duse să-l întâlnească pe prietenul său, care îl opri în faţa unui mare tablou aproape terminat. Aplecându-se peste această pânză, pictorul Le Brun, plin de sudoare, mânjit de vopsele, galben de oboseală şi de încordare, arunca ultimele trăsături cu penelul său zorit. Era acel faimos portret al regelui, atât de aşteptat, în costumul de ceremonie pe

care Percerin se îndurase să i-l arate mai dinainte episcopului de Vannes.

Fouquet se aşează în faţa acestui tablou, care trăia, ca să spunem aşa, în toată prospeţimea cărnii şi în toată molcoma lui căldură. Privi chipul, socoti munca, admiră îndelung opera, apoi, negăsind o răsplată vrednică de această trudă de Hercule, îşi trecu braţul pe după grumazul pictorului şi-l îmbrăţişă. Domnul ministru mânjise prin aceasta un costum de o mie de pistoli, în schimb îl făcea fericit pe Le Brun. Fu o clipă de mare bucurie pentru artist, dar şi o clipă dureroasă pentru domnul Percerin, care se afla la spatele lui Fouquet şi admira în pictura lui Le Brun costumul acela pe care-l făcuse pentru maiestatea sa, operă de artă, spunea el, ce nu-şi găsea pereche decât în garderoba domnului ministru.

Durerea şi tânguirile lui fură întrerupte de semnalul ce se dădu din turnul clădirii. Înspre Melun, pe câmpul unde nu se mai afla ţipenie de om, paznicii de la Vaux zăriseră cortegiul regelui şi al reginelor; maiestatea sa intra în Melun urmat de lungul şir de trăsuri şi călăreţi.

— Într-un ceas vor fi aici — îi spuse Aramis lui Fouquet.

— Într-un ceas! răspunse acesta cu un suspin.

— Şi plebea asta care se întreabă la ce slujesc serbările regale — continuă episcopul de Vannes, râzând cu râsul lui prefăcut.

— Ah, dar asta mă întreb şi eu, care nu fac parte din plebe.

— Îţi voi da răspunsul peste douăzeci şi patru de ore, monseniore. Acum ia-ţi înfăţişarea voioasă, căci e o mare zi de bucurie.

— Ei bine, crede-mă, dacă vrei, d'Herblay — zise ministrul cu un accent de adâncă sinceritate, arătând cu degetul în zare cortegiul lui Ludovic — ştiu că el nu mă iubeşte de loc, nici eu nu-l iubesc prea mult, dar pe măsură ce se apropie de casa mea...

— Ei bine, ce?

— Ei bine, pe măsură ce se apropie de casa mea, îmi este mai sacru, îl simt regele meu, îmi e aproape scump.

— Scump? Da — rosti Aramis, apăsând pe acest cuvânt, aşa cum, mai târziu, avea să facă abatele Terray cu Ludovic al XV-lea.

— Nu râde, d'Herblay; simt că, dacă el ar vrea, l-aş iubi cu adevărat pe acest tânăr.

— Nu mie se cade să-mi spui asta — răspunse Aramis — ci domnului Colbert.

— Domnului Colbert! strigă Fouquet. Şi pentru ce?

— Pentru că, atunci când va fi ministru de finanţe, va face să ai o pensie din caseta regelui.

După ce aruncă această săgeată, Aramis salută.

— Unde te duci? îl întrebă Fouquet, posomorându-se deodată.

— La mine, să-mi schimb costumul, monseniore.

— Unde eşti instalat, d'Herblay?

— În camera albastră, de la etajul al doilea.

— Aceea care se află deasupra camerei regelui?

— Exact.

— Ce te-a îndemnat să stai acolo? Nici n-ai să te poţi mişca!

— Toată noaptea, monseniore, eu dorm sau citesc în patul meu.

— Dar oamenii dumitale?

— Oh, n-am decât o persoană cu mine!

— Numai atât?

— Omul care îmi citeşte mi-e de ajuns. Cu bine, monseniore, nu te obosi prea mult. Păstrează-te proaspăt pentru sosirea regelui.

— Te voi vedea? Îl voi vedea şi pe prietenul dumitale, du Vallon?

— L-am instalat alături de mine. Se îmbracă.

Şi Aramis, salutând cu capul şi cu un surâs, se depărta aidoma unui general care inspectează avanposturile după ce i s-a dat de veste că se apropie duşmanul.

Capitolul XV
Vinul de Melun

Regele intrase în Melun cu gândul doar de a străbate oraşul. Tânărului monarh îi era sete de plăceri. În tot timpul călătoriei, n-o văzuse decât de două ori pe La Vallière şi, dându-şi seama că nu-i va putea vorbi decât noaptea, în umbra grădinilor, după ceremonie, se grăbea să ajungă mai repede la

Vaux. Dar el îşi făcuse planul fără să ţină seama de căpitanul său de muşchetari şi mai ales de domnul Colbert.

Asemenea frumoasei Calipso, care nu se putea consola după plecarea lui Ulise, gasconul nostru nu se putea consola că nu ghicise motivul pentru care Aramis îi ceruse lui Percerin să-i arate costumele cele noi ale regelui. "Nu încape îndoială — îşi spunea acest spirit pătrunzător în logica lui — că episcopul de Vannes, amicul meu, a făcut asta cu un anumit scop." Şi începu să-şi stoarcă creierul în fel şi chip.

Lui d'Artagnan, atât de frecat cu toate intrigile de la curte, lui d'Artagnan, care cunoştea situaţia lui Fouquet mai bine decât însuşi Fouquet, îi încolţiră în minte cele mai năstruşnice bănuieli la vestirea acestei serbări care l-ar fi ruinat pe un om bogat şi care devenea cu neputinţă, nebunească, pentru un om ruinat. Şi apoi, prezenţa lui Aramis, revenit de la Belle-Isle şi numit mare ordonator de către domnul Fouquet, amestecul lui necontenit în toate afacerile ministrului, vizitele domnului de Vannes la Baisemeaux, toate aceste lucruri necurate îl frământau adânc pe d'Artagnan de câteva săptămâni încoace. "Cu nişte oameni de teapa lui Aramis — îşi spunea el — nu poţi fi cel mai tare decât cu spada în mână. Câtă vreme Aramis era un războinic, mai puteai spera să-i vii de hac; de când şi-a pus peste cuirasă o sutană, ne vine el de hac nouă. Dar ce urmăreşte oare Aramis?" Şi d'Artagnan căzu pe gânduri. "Ce-mi pasă mie, la urma urmei, dacă nu vrea decât să-l răstoarne pe domnul Colbert?... Căci ce altceva ar putea năzui?" D'Artagnan îşi frecă fruntea, acest pământ mănos din care vârful unghiilor lui scosese adesea atâtea idei bune şi frumoase. Se gândi să stea de vorbă cu domnul Colbert; dar prietenia lui, jurământul lui de altădată îl legau încă mult de Aramis. Renunţă. De altfel, îl ura pe acest om de finanţe. Ar fi vrut să-şi deschidă inima în faţa regelui. Însă regele n-ar înţelege nimic din bănuielile lui, care n-aveau nici măcar o umbră de realitate. Se hotărî să i se adreseze direct lui Aramis, cu primul prilej când îl va vedea. "Îl voi prinde între patru ochi şi-l voi lua repede, pe nepregătite — îşi zise muşchetarul. Îi voi pune mâna pe inimă şi el îmi va mărturisi... Ce-mi va mărturisi? Da, îmi va mărturisi el ceva, căci, la dracu, ceva tot se ascunde aici!"

Mai liniştit după toate acestea, d'Artagnan îşi făcu pregătirile de călătorie şi se îngriji de casa militară a regelui, destul de slabă încă, ca să fie bine întocmită şi ceva mai bine

subsidiată, cu toată mica ei componenţă. Din toate aceste încercări ale căpitanului rezultă că regele se găsi în fruntea muşchetarilor săi, a elveţienilor şi a unui pichet de soldaţi francezi, de îndată ce ajunse în apropiere de Melun. Ai fi zis că era o mică armată. Domnul Colbert îi privea pe aceşti oameni de spadă cu multă bucurie. Ar fi vrut însă ca numărul lor să fie mai mare cu cel puţin o treime.

— Pentru ce? întrebă regele.

— Pentru a-i face mai multă cinste domnului Fouquet — răspunse Colbert.

"Pentru a-l ruina mai repede!" gândea d'Artagnan.

Armata apăru la porţile Melunului şi cârmuitorii oraşului îi aduseră regelui cheile, poftindu-l să intre la primărie pentru a gusta vinul de onoare. Regele, care voia să treacă mai departe şi să ajungă mai degrabă la Vaux, se făcu roşu de ciudă.

— Cine-i nerodul care mi-a pricinuit această întârziere? bombăni el printre dinţi, în timp ce primarul îşi ţinea discursul.

— Nu eu — răspunse d'Artagnan — cred însă că domnul Colbert.

Colbert auzi rostindu-i-se numele.

— Ce doreşte domnul d'Artagnan? întrebă el.

— Doresc să ştiu dacă dumneata eşti cel care a făcut ca regele să zăbovească la vinul de Brie.

— Da, domnule.

— Atunci, pentru dumneata a rostit regele un epitet.

— Care, domnule?

— Nu mai ştiu... Aşteaptă... imbecil... nu, nu... nerod, prost, iată cum s-a pronunţat maiestatea sa despre cel care avut ideea cu vinul de Melun.

D'Artagnan, după această ispravă, îşi mângâie liniştit calul pe coamă. Capul mare al domnului Colbert se zburli cât o baniţă. Muşchetarul, văzându-l aşa de urâţit de mânie, nu se mulţumi cu atât. Primarul îi dădea înainte; regele se înroşea tot mai tare.

— La dracu! zise pe un ton nemulţumit d'Artagnan. Regele o să-şi iasă din răbdări. De unde naiba ţi-a venit ideea asta, domnule Colbert? N-ai nimerit-o!

— Domnule — replică financiarul înălţând capul — ea mi-a fost dictată de zelul meu de a-l sluji pe rege.

— Haidade!

— Domnule, Melun e un oraş mare, un oraş bun, care plăteşte bine şi ar fi de prisos să-l nemulţumim.

— Aşa zici dumneata! Eu însă, care nu sunt financiar, am văzut altceva în ideea dumitale.

— Ce, domnule?

— Dorinţa de a-i face puţin sânge rău domnului Fouquet, care se pârpăleşte acolo, în turnurile sale, aşteptându-ne.

Lovitura fu aspră şi îşi atinse ţinta. Colbert se fâstâci. Se retrase cu capul între umeri. Din fericire, discursul luă sfârşit. Regele bău din vinul de onoare; apoi toată lumea reluă drumul prin mijlocul oraşului. Regele îşi muşca buzele, căci noaptea se apropia şi orice speranţă de a se plimba cu La Vallière se spulbera.

Pentru ca întreaga suită a regelui să intre în Vaux, ar fi trebuit cel puţin patru ceasuri, datorită multelor consemne. De aceea, regele, care ardea de nerăbdare, le grăbi pe regine, ca să ajungă la Vaux înainte de căderea nopţii; dar în clipa când să pornească la drum, piedicile sporiră.

— Ce-ar fi ca regele să doarmă la Melun? îi spuse domnul Colbert, în şoaptă, lui d'Artagnan.

Domnul Colbert era, fără îndoială, rău inspirat în ziua aceea pentru a-i vorbi astfel căpitanului de muşchetari. Acesta ghicise de la început că regele nu mai avea astâmpăr. D'Artagnan voia ca regele să intre în Vaux cu tot alaiul: el ţinea deci ca maiestatea sa să intre acolo cu întreaga suită deodată. Pe de altă parte, vedea bine că întinderile acestea îl scoteau din sărite pe nerăbdătorul monarh. Cum să împace aceste două greutăţi? D'Artagnan îi luă lui Colbert vorba din gură şi i-o aruncă regelui.

— Sire — zise el — domnul Colbert întreabă dacă maiestatea voastră nu doreşte să doarmă la Melun.

— Să dorm la Melun? Şi pentru ce? strigă Ludovic al XIV-lea. Să dorm la Melun! Cine naiba s-a putut gândi la una ca asta, când domnul Fouquet ne aşteaptă în această seară?

— Mă temeam — răspunse numaidecât Colbert — ca maiestatea voastră să nu întârzie şi, după etichetă, nu veţi putea intra în apartamentele voastre decât după ce toate locuinţele vor fi fost luate în primire de furier, iar garnizoana distribuită.

D'Artagnan asculta cu urechea aţintită, rozându-şi mustaţa. Reginele auziră şi ele. Erau obosite, ar fi vrut să

doarmă şi mai ales să-l împiedice pe rege de a se plimba, seara, cu domnul de Saint-Aignan şi cu doamnele de onoare; căci, ce prinţesele vor fi fost instalate în apartamentele lor, doamnele de onoare, după ce-şi vor fi terminat serviciul, aveau toată libertatea să se plimbe.

Se vede deci că toate aceste interese, transformându-se în vapori, aveau să producă nori, iar norii, furtună. Regele n-avea mustaţă, ca să şi-o roadă; îşi muşcă, în schimb, nestăpânit, mânerul cravaşei. Cum să iasă din încurcătură? D'Artagnan zâmbea nepăsător; Colbert dădea din umeri. Pe cine să cadă beleaua?

— Va fi consultată, în această privinţă, regina — zise Ludovic al XIV-lea salutându-le pe doamne.

Această atenţie din partea lui o măguli pe Maria-Tereza, care era bună şi generoasă şi care, lăsată să hotărască, răspunse cu tot respectul:

— Eu voi împlini totdeauna cu plăcere voinţa regelui.

— Cât timp ne trebuie ca să ajungem la Vaux? întrebă Ana de Austria, tărăgănând fiecare silabă şi ducându-şi mâna la sânul îndurerat.

— Un ceas pentru trăsurile maiestăţilor lor — răspunse d'Artagnan — pe nişte drumuri destul de frumoase.

Regele îl săgetă cu o privire.

— Un sfert de ceas pentru rege — se grăbi să adauge muşchetarul.

— Vom ajunge pe lumină — zise Ludovic al XIV-lea.

— Dar instalarea casei militare — obiectă cu blândeţe Colbert — îl va face pe rege să întârzie, oricât de mult s-ar grăbi.

"Dobitocule! zise în sinea lui d'Artagnan. Dacă aş avea interesul să-ţi distrug încrederea de care te bucuri, aş face-o în zece minute!" Apoi adăugă, cu glas tare:

— În locul regelui, intrând în casa domnului Fouquet, care e un om binevoitor, nu m-aş mai îngriji de suita mea, ci aş păşi acolo ca prieten, însoţit numai de căpitanul gărzilor mele; astfel aş fi mai mare, mai sacru.

Bucuria scânteia în ochii regelui.

— Iată un sfat înţelept, doamnele mele — zise el. Să mergem la un prieten ca prieten. Porniţi încet, domnilor care conduceţi echipajele; iar noi, domnilor, înainte!

Şi trase după el pe toţi cavalerii. Colbert îşi ascunse marele său cap încruntat în dosul cefii calului său.

"În sfârşit — îşi zise d'Artagnan în timp ce galopa — voi să stau de vorbă cu Aramis chiar în astă-seară. Şi apoi, domnul Fouquet e un om cumsecade, la dracu, am spus-o mereu şi o cred!"

Iată cum, pe la ceasurile şapte seara, fără trâmbiţe şi fără crainici trimişi înainte, fără purtători de facle şi fără muşchetari, regele apăru în faţa porţii de la Vaux, unde Fouquet, pregătit, aştepta de o jumătate de ceas, cu capul gol, în mijlocul personalului său şi al prietenilor lui.

Capitolul XVI
Nectar şi ambrozie

Domnul Fouquet îi ţinu scara regelui, care, după ce puse piciorul pe pământ, se îndreptă cu graţie din şale, apoi, cu şi mai multă graţie, întinse o mână, pe care Fouquet, în ciuda unei uşoare reţineri a regelui, o duse respectuos la buzele sale.

Regele voia să aştepte, în curtea de la intrare, sosirea trăsurilor. Nu avu mult de aşteptat. Drumurile fuseseră bătute bine din ordinul ministrului. Nu se afla, de la Melun până la Vaux, nici măcar o piatră de mărimea unui ou. Astfel, trăsurile, înaintând ca pe un covor, le aduseră, fără hurducături şi fără să le obosească, pe toate doamnele, la ceasurile opt. Ele fură întâmpinate de doamna ministru, şi, în clipa când apărură, o lumină vie, ca un răsărit de soare, ţâşni din toţi copacii, din toate chipurile din parc, din toate marmorele. Această încântare ţinu până când maiestăţile lor se pierdură în interiorul palatului.

Toate aceste minuni pe care cronicarul le-a îngrămădit, sau mai bine-zis le-a păstrat în istorisirea sa, cu riscul de a rivaliza cu romancierul, aceste splendori ale nopţii învinse, ale naturii înfrumuseţate, ale tuturor plăcerilor, ale tuturor lucrurilor îmbinate pentru satisfacerea simţurilor şi a spiritului, Fouquet le oferi cu prisosinţă regelui său, în această reşedinţă plină de farmec, faţă de care nici un suveran din Europa nu se putea lăuda că are una la fel. N-o să vorbim aici nici despre marele ospăţ care le reuni pe maiestăţile lor, nici despre

concerte, nici despre feericele schimbări de decor; ne vom mulţumi să zugrăvim chipul regelui, care, din vesel, deschis, fericit, cum era la început, deveni în curând posomorât, ursuz, supărat. Se gândea la propria lui locuinţă şi la acel biet lux de acolo, care nu era decât un apanaj al regalităţii, fără să fie proprietatea omului-rege. Vazele mari de la Luvru, vechile mobile şi văsăria rămasă de la Henric al II-lea, de la Francisc I, de la Ludovic al XI-lea nu erau decât amintiri istorice. Nu erau decât obiecte de artă, o învechită moştenire a rangului regal. La Fouquet, valoarea se recunoştea atât din calitatea materialului, cât şi din meşteşugirea lucrării. Fouquet mânca din vase de aur pe care artiştii lui le făcuseră şi le cizelaseră pentru el. Fouquet bea vinuri ale căror nume regele Franţei nici nu le ştia măcar; şi le sorbea din pocaluri care preţuiau fiecare mai mult decât toată pivniţa regală. Ce să mai spunem de sălile, de zugrăvelile, de tablourile, de servitorii şi de intendenţii de toate soiurile! Ce să mai spunem de serviciul în care ordinea înlocuia eticheta, belşugul întrecea consemnele, iar plăcerea şi mulţumirea oaspetelui deveneau suprema lege a tuturor celor ce ascultau de cuvântul gazdei! Acest stup de oameni ce se mişcau în toate părţile fără zgomot, această mulţime de oaspeţi mai puţin numeroşi decât slugile, aceste grămezi de farfurii şi de tacâmuri de aur şi argint, aceste revărsări de lumini, aceste jerbe de flori necunoscute, de care serele fuseseră despuiate ca de ceva ce prisosea, căci ele erau şi mai pline de frumuseţi, acest tot armonios, care nu erau decât preludiul serbării făgăduite, îi cuceri pe cei de faţă, care îşi mărturisiră în mai multe rânduri admiraţia, nu prin glas sau prin gesturi, dar prin tăcere şi uimire, aceste două graiuri ale curtenilor ce nu cunosc frâul stăpânului. Cât despre rege, el îşi simţi ochii înroşindu-i-se; nici nu mai îndrăznea să se uite la regină. Ana de Austria, ce-şi întrecea totdeauna semenii prin mândrie, îşi strivi gazda prin dispreţul pe care-l arăta faţă de tot ce i se servea dinainte. Regina cea tânără, bună din fire şi curioasă de a cunoaşte viaţa, îl lăudă pe Fouquet, gustă din toate bucatele cu mare poftă şi întrebă despre numele mai multor fructe ce apăreau pe masă. Fouquet răspunse că nici el nu ştie cum se numesc. Aceste fructe erau culese din livezile lui, el însuşi le îngrijea adesea ,fiind un savant în materie de agronomie exotică. Regele înţelese această modestie a ministrului. Se simţi însă şi mai umilit. O găsea pe regină puţin cam din popor, iar pe Ana de

Austria puţin cam Iunonă. Grija lui, în ce-l privea, era să rămână rece şi să nu întreacă măsura nici în privinţa dispreţului, nici în a simplei admiraţii.

Dar Fouquet prevăzuse toate acestea; el era unul dintre acei oameni care prevăd orice.

Regele ţinuse să declare de la început că, tot timpul cât se va afla la domnul Fouquet, ar dori ca ospeţele să nu fie supuse etichetei şi, prin urmare, să stea la masă laolaltă cu toată lumea. Totuşi, prin grija ministrului, mâncarea i se servea regelui aparte, dacă se poate spune aşa, în mijlocul comesenilor lui. Această mâncare, foarte bună prin felul cum era gătită, se compunea din tot ceea ce-i plăcea regelui, din tot ceea ce prefera el de obicei. Ludovic n-ar fi avut nici o scuză, el care era cel mai mare mâncău al regatului, să spună că nu-i era foame. Domnul Fouquet făcu şi mai mult: se aşeză la masă pentru a da ascultare unei porunci a regelui; dar, îndată după ce supele fură servite, se ridică şi începu să-l servească el însuşi pe rege, în timp ce doamna ministru stătea în picioare la spatele jilţului reginei. Dispreţul Iunonei şi mofturile lui Iupiter trebuiră să cedeze în faţa acestui exces de bunăvoinţă. Regina-mamă mâncă un pişcot înmuiat în vinul de San-Lucar, iar regele se înfruptă din toate, spunându-i domnului Fouquet:

— Cu neputinţă, domnule intendent superior, de a pregăti o masă mai aleasă!

La care, întreaga curte se porni să înfulece cu o asemenea furie, încât ai fi zis că norii de lăcuste ale Egiptului se abătuseră asupra unui lan de secară verde.

Asta nu-l împiedică totuşi pe rege ca, după ce-şi domoli foamea, să redevină posomorât; posomorât în măsura voioşiei pe care se simţea dator s-o arate, posomorât mai ales în comparaţie cu buna mină pe care curtenii săi i-o făceau domnului Fouquet.

D'Artagnan, care mânca mult şi bea vârtos fără să pară, nu lăsă să-i scape nici o îmbucătură, dar în acelaşi timp făcu un mare număr de observaţii ce-i fură de mult folos.

După terminarea mesei, regele nu voi să piardă plimbarea. Parcul era luminat. Luna, ea însăşi, ca şi cum ar fi ascultat de ordinele seniorului de la Vaux, îşi presăra pulberea de argint pe deasupra crestelor copacilor şi-şi arunca diamantele şi scânteierile în unda lacurilor liniştite. Răcoarea era plă-cută. Aleile erau adâncite în umbră şi nisipul atât de moale, încât te

îmbia să-l calci cu picioarele. Bucuria fu deplină, căci regele, găsind-o pe La Vallière la cotitura unei cărări, putu să-i strângă braţul şi să-i spună: "Te iubesc", fără să-l audă nimeni, în afară de domnul d'Artagnan, care păşea în urma lui şi de domnul Fouquet, care mergea înainte.

Noaptea aceasta plină de vrajă se scurse însă repede. Regele ceru să fie condus în camera lui. Numaidecât, totul se puse în mişcare. Reginele se retraseră la culcare în sunete de lăute şi de flaute. Regele îşi întâlni, urcând, muşchetarii săi, pe care domnul Fouquet îi adusese de la Melun şi le dăduse să cineze. D'Artagnan îşi uitase de bănuielile lui. Se simţea obosit, mâncase prea mult şi voia, o dată în viaţa lui, să se bucure de o adevărată serbare, la un adevărat rege. "Domnul Fouquet îşi spunea el — e omul meu."

Regele fu condus, cu mare ceremonie, în camera lui Morfeu, pe care se cuvine să o descriem, măcar în treacăt, cititorilor noştri. Era cea mai frumoasă şi cea mai mare din tot castelul. Le Brun zugrăvise, în cupolă, visurile fericite şi visurile urâte pe care Morfeu le strecoară în somnul regilor, ca şi în al oamenilor de rând. Toate gingăşiile pe care le poate zămisli somnul, tot şuvoiul de miere şi parfumuri, de flori şi nectar, de voluptate sau de odihnă revărsate în simţuri le înfăţişase pictorul în frescele sale. Era o compoziţie pe cât de suavă într-o parte, pe atât de sinistră şi de groaznică în cealaltă. Cupe din care se prelinge otravă, spade ce fulgeră deasupra capului celui care doarme, vrăjitori şi fantome cu măşti hidoase, întunecimi brăzdate de câte o rază de lumină, mai înspăimântătoare decât vipiile sau beznele nopţii, iată ce născocise el ca revers la celelalte scene, pline de graţie şi frumuseţe. Regele, păşind în această cameră măreaţă, fu străbătut de un fior. Fouquet întrebă din ce pricină.

— Mi-e somn — răspunse Ludovic, palid ca ceara.

— Maiestatea voastră doreşte să i se pregătească patul numaidecât?

— Nu, mai am de vorbit cu câteva persoane — zise regele. Să fie chemat domnul Colbert.

Fouquet făcu o plecăciune şi ieşi.

Capitolul XVII
La un gascon, un gascon şi jumătate

D'Artagnan nu pierduse nici o clipă în zadar; aşa ceva nu intra în obiceiurile lui. După ce întrebase de Aramis, alergă peste tot, până când dădu de el. La rândul său, Aramis, de îndată ce regele intrase la Vaux, se retrăsese în camera lui, gândindu-se, fără îndoială, la vreo nouă plăcere menită să măgulească pe maiestatea sa.

D'Artagnan se anunţă şi-l găsi la etajul al doilea, într-o frumoasă cameră, căreia i se spunea camera albastră, datorită tapetelor ei, îl găsi, spunem, pe episcopul de Vannes în compania lui Porthos şi a mai multor epicurieni moderni. Aramis se ridică şi-l îmbrăţişă pe prietenul lui, oferindu-i cel mai bun jilţ; şi, cum cei prezenţi observară că muşchetarul aştepta, fără îndoială, să rămână singur cu Aramis, epicurienii se retraseră unul câte unul. Porthos nu se clinti din loc. E adevărat că, deoarece mâncase prea mult, el dormea acum în jilţul său. Convorbirea nu fu stânjenită de acest al treilea. Porthos avea o răsuflare melodioasă şi se putea sta de vorbă pe acest soi de bas ca pe o melopee antică.

D'Artagnan simţi că el era cel care trebuia să înceapă convorbirea. Scopul pentru care venise aici nu era simplu: de aceea, intră repede în subiect.

— Ei bine, iată-ne, aşadar, la Vaux! zise el.

— Da, d'Artagnan. Îţi place aici?

— Mult. Şi mi-e tare drag domnul Fouquet.

— Nu-i aşa că e un om minunat?

— Cum nu se poate mai minunat.

— Se zice că regele începuse prin a fi rece, apoi maiestatea sa s-a dat pe brazdă.

— Se vede treaba că n-ai văzut nimic, de vreme ce spui: "Se zice".

— Nu; discutam, cu domnii aceştia care au ieşit acum, despre reprezentaţia şi despre cavalcadele de mâine.

— Ah, aşadar tu eşti cel care orânduieşte serbările de aici?

— Sunt, după cum ştii, devotat plăcerilor fanteziei; am fost totdeauna poet, undeva în mine.

— Îmi amintesc versurile tale. Erau drăguţe.

— Eu le-am uitat; dar le ascult cu bucurie pe-ale altora, mai ales când aceşti alţii se numesc Molière, Pellisson, La Fontaine etc.

— Ştii la ce m-am gândit astă-seară, la masă, Aramis?

— Nu. Spune-mi; altfel n-aş putea ghici. Tu ai atâtea în cap!

— Ei bine, m-am gândit că adevăratul rege al Franţei nu este Ludovic al XIV-lea.

— Auzi colo! făcu Aramis, aţintindu-şi fără să vrea ochii în ochii muşchetarului.

— Nu e el, ci domnul Fouquet.

Aramis răsuflă uşurat şi prinse a zâmbi.

— Ai devenit şi tu ca toţi ceilalţi: gelos! zise apoi. Pun rămăşag că domnul Colbert ţi-a spus asta.

D'Artagnan, spre a-l ademeni pe Aramis, îi povesti păţania lui Colbert în legătură cu vinul de Melun.

— Afurisită fire, acest Colbert! rosti Aramis.

— Pe legea mea, da!

— Şi când te gândeşti — adăugă episcopul — că acest caraghios va fi ministrul tău peste patru luni.

— Ce spui!

— Şi că-l vei sluji ca pe Richelieu, ca pe Mazarin.

— Aşa cum îl slujeşti tu pe Fouquet — zise d'Artagnan.

— Cu deosebire, dragă prietene, că domnul Fouquet nu e domnul Colbert.

— Ai dreptate.

Şi d'Artagnan se prefăcu a se întrista.

— Dar — reluă el după o clipă — pentru ce-mi spuneai că domnul Colbert va fi ministru peste patru luni?

— Pentru că domnul Fouquet nu va mai fi — răspunse Aramis.

— Va fi ruinat, nu-i aşa?

— La pământ!

— Atunci pentru ce mai dă serbări? se miră muşchetarul pe un ton de o bunăvoinţă atât de firească, încât episcopul fu o clipă înşelat de ea. Cum de nu i-ai spus să-şi vadă de treabă?

Această ultimă parte a frazei mergea cam prea departe. Aramis intră din nou la bănuieli.

— E vorba — zise el — să-l îmbuneze pe rege.

— Ruinându-se?

— Ruinându-se pentru el, da.

— Ciudat calcul!

— Nevoia îl impune.

— Nu văd cum, dragă Aramis.

— Ba da, vezi foarte bine duşmănia ce i-o poartă domnul Colbert.

— Mai văd cum domnul Colbert îl îndeamnă pe rege să se lepede de ministrul său.

— Asta sare în ochi.

— Şi că se unelteşte contra domnului Fouquet.

— Toată lumea o ştie.

— S-ar zice că regele e împotriva unui om care e gata să-şi risipească tot avutul pentru a-i fi pe plac.

— Cam aşa — răspunse încet Aramis, puţin convins, dar dornic să dea altă întorsătură convorbirii.

— Sunt nebunii şi nebunii — reluă d'Artagnan. Mie însă nu-mi plac multe din cele pe care le faceţi voi aici.

— Care anume?

— Ospeţele, balul, concertul, teatrul, cavalcadele, cascadele, focurile de artificii, iluminaţiile, darurile, foarte bine, înţeleg asta; dar toate aceste cheltuieli nu sunt oare de ajuns? Mai trebuie...?

— Ce?

— Mai trebuie să se îmbrace toată casa din nou, de pildă?

— Oh, ai dreptate. I-am spus asta domnului Fouquet; mi-a răspuns că, dacă ar fi destul de bogat, i-ar oferi regelui un castel nou-nouţ din vârful turnurilor până în pivniţe, nou cu tot ce se găseşte înăuntru şi că, după plecarea regelui, ar arde totul, pentru ca nimic să nu poată folosi şi altora.

— Asta e spaniolism curat!

— I-am spus-o şi eu. A adăugat: "Îmi va fi duşman oricine mă va sfătui să fac altfel".

— E adevărată nebunie, îţi spun; ca şi portretul acela.

— Care portret? întrebă Aramis.

— Al regelui, surpriza aceea...

— Ce surpriză?

— Ei, pentru care ai luat mostre de la Percerin.

D'Artagnan se opri. Aruncase săgeata. Nu-i rămânea decât să-i măsoare puterea.

— E o simplă atenţie — răspunse Aramis.

D'Artagnan se apropie de prietenul său, îi luă amândouă mâinile şi, privindu-l drept în ochi, zise:

— Aramis, mă mai iubeşti tu cât de cât?

— Ce întrebare!

— Bun. Atunci, fă-mi un serviciu. Spune-mi, pentru ce-ai luat mostre din stofa costumelor regelui, de la Percerin?

— Vino cu mine să-l întrebi pe bietul Le Brun, care a lucrat cu ele două zile şi două nopţi.

— Aramis, ăsta e un răspuns pentru toată lumea; dar pentru mine...

— Drept să-ţi spun, d'Artagnan, mă surprinzi!

— Fii sincer cu mine. Spune-mi adevărul: nu vrei, nu-i aşa, să mi se întâmple tocmai mie vreun bucluc.

— Dragă prietene, nu te mai înţeleg deloc. Ce dracu ţi-a intrat în cap?

— Mai crezi în presimţirile mele? Altădată credeai. Ei bine, o presimţire îmi spune că tu ai un plan ascuns.

— Eu, un plan?

— Nu sunt chiar sigur.

— La naiba!

— Nu sunt chiar sigur, dar aş putea să jur că aşa e.

— Ei bine, d'Artagnan, mă faci să mă mâhnesc. Într-adevăr, dacă am un plan pe care trebuie să ţi-l ascund, ţi-l voi ascunde, nu-i aşa? Dacă am unul pe care trebuie să ţi-l dezvălui, aş fi făcut-o până acum.

— Nu, Aramis, nu; sunt planuri care nu se dau pe faţă decât în momentul potrivit.

— Atunci, bunul meu prieten — răspunse episcopul râzând — înseamnă că momentul potrivit n-a sosit încă.

D'Artagnan dădu din cap cu tristeţe.

— Prietenie! Prietenie! suspină el. Deşartă vorbă! Iată un om care, dacă i-aş cere-o, s-ar lăsa tăiat în bucăţi pentru mine.

— E adevărat — rosti Aramis cu nobleţe.

— Şi acest om, care mi-ar da tot sângele său din vine, nu şi-ar deschide un colţişor din inimă în faţa mea. Oh, prietenie, o mai spun o dată, nu eşti decât umbră şi amăgire, ca tot ce străluceşte pe lumea asta!

— Nu vorbi astfel de prietenia noastră — zise episcopul cu glas hotărât şi convins. Ea nu e dintre acelea despre care pomeneşti tu.

— Ia uită-te, Aramis. Suntem aici trei, din patru. Tu mă înşeli, eu te bănuiesc, Porthos doarme. Frumos trio de prieteni, nu-i aşa? Ce-a mai rămas, vai, din noi!

— Nu pot să-ţi spun decât un lucru, d'Artagnan şi ţi-l spun cu mâna pe evanghelie. Te iubesc ca şi în trecut. Dacă mă

feresc uneori de tine, e din pricina altora, nu din pricina ta şi nici a mea. Orice voi face şi în orice voi izbuti, vei avea şi tu partea ta. Făgăduieşte-mi aceeaşi favoare, haide!

— Dacă nu mă-nşel, Aramis, iată cuvinte care, în clipa când le rosteşti, sunt pline de generozitate.

— Se poate.

— Conspiri împotriva domnului Colbert. Dacă nu-i decât asta, la dracu, spune-mi; am cleştele, îi voi scoate chiar şi măselele.

Aramis nu-şi putu ascunde un zâmbet de dispreţ ce i se strecură pe nobilul său chip.

— Şi dacă aş conspira împotriva domnului Colbert, unde vezi tu răul?

— Asta ar fi prea puţin pentru tine şi nu pentru a-l răsturna pe Colbert i-ai cerut tu mostrele lui Percerin. Oh, Aramis, noi nu suntem duşmani, suntem fraţi! Spune-mi ce ai de gând să faci şi, pe cinstea lui d'Artagnan, dacă nu te pot ajuta, îţi jur că voi rămâne neutru.

— N-am de gând să fac nimic — răspunse episcopul.

— Aramis, un glas lăuntric îmi şopteşte ceva, mă face să văd bine, acest glas nu m-a înşelat niciodată. Tu îl urăşti pe rege!

— Pe rege? exclamă prelatul, arătându-se foarte surprins.

— Surprinderea ta nu mă va convinge. Repet, pe rege.

— Şi mă vei ajuta? zise Aramis cu acelaşi zâmbet ironic.

— Aramis, voi face mai mult decât să te ajut, mai mult decât să rămân neutru, te voi face scăpat.

— Eşti nebun, d'Artagnan!

— Sunt cel mai întreg la minte dintre noi amândoi.

— Auzi, să mă bănuieşti, tu, că vreau să-l asasinez pe rege!

— Dar cine-ţi vorbeşte de asta? zise muşchetarul.

— Atunci, să ne înţelegem: nu văd ce i s-ar putea face altceva unui rege legitim ca al nostru, dacă nu e asasinat.

D'Artagnan nu răspunse nimic.

— De altfel, tu ai gărzile şi muşchetarii tăi aici — zise episcopul.

— E adevărat.

— Nu eşti la domnul Fouquet, eşti ca la tine acasă.

— E adevărat.

— În momentul de faţă, îl ai pe domnul Colbert, care-l aţâţă pe rege împotriva domnului Fouquet aşa cum l-ai aţâţa poate tu însuţi, dacă n-aş mai fi şi eu pe-aici.

— Aramis, Aramis, te rog, vorbeşte ca unui prieten!

— A vorbi ca unui prieten înseamnă a spune adevărul. Dacă mă gândesc să-l ating măcar cu un deget pe fiul Anei de Austria, adevăratul rege al ţării noastre, Franţa, dacă îmi trece prin cap să nu mă prosternez în faţa tronului său, dacă vreau ca ziua de mâine, aici, la Vaux, să nu fie ziua cea mai glorioasă din viaţa regelui meu, să mă trăsnească Dumnezeu, asta e!

Aramis rostise aceste cuvinte cu faţa întoarsă către alcovul din camera lui, unde d'Artagnan, aşezat de-altminteri cu spatele spre acest alcov, nu putea bănui că se ascunde cineva. Vorbele pline de căldură ale prelatului, încetineala lor măsurată, solemnitatea jurământului, îl făcură pe muşchetar să se simtă pe deplin mulţumit. Apucă amândouă mâinile lui Aramis şi i le strânse cu înflăcărare.

Aramis îndurase mustrările fără să pălească; se înroşi însă ascultând măgulirile. D'Artagnan înşelat, îi făcea cinste; d'Artagnan încrezător, îi stârnea un simţământ de ruşine.

— Vrei să pleci? îl întrebă el îmbrăţişându-l ca să-şi ascundă roşeaţa.

— Da, mă cheamă serviciul. Trebuie să primesc consemnul de noapte.

— Unde ai să dormi?

— În anticamera regelui, după cât se pare. Dar Porthos?

— Ia-l cu tine, dacă vrei; căci sforăie ca un tun.

— Ah!... Nu stă cu tine? întrebă d'Artagnan.

— Nici vorbă! Îşi are apartamentul lui, nu ştiu unde.

— Foarte bine! zise muşchetarul, căruia această despărţire a celor doi asociaţi îi spulbera ultimele bănuieli.

Şi-l zgâlţâi zdravăn de umăr pe Porthos. Acesta răspunse printr-un mârâit.

— Haide! îi spuse d'Artagnan.

— Ah, iată-l şi pe d'Artagnan, bunul nostru prieten! Prin ce întâmplare aici?... Aşa-i, da, mă aflu la serbarea de la Vaux.

— În costumul tău cel nou.

— A fost tare cumsecade domnul Coquelin de Volière, nu-i aşa?

— Sst! făcu Aramis. Calcă mai uşor, o să spargi duşumelele!

— Că bine zici — răspunse muşchetarul. Această cameră e chiar deasupra celei a regelui.

— Iar eu nu am luat-o ca sală de arme — adăugă episcopul. Camera regelui are drept tavan mângâierile somnului. Nu uitaţi că parchetul meu e chiar deasupra acelui tavan. Noapte bună, prieteni, în zece minute am să şi adorm.

Şi Aramis îi conduse până la uşă, râzând uşor. Apoi, după ce ei fură afară, trase repede zăvorul şi oblonind ferestrele, strigă:

— Monseniore! Monseniore!

Filip ieşi din alcov, împingând o uşă secretă ce se afla în dosul patului.

— A şi început să aibă bănuieli domnul d'Artagnan acesta — zise el.

— Ah, l-aţi recunoscut pe d'Artagnan, nu-i aşa?

— Înainte de a-i fi rostit dumneata numele.

— E căpitanul vostru de muşchetari.

— *Mi-e* foarte devotat — răspunse Filip, accentuând pronumele personal.

— Credincios ca un câine, care muşcă uneori. Dacă d'Artagnan nu vă va recunoaşte înainte ca celălalt să fi dispărut, vă puteţi bizui pe el toată viaţa. Căci, dacă n-a văzut nimic, va rămâne la fel de credincios; dacă va vedea prea târziu, e gascon, nu va mărturisi niciodată că s-a păcălit.

— Aşa gândeam şi eu. Ce facem acum?

— Treceţi la postul de observaţie şi priviţi culcarea regelui, ca să îndepliniţi la fel această ceremonie, când veţi fi în locul lui.

— Foarte bine. Unde să stau?

— Aşezaţi-vă pe acest scăunel. Eu voi trage parchetul la o parte. Veţi privi prin această deschizătură ce dă la ferestrele oarbe, tăiate în tavanul din camera regelui. Vedeţi ceva?

— Îl văd pe rege.

Şi Filip tresări ca şi cum ar fi văzut un duşman.

— Ce face?

— Îl îndeamnă pe un om să stea lângă el.

— Domnul Fouquet.

— Nu, nu; aşteaptă...

— Amintiţi-vă însemnările mele, prinţe, portretele!

— Omul pe care regele îl îndeamnă să stea în faţa lui e domnul Colbert.

— Colbert împreună cu regele? se miră Aramis. Cu neputinţă!

— Priveşte.

Aramis îşi strecură privirea prin tăietura parchetului.

— Da — zise el — Colbert însuşi. Oh, monseniore, ce-au să ne audă urechile şi ce va ieşi din această intimitate?

— Nimic bun pentru domnul Fouquet, fără nici o îndoială.

Prinţul nu se înşela. Am văzut că regele îl chemase pe Colbert şi acesta venise. Convorbirea dintre ei se desfăşura printr-una din acele înalte favoruri pe care regele n-o arăta decât arareori. E adevărat că regele se afla acum singur cu supusul său.

— Colbert, stai jos.

Vistiernicul, copleşit de bucurie, el care se temea să nu fie gonit, se codea să primească această înaltă cinste.

— Se aşază? întrebă Aramis.

— Nu, rămâne în picioare.

— Să ascultăm, prinţe.

Şi viitorul rege, dimpreună cu viitorul papă, îi ascultau cu nerăbdare pe aceşti simpli muritori pe care-i aveau sub picioarele lor, gata să-i zdrobească dacă ar fi vrut s-o facă.

— Colbert — zise regele — m-ai supărat foarte rău astăzi.

— Sire... ştiam.

— Foarte bine! Îmi place acest răspuns. Da, ştiai. Ai avut mult curaj ca s-o faci.

— Riscam să nemulţumesc pe maiestatea voastră; dar riscam în acelaşi timp să nu-i fiu de ajutor atunci când trebuia.

— Ce vrei să spui? Aveai vreo temere în privinţa mea?

— Mă temeam de o indigestie, sire — răspunse Colbert. Căci nu i se dau regelui asemenea ospeţe, decât spre a-l răpune printr-o masă îmbelşugată.

Şi, aruncând această glumă fără noimă, Colbert aştepta încântat efectul ei. Ludovic al XIV-lea, omul cel mai înfumurat şi cel mai sensibil din regatul său, îi iertă totuşi această poznă lui Colbert.

— E adevărat — zise el — domnul Fouquet mi-a dat o masă prea bogată. Spune-mi, Colbert, de unde ia dumnealui atâţia bani, pentru a face asemenea cheltuieli uriaşe? Dumneata ştii?

— Da, sire, ştiu.

— Poţi să-mi faci şi mie o socoteală?

— Foarte uşor, sire, până la ultimul gologan.

— Te ştiu tare în asemenea îndeletniciri.

— Este cea dintâi calitate ce i se poate cere unui intendent al finanţelor.

— Nu toţi o au.

— Mulţumesc maiestăţii voastre pentru o laudă atât de măgulitoare.

— Deci, domnul Fouquet e bogat, foarte bogat şi asta, domnule, toată lumea o ştie.

— Toată lumea, viii ca şi morţii.

— Ce înţeles au vorbele acestea, domnule Colbert?

— Viii privesc bogăţia domnului Fouquet; ei admiră un rezultat şi aplaudă; morţii însă, mai înţelepţi decât noi, cunosc cauzele şi acuză.

— Ei bine, căror cauze îşi datoreşte domnul Fouquet bogăţia sa!

— Funcţia de ministru îi favorizează uneori pe cei ce-o deţin.

— Poţi să-mi vorbeşti mai limpede; nu te teme de nimic, suntem numai noi amândoi.

— Nu mă tem niciodată de nimic, sub pavăza conştiinţei mele şi sub protecţia regelui meu, sire.

Şi Colbert se înclină.

— Deci, morţii, dacă ar vorbi...?

— Uneori vorbesc, sire. Citiţi.

— Ah! murmură Aramis la urechea prinţului, care, alături de el, asculta fără să piardă o silabă. Fiindcă sunteţi aci, monseniore, ca să învăţaţi meseria de rege, ascultaţi o infamie cu adevărat regească. Veţi vedea acum una din acele scene pe care numai Dumnezeu singur, sau mai degrabă numai dracul e în stare s-o născocească şi s-o ducă la îndeplinire. Ascultaţi bine, nu lăsaţi să vă scape nimic!

Prinţul îşi întări atenţia şi-l văzu pe Ludovic al XIV-lea luând din mâinile lui Colbert o hârtie pe care i-o întinsese acesta.

— Scrisul răposatului cardinal! zise regele.

— Maiestatea voastră are o memorie bună — răspunse Colbert înclinându-se — şi e o însuşire minunată pentru un rege sortit să muncească, aceea de a recunoaşte numaidecât scrisul cuiva.

Regele citi o scrisoare a lui Mazarin care, cunoscută de mult de către cititorii noştri, de când cu cearta dintre doamna

de Chevreuse şi Aramis, nu va aduce nimic nou dacă am reproduce-o aici.

— Nu înţeleg prea bine — zise regele cu interes sporit.

— Maiestatea voastră nu e încă obişnuită cu felul de a lucra al slujbaşilor de la vistierie.

— Văd că e vorba de nişte bani daţi domnului Fouquet.

— Treisprezece milioane. O sumă frumoasă!

— Într-adevăr... Ei bine, aceste treisprezece milioane lipsesc din vistieria statului? Iată ceea ce nu înţeleg prea bine, după cum îţi spun. Pentru ce şi cum ar fi cu putinţă acest deficit?

— Cu putinţă, nu spun; că e real însă, da.

— Şi zici că lipsesc treisprezece milioane din vistieria statului?

— Nu eu zic asta, registrul o dovedeşte.

— Iar această scrisoare a domnului de Mazarin arată cum a fost folosită această sumă şi numele celui care şi-a însuşit-o?

— Maiestatea voastră se poate convinge de asta.

— Da, într-adevăr, rezultă de aici că domnul Fouquet n-ar fi pus la loc cele treisprezece milioane.

— Aceasta rezultă din scripte, da, sire.

— Ei bine, atunci...?

— Ei bine, atunci, sire, întrucât domnul Fouquet n-a pus la loc cele treisprezece milioane, înseamnă că şi le-a însuşit şi treisprezece milioane fac de patru ori şi ceva mai mult decât a putut să investească dărnicia maiestăţii voastre la Fontainebleau, unde, după cum vă aduceţi aminte, noi n-am cheltuit decât trei milioane în cap.

Această amintire a serbării cu prilejul căreia regele, datorită unei vorbe a lui Fouquet, îşi dăduse pentru prima dată seama de inferioritatea lui, era, pentru un om stângaci, o răutate aruncată cu foarte multă îndemânare. Colbert făcea la Vaux ceea ce Fouquet îi făcuse lui la Fontainebleau, şi, ca adevărat om de finanţe, îşi culegea răsplata cu toate dobânzile. Deschizându-i astfel ochii regelui, Colbert nu mai avea mare lucru de adăugat. Simţi asta; căci regele se posomorî deodată. Colbert aştepta primul cuvânt al regelui cu aceeaşi nerăbdare ca şi Filip şi Aramis la postul lor de observaţie.

— Ştii la ce poate duce ceea ce-mi spui, Colbert? zise regele după câteva clipe de gândire.

— Nu, sire, nu ştiu.

— Rezultă că însuşirea celor treisprezece milioane, dacă se va dovedi...

— Dar este dovedită.

— Vreau să spun dacă va fi declarată, domnule Colbert.

— Poate fi chiar mâine, dacă maiestatea voastră...

— Nu s-ar afla în casa domnului Fouquet — îl întrerupse regele cu demnitate.

— Regele e la el pretutindeni, sire, mai ales în casele făcute cu banii săi.

— Mi se pare — îi şopti Filip la ureche lui Aramis — că arhitectul care a construit acest tavan, având în vedere întrebuinţarea ce i s-ar putea da, ar fi trebuit să-l facă în aşa fel, încât să se prăbuşească în capul unor ticăloşi cu un caracter atât de urât ca al acestui domn Colbert.

— Şi eu mă gândesc tot aşa — zise Aramis — dar domnul Colbert e atât de aproape de rege în clipa asta!

— E adevărat, s-ar isca problema succesiunii.

— Din care ar trage foloase *Domnul*, fratele vostru mai mic, monseniore. Să stăm mai bine liniştiţi şi să ascultăm mai departe.

— Nu vom mai avea prea mult de ascultat — zise tânărul prinţ.

— Pentru ce, monseniore?

— Pentru că, dacă eu aş fi rege, n-aş mai răspunde nimic.

— Şi ce-aţi face atunci?

— Aş aştepta până mâine dimineaţă, ca să iau o hotărâre.

Ludovic al XIV-lea îşi ridică în sfârşit ochii şi, văzându-l pe Colbert nerăbdător să-i audă primul cuvânt, zise, schimbând dintr-o dată convorbirea:

— Domnule Colbert, văd că s-a făcut târziu, am să mă culc.

— Ah! rosti Colbert. Aş fi vrut...

— Pe mâine. Mâine dimineaţă voi lua o hotărâre.

— Foarte bine, sire — răspunse Colbert oarecum jignit, cu toate că în prezenţa regelui căuta să se stăpânească.

Regele făcu un gest şi vistiernicul se retrase spre uşă de-a-ndaratelea.

— Serviciul meu! strigă regele.

Oamenii ce-l slujeau pe rege intrară în apartament. Filip se pregătea să părăsească postul său de observaţie.

— Un moment — îi spuse Aramis cu blândeţea lui obişnuită. Ceea ce s-a petrecut nu e decât un amănunt şi mâine

nu vom mai avea nici o grijă în privinţa asta; dar serviciul de noapte, eticheta pentru culcare, ah, monseniore, iată ceea ce este important. Observaţi, observaţi cum trebuie să vă suiţi în pat, sire. Priviţi, priviţi!

Capitolul XVIII
Colbert

Istoria ne va povesti sau mai degrabă istoria ne-a povestit evenimentele de a doua zi, serbările splendide pe care ministrul de finanţe le-a dat în cinstea regelui său. Doi mari scriitori au consemnat marea dispută care a avut loc între *Cascadă şi Jerba de apă*, precum şi lupta dintre *Fântâna Coroanei şi Dobitoace* pentru a şti care şi cui îi va plăcea mai mult. Deci, a doua zi, fură petreceri mari şi veselie; avură loc o plimbare, un ospăţ, se reprezentă o comedie; o comedie în care, spre adânca lui surprindere, Porthos îl recunoscu pe domnul Coquelin de Volière jucând în farsa *Supărăcioşilor*, cum denumea domnul de Bracieux de Pierrefonds acest divertisment.

La Fontaine nu era, fără îndoială, de aceeaşi părere, ei care-i scria prietenului său, domnul Maucroix:

"Noua lucrare a lui Molière,
Al hazului preavajnic făclier,
Încântă azi a curţii lume,
Făcând ca demnul său renume
S-ajungă dincolo de Roma mai departe.
Mă bucur de-a lui faimă fără moarte."

După cum se vede, La Fontaine ascultase de sfatul lui Pellisson şi îşi îngrijise ceva mai bine rima.

De altfel, Porthos era de părerea lui La Fontaine şi ar fi fost gata să spună ca şi el: "La dracu, acest Molière are un demn renume, dar numai în materie de croitorie!" În privinţa teatrului, am spus-o, pentru domnul de Bracieux de Pierrefonds, Molière nu era decât un *farseur*.

Dar, preocupat încă de cele auzite în ajun, clocind în el otrava picurată de Colbert, regele, în tot cursul acelei zile atât de strălucitoare, atât de pline de bucurii felurite şi neaşteptate, în care toate minunăţiile din *O mie şi una de nopţi* păreau să se nască de sub paşii lui, regele se arătă rece, închis, posac. Nimic nu era în stare să-i descreţească fruntea. Se simţea că o ură adâncă, venind de departe, sporind încetul cu încetul, ca pârâul care se face râu prin miile de firişoare de apă ce se strâng în el, tremura în fundul su-fletului său. Abia către amiază începu să se mai însenineze. De bună seamă, luase o hotărâre.

Aramis, care-l urma pas cu pas atât în gândurile, cât şi în mersul său, ajunse la concluzia că evenimentul pe care-l aştepta el n-o să se mai lase prea mult aşteptat.

De astă dată, Colbert părea să fie întru totul de acord cu episcopul de Vannes şi chiar dacă pentru fiecare vârf de ac cu care împungea inima regelui ar fi primit un îndemn din partea lui Aramis, nu s-ar fi comportat mai bine.

În toată ziua aceea, regele, care avea, fără îndoială, nevoie să-şi îndepărteze un gând negru, părea să caute pe atât de nerăbdător societatea domnişoarei de La Vallière, pe cât de dornic era să scape de aceea a domnului Colbert sau a domnului Fouquet.

Se făcuse seară. Regele îşi arătase dorinţa să se plimbe numai după joc. Între cină şi plimbare, deci, se întinseră mesele de joc. Regele câştigă o mie de pistoli; după ce-i câştigă, îi vârî în buzunar, spunând:

— Să mergem, domnilor, în parc.

Acolo le întâlni pe doamne. Regele câştigase o mie de pistoli şi-i vârâse, după cum am spus, în buzunar. Dar domnul Fouquet ştiuse să piardă zece mii, astfel că în buzunarele curtenilor intraseră încă o sută nouăzeci de mii de livre, împrejurare ce făcea ca feţele curtenilor şi ale ofiţerilor din casa regală să fie cele mai voioase din lume. Nu tot aşa era însă şi faţa regelui, pe care, în ciuda câştigului ce nu-l lăsa nepăsător, stăruia mereu umbra unui nor. La colţul unei alei, Colbert îl aştepta. Se vede treaba că vistiernicul se afla acolo în virtutea unei întâlniri hotărâte mai dinainte, căci Ludovic al XIV-lea, care-l ocolise până atunci, îi făcu un semn şi se adânciră amândoi în parc.

La Vallière observase şi ea fruntea mohorâtă şi privirea neliniştită a regelui; ea îl văzuse astfel şi cum nimic din ceea ce

cocea în sufletul lui nu rămânea nepătruns de dragostea ei, fata înţelese că această mânie înăbuşită ameninţa pe cineva. Ea stătea în calea răzbunării ca un înger al îndurării. Întristată, nedumerită, pe jumătate sfâşiată de durere că fusese atât de mult timp despărţită de iubitul ei, neliniştită din pricina tulburării pe care o ghicea în sinea lui, fata se arătă la început oarecum încurcată, lucru căruia, în proasta dispoziţie în care se afla, regele îi dădu cu totul altă interpretare. Atunci, cum erau singuri, sau aproape singuri, deoarece Colbert, zărind-o pe fată, se oprise plin de respect şi rămase la zece paşi în urmă, regele se apropie de La Vallière şi-i luă mâna.

— Domnişoară — îi spuse el — te pot întreba, fără să fiu indiscret, ce te frământă? Pieptul îţi palpită, ochii ţi-s umezi.

— Oh, sire, dacă pieptul îmi palpită, dacă ochii mi-s umezi, dacă sunt tristă, în sfârşit, este din pricina tristeţii maiestăţii voastre.

— Tristeţea mea? Oh, te înşeli, domnişoară! Nu, nu tristeţea e aceea care mă chinuieşte.

— Dar ce vă chinuieşte, sire?

— Umilinţa.

— Umilinţa? Oh, ce vorbă-i asta, sire?

— Vreau să spun, domnişoară, că acolo unde mă aflu eu, nimeni altul n-ar trebui să mai fie stăpân. Ei bine, priveşte şi spune dacă nu rămân în umbră, eu, regele Franţei, faţă de regele acestui domeniu. Oh — continuă el, strângând din dinţi şi din pumn — oh!... Şi când mă gândesc că acest rege...

— Ei bine? şopti La Vallière îngrozită.

— Că acest rege e un slujitor necredincios, care se mândreşte cu bunul furat de la mine! De aceea, am să-i schimb acestui ministru obraznic serbarea lui într-un doliu de care nimfa de la Vaux, cum spun poeţii, îşi va aduce multă vreme aminte.

— Oh, maiestate...

— Ei bine, domnişoară, ai de gând să iei apărarea domnului Fouquet? zise Ludovic al XIV-lea cu întărâtare.

— Nu, sire, dar vă întreb dacă sunteţi bine informat. Maiestatea voastră a avut, mai mult decât o dată, prilejul să cunoască lipsa de temeinicie a acuzaţiilor de la curte.

Ludovic al XlV-lea îi făcu semn lui Coibert să se apropie.

— Vorbeşte, domnule Colbert — zise tânărul Prinţ — căci, într-adevăr, mi se pare că domnişoara de La Vallière are nevoie

de cuvântul dumitale pentru a crede în cuvântul regelui. Spune-i domnişoarei tot ce-a făcut domnul Fouquet. Iar dumneata, domnişoară, te rog, ai bunătatea şi ascultă; povestea nu va fi lungă.

De ce stăruia atât de mult Ludovic al XIV-lea? Lucru foarte simplu: inima nu-i era împăcată, în gândul său nu era prea convins; bănuia o intrigă ascunsă, întunecată, chinuitoare, în toată această poveste a celor treisprezece milioane şi ar fi vrut ca inima curată a domnişoarei de La Vallière, revoltată la ideea unui furt, să încuviinţeze, printr-un singur cuvânt, hotărârea pe care o luase el, dar pe care şovăia, totuşi, s-o ducă la îndeplinire.

— Vorbiţi, domnule — i se adresă La Vallière lui Colbert, care se apropiase. Vorbiţi, de vreme ce regele vrea să vă ascult. Spuneţi, care este crima domnului Fouquet?

— Oh, nu prea gravă, domnişoară — răspunse hainul personaj. Un simplu abuz de încredere...

— Spune, spune, Colbert, şi, după ce vei fi terminat, lasă-ne singuri şi du-te de-l anunţă pe domnul d'Artagnan că am să-i dau ordine.

— Domnul d'Artagnan! exclamă La Vallière. Dar pentru ce să fie anunţat domnul d'Artagnan, sire? Vă rog să-mi spuneţi.

— La naiba, pentru a-l aresta pe acest titan orgolios, care, credincios devizei lui, ameninţă să se urce alături de mine.

— Să-l arestaţi pe domnul Fouquet, aşa aţi spus?

— Ah, te miră?

— În casa lui?

— De ce nu? Dacă e vinovat, e vinovat acasă la el, ca şi aiurea.

— Domnul Fouquet, care se ruinează în acest moment pentru a-i face cinste regelui său?

— Cred, în adevăr, că-i iei apărarea acestui trădător, domnişoară.

Colbert începu să râdă încet. Regele se întoarse către el auzindu-l râzând astfel.

— Sire — zise La Vallière — nu pe domnul Fouquet îl apăr, ci pe maiestatea voastră.

— Pe mine!... Mă aperi dumneata?

— Sire, vă veţi dezonora dând un astfel de ordin.

— Mă dezonorez? murmură regele, îngălbenindu-se de furie. Într-adevăr, domnişoară, pui o pasiune ciudată în cele ce rosteşti.

— Pun pasiune nu în ceea ce rostesc, sire, ci în a sluji pe maiestatea voastră — răspunse nobila fată. Voi pune, dacă va fi nevoie şi viaţa pentru asta şi cu aceeaşi pasiune, sire.

Colbert vru să bâiguie ceva. Atunci La Vallière, această mieluşea blândă, se repezi la el şi, cu o privire sfredelitoare, îl făcu să tacă.

— Domnule — zise ea — când regele ia o hotărâre dreaptă, chiar dacă e spre răul meu sau alor mei, tac; dar când regele face ceva spre binele meu sau al celor pe care-i iubesc şi dacă regele greşeşte, i-o spun în faţă.

— Dar mi se pare, domnişoară — îndrăzni să vorbească Colbert — că şi eu îl iubesc pe rege.

— Da, domnule, îl iubim amândoi, fiecare în felul său — răspunse La Vallière pe un astfel de ton, încât inima tânărului rege tresări din adânc. Numai că eu îl iubesc atât de tare, încât toată lumea o ştie; îl iubesc atât de curat, încât regele însuşi nu se îndoieşte de dragostea mea. E regele şi stăpânul meu, eu sunt umila lui slujitoare; dar oricine se atinge de onoarea lui, se atinge de viaţa mea. Repet, deci, că aceia îl dezonorează pe rege, care îl sfătuiesc să-l aresteze pe domnul Fouquet în casa lui.

Colbert îşi lăsă capul în jos, căci se simţea părăsit de rege. Totuşi, plecându-şi capul, murmură:

— Domnişoară, n-aş mai avea decât un singur cuvânt de spus.

— Nu-l spune, domnule, căci nu-l voi asculta. Ce mi-ai putea spune, de altfel? Că domnul Fouquet a săvârşit o nelegiuire? O ştiu, întrucât regele însuşi a spus-o; şi din moment ce regele a spus: "Cred", nu mai e nevoie de altă gură să rostească: "Afirm". Dar chiar dacă domnul Fouquet ar fi cel din urmă dintre oameni, o spun cu tărie: domnul Fouquet e sfânt pentru rege, deoarece regele e oaspetele său. Chiar dacă locuinţa lui ar fi un bârlog de tâlhari, chiar dacă Vaux ar fi o cavernă de falsificatori de bani sau de hoţi de drumul mare, casa lui e sacră, castelul lui nu poate fi călcat în picioare, întrucât aici locuieşte soţia lui şi e un loc de adăpost în care călăii n-au dreptul să intre!

La Vallière tăcu. Fără să vrea, regele o admiră; fu învins de căldura acestui glas, de nobleţea acestei cauze. Colbert, la rândul lui, se încovoie, strivit de inegalitatea acestei lupte. În sfârşit, regele răsuflă, clătină din cap şi întinse mâna spre La Vallière.

— Domnişoară — zise el cu blândeţe — pentru ce vorbeşti împotriva mea? Ştii ce e în stare să facă acest ticălos, dacă-l voi lăsa liber?

— Eh, Doamne, dar nu e o pradă pe care o aveţi mereu în mână?

— Şi dacă scapă, dacă fuge? strigă Colbert.

— Ei bine, domnule, va fi o glorie veşnică pentru rege de a-l fi lăsat pe domnul Fouquet să fugă; şi cu cât el va fi mai vinovat, cu atât gloria regelui va fi mai mare, în comparaţie cu această nemernicie, cu această ruşine.

Ludovic sărută mâna domnişoarei de La Vallière, lăsându-se să cadă la genunchii ei.

"Sunt pierdut!" gândi Colbert. Apoi, deodată, chipul i se lumină: "Oh, nu, nu! Nu încă!" îşi spuse el. Şi în timp ce regele, la adăpostul unui tei cu trunchiul uriaş, o strânse în braţe pe La Vallière cu toată căldura unei neţărmurite iubiri, Colbert scotoci în linişte într-o geantă, de unde scoase o hârtie îndoită în formă de scrisoare, o hârtie puţin îngălbenită parcă, dar care se vedea că-i era deosebit de preţioasă, deoarece vistiernicul zâmbea satisfăcut privind-o. Apoi îşi întoarse ochiul duşmănos către grupul minunat pe care-l formau în umbră tânăra fată şi regele, grup ce începea să fie luminat de lucirea faclelor ce se apropiau.

Ludovic zări lucirea acestor facle răsfrângându-se în rochia albă a domnişoarei de La Vallière.

— Du-te, Louise — îi spuse el — căci iată-i, vin încoace.

— Domnişoară, domnişoară, vine cineva — adăugă Colbert pentru a grăbi plecarea fetei.

Louise dispăru repede printre copaci. Apoi, în timp ca regele, care îngenunchease la picioarele fetei, se ridica, Colbert zise:

— Ah, domnişoara de La Vallière a lăsat să-i cadă ceva!

— Ce? întrebă regele.

— O hârtie, o scrisoare, ceva alb; priviţi, colo, sire.

Regele se aplecă numaidecât şi ridică scrisoarea, pe care o strânse în palmă. În acel moment, faclele se apropiară, scăldând în lumină această scenă învăluită în întuneric.

Capitolul XIX
Gelozie

Această revărsare de lumini, această năvală a tuturor, această nouă ovaţie făcută regelui de către Fouquet avură ca efect amânarea înfăptuirii unei hotărâri pe care La Vallière o făcuse şi aşa, să se clatine în inima lui Ludovic al XIV-lea. Îl privi pe Fouquet cu un fel de recunoştinţă, deoarece îi dăduse domnişoarei de La Vallière prilejul să se arate atât de generoasă, atât de mult stăpână pe inima lui.

Era momentul celor din urmă minunăţii. Abia îl conduse Fouquet câţiva paşi pe rege spre castel, că un potop de lumini, ţâşnind cu un vuiet maiestuos din turnul cel mare de la Vaux, ca o aurora orbitoare, ilumină până în cele mai mici colţuri ale grădinilor. Începea focul de artificii. Colbert, la douăzeci de paşi de rege, pe care gazdele de la Vaux îl înconjurau şi-l sărbătoreau, căuta, cu toată încăpăţânarea gândului său funest, să întoarcă atenţia lui Ludovic către ideile de care măreţia acestui spectacol i-o îndepărtau prea mult.

Deodată, în clipa când să-i întindă mâna lui Fouquet, regele simţi în palmă hârtia aceea pe care, după toate aparenţele, La Vallière, fugind, o lăsase să cadă la picioarele lui. Magnetul cel mai puternic, al iubirii, îi atrăgea toate gândurile tânărului Prinţ către imaginea iubitei lui. La lumina acestor focuri, ce se făceau din clipă în clipă tot mai frumoase, stârnind strigăte de admiraţie în satele din împrejurimi, regele citi biletul, care credea că nu poate fi decât o scrisoare de dragoste lăsată de La Vallière pentru el. Dar, pe măsură ce citea, paloarea i se urca în obraji şi această mânie surdă, iluminată de jerbele de foc ce străluceau cu mii de culori, forma un spectacol îngrozitor, de care toată lumea s-ar fi cutremurat, dacă cei de faţă ar fi putut să vadă ce se petrecea în această inimă vânzolită de cele mai sinistre pasiuni. Pentru el, furia şi gelozia nu mai cunoşteau margini. Începând din clipa când descoperi negrul adevăr, totul dispăru — bunătate, milă,

respect pentru legile ospitalităţii. Puţin a lipsit ca, în durerea cruntă ce-i sfâşia inima, prea slabă încă pentru a putea ascunde suferinţa, puţin a lipsit să nu scoată un strigăt de alarmă şi să nu-şi cheme gărzile în jurul lui.

Această scrisoare, aruncată la picioarele regelui de către Colbert, după cum aţi ghicit, de bună seamă, era aceea care dispăruse o dată cu încărunţitul Tobie, la Fontainebleau, după încercarea lui Fouquet de a cuceri inima domnişoarei de La Vallière.

Fouquet vedea paloarea regelui, dar nu bănuia răul; Colbert vedea mânia lui şi se bucura de apropierea furtunii. Glasul lui Fouquet îl trezi pe tânărul Prinţ din sălbatica lui meditaţie.

— Ce aveţi, sire? întrebă cu graţie ministrul.

Ludovic făcu o sforţare să se stăpânească, o mare sforţare.

— Nimic — răspunse el.

— Mă tem ca maiestatea voastră să nu sufere de ceva.

— Sufăr, într-adevăr, ţi-am mai spus, domnule, dar nu-i nimic.

Şi regele, fără să aştepte sfârşitul jocurilor de artificii, se îndreptă spre castel. Fouquet îl însoţi. Toată lumea îi urmă. Ultimele jerbe se stinseră triste, fără să le mai privească nimeni.

Ministrul încercă să-l mai întrebe ceva pe Ludovic al XIV-lea, dar nu primi nici un răspuns. Presupuse că avusese loc o ceartă între Ludovic şi La Vallière, în parc; că din asta i se trăgea mâhnirea şi că regele, care nu era supărăcios din fire, dar era foarte ambiţios în dragoste, îşi vărsa necazul pe toţi după ce iubita lui se supărase pe el. Acest gând îl linişti; îi adresă chiar un surâs prietenesc şi consolator tânărului rege, când acesta îi spuse noapte bună.

Dar asta nu era totul pentru rege. Mai trebuia să suporte ceremonia de culcare. Această ceremonie trebuia să se desfăşoare cu multă etichetă. A doua zi era hotărâtă plecarea. Trebuia deci ca oaspeţii să-i mulţumească gazdei şi să se arate încântaţi de cele douăsprezece milioane cheltuite pentru ei.

Singurul lucru plăcut pe care Ludovic i-l putu spune lui Fouquet, despărţindu-se de el, fură aceste cuvinte:

— Domnule Fouquet, vei primi veşti de la mine; spune-i, te rog, domnului d'Artagnan să vină aici.

Şi sângele lui Ludovic al XIII-lea, pe care şi-l stăpânise atâta vreme, începu să-i clocotească în vine, făcându-l gata să pună a fi sugrumat Fouquet, aşa cum predecesorul său pusese să fie asasinat mareşalul d'Ancre. De aceea, îşi ascunse groaznica hotărâre sub unul din acele surâsuri regale care sunt fulgerele ce vestesc loviturile de stat.

Fouquet apucă mâna regelui şi o sărută. Ludovic se cutremură din tot trupul, dar îşi lăsă totuşi mâna să fie atinsă de buzele ministrului. Cinci minute mai târziu, d'Artagnan, căruia i se transmisese ordinul regal, intră în camera lui Ludovic al XIV-lea.

Aramis şi Filip erau într-a lor, mereu la pândă, mereu ascultând.

Regele nu-i lăsă căpitanului de muşchetari timp sa ajungă până la fotoliul său. Îi ieşi înainte.

— Ai grijă — strigă el — ca nimeni să nu pătrundă aici!

— Bine, sire — răspunse soldatul, a cărui privire urmărise mai dinainte schimbările de pe această fizionomie răvăşită. Şi dădu ordine la uşă; apoi, întorcându-se către rege, întrebă: E ceva nou la maiestatea voastră?

— Câţi oameni ai cu dumneata? zise regele fără să răspundă la vorbele muşchetarului.

— Pentru ce, sire?

— Câţi oameni ai cu dumneata? repetă regele, bătând din picior.

— Îi am pe muşchetari.

— Apoi?

— Am douăzeci de gărzi şi treisprezece elveţieni.

— Câţi oameni trebuie pentru...

— Pentru...? făcu d'Artagnan cu marii lui ochi calmi.

— Pentru a-l aresta pe domnul Fouquet.

Căpitanul de muşchetari se retrase un pas înapoi.

— Pentru a-l aresta pe domnul Fouquet? rosti el apăsat.

— Poate vrei să spui cumva că e cu neputinţă? strigă regele cu o mânie rece şi plină de duşmănie.

— Eu nu spun niciodată că un lucru ar fi cu neputinţă — răspunse d'Artagnan jignit adânc.

— Ei bine, fă-o!

D'Artagnan se răsuci pe călcâie şi se îndreptă spre uşă. Distanţa până la uşă era mică: o străbătu din şase paşi. Acolo, se opri.

— Iertare, sire — zise el.

— Ce e? întrebă regele.

— Ca să fac această arestare, aş vrea un ordin scris.

— Pentru care motiv? Şi de când cuvântul regelui nu ţi-e de ajuns?

— Pentru că un cuvânt al regelui, pornit dintr-un simţământ de mânie, se poate schimba, când simţământul se schimbă.

— Fără fraze, domnule! Altceva gândeşti dumneata, de fapt.

— Oh, eu totdeauna mă gândesc la ceva, şi-mi trec prin cap gânduri care, din păcate, nu le trec şi altora — răspunse cu îndrăzneală d'Artagnan.

Regele, în furia pornirii lui, se îndoi în faţa acestui om aşa cum îşi îndoaie calul genunchii sub mâna puternică a îmblânzitorului.

— Spune-mi, ce gândeşti? strigă el.

— Iată, sire — răspunse d'Artagnan. Cereţi să fie arestat un om, în timp ce vă aflaţi încă sub acoperişul lui: e mânie. După ce vă va fi trecut mânia, veţi regreta ce-aţi făcut. Atunci vreau să vă pot arăta semnătura.Dacă asta nu mai îndreaptă lucrurile, ne va dovedi cel puţin regele greşeşte dacă se lasă condus de mânie.

— Greşeşte dacă se lasă condus de mânie? zbieră regele din răsputeri. Înseamnă că regele, părintele meu, că bunicul meu n-au fost niciodată mânioşi, sfinte Cristoase?

— Regele, părintele vostru şi regele, bunicul vostru, erau mânioşi numai când se aflau în casa lor.

— Regele e stăpân pretutindeni ca la el acasă.

— Iată o frază de linguşitor şi care trebuie să vină de la domnul Colbert; dar nu acesta e adevărul. Regele e stăpân în orice casă numai după ce l-a izgonit pe proprietar.

Ludovic îşi muşcă buzele.

— Cum — urmă d'Artagnan — un om se ruinează pentru a vă face plăcere şi drept răsplată vreţi să-l arestaţi? La dracu, sire! Dacă m-aş numi Fouquet şi dacă mi s-ar face una ca asta, aş înghiţi dintr-o dată zece tuburi de artificii şi le-aş da foc, ca să arunc totul în aer, pe mine şi pe ceilalţi. Dar mi-e egal; dacă aşa vreţi, mă duc să îndeplinesc ordinul.

— Du-te! rosti regele. Dar ai destui oameni?

— Credeţi oare, sire, că am să iau cu mine o oaste întreagă? A-l aresta pe domnul Fouquet e atât de uşor, încât şi-un copil ar face-o. A-l aresta pe domnul Fouquet e ca şi cum ai bea un absint. O strâmbătură şi gata!

— Dacă se apără...?

— El? Haidade! Să se apere, când o măsură ca asta face din el un rege şi un martir? Ascultaţi, dacă-i mai rămâne un milion, ceea ce eu nu cred, mă prind că l-ar pune la bătaie numai ca să aibă un asemenea sfârşit. Prea bine, sire, mă duc.

— Stai! strigă regele.

— Ah, ce s-a întâmplat?

— Să nu afle nimeni de arestarea lui.

— Asta e mai greu.

— De ce?

— Pentru că nimic nu e mai simplu decât să mă duc, în mijlocul a o mie de persoane bine dispuse şi să-i spun domnului Fouquet: "În numele regelui, domnule, te arestez!" Dar ca să mă duc la el şi să-l urmăresc, să-i dau târcoale, să-l trag într-un colţ de unde nu mai poate să scape, în sfârşit, să-l răpesc din mijlocul oaspeţilor lui şi să vi-l fac prizonier, fără ca nici un "Vai!" să nu se audă, iată o greutate reală, adevărată, supremă, din care chiar şi cei mai dibaci nu ştiu cum s-ar descurca.

— Mai adaugă: "E cu neputinţă!" şi atunci vom fi terminat şi mai repede! Ah, Doamne! Doamne! Să fiu oare înconjurat numai de oameni care mă împiedică să fac ce vreau eu?

— Eu nu vă împiedic de la nimic. Este, sire?

— Păzeşte-l pe domnul Fouquet până mâine dimineaţă, când voi lua o hotărâre.

— Voi face întocmai, sire.

— Şi revino aici, când mă voi scula, ca să primeşti noi ordine.

— Voi reveni.

— Acum, să fiu lăsat singur.

— Nu mai aveţi nevoie nici de domnul Colbert? zise muşchetarul, aruncând ultima săgeată înainte de a pleca.

Regele tresări. Gândindu-se numai la răzbunare, uitase de corpul delict.

— Nu, de nimeni — răspunse el — de nimeni! Lasă-mă!

D'Artagnan plecă. Regele închise el însuşi uşa, apoi începu să alerge furios prin cameră, ca taurul rănit ce târăşte după el

panglicile şi suliţele înfipte în grumaz. Până la urmă, începu să se descarce, ţipând:

— Ah, mizerabilul! Nu numai că-mi fură vistieria, dar, cu aceşti bani, îmi cumpără secretarii, prietenii, generalii, artiştii, îmi ia până şi iubita! Ah, iată pentru ce perfida aceea îl apăra cu atâta patimă!... Din recunoştinţă!... Cine ştie!... Poate chiar din dragoste!

Se adânci câteva clipe în aceste gânduri dureroase.

— Un satir! adăugă el cu acea ură nemărginită pe care tinereţea o poartă oamenilor bătrâni ce se mai gândesc încă la dragoste. Un faun care face pe craidonul şi căruia nu i-a dat încă nimeni peste nas! Un afemeiat care ademeneşte cu aur şi diamante şi care pune pictorii să facă portretele metreselor lui în costume de zeiţe!

Regele tremura de mânie.

— M-a mânjit tot! continuă el. Mă ruinează! Mă va ucide! Acest om e prea mult pentru mine! E duşmanul meu de moarte! Acest om va trebui să cadă! Îl urăsc!... Îl urăsc!... Îl urăsc!...

Şi, urlând astfel, lovea cu amândoi pumnii în braţele fotoliului în care se aşezase şi din care se ridică apoi ca un epileptic.

— Mâine! Mâine!... Oh, slăvită zi! murmură el. Când soarele va răsări, neavându-mă decât pe mine ca rival, omul acesta va cădea atât de jos, încât, văzând prăpastia în care-l aruncă mânia mea, va mărturisi în sfârşit că sunt mai mare decât el!

Regele, neputându-se stăpâni nici o clipă, răsturnă cu o lovitură de pumn o masă aşezată lângă pat şi, în durerea ce-l cuprinsese, plângând aproape, înăbuşindu-se, se trânti peste aşternut îmbrăcat cum era, muşcând perna şi încercând să-şi găsească acolo odihna trupului. Patul gemu sub greutatea lui, apoi, în afară de câteva suspine scăpate din pieptul gâfâind al regelui, nu se mai auzi nimic în camera lui Morfeu.

Capitolul XX
Lezmajestate

Această furie smintită, ce pusese stăpânire pe rege la vederea şi la citirea scrisorii lui Fouquet către La Vallière, se

topi începutul cu începutul într-o dureroasă istovire. Tinereţea, plină de sănătate şi de viaţă, având nevoie să recâştige chiar în aceeaşi clipă ceea ce pierde, nu cunoaşte acele insomnii fără sfârşit ce întruchipează, pentru un chinuit, legenda ficatului mereu crescând la loc al lui Prometeu. Acolo unde omul matur, în deplinătatea puterilor lui, sau unde bătrânul, în sleirea forţelor sale, găsesc o continuă sporire a durerii, tânărul, lovit pe neaşteptate de constatarea unui rău, izbuc-neşte în strigăte, în lupte făţişe şi este mai repede doborât de dârzul duşman pe care-l înfruntă. Odată răpus însă, el nu mai suferă.

Ludovic fu domolit într-un sfert de ceas; după aceea încetă de a-şi mai strânge pumnii şi de a arde cu privirile sale obiectele de neînfrânt ale mâniei lui; încetă de a-i mai învinovăţi cu cele mai grele cuvinte pe domnul Fouquet şi pe La Vallière; căzu din furie în deznădejde şi din deznădejde în amorţeală. După ce se zbătu şi se răsuci timp de câteva clipe în pat, braţele îi recăzură moleşite de-a lungul trupului. Capul i se îngropa în perna de dantelă, picioarele îi zvâcniră obosite, străbătute de uşoare contracţii mus-culare, din piept nu-i mai ieşiră decât rare suspine.

Zeul Morfeu, ce domnea ca suveran în această cameră căreia îi dăduse numele său şi prin care Ludovic îşi rotea ochii încărcaţi de mânie şi înroşiţi de lacrimi, zeul Morfeu aruncă asupra lui macii de care braţele îi erau încărcate, în aşa fel că regele îşi închise încetişor pleoapele şi adormi. Atunci i se păru, aşa cum se întâmplă adesea în primele clipe, când somnul e atât de dulce şi de potolit şi când el ridică trupul deasupra culcuşului, iar sufletul deasupra pământului, i se păru că zeul Morfeu, zugrăvit pe tavan, îi privea cu nişte ochi foarte omeneşti; că ceva lucea si se mişca pe bolta odăii; că roiurile de vise sinistre, retrăgându-se o clipă, lăsau să se vadă un chip de om, cu mâna dusa la gură, într-o atitudine de meditaţie contemplativă. Şi, lucru ciudat, omul acesta semăna atât de bine cu regele, încât Ludovic crezu că-şi vede propriul său chip răsfrânt într-o oglindă. Atât doar că acel chip era cernit de un simţământ de adâncă milă. Apoi i se păru că bolta se dă încetul cu încetul la o parte, scăpându-i de sub privire şi că imaginile şi scenele pictate de Le Brun se întunecau şi se îndepărtau treptat. O clătinare uşoară, egală, cadenţată, asemenea unui vas ce se scufundă sub valuri, înlocui poziţia nemişcată a patului. Regele visa, fără îndoială şi în acest vis coroana de aur,

de sub care se desfăceau faldurii perdelelor, se îndepărta o dată cu bolta de care rămânea atârnată, în aşa fel că îngerul înaripat, ce susţinea cu cele două mâini ale sale această coroană, părea că-l strigă în zadar pe rege, care se pierdea tot mai departe de ea.

Patul se scufunda mereu. Ludovic, cu ochii deschişi, se lăsă învăluit de această halucinaţie cumplită. În sfârşit, lumina din camera regală întunecându-se cu totul, ceva rece, posomorât, de neînţeles, năpădi întreaga încăpere. Nu se mai zăreau nici picturi, nici zugrăveli de aur, nici perdele de catifea, ci numai pereţi de un cenuşiu murdar, pe care umbrele se îngroşaţi din ce în ce mai mult. Totuşi, patul se afunda necontenit şi, după un minut, care i se păru regelui un veac, atinse un strat de aer negru şi îngheţat. Acolo se opri. Regele nu mai vedea lumina din camera lui decât aşa cum, din fundul unui puţ, se zăreşte lumina zilei. "Am avut un vis groaznic! gândi el. Ar trebui să mă trezesc. Da, să mă trezesc!"

Oricine a trecut prin starea zugrăvită de noi aici; nu e nimeni care, în mijlocul unui coşmar înăbuşitor, să nu-şi fi zis, graţie acelei luminiţe ce veghează în fundul creierului, dând toată lumina omenească s-a stins, nu e nimeni care să nu-şi fi zis: "Nu e nimic, visez!" Era ceea ce îşi spunea şi Ludovic al XIV-lea; dar la cuvintele: "Da, să mă trezesc!" îşi dădu seama nu numai că era treaz, dar că stătea cu ochii deschişi. Atunci şi-i roti repede în jur.

În dreapta şi în stânga lui se aflau doi bărbaţi înarmaţi, înfăşuraţi, fiecare, în câte o mantie lungă şi cu feţele ascunse sub măşti. Unul din aceşti bărbaţi ţinea în mână o mică lampă, a cărei lucire roşiatică lumina cel mai trist tablou pe care-l poate întrezări un rege.

Ludovic îşi spuse că visul său continua şi că, pentru a-i pune capăt, era destul să-şi mişte braţul, ori să facă să i se audă glasul. Sări jos din pat şi simţi sub tălpi un pământ jilav. Atunci, adresându-se bărbatului care ţinea lampa, îi zise:

— Ce-i asta, domnule şi cine a pus la cale această glumă?

— Nu e câtuşi de puţin o glumă — răspunse cu un glas surd acela dintre cei doi mascaţi care ţinea în mână lampa.

— Sunteţi oamenii domnului Fouquet? întrebă regele puţin buimăcit.

— N-are importanţă ai cui suntem! răspunse fantoma. Eşti în mâna noastră, iată totul.

Regele, mai mult iritat decât intimidat, se întoarse către a doua mască.

— Dacă e vorba de vreo poznă — zise el — îi veţi spune domnului Fouquet că o găsesc nelalocul ei şi ordon să înceteze.

Această a doua mască, spre care se întorsese regele, era un bărbat foarte înalt şi cu un volum foarte mare. Stătea drept şi nemişcat, întocmai ca un bloc de marmură.

— Ei bine — adăugă regele bătând din picior — nu-mi răspundeţi nimic?

— Nu-ţi răspundem, micul meu domn — rosti uriaşul cu o voce de stentor — întrucât n-avem ce să-ţi răspundem, decât că eşti primul *supărăcios* şi că domnul Coquelin de Volière a uitat să te treacă printre ai lui...

— Dar, mă rog, ce vreţi cu mine? strigă Ludovic, încrucişându-şi furios braţele la piept.

— O să afli ceva mai târziu — răspunse purtătorul lămpii.

— Până atunci, unde mă aflu?

— Priveşte!

Ludovic privi într-adevăr; dar, la lumina lămpii pe care o ridică omul mascat, nu zări decât nişte pereţi umezi, pe care străluceau ici şi colo dâre argintii de melci.

— Oh, oh! O temniţă? zise regele.

— Nu, o subterană.

— Care duce...?

— Binevoieşte şi ne urmează.

— Nu mă voi mişca de aici! strigă regele.

— Dacă faci pe îndărătnicul, tinere prieten — răspunse cel mai voinic dintre cei doi bărbaţi — te voi lua pe sus, te voi înfăşură într-o mantie şi, dacă te vei înăbuşi în ea, pe legea mea, cu atât mai rău pentru dumneata!

Şi, spunând aceste cuvinte, cel care le rostise scoase de sub mantia cu care îl ameninţa pe rege un braţ pe care Milon din Crotona ar fi fost fericit să-l aibă în ziua când îi veni nefericita idee de a frânge ultimul său stejar.

Regele se temu de o violenţă; înţelegea că aceşti doi oameni, în puterea cărora se găsea, nu merseseră ei atât de departe ca să dea acum înapoi, şi, ca atare, vor duce treaba până la capăt. Clătină din cap.

— Se pare că am căzut în mâinile a doi ucigaşi — zise el. Să mergem!

Nici unul dintre cei doi oameni nu răspunse la aceste cuvinte. Cel care ţinea lampa porni înainte; regele îl urmă; a doua mască venea după ei. Străbătură astfel o galerie lungă şi întortocheată, brăzdată de atâtea scări, cum nu se găsesc decât în misterioasele şi întunecatele palate ale Anei Radcliffe. După toate aceste cotituri, de-a lungul cărora regele auzi de mai multe ori vâjâituri de ape deasupra capului său, ajunseră în sfârşit la un coridor ce se termina cu o uşă de fier. Bărbatul cu lampa deschise această uşă cu cheile pe care le purta la cingătoarea sa, unde, în timpul mersului, regele le auzise mereu zornăind.

Când uşa se deschise, lăsându-i să iasă la aer curat, Ludovic recunoscu acele miresme plăcute ce se desprind din copaci după o zi călduroasă de vară. O clipă, se opri şovăind; dar voinicul paznic ce venea în urma lui îl împinse afară din subterană.

— Întreb încă o dată — zise regele întorcându-se către cel ce cuteza să săvârşească această faptă neîngăduită, de a-şi atinge suveranul — ce aveţi de gând să faceţi cu regele Franţei?

— Încearcă să nu mai pui această întrebare — răspunse omul cu lampa pe un ton ce nu îngăduia nici un fel de replică, întoomai ca faimoasele porunci ale regelui Minos.

— Ar trebui să fii aspru pedepsit pentru vorba pe care ai rostit-o acum — adăugă uriaşul stingând lumina pe care i-o trecuse tovarăşului lui — dar regele nostru e un om prea cumsecade.

Ludovic, la această ameninţare, făcu o mişcare atât de bruscă, încât s-ar fi putut crede că încerca să fugă; însă braţul uriaşului îi căzu greu pe umăr şi-l ţintui locului.

— Dar, în sfârşit, unde mergem? întrebă regele iarăşi.

— Vino — răspunse primul dintre cei doi oameni, cu un fel de respect, conducându-şi prizonierul către o trăsură ce părea să aştepte afară.

Această trăsură era ascunsă în întregime în frunziş. Doi cai, având piedici la picioare, erau legaţi, de căpestre, de ramurile mai joase ale unui stejar falnic.

— Urcă — zise acelaşi bărbat deschizând uşa trăsurii şi coborând scara.

Regele se supuse, se aşeză în fundul caleştii, a cărei uşă căptuşită şi prevărută cu zăvor se închise numaidecât în urma lui şi a însoţitorului său. Cât despre uriaş, el desfăcu piedicile şi

legăturile cailor, îi înhămă el însuşi, apoi se urcă pe capră, unde nu se afla nimeni. Trăsura porni îndată la trap, apucă pe drumul Parisului şi în pădurea Senari găsi alţi doi cai legaţi de copaci, ca şi cei dintâi. Omul de pe capră schimbă caii şi continuă în goană drumul spre Paris, unde ajunseră pe la ceasurile trei dimineaţa. Echipajul străbătu cartierul Saint-Antoine şi, după ce strigă către santinelă: "Din ordinul regelui!", vizitiul mână caii în incinta circulară a Bastiliei, îndreptându-se spre curtea Guvernământului. Acolo, caii se opriră, alibi de spumă, lângă treptele peronului. Un sergent de gardă alergă înaintea trăsurii.

— Să fie trezit domnul guvernator — zise vizitiul cu un glas tunător.

În afară de acest glas, ce s-ar fi putut auzi tocmai de la intrarea în cartierul Saint-Antoine, totul era liniştit, atât în trăsură, cât şi în fortăreaţă. Zece minute mai târziu, domnul Baisemeaux apăru în pragul uşii, în halat de casă.

— Ce s-a mai întâmplat — întrebă el — şi pe cine-mi mai aduceţi acolo?

Omul cu lampa deschise portiţa trăsurii şi-i şopti două cuvinte vizitiului. Acesta se dădu repede jos de pe capră, luă o muschetă pe care o ţinuse la picioarele lui şi îndreptă ţeava armei către pieptul prizonierului.

— Şi trage, dacă vorbeşte! adăugă cu glas tare omul care cobora din trăsură.

— Bine! răspunse celălalt, fără să mai ceară altă lămurire.

După ce dădu această dispoziţie, conducătorul regelui urcă treptele la capătul cărora aştepta guvernatorul.

— Domnul d'Herblay! exclamă acesta.

— Sst! făcu Aramis. Să intrăm la dumneata.

— Oh, Doamne! Şi pe cine mi-aduci la ora asta?

— O greşeală, dragă domnule Baisemeaux — răspunse în linişte Aramis. Se pare că alaltăieri dumneata ai avut dreptate.

— În ce privinţă? întrebă guvernatorul.

— Eh, în privinţa ordinului acela de punere în libertate, dragul meu.

— Explică-mi, domnule... nu, monseniore — bâigui guvernatorul, năpădit în acelaşi timp şi de surprindere şi de spaimă.

— E foarte simplu: îţi aminteşti, dragă domnule Baisemeaux, că ţi s-a trimis un ordin de punere în libertate?

— Da, pentru Marchiali.

— Ei bine, am crezut amândoi că era pentru Marchiali, nu-i aşa?

— Fără îndoială. Totuşi, aduceţi-vă aminte că eu aveam îndoieli, că nu voiam, că dumneavoastră m-aţi constrâns.

— Oh, ce vorbă rosteşti, dragă Baisemeaux!... Te-am îndemnat, atâta tot.

— Îndemnat, da; m-aţi îndemnat să vi-l dau şi dumneavoastră l-aţi luat cu trăsura.

— Ei bine, dragul meu Baisemeaux, a fost o greşeală. Lucrul s-a dovedit la minister, astfel că îţi aduc un ordin al regelui pentru a-l pune în libertate pe... Seldon, diavolul acela de scoţian, ştii?

— Seldon? Sunteţi sigur, cel puţin acum?...

— Drace! Citeşte cu ochii dumitale — zise Aramis înmânându-i ordinul.

— Dar — rosti Baisemeaux — acest ordin e acela care mi-a mai trecut o dată prin mâini!

— Adevărat?

— E acelaşi pe care v-am spus că-l văzusem alaltăieri seară. La naiba, îl recunosc după pata de cerneală!

— Nu ştiu dacă e acelaşi; fapt este că ţi-l aduc.

— Şi-atunci celălalt?

— Care celălalt?

— Marchiali?

— Ţi-l predau din nou.

— Dar asta nu e de ajuns. Ca să-l primesc, îmi trebuie un alt ordin.

— Nu spune asemenea lucru, dragul meu Baisemeaux; vorbeşti ca un copil! Unde e ordinul pe care l-ai primit cu privire la Marchiali?

Baisemeaux alergă la dulapul său şi scoase de acolo ordinul. Aramis i-l smulse din mână, îl rupse tacticos în patru bucăţi, apropie bucăţile de lampă şi le arse.

— Dar ce faceţi? strigă Baisemeaux cuprins de groază.

— Judecă puţin situaţia, dragul meu guvernator — zise Aramis cu calmul lui netulburat — şi ai să vezi cât e de simplu. Acum nu mai ai nici un ordin care să ceară ieşirea lui Marchiali de aici.

— Oh, Doamne, nu! Sunt un om pierdut!

— Nicidecum, întrucât ţi-l aduc înapoi pe Marchiali. Şi din moment ce ţi-l aduc înapoi, e ca şi cum nici n-ar fi ieşit.

— Ah! făcu guvernatorul năucit.

— De bună seamă. Ai să-l închizi din nou, fără a pierde o clipă.

— Cred şi eu!

— Şi ai să mi-l dai pe acest Seldon, pe care noul ordin îl pune în libertate. În felul acesta, contabilitatea dumitale e în regulă. Pricepi?

— Eu... eu..

— Ai priceput — zise Aramis. Foarte bine!

Baisemeaux îşi împreună mâinile a implorare.

— Dar, pentru ce, spuneţi, după ce l-aţi luat pe Marchiali, mi-l aduceţi acum înapoi? strigă nenorocitul guvernator, cuprins de o adâncă îndurerare şi totodată de o mare milă.

— Pentru un prieten ca dumneata — zise Aramis — pentru un slujitor ca dumneata, nu mai am secrete. Şi episcopul îşi apropie gura de urechea lui Baisemeaux. Ştii — adăugă el în şoaptă — ce asemănare e între acest nenorocit şi...?

— Şi regele; da.

— Ei bine, primul lucru pe care l-a făcut Marchiali văzându-se în libertate a fost să susţină, ia ghici ce?

— Gum vrei să ghicesc eu ce-a făcut dumnealui?

— Să susţină că el e regele Franţei.

— Oh, nenorocitul! exclamă Baisemeaux.

— Pentru asta s-a îmbrăcat în haine la fel cu acelea ale regelui şi a vrut să fie uzurpator.

— Cerule îndurător!

— Iată de ce ţi-l aduc înapoi, dragă prietene. E nebun şi-şi arată nebunia faţă de toată lumea.

— Ce-i de făcut, atunci?

— Foarte simplu: nu-l lăsa să stea de vorbă cu nimeni. Înţelegi că, de îndată ce nebunia lui a ajuns la urechile regelui, căruia i-a fost milă de nenorocirea lui şi care s-a văzut răsplătit pentru bunătatea sa cu o neagră ingratitudine, regele s-a făcut foc de mânie. De aceea, acum, ia bine aminte de asta, dragă domnule Baisemeaux, căci te priveşte direct, de aceea, acum, vor fi pedepsiţi cu moartea toţi cei ce-l vor lăsa să stea de vorbă cu altcineva în afară de mine, sau de regele în persoană. Mă auzi, Baisemeaux, pedeapsa cu moartea!

— Dacă aud, la dracu!

— Iar acum, coboară şi du-l înapoi în celula lui pe nenorocitul ăsta, dacă nu vrei cumva să-l chemi aici, sus.

— La ce bun?

— Da, e mai bine să-l închizi numaidecât, nu-i aşa?

— Drace, se-nţelege!

— Ei bine, atunci haide!

Baisemeaux puse să se bată toba şi să sune clopotul care dădea de veste că toată lumea trebuia să intre înăuntru pentru a nu da cu ochii de un deţinut misterios. Apoi, după ce toate trecerile deveniră pustii, se duse la trăsură să ia în primire prizonierul, pe care Porthos, credincios consemnului, îl ţinea necontenit cu ţeava muschetei înfiptă în grumajii lui.

— Ah, iată-te, nenorocitule! se răsti Baisemeaux în faţa regelui. Aşa-ţi trebuie! Aşa-ţi trebuie!

Şi numaidecât, spunându-i regelui să coboare din trăsură, îl conduse, însoţit de Porthos, care nu-şi scosese masca şi de Aramis, care şi-o pusese din nou pe a lui, la al doilea Bertaudière şi-i deschise uşa odăii unde, timp de şase ani, gemuse Filip.

Regele intră în celulă fără să rostească o vorbă. Era palid şi înspăimântat. Baisemeaux închise uşa în urma lui, răsuci de două ori cheia în broască şi, întorcându-se către Aramis, zise încet:

— Pe legea mea, e adevărat că seamănă cu regele, totuşi, nu chiar atât cât mi-aţi spus dumneavoastră.

— În aşa fel că — vorbi Aramis — dumneata nu te-ai fi păcălit luându-l pe unul drept altul, nu-i aşa?

— Ei, cum s-ar putea oare?

— Eşti un om minunat, dragul meu Baisemeaux — adăugă episcopul. Acum, pune-l în libertate pe Seldon.

— Aşa-i, uitasem... Mă duc să dau ordin.

— Lasă mâine, ai destul timp.

— Mâine? Nu, nu, chiar acum. Ferească-mă sfântul să mai stau pe gânduri o secundă!

— Atunci, fă-ţi datoria dumitale; eu mă duc la ale mele. Dar ne-am înţeles, da?

— Ce să ne înţelegem?

— Că nimeni nu va intra la deţinut decât cu un ordin al regelui, ordin pe care ţi-l voi aduce eu însumi.

— S-a înţeles. Adio, monseniore!

Aramis se întoarse la însoţitorul lui.

— Haide, prietene Porthos, la Vaux. Şi cât mai repede!

— Te simţi mai uşor când ţi-ai slujit cu credinţă regele şi, slujindu-l pe el, ai scăpat ţara de primejdii — zise Porthos. Caii nu mai au nici o povară. Să pornim.

Şi trăsura, uşurată de un prizonier care, într-adevăr, i se părea destul de greu lui Aramis, trecu peste podul mobil al Bastiliei, care se ridică din nou în urma ei.

Capitolul XXI
O noapte la Bastilia

Suferinţa în lumea aceasta e împărţită pe măsura puterilor omului. Nu vrem să spunem că Dumnezeu cântăreşte totdeauna după tăria făpturii sale chinul ce i-l hărăzeşte să-l îndure; asta n-ar fi întru totul adevărat, deoarece Dumnezeu a mai lăsat pe lume moartea, care e adesea singurul refugiu al sufletelor prea aspru osândite în temniţa trupului. Suferinţa e dată pe măsura puterilor omeneşti, adică, în faţa aceluiaşi rău, cel slab suferă mai mult decât cel tare. Dar, din ce elemente e alcătuită această putere omenească? Nu cumva din încercări, din obişnuinţă, din experienţă? Iată ceea ce nu ne vom da osteneala să demonstrăm; e o axiomă atât în ce priveşte spiritul, cât şi în ce priveşte trupul.

Când tânărul rege, buimăcit, zdrobit, se văzu întemniţat, într-una din încăperile Bastiliei, îşi închipui mai întâi că moartea e asemenea unui somn, că îşi are şi ea visurile ei, că patul se prăbuşise în lespedea odăii de la Vaux, ca moartea îl urmase şi că, urmându-şi visul său de rege, Ludovic al XIV-lea, răposat, visa una din acele grozăvii, cu neputinţă de trăit în viaţă, care se numesc detronarea, întemniţarea şi insulta adusă unui rege altădată atotputernic.

A fi martor, fantomă pipăibilă, la cumplita lui suferinţă, a pluti într-un mister de nepătruns, între ceea ce este şi ceea ce pare să fie, a vedea totul, a auzi totul, fără a încurca nici unul din aceste amănunte ale agoniei, nu era, îşi spunea regele, un supliciu cu atât mai înspăimântător, cu cât putea să fie veşnic?

— Oare asta să se numească eternitate, infern? murmură Ludovic al XIV-lea în clipa când uşa se închise în urma lui, împinsă de însuşi Baisemeaux.

Nici nu căuta să privească în jurul său, şi, în această cameră, rezemat de un perete ca toţi pereţii, se lăsă adâncit în cumplita supoziţie a morţii lui, închizând ochii pentru a se cruţa să vadă ceva poate şi mai îngrozitor încă.

— Cum am murit oare? se întrebă el pe jumătate înnebunit. Nu cumva patul acela a fost scufundat prin vreun vicleşug oarecare? Dar nu, nu-mi aduc aminte de nici o lovitură, de nici o zdruncinare... Nu voi fi fost oare otrăvit la masă, sau cu fumul de lumânări, la fel ca Jeanne d'Albert, străbunica mea?

Deodată, răceala odăii căzu ca o mantie pe umerii lui Ludovic.

— L-am văzut — îşi zise el — pe tatăl meu mort, întins pe patul său, în costumul regal. I-am văzut chipul palid, atât de liniştit şi atât de uşurat; şi mâinile lui atât de îndemânatice, devenite nesimţitoare; şi picioarele acelea înţepenite; toate acestea nu arătau a fi un somn încărcat de vise. Şi totuşi, cine ştie câte vise îi trimitea Dumnezeu acestui mort!... Acestui mort pe care atâţia alţii l-au precedat, aruncaţi de el în noaptea cea veşnică!... Nu, acest rege era încă rege; trona încă pe patul acela funebru, ca în jilţul său de catifea. Nu pierduse nimic din măreţia lui. Dumnezeu, care nu-l pedepsise pe el, nu mă poate pedepsi pe mine, care n-am făcut nimic.

Un zgomot ciudat atrase deodată atenţia tânărului. Întoarse ochii şi văzu deasupra căminului, la picioarele unui Crist zugrăvit grosolan în frescă, un şobolan de o mărime îngrozitoare, ronţăind un coltuc de pâine uscată, aţintindu-şi asupra noului oaspe al încăperii o privire înţelegătoare şi plină de curiozitate. Regele se sperie; fu cuprins de scârbă; se retrase spre uşă, scoţând un ţipăt ascuţit. Şi ca şi cum i-ar fi trebuit acest strigăt, scăpat din pieptul său, pentru a se recunoaşte pe el însuşi, Ludovic se regăsi viu, cu judecata întreagă, cu puterea lui firească de înţelegere.

— Prizonier! exclamă el. Eu, eu prizonier!

Căută cu ochii un clopoţel, ca să sune.

— Nu se află clopoţele la Bastilia — îşi spuse el — şi eu sunt închis la Bastilia. Dar cum am fost făcut prizonier? E o conspiraţie a domnului Fouquet, de bună seamă. Am fost atras la Vaux într-o cursă. Domnul Fouquet nu poate fi singur în

această afacere. Agentul lui... glasul acela... era domnul d'Herblay; l-am recunoscut. Colbert avea dreptate. Dar ce vrea Fouquet? Să domnească în locul meu? Cu neputinţă! Cine ştie?... gândi regele posomorât. Fratele meu, ducele de Orléans, unelteşte poate împotriva mea, aşa cum toată viaţa lui unchiul meu a uneltit împotriva tatălui meu. Dar regina? Dar mama? Dar La Vallière? Oh, La Vallière! Va fi dată pe mâna *Doamnei*. Biata copilă! Da, asta e, o vor fi închis, aşa cum m-au închis şi pe mine.

Suntem pentru totdeauna despărţiţi!

Şi, numai la acest gând al despărţirii, îndrăgostitul izbucni în suspine, în vaiete, în răcnete.

— E un guvernator aici — continuă regele cu furie. Îi voi vorbi. Să-l strig.

Strigă. Dar nici un glas nu răspunse la al său. Apucă scaunul şi începu să izbească tare cu el în uşa masivă de stejar. Lemnul răsună în lemn, stârnind ecouri lugubre în adâncimile gangului; dar nici o făptură care să răspundă, nici una. Era pentru rege o nouă dovadă despre cât de puţină stimă i se arăta lui la Bastilia. Atunci, după ce-i trecu prima furie, zărind o fereastră zăbrelită, prin care pătrundea un romb de lumină purpurie ce trebuia să fie vestirea zorilor, Ludovic se porni să strige, mai încet la început, apoi din toate puterile. Nu se găsi nimeni să-i răspundă. Douăzeci de alte încercări, făcute rând pe rând, nu avură mai mulţi sorţi de izbândă.

Sângele începea să-i clocotească în vine, tâmplele să-i zvâcnească. Această fire, obişnuită să poruncească, tremura de ciudă în faţa unei asemenea nesupuneri. Încetul cu încetul, mânia îi spori. Deţinutul sfărâmă scaunul, prea greu pentru mâinile lui şi se sluji de sfărâmătură ca de un berbece pentru a lovi în uşă. Izbea aşa de tare şi aşa de des, încât sudoarea începu să-i curgă pe frunte. Zgomotul deveni asurzitor şi neîntrerupt. Câteva strigăte înăbuşite îi răspundeau ici şi colo. Zarva asta avu asupra regelui un efect ciudat. Se opri s-o asculte. Erau vocile deţinuţilor, altădată victimele lui, acum tovarăşii săi. Aceste voci se strecurau ca nişte aburi prin grosimea duşumelelor, prin zidurile întunecate. Se răzvrăteau împotriva celui ce le tul-bura liniştea, aşa cum, fără îndoială, suspinele şi lacrimile lor îl blestemau pe cel ce-i trimisese la închisoare. După ce le răpise libertatea atâtor oameni, regele venea acum în mijlocul lor să le sperie şi somnul. Acest gând

era gata să-l înnebunească de-a binelea. Îl făcu să-şi îndoiască puterile, sau mai degrabă voinţa, însetată să capete o desluşire sau o încheiere. Frântura de scaun reintră în funcţiune. După un ceas, Ludovic auzi ceva pe coridor, dincolo de uşă şi o izbitură puternică, dată în aceeaşi uşă, le curmă pe ale sale.

— Hei, ce, ai înnebunit? strigă o voce aspră şi grosolană. Ce te-a apucat în dimineaţa asta?

"În dimineaţa asta?" gândi regele deodată. Apoi, binevoitor, întrebă:

— Domnule, eşti cumva guvernatorul Bastiliei?

— Drăguţule, te-ai scrântit la creier — răspunse glasul — dar ăsta nu-i un motiv să faci atâta tărăboi. Potoleşte-te, lua-te-ar dracu!

— Eşti guvernatorul? întrebă regele încă o dată.

Se auzi o uşă închizându-se. Temnicerul plecă fără a catadicsi să mai spună măcar o vorbă.

Când regele îşi dădu seama că celălalt plecase, furia lui nu mai cunoscu margini. Ager ca un tigru, sări de la masă la fereastră şi începu să zgâlţâie zăbrelele. Sparse un geam ale cărui cioburi căzură, cu un zăngănit prelung, pe caldarâmul curţii. Strigă până răguşi: "Guvernatorul! Guvernatorul!" Această izbucnire ţinu un ceas şi fu un adevărat acces de turbare. Cu părul răvăşit, încleiat pe frunte, cu hainele sfâşiate şi mânjite de var, cu cămaşa zdrenţuită, regele nu se potoli decât la capătul puterilor sale şi abia atunci înţelese cât de groase şi de nemiloase erau acele ziduri, cât de nepătruns acel ciment, pe care nici o încercare nu-l putea străpunge, decât numai aceea a timpului, având ca unealtă deznădejdea. Îşi sprijini fruntea de uşă şi îşi lăsă inima să se liniştească încetul cu încetul; o zbatere mai mult ar fi făcut-o să plesnească.

— Are să vină — îşi zise el — momentul când mi se va aduce hrana ce se dă tuturor deţinuţilor. Atunci voi vedea pe cineva, voi vorbi, mi se va răspunde.

Şi regele încercă să-şi aducă aminte la ce oră li se aducea prima mâncare deţinuţilor de la Bastilia. Nu cunoştea nici măcar acest amănunt. Fu pentru el o nouă lovitură de pumnal, surdă şi crudă, această remuşcare de a fi trăit douăzeci şi cinci de ani, rege şi fericit, fără să se fi gândit la tot ceea ce suferea un nenorocit căruia i se lua pe nedrept libertatea. Regele se înroşi de ruşine. Simţea că Dumnezeu, îngăduind această groaznică umilinţă, nu făcea decât să abată asupra unui om

chinurile pe care acest om le aruncase asupra atâtor altora. Nimic nu putea fi mai potrivit pentru a reîntoarce la credinţă un suflet zdrobit de durere. Dar Ludovic nu îndrăzni să îngenuncheze spre a se ruga lui Dumnezeu, spre a-i cere să pună capăt încercărilor sale.

— Dumnezeu ştie ce face — zise el — Dumnezeu are dreptate. Ar fi o laşitate din partea mea să-i cer lui Dumnezeu ceea ce eu însumi am refuzat adesea semenilor mei.

Aici ajunsese cu gândurile, mai bine zis cu agonia lui, când acelaşi zgomot se făcu auzit dincolo de uşă, urmat de astă dată de un zornăit de chei şi de scrâşnetul zăvoarelor răsucite în broaştele uşii. Regele făcu o săritură înainte, pentru a se apropia de cel care avea să intre; dar, deodată, gândindu-ise că aceasta era o mişcare nepotrivită cu rangul de rege, se opri, luă o înfăţişare nobilă şi calmă, ceea ce era uşor pentru ei şi aşteptă, cu spatele la fereastră, căutând să-şi ascundă tulburarea în faţa privirilor noului venit. Dar nu era decât un temnicer însărcinat să-i aducă un coşuleţ încărcat cu merinde.

Regele se uită la acest om cu nelinişte; aştepta ca el să-i vorbească, să-i spună ceva.

— Ah — zise omul — ai sfărâmat scaunul, nu m-am înşelat. Se vede treaba că ai turbat de tot!

— Domnule — îi spuse regele — ia seama la cele ce vorbeşti; e spre marele dumitale bine.

Temnicerul lăsă coşuleţul pe masă, apoi, măsurându-l pe cel ce i se adresa astfel, zise cu surprindere:

— Ce-ai zis?

— Anunţă-l pe guvernator să vină la mine — adăugă regele cu nobleţe.

— Ascultă, fătul meu — zise temnicerul — ai fost până acum băiat cuminte; nebunia însă te face rău şi vreau să te încunoştinţez de un lucru: ai sfărâmat scaunul şi ai făcut tărăboi; ăsta e un delict care se pedepseşte cu carcera. Făgăduieşte-mi că n-ai să mai repeţi şi nu-i voi spune nimic guvernatorului.

— Vreau să-l văd pe guvernator — răspunse regele fără să se sinchisească.

— Te va băga la carceră, ia seama.

— Vreau! Înţelegi?

— Ah, iată că ţi se tulbură privirea. Bun, am să-ţi iau cuţitul.

Şi temnicerul făcu ceea ce spusese, apoi închise uşa şi plecă, lăsându-l pe rege mai uluit, mai nenorocit şi mai singur ca oricând. În zadar reîncepu el să bată cu frântura de scaun în uşă; în zadar aruncă pe fereastră mâncarea şi blidele; nimeni nu-i mai răspundea nimic.

Două ceasuri mai târziu, nu mai era un rege, un gentilom, un om, un creier; era un nebun care-şi rupea unghiile în lemnul uşii, care încerca să smulgă scândurile din duşumea, scoţând nişte ţipete atât de îngrozitoare, încât bătrâna Bastilie părea că tremură din temelii din pricină că îndrăznise să se întoarcă împotriva stăpânului ei. Cât despre guvernator, lui nici nu-i păsa. Temnicerul şi paznicii îi dădură raportul; dar la ce bun? Nebunii nu erau oare — ceva obişnuit în fortăreaţă, iar zidurile nu erau mai tari decât nebunii? Domnul Baisemeaux, pătruns de tot ceea ce-i spusese Aramis şi ştiindu-se în regulă cu ordinul primit de la rege, nu voia decât un lucru, ca nebunul Marchiali să fie atât de nebun, încât să se spânzure de baldachinul lui sau de o vergea de la fereastră.

Într-adevăr, acest deţinut nu-i aducea nici un folos şi-l stingherea mai mult decât s-ar fi cuvenit. Toate încurcăturile astea cu Seldon şi Marchiali, cu punerea în libertate şi întemiţarea din nou, cu asemănarea aceea ciudată, ar avea un sfârşit cum nu se poate mai bine venit. Baisemeaux credea chiar a fi observat că aşa ceva nu i-ar displăcea prea mult aici domnului d'Herblay.

— Şi apoi, ce-i drept — îi spunea Baisemeaux majorului său — un deţinut oarecare e destul de nenorocit că se fie închis; suferă prea mult ca să nu te milostiveşti de el, dorindu-i moartea; cu atât mai mult când acest deţinut a înnebunit şi e în stare să muşte şi să facă tărăboi în Bastilia. Aşa că, pe legea mea, e o faptă milostivă să-i doreşti moartea; ar fi un lucru milostiv să-l ajuţi să se stingă fără a se mai chinui.

Şi blândul guvernator ceru să i se aducă cel de-al doilea dejun.

Capitolul XXII
Umbra domnului Fouquet

D'Artagnan, încă sub povara convorbirii pe care o avusese cu regele, se întreba dacă într-adevăr mai era cu mintea întreagă, dacă scena se petrecea într-adevăr la Vaux; dacă el, d'Artagnan, era cu adevărat căpitanul de muşchetari, iar dacă domnul Fouquet era proprietarul castelului în care Ludovic al XIV-lea fusese găzduit cu atâta cinste. Aceste reflecţii nu erau însă ale unui om beat. Cu toate că, ce-i drept, se băuse zdravăn la Vaux. Vinurile domnului ministru fuseseră la înălţime în timpul serbării. Dar gasconul era un bărbat ce-şi păstra totdeauna capul limpede; el ştia, atingând doar oţelul spadei sale, să vadă în răceala acestui oţel îndemnurile pentru marile chemări. «Poftim — îşi zise el părăsind apartamentul regal — iată-mă aruncat de istorie în destinele regelui şi în acele ale ministrului; se va scrie că domnul d'Artagnan, cadet din Gasconia, l-a luat de guler pe domnul Nicolas Fouquet, intendentul superior al finanţelor Franţei. Urmaşii mei, dacă-i voi avea, îşi vor face un renume din această arestare, aşa cum domnii de Luynes şi-au zămislit faima cu zdrenţele acelui biet mareşal d'Ancre. E vorba numai să îndeplinesc întocmai voinţa regelui. Oricine va putea să-i spună domnului Fouquet: "Spada dumitale, domnule!" Dar nu oricine va putea să-l înhaţe fără ca cineva să strige. Cum să procedez, deci, pentru ca domnul intendent superior să treacă de la cea mai înaltă favoare la ultima dizgraţie, pentru a-l face să vadă că Vaux se schimbă într-o temniţă, pentru a-i da a înţelege că, după ce a gustat din tămâia lui Assuerus, va atârna în spânzurătoarea lui Aman, adică a lui Enguerrand de Marigny?» Aici fruntea lui d'Artagnan se întunecă de-ţi făcea mai mare mila. Muşchetarul avea mustrări de cuget. A-l trimite astfel la moarte (căci, de bună seamă, Ludovic al XIV-lea îl ura pe domnul Fouquet), a-l trimite, spunem, astfel la moarte pe acela pe care l-ai socotit omul cel mai galanton era un adevărat caz de conştiinţă. "Mi se pare — îşi zise d'Artagnan — că, afară doar dacă nu sunt un nemernic, aş face mai bine să-l înştiinţez pe domnul Fouquet despre gândul rău pe care i l-a pus regele. Dar, dacă trădez secretul stă-pânului meu, înseamnă că sunt un nemernic şi un trădător, crimă pedepsită de legile militare şi eu am văzut de douăzeci de ori până acum, în războaie, nenorociţi care atârnau în laţ pentru că făcuseră în mic ceea ce cugetul meu mă sfătuieşte să fac în mare. Nu, socot că un om înţelept trebuie să iasă din această încurcătură cu ceva mai multă dibăcie. Vorba

e, sunt eu un om înţelept? E greu de presupus, dat fiind că de patruzeci de ani am risipit atâta înţelepciune, încât, dacă mi-a mai rămas de un pistol, ar fi o adevărată fericire." D'Artagnan îşi luă capul în mâini, îşi smulse, fără să vrea, câteva fire din mustaţă şi adăugă: "Pentru care pricină să fi căzut oare domnul Fouquet în dizgraţie? Pentru trei pricini: prima, pentru că nu-l iubeşte domnul Colbert; a doua, pentru că a vrut să se îndrăgostească de domnişoara de La Vallière; a treia, pentru că regele ţine la domnul Colbert şi o iubeşte pe domnişoara de La Vallière. E un om pierdut! Dar să-i pun eu genunchiul în piept, eu, un om de omenie, când el e răpus de intrigile femeilor şi-ale slujbaşilor? Haidade! Dacă e primejdios, îl voi trânti la pământ; dacă nu e decât persecutat, voi vedea! Am ajuns la acest punct şi nici regele, nici alt om nu mă va putea face să-mi schimb părerea. Dacă Athos ar fi aici, ar gândi ca şi mine. Aşa că, în loc să mă duc şi să-l iau cu forţa pe domnul Fouquet, să-l leg burduf şi să-l închid, voi încerca să mă port cu el ca un om cumsecade. Vom sta de vorbă, se-nţelege; dar aşa cum se cuvine". Şi d'Artagnan, potrivindu-şi cu o mişcare aparte cureaua pe umăr, porni drept la domnul Fouquet, care, după ce-şi luase rămas bun de la doamne, se pregătea să se ducă la culcare şi să doarmă liniştit după toate triumfurile de peste zi.

Aerul era încă parfumat sau înăcrit, cum vreţi, de mirosul focurilor de artificii. Lumânările îşi aruncau ultimele lor pâlpâiri, florile cădeau ofilite, desprinse din jerbe, ciorchinii de dansatori şi de curteni se destrămau, împrăştiindu-se prin saloane. În mijlocul prietenilor săi, care-l lăudau şi primeau laudele lui, ministrul abia îşi mai ţinea ochii deschişi, de oboseală. Era dornic de odihnă, cădea frânt pe litiera laurilor culeşi după atâtea zile. S-ar fi zis că îşi încovoia capul sub greutatea noilor datorii pe care le făcuse în cinstea acestei serbări.

Domnul Fouquet se retrase în camera lui, surâzător şi pe jumătate amorţit. Nu mai auzea nimic, nu mai vedea nimic; patul îl atrăgea cu putere, îl vrăjea. Zeul Morfeu, stăpânul bolţii zugrăvite de Le Brun, îşi întindea puterea sa şi asupra camerelor din jur, aruncându-şi macii lui şi asupra stăpânului casei.

Domnul Fouquet, aproape singur, tocmai intrase în mâinile valetului său de cameră, când domnul d'Artagnan apăru în pragul apartamentului său.

D'Artagnan nu izbutise niciodată să se demonetizeze la curte; cu toate că era văzut pretutindeni şi totdeauna, el făcea figură bună totdeauna şi pretutindeni. Este privilegiul anumitor firi, care se aseamănă prin asta cu fulgerele şi tunetele: toată lumea le cunoaşte, dar ivirea lor uimeşte de fiecare dată şi, când le simţi apropierea, cea din urmă impresie crezi că este şi cea mai puternică.

— Iată! Domnul d'Artagnan? zise domnul Fouquet, a cărui manşetă din dreapta tocmai îi fusese scoasă de pe braţ.

— Pentru a vă sluji — răspunse muşchetarul.

— Intră, dragă domnule d'Artagnan.

— Mulţumesc.

— Ai venit să-mi faci vreo critică asupra serbării? Dumneata eşti un spirit căruia nu-i scapă nimic.

— Oh, nu!

— Te supără serviciul?

— Câtuşi de puţin.

— Ţi s-a dat poate o cameră care nu-ţi place?

— Camera e minunată.

— Ei bine, îţi mulţumesc că eşti atât de amabil şi e rândul meu să-ţi fiu îndatorat pentru cuvintele măgulitoare pe care mi le spui.

Ceea ce însemna, fără nici o îndoială: "Dragul meu d'Artagnan, du-te şi te culcă, ai patul dumitale şi lasă-mă să fac şi eu acelaşi lucru".

D'Artagnan părea a nu înţelege.

— Vreţi să vă culcaţi de pe-acum? îi spuse el ministrului.

— Da. Ai să-mi comunici ceva?

— Nimic, domnule, nimic. Şi o să dormiţi aici?

— După cum vezi.

— Domnule, aţi dat o serbare foarte frumoasă în cinstea regelui.

— Găseşti?

— Oh, superbă!

— Regele e mulţumit?

— Încântat.

— Te-a rugat cumva să-mi spui asta?

— N-ar alege un mesager atât de puţin vrednic ca mine, monseniore.

— Te înşeli, domnule d'Artagnan.

— Acesta e patul dumneavoastră?

— Da. Pentru ce-mi pui aoeastă întrebare? Eşti nemulţumit de-al dumitale?

— Trebuie să fiu sincer?

— Se înţelege că da.

— Ei bine, nu-s mulţumit.

Fouquet tresări.

— Domnule d'Artagnan — zise el — ia camera mea.

— Să vă lipsesc de ea pe dumneavoastră, monseniore? Niciodată!

— Ce-i de făcut, atunci?

— Îngăduiţi-mi să împart camera cu dumneavoastră.

Fouquet se uită ţintă la muşchetar.

— Ah, ah! făcu el. Vii de la rege?

— Ei bine, da, monseniore.

— Şi regele vrea să te ştie culcat în odaia mea?

— Monseniore...

— Foarte bine, domnule d'Artagnan, foarte bine. Dumneata eşti stăpân aici. Fie cum doreşti.

— Vă asigur, monseniore, că nu vreau să abuzez deloc...

Domnul Fouquet se adresă valetului de cameră:

— Lasă-ne singuri — zise el.

Valetul ieşi.

— Ai să-mi vorbeşti ceva, domnule? îl întrebă apoi pe d'Artagnan.

— Eu?

— Un om cu spiritul dumitale nu vine să-i vorbească unui om ca mine, la ora asta, fără motive grave.

— Nu mă întrebaţi nimic, vă rog.

— Dimpotrivă, ce vrei de la mine?

— Nimic, decât compania dumneavoastră.

— Să mergem în grădină — rosti deodată ministrul — în parc...

— Nu — răspunse cu însufleţire muşchetarul — nu!

— Pentru ce nu?

— Răcoarea de afară...

— Haide, mărturiseşte că vrei să mă arestezi — îi spuse ministrul căpitanului.

— Niciodată! rosti acesta.

— Atunci, mă supraveghezi?

— Pe onoarea mea, da, monseniore.

— Pe onoarea dumitale?... Asta-i altceva! Ah, sunt arestat în casa mea?

— Nu spuneţi asta, vă rog!

— Dimpotrivă, o voi striga tare!

— Dacă veţi striga, voi fi silit să vă impun tăcerea.

— Bun! Cu forţa, la mine în casă? Ah, asta-i şi mai bună!

— Văd că nu ne înţelegem de fel. Uite, se află aici o masă de şah. Să jucăm, dacă vă face plăcere, monseniore.

— Domnule d'Artagnan, am căzut aşadar în dizgraţie?

— Câtuşi de puţin, dar...

— Dar n-am voie să scap de sub ochii dumitale?

— Nu înţeleg nici un cuvânt din ceea ce-mi vorbiţi, monseniore; şi, dacă doriţi să mă retrag, spuneţi-mi-o.

— Dragă domnule d'Artagnan, felul dumitale de a te purta are să mă facă să înnebunesc. Picam de somn, dumneata m-ai trezit.

— N-am să mi-o iert niciodată, şi, dacă voiţi să rămân împăcat cu mine însumi...

— Ei bine?

— Ei bine, culcaţi-vă aici, în faţa mea; voi fi foarte mulţumit.

— Mă ţii sub pază?...

— Atunci plec.

— Nu te mai înţeleg deloc.

— Noapte bună, monseniore.

Şi d'Artagnan se prefăcu a se retrage. Domnul Fouquet alergă după el.

— N-am să mă culc — zise el. Îţi vorbesc serios şi fiindcă nu vrei să mă tratezi ca pe un om, fiindcă te joci astfel cu mine, am să te aţâţ ca pe un mistreţ.

— Auzi colo! exclamă d'Artagnan, prefăcându-se că zâmbeşte.

— Poruncesc să mi se înhame caii şi plec la Paris — zise domnul Fouquet, încercând să răscolească inima căpitanului de muşchetari.

— Ah, dacă-i aşa, monseniore, se schimbă socoteala.

— Mă arestezi?

— Nu. Dar voi pleca împreună cu dumneavoastră.

— Asta-i prea de tot, domnule d'Artagnan! replică Fouquet pe un ton rece. Nu degeaba îţi merge faima că eşti un om de

duh şi un om isteţ. Cu mine însă toate astea sunt de prisos. Fii scurt: fă-ţi datoria. Pentru ce mă arestezi? Cu ce-am greşit?

— Oh, nu ştiu nimic cu ce-aţi greşit; dar nu vă arestez...în astă-seară...

— Nu astă-seară! strigă Fouquet pălind. Dar mâine?

— Oh, azi nu e mâine, monseniore. Poate spune cineva ce va fi a doua zi?

— Haide, haide repede, căpitane, lasă-mă să vorbesc cu domnul d'Herblay!

— Din păcate, aşa ceva e cu neputinţă, monseniore. Am ordin să veghez ca să nu staţi de vorbă cu nimeni.

— Nici cu domnul d'Harblay, căpitane, cu prietenul dumitale?

— Monseniore, dar dacă domnul d'Herblay, prietenul meu, ar fi singurul cu care nu vă pot îngădui să staţi de vorbă?

Fouquet se înroşi, apoi, luând un aer de resemnare:

— Domnule — zise el — ai dreptate; primesc o lecţie pe care n-ar fi trebuit s-o provoc. Omul căzut nu mai are dreptul la nimic, nici chiar din partea acelora pe care i-a îmbogăţit, cu atât mai puţin a acelora cărora n-a avut fericirea să le facă vreodată vreun bine.

— Monseniore!

— Ai dreptate, domnule d'Artagnan; dumneata ai fost totdeauna faţă de mine într-o situaţie favorabilă, în situaţia ce i se potriveşte omului sortit să mă aresteze. Dumneata nu mi-ai cerut niciodată nimic.

— Monseniore — răspunse gasconul mişcat de această durere grăitoare şi nobilă — vreţi să-mi daţi cuvântul dumneavoastră de om cinstit că nu veţi ieşi din această cameră?

— La ce bun, dragă domnule d'Artagnan, de vreme ce dumneata mă ţii sub pază? Ţi-e teamă oare că am să mă împotrivesc celei mai falnice spade din regat?

— Nu despre asta e vorba, monseniore; mă duc însă să vi-l caut pe domnul d'Herblay şi, prin urmare, am să vă las singur.

Fouquet scoase un strigăt de bucurie şi de surprindere.

— Să-l cauţi pe domnul d'Herblay? Să mă laşi singur? zise el, încrucişându-şi braţele.

— Unde locuieşte domnul d'Herblay? În camera albastră?

— Da, prietene, da.

— Prietenul dumneavoastră! Vă mulţumesc pentru acest cuvânt, monseniore! Îmi daţi astăzi ceea ce nu mi-aţi dat altădată.

— Ah, mă salvezi!

— Îmi ajung zece minute ca să mă duc de aici până la camera albastră şi să mă şi întorc? întrebă d'Artagnan.

— Chiar şi mai puţin.

— Iar ca să-l trezesc pe Aramis, care doarme bine, atunci când doarme şi să-l previn, mai pun încă cinci minute; deci, în total, voi lipsi un sfert de ceas. Acum, monseniore, îmi daţi cuvântul că nu veţi încerca în nici un fel să fugiţi şi că la reîntoarcere vă voi regăsi aici?

— Ţi-l dau, domnule! răspunse Fouquet strângând mâna muşchetarului cu o caldă recunoştinţă.

D'Artagnan dispăru. Fouquet îl privi cum se îndepărtează, aşteptă cu o vădită nerăbdare până când se închise uşa în urma lui, apoi, după ce uşa se închise, se repezi la cheile lui, descuie câteva sertare secrete, ascunse în mobile, căută în zadar anumite hârtii rămase, fără îndoială, la Saint-Mandé şi pe care-i părea rău că nu le putea găsi aici; pe urmă, strângând în mare grabă mai multe scrisori, contracte, registre, făcu un teanc şi le dădu repede foc pe vatra de marmură a căminului, fără a-şi mai da osteneala să scoată dinăuntru ulcelele cu flori îngrămădite acolo. În sfârşit, după ce făcu toate acestea, ca un om care a scăpat dintr-o mare primejdie şi pe care puterile îl părăsesc de îndată ce această primejdie a fost înlăturată, se lăsă să cadă istovit într-un jilţ.

D'Artagnan se reîntoarse şi-l găsi pe Fouquet în această poziţie. Vrednicul muşchetar nu se îndoise nici o clipă că Fouquet, dându-şi cuvântul, nici nu se va gândi măcar să şi-l calce; dar îşi spuse că se va folosi de absenţa lui pentru a se scăpa de toate hârtiile, de toate însemnările, de toate contractele ce i-ar putea face şi mai gravă situaţia şi aşa desul de grea, în care se găsea. De aceea, ridicând capul ca un câine care adulmecă vânatul, simţi mirosul de fum pe care se aştepta să-l descopere în odaie, şi, descoperindu-l într-adevăr, făcu o mişcare din cap în semn de mulţumire.

La intrarea lui d'Artagnan, Fouquet, la rândul său, ridică faţa spre el şi nici una din mişcările muşchetarului nu putu să-i scape. Apoi privirile celor doi bărbaţi se reîntâlniră; amândoi îşi

dădură seama că se înţeleseseră fără să fi schimbat o singură vorbă.

— Ei bine — întrebă Fouquet cel dintâi — ce-i cu domnul d'Herblay?

— Pe legea mea, monseniore — răspunse d'Artagnan — se vede treaba că domnului d'Herblay îi plac plimbările nocturne şi s-a dus să facă, la lumina lunii, în parcul de la Vaux, versuri împreună cu vreunii din poeţii dumneavoastră; căci nu l-am găsit în camera lui.

— Cum! Nu era la el? strigă Fouquet, care pierdea şi ultima speranţă; căci, fără să ştie în ce fel putea să-l salveze episcopul de Vannes, îşi dădea seama că, în realitate, nu se putea aştepta la vreun sprijin decât din partea lui.

— Sau, dacă e în camera lui — continuă d'Artagnan — avut motivele lui să nu-mi răspundă.

— Dar n-ai strigat destul de tare ca să te audă, domnule?

— N-o să presupuneţi, monseniore, că, după ce m-am depărtat de ordinul primit, care nu-mi îngăduie să vă părăsesc nici o clipă, n-o să presupuneţi că aş fi atât de nebun încât să trezesc toată casa şi să fiu văzut la uşa episcopului de Vannes, pentru a-i da prilejul domnului Colbert să constate că v-am lăsat răgazul să vă ardeţi hârtiile!

— Hârtiile mele?

— Fără îndoială; aşa cel puţin aş fi făcut eu în locul dumneavoastră. Când mi se deschide o portiţă, caut să profit de asta.

— Ei bine, da, mulţumesc; am profitat şi eu.

— Şi aţi făcut foarte bine, la dracu! Fiecare om îşi are micile lui secrete, care nu-i privesc pe ceilalţi. Dar să revenim la Aramis, monseniore.

— Ei bine, îţi spun că poate ai strigat prea încet şi nu te va fi auzit.

— Oricât de încet l-ai striga pe Aramis, monseniore, el aude totdeauna când are interesul să audă. Repet ceea ce am spus: Aramis nu era în camera lui, monseniore, sau Aramis a avut, ca să nu răspundă la glasul meu, motive pe care eu nu le cunosc şi poate nici dumneavoastră nu le cunoaşteţi, oricât de devotat om v-ar fi înălţimea sa monseniorul episcop de Vannes.

Fouquet scoase un oftat, se ridică, făcu de trei sau de patru ori înconjurul odăii şi sfârşi prin a se aşeza, cu o expresie

de adâncă durere, pe magnificul său pat de catifea, împodobit cu cele mai splendide dantele.

D'Artagnan se uita la Fouquet cu un simţământ de adâncă milă.

— Am văzut cum au fost arestaţi mulţi oameni în viaţa mea — zise muşchetarul cu melancolie. Am văzut cum a fost arestat domnul de Cinq-Mars, am văzut cum a fost arestat domnul de Chalais. Eram tânăr pe atunci. Am văzut cum a fost arestat domnul de Condé împreună cu prinţişorii, cum a fost arestat domnul de Retz, sau domnul Broussel. Iertaţi-mă, monseniore, e supărător s-o spun, dar dintre toţi aceşti oameni, acela căruia îi semănaţi cel mai mult în momentul de faţă este cumsecadele Broussel. Puţin lipseşte ca să nu vă puneţi, ca el, şervetul în portofel şi să vă ştergeţi la gură cu hârtiile din sertare. La dracu, domnule Fouquet, un om ca dumneavoastră nu trebuie să pară atât de abătut! Dacă v-ar vedea prietenii!...

— Domnule d'Artagnan — răspunse ministrul cu un zâmbet plin de tristeţe — dumneata nu poţi înţelege: tocmai fiindcă nu mă văd prietenii sunt aşa cum mă vezi domnia ta. Eu nu sunt făcut să fiu singur! Singur, nu în-semn nimic. Nu uita că mi-am trăit viaţa făcându-mi prieteni, în care speram să am tot atâtea sprijine la nevoie. Bogat fiind, toate aceste glasuri fericite şi fericite datorită mie, îmi ridicau osanele de slavă şi se întreceau în a-mi fi pe plac. La cea mai mică supărare, aceste glasuri, mai potolite, mă mângâiau totuşi în amărăciunile mele. Singurătatea, eu n-am cunoscut-o niciodată. Sărăcia, o fantomă pe care am întrezărit-o uneori, cu zdrenţele sale, la capătul drumului meu! Sărăcia e spectrul cu care mulţi dintre prietenii mei se joacă de atâţia ani, poetizând-o, lăudând-o, făcându-mă s-o iubesc şi eu! Sărăcia! Dar o primesc, o recunosc, o îmbrăţişez ca pe o soră dezmoştenită; căci sărăcia nu e singurătate, nu e surghiun, nu e închisoare! Aş putea fi oare vreodată sărac, eu, cu prieteni ca Pellisson, ca La Fontaine, ca Molière? Cu o iubită ca...? Oh, dar singurătatea, pentru mine, omul deprins cu zgomotele lumii, pentru mine, omul plăcerilor, pentru mine, care sunt numai fiindcă ceilalţi sunt!... Oh, dacă ai şti cât de singur sunt în aceste clipe! Şi cât de mult îmi pari dumneata, care mă desparţi de tot ce mi-e drag, cât de mult îmi pari a fi imaginea însăşi a singurătăţii, a neantului şi a morţii!

— Dar v-am spus, domnule Fouquet — zise d'Artagnan, mişcat până în adâncul sufletului — v-am spus că exageraţi lucrurile. Regele vă iubeşte.

— Nu — răspunse Fouquet clătinând din cap — nu!

— Domnul Colbert e acela care vă urăşte.

— Domnul Colbert? Nu-mi pasă de el!

— Vă va ruina.

— Oh, cât despre asta, îl desfid s-o poată face: sunt gata ruinat.

La această ciudată mărturisire a ministrului, d'Artagnan îşi plimbă în jur o privire ce spunea multe. Cu toate că nu rostise nici o vorbă, Fouquet îi citi gândurile, căci adăugă:

— Ce să faci cu toate aceste străluciri, când nu mai eşti nimic? Ştii la ce ne slujeşte cea mai mare parte a avuţiilor noastre, nouă, celor bogaţi? Să ne dezguste, prin însăşi măreţia lor, de tot ceea ce nu se ridică la înălţimea acestei măreţii. Vaux, îmi vei spune, splendorile de la Vaux, nu-i aşa? Ei bine, şi? Ce să fac cu aceste splendori? Odată ruinat, cu ce-aş mai turna apă în scocurile naiadelor mele, foc în măruntaiele salamandrelor mele, aer în piepturile tritonilor mei? Pentru a fi bogat, domnule d'Artagnan, trebuie să fii foarte bogat.

D'Artagnan dădu din cap.

— Oh, ştiu la ce te gândeşti — răspunse numaidecât Fouquet. Dacă ai fi dumneata stăpân la Vaux, l-ai vinde şi ai cumpăra o sfoară de pământ undeva. Acest pământ ar avea păduri, livezi şi câmpii; acest pământ şi-ar îndestula stăpânul. Din patruzeci de milioane, te-ai alege cu…

— Zece milioane — îl întrerupse d'Artagnan.

— Nici măcar cu un milion, dragă căpitane. Nimeni, în Franţa, nu e atât de bogat ca să cumpere Vaux cu două milioane şi să-l întreţină aşa cum e; nimeni nu va putea, nimeni nu se va pricepe.

— Doamne — zise d'Artagnan — totuşi, un milion…

— Ei bine?

— Nu înseamnă mizerie.

— Dar nici departe nu e de asta, scumpul meu domn.

— Cum aşa?

— Oh, dumneata nu poţi înţelege. Nu, nu vreau să-mi vând casa de la Vaux. Ţi-o dăruiesc dumitale, dacă vrei.

Şi Fouquet însoţi aceste cuvinte cu o indescriptibilă ridicare din umeri.

— Daţi-i-o regelui, veţi face un târg mai bun.

— Regele n-are nevoie să i-o dau — zise Fouquet. Mi-o va lua, pur şi simplu, dacă îi va face plăcere; iată de ce aş vrea mai bine să se năruie. Uite, domnule d'Artagnan, dacă regele nu s-ar afla sub acoperişul meu, aş lua această lampă, m-aş duce în turn şi aş da foc celor două lăzi de artificii păstrate acolo, prefăcându-mi palatul în scrum.

— Ho-ho! făcu nepăsător muşchetarul. Oricum, nu veţi putea arde grădinile. Şi ele sunt tot ce e mai frumos aici.

— Eh — adăugă surd Fouquet — dar ce vorbesc eu, Doamne! Să ard Vaux! Să-mi distrug palatul! Dar Vaux nici nu e al meu; toate aceste bogăţii, toate aceste minuni aparţin, ca dobânzi, celui care le-a plătit, ăsta e adevărul; ca lucruri durate, ele sunt ale celor care le-au zămislit. Vaux e al lui Le Brun; Vaux e al lui Le Nôtre; Vaux e al lui Pellisson, al lui Levau, al lui La Fontaine; Vaux e al lui Molière, care a făcut să se joace aici *Supărăcioşii*; Vaux e al pos-teritătii, în sfârşit. Vezi dar, domnule d'Artagnan, că locuinţa mea nu mai e a mea.

— Admirabil! exclamă d'Artagnan. Iată vorbe care-mi plac şi în care-l recunosc pe domnul Fouquet. Aceste vorbe mă fac să-l uit pe molâul Broussel şi în ele nu mai regăsesc văicărelile bătrânului frondeur. Dacă veţi fi ruinat, luaţi lucrurile aşa cum sunt; căci dumneavoastră, la dracu, aparţineţi posterităţii, încât n-aveţi dreptul să vă preţuiţi mai puţin decât se cuvine. Haide, uitaţi-vă la mine, la mine cel care s-ar părea că am oarecare superioritate asupră-vă din pricină că vă arestez; soarta, care împarte rolurile tuturor actorilor din această lume, mie mi-a dat unul mai puţin frumos, mai puţin plăcut decât al dumneavoastră; eu sunt unul dintre aceia care — înţelegeţi? — socotesc că rolurile regilor şi ale celor puternici preţuiesc mai mult decât rolurile cerşetorilor sau ale lacheilor. E mai bine, chiar pe scenă şi chiar pe o altă scenă decât aceea a lumii, e mai bine să porţi un costum frumos şi să vorbeşti un grai ales, decât să târăşti pe podea o pereche de papuci sau să laşi să ţi se mângâie spinarea cu bastoane tari şi noduroase. Într-un cuvânt, dumneavoastră v-aţi scăldat în aur, aţi poruncit, v-aţi bucurat de toate plăcerile. Eu mi-am pus la bătaie braţul; eu m-am supus; eu am îndurat lipsuri. Ei bine, oricât de puţin aş însemna faţă de dumneavoastră, monseniore, vă mărturisesc un lucru: amintirea a tot ceea ce am făcut în viaţă îmi ţine loc de sprijinitoare ce nu mă lasă să-mi plec prea devreme bătrânul

meu cap. Voi fi până la sfârşit acelaşi cal bun în escadron şi voi cădea deodată ţeapăn, întreg, viu încă, după ce-mi voi fi ales singur locul. Faceţi ca mine, domnule Fouquet; n-o să vă simţiţi mai rău decât acum. Asta nu li se întâmplă decât o dată oamenilor ca dumneavoastră. E o zicală latinească, ale cărei cuvinte le-am uitat, dar al cărei înţeles mi-l amintesc, deoarece m-am gândit mai mult decât o dată la ea; această zicală spune: "Sfârşitul încoronează opera".

Fouquet se ridică, se apropie şi îşi trecu braţul pe după gâtul lui d'Artagnan, strângându-l cu căldură la pieptul său, în timp ce, cu cealaltă mână, îi strângea mâna.

— Iată o predică frumoasă — zise el după o pauză.

— Predică de muşchetar, monseniore.

— Dumneata ţii la mine, de vreme ce-mi spui toate astea.

— Se poate.

Fouquet recăzu pe gânduri; apoi, după o clipă, întrebă:

— Dar domnul d'Herblay unde poate să fie?

— Ah, asta mă întreb şi eu!

— Nu îndrăznesc să te rog să-l cauţi.

— Chiar de m-aţi ruga, n-aş face-o, domnule Fouquet. N-ar fi prudent. S-ar afla; şi Aramis, care n-are nici un amestec în toate astea, ar putea să fie compromis şi să cadă în aceeaşi dizgraţie ca şi dumneavoastră.

— Voi aştepta până la ziuă — zise Fouquet.

— Da, e cel mai bun lucru.

— Şi ce vom face la ziuă?

— Nu ştiu, monseniore.

— Fă-mi o plăcere, domnule d'Artagnan.

— Foarte bucuros.

— Mă păzeşti, iar eu nu mă mişc de aici; dumneata îndeplineşti un ordin, nu-i aşa?

— Da.

— Ei bine, fii umbra mea, te rog! Prefer această umbră decât oricare alta.

D'Artagnan se înclină.

— Uită că eşti domnul d'Artagnan, căpitan de muşchetari; uită că eu sunt domnul Fouquet, intendent superior şi să vorbim despre afacerile mele.

— La dracu, spinos lucru!

— Crezi?

— Da; însă pentru dumneavoastră, domnule Fouquet, îmi voi călca pe inimă.

— Mulţumesc. Ce ţi-a spus regele?

— Nimic.

— Ah, astfel îmi vorbeşti?

— Doamne!

— Ce gândeşti despre situaţia mea?

— Nimic.

— Totuşi, în afară de o rea voinţă...

— Situaţia dumneavoastră e grea.

— În ce fel?

— Prin faptul că sunteţi în casa dumneavoastră.

— Oricât de grea ar fi, o înţeleg foarte bine.

— La naiba, vă închipuiţi oare că, faţă de altcineva, m-aş fi purtat cu atâta sinceritate?

— Sinceritate? Ai fost dumneata sincer cu mine, dumneata care nu vrei să-mi spui nimic?

— Să încerc să fiu, atunci.

— Aşa da, îmi place!

— Ascultaţi, monseniore, iată cum m-aş fi purtat cu un altul în locul dumneavoastră: aş fi venit la uşa dumneavoastră, după plecarea slujitorilor, sau, dacă n-ar fi fost plecaţi, i-aş fi aşteptat la ieşire şi i-aş fi prins unul câte unul, ca pe nişte iepuri; i-aş fi băgat la cutie, fără larmă, m-aş fi întins pe covorul din faţa uşii şi, avându-vă în mână, fără să bănuiţi nimic, v-aş fi ţinut aşa până la scularea regelui. În felul acesta, nici o forfotă, nici o măsură de apărare, nici o zarvă; dar, totodată, nici un semn de prevenire pentru domnul Fouquet, nici o şovăială, nici una din acele îngăduinţe ce şi le fac curtenii între ei în clipele hotărâtoare. Vă convine acest plan?

— Mă face să mă cutremur.

— Nu-i aşa? Ar fi fost trist să apar mâine, pe negândite şi să vă cer să-mi daţi spada.

— Oh, domnule, aş fi murit de ruşine şi mânie!

— Recunoştinţa dumneavoastră este prea grăitoare; n-am făcut chiar atât de mult, credeţi-mă.

— Ceea ce e sigur, domnule, e că n-ai să mă faci să mărturisesc acelaşi lucru niciodată.

— Ei bine, acum, monseniore, dacă sunteţi mulţumit de mine, dacă v-aţi mai liniştit după zguduitura pe care am îndulcit-o pe cât mi-a fost cu putinţă, să lăsăm timpul să bată

din aripi; sunteţi răvăşit, aveţi nevoie să vă adunaţi gândurile; vă conjur, dormiţi sau prefaceţi-vă că dormiţi pe patul vostru, sau în patul vostru. Eu mă voi culca în acest fotoliu şi când dorm, somnul mi-e atât de greu, încât nici tunul nu m-ar mai putea trezi.

Fouquet zâmbi.

— Afară doar — continuă muşchetarul — de cazul când ar deschide o uşă, fie secretă, fie vizibilă, fie de ieşire, fie de intrare. Oh, pentru aşa ceva am o ureche căreia nimic nu-i scapă. Un cât de mic scârţâit mă face să tresar. E o chestiune de deformare firească. Aşadar, începeţi, plimbaţi-vă prin cameră, scrieţi, ştergeţi, rupeţi, ardeţi; dar să nu vă atingeţi de cheia din broască; să nu puneţi mâna pe clanţă, căci mă veţi face să sar din somn şi asta mi-ar întărâta grozav nervii.

— Hotărât, domnule d'Artagnan — zise Fouquet — dumneata eşti omul cel mai spiritual şi cel mai curtenitor din câţi cunosc şi nu am decât o singură părere de rău: aceea că ţi-am făcut prea târziu cunoştinţa.

D'Artagnan scoase un oftat care voia să spună: "Ah, poate că mi-ai făcut-o, totuşi, prea devreme!" Apoi se adânci în jilţul său, în timp ce Fouquet, pe jumătate culcat pe pat şi sprijinit în cot, se gândea la cele ce i se întâmplau.

Şi amândoi, lăsând lumânările aprinse, aşteptară astfel să se facă ziuă, iar cu cât Fouquet ofta mai tare, cu atât d'Artagnan sforăia mai vârtos. Nici o vizită, nici măcar aceea a lui Aramis, nu le tulbură liniştea; nici un zgomot nu se făcu auzit în vasta clădire. Afară, rondurile de onoare şi patrulele de muşchetari făceau să le scârţâie nisipul sub paşi; asta le dădea şi mai multă încredere celor ce dormeau. În curte, se mai auzeau şoaptele vântului şi susurul fântânilor, ce-şi depănau rosturile lor neîntrerupte, fără a se sinchisi de micile zvârcoliri şi de măruntele dureri din care sunt împletite viaţa şi moartea oamenilor.

Capitolul XXIII
Dimineaţa

Alături de lugubra soartă a regelui închis la Bastilia, muşcând de deznădejde zăvoarele şi zăbrelele, retorica vechilor

cronicari n-ar uita să plaseze antiteza reprezentată de Filip dormind sub baldachinul regal. Nu spunem că retorica ar fi totdeauna nelalocul ei şi ar semăna totdeauna, în dauna adevărului, florile prin care ea vrea să smălţuiască istoria — ne cerem însă iertare de a înfăţişa aici, cu toată grija, antiteza şi de a zugrăvi în amănunţime celălalt tablou, menit să slujească de revers celui dintâi.

Tânărul prinţ coborî din odaia lui Aramis aşa cum regele coborâse din camera lui Morfeu. Tavanul se lăsă încet sub apăsarea domnului d'Herblay şi Filip se pomeni în faţa patului regal, care fusese din nou ridicat, după ce-şi depusese prizonierul în adâncurile subteranelor. Singur în mijlocul acestui lux, singur în preajma puterii sale, singur în faţa rolului pe care se vedea silit să-l joace, Filip simţi pentru întâia oară cum îi creşte sufletul sub năvala miilor de emoţii care sunt bătăile vitale ale unei inimi de rege. Dar paloarea îi cuprinse obrajii când privi patul acesta gol şi care păstra încă forma trupului fratelui său.

Acest complice mut se reîntorsese la locul lui, după ce fapta fusese săvârşită. Se reîntorsese purtând cu sine urmele crimei şi îi vorbea vinovatului acel limbaj sincer şi brutal pe care complicele nu se teme niciodată să-l folosească faţă de complicele său. Spunea adevărul, fără înconjur.

Filip, aplecându-se să vadă mai bine, zări batista jilavă încă de sudoarea rece care se scursese pe fruntea lui Ludovic al XIV-lea. Această sudoare îl îngrozi pe tânărul prinţ, aşa cum sângele lui Abel îl îngrozise pe Cain.

— Iată-mă faţă în faţă cu destinul meu — murmură Filip, având privirea învăpăiată şi faţa galbenă ca ceara. Fi-va oare tot aşa de cumplit pe cât a fost de dureroasă, captivitatea? Silit să urmez în fiece clipă uzurpările gândului, voi putea oare acum să ascult de îndemnurile inimii?... Ei bine, da, regele a dormit în acest pat; da, aceasta este dunga lăsată de capul său pe pernă; batista aceasta a fost înmuiată în amărăciunea lacrimilor lui; iar eu şovăi să mă culc în acest pat, să strâng în mână această batistă pe care sunt brodate armele şi iniţialele regelui!... Dar, haide, să fac ca domnul d'Herblay, care vrea ca fapta să fie totdeauna cu o treaptă mai presus de gând; să fac ca domnul d'Herblay, care se gândeşte numai la el şi se socoate om cinstit când nu şi-a nemulţumit sau nu şi-a trădat decât duşmanii. Patul acesta ar fi fost al meu, dacă Ludovic al XIV-lea nu mi l-ar

fi răpit prin nelegiuirea săvârşită de mama noastră. Batista aceasta, brodată cu armele Franţei, ar fi trebuit să o folosesc eu, dacă, aşa cum spune domnul d'Herblay, aş fi fost lăsat la locul meu în leagănul regal. Filip, fiu al Franţei, urcă-te în patul tău! Filip, singurul rege al Franţei, reia-ţi blazonul! Filip, singur moştenitor prezumtiv al lui Ludovic al XIII-lea, tatăl tău, fii fără milă cu uzurpatorul, care nu încearcă, nici măcar în această clipă, remuşcări pentru tot ceea ce ai suferit tu!!!

Şi, spunând acestea. Filip, în ciuda simţământului firesc de împotrivire a trupului, în ciuda tresăririlor şi spaimei care-i înfrânau voinţa, se culcă în patul regal şi-şi încorda muşchii ca să se aşeze mai bine în culcuşul cald încă al lui Ludovic al XIV-lea, în timp ce-şi ştergea fruntea cu batista umedă încă de sudoare. În clipa când îşi lăsa capul pe spate, adâncindu-se în perna moale, Filip zări deasupra lui coroana Franţei, susţinută, după cum am spus, de un înger cu aripi de aur. Acum, închipuie-şi-l oricine pe acest intrus regal, cu privirea întunecată, cu trupul tremurând. Este asemenea tigrului rătăcit pe o noapte furtunoasă, furişându-se printre trestii, într-o mlaştină necunoscută şi strecurându-se în bârlogul leului plecat. L-a atras mirosul de vietate, izul îmbietor al unui adăpost încălzit. A găsit un culcuş de ierburi uscate, o grămadă de oase zdrobite şi moi ca o măduvă; intră încet, îşi roteşte prin beznă privirea care arde ca focul şi care vede totul, îşi scutură picioarele ude, blana plină de nămol şi se tolăneşte greoi, cu botul său mare pe labele-i uriaşe, gata să adoarmă, dar în acelaşi timp pregătit şi pentru luptă. Din când în când, fulgerul ce scânteiază şi luminează ungherele văgăunii, trosnetul crengilor ce se lovesc unele de altele, pietrele ce scrâşnesc în rostogolirea lor, presimţirea unei primejdii apropiate îl smulg din aţipirea în care l-a aruncat oboseala. Poate fi o mare ambiţie să te culci în sălaşul leului, dar nu e cu putinţă să speri că vei dormi acolo fără nici o grijă.

Filip îşi aţintea urechea la orice zgomot, îşi simţea inima zbătându-i-se la cea mai mică adiere de spaimă; dar, încrezător în puterea lui, întărită de hotărârea sa neclintită dusă până la capăt, aştepta fără slăbiciune ca o împrejurare supremă să-i dea prilejul să se măsoare cu el însuşi. Nădăjduia ca o mare primejdie să-i apară în faţă, asemenea acelor fulgere ale furtunii ce le arată năierilor înălţimea valurilor cu care au de luptat. Dar nu se întâmplă nimic. Liniştea, acest duşman de

moarte al inimilor vânzolite, acest duşman de moarte al ambiţioşilor, îl învălui toată noaptea, cu perdeaua ei groasă de ceaţă, pe viitorul rege al Franţei, cuibărit sub coroana ce-i fusese răpită.

Către dimineaţă, o umbră mai degrabă decât un trup omenesc se strecură în camera regală; Filip o aştepta şi ivirea ei nu-l surprinse câtuşi de puţin.

— Ei bine, domnule d'Herblay? întrebă el.

— Ei bine, sire, totul s-a împlinit.

— Cum?

— Aşa cum ne aşteptam să se întâmple.

— Împotrivire?

— Înverşunată: plânsete, ţipete.

— Apoi?

— Apoi amorţeală.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă, izbândă deplină şi tăcere desăvârşită.

— Guvernatorul Bastiliei bănuieşte ceva?

— Nimic.

— Asemănarea dintre noi?

— A fost temeiul succesului.

— Dar, gândeşte-te, prizonierul nu va întârzia să ceară socoteală. Aşa aş fi făcut şi eu, eu care aveam de înfruntat o putere mult mai mare decât aceea pe care o deţin acum.

— Am prevăzut totul. În câteva zile, poate chiar mai curând, dacă va fi nevoie, îl vom scoate pe deţinut din închisoare şi-l vom surghiuni undeva atât de departe...

— Dar se poate întoarce din exil, domnule d'Herblay.

— Atât de departe, am spus, încât puterile trupeşti ale omului şi durata vieţii lui nu-i vor ajunge ca să se mai întoarcă vreodată.

Privirea tânărului rege şi aceea a lui Aramis se încrucişară cu o rece înţelegere reciprocă.

— Şi domnul du Vallon? întrebă Filip spre a schimba firul convorbirii.

— Vă va fi prezentat astăzi şi, în mare taină, vă va felicita că aţi scăpat din primejdia pe care v-o întindea acest uzurpator.

— Ce vom face cu el?

— Cu domnul du Vallon?

— Îi vom da un brevet de duce, nu-i aşa?

— Da, un brevet de duce — răspunse cu un surâs ciudat Aramis.

— De ce râzi, domnule d'Herblay?

— Mă bucură gândul prevăzător al maiestăţii voastre.

— Prevăzător? Ce vrei să spui cu asta?

— Maiestatea voastră se teme, fără îndoială, ca bietul Porthos să nu devină un martor supărător şi atunci vrea să se scape de el.

— Făcându-l duce?

— De bună seamă. Căci îl veţi ucide; va muri de bucurie şi o dată cu el va muri şi taina noastră.

— Ah, Dumnezeule!

— Eu — zise nepăsător Aramis — voi pierde în el un foarte bun prieten.

În acea clipă şi la mijlocul acestui dialog fără noimă, sub care cei doi conspiratori îşi ascundeau bucuria şi mândria triumfului, Aramis auzi un zgomot care-l făcu să-şi ciulească urechea.

— Ce este? întrebă Filip.

— Se luminează de ziuă, sire.

— Ei bine?

— Ei bine, înainte de a vă culca aseară în acest pat, v-aţi hotărât, probabil, să faceţi ceva în dimineaţa aceasta, de îndată ce se va lumina, nu-i aşa?

— I-am spus căpitanului meu de muşchetari că-l voi aştepta — răspunse numaidecât tânărul prinţ.

— Dacă i-aţi spus aşa, are să vină, fără nici o îndoială, căci e un om punctual.

— Aud paşi în vestibul.

— E el.

— Haide, să începem atacul — zise tânărul rege cu hotărâre.

— Luaţi seama! strigă Aramis. A începe atacul şi tocmai cu d'Artagnan, ar fi o nebunie. D'Artagnan nu ştie nimic, n-a văzut nimic, e la o sută de leghe de a bănui misterul nostru; dar dacă va pătrunde aici, în dimineaţa asta, va mirosi cel dintâi că s-a întâmplat ceva şi asta îl va pune pe gânduri. Uite ce e, sire, înainte de a-l lăsa pe d'Artagnan să intre aici, trebuie să aerisim bine camera, sau să chemăm, înaintea lui, atâta lume, încât copoiul cel mai isteţ al acestui regat să fie pus în încurcătură de douăzeci de urme diferite.

— Dar cum să-l îndepărtez, de vreme ce i-am spus să vină? observă prinţul, nerăbdător să se măsoare cu un adversar atât de temut.

— Mă îngrijesc eu de asta — răspunse episcopul — şi, drept început, am să dau o lovitură care îl va zăpăci pe omul nostru.

— Dar şi el dă o lovitură — replică iute prinţul.

Într-adevăr, de afară se auzea o ciocănitură în uşă. Aramis nu se înşelase: era chiar d'Artagnan care se anunţa în felul acesta.

Am văzut cum muşchetarul şi-a petrecut toată noaptea filozofând cu domnul Fouquet; dar, deşi era destul de obosit, nu se lăsă doborât de somn; şi, de îndată ce zorile îşi revărsară lumina lor albăstrie peste bogatele cornişe din camera ministrului, d'Artagnan se ridică din fotoliul său, îşi încinse spada, îşi netezi costumul cu mâneca hainei şi îşi scuturâ pălăria, ca un soldat de gardă ce se pregăteşte să fie trecut în inspecţie.

— Pleci? îl întrebă domnul Fouquet.

— Da, monseniore; iar dumneavoastră?

— Eu rămân aici.

— Pe cuvânt?

— Pe cuvânt.

— Bine. De altfel, nu mă duc decât să primesc răspunsul acela, ştiţi care!

— Sentinţa aceea, vrei să spui.

— Uitaţi, am în mine ceva dintr-un vechi roman. În dimineaţa asta, sculându-mă, am observat că spada nu mi s-a agăţat în nici o cataramă, iar cureaua a rămas la locul ei. E neîndoielnic un semn.

— De bine?

— Da, închipuiţi-vă. De câte ori blestemata asta de curea mi se încurcă la spate, era un semn că voi fi pedepsit de domnul de Tréville, sau că nu voi căpăta bani de la domnul de Mazarin. De câte ori spada mi se agăţa în vreo cataramă, era semn că voi primi o însărcinare grea, aşa cum mi-a fost dat să am toată viaţa. De fiecare dată când spada îmi juca în teacă, însemna un duel fericit. De fiecare dată când mi se lovea de gleznă, însemna o rană uşoară. De câte ori ieşea singură din teacă, eram sigur că voi rămâne pe terenul de luptă şi că voi avea de-a

face două sau trei luni de zile cu felceri şi cu tot felul de oblojeli.

— Ah, dar nu te ştiam atât de bine prevenit de spada dumitale — zise Fouquet cu un zâmbet palid ce denota o luptă cu propriile sale frământări. Ai cumva vreo piatră fermecată sau vreun talisman? Spada dumitale e miracu-loasă sau e vrăjită?

— Spada mea, vedeţi, e o parte a trupului meu. Am uitat să spun că unii oameni sunt preveniţi de o furnicare a piciorului sau de o zvâcnire a tâmplei. Eu sunt prevenit de spada mea. Ei bine, în dimineaţa asta ea nu mi-a spus nimic. Ah, ba da... Iat-o că a căzut singură în ultimul ochi al leduncii. Ştiţi ce-mi prevesteşte asta?

— Nu.

— Ei bine, asta îmi prevesteşte o arestare pentru ziua de azi.

— Ah! făcu ministrul mai degrabă surprins decât indignat de această sinceritate. Dacă spada dumitale nu-ţi arată nimic rău, înseamnă deci că nu-ţi pare rău că mă arestezi.

— Să vă arestez? Pe dumneavoastră?

— Fără îndoială... Prevestirea aceea...

— Ea nu vă priveşte pe domnia voastră, întrucât dumneavoastră sunteţi arestat de aseară. Deci, nu pe dumneavoastră vă voi aresta astăzi. Iată pentru ce mă bucur, iată de ce spun că voi avea o zi fericită.

Şi, rostind aceste cuvinte cu o graţie plină de căldură, căpitanul îi părăsi pe domnul Fouquet pentru a se duce la rege. Tocmai, păşea pragul odăii, când domnul Fouquet îl strigă:

— O ultimă dovadă a bunăvoinţei dumitale.

— Fie, monseniore.

— Domnul d'Herblay; lasă-mă să-l văd pe domnul d'Herblay.

— Voi face în aşa fel să vi-l aduc aici.

Lui d'Artagnan nici prin cap nu-i trecea cât de adevărat vorbise. Era scris ca ziua aceea să însemne pentru el îndeplinirea prezicerilor pe care i le făcuse ivirea dimineţii.

Se duse şi bătu, după cum am arătat, în uşa regelui. Uşa se deschise. Căpitanul era încredinţat că regele însuşi avea să-i deschidă. Această presupunere nu era de neadmis, dată fiind starea de tulburare în care muşchetarul îl lăsase pe Ludovic al XIV-lea în ajun. Dar în locul chipului regal pe care se pregătea

să-l salute cu o adâncă plecăciune, se pomeni în faţă cu mutra lunguiaţă şi împietrită a lui Aramis. Puţin a lipsit ca d'Artagnan să nu scoată un strigăt, atât de mare îi fu surprinderea.

— Aramis! exclamă el.

— Bună dimineaţa, dragă d'Artagnan — răspunse cu răceală prelatul.

— Aici? bâigui muşchetarul.

— Maiestatea sa te roagă — zise episcopul — să dai de veste că vrea să se odihnească, după toată oboseala de astă-noapte.

— Ah! exclamă d'Artagnan, care nu putea să înţeleagă cum se făcea că episcopul de Vannes, un favorit atât de neînsemnat în ajun, ajunsese, în decurs de şase ceasuri, la cea mai înaltă treaptă a norocului, aruncat tocmai în preajma patului regal.

Într-adevăr, ca să transmiţi din pragul camerii monarhului ordinele regelui, ca să-i slujeşti de intermediar lui Ludovic al XIV-lea, ca să porunceşti în numele său, la doi paşi de el, trebuia să fii mai mult decât fusese Richelieu în timpul lui Ludovic al XIII-lea. Privirea grăitoare a lui d'Artagnan, gura lui căscată, mustaţa zbârlită rostiră toate acestea într-un limbaj cât se poate de limpede în faţa mândrului favorit, care nu se tulbură însă câtuşi de puţin.

— Mai mult — adăugă episcopul — cată, domnule căpitan de muşchetari, să nu laşi decât audienţele cele mai înalte în dimineaţa aceasta. Maiestatea să vrea să mai doarmă încă.

— Dar — replică d'Artagnan, gata să se burzuluiască şi mai ales gata să-şi dea drumul bănuielilor pe care i le trezea tăcerea regelui — dar, domnule episcop, maiestatea sa mi-a dat întâlnire pentru dimineaţa aceasta.

— Pe mai târziu, pe mai târziu! se auzi în fundul alcovului glasul regelui, glas ce-l făcu pe muşchetar să tresară din toată fiinţa.

Se înclină, zăpăcit, prostit, zdrobit de surâsul lui Aramis, în urma acestor cuvinte rostite de rege.

— Şi apoi — continuă episcopul — ca răspuns la cele ce veniseşi să-i ceri regelui, dragul meu d'Artagnan, iată un ordin de al cărui cuprins vei lua cunoştinţă aici, pe loc. Ordinul se referă la domnul Fouquet.

D'Artagnan luă ordinul ce i se întinse.

— Pus în libertate? murmură el. Ah!

Şi mai scoase un al doilea ah!, mai semnificativ încă decât cel dintâi. Asta pentru că acest ordin îi explica prezenţa lui Aramis la rege; pentru că Aramis, ca să obţină iertarea domnului Fouquet, trebuia să fie foarte sus în favoarea regală; pentru că această favoare explica, la rândul ei, trufia de necrezut cu care domnul d'Herblay dădea ordinul în numele maiestăţii sale.

Lui d'Artagnan îi era de ajuns să înţeleagă ceva, pentru a înţelege totul. Salută şi făcu doi paşi spre ieşire.

— Te însoţesc — zise episcopul.

— Unde?

— La domnul Fouquet; vreau să mă bucur de bucuria lui.

— Ah, Aramis, cât de mult mă intrigaseşi adineauri! zise d'Artagnan.

— Dar acum înţelegi, nu-i aşa?

— La dracu! Auzi colo, dacă înţeleg! zise el tare. Apoi, în şoaptă: Ei bine, nu — şuieră printre dinţi — nu înţeleg nimic. Dar n-are a face. Ordinul e ordin! Şi adăugă: Luaţi-o înainte, monseniore.

D'Artagnan îl conduse pe Aramis la Fouquet.

Capitolul XXIV
Prietenul Regelui

Fouquet aştepta cu îngrijorare; îndepărtase până acum mai mulţi servitori, ba şi câţiva prieteni, care, grăbind ora când el primea de obicei, veniseră la uşa lui foarte devreme. Pe fiecare din aceştia, ascunzând primejdia ce-i atârna deasupra capului, îi întreba doar un singur lucru: unde putea să fie găsit Aramis. Când îl văzu pe d'Artagnan întorcându-se, când îl zări la spatele lui pe episcopul de Vannes, bucuria sa nu mai cunoscu margini, ea îi potoli dintr-o dată lunga sa nelinişte. A-l vedea pe Aramis era pentru intendentul superior un fel de uşurare a nenorocirii de a fi arestat.

Prelatul era tăcut şi grav; d'Artagnan părea zăpăcit de toată această îngrămădire de evenimente aproape de necrezut.

— Ei bine, căpitane, mi l-ai adus pe domnul d'Herblay?

— Şi ceva mai bun încă, monseniore.

— Ce anume?

— Libertatea.

— Sunt liber?

— Sunteţi. Din ordinul regelui.

Fouquet îşi recăpătă întreaga seninătate şi-l interogă cu privirea pe Aramis.

— Oh, da, îi puteţi mulţumi domnului episcop de Vannes — adăugă d'Artagnan — căci datorită dânsului regele şi-a schimbat hotărârea.

— Oh! exclamă Fouquet, mai mult umilit de serviciul ce i se făcea, decât bucuros de rezultatul la care ajungea.

— Iar domnia ta — zise d'Artagnan adresându-se lui Aramis — domnia ta, care-l ocroteşti pe domnul Fouquet, n-ai putea să faci ceva şi pentru mine?

— Tot ce doreşti, dragul meu prieten — răspunse episcopul cu vocea lui blândă.

— Un singur lucru, atunci şi mă declar mulţumit. Spune-mi, cum ai devenit favoritul regelui, tu care nu i-ai vorbit decât de două ori în viaţa ta?

— Unui prieten ca tine — răspunse Aramis cu fineţe — nu se cade să i se ascundă nimic.

— Ah, bun! Spune.

— Ei bine, tu crezi că nu l-am văzut pe rege decât de două ori, când eu l-am văzut de peste o sută de ori. Însă numai pe ascuns, asta e totul.

Şi, fără a căuta să sporească roşeaţa pe care această mărturisire o făcu să apară pe fruntea lui d'Artagnan, Aramis se întoarse către domnul Fouquet, care părea tot atât de surprins ca şi muşchetarul.

— Monseniore — îi spuse el — regele mă însărcinează să vă declar că e mai mult decât oricând prietenul vostru şi că serbarea atât de frumoasă, pe care cu atâta generozitate i-aţi oferit-o, l-a mişcat până în adâncul sufletului.

Spunând acestea, îl salută pe domnul Fouquet într-un chip atât de respectuos, încât ministrul, neputând să înţeleagă nimic dintr-o diplomaţie aşa de înaltă, rămase amuţit, aiurit, înţepenit.

D'Artagnan, la rândul lui, înţelese că aceşti doi oameni aveau să-şi spună ceva şi era gata să se supună acelui instinct al politeţii care, în asemenea cazuri, îl împinge spre uşă pe cel a cărui prezenţă îi stânjeneşte pe ceilalţi; dar curiozitatea lui,

biciuită de atâtea mistere, îl sfătui să rămână pe loc. Atunci Aramis, întorcându-se către el, îi spuse cu dulceaţă în glas:

— Prietene, n-ai uitat, nu-i aşa, ordinul regelui de a nu fi tulburat în dimineaţa aceasta?

Fraza era cât se poate de limpede. Muşchetarul înţelese ce voia Aramis; îl salută deci pe Fouquet, apoi pe episcop, cu un fel de respect ironic şi dispăru. În urma lui, Fouquet, care abia îşi putuse ascunde nerăbdarea cu care aştepta această clipă, se repezi la uşă spre a o închide, şi, întorcându-se către prelat, îi spuse:

— Dragul meu d'Herblay, cred că e timpul să-mi explici şi mie ce se petrece aici. Într-adevăr, nu mai înţeleg nimic.

— Am să-ţi explic totul — răspunse Aramis aşezându-se şi îndemnându-l şi pe Fouquet să se aşeze. Cu ce să încep?

— Cu asta, mai întâi: pentru ce regele mă pune iar în libertate?

— Ar fi trebuit să întrebi mai degrabă pentru ce te-a arestat!

— De când sunt arestat, am avut destul timp să mă gândesc la asta şi cred că e vorba de gelozie. Serbarea mea l-a nemulţumit pe domnul Colbert şi domnul Colbert a găsit ceva împotriva mea, s-a legat de Belle-Isle, bunăoară.

— Nu, n-a fost vorba încă de Belle-Isle.

— Atunci de ce?

— Îţi mai aminteşti de acele chitanţe, referitoare la cele treisprezece milioane, pe care domnul de Mazarin a pus să-ţi fie furate?

— Oh, da! Ei bine?

— Ei bine, iată-te declarat hoţ.

— Dumnezeule!.

— Şi asta nu e totul. Îţi aminteşti de scrisoarea pe care i-ai trimis-o domnişoarei de La Vallière?

— Vai, aşa e!

— Iată-te declarat trădător şi corupător.

— Atunci pentru ce m-a iertat?

— N-am ajuns încă la acest punct al discuţiei noastre. Vreau să fii bine lămurit asupra faptului. Ţine seama de un lucru: regele te socoate vinovat de însuşirea fondurilor statului. Oh, la naiba! Eu ştiu bine că nu ţi-ai însuşit nici un ban; dar, ce vrei, regele, necunoscând chitanţele, nu poate face altceva decât să te creadă un hoţ.

— Iartă-mă, dar nu văd...

— Ai să vezi. Regele, pe deasupra, citind bileţelul dumitale de dragoste şi aflând de propunerile pe care i le făceai domnişoarei de La Vallière, nu putea să mai aibă nici o îndoială asupra intenţiilor dumitale cu privire la frumoasa asta. Am dreptate?

— Să zicem. Dar concluzia?

— Ajung şi la asta. Regele îţi este deci un duşman de moarte, necruţător, veşnic.

— De acord. Dar sunt eu oare atât de puternic, încât să nu fi avut îndrăzneala să mă distrugă, cu toată ura lui, cu toate mijloacele pe care slăbiciunea sau nenorocirea mea i le-a pus la îndemână?

— E lucru dovedit — răspunse Aramis cu răceală — că regele s-a supărat pentru totdeauna pe dumneata.

— Şi totuşi mă iartă.

— Crezi? întrebă episcopul cu o privire pătrunzătoare.

— Fără să cred sinceritatea inimii, cred în realitatea faptului.

Aramis dădu uşor din umeri.

— Atunci, pentru ce Ludovic al XIV-lea te-ar fi însărcinat să-mi spui ceea ce mi-ai declarat adineauri? întrebă Fouquet.

— Regele nu m-a însărcinat cu nimic pentru dumneata.

— Cu nimic!... repetă ministrul uluit. Ei bine, dar ordinul?...

— Ah, da, e un ordin, ai dreptate.

Numai că aceste cuvinte fură rostite de Aramis cu un accent atât de ciudat, încât Fouquet nu se putu împiedica să nu tresară.

— Ascultă, dumneata îmi ascunzi ceva — zise el — văd bine.

Aramis îşi mângâie uşor bărbia cu degetele lui albe şi subţiri.

— Regele mă trimite în surghiun?

— Nu face şi dumneata ca acei copii care, în jocul lor, ghicesc unde e ascuns un obiect după clopoţelul care suna când se apropie sau când se depărtează de el.

— Vorbeşte atunci!

— Ghiceşte singur.

— Mă faci să mă îngrozesc.

— Ei, na!... Asta înseamnă că n-ai ghicit.

— Ce ţi-a spus regele? În numele prieteniei noastre, nu mă mai ţine pe ghimpi.

— Regele nu mi-a spus nimic.

— Mă faci să crăp de nerăbdare, d'Herblay! Mai sunt ministru?

— Atât cât vei voi.

— Dar prin ce neaşteptată putere ai pus dintr-o dată stăpânire pe voinţa maiestăţii sale?

— Ah, asta e!

— Îl faci să zică aşa cum îi dictezi.

— Cred şi eu.

— E de necrezut, totuşi.

— Aşa se pare.

— D'Herblay, pe alianţa noastră, pe prietenia noastră, pe tot ce ai mai scump în această lume, te rog, vorbeşte-mi. Cum de ai ajuns atât de departe cu Ludovic al XIV-lea? Nu te iubea deloc mai înainte, ştiu bine.

— Regele mă va iubi acum — zise Aramis accentuând ultimul cuvânt.

— A fost ceva neobişnuit între voi?

— Da.

— Un secret, poate?

— Da, un secret.

— Un secret în stare să schimbe hotărârile maiestăţii sale?

— Eşti un bărbat cu adevărat superior, monseniore. Ai ghicit. Am descoperit, într-adevăr, un secret în stare să schimbe hotărârile regelui Franţei.

— Aşa! făcu Fouquet cu modestia unui om galant, care nu vrea să sâcâie cu întrebările.

— Şi vei judeca singur — adăugă Aramis. Ai să-mi spui dacă mă înşel sau nu asupra însemnătăţii acestui secret.

— Ascult, de vreme ce eşti atât de bun ca să-ţi deschizi sufletul faţă de mine. Dar, prietene, observă că nu ţi-am cerut să-mi dezvălui nici o taină.

Aramis stătu o clipă pe gânduri.

— Nu-mi spune nimic! strigă Fouquet. Mai avem destul timp.

— Îţi aduci aminte — zise episcopul ţinându-şi ochii în jos — de naşterea lui Ludovic al XIV-lea?

— Ca şi cum s-ar fi întâmplat ieri.

— Ai auzit spunându-se ceva deosebit pe seama acestei naşteri?

— Nimic, decât că regele nu era cu adevărat fiul lui Ludovic al XIII-lea.

— Asta nu apasă cu nimic asupra intereselor noastre şi nici asupra celor ale regatului. E fiul tatălui său, spune legea franceză, acela care are un tată recunoscut de lege.

— E adevărat; dar lucrurile se schimbă când e vorba de a păstra curată spiţa unui neam.

— Chestiune secundară. Deci, n-ai auzit nimic deosebit?

— Nimic.

— Iată unde începe secretul meu.

— Ah!

— Regina, în loc să nască un fiu, a născut doi băieţi.

Fouquet ridică deodată capul.

— Şi al doilea a murit? întrebă el.

— Ai să vezi. Aceşti doi gemeni trebuiau să fie mândria mamei lor şi nădejdea Franţei, dar slăbiciunea regelui, superstiţia lui l-au făcut să se teamă de o zâzanie între cei doi băieţi, egali în drepturi şi l-a suprimat pe unul dintre gemeni.

— L-a suprimat, spui?

— Aşteaptă... Aceşti doi copii au crescut mari: unul, pe tron şi dumneata eşti ministrul lui; celălalt, în întuneric şi singurătate...

— Şi acesta?

— E prietenul meu.

— Dumnezeule! Dar ce-mi spui dumneata, domnule d'Herblay! Şi ce face acest sărman prinţ?

— Întreabă-mă mai întâi ce-a făcut.

— Da, da.

— A fost crescut undeva, la ţară, apoi a fost închis într-o fortăreaţă cu numele Bastilia.

— Să fie cu putinţă? exclamă ministrul, împreunându-şi mâinile.

— Unul era cel mai fericit dintre muritori, celălalt cel mai nenorocit dintre năpăstuiţi.

— Şi mama lui nu ştie?

— Ana de Austria ştie totul.

— Dar regele?

— Ah, regele nu ştie nimic.

— Cu atât mai bine! rosti Fouquet.

Această exclamaţie păru să-l impresioneze foarte mult pe Aramis. Se uită cu un aer îngrijorat la interlocutorul său.

— Iartă-mă, te-am întrerupt — zise Fouquet.

— Spuneam deci — reluă Aramis — că acest sărman prinţ era cel mai nenorocit dintre oameni, când Dumnezeu, care se gândeşte la toate făpturile lui, a luat hotărârea să-i vină în ajutor.

— Oh, în ce fel?

— Ai să vezi. Regele de pe tron... Spun regele de pe tron şi ghiceşti pentru ce?

— Nu... Pentru ce?

— Pentru că, bucurându-se de aceleaşi drepturi prin naştere, ar fi trebuit să fie amândoi regi. Eşti de aceeaşi părere?

— Da, sunt de aceeaşi părere.

— Precis?

— Precis. Gemenii sunt unul şi acelaşi, în două trupuri.

— Mă bucur că un legist de tăria dumitale şi cu autoritatea dumitale îmi dă această confirmare. Prin urmare, e stabilit că amândoi copiii aveau aceleaşi drepturi, nu-i aşa?

— E stabilit... Dar, Dumnezeule, ce întâmplare!

— N-am ajuns încă la capăt. Răbdare!

— Eh, voi avea!

— Dumnezeu a vrut să scoată în calea asupritului un răzbunător, un sprijinitor, dacă vrei. Se întâmplă că regele de pe tron, uzurpatorul... Eşti de aceeaşi părere cu mine, nu-i aşa, că e uzurpare acapararea şi stăpânirea fără griji, de unul singur, a unei moşteniri la care nu ai dreptul decât, cel mult, pe jumătate?

— Uzurpare, acesta e cuvântul.

— Atunci să trec mai departe. Dumnezeu a voit ca uzurpatorul să aibă ca prim-ministru un om de talent şi cu inima largă, iar pe deasupra un mare spirit.

— Foarte bine, foarte bine! strigă Fouquet. Înţeleg: te-ai bizuit pe mine ca să te ajut să îndrepţi greşeala făcută bietului frate al lui Ludovic al XIV-lea. Te-ai gândit bine: te voi ajuta. Mulţumesc, d'Herblay, mulţumesc!

— Nici vorbă nu e de asta. Dacă nu mă laşi să termin! zise Aramis, netulburat.

— Ei bine, tac.

— Domnul Fouquet, spuneam, fiind ministrul regelui de pe tron, începu să fie duşmănit de rege şi ameninţat în averea lui, în libertatea lui, în viaţa lui poate, de intrigă şi de ură, la care regele îşi pleca urechea cu prea multă uşurinţă. Dar Dumnezeu a mai îngăduit, tot spre binele prinţului năpăstuit, ca domnul Fouquet să aibă, la rândul său, un prieten devotat, care cunoştea secretul de stat şi care se simţea destul de tare ca să dea în vileag acest secret, după ce avusese tăria să-l ţină închis în inima lui douăzeci de ani.

— Nu merge mai departe — zise Fouquet, care nu mai vedea decât idei generoase — te înţeleg şi ghicesc totul. Te-ai dus la rege, când ai aflat ştirea arestării mele; l-ai rugat, dar el a refuzat să te asculte; atunci l-ai ameninţat cu secretul, cu dezvăluirea lui şi Ludovic al XIV-lea, înspăimântat, a trebuit să-ţi făgăduiască, de teama de a nu da pe faţă totul, ceea ce îţi refuzase când îl rugaseşi cu binişorul. Înţeleg! Înţeleg! Îl ai pe rege la mână, înţeleg!

— Nu înţelegi nimic — răspunse Aramis — şi iată că mă întrerupi încă o dată, dragă prietene. Apoi, dă-mi voie să ţi-o spun, dumneata nu prea ţii seama de logică şi nu vrei să-ţi pui la contribuţie memoria.

— Cum aşa?

— Mai ştii pe ce-am pus accentul la începutul convorbirii noastre?

— Da, pe ura maiestăţii sale împotriva mea, ură de neînfrânt; dar ce ură poate rămâne nesimţitoare în faţa ameninţării cu dezvăluirea unei asemenea taine?

— Dezvăluirea unei asemenea taine! Ah, iată unde dumneata nu ţii seama de logică! Cum! Îţi închipui oare că dacă i-aş fi făcut regelui o asemenea destăinuire, aş mai fi în viaţă la ceasul ăsta?

— Dar nu sunt nici zece minute de când te aflai la rege.

— Aşa-i. N-ar fi avut timp să mă ucidă; ar fi avut însă timp să mă lege cobză şi să mă arunce într-o gherlă. Hei, mai mult şir în judecăţile noastre, ce dracu!

Datorită acestei expresii muşchetăreşti, uitată de un om care nu se uita niciodată pe sine, Fouquet înţelese până la ce grad de enervare ajunsese calmul şi atât de stăpânitul episcop de Vannes. Se înfioră.

— Şi apoi — reluă acesta din urmă, după ce se potoli — aş mai fi eu omul care sunt, aş mai fi eu un prieten cu adevărat,

dacă te-aş expune, când regele te urăşte şi aşa, unui simţământ încă şi mai aprig al tânărului monarh? Că l-ai jefuit, nu-i nimic; că i-ai râvnit iubita, treacă-meargă; dar să-i ţii în mână coroana şi slava, haidade! Ar fi în stare să-ţi smulgă inima din piept chiar cu propriile-i mâini!

— Nu l-ai lăsat să bănuiască nimic în legătură cu acest secret?

— Aş fi înghiţit mai curând toate otrăvurile pe care Mitridate le-a băut timp de douăzeci de ani, ca să încerce să nu mai moară.

— Ce-ai făcut, atunci?

— Ah, am ajuns şi la asta! Mi se pare că am izbutit să-ţi stârnesc oarecare interes, monseniore. Mă asculţi mereu, nu-i aşa?

— Dacă te ascult! Vorbeşte.

Aramis făcu înconjurul odăii, se încredinţă că peste tot era linişte şi că nu trăgea nimeni cu urechea, apoi se reîntoarse lângă fotoliul în care Fouquet aştepta, cu nerăbdarea cea mai mare, destăinuirile lui.

— Am uitat să-ţi spun — reluă el, adresându-se lui Fouquet care-l asculta cu atenţia încordată — am uitat să-ţi vorbesc despre o însuşire foarte importantă a celor doi gemeni: anume că Dumnezeu i-a făcut să semene atât de mult unul cu altul, încât numai el, dacă i-ar chema dinaintea tribunalului său, ar putea să-i deosebească pe unul de celălalt. Mama lor n-ar putea s-o facă.

— Să fie cu putinţă? exclamă Fouquet.

— Aceeaşi nobleţe în trăsături, aceeaşi legănare în umblet, aceeaşi înălţime, acelaşi glas!

— Dar gândurile? Dar deşteptăciunea? Dar cunoaşterea vieţii?

— Oh, în privinţa asta se deosebesc, monseniore! Da, căci prizonierul de la Bastilia îi e cu mult superior fratelui său şi dacă, din închisoare, această biată victimă s-ar urca pe tron, Franţa nu va fi cunoscut, de când există ea, un stăpân mai puternic prin geniul, ca şi prin nobleţea caracterului său.

O clipă, Fouquet îşi lăsă fruntea, îngreuiată de acest imens secret, să-i cadă în palme. Aramis se apropie de dânsul:

— Mai e o deosebire — îi spuse el, continuându-şi opera de ispitire — o deosebire importantă pentru dumneata,

monseniore, între cei doi gemeni, fiii lui Ludovic al XIII-lea: aceea că cel venit pe urmă nu-l cunoaşte pe domnul Colbert.

Fouquet îşi ridică numaidecât faţa palidă şi încremenită. Săgeata nimerise nu în inimă, ci drept în creier.

— Te înţeleg — zise el către Aramis — îmi propui o conspiraţie.

— Aproape.

— Una din acele încercări care, după cum spuneai dumneata însuţi la începutul acestei convorbiri, pot schimba soarta imperiilor.

— Şi a intendenţilor superiori; da, monseniore.

— Într-un cuvânt, îmi propui o substituire? Să-l pun pe fiul lui Ludovic al XIII-lea care se află astăzi în închisoare, în locul fiului lui Ludovic al XIII-lea care doarme în acest moment în camera lui Morfeu?

Aramis zâmbi cu sinistra fluturare a gândului său sinistru.

— Fie! murmură el.

— Dar — zise Fouquet după o clipă de tăcere — nu te gândeşti că această faptă politică e de natură să stârnească vânzolire în tot regatul şi că, pentru a smulge acest copac cu rădăcini adânci, care se numeşte un rege, pentru a-l înlocui cu altul, pământul nu se va întări niciodată atât de bine în jurul lui, încât să poată ţine piept vântului rămas de la vechea furtună şi clătinărilor pricinuite de mărimea lui însăşi?

Aramis continua să zâmbească.

— Gândeşte-te — urmă Fouquet, înflăcărându-se cu acea putere a talentului ce formulează un plan şi-l face să rodească în câteva secunde şi cu acea privire cuprinzătoare ce întrevede toate consecinţele şi îmbrăţişează toate rezultatele — gândeşte-te că va trebui să avem în jurul nostru nobilimea, clerul, starea a treia; a-l îndepărta pe Prinţul domnitor, a tulbura printr-un groaznic scandal mormântul lui Ludovic al XIII-lea, a pierde viaţa şi cinstea unei femei, Ana de Austria, viaţa şi liniştea altei femei, Maria-Tereza şi după ce totul se va sfârşi, dacă se va sfârşi...

— Nu te înţeleg — zise Aramis cu răceală. Nu e nici un cuvânt de folos în tot ce-ai spus până acum.

— Cum! făcu ministrul surprins. Nu te gândeşti şi la partea practică, tocmai un om ca dumneata? Te mărgineşti la bucuriile copilăreşti ale unei iluzii politice şi nesocoteşti sorţii de izbândă, adică realitatea? E cu putinţă?

— Prietene — răspunse Aramis accentuând acest cuvânt cu un fel de familiaritate dispreţuitoare — cum face Dumnezeu ca să-l aşeze în tron pe un rege, în locul altuia?

— Dumnezeu? strigă Fouquet. Dumnezeu îi dă un ordin agentului său, care-l ridică pe cel osândit, îl dă la o parte şi-l aşază pe învingător în tronul devenit gol. Dar uiţi că acest agent se numeşte moartea? Oh, Doamne, domnule d'Herblay, nu cumva te gândeşti să...?

— Nu e vorba de asta, monseniore. Într-adevăr, dumneata mergi prea departe. Cine îţi spune că trebuie să fie omorât Ludovic al XIV-lea? Cine îţi spune că trebuie să urmezi pilda lui Dumnezeu în felul cum îşi îndeplineşte el vrerile? Nu. Eu voiam să-ţi spun că Dumnezeu face totul fără zarvă, fără să se simtă, fără să se vadă nimic şi că oamenii călăuziţi de Dumnezeu izbândesc ca şi el în treburile lor, în ceea ce încearcă, în ceea ce fac.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun, prietene — reluă Aramis, dând cuvântului prietene aceeaşi intonaţie ca şi adineauri, când îl rostise pentru prima dată — vreau să spun că, dacă s-a produs vreo zarvă, vreun ţipăt, vreo bruftuluială, în înlocuirea regelui cu prizonierul său, te invit să mi-o dovedeşti.

— Ce-ai spus? exclamă Fouquet, mai alb decât batista cu care îşi ştergea fruntea. Zici că...?

— Du-te în camera regelui — răspunse Aramis foarte liniştit — şi te invit să bagi de seamă, dumneata care cunoşti misterul, că prizonierul de la Bastilia doarme acum în patul fratelui său.

— Şi regele? strigă Fouquet, cuprins de groază la auzul tuturor acestora.

— Care rege? rosti Aramis cu tonul său cel mai mieros. Acela care te urăşte, sau acela care te iubeşte?

— Regele... de ieri...?

— Regele de ieri? Fii liniştit, s-a dus să ia, la Bastilia, locul în care victima lui a stat prea multă vreme.

— Dumnezeule! Şi cine l-a condus acolo?

— Eu.

— Dumneata?

— Da şi în chipul cel mai simplu. L-am răpit astă-noapte şi în timp ce el cobora în beznă, celălalt se ridica la lumină. Cred

că asta n-a stârnit nici un zgomot. Un fulger fără trăsnet, aşa ceva nu trezeşte pe nimeni din somn.

Fouquet scoase un icnet surd, ca şi cum ar fi primit o lovitură nevăzută, şi, apucându-se de cap cu amândouă mâinile crispate, murmură:

— Ai făcut dumneata asta?

— Cu destulă îndemânare. Nu găseşti?

— L-ai detronat pe rege? L-ai închis?

— Gata!

— Şi asta s-a întâmplat aici, la Vaux?

— Aici, la Vaux, în camera lui Morfeu. N-a fost construită oare tocmai în vederea unui asemenea act?

— Şi când s-a petrecut totul?

— Astă-noapte.

— Astă-noapte?

— Între ceasurile douăsprezece şi unu.

Fouquet făcu o mişcare, ca şi cum ar fi vrut să se arunce asupra lui Aramis; dar se stăpâni.

— La Vaux! În casa mea!... rosti el cu o voce înăbuşită.

— Cred că da. Acum, mai ales, e casa dumitale, dat fiind că domnul Colbert nu ţi-o mai poate fura.

— Aşadar, sub acoperişul meu s-a înfăptuit această crimă!

— Această crimă? făcu Aramis cu uimire.

— Această crimă îngrozitoare! adăugă Fouquet, aprinzându-se din ce în ce mai tare. Această crimă mai înfiorătoare ca un asasinat, această crimă care-mi pătează pentru totdeauna numele şi mă face odios în faţa posterităţii.

— Hei, dumneata delirezi, domnule — răspunse Aramis cu un glas tulburat. Vorbeşti prea tare: ia seama!

— Voi striga şi mai tare, ca să mă audă tot universul!

— Domnule Fouquet, ia seama!

Fouquet se întoarse către prelat, care-l străpungea cu privirea.

— Da — zise el — m-ai dezonorat săvârşind această trădare, această nelegiuire asupra oaspetelui meu, asupra celui care se odihnea liniştit în casa mea! Oh, nenorocire mie!

— Nenorocire celui care se gândea, sub acoperişul dumitale, să te ruineze, să-ţi ia viaţa! Ai uitat asta?

— Era oaspetele meu, mi-era rege!

Aramis se ridică în picioare, cu ochii înroşiţi, cu gura tremurându-i.

— Am oare de-a face cu un nebun? zise el.

— Ai de-a face cu un om cinstit.

— Cu un smintit!

— Un om care te va opri să-ţi duci nelegiuirea până la capăt!

— Eşti smintit!

— Un om care mai curând va muri, care mai curând te va ucide, decât să te lase să-i necinsteşti numele.

Şi Fouquet se repezi la spada sa, aşezată de d'Artagnan la capul patului, strângând cu hotărâre în mână strălucitoarea lamă de oţel. Aramis îşi încruntă sprâncenele şi îşi strecură o palmă la piept, ca şi cum ar fi căutat acolo o armă. Această mişcare nu-i scăpă lui Fouquet. Nobil şi mândru în mărinimia lui, aruncă spada cât colo; aceasta se rostogoli până la picioarele patului; apoi, apropiindu-se de Aramis şi punându-şi braţul dezarmat pe umărul lui, îi spuse:

— Domnule, mi-ar plăcea să mor aci, spre a nu supravieţui ocării mele, şi, dacă îmi mai păstrezi o fărâmă de prietenie, te rog, ucide-mă.

Aramis rămase tăcut şi nemişcat.

— Nu răspunzi nimic?

Aramis ridică faţa încet şi o flacără a speranţei se reaprinse treptat în ochii lui.

— Gândeşte-te, monseniore, la tot ce ne aşteaptă — zise el. Această dreptate odată făcută, regele va trăi încă, dar întemniţarea lui îţi va fi scăpat viaţa.

— Da — răspunse Fouquet — poate că dumneata ai lucrat în interesul meu, dar nu pot să-ţi primesc serviciul. Totuşi, nu vreau să te pierd. Vei părăsi numaidecât această casă.

Aramis îşi înăbuşi un fulger ce-i ţâşnea din inima-i zdrobită.

— Sunt ospitalier pentru toată lumea — adăugă Fouquet cu o nespusă măreţie. Nu vei fi sacrificat nici dumneata, după cum nu va fi nici acela a cărui pierdere ai pus-o la cale.

— Dar dumneata vei fi — zise Aramis cu o intonaţie seacă şi profetică — dumneata vei fi, vei fi pierdut!

— Primesc această prorocire, domnule d'Herblay; dar nimic nu vă va opri din drum. Vei părăsi Vaux, vei părăsi Franţa; îţi dau patru ceasuri ca să poţi scăpa de mânia regelui.

— Patru ceasuri? zise Aramis, rânjind cu neîncredere.

— Pe cinstea lui Fouquet! Nimeni nu va porni pe urmele dumitale înainte de acest răgaz. Vei avea deci patru ceasuri câştigate faţă de cei pe care regele îi va trimite după dumneata.

— Patru ceasuri! repetă Aramis roşu ca focul.

— E mai mult decât îţi trebuie ca să te îmbarci şi să ajungi la Belle-Isie, pe care ţi-o ofer ca refugiu.

— Ah — murmură Aramis.

— Belle-Isle e pentru dumneata, după cum Vaux e pentru rege. Pleacă, d'Herblay, pleacă; atât cât voi trăi eu, nu se va atinge nimeni nici de un fir de păr din capul dumitale.

— Mulţumesc! zise Aramis cu o sumbră ironie.

— Pleacă dar şi dă-mi mâna, pentru ca amândoi să ne împlinim vrerile: dumneata să-ţi salvezi viaţa, eu să-mi salvez onoarea.

Aramis îşi retrase de la sân palma pe care şi-o vârâse acolo. Era înroşită de sânge: îşi sfârtecase pieptul cu unghiile, ca pentru a-şi pedepsi trupul acesta ce făurise atâtea planuri, mai zadarnice, mai nebuneşti, mai pieritoarc decât însăşi viaţa omului. Lui Fouquet îi fu groază, îi fu milă: întinse braţele către Aramis.

— Nu aveam nici o altă armă la mine — murmură acesta, sălbatic şi cumplit ca umbra Didonei.

Apoi, fără a atinge mâna lui Fouquet, îşi întoarse ochii şi făcu doi paşi înapoi. Ultimele lui cuvinte erau un blestem; ultimul său gest fu anatema pe care mâna lui roşie o aruncă asupra lui Fouquet, stropindu-l în faţă cu câteva picături de sânge. Şi amândoi ieşiră în goană din cameră, pornind pe scara secretă ce ducea la curţile dinlăuntru.

Fouquet porunci să fie înhămaţi cei mai buni cai, iar Aramis se opri la capătul scării ce ducea la camera lui Porthos. Stătu îndelung pe gânduri, în timp ce trăsura lui Fouquet ieşea în galop din curtea castelului.

— Să plec singur?... se întreba Aramis. Să-l previn pe prinţ?... Oh, furie!... Să-l previn pe prinţ şi pe urmă ce fac? Să plec cu el?... Să târăsc după mine această mărturie acuzatoare?... Război?... Un război civil neîndurător?... Fără mijloace, vai!... Cu neputinţă!... Ce va face el fără mine?... Oh, fără mine, se va prăbuşi ca şi mine... Cine ştie?... Fa-că-se voia destinului!... A fost osândit, să rămână osândit!... Dumnezeu!... Diavol!... Sumbră şi batjocoritoare putere ce se numeşte geniu omenesc, nu eşti decât o adiere, mai searbădă şi mai vană decât

vântul lovind în munţi; ţi se spune noroc, dar nu eşti nimic; cuprinzi totul cu suflarea ta, mişti pietrele din loc, munţii chiar, apoi deodată te frângi în faţa unei cruci de lemn uscat, în dosul căreia se află o altă putere nevăzută... pe care tu o tăgădui poate, dar care se răzbună pe tine şi te striveşte fără a-ţi face măcar cinstea de a-ţi spune cum se numeşte!... Pierdut!... Sunt pierdut!... Ce să fac?... Să mă duc la Belle-Isle?... Da. Şi Porthos care va rămâne aici şi va vorbi şi va spune totul! Porthos care va avea de suferit, poate!... Nu vreau ca Porthos să sufere. E unul dintre membrii ordinului meu: durerea lui e şi a mea. Porthos va pleca împreună cu mine, Porthos va împărtăşi soarta mea. Trebuie!

Şi Aramis, temându-se să nu întâlnească pe cineva căruia această grabă să-i dea de bănuit, urcă scara fără să fie văzut de nimeni.

Porthos, abia reîntors de la Paris, dormea dus, ca un om fără nici o povară pe inimă. Trupul lui gigantic uitase oboseala, în mintea lui nu stăruia nici un gând. Aramis intră încet ca o umbră şi atinse cu mâna-i tremurândă umărul uriaşului.

— Haide — strigă el — haide, Porthos, haide!

Porthos se supuse, se ridică, îşi deschise ochii, înainte de a-şi dezmorţi spiritul.

— Plecăm — zise Aramis.

— Ah! făcu Porthos.

— Plecăm călări şi vom goni mai tare ca niciodată.

— Ah! repetă Porthos.

— Îmbracă-te, prietene.

Şi-l ajută pe uriaş să se îmbrace, îndesându-i în buzunare aur şi diamante.

În timp ce se îngrijise de toate acestea, un zgomot uşor îi atrase atenţia. D'Artagnan îl privea prin deschizătura uşii. Aramis tresări.

— Ce dracu faceţi atât de tulburaţi? strigă muşchetarul.

— Sst! şuşoti Porthos.

— Plecăm într-o misiune — adăugă episcopul.

— Sunteţi fericiţi! zise muşchetarul.

— Eh! răspunse Porthos. Sunt obosit; aş fi vrut mai bine să dorm; dar de, serviciul regelui!...

— L-ai văzut cumva pe domnul Fouquet? îl întrebă Aramis pe d'Artagnan.

— Da, în trăsură, adineauri.

— Şi ce ţi-a spus?
— Mi-a spus adio.
— Atâta tot?
— Ce altceva ai fi vrut să-mi spună? De când aţi reintrat toţi în favoarea regelui, eu nu mai însemn nimic!
— Ascultă — îi spuse Aramis îmbrăţişându-l — zilele tale bune s-au întors din nou; nu vei mai avea motive să pizmuieşti pe nimeni.
— Ei, zău!
— Îţi prezic pentru azi o întâmplare ce-ţi va întări şi mai mult poziţia.
— Adevărat?
— Ştii doar că eu sunt la curent cu toate veştile.
— Oh, da!
— Haide, Porthos, eşti gata? Pornim!
— Pornim!
— Să-l îmbrăţişăm pe d'Artagnan.
— La dracu!
— Şi caii?
— Nu le ducem lipsa aici. Îl vrei pe-al meu?
— Nu; Porthos îşi are grajdul lui. Adio! Adio!
Şi cei doi fugari se urcară pe cai sub ochii căpitanului de muşchetari, care-i ţinu scara lui Porthos şi care îşi însoţi din ochi prietenii până când aceştia se pierdură în zare. "În oricare altă împrejurare — gândi în sinea lui gasconul — aş fi spus că oamenii ăştia fug de ceva; astăzi, însă, politica s-a schimbat mult, în aşa fel încât asta se numeşte acum a pleca în misiune. Tot ce se poate. Noi să ne întoarcem la treburile noastre." Şi porni, cu un pas de filozof, spre odaia lui.

Capitolul XXV
Cum erau respectate consemnele la Bastilia

Fouquet alerga în goana cailor. Pe drum se gândea mereu cu groază la cele ce-i auziseră urechile. "Ce trebuie să fi fost în tinereţea lor aceşti oameni formidabili — îşi spunea el — dacă şi acum, la o vârstă înaintată, sunt în stare să mai facă asemenea planuri şi să le aducă la îndeplinire fără şo-văire!" Uneori se întreba dacă tot ceea ce-i spusese Aramis nu era un vis, dacă

toată povestea nu era o cursă întinsă pentru el şi dacă, ajungând la Bastilia, n-avea să găsească acolo un ordin de arestare ce-l va trimite să stea alături de regele detronat.

Cu aceste gânduri în cap, lăsă câteva ordine scrise şi închise cu peceţi, pe drum, în timp ce se schimbau caii. Aceste ordine se adresau lui d'Artagnan şi tuturor comandanţilor de gărzi a căror credinţă nu putea fi pusă la îndoială. "În acest chip — îşi spuse Fouquet — prizonier sau nu, îmi voi fi făcut datoria în numele onoarei. Ordinele nu vor ajunge decât după mine, dacă nu mă voi întoarce liber, astfel că ei nu vor avea timp să le rupă peceţile şi le voi putea lua înapoi. Dacă întârzii, înseamnă că mi s-a întâmplat o nenorocire. Atunci voi fi luat măsurile de trebuinţă, pentru mine şi pentru rege." Pregătit în felul acesta, ajunse în faţa porţilor Bastiliei. Ministrul făcuse câte cinci leghe şi jumătate pe ceas.

Ceea ce nu i se întâmplase niciodată lui Aramis, i se întâmplă acum lui Fouquet la Bastilia. Domnul Fouquet îşi spuse în zadar numele, încercă în zadar să se facă recunoscut — nu fu lăsat deloc să intre. Rugându-se, ameninţând, poruncind, înduplecă o strajă să-i dea de veste unui subofiţer, care îl preveni, la rându-i, pe major. Cât despre guvernator, pe el nici vorbă nu putea fi să-l tulbure pentru atâta lucru.

Fouquet, în trăsură, la poarta închisorii, stătea ca pe ghimpi şi aştepta întoarcerea subofiţerului, care se ivi, în sfârşit, cu o înfăţişare destul de posacă.

— Ei bine — îl întrebă Fouquet nerăbdător — ce-a spus majorul?

— Ei bine, *domnule* — răspunse ostaşul — domnul major mi-a râs în nas. Mi-a spus că domnul Fouquet e la Vaux şi chiar de-ar fi la Paris, domnul Fouquet nu se scoală niciodată la o oră ca asta.

— La dracu, sunteţi o cireadă de neisprăviţi! strigă ministrul coborând din trăsură.

Şi, mai înainte ca subofiţerul să fi avut timp să închidă poarta, Fouquet se strecură prin deschizătură şi porni spre curte, în pofida strigătelor soldatului, care chema ajutor. Fouquet mergea înainte, fără să ţină seama de strigătele acestui om, care, ajungându-l din urmă, i se adresă santinelei de la poarta a doua:

— Ai grijă, ai grijă, santinelă!

Paznicul îşi înfipse suliţa în pieptul ministrului, dar acesta, voinic şi îndemânatic, stăpânit de mânie cum era, smulse suliţa din mâinile soldatului şi-l îmbrânci cât colo. Subofiţerul, care se apropiase prea mult, îşi primi şi el porţia lui; amândoi scoteau nişte răcnete atât de furioase, încât, la auzul acestui tărăboi, ieşi tot primul corp de gardă din postul cei mai înaintat. Printre soldaţi se găsi unul care-l recunoscu pe ministru şi strigă:

— Monseniore!... Ah, monseniore!... Hei, opriţi-vă!

Şi-i opri tocmai la timp pe soldaţii care se pregăteau să-şi răzbune camarazii.

Fouquet porunci să i se deschidă poarta; i se ceru însă consemnul. Ordonă atunci să i se dea de veste guvernatorului; dar acesta auzise toată larma de la poartă şi, în fruntea unui pichet de douăzeci de oameni, alergă, urmat de major, la faţa locului, crezând că s-a produs un atac împotriva Bastiliei. Baisemeaux îl recunoscu şi el pe Fouquet şi îşi lăsă în jos spada pe care o ţinea ridicată.

— Ah, monseniore — se bâlbâi el — vă cerem iertare!...

— Domnule — zise ministrul aprins la faţă şi plin de sudoare — trebuie să-ţi adresez laudele mele: serviciul dumitale merge foarte bine!

Baisemeaux păli, crezând că aceste cuvinte erau spuse în batjocură şi că ele prevesteau cine ştie ce furie oarbă. Dar Fouquet se linişti repede şi chemă cu un semn santinela şi pe subofiţerul lovit, care se frecau la umeri.

— Paznicul va primi douăzeci de pistoli — zise el — iar ofiţerul cincizeci. Felicitările mele, domnilor; îi voi vorbi regelui despre dumneavoastră. Acum, vino cu mine, Baisemeaux.

Şi, într-un murmur de mulţumire generală, porni cu guvernatorul spre Guvernământ.

Baisemeaux tremura într-una, de ruşine şi de teamă. Vizita lui Aramis, în zorii zilei, i se părea acum plină de consecinţe, în faţa cărora un funcţionar ca el avea de ce să se sperie. Dar fu cu totul altceva când Fouquet, cu o voce seacă şi cu o privire poruncitoare, îl întrebă:

— Domnule, l-ai văzut în dimineaţa aceasta pe domnul d'Herblay?

— Da, monseniore.

— Ei bine, domnule, nu te-ai îngrozit de crima al cărei complice te-ai făcut?

"Am păţit-o!" îşi spuse în sinea lui Baisemeaux. Apoi, cu glas tare:

— Despre ce crimă e vorba, monseniore?

— Ai avea de ce să fii sfâşiat în bucăţi, domnule, bagă de seamă! Dar acum nu e timp pentru mânie. Condu-mă repede la prizonier!

— La care prizonier? bâigui Baisemeaux înfiorat.

— Te faci că nu ştii, hai! De altminteri e poziţia cea mai bună. Într-adevăr, dacă ai mărturisi o asemenea complicitate, s-ar termina cu dumneata. De aceea, vreau să cred că chiar nu ştii nimic.

— Vă rog, monseniore...

— Bine. Condu-mă la prizonier.

— La Marchiali?

— Cine-i acest Marchiali?

— E deţinutul adus azi-dimineaţă de domnul d'Herblay.

— Şi se numeşte Marchiali? zise ministrul, tulburat în convingerile sale de naiva încredere a lui Baisemeaux.

— Da, monseniore, sub acest nume a fost înscris în registru.

Fouquet privi până în fundul sufletului lui Baisemeaux şi citi acolo, cu acea obişnuinţă pe care le-o dă oamenilor exercitarea puterii, o sinceritate desăvârşită. De altfel, cercetând numai un minut această fizionomie, cum ar fi putut să creadă că Aramis şi-ar fi luat tocmai un astfel de părtaş?

— E — îl întrebă el pe guvernator — deţinutul pe care domnul d'Herblay l-a luat cu sine alaltăieri?

— Da, monseniore.

— Şi pe care l-a adus înapoi azi-dimineaţă? adăugă numaidecât Fouquet, care înţelese dintr-o dată mecanismul planului lui Aramis.

— Acela e, da, monseniore.

— Şi zici că se numeşte Marchiali?

— Marchiali. Dacă monseniorul a venit aici ca să-l ia, cu atât mai bine; căci tocmai voiam să mă plâng de felul cum se poartă.

— Dar ce face?

— De azi-dimineaţă mă nemulţumeşte foarte mult; are nişte izbucniri de furie de-ai crede că dărâmă toată Bastilia cu răcnetele lui.

— Am să te scap de el, într-adevăr — zise Fouquet.

— Ah, cu atât mai bine!

— Du-mă la celula lui.

— Monseniorul va binevoi să-mi arate ordinul...

— Ce ordin?

— Un ordin din partea regelui.

— Aşteaptă să-ţi semnez unul.

— Nu va fi de ajuns, monseniore; îmi trebuie ordinul regelui.

Fouquet luă un aer iritat.

— Dumneata — zise el — care eşti atât de scrupulos când e vorba să le dai drumul deţinuţilor, arată-mi, te rog, ordinul prin care l-ai eliberat pe acesta.

Baisemeaux îi arătă ordinul de punere în libertate a lui Seldon.

— Ei bine — zise Fouquet — dar Seldon nu e Marchiali!

— Însă Marchiali n-a fost pus în libertate, monseniore; el e aici.

— După ce-ai spus că domnul d'Herblay l-a luat şi l-a adus înapoi.

— N-am spus eu asta.

— Ai spus-o atât de bine, încât se pare că te mai aud încă.

— M-a luat gura pe dinainte.

— Domnule Baisemeaux, ia seama!

— N-am de ce să mă tem, monseniore, sunt în regulă.

— Îndrăzneşti să spui asta?

— Aş spune-o şi în faţa unui apostol. Domnul d'Herblay mi-a adus un ordin de eliberare a lui Seldon şi Seldon a fost eliberat.

— Eu îţi spun însă că Marchiali a fost scos de la Bastilia.

— Trebuie să-mi dovediţi asta, monseniore.

— Lasă-mă să-l văd.

— Monseniore, cine cârmuieşte în acest regat ştie foarte bine că nimeni nu intră la deţinuţi fără un ordin special al regelui.

— Domnul d'Herblay a intrat totuşi.

— Ceea ce rămâne de dovedit, monseniore.

— Domnule Baisemeaux, încă o dată, dă-ţi seama de ceea ce spui!

— Actele sunt aici.

— Domnul d'Herblay a căzut.

— A căzut domnul d'Herblay? Cu neputinţă!

— Vezi dar că te-a ademenit.

— Ceea ce mă ademeneşte, monseniore, e numai serviciul regelui; îmi fac datoria; arătaţi-mi un ordin de la rege şi veţi intra.

— Uite ce, domnule guvernator, ai cuvântul meu că, dacă mă laşi să intru la deţinut, îţi voi da în aceeaşi clipă un ordin al regelui.

— Daţi-mi-l acum, monseniore.

— Iar dacă refuzi, voi pune să fii arestat pe loc, împreună cu toţi ofiţerii dumitale.

— Înainte de a săvârşi această violenţă, monseniore — zise Baisemeaux foarte palid — gândiţi-vă că noi nu ne supunem decât ordinelor regelui şi că vă va fi mai uşor să abţineţi unul pentru a-l vedea pe domnul Marchiali, decât să obţineţi unul pentru a-mi face atâta rău, mie, nevinovatul.

— E adevărat, e adevărat! strigă Fouquet furios. Ei bine, domnule Baisemeaux — adăugă el cu o voce răsunătoare, trăgându-l mai aproape pe nenorocit — ştii de ce ţiu atât de mult să vorbesc cu acest deţinut?

— Nu, monseniore şi fiţi bun a observa cât de tare mă speriaţi: tremur de spaimă; uite, am să leşin.

— Ai să leşini cu totul numaidecât, domnule Baisemeaux, când mă voi reîntoarce aici cu zece mii de oameni şi cu treizeci de tunuri.

— Dumnezeule! S-ar zice că monseniorul şi-a pierdut minţile!

— Când voi răscula împotriva dumitale şi a tunurilor dumitale blestemate tot poporul Parisului, sfărâmându-ţi porţile şi punând să fii spânzurat de crenelurile turnului cel mare.

— Monseniore, monseniore, îndurare!

— Îţi dau zece minute să te hotărăşti — adăugă Fouquet cu o voce potolită. Uite, mă aşez aici, în acest fotoliu şi aştept. Dacă în zece minute tot te mai încăpăţânezi, plec şi n-ai decât să mă crezi nebun cât îţi va plăcea, dar vei vedea dumneata!

Baisemeaux bătu din picior ca un om adus la deznădejde, dar nu răspunse nimic. Ceea ce văzând, Fouquet luă o pană, o înmuie în cerneală şi scrise:

"Ordin către domnul staroste al neguţătorilor, de a strânge garda burgheză şi de a porni asupra Bastiliei, pentru slujirea regelui."

Baisemeaux dădu din umeri; Fouquet mai scrise unul:

"Ordin către domnul duce de Bouillon şi către domnul prinţ de Condé, să ia comanda elveţienilor şi a gărzilor şi să pornească asupra Bastiliei, pentru slujirea maiestăţii sale..."

Baisemeaux căzu pe gânduri; Fouquet scrise iar:

"Ordin către orice soldat şi către orice burghez sau gentilom, de a urmări şi a prinde, oriunde s-ar găsi, pe cavalerul d'Herblay, episcop de Vannes şi pe complicii lui, care sunt: 1. Domnul Baisemeaux, guvernatorul Bastiliei, învinuit de crimele de trădare, răzvrătire şi lezmajestate..."

— Opriţi-vă, monseniore! strigă Baisemeaux. Nu înţeleg absolut nimic din toate acestea; dar atâtea nenorociri, chiar de-ar fi dezlănţuite de nebunie, ne pot ajunge până în două ceasuri şi regele, care mă va judeca, va vedea dacă am făcut bine sau rău, călcând consemnul în faţa unor asemenea catastrofe. Haideţi la turn, monseniore; am să vi-l arăt pe Marchiali.

Fouquet ieşi valvârtej din cameră, urmat de Baisemeaux, care-şi ştergea sudoarea rece ce-i năpădise fruntea.

— Ce groaznică dimineaţă! bolborosea acesta. Ce pacoste!

— Mai repede! îl sili Fouquet.

Baisemeaux îi făcu semn temnicerului cu cheile să meargă înaintea lor. Se temea de însoţitorul său. Fouquet băgă de seamă.

— Nu umbla cu copilării! îi spuse el pe un ton aspru. Lasă-l aici pe acest om, ia cheile dumneata însuţi şi arată-mi drumul. Nimeni, înţelegi, nu trebuie să afle ce se va petrece aici!

— Ah! făcu Baisemeaux, nehotărât.

— Iar? strigă Fouquet. Bine, mai spune o dată nu şi am să plec din Bastilia pentru a duce eu însumi acolo unde trebuie ordinele pe care le-am scris.

Baisemeaux lăsă capul în jos, luă cheile şi porni cu ministrul pe scara ce ducea la turn. Pe măsură ce urcau prin această spirală ameţitoare, anumite murmure înăbuşite deveneau strigăte desluşite, apoi groaznice blesteme.

— Ce se aude acolo? întrebă Fouquet.

— E Marchiali al vostru — răspunse guvernatorul. Iată cum urlă nebunii!

Şi îşi însoţi acest răspuns cu o clipire din ochi plină mai mult de aluzii jignitoare, decât de respect faţă de Fouquet. Acesta se cutremură. Într-unul din aceste urlete, mai groaznic decât celelalte, recunoscu glasul regelui. Se opri în capul scării şi luă cheile din mâna guvernatorului. Baisemeaux crezu că nebunul cel nou are de gând să-i zdrobească ţeasta cu una din aceste chei.

— Ah — zise el — domnul d'Herblay nu mi-a vorbit despre asta.

— Cheile! strigă Fouquet, smulgându-i-le din mână. Care-i aceea de la uşa pe care vreau s-o deschid?

— Asta.

Un răcnet îngrozitor, urmat de o lovitură puternică în uşă se rostogoli cu un ecou prelung pe scară.

— Retrage-te! îi spuse Fouquet lui Baisemeaux pe un ton ameninţător.

— Nici nu vreau altceva — murmură acesta. Iată doi turbaţi care se vor găsi faţă în faţă. Unul îl va sfâşia pe celălalt, sunt sigur de asta.

— Pleacă! repetă Fouquet. Dacă vei pune piciorul pe această scară înainte de a te chema eu, află că vei lua locul celui mai nenorocit dintre deţinuţii Bastiliei.

— Aş muri de m-aş vedea într-o asemenea stare! bolborosi Baisemeaux, retrăgându-se cu paşi împleticiţi.

Ţipetele deţinutului se auzeau din ce în ce mai tari. Fouquet aşteptă până când Baisemeaux coborî scara. Apoi vârî cheia în prima broască. Atunci abia auzi limpede glasul înăbuşit al regelui, care striga:

— Ajutor! Sunt regele! Ajutor!

Cheia de la uşa a doua nu era aceeaşi de la prima uşă. Fouquet a trebuit să caute mult în verigă. În acest timp, regele, nebun, smintit, apucat, ţipa cât îl ţinea gura:

— Domnul Fouquet m-a adus aici! Scăpaţi-mă de domnul Fouquet! Eu sunt regele! Ajutor regelui, împotriva lui Fouquet!

Aceste strigăte îi sfâşiau inima ministrului. Ele erau urmate de bufnituri îngrozitoare date în uşă cu scaunul acela de care regele se slujea ca de un berbece. Fouquet găsi, în sfârşit, cheia de care avea nevoie. Regele ajunsese la capătul puterilor: nu mai striga, răcnea.

— Moarte lui Fouquet! urla el. Moarte sceleratului Fouquet!

În acea clipă, uşa se deschise.

Capitolul XXVI
Recunoştinţa Regelui

Cei doi bărbaţi, care dădeau să se repeadă unul asupra celuilalt, se opriră deodată, când se văzură şi scoaseră un strigăt de groază.

— Ai venit să mă asasinezi, domnule? rosti regele recunoscându-l pe Fouquet.

— Regele în acest hal! murmură ministrul.

Nimic mai înspăimântător, într-adevăr, decât înfăţişarea tânărului Prinţ în clipa când Fouquet dădu cu ochii de el. Hainele îi erau în zdrenţe; cămaşa, descheiată şi sfâşiată, sugea în acelaşi timp şi sudoarea şi sângele ce-i curgeau pe pieptul şi de-a lungul braţelor pline de răni. Cu privirea rătăcită, palid, cu spume la gură, cu părul vâlvoi, Ludovic al XIV-lea prezenta imaginea cea mai vie a deznădejdii, a spaimei şi a foamei, întrunite într-o singură statuie. Fouquet fu atât de mişcat, atât de tulburat, încât alergă spre rege cu braţele deschise şi cu lacrimi în ochi. Ludovic ridică asupra ministrului ciozvârta de lemn de care se folosise în furiile lui.

— Ei bine — zise Fouquet cu o voce tremurătoare — nu-l mai recunoaşteţi pe cel mai credincios prieten al maiestăţii voastre?

— Prieten, dumneata? răspunse Ludovic cu o scrâşnire din dinţi în care se desluşeau ura şi setea cumplită de răzbunare.

— Un slujitor respectuos — adăugă Fouquet, căzând în genunchi.

Regele lăsă să-i cadă arma. Fouquet se apropie, îi sărută genunchii şi îl cuprinse cu înduioşare în braţe.

— Regele meu! Copile! rosti el. Cât trebuie să fi suferit! Ludovic, venindu-şi în fire în urma acestei schimbări a lucrurilor, se privi de sus până jos şi, ruşinat de halul în care se afla, ruşinat de nebunia lui, ruşinat de ocrotirea pe care o primea, se trase înapoi. Fouquet nu înţelese această mişcare. El

nu-şi dădu seamă că mândria regelui nu-l va ierta niciodată de a fi fost martorul unei atari slăbiciuni.

— Veniţi, sire, sunteţi liber — zise el.

— Liber? rosti regele. Oh, îmi redai libertatea, după ce ai avut îndrăzneala să ridici mâna asupra mea?

— Nu puteţi crede una ca asta! strigă Fouquet cu amărăciune. Nu puteţi crede că aş avea vreo vină în toată această întâmplare!

Şi vorbind repede, cu multă căldură chiar, îi povesti toată intriga ale cărei amănunte se cunosc.

În timpul cât ţinu povestirea, Ludovic trecu prin cele mai chinuitoare frământări şi povestirea o dată încheiată, grozăvia primejdiei prin care trecuse îl lovi mai mult încă decât însemnătatea secretului cu privire la fratele său geamăn.

— Domnule — zise el deodată către Fouquet — această dublă naştere e o minciună; cu neputinţă ca dumneata să te fi lăsat înşelat de aşa ceva!

— Sire!

— E cu neputinţă, îţi spun, să fie pusă la îndoială onoarea, virtutea mamei mele. Şi primul meu ministru nu i-a pedepsit încă pe cei vinovaţi?

— Cumpăniţi bine, sire, înainte de a vă înfuria — răspunse Fouquet. Naşterea fratelui vostru...

— N-am decât un frate: pe *Domnul*. Îl cunoşti ca şi mine. E un complot aici, îţi spun, un complot începând de la guvernatorul Bastiliei...

— Luaţi seama, sire; acest om a fost înşelat, ca toată lumea, de asemănarea cu prinţul.

— Asemănare? Haidade!

— Trebuie, totuşi, că acest Marchiali seamănă foarte mult cu maiestatea voastră, de vreme ce toţi ochii o observă — stărui Fouquet.

— Nerozie!

— Nu spuneţi asta, sire; oamenii deprinşi să înfrunte privirea miniştrilor voştri, a mamei voastre, a ofiţerilor voştri, a familiei voastre, oamenii aceştia nu pot fi înşelaţi de asemănare.

— Într-adevăr — murmură regele. Şi unde sunt aceşti oameni?

— La Vaux.

— La Vaux! Şi îngădui ca ei să mai rămână acolo?

— Lucrul cel mai grabnic era, mi se pare, să eliberez pe maiestatea voastră. Mi-am îndeplinit această datorie. Acum, voi face ceea ce îmi va porunci regele. Aştept.

Ludovic stătu o clipă pe gânduri.

— Să strângem trupele la Paris — zise el.

— Ordinele sunt şi date în această privinţă — răspunse Fouquet.

— Ai dat dumneata ordine? strigă regele.

— Pentru asta, da, sire. Maiestatea voastră va fi, peste un ceas, în fruntea a zece mii de oameni.

Drept orice răspuns, regele îi luă mâna lui Fouquet cu atâta căldură, încât era uşor de văzut câtă neîncredere îi păstrase până atunci ministrului său, cu toată intervenţia acestuia din urmă de a-l salva.

— Şi cu aceste trupe — reluă regele — îi vom încercui, în casa dumitale, pe răzvrătiţi, care trebuie să se fi strâns sau întărit acolo.

— Asta m-ar face să mă mir — răspunse Fouquet.

— Pentru ce?

— Pentru că şeful lor, sufletul acţiunii, fiind demascat de mine, tot planul e, se pare zădărnicit.

— L-ai demascat pe acel fals prinţ?

— Nu, pe el nici nu l-am văzut.

— Pe cine, atunci?

— Şeful acţiunii nu este acel biet nenorocit. Acela nu e decât o unealtă, sortit să rămână toată viaţa lui un năpăstuit, acum, văd bine alta.

— Fireşte!

— Şeful e domnul abate d'Herblay, episcopul de Vannes.

— Prietenul dumitale?

— A fost prietenul meu, sire — răspunse Fouquet cu nobleţe.

— Ceea ce e, totuşi, o nenorocire pentru dumneata — zise regele pe un ton mai puţin generos.

— Asemenea prietenie nu avea nimic dezonorant, atâta — vreme cât nu cunoşteam crima, sire.

— Trebuia să o prevezi.

— Dacă sunt vinovat, rămân la dispoziţia maiestăţii voastre.

— Ah, domnule Fouquet, nu asta am vrut să spun — adăugă regele, nemulţumit de a-şi fi trădat astfel gândurile-i

rele. Ei bine, îţi mărturisesc, deşi mizerabilul acela purta mască, am avut o bănuială că nu putea să fie decât el. Dar, împreună cu acest şef al acţiunii, mai era unul, care executa ordinele. Acesta, care mă ameninţa cu puterea lui herculeană, cine era?

— Acesta trebuie să fie prietenul lui, baronul du Vallon, fostul muşchetar.

— Prietenul lui d'Artagnan? Prietenul contelui de La Fère? Aha — strigă regele la rostirea acestui din urmă nume — să nu trecem cu vederea legătura dintre conspiratori şi domnul de Bragelonne!

— Sire, sire, nu mergeţi prea departe! Domnul de La Fère este cel mai cinstit om din Franţa. Mulţumiţi-vă cu ceea ce vă dau în mână.

— Cu ceea ce-mi dai? Prea bine, căci mi-i dai pe vinovaţi, nu-i aşa?

— Cum înţelege maiestatea voastră asta? întrebă Fouquet.

— Înţeleg — răspunse regele — că ne vom duce la Vaux cu trupele noastre, că vom pune mâna pe acel cuib de vipere şi că nu va scăpa nimeni; nimeni, nu-i aşa?

— Maiestatea voastră îi va ucide pe aceşti oameni? strigă Fouquet.

— Până la ultimul!

— Oh, sire!

— Să ne înţelegem bine, domnule Fouquet! zise regele cu semeţie. Eu nu mai trăiesc într-un timp când asasinatul e singura, ultima armă a regilor. Nu, slavă Domnului! Eu am parlamentele, care judecă în numele meu, am eşafoduri, unde sunt îndeplinite voinţele mele supreme.

Fouquet păli.

— Îmi iau libertatea — zise el — de a atrage atenţia maiestăţii voastre că orice proces de acest fel e un scandal de moarte pentru demnitatea tronului. Nu trebuie ca numele august al Anei de Austria să intre în gura poporului, care râde de orice.

— Trebuie să se facă dreptate, domnule!

— Prea bine, sire; dar sângele regal nu poate curge pe eşafod!

— Sângele regal? Crezi în asta? strigă regele furios, bătând cu piciorul în duşumea. Această naştere dublă e o născocire. Aici, mai ales, în această născocire văd eu crima domnului

d'Herblay. Şi această crimă vreau s-o pedepsesc, înainte de violenţa lor, de ocara ce mi-au făcut-o.

— Pedeapsă cu moartea?

— Cu moartea, da, domnule.

— Sire — rosti cu fermitate ministrul, a cărui frunte, multă vreme aplecată, se ridică plină de mândrie — maiestatea voastră poate pune să i se taie capul, dacă aşa vrea, lui Filip al Franţei, fratele vostru; asta vă priveşte şi în această problemă veţi consulta pe Ana de Austria, mama voastră. Ceea ce va hotărî ea va fi bun hotărât. Eu nu vreau să mă amestec, chiar de va fi vorba de onoarea coroanei voastre; dar am datoria să vă fac o rugăminte de graţiere şi v-o cer.

— Spune — zise regele, foarte tulburat de ultimele cuvinte ale ministrului. Ce doreşti?

— Vă cer graţierea domnului d'Herblay şi a domnului du Vallon.

— Ucigaşii mei?

— Doi răzvrătiţi, sire, atâta tot.

— Ah, înţeleg, e foarte firesc să ceri graţierea prietenilor dumitale!

— Prietenii mei? făcu ministrul, jignit adânc.

— Prietenii dumitale, da; dar siguranţa statului meu impune o pedeapsă exemplară pentru vinovaţi.

— Nu-i voi aminti maiestăţii voastre că v-am redat libertatea, că v-am salvat viaţa.

— Domnule!

— Nu vă voi aminti că, dacă domnul d'Herblay ar fi vrut să-şi îndeplinească rolul său de asasin, ar fi putut să asasineze pe maiestatea voastră azi-dimineaţă, în pădurea Sénart şi totul s-ar fi terminat.

Regele tresări.

— Un glonte de pistol în cap — urmă Fouquet — şi chipul lui Ludovic al XIV-lea, devenit de nerecunoscut, l-ar fi absolvit pentru totdeauna pe domnul d'Herblay de orice vină.

Regele se îngălbeni de spaimă, văzând prin ce primejdie trecuse.

— Domnul d'Herblay — continuă Fouquet — dacă ar fi fost un asasin, n-ar fi avut nevoie să-mi povestească planul său, pentru a izbândi. Scăpat de adevăratul rege, ar fi făcut ca falsul rege să nu fie bănuit de nimeni. Uzur-patorul ar fi fost recunoscut de Ana de Austria, fiindcă tot un fiu era şi acesta

pentru ea. Uzurpatorul, pentru conştiinţa domnului d'Herblay, era tot un rege din sângele lui Ludovic al XIII-lea. Mai mult chiar, conspiratorul avea siguranţa, taina, mijlocul de a nu fi pedepsit niciodată. O descărcare de pistol i-ar fi adus toate acestea. Iertare pentru el, în numele salvării voastre, sire!

Regele, în loc să fie mişcat de această zugrăvire atât de adevărată a generozităţii lui Aramis, se simţea umilit de moarte. Mândria lui neînfrântă nu se putea obişnui cu ideea că un om ţinuse atârnat în vârful degetului său firul unei vieţi regale. Fiecare cuvânt prin care Fouquet credea că poate obţine iertarea prietenilor lui turna o nouă picătură de venin în inima şi aşa înveninată, a lui Ludovic al XIV-lea. Nimic nu-l putu deci îndupleca, şi, adresându-se cu pornire lui Fouquet, îi spuse:

— Nu ştiu, în adevăr, domnule, pentru ce-mi ceri iertarea acestor oameni! La ce bun să ceri ceea ce poţi obţine fără rugăminte?

— Nu vă înţeleg, sire.

— E uşor, totuşi. Unde ne aflăm aici?

— La Bastilia, sire.

— Da, într-o închisoare. Eu sunt luat drept nebun, nu-i aşa?

— Aşa este, sire.

— Şi nimeni nu-l cunoaşte aici decât pe Marchiali!

— Într-adevăr.

— Ei bine, nu schimba nimic din această situaţie. Lasă-l pe nebun să putrezească într-o celulă a Bastiliei şi domnii d'Herblay şi du Vallon nu mai au nevoie de iertarea mea. Noul lor rege îi va absolvi de orice vină.

— Maiestatea voastră îşi bate joc de mine, sire şi rău face — răspunse pe un ton sec Fouquet. Nu sunt atât de copil, iar domnul d'Herblay nu e atât de neghiob pentru a nu se fi gândit la toate acestea şi dacă eu aş fi vrut să am un nou rege, cum spuneţi, n-aş fi avut nevoie să vin şi să forţez porţile Bastiliei ca să vă scap de aici. Asta se înţelege de la sine. Maiestatea voastră are spiritul tulburat de mânie. Altfel nu l-ar jigni, pe nedrept, pe acela dintre slujitorii săi care i-a făcut cel mai mare serviciu.

Ludovic îşi dădu seama că mersese prea departe, că porţile Bastiliei erau încă închise pentru el, în timp ce zăgazurile în dosul cărora acest generos Fouquet îşi stăpânea furia sa se ridicau încetul cu încetul.

— N-am spus asta ca să te umilesc, ferească Dumnezeu! răspunse regele. Dar dumneata te adresezi mie cerându-mi o graţiere, iar eu îţi răspund după cum îmi dictează conştiinţa; ori, conştiinţa mea îmi spune că vinovaţii despre care vorbim nu sunt vrednici nici de milă, nici de iertare.

Fouquet nu mai zise nimic.

— Ceea ce fac acum — adăugă regele — e o faptă tot atât de generoasă ca şi ceea ce-ai făcut dumneata; căci sunt în stăpânirea dumitale. Aş spune chiar că e mai generoasă, ţinând seama că mai pui şi condiţii de care pot depinde libertatea mea, viaţa mea şi că, refuzând, ar însemna să le sacrific pe acestea.

— Am greşit, într-adevăr — răspunse Fouquet. Da, am avut aerul că vreau să vă smulg mila; îmi pare rău şi cer iertare maiestăţii voastre.

— Şi eşti iertat, dragă domnule Fouquet — zise regele cu un zâmbet ce sfârşi prin a readuce seninătatea pe chipul său, pe care atât de multele întâmplări din ajun şi până acum îl răvăşiseră cu totul.

— Eu sunt iertat — se încăpăţână să adauge ministrul — dar domnii d'Herblay şi du Vallon?

— Nu vor obţine niciodată iertarea lor, atât cât voi trăi eu! răspunse neînduplecat regele. Fă-mi plăcerea şi nu-mi mai vorbi despre ei.

— Maiestatea voastră va fi ascultată.

— Şi nu-mi vei purta nici o pică pentru asta?

— Oh, nu, sire; căci prevăzusem acest lucru.

— Prevăzuseşi că voi refuza iertarea acestor domni?

— De bună seamă şi am luat toate măsurile de cuviinţă.

— Ce vrei să spui? zise regele cu surprindere.

— Domnul d'Herblay a venit să se dea pe mâinile mele, ca să spun aşa, domnul d'Herblay mi-a lăsat fericirea de a-mi salva regele şi ţara. Eu nu puteam să-l condamn pe domnul d'Herblay la moarte. Nu puteam nici să-l expun mâniei legitime a maiestăţii voastre. Ar fi fost acelaşi lucru ca şi cum l-aş fi ucis eu însumi.

— Ei bine şi ce-ai făcut?

— Sire, i-am dat domnului d'Herblay cei mai buni cai din grajdurile mele şi are patru ceasuri înaintea tuturor acelora pe care maiestatea voastră îi va trimite pe urmele lui.

— Fie! murmură regele. Dar lumea e destul de mare pentru ca alergătorii mei să câştige cele patru ceasuri de avans pe care i le-ai dat dumneata domnului d'Herblay.

— Dându-i aceste patru ceasuri, sire, ştiam că-i dau viaţa. Îşi va păstra viaţa.

— Cum aşa?

— Gonind la drum astfel, cu patru ceasuri înaintea muşchetarilor voştri, va ajunge la castelul meu din Belle-Isle, unde i-am acordat azil.

— Fie! Dar uiţi că mi-ai dăruit mie Belle-Isle?

— Nu ca să arestaţi acolo pe prietenii mei.

— Mi-o iei înapoi atunci?

— Dacă-i vorba de asta, da.

— Muşchetarii mei o vor cuceri şi totul se va sfârşi.

— Nici muşchetarii, nici chiar armata voastră, sire — zise Fouquet cu răceală. Belle-Isle e de necucerit.

Regele se înălbi la faţă; din ochi îi ţâşneau scântei. Fouquet se simţi pierdut; dar el nu era dintre aceia care dau înapoi în faţa glasului onoarei. Înfruntă deci privirea înveninată a regelui. Acesta îşi înăbuşi mânia şi, după o clipă de tăcere, zise:

— Mergem la Vaux.

— Sunt la ordinele maiestăţii voastre — răspunse Fouquet înclinându-se adânc. Cred însă că maiestatea voastră va trebui să-şi schimbe îmbrăcămintea înainte de a apărea în faţa curţii.

— Vom trece pe la Luvru — zise regele. Haide.

Şi ieşiră pe sub ochii buimăciţi ai lui Baisemeaux, care privea cum Marchiali era scos încă o dată din închisoare şi care îşi smulse ultimele fire de păr ce-i mai rămăseseră pe cap.

E drept că Fouquet îi dăduse descărcare pentru scoaterea deţinutului şi că regele scrisese dedesubt: *Văzut şi aprobat — LUDOVIC*. Ultimă nebunie pe care Baisemeaux, nemaiputând lega între ele două idei, o primi cu o zdravănă lovitură de pumn ce şi-o repezi în falcă.

Capitolul XXVII
Falsul Rege

În acest timp, la Vaux, regalitatea uzurpatoare îşi urma fără nici o teamă rolul ei. Filip dădu ordin să fie primite în prima audienţă cele mai de seamă persoane de la curte, care aşteptau de dimineaţă să intre la rege. Se hotărâse să dea acest ordin, cu toate că domnul d'Herblay nu era de faţă şi nici nu apărea, iar cititorii noştri ştiu din care motive. Dar prinţul, neputând crede că absenţa lui se va prelungi prea mult, voia, ca toate spiritele îndrăzneţe, să-şi încerce puterea şi norocul, fără sfetnici şi fără îndrumări.

Mai era şi un alt motiv care îl îndemnase la aceasta. Ana de Austria urma să vină şi ea; mama vinovată avea să se găsească în prezenţa fiului sacrificat. Şi Filip nu voia, dacă ar fi avut vreo slăbiciune, să-l facă martor la aceasta pe omul faţă de care, de aici înainte, trebuia să dea dovadă de o mare tărie.

Filip deschise larg amândouă uşile şi mai multe persoane intrară, în tăcere. Filip nu făcuse şi nu spusese nimic în timpul cât valeţii de cameră îl îmbrăcaseră. El văzuse, în ajun, cum se comportase fratele lui. Îşi juca deci rolul de rege în aşa fel, încât să nu dea loc la nici o bănuială. Aşadar, numai după ce fu îmbrăcat în costumul de vânătoare, îşi primi vizitatorii. Memoria sa şi însemnările lui Aramis îi spuneau că mai întâi avea să intre Ana de Austria, ţinută de braţ de *Domnul*, apoi *Doamna* împreună cu domnul de Saint-Aignan. Zâmbi la ivirea acestor persoane şi se cutremură uşor recunoscându-şi mama. Chipul ei nobil şi impunător, brăzdat de durere, făcu să-şi simtă inima înmuindu-i-se pentru această faimoasă regină ce-şi jertfise un fiu în numele unei raţiuni de stat. Găsi că mama lui era frumoasă. Ştia că Ludovic al XIV-lea o iubea; îşi făgădui s-o iubească şi el şi să nu fie pentru bătrâneţea ei o pedeapsă neîndurătoare. Îşi privi fratele cu o înduioşare lesne de înţeles. Acesta nu uzurpase nimic, nu făcuse nici un rău în viaţa lui. Ramură îndepărtată de trunchi, el lăsa tulpina să crească, fără să-şi bată capul nici cu viaţa, nici cu regalitatea. Filip îşi făgădui să fie un frate bun pentru acest Prinţ, căruia îi era de-ajuns aurul, care dăruieşte plăcerile. Îl salută cu un aer afectuos pe Saint-Aignan, ce se istovea în zâm-bete şi în plecăciuni, şi-i întinse mâna tremurătoare Henriettei, cumnata lui, a cărei frumuseţe îl izbi. Zări însă în ochii acestei Prinţese un aer de răceală, care-i plăcu pentru uşurarea desfăşurării relaţiilor lor din viitor. "Îmi va fi mai uşor — gândi în sinea lui —

să fiu fratele acestei femei, decât să-i fac curte, dacă ea îmi arată o răceală pe care fratele meu nu putea s-o aibă faţă de ea şi care mie îmi este impusă ca o datorie."

Singura vizită de care se temea în acel moment era aceea a reginei; inima lui, spiritul lui erau zbuciumate de o încercare atât de puternică, încât, cu toată voinţa lor de a rămâne tari, nu se ştia dacă vor putea rezista la o nouă zguduire. Din fericire, regina nu veni.

Numaidecât, Ana de Austria începu o dizertaţie politică despre primirea pe care domnul Fouquet o făcuse casei regale a Franţei. Bătrâna regină amestecă duşmăniile ei cu laude la adresa regelui, cu întrebări despre sănătatea lui, cu mici măguliri de mamă şi cu mărunte viclenii diplomatice.

— Ei bine, fiul meu — întrebă ea — te-ai răzgândit în legătură cu domnul Fouquet?

— Saint-Aignan — zise Filip — fii bun şi du-te de vezi ce face regina.

La aceste cuvinte, primele pe care Filip le rostea cu glas tare, uşoara deosebire dintre vocea lui şi aceea a lui Ludovic al XIV-lea fu surprinsă de urechea maternă; Ana de Austria îşi privi fiul cu o căutătură ciudată.

De Saint-Aignan ieşi. Filip continuă:

— Doamnă, nu-mi place să mi se vorbească de rău despre domnul Fouquet, ştii asta şi domnia ta însăţi mi-ai vorbit de bine despre el.

— E adevărat; de aceea nici nu te întreb decât asupra stării sentimentelor pe care i le porţi.

— Sire — zise Henriette — eu l-am preţuit totdeauna pe domnul Fouquet. E un om cumsecade şi are mult gust.

— Un intendent superior care nu se caliceşte niciodată — adăugă *Domnul* — şi care plăteşte în aur toate chitanţele ce le am la el.

— Prea se gândeşte fiecare la ale lui aici — zise bătrâna regină. Nimeni nu se gândeşte la stat: or domnul Fouquet, e un fapt, ruinează statul.

— Lasă, mamă — rosti Filip pe un ton mai scăzut — nu cumva şi dumneata te faci pavăza domnului Colbert?

— Cum asta? tresări bătrâna regină deodată.

— Da, căci într-adevăr — răspunse Filip — te aud vorbind despre toate acestea aşa cum ar vorbi vechea dumitale prietenă, doamna de Chevreuse.

La acest nume, Ana de Austria păli şi îşi muşcă buzele. Filip aţâţase leoaica.

— De ce-mi pomeneşti de doamna de Chevreuse — zise ea — şi de ce eşti pornit împotriva mea astăzi?

Filip aruncă paie peste foc:

— Dar doamna de Chevreuse n-a uneltit oare totdeauna în contra cuiva? Nu ţi-a făcut oare ea o vizită, nu de mult, mamă?

— Domnule — replică bătrâna regină — îmi vorbeşti într-un fel care îmi aminteşte de regele, tatăl dumitale!

— Tatăl meu n-o iubea pe doamna de Chevreuse şi avea dreptate — zise prinţul. Nici eu n-o iubesc mai mult şi dacă se va gândi să vină aici, aşa cum venea altădată, ca să semene discordie şi ură sub pretext că cere bani, ei bine!...

— Ei bine? făcu semeaţă Ana de Austria, stârnind ea însăşi furtuna.

— Ei bine — reluă cu hotărâre tânărul rege — o voi alunga din regat pe doamna de Chevreuse, şi, o dată cu ea, pe toţi urzitorii de intrigi şi mistere!

Regele nu cumpănise greutatea acestei fraze aprige, sau poate că voise să-i cunoască efectul întocmai ca acei oameni care, suferind de o durere continuă şi căutând să rupă monotonia acestei suferinţe, apasă pe rana lor pentru a simţi o durere mai ascuţită.

Ana de Austria fu gata să leşine; ochii ei deschişi, dar lipsiţi de viaţă, nu mai văzură nimic timp de câteva clipe; întinse mâinile către celălalt fiu al ei, care se grăbi s-o prindă îndată în braţe, fără a se teme că-l supără pe rege.

— Sire — murmură ea — te porţi aspru cu mama dumitale.

— Cum asta, doamnă? răspunse el. Nu vorbesc decât de doamna de Chevreuse şi mama o preferă oare pe doamna de Chevreuse siguranţei statului meu şi siguranţei persoanei mele? Ei bine, îţi spun că doamna de Chevreuse a venit în Franţa ca să împrumute bani, că i s-a adresat domnului Fouquet spre a-i vinde un anumit secret...

— Un anumit secret? exclamă Ana de Austria.

— Referitor la unele pretinse furturi pe care domnul intendent superior le-ar fi făcut; ceea ce e cu totul neadevărat — adăugă Filip. Domnul Fouquet a alungat-o cu indignare, preferând stima regelui oricărei complicităţi cu intriganţii. Atunci, doamna de Chevreuse a vândut secretul domnului Colbert, dar cum e nesătulă de bani şi pentru că nu-i ajungeau

cei o sută de mii de scuzi pe care i-a stors de la acest slujbaş, a mers şi mai sus, încercând să găsească o pungă şi mai bogată... E adevărat, doamnă?

— Văd că ştii totul, sire — murmură regina, mai mult neliniştită decât înfuriată.

— Or — continuă Filip — cred că am dreptul să mă ridic împotriva acestei furii care urzeşte la curtea mea dezonoarea unora şi ruina altora. Dacă Dumnezeu a îngăduit ca anumite nelegiuri să fie săvârşite şi dacă le-a ascuns în umbra îndurării lui, eu nu voi îngădui ca doamna de Chevreuse să aibă puterea de a răsturna vrerile Celui de sus.

Această din urmă parte a cuvântării lui Filip o tulbură atât de tare pe regină, încât fiului îi fu milă de dânsa. Îi apucă mâna şi i-o sărută cu multă căldură; ea nu simţi însă că, în această sărutare dată în pofida răzvrătirilor şi a vrăjmăşiilor din inima lui, era o iertare a celor opt ani de îngrozitoare suferinţe.

Filip lăsă ca un moment de tăcere să potolească emoţiile ce se iscaseră; apoi, cu un fel de voioşie, zise:

— Nu vom mai pleca astăzi; am un plan.

Şi-şi întoarse ochii către uşă, unde spera să-l vadă pe Aramis, a cărui lipsă începea să-l neliniştească. Regina-mamă vru să se retragă.

— Rămâi, mamă — îi spuse el — vreau să te împac cu domnul Fouquet.

— Dar n-am nimic cu domnul Fouquet; mă pune pe gânduri numai risipa lui.

— Vom face ordine în toate şi nu ne vom folosi decât de însuşirile bune ale ministrului.

— Ce aşteaptă maiestatea voastră? întrebă Henriette văzându-l pe rege că se uită mereu la uşă şi dorind să-i înfigă un ac în inimă, căci *Doamna* credea că regele o aşteaptă pe La Vallière, sau o scrisoare de la ea.

— Sora mea — răspunse tânărul, care ghicise totul datorită acelei minunate puteri de pătrundere de care norocul îi va îngădui să se folosească de aici încolo — sora mea, aştept un bărbat foarte distins, un sfetnic dintre cei mai pricepuţi, pe care vreau să vi-l prezint tuturora, rugându-vă să-l primiţi cu toată îngăduinţa. Ah, intră, domnule d'Artagnan!

D'Artagnan intră.

— Ce doreşte maiestatea voastră?

— Spune-mi, unde e domnul episcop de Vannes, prietenul dumitale?

— Dar, sire...

— Îl aştept şi nu-l văd venind. Să fie căutat.

D'Artagnan rămase o clipă ca trăsnit; dar numaidecât, gândindu-se că Aramis părăsise Vaux în taină, cu o misiune din partea regelui, trase concluzia că regele voia să păstreze taina.

— Sire — întrebă el — maiestatea voastră doreşte ca domnul d'Herblay să-i fie adus neapărat?

— Neapărat nu e cuvântul — răspunse Filip. Nu am chiar atâta nevoie de el; dar dacă poate fi găsit...

"Am ghicit" — îşi zise în sinea lui d'Artagnan.

— Acest domn d'Herblay — întrebă Ana de Austria — nu e episcopul de Vannes?

— Da, doamnă.

— Un prieten al domnului Fouquet?

— Da, doamnă; un fost muşchetar.

Ana de Austria se înroşi.

— Unul din acei patru viteji care, pe vremuri, au făcut atâtea isprăvi minunate.

Bătrâna regină se căi că vrusese să muşte; întrerupse convorbirea spre a-şi mai păstra colţii şi pentru altă dată.

— Oricare ţi-ar fi alegerea, sire — zise ea — o găsesc foarte bună.

Toţi se înclinară.

— Veţi vedea în dânsul — adăugă Filip — adâncimea domnului de Richelieu, fără zgârcenia domnului de Mazarin.

— Un prim-ministru, sire? întrebă *Domnul* speriat.

— Îţi voi povesti totul, frate. Dar e ciudat că domnul d'Herblay nu mai vine!

Chemă.

— Să fie anunţat domnul Fouquet — spuse el — că vreau să-i vorbesc... Oh, de faţă cu dumneavoastră, de faţă cu dumneavoastră, nu vă retrageţi.

Domnul de Saint-Aignan se reîntoarse, aducând ştiri mulţumitoare despre regină, care stătea în pat numai ca măsură de prevedere şi pentru a avea puterea să urmeze apoi în totul voinţa regelui.

În timp ce domnul Fouquet şi Aramis erau căutaţi peste tot, noul rege îşi continua în linişte propriul său examen şi toată lumea, familie, ofiţeri, valeţi, îl recunoşteau pe rege în mişcări,

în glas, în deprinderi. La rândul lui, Filip, aplicând fiecărui chip însemnările şi schiţele făcute cu atâta dibăcie de complicele său, Aramis, se purta în aşa fel, încât să nu trezească nici cea mai mică bănuială în mintea celor ce-l înconjurau.

De aici înainte, nimic nu-l mai putea nelinişti pe uzurpator. Cu câtă ciudată uşurinţă răsturnase Providenţa cea mai strălucită sorocire de pe lume, pentru a o înlocui cu cea mai umilă! Filip admira această bunătate a lui Dumnezeu revărsată asupra lui şi o urma cu toate însuşirile naturii lui desăvârşite. Dar simţea uneori că o umbră se lasă peste razele noii sale glorii. Aramis nu apărea.

Convorbirea lâncezea în familia regală; Filip, preocupat de ale lui, uitase să-i spună fratelui său şi doamnei Henriette că se pot retrage. Aceştia păreau nedumeriţi şi îşi pierdeau încetul cu încetul răbdarea. Ana de Austria se aplecă spre fiul ei şi-i şopti câteva cuvinte în spaniolă. Filip nu cunoştea de loc limba spaniolă; păli în faţa acestui obstacol neaşteptat. Dar, ca şi cum spiritul netulburatului Aramis l-ar fi ocrotit cu puterea lui de stăpânire, în loc să se zăpăcească, Filip se ridică în picioare.

— Ei bine, ce faci? Răspunde! zise Ana de Austria.

— Ce e zarva aceea acolo? întrebă Filip, întorcându-se cu faţa spre uşa de la scara secretă.

Acolo se auzea un glas care striga:

— Pe aici, pe aici! Mai aveţi doar câteva trepte, sire!

— Glasul domnului Fouquet? se miră d'Artagnan, care se afla lângă regina-mamă.

— Nici domnul d'Herblay nu poate fi departe — adăugă Filip.

Văzu însă ceea ce era departe de a se aştepta să vadă tocmai atât de aproape de el. Toate privirile se întoarseră spre uşa pe unde avea să intre domnul Fouquet; dar nu el fu acela care intră. Un ţipăt de groază porni din toate colţurile camerei, un strigăt dureros, scos de rege şi de cei de faţă.

Nu le e dat oamenilor, nici chiar celor sortiţi să treacă prin întâmplările cele mai ciudate sau cele mai neobişnuite, să contemple un spectacol asemenea aceluia pe care-l oferea camera regală în clipa aceea. Storurile, trase pe jumătate, nu lăsau să pătrundă decât o lumină nesigură, strecurată printre perdelele mari de catifea, căptuşite cu mătase groasă. În această penumbră plăcută şi blândă, ochii se dilatau încetul cu încetul şi fiecare dintre cei prezenţi îi zărea pe ceilalţi mai mult

cu închipuirea decât cu văzul. Totuşi, cum se întâmplă de obicei în asemenea împrejurări, nici un amănunt nu trecea neobservat şi orice nou obiect ce se înfăţişa vederii apărea luminos ca şi cum ar fi fost învăluit de strălucirea soarelui.

Aşa se întâmplă şi cu Ludovic al XIV-lea, când se ivi, palid şi cu sprâncenele încruntate, sub draperia scării secrete. La spatele lui, Fouquet lăsa să i se vadă o faţă brăzdată de tristeţe şi severitate.

Regina-mamă, care-l ţinea de mână pe Filip, zărindu-l pe Ludovic al XIV-lea, scoase ţipătul acela de care am vorbit, ca şi cum ar fi văzut o stafie. *Domnul* avu o mişcare de uluire şi întoarse capul, de la acela dintre cei doi regi pe care-l privea în faţă, către acela lângă care se afla. *Doamna* făcu un pas înainte, crezând că vede chipul cumnatului ei răsfrânt într-o oglindă. Iluzia era, de altfel, posibilă. Cei doi prinţi, încremeniţi şi unul şi altul, căci nu mai e nevoie să descriem îngrozitorul fior ce-l străbătu pe Filip, şi, tremurând amândoi, strângând fiecare câte un pumn încleştat, se măsurară din priviri şi-şi înfipseră ochii, ca nişte pumnale, unul în sufletul celuilalt. Muţi, gâfâind, încovoiaţi, păreau gata să se arunce unul asupra altuia, ca doi vrăjmaşi de moarte.

Această asemănare nemaipomenită a feţelor, a gesturilor, a trupurilor, totul, până chiar şi asemănarea costumelor, hotărâtă de întâmplare, căci Ludovic al XIV-lea trecuse pe la Luvru şi îmbrăcase un costum de catifea violetă, această desăvârşită potrivealã dintre cei doi prinţi sfârşi prin a răvăşi inima Anei de Austria. Totuşi, ea nu ghicea încă adevărul. Sunt, în viaţă, nenorociri pe care nimeni nu vrea să le creadă; spun mai curând că sunt născociri, năluci ale închipuirii.

Ludovic nu se aşteptase la asemenea piedici. El credea că, de îndată ce se va ivi, va fi recunoscut. Soare viu, el nu îngăduia nici cea mai mică bănuială că ar avea pereche pe lume. El nu putea să admită ca vreo făclie să nu se preschimbe în beznă în clipa când apărea, strălucitoare, raza lui victorioasă. De aceea, zărindu-l pe Filip, fu mai cutremurat poate decât oricare altul din jurul său şi tăcerea, neclintirea lui ţinură loc de răgaz pentru reculegerea şi calmul ce precede cele mai violente izbucniri de mânie.

Cât despre Fouquet, cine ar putea zugrăvi groaza şi înmărmurirea lui, trezindu-se în faţa acestei imagini vii a stăpânului său? Fouquet îşi spuse că Aramis avea dreptate, că

acest nou venit era un rege tot atât de pur în spiţa sa ca şi celălalt şi că, a te codi să iei parte la o lovitură de stat cu atâta dibăcie înfăptuită de generalul iezuiţilor, însemna să fii un nebun în entuziasmul faţă de cineva, nevrednic să atingi vreodată cu mâna o operă politică. Şi apoi, Fouquet jertfea sângele lui Ludovic al XIII-lea, pentru alt sânge al lui Ludovic al XIII-lea; unei ambiţii egoiste, îi jertfea o ambiţie nobilă; dreptului de a păstra, îi sacrifica dreptul de a avea. Toată întinderea greşelii lui îi apăru deodată, la simpla vedere a noului pretendent.

Tot ceea ce se petrecea în spiritul lui Fouquet rămase o taină pentru cei de faţă. Avu cinci minute ca să-şi concentreze gândurile asupra acestui punct al problemei sale de conştiinţă, cinci minute, adică cinci veacuri, în timpul cărora cei doi regi şi familia lor abia găsiră răgazul să-şi recapete răsuflarea, după o zguduire atât de puternică.

D'Artagnan, rezemat de perete, în faţa lui Fouquet, cu pumnul dus la frunte, cu privirea pironită, se întreba care putea fi rostul acestei întâmplări extraordinare. N-ar fi putut spune numaidecât de ce anume se îndoia; dar ştia, desigur, că avea dreptate să se îndoiască şi că în această întâlnire a celor doi Ludovici ai XIV-iea se afla toată greutatea care, în ultimele zile, făcuse ca purtarea lui Aramis să fie atât de suspectă pentru muşchetar.

Totuşi, aceste idei erau înfăşurate în văluri groase. Actorii acestei scene păreau că plutesc în ceaţa unui vis greu. Deodată, Ludovic al XIV-iea, mai nerăbdător şi mai obişnuit să comande, se repezi la una din ferestre şi ridică storul, sfâşiind perdeaua. Un val de lumină pătrunse în cameră, făcându-l pe Filip să se retragă în umbra alcovului. Ludovic prinse numaidecât această mişcare şi, adresându-se reginei, zise:

— Mamă, nu-ţi mai recunoşti fiul din pricină că nimeni aici nu şi-a recunoscut regele?

Ana de Austria tresări şi-şi ridică braţele spre cer, fără să poată rosti un singur cuvânt.

— Mamă — grăi Filip cu o voce potolită — nu-l mai recunoşti pe fiul tău?

De astă dată, Ludovic fu acela care se retrase câţiva paşi înapoi. Cât despre Ana de Austria, ea îşi pierdu echilibrul, lovită de remuşcări în cuget şi în suflet. Nimeni n-o sprijini, căci toţi erau împietriţi şi căzu în fotoliul ei, scoţând un suspin slab.

Ludovic nu putu suporta acest spectacol şi acest afront. Se repezi la d'Artagnan, pe care începea să-l cuprindă ameţeala şi care se clătina lângă uşă, punctul său de sprijin.

— La mine, muşchetare! zise el. Priveşte-ne în faţă şi vezi care din amândoi, eu sau el, este mai palid?

Această chemare îl trezi pe d'Artagnan şi făcu să vibreze în inima lui coarda supunerii. Îşi scutură fruntea şi, fără să mai şovăie nici o clipă, se apropie de Filip, în umărul căruia îşi înfipse mâna, spunându-i:

— Domnule, eşti prizonierul meu!

Filip nu-şi ridică ochii la cer, nu se clinti din locul unde stătea ca înfipt în parchet, cu privirea îndreptată numai către rege, fratele său. Îl mustra, într-o sublimă tăcere, pentru toate suferinţele lui din trecut, pentru toate chinurile din viitor. Împotriva acestui grai al sufletului, regele simţi că nu mai are nici o putere; îşi lăsă ochii în jos, trăgând după el în grabă pe fratele şi pe cumnata lui, uitându-şi mama prăbuşită în nemişcare la trei paşi de fiul pe care-l lăsa a doua oară să fie osândit la moarte. Filip se apropie de Ana de Austria şi-i spuse cu un glas blând, străbătut de o nobilă îndurerare:

— Dacă n-aş fi fiul tău, te-aş blestema, mamă, că m-ai făcut atât de nenorocit!

D'Artagnan simţi un fior trecându-i prin măduva oaselor. Îl salută cu respect pe tânărul prinţ şi-i spuse pe jumătate aplecat în faţa lui:

— Iertaţi-mă, monseniore, eu nu sunt decât un soldat şi i-am jurat credinţă celui care a ieşit acum din această cameră.

— Mulţumesc, domnule d'Artagnan. Dar ce s-a-ntâmplat cu domnul d'Herblay?

— Domnul d'Herblay e în siguranţă, monseniore — răspunse o voce la spatele lor — şi atâta vreme cât eu voi fi viu sau liber, nimeni nu va face să i se clatine un singur fir de păr din cap!

— Domnul Fouquet! exclamă prinţul surâzând cu tristeţe.

— Iertaţi-mă, monseniore — zise Fouquet îngenunchind — dar cel care a ieşit acum de aici era oaspetele meu.

— Iată — murmură Filip cu un suspin — adevăraţi prieteni şi adevărate inimi! Ele mă fac să-mi pară rău după lumea aceasta. Haide, domnule d'Artagnan, te urmez.

În clipa când căpitanul de muşchetari se pregătea să iasă, Colbert apăru pe uşă, îi înmână lui d'Artagnan un ordin al

regelui şi se retrase. D'Artagnan citi ordinul şi strânse cu mânie hârtia în pumn.

— Ce este? întrebă prinţul.

— Citiţi, monseniore — răspunse muşchetarul.

Filip citi aceste cuvinte scrise la repezeală de mâna lui Ludovic al XIV-lea:

"Domnul d'Artagnan îl va duce pe prizonier în insulele Sfânta Margareta. El îi va acoperi faţa cu o mască de fier, pe care prizonierul nu va avea voie s-o scoată, sub pedeapsa cu moartea."

— E drept — zise Filip cu resemnare. Sunt gata.

— Aramis avea dreptate — îi spuse Fouquet, încet, muşchetarului. Şi acesta e rege tot atât cât celălalt.

— Mai mult chiar! răspunse d'Artagnan. Nu-i lipsesc însă decât doi oameni: eu şi dumneata.

Capitolul XXVIII
În care Porthos crede că aleargă după un ducat

Aramis şi Porthos, bucurându-se de timpul pe care li-l acordase Fouquet, făceau, prin goana lor, cinste cavaleriei franceze.

Porthos nu înţelegea prea bine pentru ce fel de misiune era silit să se aştearnă la o asemenea alergătură; dar văzându-l pe Aramis cum împintena calul cu mânie, el, Porthos, îl împintena pe al său cu furie. Puseră astfel, în curând, douăsprezece leghe între ei şi Vaux; apoi trebuiră să schimbe caii şi să întocmească un fel de serviciu de poştă. În timpul unui popas, Porthos îndrăzni să-l întrebe pe Aramis încotro se îndreaptă.

— Sst! răspunse acesta. Află doar atât, că bogăţia noastră atârnă de iuţeala noastră.

Şi ca şi cum Porthos ar fi fost muşchetarul din 1626, fără o para chioară în buzunar, o zbughi la drum. Cuvântul acesta magic, bogăţie, sună totdeauna plin în urechea omenească. El vrea să spună *destul* pentru cei care n-au nimic şi *mai mult* pentru cei care au destul.

— Voi fi făcut duce — zise Porthos cu glas tare.

Vorbea cu el însuşi.

— Tot ce se poate — răspunse Aramis, rămas în urma lui Porthos, surâzând în felul său caracteristic.

În tot acest timp, capul lui Aramis era numai flăcări; eforturile trupului nu izbutiseră încă să le înăbuşe pe cele ale spiritului. Tot ce se poate închipui ca mânie năvalnică, muşcături de durere ascuţită, ameninţări cu moartea clocotea, se învârtejea şi mugea în mintea prelatului învins. Fizionomia lui dezvăluia urmele vădite ale luptei crâncene dinlăuntrul său. Liber, pe drumul cel mare, de a nu-şi mai pune lacăt la gură, Aramis înjura cu năduf la orice poticnire a calului, la orice piedică din cale. Palid, uneori năpădit de o sudoare fierbinte, alteori cu fruntea rece şi uscată, bătea cu furie caii şi le însângera coastele.

Porthos gemea văzând acestea, el al cărui cusur de frunte nu era înduioşarea.

Goniră astfel opt ceasuri întregi şi ajunseră la Orléans. Erau ceasurile patru după-amiază. Aramis, răscolindu-şi amintirile, îşi spuse că nimic n-ar putea demonstra că ar mai fi cu putinţă să fie ajunşi din urmă. Ar însemna ca o trupă în stare să-l prindă pe Porthos şi pe el să fie cu totul năzdrăvană şi să găsească peste tot cei mai buni cai, ca să facă patruzeci de leghe în opt ceasuri. Oricum, presupunând că ar fi urmăriţi, ceea ce nu era sigur, fugarii aveau cinci ceasuri mai mult înaintea urmăritorilor. Aramis se gândi că dacă ar sta să se odihnească n-ar fi o nesocotinţă, dar că a-şi urma drumul ar fi şi mai bine. Într-adevăr, douăzeci de leghe în plus, străbătute cu aceeaşi iuţeală, încă douăzeci de leghe înghiţite şi nimeni, nici chiar d'Artagnan, n-ar mai pune mâna pe duşmanii regelui.

Aramis îi stârni deci lui Porthos o mare mâhnire, spunându-i să încalece din nou. Goniră până la ceasurile şapte seara; nu mai aveau de făcut decât o poştă ca să ajungă la Blois. Aici însă, o întâmplare drăcească îl făcu pe Aramis să intre la gânduri. La acea poştă nu se găsea nici un cal.

Prelatul se întrebă prin ce uneltire a iadului izbutiseră duşmanii lui să-i smulgă mijlocul de a merge mai departe, el care nu recunoştea întâmplarea drept o zeitate, el care găsea o cauza oricărui efect. Era mai degrabă înclinat să creadă că refuzul stăpânului poştei de a-i da cai, la un ceas ca ăsta, într-un ţinut ca ăsta, era urmarea unui ordin pornit tocmai de sus,

ordin ce spunea ca acest zămislitor de maiestăţi să fie arestat, fără nici o vorbă, în fuga lui. Dar, în momentul când era gata să-şi dea drumul furiei, pentru a avea fie un cal, fie o lămurire, un gând îi trecu prin cap. Îşi aduse aminte că Athos locuia prin împrejurimi.

— Nu plec mai departe — spuse el — şi nu voi străbate o poştă întreagă. Dă-mi doi cai pentru a-i face o vizită unuia din prietenii mei, senior care locuieşte prin apropiere.

— Ce senior? întrebă stăpânul poştei.

— Domnul conte de La Fère.

— O — răspunse omul, descoperindu-se cu respect — un vrednic senior, da! Însă, oricât de mare mi-ar fi dorinţa de a-i face pe plac, nu vă pot da doi cai, toţi cei din poşta mea au fost reţinuţi de domnul duce de Beaufort.

— Ah! făcu Aramis dezamăgit.

— Tot ce pot face — adăugă stăpânul poştei — este, dacă vreţi, să vă urcaţi într-o cărucioară pe care o am aici; voi înhăma la ea o iapă bătrână şi oarbă, dar bună încă de picioare, care vă va duce la domnul conte de La Fère.

— Asta face un ludovic — zise Aramis.

— Nu, domnule, asta nu face decât un scud; este preţul pe care mi-l plăteşte domnul Grimaud, intendentul contelui, de câte ori se slujeşte de cărucioara mea şi n-aş vrea ca domnul conte să mă mustre că i-am luat mai mult unui prieten al său.

— Să fie cum zici dumneata — răspunse Aramis — şi mai ales aşa cum îi face plăcere contelui de La Fère, pe care nici eu nu vreau să-l supăr cu ceva. Vei primi scudul ce ţi se cuvine; totuşi, cred că am dreptul să-ţi mai dau un ludovic pe deasupra, pentru ideea dumitale.

— Fără îndoială! rosti bucuros stăpânul poştei.

Şi înhămă el însuşi iapa cea bătrână la cotiga ce scârţâia din toate încheieturile.

În acest timp, Porthos merita să fie observat. Credea că descoperise secretul şi nu-şi mai găsea astâmpăr de nerăbdare; mai întâi, fiindcă vizita la Athos îi era deosebit de plăcută; în al doilea rând, fiindcă spera să găsească acolo un pat şi o masă îmbelşugată.

Stăpânul poştei, după ce înhămă iapa, îi spuse unei slugi să-i ducă pe străini până la domeniul La Fère.

Porthos se aşeză în fundul căruţei, cu Aramis, şi-i şopti acestuia la ureche:

— Am înţeles totul.

— Ah, ah! răspunse Aramis. Şi ce-ai înţeles, dragul meu?

— Mergem, din partea regelui, să-i facem vreo propunere mare lui Athos.

— Hm! făcu Aramis.

— Nu-mi spune nimic — adăugă bunul Porthos, căutând să se ţină bine din pricina zdruncinăturilor — nu-mi spune nimic, am să ghicesc singur.

— Prea bine, prea bine, prietene, ghiceşte.

Ajunseră la Athos către ceasurile nouă seara, pe o lună minunată. Această lumină feerică îl bucura nespus de mult pe Porthos; în schimb pe Aramis îl stânjenea aproape tot atât de mult. Îi şi mărturisi ceva în această privinţă lui Porthos, care-i răspunse:

— Bine, am ghicit. Misiunea e secretă.

Acestea fură ultimele lui cuvinte în căruţă. Căci argatul care-i însoţea îi întrerupse, spunând:

— Domniile voastre au ajuns.

Porthos şi prietenul lui coborâră în faţa porţii micului castel. Şi aici îi vom regăsi şi noi pe Athos şi pe Bragelonne, dispăruţi amândoi după descoperirea necredinţei domnişoarei de La Vallière.

Dacă există vreo vorbă plină de adevăr, e aceasta: marile dureri închid în ele însele germenul consolării lor. Într-adevăr, dureroasa rană din sufletul lui Raoul îl apropiase de tatăl său şi numai Dumnezeu ştie în ce măsură îl puteau mângâia pe tânăr cuvintele pornite din gura şi din inima generoasă a lui Athos. Rana era departe de a se vindeca; însă Athos, tot vorbind mereu cu fiul său, încercând să-i însufle tânărului ceva din propria lui experienţă, sfârşise prin a-l face să înţeleagă că această durere a primei decepţii în dra-goste este necesară oricărei vieţi omeneşti şi că nimeni n-a iubit vreodată fără să o cunoască.

Raoul îl asculta adesea, dar nu se lăsa convins. Căci nimic nu poate înlocui, în inima unui îndrăgostit, amintirea şi gândul la făptura iubită. Raoul îi răspundea atunci părintelui său:

— Domnule, tot ceea ce-mi spui e adevărat; cred că nimeni n-a cunoscut ca dumneata durerile inimii; dar dumneata eşti un om prea mare prin înţelepciune, prea încercat de nenorociri, pentru a nu îngădui slăbiciunea unui soldat care suferă pentru întâia oară. Plătesc un tribut pe care nu-l voi plăti de două ori;

dă-mi voie deci să mă cufund în durerea mea, să mă înec în ea până la a uita de mine însumi, până la a-mi pierde judecata.

— Raoul! Raoul!

— Crede-mă, domnule, niciodată nu mă voi putea obişnui cu gândul că Louise, cea mai castă şi cea mai nevinovată dintre femei, a putut să-l înşele într-un chip atât de josnic pe un bărbat atât de cinstit şi atât de credincios ca mine; niciodată nu mă voi putea hotărî să văd această fiinţă bună şi blândă schimbându-se într-o femeie vicleană şi desfrânată. Louise decăzută! Louise nemernică! Ah, domnule, asta e mult mai crud pentru mine, decât gândul că Raoul e părăsit, că Raoul e nenorocit.

Athos folosea atunci leacul eroic. El o apăra pe Louise împotriva lui Raoul şi explica trădarea ei prin dragostea ei.

— O femeie care ar cădea în braţele regelui fiindcă e rege — spunea Athos — ar merita să fie socotită nemernică; dar Louise îl iubeşte pe Ludovic. Tineri amândoi, el şi-a uitat rangul, că şi-a uitat jurămintele. Dragostei i se iartă totul, Raoul. Cei doi tineri se iubesc cu sinceritate.

Şi, după ce dădea această lovitură de pumnal, Athos, suspinând, vedea cum Raoul se cutremură din pricina rănii sale, înfundându-se în adâncul pădurii sau refugiindu-se în camera lui, de unde, peste un ceas, reapărea palid, tremurând, dar învins. Atunci, apropiindu-se de Athos cu un zâmbet pe buze, îi săruta mâna, aşa cum câinele care a fost bătut se gudură pe lângă stăpân, ca să-şi ceară iertare. Raoul n-asculta decât de slăbiciunea lui, nu-şi mărturisea decât durerea lui.

Aşa trecură zilele ce urmară după scena aceea când Athos zdruncinase atât de tare orgoliul neînfrânt al regelui. Niciodată, vorbind cu fiul său, el nu pomenise de această scenă; niciodată nu adusese vorba despre purtarea lui energică, ce l-ar fi mângâiat poate pe tânăr, arătându-i că rivalul său a fost îngenuncheat. Athos nu voia însă ca îndrăgostitul jignit să uite respectul pe care-l datora regelui. Iar când Bragelonne, aprins, furios, încruntat, vorbea cu dispreţ despre cuvintele regale, despre credinţa îndoielnică pe care anumiţi nebuni o pun în făgăduielile pornite de la tron, când, străbătând două veacuri cu iuţeala unei păsări ce zboară peste o strâmtoare pentru a trece de la o lume la alta, Raoul prevestea vremea când regii vor apărea mai mărunţi decât oamenii de rând, Athos îi spunea cu glasul lui senin şi con-vingător:

— Ai dreptate, Raoul; tot ceea ce spui tu se va întâmpla: regii îşi vor pierde prestigiul, aşa cum îşi pierd strălucirea stelele care şi-au trecut timpul. Dar până atunci, Raoul, noi nu vom mai fi; şi ţine minte ce-ţi spun: toţi pe lumea aceasta, bărbaţi, femei şi regi, trebuie să trăiască în prezent; în viitor nu putem trăi decât pentru Dumnezeu.

Iată ce discutau, ca de fiecare dată, Athos şi Raoul, plimbându-se pe lunga alee de tei a parcului, când se auzi sunând clopoţelul a cărei menire era să-l anunţe pe conte fie ca sosise ora mesei, fie că avea de primit o vizită. Numaidecât şi fără să dea vreo însemnătate acestui lucru, se întoarse din drum împreună cu fiul său, şi, la capătul aleii, se pomeniră amândoi faţă în faţă cu Porthos şi Aramis.

Capitolul XXIX
Despărţirea cea din urmă

Raoul scoase un strigăt de bucurie şi-l strânse cu multă căldură în braţe pe Porthos. Aramis şi Athos se îmbrăţişară ca doi bătrâni. Această îmbrăţişare însăşi era ca o întrebare adresată lui Aramis, care spuse numaidecât:

— Prietene, nu vom rămâne mult timp la voi.

— Ah! făcu contele.

— Vom sta numai atât — adăugă Porthos — cât să vă povestesc bucuria mea.

— Ah! făcu Raoul.

Athos îl privi în tăcere pe Aramis, a cărui înfăţişare posomorâtă i se părea destul de puţin potrivită cu veştile bune despre care vorbea Porthos.

— Ce bucurie ţi s-a întâmplat? îl întrebă Raoul zâmbind.

— Regele mă face duce — îi răspunse cu un aer misterios bunul Porthos, aplecându-se la urechea tânărului — duce cu brevet!

Dar şoaptele lui Porthos erau totdeauna aşa de tari, încât puteau fi auzite de toată lumea; murmurele lui aveau diapazonul unui răcnet în toată regula. Athos îl auzi şi scoase o exclamaţie ce-l făcu pe Aramis să tresară. Acesta îl luă de braţ pe Athos şi, după ce-i ceru lui Porthos îngăduinţa să-l lase să vorbească puţin la o parte cu gazda, îi spuse contelui:

— Dragul meu Athos, sunt zdrobit de durere.

— De durere? exclamă contele. Ah, dragă prietene!

— Iată, în două cuvinte: am urzit o conspiraţie împotriva regelui; această conspiraţie a dat greş şi în momentul de faţă sunt urmărit, fără îndoială.

— Eşti urmărit!... O conspiraţie!... Ei, prietene, ce tot spui?

— Un trist adevăr. Sunt un om pierdut.

— Dar Porthos... Titlul lui de duce... Asta ce mai e?

— Iată ceea ce mă doare mai mult; iată ceea ce mă apasă mai tare. Crezând într-o reuşită sigură, l-am târât în conspiraţia mea şi pe Porthos. El a contribuit la ea cu toate puterile, aşa cum ştii că face totdeauna, fără să ştie nimic şi iată-l azi compromis ca şi mine, pierdut ca şi mine.

— Dumnezeule!

Şi Athos se uită la Porthos, care le zâmbea fericit.

— Trebuie să-ţi spun totul. Ascultă-mă — continuă Aramis.

Şi-i povesti toată întâmplarea pe care o cunoaştem. Athos îşi simţi de câteva ori, în timpul povestirii, fruntea năpădită de sudoare.

— Ideea era mare — zise el — dar era şi o mare greşeală.

— Pentru care iată-mă pedepsit, Athos.

— De aceea îţi voi mărturisi gândul meu întreg.

— Spune.

— E o crimă.

— De neiertat, ştiu. Lezmajestate!

— Porthos! Bietul Porthos!

— Cine ştia? Izbânda, ţi-am spus, era ca sigură.

— Domnul Fouquet e un om cinstit.

— Iar eu sunt un prost, judecându-l atât de greşit — adăugă Aramis. Oh, înţelepciunea omenească! Oh, piatră de moară care macină o lume şi care, într-o zi, e oprită de un fir de nisip ce cade, nu se ştie de unde, între dinţii ei!

— Spune, mai bine, de un diamant, Aramis. În sfârşit, răul s-a întâmplat. Ce-ai de gând să faci acum?

— Îl iau cu mine pe Porthos. Niciodată regele nu va voi să creadă că acest vrednic om a făcut totul fără să ştie despre ce era vorba; niciodată nu va voi să creadă că Porthos socotea că-l slujeşte pe rege făcând ceea ce-a făcut. Va plăti cu capul greşeala mea. Şi nu vreau asta.

— Şi unde ai de gând să-l duci?

— La Belle-Isle, mai întâi. E un refugiu unde suntem la adăpost. Apoi, acolo am marea şi o corabie, ca să trecem, fie în Anglia, unde am multe legături...

— Tu, în Anglia?

— Da. Sau în Spania, unde am şi mai multe...

— Exilându-l pe Porthos, îl ruinezi, căci regele îi va confisca averea.

— Am prevăzut totul. Odată ajuns în Spania, voi şti să mă împac cu Ludovic al XIV-lea şi să-i cer iertare pentru Porthos.

— Te bucuri de mare trecere, după câte văd, Aramis! zise Athos cu un aer discret.

— De mare trecere şi asta pentru binele prietenilor mei, amice Athos.

Aceste cuvinte fură însoţite de o sinceră strângere de mână.

— Mulţumesc — răspunse contele.

— Şi, fiindcă am ajuns aici — reluă Aramis — să recunoaştem că şi tu eşti un nemulţumit; şi tu şi Raoul îl duşmăniţi pe rege. Faceţi ca noi. Veniţi la Belle-Isle. Pe urmă, vom vedea... Îţi garantez, pe onoarea mea, că, într-o lună, războiul va fi declarat între Franţa şi Spania, în numele acestui fiu al lui Ludovic al XIII-lea, care e un infante şi el şi pe care Franţa îl tratează neomeneşte. Or, cum Ludovic al XIV-lea nu va primi un război făcut din acest motiv, îţi garantez o învoială al cărei rezultat va fi titlul de grande spaniol pentru Porthos şi pentru mine şi un ducat în Franţa pentru tine, care eşti deja grande de Spania. Primeşti?

— Nu; eu prefer să-mi păstrez libertatea de a-l putea mustra pe rege; e o mândrie firească a neamului meu de a se socoti mai presus de orice neam regesc. Făcând ceea ce-mi propui tu, aş rămâne îndatorat regelui; aş câştiga, de bună seamă, pe acest pământ, dar aş pierde în conştiinţa mea. Îţi mulţumesc.

— Atunci, dă-mi două lucruri, Athos: iertarea ta...

— Oh, ţi-o dau, fireşte, dacă ai vrut să-l răzbuni, într-adevăr, pe cel slab şi asuprit, împotriva asupritorului.

— Asta mi-e de-ajuns — răspunse Aramis cu o împurpurare a feţei ce se pierdu în noapte. Iar acum, dă-mi doi dintre cei mai buni cai ai tăi, ca să ajungem la a doua poştă, întrucât la prima de aici am fost refuzat, sub pretextul unei călătorii pe care domnul de Beaufort o face prin acest ţinut.

— Vei avea cei doi cai mai buni ai mei, Aramis. Şi te rog să ai grijă de Porthos.

— Oh, în privinţa asta fii fără teamă. Încă o întrebare: socoţi că fac bine ceea ce fac cu el?

— Fapta fiind săvârşită, da; căci regele nu-l va ierta şi apoi tu ai totdeauna, orice s-ar zice, un sprijin în domnul Fouquet, care nu te va părăsi, fiind şi el foarte compromis, cu toată purtarea lui eroică.

— Ai dreptate. Iată pentru ce, în loc să pornesc numaidecât pe mare, ceea ce ar arăta că mi-e frică şi că-mi recunosc vina, rămân pe pământ francez. Dar Belle-Isle va fi pentru mine pământul pe care-l voi vrea: englez, spaniol sau roman; totul atârnă de pavilionul pe care-l voi ridica.

— Cum asta?

— Pentru că eu am fortificat Belle-Isle şi nimeni nu va cuceri Belle-Isle, dacă eu o voi apăra. Şi apoi, cum singur ai spus adineauri, domnul Fouquet e amestecat şi el. Nimeni nu va ataca Belle-Isle fără semnătura domnului Fouquet.

— Aşa e. Totuşi, fii cu băgare de seamă. Regele e şiret şi e puternic.

Aramis surâse.

— Te rog să ai grijă de Porthos — repetă contele cu un fel de stăruinţă seacă.

— Ceea ce voi deveni eu, conte — răspunse Aramis pe acelaşi ton — va deveni şi fratele nostru Porthos.

Athos se înclină, strângând mâna lui Aramis şi se duse să-l îmbrăţişeze cu căldură pe Porthos.

— Sunt făcut ca să fiu fericit, nu-i aşa? murmură acesta într-al nouălea cer, înfăşurându-se în mantia lui.

— Vino, scumpule — zise Aramis.

Raoul ieşise înainte, pentru a pune să fie înşeuaţi cei doi cai.

Grupul se despărţi în două. Athos privea cum cei doi prieteni ai lui se pregăteau de plecare; ceva ca o ceaţă îi învălui ochii şi-i apăsă inima. "Ciudat! gândi el. De unde îmi vine îndemnul acesta de a-l îmbrăţişa pe Porthos încă o dată?"

În aceeaşi clipă, Porthos se întoarse şi se apropie de vechiul său prieten cu braţele deschise. Această ultimă îmbrăţişare fu foarte însufleţită, ca atunci, în anii tinereţii, ca pe vremea când inima era caldă şi viaţa fericită. Pe urmă Porthos încălecă. Aramis se întoarse şi el pentru a-şi mai trece

o dată braţul în jurul gâtului lui Athos. Acesta îi urmări în lungul drumului, privind cum se topeau în noapte cu mantiile lor albe. Ca două năluci, ei creşteau parcă depărtându-se de pământ, dar nu se pierdură nici în ceaţă, nici în coborâturile drumului: la orizont, părură amândoi a-şi lua avânt şi a se ridica încet, în sus, pierzându-se în nori. Atunci Athos, cu inima strânsă, porni spre casă, spunându-i lui Bragelonne:

— Raoul, nu ştiu ce glas îmi şopteşte că i-am văzut pe aceşti doi oameni pentru ultima oară.

— Nu mă mira, domnule, că te-ai gândit la asta — răspunse tânărul — deoarece şi eu am acelaşi simţământ şi eu simt că nu-i vom mai vedea niciodată pe domnii du Vallon şi d'Herblay.

— Oh — adăugă contele — tu îmi vorbeşti astfel fiindcă eşti întristat de altceva şi vezi totul în negru; dar tu eşti tânăr; şi dacă se va întâmpla să nu-i mai vezi pe aceşti doi vechi prieteni, înseamnă că nu vor mai fi pe această lume, unde tu ai de trăit încă mulţi ani. Pe când eu...

Raoul clătină uşor din cap şi se sprijini de umărul contelui, fără ca nici unul, nici celălalt să mai poată spune vreun cuvânt, deşi inimile le erau învolburate.

Deodată, un tropot de cai şi un zvon de glasuri ce se auzeau la cotitura drumului dinspre Blois îi făcură să-şi întoarcă atenţia în partea aceea. Purtători de facle, călări, îşi mişcau voioşi torţele pe sub ramurile copacilor de pe marginea drumului, uitându-se din timp în timp înapoi, pentru a nu se depărta prea mult de călăreţii care veneau în urma lor. Faclele, zgomotul, praful stârnit de vreo doisprezece cai gătiţi ca de zile mari făceau un contrast ciudat, în mijlocul nopţii, cu dispariţia mută şi funebră a celor două umbre ale lui Porthos şi Aramis.

Athos se îndreptă spre casă. Dar n-apucă să ajungă până la uşă, că poarta cea mare de fier păru cuprinsă de flăcări: toate faclele acelea se opriră să lumineze drumul. Un glas strigă: "Domnul duce de Beaufort!" Şi Athos porni repede spre poarta cea mare de la intrare.

Ducele descălecase de pe cal şi căuta cu ochii în jurul lui.

— Sunt aici, monseniore! strigă Athos.

— Ei, bună seara, dragă conte — răspunse prinţul cu acea sinceră cordialitate ce cucerea toate inimile. E prea târziu pentru un prieten?

— Ah, prinţe, intraţi! răspunse contele.

Athos şi domnul de Beaufort, sprijinit de braţul contelui, intrară în casă, urmaţi de Raoul, care păşea cu modestie şi respect laolaltă cu ofiţerii prinţului, printre care avea mulţi prieteni.

Capitolul XXX
Domnul de Beaufort

Prinţul întoarse faţa în clipa când Raoul, ca să-l lase singur cu Athos, închidea uşa şi se pregătea să treacă împreună cu ofiţerii într-o sală vecină.

— Acesta e tânărul pe care-l laudă atât de des domnul de Condé? întrebă domnul de Beaufort.

— Da, el, monseniore.

— E un soldat! Spune-i să stea, conte.

— Rămâi, Raoul, dacă monseniorul vrea — zise Athos.

— Iată-l mare şi frumos, pe cinstea mea! adăugă ducele. Mi-l vei da, domnule, dacă ţi-l voi cere?

— Ce înţelegeţi prin asta, monseniore? întrebă Athos.

— Ei da, am venit aici să-mi iau rămas bun de la dumneata.

— Rămas bun, monseniore?

— Într-adevăr. N-ai aflat ce voi deveni?

— Dar ceea ce aţi fost totdeauna, monseniore: un prinţ curajos şi un excelent gentilom.

— Voi deveni un prinţ al Africii, un gentilom beduin. Regele mă trimite să fac cuceriri la arabi.

— Ce-mi aud urechile, monseniore?

— E ciudat, nu-i aşa? Eu, parizianul până în măduva oaselor, eu care am domnit asupra mahalalelor şi care eram numit regele Halelor, s-ajung din piaţa Maubert la minaretele din Djidgelli; să mă fac, din frondeur, aventurier!

— Oh, monseniore, dacă nu mi-aţi spune chiar dumneavoastră asta...

— N-ar fi de crezut, nu-i aşa? Crede-mă, totuşi şi să ne luăm rămas bun. Iată ce înseamnă să reintri în favoare!

— În favoare?

— Da. Zâmbeşti? Ah, dragă conte, dar ştii pentru ce am primit? Ştii?

— Pentru că alteţa voastră iubeşte gloria înainte de toate.

— Oh, nu! Nu e nici o glorie, vezi dumneata, să te duci să tragi cu muscheta în oamenii aceia. Gloria, eu n-o privesc aşa şi e cu putinţă ca acolo să găsesc altceva... Dar am vrut şi vreau — mă înţelegi, dragă conte? — ca viaţa mea să aibă şi această ultimă faţetă, după toate ciudatele oglindiri în care m-am văzut timp de cincizeci de ani. Căci, oricum, vei recunoaşte, e destul de ciudat să te fi născut fiu de rege, să fi luat parte la războaie. Împotriva regilor, să te fi numărat printre mărimile acestui veac, să-ţi fi ţinut cu cinste rangul, să te fi simţit un Henric al IV-lea, să fi fost mare amiral al Franţei şi să te duci să fii ucis la Djidgelli, printre toţi acei turci, sarazini şi mauri.

— Monseniore, văd că stăruiţi prea mult asupra acestui subiect — zise Athos tulburat. Cum se poate să presupuneţi că o soartă atât de strălucită se va stinge în acest chip mizerabil?

— Crezi oare, om drept şi cinstit, că dacă mă duc în Africa pentru un scop atât de caraghios, nu voi reuşi să-mi ating ţinta fără să mă fac de râs? Crezi că nu voi face să se vorbească despre mine? Crezi că pentru a face să se vorbească despre mine, astăzi, când există domnul prinţ de Condé, domnul de Turenne şi atâţia alţii, contemporani de-ai mei, eu, amiral al Franţei, nepotul lui Henric al IV-lea, eu, regele Parisului, mai am altceva de făcut decât să fiu ucis? La naiba! Se va vorbi despre mine, îţi spun; voi fi ucis, în ciuda tuturora. Dacă nu acolo, în altă parte.

— Lăsaţi, monseniore — răspunse Athos — aţi început să exageraţi; şi dumneavoastră n-aţi exagerat niciodată decât în vitejie!

— Haide, dragă prietene! Mulţumesc de aşa vitejie: să te-arunci în braţele scorbutului ori ale dizenteriei, să te laşi în gura lăcustelor sau să devii ţinta săgeţilor otrăvite, ca bunicul meu, Ludovic cel Sfânt! Ştii că blestemaţii aceia mai au încă săgeţi otrăvite? Şi pe urmă dumneata mă cunoşti, îmi place să cred, de multă vreme şi ştii că atunci când vreau ceva, apoi vreau!

— Aţi vrut să ieşiţi de la Vincennes, monseniore.

— Oh, dumneata m-ai ajutat mult atunci. Dar, că veni vorba, mă întorc şi mă sucesc în toate părţile, fără să-l mai văd pe vechiul meu prieten, domnul Vaugrimaud! Ce face el?

— Domnul Vaugrimaud a rămas aceeaşi foarte respectuoasă slugă a alteţei voastre — zise Athos zâmbind.

— Am aici o sută de pistoli, pentru el, ca moştenire. Căci mi-am făcut testamentul, conte.

— Ah, monseniore! monseniore!

— Şi-nţelegi, dacă s-ar vedea că Grimaud e trecut în testamentul meu...

Ducele prinse a râde. Apoi, adresându-se lui Raoul, care de la începutul acestei convorbiri căzute într-o visare adâncă, îi spuse:

— Tinere, ştiu aici un anumit vin de Vouvray şi cred că...

Raoul ieşi repede, pentru a spune să fie servit ducele. În acest timp, domnul de Beaufort apucă mâna lui Athos.

— Ce-ai de gând să faci? îl întrebă el.

— Nimic, cel puţin deocamdată, monseniore.

— Ah. da, ştiu; de când cu pasiunea regelui pentru... La Vallière.

— Da, monseniore.

— Aşadar, e adevărat ce se spune?... Am cunoscut-o şi eu, cred, pe această mică Vallière. Nu e prea frumoasă, aşa mi se pare...

— Nu e, monseniore — confirmă Athos.

— Ştii de cine-mi aminteşte ea?

— Îi aminteşte de cineva alteţei voastre?

— Îmi aminteşte de o fetişcană destul de drăguţă, a cărei mamă locuia prin apropiere de Hale.

— Ah, da! făcu Athos, zâmbind uşor.

— Frumoase timpuri! adăugă domnul de Beaufort. Da, Vallière îmi aminteşte de fetişcana aceea.

— Care a avut un copil, nu-i aşa?

— Cred că da — răspunse ducele cu nevinovăţie şi cu un aer de nepăsătoare uitare, al cărui ton şi a cărui nuanţă ar fi greu de descris. Şi iată-l pe bietul Raoul, care e fiul dumitale, da?

— E fiul meu, da, monseniore.

— Iată-l pe bietul băiat dat la o parte de rege. Şi-i supărat?

— Mai mult decât atât, monseniore, s-a retras de la curte.

— Şi vrei să-l laşi să lâncezească aici? E o greşeală. Ştii ce, dă-mi-l mie!

— Vreau să-l păstrez lângă mine, monseniore. Nu-l mai am decât pe el pe lume şi atâta vreme cât va vrea să rămână...

— Bine, bine — răspunse ducele. Totuşi, eu ţi l-aş fi vindecat repede. Te încredinţez că e făcut dintr-un aluat din

care se nasc mareşalii Franţei şi am văzut mai mult decât unul formaţi dintr-o asemenea stofă.

— Se poate, monseniore, dar mareşalii Franţei sunt făcuţi de rege, iar Raoul nu va primi niciodată nimic ce vine de la rege.

Raoul întrerupse această discuţie prin reîntoarcerea sa. Venea înaintea lui Grimaud, ale cărui mâini, stăpâne încă pe ele, duceau tava pe care se afla un pahar şi o sticlă cu vinul preferat al domnului duce. Văzându-l pe vechiul său protejat, ducele scoase o exclamaţie de bucurie.

— Grimaud! Bună seara, Grimaud — zise el. Cum merge?

Servitorul se înclină adânc, tot atât de fericit ca şi nobilul său interlocutor.

— Doi prieteni! adăugă ducele, scuturând cu un gest puternic umărul cinstitului Grimaud.

Altă plecăciune, mai adâncă şi mai fericită încă decât cea dintâi, din partea lui Grimaud.

— Ce văd aici, conte? Un singur pahar?

— Nu beau cu alteţa voastră decât dacă alteţa voastră mă pofteşte — zise Athos cu o nobilă umilinţă.

— La dracu! Bine ai făcut că ai cerut numai un pahar, vom bea amândoi din el, ca doi fraţi de arme. Dumneata mai întâi, conte.

— Vă rog să-mi faceţi plăcerea deplină — zise Athos, întinzând paharul ducelui.

— Eşti un prieten încântător — răspunse ducele de Beaufort, care bău şi-i trecu apoi pocalul de aur amfitrionului său. Dar asta nu e totul — adăugă el. Mi-e sete încă şi vreau să-i fac onoare flăcăului acesta, care stă aci în pi-cioare. Eu aduc noroc, viconte — îi spuse el lui Raoul. Doreşte-ţi ceva în clipa când vei bea din paharul meu şi să mă lovească ciuma dacă ceea ce-ai dorit nu se va împlini!

Îi întinse pocalul lui Raoul, care-şi muie buzele în el din rugă, spunând tot atât de repede:

— Mi-am pus ceva în gând, monseniore.

În ochi îi strălucea o flacără sumbră, iar sângele i se urcase în obraji; Athos se îngrozi văzându-i numai surâsul acela straniu.

— Şi ce ţi-ai pus în gând? întrebă ducele, lăsându-se în fotoliu, în timp ce cu o mână îi dădea lui Grimaud sticla şi o pungă cu bani.

— Monseniore, îmi făgăduiţi că-mi veţi da ceea ce mi-am pus în gând?

— La naiba, am spus-o doar!

— Mi-am pus în gând, domnule duce, să merg cu dumneavoastră la Djidgelli.

Athos păli şi nu izbuti să-şi ascundă tulburarea. Ducele îşi privi prietenul ca şi cum ar fi căutat să-l ajute a se apăra împotriva acestei lovituri neprevăzute.

— Asta e greu, scumpul meu viconte, foarte greu — zise el cu glas coborât.

— Iertaţi-mă, monseniore, am fost indiscret — reluă Raoul pe un ton ferm — dar, întrucât m-aţi îndemnat să doresc...

— Să doreşti să mă părăseşti pe mine — îl întrerupse Athos.

— Oh, domnule... cum poţi crede asta?

— Ei bine, la naiba! strigă ducele. Tânărul viconte are dreptate. Ce să facă el aici? Va putrezi de mâhnire.

Raoul se înroşi; prinţul, înfierbântat, continuă:

— Războiul e o distrugere: în el câştigi totul, în el nu pierzi decât un lucru, viaţa; şi-atunci, cu-atât mai rău!

— Adică pierzi amintirile — rosti Raoul cu însufleţire — şi-atunci cu-atât mai bine!

Se căi că vorbise cu atâta aprindere, văzându-l pe Athos ridicându-se şi ducându-se să deschidă fereastra. Acest gest ascundea, fără îndoială, o mare frământare. Raoul se apropie numaidecât de conte. Dar Athos îşi înăbuşise regretul, căci reapăru în bătaia luminilor cu chipul său senin şi liniştit.

— Ei bine — zise ducele — să vedem, pleacă sau nu pleacă? Dacă pleacă, va fi aghiotantul meu, conte; fiul meu.

— Monseniore! rosti Raoul, îndoindu-şi un genunchi.

— Monseniore — rosti contele, apucând mâna ducelui — Raoul va face aşa cum va voi.

— Oh, nu, domnule, aşa cum vei voi dumneata! întrerupse tânărul.

— Ei drace! strigă prinţul la rândul său. Nu va fi nici după cum vrea contele, nici după cum vrea vicontele, ci după cum vreau eu. Îl iau cu mine. Marina e un viitor strălucit, prietene.

Raoul zâmbi cu şi mai multă tristeţe, încât, de data aceasta, Athos îşi simţi inima copleşită şi-i răspunse doar cu o privire dojenitoare. Raoul înţelese totul; se potoli şi căută să se stăpânească, astfel că nici un cuvânt nu-i mai scăpă de pe buze.

Ducele se ridică, văzând ora înaintată şi zise foarte repede:

— Sunt grăbit; dar dacă cineva mi-ar spune că mi-am pierdut timpul stând de vorbă cu un prieten, i-aş răspunde că am făcut însă o alegere bună.

— Iertaţi-mă, domnule duce — îl întrerupse Raoul — să nu-i spuneţi asta regelui, căci nu pe rege îl voi sluji eu.

— Eh, prietene, dar pe cine vei sluji atunci? Căci nu mai suntem pe vremea când puteai să zici: "Sunt al domnului de Beaufort". Nu; astăzi toţi suntem ai regelui şi mari şi mici. De aceea, să fim înţeleşi, dacă vei face serviciul pe vasele mele, îl vei sluji pe rege, dragul meu viconte.

Athos aştepta, cu un fel de bucurie nerăbdătoare, răspunsul pe care avea să-l dea, la această întrebare ce-l punea în încurcătură, Raoul, duşmanul neînduplecat al regelui, rivalul său. Tatăl spera că această piedică va schimba hotărârea fiului. Îi mulţumea aproape domnului de Beaufort, a cărui uşurătate sau a cărui generoasă explicaţie punea în cumpăna plecarea tânărului, singura lui bucurie. Dar Raoul, la fel de hotărât şi de liniştit, răspunse:

— Domnule duce, această precizare pe care mi-o faceţi, eu am cântărit-o în cugetul meu. Voi servi pe unul din vasele dumneavoastră, întrucât aveţi bunăvoinţa să mă luaţi; dar voi sluji un stăpân mai puternic decât regele, îl voi sluji acolo pe Dumnezeu.

— Pe Dumnezeu? Cum asta? rostiră, amândoi deodată, Athos şi prinţul.

— În intenţia mea este să-mi fac din asta o meserie şi să devin cavaler de Malta — adăugă Bragelonne, care lăsă să-i cadă aceste cuvinte unul câte unul, mai reci ca picăturile de apă ce se preling din copacii negri în urma furtunilor de iarnă.

La această ultimă lovitură, Athos se clătină, iar prinţul fu el însuşi zguduit. Grimaud scoase un geamăt surd şi scăpa din mână sticla, care căzu pe covor şi se sparse, fără a fi atras atenţia nici unuia dintre cei din jur.

Domnul de Beaufort îl privi pe tânăr în faţă şi, cu toate că acesta îşi ţinea ochii în jos, citi în trăsăturile lui flacăra unei hotărâri pe care nimic n-ar fi putut s-o clatine. Cât despre Athos, el cunoştea prea bine sufletul acesta fierbinte şi neşovăielnic; nici nu se gândea măcar să încerce să-l abată de la drumul pe care şi-l alesese. Strânse mâna pe care i-o întinse ducele.

— Conte, plec peste două zile la Toulon — zise domnul de Beaufort. Vei veni să mă vezi la Paris, ca să ştim ce hotărâre ai luat?

— Voi avea cinstea să vă mulţumesc acolo pentru toată bunăvoinţa voastră, prinţe — răspunse contele.

— Adu-mi-l şi pe viconte, fie că mă urmează sau nu — adăugă ducele. El are cuvântul meu, iar eu nu i-l mai cer decât pe-al dumitale.

Turnând astfel puţin balsam peste rana acestei inimi părinteşti, ducele îl trase de ureche pe bătrânul Grimaud, care clipea din ochi mai mult decât era firesc, apoi se întoarse la escorta lui din curte. Caii, odihniţi şi înviorați de răcoarea unei frumoase nopţi, porniră la goană, îndepărtându-se de castel. Athos şi Bragelonne se pomeniră din nou singuri, faţă în faţă.

Băteau ceasurile unsprezece. Tatăl şi fiul păstrară o tăcere pe care orice observator atent ar fi ghicit-o plină de strigăte şi de suspine. Dar aceşti doi bărbaţi erau atât de oţeliţi, încât orice emoţie se topea pentru totdeauna, atunci când ei luau hotărârea s-o înăbuşe în inima lor.

Petrecură astfel în tăcere şi aproape gâfâind, ceasul acela dinaintea miezului nopţii. Doar orologiul, bătând, le arătă câte minute ţinuse această dureroasă călătorie pe care sufletele lor o făcuseră în nemărginirea amintirilor trecutului şi a temerilor viitorului. Athos se ridică cel dintâi, rostind:

— E târziu... Pe mâine, Raoul!

Raoul se ridică la rândul lui şi-şi îmbrăţişă părintele, îl strânse la pieptul lui şi-i spuse cu un glas tremurător:

— În două zile mă vei fi părăsit, aşadar, Raoul şi oare pentru totdeauna?

— Domnule — răspunse tânărul — îmi pusesem în gând să-mi străpung inima cu vârful spadei mele, dar domnia ta m-ai fi socotit laş; am renunţat la acest gând, de aceea trebuie să ne despărţim.

— Mă părăseşti plecând, Raoul.

— Ascultă încă ceva, domnule, te rog. Dacă nu plec, voi muri aici de durere şi dragoste. Ştiu cât îmi va fi dat să mai trăiesc aici. Trimite-mă repede, domnule, altfel mă vei vedea stingându-mă sub ochii domniei tale, în această casă; e ceva mai tare ca voinţa mea, e ceva mai tare ca puterile mele; vezi bine că într-o lună am trăit cât în treizeci de ani şi că am ajuns la capătul vieţii mele.

— Atunci — zise Athos pe un ton rece — pleci cu intenţia de a te duce să fii ucis în Africa? Oh, spune-o!... Nu mă minţi!

Raoul păli şi tăcu timp de două secunde, care fură pentru tatăl său două ceasuri de agonie; apoi, deodată, vorbi:

— Domnule, am făgăduit că-mi voi închina viaţa lui Dumnezeu. În schimbul sacrificiului pe care-l fac cu tinereţea şi cu libertatea mea, nu-i voi cere decât un singur lucru: să mă păstreze pentru dumneata, fiindcă dumneata eşti singura fiinţă care mă mai leagă de această lume. Numai Dum-nezeu poate să-mi dea tăria de a nu uita că dumitale îţi datoresc totul şi că nimic nu preţuieşte pentru mine mai mult ca dumneata.

Athos îşi îmbrăţişă cu duioşie fiul şi-i spuse:

— Mi-ai răspuns ca un om cinstit; peste două zile vom fi la domnul de Beaufort, la Paris; atunci vei face ceea ce vei crede că e bine să faci. Eşti liber, Raoul. Noapte bună!

Şi porni încet spre camera lui de culcare.

Raoul coborî în grădină, unde petrecu întreaga noapte plimbându-se pe aleea teilor înalţi.

Capitolul XXXI
Pregătiri de plecare

Athos nu-şi mai pierdu timpul încercând să lupte împotriva acestei hotărâri nestrămutate. El se îngriji, în cele două zile câte îi fuseseră îngăduite de duce, să pregătească echipamentul lui Raoul. Treaba asta cădea în sarcina bunului Grimaud, care se şi apucă să strângă şi să împacheteze totul, cu dragostea şi cu priceperea ce i se cunosc.

Athos îi dădu ordin acestui vrednic servitor să pornească spre Paris de îndată ce echipajele vor fi gata şi pentru a nu-l face pe duce să aştepte, sau, în orice caz, pentru ca Raoul să nu întârzie dacă ducele i-ar fi simţit lipsa, apucă, chiar a doua zi după vizita domnului de Beaufort, drumul Parisului, împreună cu fiul său.

Întoarcerea aceasta la Paris, în mijlocul tuturor oamenilor care-l cunoscuseră şi care-l iubiseră, era pentru bietul tânăr motivul unei tulburări uşor de înţeles. Fiecare înfăţişare îi amintea o suferinţă celui care suferise atâta, un episod al dragostei lui, celui care iubise atâta. Apropiindu-se de Paris,

Raoul se simţea murind. Odată ajuns la Paris, nici nu mai ştia ce e cu el. Se duse la de Guiche, dar acolo i se spuse că domnul de Guiche era plecat la *Domnul*.

Raoul se îndreptă spre Luxembourg şi, odată ajuns aici, fără a se fi îndoit o clipă că se afla într-un loc unde trăise La Vallière, auzi atâta muzică şi sorbi atâtea parfumuri, în urechi îi răsunară atâtea râsete voioase şi văzu atâtea umbre dansând, încât, dacă n-ar fi fost o femeie miloasă care-l zări stând posomorât şi palid sub un portic, ar fi rămas acolo câteva clipe, apoi ar fi plecat fără a se mai întoarce vreodată. Dar, după cum am spus, în primele anticamere el se opri, numai pentru a nu se amesteca printre toţi acei oameni fericiţi pe care-i simţea mişcându-se prin sălile învecinate. Şi când un valet al *Domnului*, recunoscându-l, îl întrebă dacă voia să-l vadă pe *Domnul* sau pe *Doamna*, Raoul abia putu să-i răspundă şi căzu pe o bancă de lângă o draperie de catifea, cu ochii aţintiţi la un orologiu ce se oprise din mers de mai bine de un ceas. Valetul trecu mai departe; peste puţin se ivi altul, mai deprins cu obiceiurile casei şi schimbă câteva vorbe cu Raoul, pentru a afla dacă voia să fie anunţat domnul de Guiche. Acest nume nu produse nici o mişcare în sărmanul Raoul. Valetul, stăruind, începu să povestească atunci că de Guiche născocise un nou joc de loterie şi că tocmai le învăţa pe doamne cum să joace. Raoul făcu nişte ochi mari, ca un om căzut din cer, dar nu răspunse nimic; tristeţea lui însă deveni şi mai vizibilă.

Cu capul pe spate, cu picioarele moi, cu gura întredeschisă pentru a lăsa să-i scape mai uşor suspinele, Raoul rămase astfel uitat în această anticameră, când deodată o rochie apăru foşnind pe uşa unui salon lateral ce dădea în galerie. O femeie tânără, frumoasă şi veselă, dojenind un ofiţer de serviciu, ieşi de acolo, vorbind cu multă însufleţire. Ofiţerul răspundea prin cuvinte domoale, dar hotărâte; era mai curând o cicăleală de îndrăgostiţi decât o ceartă între doi oameni de curte şi totul sfârşi printr-o sărutare depusă pe degetele doamnei. Dintr-o dată, zărindu-l pe Raoul, doamna tăcu şi, îndepărtându-l pe ofiţer, zise:

— Retrage-te, Malicorne; credeam că nu e nimeni aici. Te voi blestema dacă ne-a auzit sau ne-a văzut cineva!

Malicorne dispăru numaidecât; tânăra doamnă se apropie la spatele lui Raoul şi, ascuţindu-şi buzele glumeţe, zise:

— Domnul e un bărbat galant şi, fără îndoială... Dar se întrerupse, ca să scoată un ţipăt. Raoul! exclamă ea, înroşindu-se.

— Domnişoara de Montalais! murmură Raoul, mai palid la faţă decât moartea.

Se ridică împleticindu-se şi vru s-o ia la fugă pe mozaicul alunecos; dar fata înţelese această durere sălbatică şi crudă şi simţi că în fuga lui Raoul era o învinuire sau, în orice caz, o bănuială ce se răsfrângea asupra ei. Femeie totdeauna prevăzătoare, socoti că nu trebuie să lase să-i scape prilejul unei explicaţii; Raoul însă, oprit de dânsa în mijlocul acelei galerii, nu părea că vrea să se predea fără luptă. Îi răspunse pe un ton atât de rece şi de fâstâcit, încât, dacă unul sau altul ar fi fost surprinşi astfel în acea clipă, toată curtea n-ar fi avut nici cea mai mică îndoială asupra purtării domnişoarei de Montalais.

— Ah, domnule — zise ea cu dispreţ — nu e de loc demn de un gentilom ceea ce faci. Inima mă îndeamnă să-ţi vorbesc şi dumneata mă compromiţi printr-o primire aproape necuviincioasă. Greşeşti, domnule şi îţi confunzi prietenii cu duşmanii. Adio!

Raoul se jurase să nu mai vorbească niciodată despre Louise, să nu se mai uite niciodată la cei care ar fi putut s-o vadă pe Louise; pleca într-o altă lume, pentru a nu mai întâlni nimic din ceea ce va fi văzut Louise, nimic din ceea ce va fi atins ea. Dar, după prima răbufnire a mândriei, după ce o întâlnise pe Montalais, prietena Louisei, pe Montalais care-i aducea aminte de turnuleţul de la Blois şi de bucuriile tinereţii lui, toate aceste hotărâri i se încâlciră în minte.

— Iartă-mă, domnişoară; nu intră şi nu poate intra în firea mea să fiu necuviincios.

— Vrei poate să-mi spui ceva? întrebă Montalais cu surâsul ei de altădată. Ei bine, vino în altă parte; aici am putea fi surprinşi.

— Unde? întrebă el.

Ea se uită la orologiu cu nehotărâre; apoi, după ce se gândi o clipă, răspunse:

— La mine; am un răgaz de un ceas, în care putem vorbi nestingheriţi.

Şi, pornind înainte, mai uşoară ca o zână, urcă în camera ei, unde Raoul o urmă. Acolo, închizând uşa şi dându-i

cameristei mantia pe care până atunci o ţinuse pe braţ, ea îl întrebă pe Raoul:

— Îl cauţi pe domnul de Guiche?

— Da, domnişoară.

— Îl voi ruga să urce aici, numaidecât după ce-ţi voi fi vorbit.

— Te rog, domnişoară.

— Mai eşti supărat pe mine?

Raoul o privi o clipă; apoi, lăsându-şi ochii în jos, răspunse:

— Da.

— Crezi oare că eu am urzit complotul acela care a dus la despărţirea dumneavoastră?

— Despărţire? rosti el cu amărăciune. Oh, domnişoară, nu poate exista depărţire acolo unde n-a fost niciodată dragoste.

— Greşeală! răspunse Montalais. Louise te iubea.

Raoul tresări.

— Nu era vorba de dragoste, ştiu; dar ea te iubea şi ar fi trebuit s-o iei în căsătorie atunci, înainte de a te duce la Londra.

Raoul hohoti într-un râs sinistru, care-o făcuse pe Montalais să se cutremure.

— Vorbeşti cu atâta uşurinţă, domnişoară!... Oare mă puteam căsători cu cea cu care doream? Dar uiţi că regele îşi păstra încă de pe atunci pentru el metresa, adică pe aceea despre care vorbim?

— Ascultă — reluă tânăra femeie strângând mâinile reci ale lui Raoul într-ale sale — ai făcut o mulţime de greşeli; un bărbat de vârsta dumitale nu trebuie să lase singură o femeie la care ţine.

— Atunci înseamnă că nu mai există credinţă pe lume? zise Raoul.

— Nu, viconte — răspunse cu multă stăpânire de sine Montalais. Totuşi, trebuie să-ţi spun că, în loc s-o iubeşti cu răceală şi ca un filozof pe Louise, dacă i-ai fi trezit dragostea...

— Destul, domnişoară, te rog — o întrerupse Raoul. Îmi dau seama că sunteţi toate şi toţi dintr-un alt veac decât mine. Ştiţi să râdeţi şi să vă bateţi joc de orice într-un chip plăcut. Eu însă o iubeam pe domnişoara de... Dar nu putu să-i rostească numele. O iubeam, da, credeam în ea; astăzi sunt îndreptăţit să n-o mai iubesc.

— Oh, viconte! făcu Montalais arătându-i o oglindă.

— Ştiu ce vrei să spui, domnişoară; m-am schimbat mult, nu-i aşa? Ei bine, ştii din ce pricină? Faţa mea e oglinda inimii mele: m-am schimbat înăuntru, ca şi în afară.

— Te-ai consolat? întrebă cu acreală Montalais.

— Nu şi nu mă voi consola niciodată.

— Şi nici n-ai să fii vreodată înţeles, domnule de Bragelonne.

— Puţin îmi pasă de asta. Mă înţeleg prea bine eu însumi.

— N-ai încercat măcar să-i vorbeşti Louisei?

— Eu! strigă tânărul, cu ochii scânteietori. Eu! Într-adevăr, de ce nu mă sfătuieşti să mă însor cu ea? Poate că regele ar consimţi, astăzi!

Şi se ridică de pe scaun, plin de mândrie.

— Văd — zise Montalais — că nu te-ai vindecat şi că biata Louise are un duşman mai mult.

— Un duşman mai mult?

— Da, favoritele nu sunt văzute cu ochi buni la curtea Franţei.

— Oh, atâta vreme cât are un iubit care o apără, nu-i destul? A ştiut să aleagă astfel, încât duşmanii să nu poată lua nici o măsură împotriva lui. Apoi, după ce se opri o secundă, adăugă, cu o nuanţă de ironie ce nu se putea să-şi greşească ţinta: Şi, pe urmă, te are pe dumneata ca prietenă, domnişoară!

— Eu? Oh, nu; nu mai sunt dintre acelea care au cutezanţa să se uite la domnişoara de La Vallière; dar…

Acest *dar* plin de ameninţări şi de furtuni, acest *dar* ce făcu să-i bată inima lui Raoul, atât de multe dureri prevestea el pentru aceea pe care o iubise cu adevărat, acest cumplit *dar*, plin de înţeles la o femeie ca Montalais, fu întrerupt de un zgomot destul de puternic pe care cei doi vorbitori îl auziră în alcov, dincolo de despărţitura de lemn. Montalais îşi ciulea urechea şi Raoul abia se ridicase, când o femeie intră, foarte liniştită, pe uşa secretă pe care o închise în urma ei.

— *Doamna*! exclamă Raoul, recunoscând-o pe cumnata regelui.

— Oh, nenorocita de mine! murmură Montalais, sărind, dar prea târziu, înaintea Prinţesei. Orologiul acela m-a înşelat cu o oră! Avu totuşi timp să-i spună *Doamnei*, care se îndrepta spre Raoul: Domnul de Bragelonne, doamnă.

La aceste cuvinte, Prinţesa se opri deodată, scoţând la rândul ei un ţipăt.

— Alteţa voastră regală — zise repede Montalais — e atât de bună să se gândească la loterie şi...

Prinţesa începea să-şi piardă cumpătul. Raoul se pregătea să plece, fără a fi înţeles nimic, deoarece simţea că le stânjeneşte pe cele două femei. *Doamna* căuta un cuvânt oarecare pentru a-şi recăpăta stăpânirea de sine, când un dulap se deschise în faţa alcovului şi domnul de Guiche apăru, foarte zâmbitor, din acel dulap. Cel mai uluit dintre toţi patru era, trebuie să o spunem, tot Raoul. Cu toate acestea, Prinţesa fu gata să leşine şi se sprijini de stâlpul patului. Nimeni nu îndrăzni s-o ajute. Această scenă ţinu câteva minute, într-o tăcere îngrozitoare. Raoul fu acela care o rupse, îndreptându-se spre conte, a cărui emoţie de nedescris făcea să-i tremure genunchii şi spunându-i, în timp ce-i strângea mâinile:

— Dragă conte, explică-i *Doamnei* că sunt prea nenorocit pentru a nu merita iertarea; explică-i, de asemenea, că am iubit mult în viaţa mea şi că dezgustul trădării de care am avut parte mă face necruţător cu orice altă trădare ce s-ar săvârşi în jurul meu. Iată pentru ce, domnişoară — adăugă el zâmbind către Montalais — nu voi dezvălui niciodată taina vizitelor prietenului meu la dumneata. Obţine din partea *Doamnei*, a *Doamnei* care e atât de generoasă şi atât de bună, aceeaşi iertare, pentru faptul de a te fi surprins adineauri în galerie. Sunteţi liberi şi unul şi altul, iubiţi-vă, fiţi fericiţi!

Prinţesa avu un moment de deznădejde greu de redat prin cuvinte; nu se putea linişti la gândul că, în ciuda marei delicateţi de care dădea dovadă Raoul, se găsea la voia unei indiscreţii. Nu putea, de asemenea, să primească ieşirea pe care i-o oferea această delicată şiretenie. Tulburată, înciudată, ea se zbătea sub dubla muşcătură a acestor două chinuri. Raoul o înţelese şi-i veni încă o dată în ajutor. Îndoindu-şi genunchiul înaintea ei, îi spuse încet:

— Doamnă, peste două zile voi fi departe de Paris, iar în cincisprezece zile departe de Franţa şi nimeni nu mă va mai revedea vreodată.

— Pleci? rosti ea bucuroasă.

— Cu domnul de Beaufort.

— În Africa! strigă la rândul lui de Guiche. Tu, Raoul? Oh, prietene, în Africa, unde mor toţi! Şi, uitând de orice, uitând chiar că această uitare de sine o compromitea pe Prinţesă mai

mult decât prezenţa lui, zise: Ingratule, nici măcar nu mi-ai cerut sfatul!

Şi-l îmbrăţişă pe Raoul.

În acest timp, Montalais o făcu pe *Doamna* să dispară undeva, apoi dispăru şi ea. Raoul îşi trecu o mână peste frunte şi zise, surâzând:

— Am visat! Apoi tare, către de Guiche, care-l privea tot mai adânc: Prietene — îi spuse — nu mă ascund de tine, care eşti alesul inimii mele: voi muri acolo, astfel că taina ta va fi îngropată o dată cu mine.

— Oh, Raoul! Om minunat!

— Ştii care e părerea mea, de Guiche? Iat-o: simt că voi fi mai fericit culcat sub pământ, decât am fost aici de o luna încoace. Sunt creştin, dragă prietene, dar dacă o asemenea suferinţă mai durează, nu ştiu ce se va întâmpla cu sufletul meu.

De Guiche voi să spună ceva.

— Nici un cuvânt despre mine — îl opri Raoul. Ţi-aş putea da însă un sfat, scumpul meu prieten; şi nu e lipsit de însemnătate ceea ce vreau să-ţi spun.

— Cum aşa?

— Fără îndoială; tu rişti să suferi şi mai mult decât mine, pentru că tu eşti iubit.

— Oh!...

— Mă simt atât de bucuros că-ţi pot vorbi astfel! Ei bine, de Guiche, fereşte-te de Montalais.

— E o prietenă foarte cumsecade.

— Era prietenă cu... aceea pe care o ştii... A făcut totul ca s-o piardă, din orgoliu.

— Te înşeli, dragul meu.

— Iar astăzi, după ce a pierdut-o, vrea să-i smulgă şi singurul lucru prin care această femeie ar mai putea fi iertată în ochii mei.

— Care lucru?

— Dragostea ei.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că există un complot împotriva aceleia care e iubita regelui, complot urzit în casa *Doamnei*.

— Poţi crede aşa ceva?

— Sunt sigur de ceea ce spun.

— Urzit de Montalais?

— Pe ea socoate-o cea mai puţin primejdioasă dintre rivalele de care mă tem... pentru cealaltă!

— Vorbeşte mai limpede, dragă prietene, şi, dacă pot să te înţeleg...

— În două cuvinte: *Doamna* e geloasă pe rege.

— Ştiu...

— Oh, nu-ţi fie teamă, ea te iubeşte, te iubeşte, de Guiche; îţi dai seama ce înseamnă aceste două vorbe? Ele înseamnă că poţi să ţii fruntea sus, că poţi să dormi liniştit, ca poţi să-i mulţumeşti lui Dumnezeu în fiecare clipă a vieţii tale! Te iubeşte, asta înseamnă că poţi să asculţi orice, chiar sfatul unui prieten care vrea să-ţi ocrotească fericirea. Te iubeşte, de Guiche, te iubeşte! Tu nu vei cunoaşte nopţile acelea îngrozitoare, nopţile acelea fără sfârşit prin care trec, cu ochii uscaţi şi cu inima sfâşiată, alţi oameni sortiţi să moară. Tu vei trăi mult timp, dacă vei face ca avarii, care, fir cu fir, fărâmă cu fărâmă, mângâie şi strâng diamantele şi aurul. Te iubeşte! Îngăduie-mi să-ţi spun cum trebuie să te porţi ca să te iubească totdeauna.

De Guiche se uită câtva timp la acest tânăr nenorocit, pe jumătate înnebunit de durere, care-i strecura în suflet un fel de remuşcare a fericirii lui. Raoul se smulse din deznădejdea sa bolnăvicioasă, pentru a căpăta glasul şi înfăţişarea unui om nepăsător.

— O vor face să sufere mult pe aceea al cărei nume aş vrea să-l mai pot încă rosti — zise el. Dar tu jură-mi nu numai că nu vei contribui la asta cu nimic, ci că o vei apăra, atunci când se va putea, aşa cum aş fi făcut-o eu însumi.

— Jur! răspunse de Guiche.

— Şi — adaugă Raoul — în ziua când îi vei fi făcut un mare serviciu, în ziua când ea îţi va mulţumi, făgăduieşte-mi că-i vei spune aceste cuvinte: "Ţi-am făcut acest bine, doamnă, în urma îndemnului domnului de Bragelonne, căruia dumneata i-ai făcut atâta rău".

— Ţi-o jur! murmură de Guiche, înduioşat.

— Asta e tot. Adio! Plec mâine sau poimâine, la Toulon. Dacă ai câteva ceasuri libere, acordă-mi-le.

— Totul, totul! strigă tânărul.

— Mulţumesc!

— Şi-acum unde te duci?

— Mă duc să-l întâlnesc pe domnul conte la Planchet, unde sperăm să-l găsim pe domnul d'Artagnan.

— Domnul d'Artagnan?

— Vreau să-l îmbrăţişez înainte de a pleca. E un om straşnic, care ţine la mine. Adio, dragă prietene; eşti aşteptat, desigur. Pe mine mă vei găsi, oricând îţi va face plăcere, la locuinţa contelui. Adio!

Cei doi tineri se îmbrăţişară. Cei care i-ar fi văzut astfel, pe unul şi pe altul, nu s-ar fi putut împiedica să spună, arătând înspre Raoul:

— Acesta, iată, este un om fericit!

Capitolul XXXII
Inventarul lui Planchet

Athos, în timp ce Raoul se afla la Luxembourg, se dusese, într-adevăr, la Planchet spre a întreba de d'Artagnan. Gentilomul, sosind în strada Lombarzilor, găsi prăvălia băcanului cu susul în jos; dar nu era zarva unei vânzări fericite sau aceea din zilele când se aduc mărfuri noi. Planchet nu trona ca de obicei pe saci şi pe baloturi. Nu. Un băiat cu pana la ureche, altul cu un carneţel în mână înşirau de zor cifre, în timp ce un al treilea socotea şi cântărea. Era vorba de un inventar. Athos, care nu era negustor, se simţea puţin fâstâcit între toate acele obiecte ce-i încurcau drumul şi faţă de măreţia celor de acolo, care numărau şi măsurau cu atâta râvnă. Văzu că mai multor muşterii li se spusese să plece şi se gândi că el, care nu venise să cumpere ceva, îi va stânjeni şi mai tare pe cei dinăuntru. De aceea se adresă foarte politicos băieţilor de prăvălie, întrebându-i cum ar putea face ca să-i vorbească domnului Planchet. Răspunsul, aruncat cu destulă nepăsare, fu că domnul Planchet îşi termina de împachetat bagajele. Aceste cuvinte îl făcură pe Athos să-şi aţintească urechea.

— Cum, bagajele? întrebă el. Domnul Planchet pleacă undeva?

— Da, domnule, chiar astăzi.

— Atunci, domnilor, fiţi buni şi spuneţi-i că domnul conte de La Fère vrea să-i vorbească două secunde.

La numele contelui de La Fère, unul din vânzători, obişnuit pesemne să audă rostindu-se acest nume totdeauna cu respect, se desprinse din grup şi se duse să-i dea de veste domnului Planchet. Era tocmai în clipa când Raoul, liber în sfârşit, după cruda scenă cu Montalais, sosea şi el la băcan.

Planchet, la chemarea băiatului de prăvălie, îşi lăsă treburile baltă şi veni în grabă.

— Ah, domnule conte — strigă el — câtă bucurie! Ce stea vă aduce la noi?

— Dragul meu Planchet — răspunse Athos, strângând mâinile fiului său, a cărui înfăţişare întristată o cerceta pe furiş — am venit să aflu de la dumneata... Dar în ce încurcătură te găsesc! Eşti alb ca un morar, unde te-ai tăvălit aşa?

— Ah, drace! Luaţi seama, domnule, nu v-apropiaţi de mine până nu mă scutur bine.

— De ce? Făină sau praf, nu fac decât să albească.

— Nu, nu! Ceea ce vedeţi aici, pe braţele mele, e arsenic.

— Arsenic?

— Da. Fac provizii pentru şoareci.

— Oh, într-o prăvălie ca aceasta, şoarecii au un mare rol.

— Nu mai e vorba de prăvălia asta, domnule conte; căci şoarecii nu m-au ros până acum, cât au să mă roadă de-acum încolo.

— Ce vrei să spui?

— Aţi putut vedea singur, domnule conte: se face inventarul.

— Te laşi de negoţ?

— Ei, Doamne, da. Predau marfa unui vânzător al meu.

— Ce spui! Te-ai îmbogăţit atât de mult?

— Domnule, nu-mi mai place la oraş; nu ştiu dacă e din pricină că îmbătrânesc şi, cum spunea domnul d'Artagnan într-o zi, când îmbătrâneşti începi să te gândeşti tot mai mult la cele trăite în tinereţe; dar, de la un timp, mă simt atras spre viaţa de la ţară şi spre grădinărie; ştiţi, eu am fost ţăran cândva.

Şi Planchet întări această mărturisire printr-un râs puţin cam înfumurat pentru un om care ar fi căutat să pară umil. Athos încuviinţă printr-un gest.

— Vrei să cumperi pământ? întrebă el apoi.

— Am şi cumpărat, domnule.

— Ah, cu atât mai bine.

— O căsuţă la Fontainebleau şi vreo douăzeci de stânjeni în jurul ei.

— Foarte bine, Planchet, te felicit.

— Dar, domnule, ne-am oprit rău aici; iată că praful meu blestemat vă face să tuşiţi. La dracu! N-aş vrea să-l otrăvesc pe cel mai vrednic gentilom din acest regat.

Athos nu zâmbi la această glumă, care-l arăta pe Planchet dornic să se încerce în graiul lumii mari.

— Da — zise el — să stăm de vorbă în altă parte; la dumneata, bunăoară. Căci ai o odaie a dumitale, nu-i aşa?

— Se înţelege, domnule conte.

— Sus, de bună seamă.

Şi Athos, văzându-l pe Planchet în încurcătură, vru să-l scoată din impas, luând-o înainte.

— Numai că... — zise Planchet, codindu-se.

Athos observă această şovăială şi, punând-o pe seama temerii băcanului că nu-i poate oferi o găzduire mai acătării, zise, fără a se opri din drum:

— Nu-i nimic, nu-i nimic! Locuinţa unui negustor, în acest cartier, are dreptul să nu fie un palat. Să mergem înăuntru.

Raoul păşi repede înainte şi deschise uşa. Două ţipete scurte se auziră în acelaşi timp; am putea spune chiar trei. Unul din aceste ţipete fu mai tare decât celelalte: era al unei femei. Celălalt ieşi din gura lui Raoul. Era o exclamaţie ds surpriză. Nici nu apucă bine să-l scoată, că şi închise repede uşa la loc. Al doilea ţipăt porni de la Planchet. Părea că se speriase.

— Iertare — zise el apoi — doamna mea se îmbracă.

Raoul văzuse, fără îndoială, că Planchet spunea adevărul, căci făcu un pas înapoi, să coboare.

— Doamna?... rosti Athos. Ah, iartă-mă, dragul meu, dar nu ştiam că sus...

— E Trüchen — adăugă Planchet înroşindu-se uşor.

— Poate fi oricine, bunul meu Planchet; iartă-ne că am dat buzna aşa.

— Nu, nu! Acum puteţi urca, domnilor.

— Ba mai bine plecăm — zise Athos.

— Oh, doamna a fost prevenită, aşa că a avut destul timp să...

— Nu, Planchet. Rămâi cu bine!

— Vai, domnilor, dar nu-mi veţi face ruşinea să staţi pe scară, sau să plecaţi din casa mea fără a vă fi odihnit o clipă!

— Dacă am fi ştiut că ai o femeie sus — răspunse Athos cu obişnuitul lui sânge rece — am fi cerut îngăduinţa s-o salutăm.

Planchet se simţi foarte descumpănit de această îndrăzneală spusă cu atâta fineţe, încât o luă înainte şi deschise el însuşi uşa spre a-l lăsa pe conte şi pe fiul lui să intre.

Trüchen terminase cu îmbrăcatul: era într-o rochie de negustorească bogată şi cochetă. O ocheadă de nemţoaică, schimbată cu două priviri franţuzeşti; făcu apoi două reverenţe şi părăsi odaia, coborând în prăvălie. Dar nu fără a se opri dincolo de uşă pentru a asculta ce-i spun despre ea, lui Planchet, cei doi oaspeţi gentilomi. Athos bănui acest lucru şi nu deschise vorba asupra acestui capitol. Planchet însă era nerăbdător să dea lămuririle de care Athos se ferea.

Astfel, cum unele îndărătnicii sunt mai tari decât orice pe lume, Athos se văzu silit să-l asculte pe Planchet povestindu-şi idilele sale de fericire, tălmăcite într-un limbaj mai cast decât cel al lui Longus. Băcanul mărturisi în felul acesta că Trüchen îl vrăjise la o vârstă destul de coaptă şi că-i adusese noroc în afaceri, întocmai ca Ruth lui Booz.

— Nu-ţi mai lipsesc decât urmaşii care să-ţi moştenească agoniseala — zise Athos.

— Dacă aş avea unul, ar moşteni trei sute de mii de livre — răspunse Planchet.

— Trebuie să-l ai — rosti Athos mai mult în glumă — fie măcar numai spre a nu ţi se irosi bunătatea de avere.

Aceste cuvinte, *bunătate de avere*, îl ridicară pe Planchet în propriii lui ochi, ca pe vremuri glasul sergentului, când Planchet nu era decât un simplu soldat în regimentul din Piemont, unde-l aciuase Rochefort.

Athos înţelese că băcanul se va însura cu Trüchen şi că, vrând-nevrând, va căpăta un moştenitor. Asta i se păru cu atât mai limpede, cu cât află că vânzătorul căruia îi lăsa prăvălia era un verişor al lui Trüchen. Athos văzu că băiatul acesta era roşu la faţă ca o micsandră, avea părul creţ şi era lat în umeri. Ştia deci tot ce se putea, tot ce se cuvenea să ştie despre soarta unui băcan. Rochiile frumoase ale lui Trüchen nu răsplăteau aşadar numai ele singure plictiseala pe care femeia o va încerca trăind la ţară şi îndeletnicindu-se cu grădinăritul, alături de un soţ cu părul cărunt! Athos înţelese totul, după cum am spus, şi, fără nici o altă introducere, întrebă:

— Ce face domnul d'Artagnan? Nu l-am găsit la Luvru.

— Oh, domnule conte, domnul d'Artagnan a dispărut.

— Dispărut? exclamă Athos cu surprindere.

— Oh, domnule, noi ştim ce înseamnă asta.

— Eu însă nu ştiu.

— Când domnul d'Artagnan dispare, înseamnă că e în vreo misiune, sau are de descurcat vreo afacere.

— Ţi-a spus el ceva?

— Nimic.

— Ai ştiut totuşi, altădată, că se duce în Anglia.

— Atunci era vorba de speculaţiunea noastră — zise Planchet cu nesăbuinţă.

— Speculaţiune?

— Vreau să spun... — bâigui Planchet încurcat.

— Bine, bine, nu vreau să te descos despre afacerile dumitale şi nici despre acelea ale prietenului nostru; numai grija pe care i-o port m-a îndrumat să te întreb despre el. De vreme ce căpitanul de muşchetari nu se află aici, de vreme ce nu pot căpăta de la dumneata nici o desluşire în privinţa locului unde ar putea fi găsit domnul d'Artagnan, te vom lăsa şi vom pleca. La revedere, Planchet! Rămâi cu bine. Să mergem, Raoul.

— Domnule conte, aş vrea să vă pot spune...

— Nu-i nevoie, nu-i nevoie. Nu-mi stă în obicei să trag de limbă o slugă credincioasă.

Acest cuvânt, *slugă*, îl lovi neplăcut pe semimilionarul Planchet; dar respectul şi bunătatea lui firească îl făcură să-şi calce pe inimă.

— Cred că nu dezvălui nici un secret, domnule conte, dacă vă spun că domnul d'Artagnan a trecut pe aici alaltăieri.

— Ah, da!

— Şi că a stat mai multe ceasuri cercetând o hartă geografică.

— Destul, prietene, nu spune nimic mai mult.

— Iar această hartă iat-o aici, ca dovadă — adăugă Planchet, ducându-se s-o caute pe peretele vecin, unde planul pe care-l studiase căpitanul, în timpul ultimei lui vizite la Planchet, era atârnat în cui, sub grindă, cu o sforicică.

Şi-i aduse, într-adevăr, contelui de La Fère o hartă a Franţei, pe care ochiul pătrunzător al acestuia descoperi numaidecât nişte ace înfipte la rând; acolo unde nu erau ace, împunsăturile arătau cu prisosinţă drumul ce fusese însemnat

pe hartă. Athos, urmărind cu privirea şirul de ace şi de găurele, înţelese că d'Artagnan apucase, fără îndoială, către miazăzi, ajungând până la Mediterana, prin apropiere de Toulon. În preajma oraşului Cannes, semnele şi împunsăturile se opreau. Contele de La Fère îşi frământă câteva clipe creierul ca să ghicească ce putea să caute muşchetarul la Cannes şi ce motive îl îndemnau să se ducă să cerceteze malurile râului Var. Toate strădaniile lui Athos nu-l duseră însă la nici un rezultat. Perspicacitatea lui obişnuită nu-l ajută cu nimic de astă dată. Raoul nu înţelese nici el mai mult decât înţelegea tatăl său.

— Oricum — zise tânărul, către conte, după ce acesta îi arătase cu degetul, în tăcere, drumul pe care nu încăpea îndoială că apucase d'Artagnan — oricum, am putea spune că există a providenţă care vrea ca drumurile noastre să se întâlnească totdeauna cu acelea ale domnului d'Artagnan. Iată-l prin apropiere de Cannes, iar dumneata, domnule, mă vei însoţi cel puţin până la Toulon. Fii sigur că vom da de el mai uşor în drumul nostru, decât pe această hartă.

Apoi, luându-şi rămas bun de la Planchet, care îşi muştruluia băieţii de prăvălie, chiar şi pe verişorul lui Trüchen, succesorul său, gentilomii porniră la drum, ducându-se să-i facă o vizită domnului duce de Beaufort. La ieşirea din prăvălia băcanului văzură un rădvan care aştepta nurii doamnei Trüchen şi sacii de scuzi ai domnului Planchet.

— Fiecare se îndreaptă spre fericire pe calea pe care şi-o alege — zise Raoul cu tristeţe.

— La Fontainebleau! strigă Planchet către vizitiu.

Capitolul XXXIII
Inventarul domnului de Beaufort

Vorbind astfel cu Planchet despre d'Artagnan, văzându-l pe Planchet părăsind Parisul spre a se înmormânta în liniştea de la ţară, era, pentru Athos şi fiul său, ca un fel de rămas bun pe care şi-l luau ei înşişi de la zgomotul capitalei, de la viaţa lor de altădată.

Ce lăsau, la drept vorbind, în urma lor aceşti doi oameni, dintre care unul umpluse întregul veac din urmă cu glorie, iar celălalt întreaga epocă nouă cu mâhnirea sa? Este de la sine

înţeles că nici unul, nici altul dintre ei nu aveau nimic de cerut contemporanilor lor. Nu le mai rămânea decât să-i facă o vizită domnului de Beaufort şi să se înţeleagă asupra condiţiilor plecării.

Ducele avea la Paris o locuinţă magnifică. Se bucura de una din acele averi fabuloase, de care anumiţi bătrâni îşi mai aminteau că le văzuseră înflorind pe vremea liberalităţilor lui Henric al III-lea. Pe atunci, într-adevăr, unii mari seniori erau mai bogaţi decât însuşi regele. Ei ştiau asta, se foloseau de acest privilegiu şi nu se dădeau în lături de la plăcerea de a umili puţin pe maiestatea sa regală. Tocmai această aristocraţie egoistă fu aceea pe care Richelieu o con-strânse să contribuie cu sângele, cu punga şi cu plecăciunile ei la ceea ce s-a numit de atunci încoace serviciul regelui.

De la Ludovic al XI-lea, cumplitul tăietor de mărimi, până la Richelieu, câte familii nu-şi ridicaseră frunţile! Câte, de la Richelieu până la Ludovic al XIV-lea, nu şi le plecaseră, pentru a nu le mai ridica niciodată! Dar domnul de Beaufort se născuse prinţ şi se trăgea dintr-un sânge ce nu putea să curgă pe eşafod, afară doar dacă poporul nu hotăra altfel. Acest prinţ păstrase deci obiceiul de a trăi pe picior mare. De unde îşi plătea el caii, servitorii şi ospeţele? Nimeni nu ştia, iar dânsul mai puţin, ca oricine. Însă, în vremea aceea, fiii de regi se bucurau de multă trecere şi nimeni nu refuza să devină creditorul lor, fie din respect, fie din devotament, fie din convingerea că într-o zi toate acestea vor fi plătite.

Athos şi Raoul găsiră casa prinţului cu susul în jos, întocmai ca şi pe aceea a lui Planchet. Ducele îşi făcea şi el inventarul, adică împărţea prietenilor, cu toţii creditori ai săi, câte un obiect de valoare din casa lui. Având o datorie de aproape două milioane, ceea ce era enorm pe atunci, domnul de Beaufort îşi făcuse socoteala că nu va putea pleca în Africa fără o sumă frumoasă şi pentru a căpăta această sumă, le împărţea creditorilor vechi vesela, armele, bijuteriile şi mobilele, ceea ce însemna un gest mai măreţ decât să vândă şi-i aducea un câştig îndoit.

Într-adevăr, cum s-ar putea ca un om căruia îi datorezi zece mii de livre să nu primească un dar preţuit la şase mii, având însă meritul de a fi aparţinut descendentului lui Henric al IV-lea şi cum s-ar putea ca, după ce a primit un asemenea dar, să nu-i împrumute acestui generos senior alte zece mii de livre?

Este tocmai ceea ce se şi întâmpla. Prinţul nu mai avea casă, lucru ce devenea de prisos pentru un amiral al cărui apartament este corveta sa. El nu mai avea arme, căci nu-i mai foloseau la nimic, de vreme ce se afla în mijlocul tunurilor lui; nu mai avea pietre preţioase, pe care le-ar putea înghiţi marea; avea în schimb trei sau patru sute de mii de scuzi în lăzile sale. Aşa că peste tot, în casă, era o zarvă nemaipomenită, de oameni veseli ce credeau cu toţii că-l jecmănesc pe monseniorul.

Prinţul poseda în gradul cel mai înalt arta de a-i face fericiţi pe creditorii cei mai vrednici de plâns. Orice om strâmtorat, orice pungă goală găseau la el răbdare şi înţelegerea situaţiei lor. Unora le spunea:

— Aş vrea să am eu ceea ce ai dumneata şi ţi-aş da totul.

Iar altora:

— N-am decât acest ibric de argint; preţuieşte oricând cinci sute de livre; ia-l.

Ceea ce făcea — într-atât un chip vesel seamănă a plată la timp — ca prinţul să găsească totdeauna noi şi noi creditori.

De astă dată, în casa lui nu se mai îndeplinea o ceremonie, ci s-ar fi zis că e un jaf: dădea totul. Povestea aceea orientală, cu arabul sărac care ia, la prădarea unui palat, o tingire în fundul căreia a ascuns un sac de aur şi pe care toată lumea îl lasă să treacă nestingherit şi fără a-l pizmui, acea poveste devenise la prinţ un adevăr. Un mare număr de furnizori se răsplăteau singuri din cămările ducelui. Astfel, oamenii gurii, scotocind prin dulapurile cu haine şi prin şelarii, nu puneau nici un preţ pe acele nimicuri după care se omorau şelarii sau croitorii. Dornici să le ducă nevestelor lor bunătăţi de-ale gurii dăruite de monseniorul, îi vedeai repezindu-se bucuroşi la chiselele şi clondirele glorios pecetluite cu armele prinţului. Domnul de Beaufort sfârşi prin a-şi da chiar şi caii şi fânul din şure. Făcu mai bine de treizeci de fericiţi cu vasele de la bucătărie şi peste trei sute cu ceea ce avea în pivniţă. Pe deasupra, toţi aceşti oameni plecau cu încredinţarea că domnul de Beaufort îşi împrăştie astfel avutul deoarece ştia că va găsi noi comori ascunse sub corturile arabe. Toţi îşi spuneau, jefuindu-i casa, că regele îl trimitea la Djidgelli pentru a-şi reface averea pierdută; că bogăţiile Africii vor fi împărţite pe din două între amiral şi regele Franţei; că aceste bogăţii erau formate din mine de diamante şi de alte pietre preţioase; minelor de argint sau de aur din munţii Atlas nu li se făcea nici

măcar cinstea de a fi amintite. În afară de minele ce vor fi exploatate, lucru ce nu se va întâmpla decât după campanie, mai era prada făcută de armată. Domnul de Beaufort va pune mâna pe tot ceea ce bogaţii hoţi de mare răpiseră creştinătăţii după bătălia de la Lepante. Numărul milioanelor nici nu mai putea fi socotit. Aşa că, la ce bun să mai păstreze nişte biete lucruri din viaţa lui din trecut cel care pornea în căutarea unor comori nepreţuite? Sau, la fel, pentru ce să fie cruţat bunul unui om care se cruţa el însuşi atât de puţin? Iată care era situaţia. Athos, cu privirea lui iscoditoare, îşi dădu seama de acest lucru de la prima aruncătură de ochi. Îl găsi pe amiralul Franţei puţin cam ameţit, căci tocmai se ridicase de la masă, o masă de cincizeci de tacâmuri, unde se băuse mult pentru izbânda expediţiei; unde, la sfârşit, resturile fuseseră lăsate valeţilor, iar farfuriile goale celor curioşi. Prinţul se îmbătase la vederea ruinei şi totodată a popularităţii lui. Băuse vinul său vechi în cinstea viitorului său vin nou. Când îl văzu pe Athos cu Raoul, strigă:

— Iată aghiotantul meu, care a sosit, în sfârşit! Vino încoace, conte! Vino încoace, viconte!

Athos căuta un loc de trecere printre grămezile de rufărie şi de vase împrăştiate.

— Ah, da, calcă peste ele, conte — îl încurajă ducele.

Şi-i oferi un pahar plin lui Athos. Acesta-l primi. Raoul însă abia îşi muie buzele.

— Iată bagajul pe care ţi-l dau în grijă — îi spuse prinţul lui Raoul. L-am pregătit din vreme, bizuindu-mă pe dumneata. Vei porni înaintea mea până la Antibes.

— Da, monseniore.

— Iată ordinul.

Şi domnul de Beaufort îi dădu lui Bragelonne ordinul.

— Cunoşti marea? îl întrebă apoi.

— Da, monseniore, am călătorit adesea împreună cu domnul prinţ de Condé.

— Bine. Toate corăbiile, toate bărcile de acolo mă vor aştepta ca să-mi formeze escorta şi să-mi care proviziile. Trebuie ca armata să se poată îmbarca peste cincisprezece zile cel mai târziu.

— Aşa se va face, monseniore.

— Acest ordin îţi dă dreptul să te duci şi să cercetezi în toate insulele de lângă coastă; acolo vei face înrolările şi vei

trânge proviziile pe care le vei crede de trebuinţă, în numele meu.

— Da, domnule duce.

— Şi întrucât eşti un om sârguincios, întrucât vei lucra mult, vei cheltui şi mulţi bani.

— Sper că nu, monseniore.

— Eu sper că da. Vistiernicul meu a pregătit bonuri de câte o mie de livre, plătibile în oraşele din sud. Ţi se vor da o sută de bucăţi. Aşa, dragă viconte.

Athos îl întrerupse pe prinţ:

— Păstraţi-vă banii, monseniore; războiul la arabi se face cu aur, dar şi cu plumb.

— Eu vreau să încerc contrariul — răspunse ducele — şi apoi cunoşti ideile mele asupra acestei expediţii: mult zgomot, mult foc, iar eu voi dispărea, dacă va fi nevoie, în fum.

Vorbind astfel, domnul de Beaufort ar fi voit ca toţi să izbucnească în râs; dar cu Athos şi Raoul n-o nimerise. Îşi dădu seama de asta numaidecât.

— Ah — zise el cu egoismul curtenitor al rangului şi al vârstei lui — dumneavoastră sunteţi nişte oameni pe care nu trebuie să-i vezi îndată după masă; sunteţi treji, reci şi însetaţi, pe când eu mă clatin, sunt numai foc, numai vin; nu, să mă ia dracul, am să te văd totdeauna postind, viconte; iar dumneata, conte, dacă vei continua aşa, n-am să te mai văd niciodată.

Spunea acestea strângându-i mâna lui Athos, care îi răspunse, zâmbind:

— Monseniore, nu vă bucuraţi prea mult că aveţi atâţia bani. Vă prezic că, într-o lună, veţi rămâne amuţit, ţeapăn şi rece în faţa cufărului dumneavoastră şi atunci, avându-l pe Raoul alături, veţi fi surprins să-l vedeţi vesel, înflăcărat şi generos, fiindcă va putea să vă dea el nişte scuzi noi.

— Dumnezeu să te audă! strigă ducele încântat. Rămâi cu mine, conte.

— Nu, plec cu Raoul; misiunea pe care i-o daţi nu e plăcută şi-i anevoioasă. Singur, îi va fi foarte greu s-o ducă la îndeplinire. N-aţi băgat de seamă, monseniore, că i-aţi dat o comandă de prim ordin?

— Ei, aş!

— Şi încă în marină!

— Ai dreptate. Dar un om ca el nu duce oare la bun sfârşit tot ceea ce-şi pune în gând?

— Monseniore, nu veţi găsi nicăieri atâta zel şi înţelepciune, atâta adevărată bravură ca la Raoul; dar dacă îmbarcarea nu se va putea face la timp, veţi avea ceea ce meritaţi.

— Iată-l că mă ceartă!

— Monseniore, pentru a aproviziona o flotă, pentru a strânge o flotilă, pentru a înrola o garnizoană maritimă, i-ar trebui un an unui amiral. Raoul nu e decât căpitan de cavalerie şi-i daţi doar cincisprezece zile.

— Îţi spun că se va descurca.

— Nici nu mă îndoiesc; dar îl voi ajuta şi eu.

— Mă bizui pe dumneata şi vreau să cred că, odată ajunşi la Toulon, n-ai să-l laşi să plece singur.

— Oh! făcu Athos clătinând din cap.

— Răbdare! Răbdare!

— Monseniore, lăsaţi-ne să plecăm.

— Duceţi-vă şi norocul meu să vă însoţească!

— Adio, monseniore şi fie ca norocul vostru să vă însoţească de asemenea!

— Iată o expediţie care începe bine — zise apoi Athos către fiul său. Nici merinde, nici oameni, nici tunuri! Ce-ai să faci aşa?

— Eh — murmură Raoul — dacă toţi vor face acolo ceea ce voi face cu, nu va mai fi nevoie de nici o hrană!

— Domnule — îi răspunse cu asprime Athos — nu fi nedrept şi nesocotit în egoismul sau în durerea dumitale, cum vrei să-i spui. Dacă pleci în acest război cu gândul de a muri acolo, nu mai ai nevoie de nimeni şi nu mai merită osteneala să fii recomandat domnului de Beaufort. Dacă însă rămâi lângă prinţul comandant, dacă primeşti răspunderea unei însărcinări în armată, atunci nu mai e vorba numai de domnia ta, ci e vorba de toţi acei soldaţi care, ca şi tine, au un suflet şi un trup, care îşi vor plânge patria şi vor îndura toate mizeriile soartei omeneşti. Află, Raoul, că ofiţerul e un călăuzitor tot atât de necesar ca şi un preot şi că trebuie să fie mai milostiv decât un preot.

— Domnule, ştiam asta şi aşa am procedat până acum; aş mai fi făcut-o şi de-acum încolo... dar...

— Uiţi apoi că eşti fiul unei ţări mândre de gloria ei militară; du-te şi mori, dacă vrei, dar nu muri fără onoare şi

fără folos pentru Franţa. Haide, Raoul, nu te întrista din cauza cuvintelor mele; te iubesc şi vreau să fii desăvârşit.

— Ascult mustrările domniei tale, domnule — rosti tânărul cu blândeţe — şi ele mă uşurează, căci îmi dovedesc că cineva mă iubeşte încă.

— Şi acum să mergem, Raoul. Timpul e atât de frumos, cerul atât de senin, cerul acesta pe care-l vom avea mereu deasupra capetelor noastre, pe care-l vei vedea şi mai senin încă la Djidgelli şi care îţi va vorbi acolo de mine, aşa cum îmi vorbeşte mie aici de Dumnezeu.

După ce se înţeleseseră asupra acestui punct, cei doi gentilomi discutară despre năzdrăvăniile ducelui, traseră concluzia că Franţa nu va putea fi slujită într-un chip mulţumitor prin alcătuirea şi desfăşurarea expediţiei şi, rezumând această politică prin cuvântul vanitate, porniră la drum spre a se supune mai mult voinţei lor decât destinului.

Jertfa era împlinită.

Capitolul XXXIV
Tipsia de argint

Călătoria fu plăcută. Athos şi fiul său străbătură toată Franţa, făcând câte cincisprezece leghe pe zi, uneori şi mai mult, după cum amărăciunea lui Raoul îi îndemna să grăbească pasul. Ajunseră după cincisprezece zile la Toulon şi-i pierdură cu totul urmele lui d'Artagnan la Antibes. Se vede treaba că muşchetarul voise să nu fie recunoscut de nimeni prin aceste locuri, căci Athos, după lămuririle pe care le culese, ajunse la încredinţarea că oamenii îl văzuseră pe călăreţul descris de el lăsând caii şi luând o trăsură bine închisă, după ce trecuse dincolo de Avignon.

Raoul era deznădăjduit că nu-l putea întâlni pe d'Artagnan; inima lui întristată simţea nevoia să-şi ia rămas bun şi să primească mângâierea inimii de oţel a celuilalt. Athos ştia din experienţă că d'Artagnan devenea de nepătruns atunci când pornea la o treabă serioasă, fie în interesul lui, fie pentru serviciul regelui. Se temea chiar să nu-şi jignească prietenul sau să nu-i facă vreo încurcătură întrebând prea mult despre el. Totuşi, când Raoul începu să înjghebeze flotila, strângând

cutere şi barcazuri pentru a le trimite la Toulon, unul din pescari îi spuse contelui că barca lui se afla în reparaţie după o călătorie făcută la cererea unui gentilom ce părea foarte grăbit să se îmbarce. Athos, crezând că acest om minţea cu scopul de a scăpa de corvoadă şi a rămâne să câştige mai mulţi bani cu pescuitul după ce tovarăşii lui vor fi plecat, stărui să capete amănunte. Pescarul îi spuse atunci că, mai înainte cu vreo şase zile, un om venise să-i închirieze barca, într-o noapte, pentru a se duce până la insula Saint-Honorat. Se înţeleseseră asupra preţului; însă gentilomul avea un coş mare, de trăsură, pe care ţinea să-l urce cu tot dinadinsul în barcă, în pofida greutăţilor de tot felul pe care le ridica această treabă. Pescarul voise să se lase păgubaş. Atrăsese chiar atenţia asupra primejdiei ce-i păştea, dar codirile lui nu făcură decât să-i atragă un mare număr de bastoane pe spinare din partea acelui gentilom, care lovea de istov şi fără să se mai oprească. Ciorovăindu-se astfel, pescarul se plânse starostelui năierilor din An-tibes, care îşi făceau dreptate între ei şi se ajutau unii pe alţii; dar gentilomul scoase atunci un petic de hârtie, la vederea căruia starostele, plecându-se până la pământ, îl îndupleca pe pescar să se supună, mustrându-l chiar că se arătase îndărătnic. Şi astfel fusese nevoit să încarce totul şi să plece pe mare.

— Dar toate astea — zise Athos — nu dovedesc cum ţi-ai stricat barca.

— Să vedeţi cum. Mă îndreptam spre Saint-Honorat, aşa cum îmi poruncise acel gentilom; dar el îşi schimbă gândul, pretinzând că n-am să pot trece prin partea de miazăzi a mănăstirii.

— Şi de ce nu?

— Pentru că, domnule, acolo, în faţa turnului pătrat al Benedictinilor, în partea de miazăzi, se află un banc de nisip, aşa-numit al *Călugărilor*.

— O stâncă? întrebă Athos.

— Ce se ridică până aproape de suprafaţa apei, făcând trecerea primejdioasă, dar pe unde eu m-am strecurat de o mie de ori; gentilomul însă mi-a poruncit să-l las la Sfânta Margareta.

— Ei bine?

— Ei bine, domnule — strigă pescarul cu accentul lui provensal — ori eşti marinar, ori nu eşti; ori îţi cunoşti rostul, ori nu eşti decât o râmă de apă dulce. M-am încăpăţânat să nu

merg mai departe. Gentilomul m-a apucat atunci de gât şi mi-a spus verde în faţă că are să mă sugrume. Ajutorul meu, auzind asta, a pus mâna pe un topor, iar eu la fel. Aveam de gând să ne răzbunăm pentru ceea ce păţisem mai înainte. Dar gentilomul îşi scoase spada cu o iuţeală atât de mare, că nici eu, nici omul meu nu ne puturăm apropia de el. Eram gata să arunc toporul în capul lui şi aveam tot dreptul s-o fac, nu-i aşa, domnule, căci un marinar e stăpân pe puntea lui cum e burghezul la el acasă. Mă pregăteam, zic, să-i crăp ţeasta în două gentilomului, ca să mă apăr, când deodată, mă credeţi sau nu, coşul acela de trăsură se deschise nu ştiu cum şi din el ieşi un fel de stafie, cu un coif negru pe cap, cu o mască neagră pe faţă, ceva a cărui vedere te îngrozea şi care începu să ne ameninţe cu pumnul.

— Cine era? întrebă Athos.

— Era dracul însuşi, domnule, căci gentilomul, foarte voios, strigă de îndată ce-l zări: "Ah, mulţumesc, monseniore!"

— Ciudat! murmură contele privind către Raoul.

— Şi ce-ai făcut atunci? îl întrebă acesta pe pescar.

— Vă daţi seama, domnule, că doi bieţi oameni ca noi nu se puteau măsura cu doi gentilomi, darămite să te pui cu dracul; ah, ce să mai vorbim! Ne înţeleserăm din ochi, eu şi tovarăşul meu, şi, dintr-o săritură, furăm în apă; ne aflam la şapte sau opt sute de picioare de coastă.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă, domnule, cum sufla un vânticel dinspre apus, barca fu împinsă către coastă şi se înţepeni în nisipurile din jurul Sfintei Margareta.

— Oh!... Şi cei doi călători?

— Eh, nu le purtaţi de grijă! Iată cea mai bună dovad[că unul era dracul în persoană şi că-l ocrotea pe celălalt. Căci, după ce ne-am întors la barcă, înotând, în loc să-i găsim pe blestemaţii aceia zdrobiţi de stâncă, n-am mai găsit nimic, nici măcar coşul trăsurii aceleia.

— Ciudat! Ciudat! repetă contele. Dar, după aceea, ce-aţi mai făcut, prietene?

— M-am plâns guvernatorului insulei Sfânta Margareta, care mi-a vârât pumnul sub nas, spunându-mi că, dacă-i voi mai îndruga astfel de baliverne, o să mă snopească în bice.

— Guvernatorul?

— Da, domnule. Şi unde mai pui că barca fusese stricată, stricată rău, căci se lovise cu botul în stânca Sfintei Margareta,

iar călăfătarul mi-a cerut o sută douăzeci de livre ca să mi-o repare.

— Prea bine — zise Raoul — vei fi scutit de serviciu. Du-te.

— Să mergem la Sfânta Margareta, vrei? îl întrebă apoi Athos pe Bragelonne.

— Da, domnule; trebuie să lămurim lucrurile acolo, întrucât mi se pare că omul acesta nu ne-a spus adevărul.

— Şi mie mi se pare la fel, Raoul. Povestea asta cu gentilomul mascat şi cu trăsura dispărută pare să ascundă mai degrabă ticăloşia pe care vulpoiul ăsta o va fi făptuit asupra călătorului, în mijlocul mării, spre a-l pedepsi că-l luase cu sila, pe el şi barca lui.

— Aceeaşi bănuială o am şi eu şi mă gândesc că în trăsură se aflau mai degrabă lucruri de preţ decât un om oarecare.

— Vom descurca noi asta, Raoul. Oricum, gentilomul acela seamănă cu d'Artagnan; îl recunosc după cum s-a purtat. Din păcate, nu mai suntem tinerii neînvinşi de altă-dată. Cine ştie dacă toporul sau ranga acestui hoţ de mare n-a izbutit să facă ceea ce spadele cele mai dibace din Europa, gloanţele şi ghiulele n-au putut să facă timp de patruzeci de ani!

În aceeaşi zi, porniră spre Sfânta Margareta pe puntea unei goelete chemate de la Toulon prin ordin. Impresia pe care o avură punând piciorul pe pământ fu una dintre cele mai plăcute. Insula era plină de flori şi de roade; ea îi slujea de livadă guvernatorului, în partea cultivată. Portocalii, rodiile şi smochinii se încovoiau sub greutatea rodului lor de aur şi azur. De jur împrejurul acestei livezi, în partea necultivată, potârnichile roşii alergau în stoluri prin mără-cinişuri şi prin tufişurile de ienupăr şi, la fiecare pas pe care Raoul şi contele îl făceau, câte un iepure speriat sărea din brazdele de maghiran şi din bălării, pentru a se ascunde în vizuina lui. Încolo, această preafericită insulă era nelocuită. Cu suprafaţa netedă, neavând decât un golfuleţ unde trăgeau bărcile, ea slujea contrabandiştilor ca loc unde îşi ascundeau prăzile, în înţelegere cu guvernatorul, care le împărţea cu ei, cu condiţia ca hoţii să nu se atingă de vânat şi de belşugul grădinilor. Pe baza acestei înţelegeri, guvernatorul se mulţumea cu o garnizoană de opt oameni spre a-şi apăra fortăreaţa, în care mucezeau douăsprezece tunuri. Guvernatorul acesta era deci un arendaş fericit, ce recolta smochine, por-tocale, vinuri şi uleiuri, strângând grămezi de lămâi şi de chitre sub soarele

cetăţii sale. Fortăreaţa, înconjurată de un şanţ adânc — singura ei apărare — îşi ridica în sus, ca trei capete, cele trei turnuleţe, legate între ele prin platforme năpădite de muşchi verde.

Athos şi Raoul dădură câtva timp târcoale îngrăditurilor livezii, fără să găsească pe nimeni care să-i introducă la guvernator. În cele din urmă intrară în grădina. Era în ceasul cel mai fierbinte al zilei, când totul se ascunde sub pietre sau sub ierburi. Cerul îşi desfăcea aripile sale de foc, înăbuşind orice zgomot, izgonind orice vietate. Potârnichile sub tufele de ienuperi, muştele sub umbra frunzelor, dormeau întocmai ca şi talazurile sub soare. Athos zări în grădină, între al doilea şi al treilea ţarc, un soldat ce ducea pe cap un fel de coş încărcat cu de-ale mâncării. Omul se întoarse foarte curând, de astă dată fără coş şi dispăru pe uşa unei gherete. Athos înţelese că acest om dusese de mâncare cuiva şi că, după ce-şi făcuse datoria, se pregătea să mănânce şi el. Deodată se auzi strigat şi, ridicând faţa, zări între zăbrelele unei ferestre ceva alb, ca o mână care se mişca şi ceva strălucitor, ca o armă în care se răsfrângeau razele soarelui. Şi, înainte de a-şi da seama de ceea ce văzuse, o dâră luminoasă, însoţită de un şuierat ce brazdă văzduhul, îl făcu să-şi întoarcă atenţia de la donjon la pământ. Un al doilea zgomot surd se auzi în şanţ şi Raoul alergă să ridice de jos o tipsie de argint ce se rostogolise pe nisipul uscat. Mâna care aruncase acea tipsie le făcu un semn celor doi gentilomi, apoi dispăru. Atunci Athos şi Raoul se apropiară unul de altul şi începură să cerceteze cu luare-aminte tipsia plină de praf. Pe fundul ei descifrară câteva cuvinte, zgâriate acolo cu vârful unui cuţit:

"Sunt — glăsuia inscripţia — fratele regelui Franţei, azi întemniţat, mâine nebun. Gentilomi francezi, rugaţi-vă lui Dumnezeu pentru sufletul şi minţile odraslei stăpânilor voştri!"

Athos scăpă din mână tipsia, în timp ce Raoul încerca să pătrundă înţelesul misterios al acestor cuvinte lugubre. În aceeaşi clipă, un strigăt se făcu auzit în vârful turnului. Raoul, iute ca fulgerul, îşi feri capul în jos, silindu-l pe tatăl său să se plece şi el. Ţeava unei muschete scânteia în bătaia soarelui pe creasta zidului. Un fum alb ţâşni ca un smoc de fulgi din gura muschetei şi un glonte se zdrobi într-o piatră, la şase şchioape

de cei doi gentilomi. O a doua muschetă apăru sus, cu ţeava îndreptată către ei.

— Ei drăcie! strigă Athos. Omorâţi oamenii aici? Daţi-vă jos, laşilor ce sunteţi!

— Da, coborâţi îndată de-acolo! adăugă Raoul mânios, arătând cu pumnul spre cetate.

Unul dintre cei doi trăgători, acela care se pregătea să tragă un nou foc de muschetă, răspunse la aceste strigăte printr-o exclamaţie de surprindere şi cum tovarăşul lui voia să ducă treaba mai departe şi tocmai îşi ridica muscheta încărcată din nou, cel care strigase împinse flinta într-o parte şi glontele zbură în aer.

Athos şi Raoul, văzând că cei doi dispărură de pe zid, crezură că au să vină la ei şi aşteptară nemişcaţi să-i vadă ivindu-se. Dar nu trecură nici cinci minute şi un răpăit scurt de tobă îi chemă pe cei opt soldaţi ai garnizoanei, care apărură în partea cealaltă a şanţului, cu flintele în poziţie de tragere. În fruntea acestor oameni se afla un ofiţer, în care vicontele de Bragelonne îl recunoscu pe cel ce trăsese primul glonte de muschetă. Acest ofiţer le ordonă soldaţilor să se pregătească de tragere.

— Vom fi împuşcaţi! strigă Raoul. Să tragem spadele, altceva n-avem de făcut şi să sărim peste şanţ. Vom ucide fiecare măcar câte unul dintre aceşti nemernici, după ce muschetele lor se vor goli.

Şi Raoul, însoţindu-şi glasul prin gest, sări, urmat de Athos, când o voce cunoscută răsună la spatele lor.

— Athos! Raoul! strigă această voce.

— D'Artagnan! răspunseră cei doi gentilomi.

— Armele jos, la dracu! strigă căpitanul către soldaţi. Eram sigur de ceea ce spuneam!

Soldaţii îşi lăsară puştile jos de la umăr.

— Ce se întâmplă cu noi? întrebă Athos. Cum, suntem împuşcaţi fără să ni se dea măcar de veste?

— Eu însumi eram să vă împuşc adineauri — răspunse d'Artagnan — şi dacă guvernatorul nu v-a nimerit, eu v-aş fi nimerit, dragi prieteni. Noroc că am luat obiceiul de a ochi mult înainte de a trage! Mi se părea că vă recunosc. Ah, scumpii mei prieteni, ce noroc!

Şi d'Artagnan îşi şterse fruntea, căci alergase repede, iar tulburarea lui nu era o prefăcătorie.

— Cum — zise contele — domnul acesta care a tras asupra noastră e guvernatorul fortăreţei?

— El însuşi.

— Şi de ce voia să ne ucidă? Ce i-am făcut noi?

— La dracu! Aţi primit obiectul pe care l-a aruncat deţinutul.

— Asta-i adevărat.

— Tipsia aceea... Deţinutul a scris ceva pe ea, nu-i aşa?

— Da.

— Eram sigur. Ah, Doamne!

Şi d'Artagnan, cu toate semnele unei nelinişti ucigătoare, luă tipsia pentru a citi inscripţia. După ce o citi, se făcu alb ca varul.

— O, Doamne! repetă el. Tăcere! Iată că vine guvernatorul.

— Şi ce-o să ne facă? Avem noi vreo vină?

— Aşadar, e adevărat? murmură Athos cu jumătate de gură. Aşadar, e adevărat ce scrie acolo?

— Tăcere, vă spun, tăcere! Dacă s-ar afla că ştiţi să citiţi sau dacă s-ar bănui că aţi înţeles, cât vă iubesc eu de mult, scumpi prieteni, de mi-aş da viaţa pentru voi... dar...

— Dar?... făcură Athos şi Raoul.

— Dar nu v-aş putea scăpa de la închisoarea pe viaţă, chiar dacă v-aş scăpa de la moarte. Tăcere, deci şi iar tăcere!

Guvernatorul se apropie, trecând şanţul pe un podeţ de scânduri.

— Ei bine — i se adresă el lui d'Artagnan — ce te opreşte?

— Sunteţi spanioli, nu cunoaşteţi nici o iotă franţuzeşte — le spuse celor doi prieteni repede, în şoaptă, căpitanul.

Apoi, răspunzându-i guvernatorului: Ei bine, am avut dreptate; aceşti domni sunt doi căpitani spanioli pe care i-am cunoscut la Ypres, anul trecut... Nu ştiu o boabă franţuzeşte.

— Aşa! făcu guvernatorul cu luare-aminte.

Şi dădu să citească inscripţia de pe tipsie. D'Artagnan însă i-o smulse din mână şi răzui literele cu vârful spadei sale.

— Hei — strigă guvernatorul — ce faci? N-am voie să citesc?

— E un secret de stat — răspunse d'Artagnan sec — şi întrucât ştii foarte bine cum sună ordinul regelui, că oricine îl va pătrunde va fi pedepsit cu moartea, n-am decât să te las, dacă vrei, să citeşti, însă îndată după aceea voi pune să fii împuşcat.

În timpul acestui schimb de cuvinte, pe jumătate serios, pe jumătate în glumă, Athos şi Raoul păstrară o tăcere de gheaţă.

— Dar nu se poate — zise guvernatorul — ca aceşti domni să nu înţeleagă măcar câteva cuvinte.

— N-avea grijă! Chiar dacă ar înţelege ce se vorbeşte, n-ar putea citi ceea ce e scris. N-ar citi nici chiar în spaniolă. Nu uita că un nobil spaniol nu trebuie să ştie niciodată să citească.

Această explicaţie ar fi trebuit să-l lămurească pe guvernator; totuşi nu se dădu bătut.

— Pofteşte-i pe aceşti domni în fort — zise el.

— Tocmai asta voiam să-ţi propun şi eu — răspunse d'Artagnan.

Adevărul este că el se gândea la cu totul altceva şi că ar fi vrut să-şi vadă prietenii la o sută de leghe de acolo. Dar, deocamdată, n-avea încotro. Le adresă, în spaniolă, celor doi gentilomi o invitaţie, pe care aceştia o primiră. Se îndreptară cu toţii spre intrarea în fort şi, incidentul odată închis, cei opt soldaţi se reîntoarseră la dulcea lor tihnă, tulburată o clipă de această întâmplare nemaipomenită.

Capitolul XXXV
Întemniţat şi temniceri

După ce intrară în fort şi în timp ce guvernatorul făcea unele pregătiri spre a-şi primi oaspeţii, Athos zise:

— Uite ce-i, vreau un cuvânt de lămurire, acum când suntem numai noi.

— Nimic mai simplu — răspunse muşchetarul. Am adus în insulă un deţinut pe care regele vrea să nu-l vadă nimeni; apoi aţi sosit voi şi el v-a aruncat ceva printre zăbrelele de la fereastră; eu luam masa la guvernator, aşa că am văzut cum v-a aruncat acel obiect şi cum Raoul l-a ridicat de jos. Nu-mi trebuie mult ca să înţeleg, deci am înţeles şi am crezut că sunteţi vorbiţi cu deţinutul meu. Atunci...

— Atunci ai dat ordin să fim împuşcaţi.

— Pe legea mea, aşa este; dar dacă am sărit cel dintâi să pun mâna pe muschetă, am fost, din fericire, ultimul care vă lua la ochi.

— Dacă m-ai fi ucis, d'Artagnan, aş fi avut fericirea să mor pentru casa regală a Franţei; şi e o mare cinste pentru cineva să fie ucis de mâna ta, care eşti cel mai nobil şi cel mai devotat apărător al coroanei.

— Doamne, Athos, dar ce tot spui tu de casa regală? se bâlbâi d'Artagnan. Cum, tu, conte, un bărbat înţelept şi cu mintea întreagă, crezi în prostiile astea scrise de un smintit?

— Cred, da.

— Cu atât mai mult, dragă cavalere, cu cât ai primit ordin să ucizi pe cei care ar crede în ele — adăugă Raoul.

— Asta — răspunse căpitanul de muşchetari — din pricină că orice defăimare, chiar dacă e absurdă, poate fi luată foarte uşor drept bună de către mulţime.

— Nu, d'Artagnan — zise Athos cu blândeţe — adevărul este că regele nu vrea ca taina familiei lui să ajungă la urechile poporului şi astfel călăii fiului lui Ludovic al XIII-lea să fie învinuiţi de ticăloşie.

— Haide, haide, nu spune asemenea copilării, Athos, căci mă faci să nu te mai socot un om în toată firea. De altfel, lămureşte-mă, cum s-ar putea ca Ludovic al XIII-lea să aibă un fiu în insula Sfânta Margareta?

— Un fiu pe care tu l-ai adus aici, mascat, în barca unui pescar, de ce nu? zise Athos.

D'Artagnan tresări.

— Ah, ah! făcu el. De unde ştii că o barcă de pescar...?

— Te-a adus la Sfânta Margareta, împreună cu trăsura în care era închis deţinutul, cu deţinutul căruia îi spuneai monseniore? Ei bine, ştiu — răspunse contele.

D'Artagnan îşi muşcă mustaţa.

— Să zicem — rosti el — că am venit aici cu o barcă şi cu o trăsură în care se afla un deţinut mascat; asta nu dovedeşte însă că deţinutul ar fi un prinţ... un prinţ din casa regală a Franţei.

— Oh, întreabă-l asta pe Aramis! răspunse Athos cu răceală.

— Pe Aramis? exclamă muşchetarul surprins. L-ai văzut pe Aramis?

— După înfrângerea de la Vaux, da; l-am văzut pe Aramis fugind, urmărit, pierdut şi el mi-a povestit destul ca să cred în jeluirea scrisă de acest nenorocit pe fundul tipsiei sale de argint.

D'Artagnan îşi lăsă capul în jos, împovărat.

— Iată — zise el — cum se joacă Dumnezeu cu ceea ce oamenii numesc înţelepciunea lor! Straşnică taină e aceea căreia douăsprezece sau cincisprezece persoane îi cunosc dedesubturile!... Athos, blestemată fie întâmplarea care te-a pus faţă în faţă cu mine în această afacere! Căci acum...

— Ei bine — îl întrerupse Athos, cu severitatea lui prietenească — taina ta e acum dezvăluită fiindcă o cunosc şi eu? Dar n-am cunoscut eu, oare, altele şi mai grele în viaţa mea? Adu-ţi aminte, dragul meu.

— N-ai cunoscut niciodată una atât de primejdioasă — răspunse d'Artagnan cu îndurerare. Mă urmăreşte un gând sinistru: ca toţi cei care se vor fi atins de această taină vor muri şi vor muri rău.

— Facă-se voia lui Dumnezeu, d'Artagnan! Dar iată că vine guvernatorul tău.

D'Artagnan şi prietenii lui îşi reluară numaidecât rolurile lor.

Guvernatorul acesta, bănuitor şi aspru, era cu d'Artagnan de o politeţe ce mergea până la slugărnicie. Se mulţumi să fie drăguţ cu cei doi călători, dar să nu-i slăbească din ochi. Athos şi Raoul observară că el încerca adesea să-i încurce cu câte o întrebare sau să-i ia prin surprindere; dar ei nu se lăsau prinşi. Cele ce spusese d'Artagnan puteau să pară deci adevărate, chiar dacă guvernatorul nu credea asta. Ieşiră de la masă pentru a se duce să se odihnească.

— Cum se numeşte omul acesta? îl întrebă Athos pe d'Artagnan, în spaniolă. Are o înfăţişare care nu-mi place de loc.

— De Saint-Mars — răspunse căpitanul.

— El va fi deci temnicerul tânărului prinţ?

— Eh, cine ştie? Iată-mă la Sfânta Margareta poate pentru totdeauna.

— Haidade! Tu?

— Dragă prietene, sunt în situaţia omului care a găsit o comoară în mijlocul unui pustiu. Ar vrea s-o ridice, dar nu poate; ar vrea s-o lase, dar nu îndrăzneşte. Regele nu mă va mai chema de aici, temându-se că un altul va fi un paznic mai puţin bun decât mine; şi totuşi îi pare rău că nu mă mai are lângă el, ştiind că nimeni nu-l va sluji mai bine ca mine. La urma urmei, fie cum o vrea Dumnezeu!

— Dar — zise Raoul — tocmai pentru că nimic nu e sigur, şederea dumitale aici e vremelnică, astfel că te vei reîntoarce la Paris.

— Întreabă-i, te rog, pe aceşti domni pentru ce au venit la Sfânta Margareta? îi întrerupse Saint-Mars.

— Au venit ştiind că la Saint-Honorat e o mănăstire de benedictini, pe care voiau să o vadă şi că în Sfânta Margareta e vânat bun.

— La dispoziţia lor — răspunse Saint-Mars — ca şi a dumitale.

D'Artagnan îi mulţumi.

— Şi când pleacă? mai întrebă guvernatorul.

— Mâine — răspunse d'Artagnan.

Domnul de Saint-Mars se duse să-şi facă rondul, lăsându-l pe d'Artagnan singur cu cei doi presupuşi spanioli.

— Oh — oftă muşchetarul — iată o viaţă şi o societate care nu-mi convin câtuşi de puţin! Eu îi poruncesc acestui om, el însă mă stânjeneşte al dracului!... Haide, veniţi să vânăm câţiva iepuri? Plimbarea va fi frumoasă şi nu prea obositoare. Insula n-are decât o leghe şi jumătate în lungime şi o jumătate de leghe în lăţime. Un adevărat parc. Să ne distrăm.

— Mergem unde vrei tu, d'Artagnan, dar nu ca să petrecem, ci ca să vorbim în voie.

D'Artagnan îi făcu semn unui soldat; acesta înţelese, aduse câte o puşcă de vânătoare pentru fiecare gentilom, apoi intră din nou în fort.

— Şi acum — zise muşchetarul — răspundeţi-mi, rogu-vă, la întrebarea pe care v-o pusese acest hain Saint-Mars: de ce-aţi venit în insulele Lerens?

— Ca să-ţi spunem adio.

— Să-mi spuneţi adio? Cum aşa? Raoul pleacă?

— Da.

— Cu domnul de Beaufort, fac prinsoare!

— Cu domnul de Beaufort. Oh, tu ghiceşti totdeauna, dragă prietene!

— Obişnuinţa, de...

În timp ce între cei doi prieteni se lega această convorbire, Raoul, cu capul greu, cu inima încărcată, se aşezase pe nişte stânci acoperite de muşchi, cu muscheta pe genunchi şi, privind marea, privind cerul, ascultând glasul sufletului său, îi lăsa pe

cei doi vânători să se îndepărteze încetul cu încetul. D'Artagnan băgă de seamă că tânărul rămăsese în urmă.

— E tot mâhnit, nu-i aşa? îl întrebă el pe Athos.

— De moarte.

— Oh, cred că exagerezi! Raoul e un om călit. Toate inimile nobile ca a lui au un al doilea înveliş, care le apără ca o carapace. Dacă primul înveliş sângerează, al doilea rezistă.

— Nu — răspunse Athos. Raoul are să moară.

— Ei, drace! făcu d'Artagnan, posomorându-se deodată. Nu mai adăugă nimic la această exclamaţie. Apoi, după o clipă: De ce-l laşi să plece?

— Fiindcă asta e dorinţa lui.

— Şi de ce nu te duci cu el?

— Fiindcă nu vreau să-l văd murind.

D'Artagnan îşi privi prietenul în ochi.

— Tu ştii un lucru — reluă contele, sprijinindu-se de braţul căpitanului — tu ştii că, în viaţa mea, de puţine ori mi-a fost teamă de ceva. Ei bine, acum mă roade o teamă necurmată, aprigă, de neîndurat; mi-e teamă că va veni o zi când voi ţine cadavrul acestui copil în braţele mele.

— Oh! murmură d'Artagnan. Oh!

— Are să moară, ştiu, sunt încredinţat de asta; şi nu vreau să-l văd murind.

— Cum, Athos, vii să stai în faţa celui mai viteaz om pe care spui că l-ai cunoscut vreodată, a lui d'Artagnan al tău, a acestui om fără seamăn, cum îl numeai altădată, şi-i mărturiseşti, încrucişându-ţi braţele la piept, că te temi să nu-l vezi pe fiul tău mort, tu care ai văzut tot ce se poate vedea pe lumea asta? Ei bine, pentru ce ţi-e teamă de aşa ceva , Athos? Omul, pe acest pământ, trebuie să se aştepte la orice, să înfrunte totul.

— Ascultă, prietene: după ce mi-am risipit puterile pe pământul acesta de care-mi vorbeşti tu, n-am mai păstrat decât două credinţe: aceea a vieţii, cu prieteniile mele, cu datoria mea de părinte şi aceea a veşniciei, cu dragostea şi cu respectul de Dumnezeu. Acum simt în mine, ca o revelaţie, că dacă Dumnezeu va hotărî ca prietenul meu sau fiul meu să-şi dea ultima suflare în faţa mea... Oh, nici nu vreau să-ţi vorbesc despre asta, d'Artagnan!

— Spune! Spune!

— Îndur totul cu tărie, afară de moartea celor pe care-i iubesc. E singurul lucru fără tămăduire. Cel care moare câştigă, cel care vede murind pierde. Da. Uite: a şti că nu-l voi mai întâlni niciodată, niciodată pe pământ, pe acela a cărui vedere îmi făcea bucurie, a şti că nicăieri nu se mai află d'Artagnan, că nicăieri nu se mai află Raoul, oh... Sunt bătrân, mă vezi, nu mai am curaj, îl rog pe Dumnezeu să mă cruţe în slăbiciunea mea; dar dacă m-ar lovi în faţă şi în chipul acesta, ei bine, l-aş blestema. Un gentilom creştin nu trebuie să-şi blesteme Dumnezeul, d'Artagnan; e destul că şi-a blestemat un rege!

— Hm!... făcu d'Artagnan, răscolit de această crudă furtună a durerilor.

— D'Artagnan prietene, tu care-l iubeşti pe Raoul, priveşte-l — adăugă Athos, arătând spre fiul său — priveşte tristeţea aceea care nu-l mai părăseşte nici o clipă. Cunoşti ceva mai îngrozitor decât să iei parte, clipă cu clipă, la agonia nesfârşită a acestei biete inimi?

— Lasă-mă să-i vorbesc, Athos. Cine ştie!

— Încearcă; am însă încredinţarea că nu vei izbuti.

— Nu voi căuta să-l consolez; îl voi ajuta.

— Tu?

— Fără îndoială. E oare pentru prima dată când o femeie se va fi dezmeticit în necredinţa ei? Mă duc la el, îţi spun.

Athos clătină din cap şi-şi continuă plimbarea singur. D'Artagnan, tăindu-şi drum prin mărăcinişuri, se apropie de Raoul şi-i întinse mâna.

— Ei bine — îi spuse el — vrei să-mi vorbeşti ceva?

— Ţi-aş cere să-mi faci un serviciu — răspunse Bragelonne.

— Care?

— Te vei reîntoarce într-o zi în Franţa, da?

— Aşa sper.

— E bine să scriu domnişoarei de La Vallière?

— Nu, nu e bine.

— Am să-i spun atâtea totuşi!

— Atunci vino cu mine acolo şi spune-i-le.

— Niciodată!

— Dacă-i aşa, crezi că o scrisoare va face mai mult decât ceea ce nu pot face cuvintele tale?

— Ai dreptate.

— Îl iubeşte pe rege — rosti fără milă d'Artagnan. E o fată cinstită.

Raoul tresări.

— Iar pe tine, pe tine pe care te-a părăsit, te iubeşte poate mai mult decât pe rege, însă într-alt fel.

— D'Artagnan, crezi, într-adevăr, că-l iubeşte pe rege?

— Îl iubeşte până la idolatrie. E o inimă în care nu mai poate avea loc alt simţământ. Ai putea să trăieşti mai departe alături de ea, ai putea să rămâi cel mai bun prieten al ei!

— Ah! făcu Raoul, luminându-se parcă în faţa acestei speranţe dureroase.

— Vrei?

— Ar însemna să fiu un laş.

— Iată un cuvânt absurd, care m-ar putea face să-ţi dispreţuiesc înţelepciunea. Raoul, nu e niciodată o laşitate, înţelege, să faci ceea ce îţi este impus de o forţă majoră. Dacă inima îţi spune: "Du-te acolo sau mori", du-te, Raoul. A fost oare ea josnică sau a făcut bine preferându-l în locul tău pe rege, ea căreia inima îi poruncea cu putere să-l prefere pe rege? Nu; a fost cea mai cinstită dintre toate femeile. Fă deci ca ea: urmează îndemnul inimii tale. Ştii oare un lucru de care eu sunt sigur, Raoul?

— Care?

— Că, privind-o de aproape, cu ochii unui bărbat gelos...

— Ei bine?

— Ei bine, vei înceta de a o mai iubi.

— Mă faci să mă hotărăsc, dragul meu d'Artagnan.

— Să te duci s-o vezi?

— Nu, să plec spre a n-o mai revedea niciodată. Căci vreau s-o iubesc totdeauna.

— Cinstit mărturisind — rosti muşchetarul — iată o concluzie la care eram departe de a mă aştepta.

— Iată, prietene, o vei revedea curând; dă-i această scrisoare, dacă socoţi de cuviinţă, care îi va arăta, ca şi domniei tale, tot ce se petrece în inima mea. Citeşte-o, am pregătit-o astă-noapte. Ceva îmi spunea că am să te întâlnesc astăzi aici.

Şi-i întinse scrisoarea lui d'Artagnan, care o citi:

"Domnişoară, nu eşti vinovată în ochii mei pentru faptul că nu mă iubeşti. Eşti vinovată de o singură greşeală, aceea de a mă fi lăsat să cred că mă iubeai. Această greşeală mă va costa viaţa. Dumitale ţi-o iert, dar mie nu mi-o pot ierta. Se spune că îndrăgostiţii fericiţi sunt surzi la gemetele îndrăgostiţilor

neluaţi în seamă. Nu e acelaşi lucru cu dumneata, care nu m-ai iubit, decât poate cu teamă. Sunt încredinţat că, dacă aş fi stăruit pe lângă dumneata spre a schimba această prietenie în dragoste, ai fi făcut-o de teamă să nu mă vezi murind sau să nu pierzi stima pe care ţi-o păstram eu. Mă simt fericit că mor ştiindu-te mulţumită şi liberă de orice povară sufletească.

Cât de mult mă vei iubi atunci când nu te vei mai teme de privirile sau de mustrările mele! Mă vei iubi, pentru că, oricât de frumoasă ţi se va părea o nouă dragoste, Dumnezeu nu m-a făcut cu nimic mai prejos decât acela pe care l-ai ales, iar devotamentul meu, sacrificiul, sfârşitul meu dureros vor face să mă bucur în ochii dumitale de o superioritate netăgăduită asupra lui. Am lăsat să-mi scape, în copi-lăreasca încredere a inimii mele, comoara pe care o aveam. Mulţi oameni îmi spun că mă iubeai destul de mult ca să ajungi să mă iubeşti şi mai mult. Acest gând mă face să-mi înăbuş orice amărăciune şi mă îndeamnă să nu socot pe nimeni altul vinovat, decât pe mine însumi.

Încuviinţează acest ultim adio şi binecuvântează-mi retragerea în refugiul de nepătruns unde se stinge orice ură, unde dragostea dăinuieşte de-a pururi.

Adio, domnişoară. Dacă mi s-ar cere să plătesc cu sângele meu fericirea dumitale, mi-aş da tot sângele din mine. Aş face astfel o jertfă din nenorocirea mea!

RAOUL, VICONTE DE BRAGELONNE"

— Scrisoarea e bună — zise căpitanul. Nu-i găsesc decât un cusur.

— Care? strigă Raoul.

— Acela că spune totul, afară de flacăra ce ţâşneşte ca o otravă ucigătoare din ochii, din inima ta, afară de dragostea nebunească ce te mistuie încă.

Raoul păli şi tăcu.

— De ce nu i-ai scris doar aceste cuvinte: "Domnişoară, în loc să te blestem, te iubesc şi mă duc să mor".

— Aşa e — zise Raoul cu o bucurie sinistră.

Şi rupând bucăţi scrisoarea pe care o smulse din mâna muşchetarului, aşternu pe o foiţă din carneţelul său aceste cuvinte:

"Pentru fericirea de a-ţi spune încă o dată că te iubesc, săvârşesc laşitatea de a-ţi scrie şi spre a mă pedepsi pentru această laşitate, mor."

Şi semnă.

— Îi vei da această foiţă, nu-i aşa, căpitane? îi spuse apoi lui d'Artagnan.

— Când? întrebă acesta.

— În ziua — zise Bragelonne, arătând ultimul cuvânt — în ziua când vei scrie data sub aceste rânduri.

Şi porni să-l întâlnească pe Athos, care se apropia cu paşi înceţi.

În timp ce mergeau cu toţii spre fort, marea se umflă şi, cu acea aprigă furie ce învolburează dintr-o data Mediterana, stihiile se prefăcură în furtună. Ceva nedesluşit le apăru în faţa privirilor, ceva ce se mişca lângă un colţ al ţărmului.

— Ce-i acolo? se miră Athos. O barcă sfărâmată!

— Nu-i barcă — răspunse d'Artagnan.

— Iartă-mă — zise Raoul — e o barcă ce se grăbeşte să intre în port.

— Într-adevăr, acolo e o barcă şi bine face că vrea să intre în golfuleţ; dar ceea ce ne arată Athos în nisip... Împotmolită...

— Da, da, văd.

— E trăsura pe care am aruncat-o eu în mare, după ce-am coborât cu deţinutul.

— Ei bine — zise Athos — dacă vrei să mă asculţi, d'Artagnan, n-ai face rău să-i dai foc, ca să nu mai rămână nici o urmă din ea; altfel, pescarii din Antibes, care au crezut ca au de-a face cu diavolul, vor căuta să le dovedească tuturor că însoţitorul tău nu era decât un om.

— Îţi preţuiesc sfatul, Athos şi am să dau ordin să fie îndeplinit chiar la noapte, ba mai bine am să-l îndeplinesc eu însumi. Dar acum să ne grăbim, căci începe ploaia şi trăsnetele sunt năprasnice.

În clipa când treceau parapetul, vrând să intre într-o galerie a cărei cheie o avea d'Artagnan, îl zăriră pe domnul de Saint-Mars îndreptându-se spre încăperea unde se afla deţinutul. La un semn al lui d'Artagnan, se ascunseră cu toţii după colţul scării.

— Ce să fie acolo? întrebă Athos.

— Ai să vezi. Priveşte. Deţinutul se întoarce de la capelă.

Şi la lumina roşie a fulgerelor, în ceaţa vânătă pe care vântul o purta prin văzduhul încărcat, zăriră trecând, ţeapăn, la şase paşi în urma guvernatorului, un om îmbrăcat în negru, cu faţa acoperită de o mască de fier, cenuşie, prinsă de o cască de aceeaşi culoare, ce-i ascundea tot capul. Flăcările cerului făceau să ţâşnească reflexe orbitoare de pe casca de metal şi aceste reflexe, scăpărând în toate părţile, păreau că sunt privirile furioase pe care le arunca nenorocitul acela, din pricină că nu putea să blesteme. La mijlocul galeriei, deţinutul se opri o clipă să privească în zarea nesfârşită, să respire mireasma cu gust de pucioasă a furtunii, să soarbă cu lăcomie picăturile calde de ploaie; apoi scoase un suspin asemenea unui răcnet.

— Vino, domnule — zise repezit de Saint-Mars prizonierului său, căci începea să se neliniştească văzându-l că priveşte cu atâta interes dincolo de ziduri. Hei, domnule, vino!

— Spune-i monseniore! strigă din colţul său Athos, cu un glas atât de solemn şi atât de poruncitor, încât guvernatorul se simţi străbătut de un fior.

Athos voia cu tot dinadinsul să i se păstreze respectul cuvenit unei maiestăţi căzute din măreţie. Prizonierul întoarse capul.

— Cine a vorbit acolo? întrebă de Saint-Mars.

— Eu — răspunse d'Artagnan, care ieşi numaidecât din umbră. Ştii doar că aşa e ordinul.

— Nu-mi spuneţi nici domnule, nici monseniore — rosti la rândul lui deţinutul, cu un glas ce-l făcu pe Raoul să se cutremure până în adâncul sufletului — spuneţi-mi BLESTEMATUL!

Şi trecu mai departe. Uşa grea, de fier, scrâşni în urma lui.

— Iată un om într-adevăr nenorocit! murmură surd muşchetarul, arătându-i lui Raoul încăperea unde era osândit să-şi ducă zilele prinţul.

Capitolul XXXVI
Făgăduielile

Abia apucă d'Artagnan să intre în camera sa, împreună cu prietenii lui, că un soldat de la fort veni să-i spună că-l cheamă guvernatorul.

Barca pe care Raoul o văzuse plutind pe mare şi care părea atât de grăbită să intre în portuleţ, aducea la Sfânta Margareta o depeşă importantă pentru căpitanul de muşchetari. Dezlipind hârtia, d'Artagnan recunoscu scrisul regelui.

"Cred — spune Ludovic al XIV-lea — că vei fi sfârşit cu îndeplinirea ordinelor mele, domnule d'Artagnan; întoarce-te numaidecât la Paris şi vino să mă vezi la Luvru."

— Iată-mi surghiunul încheiat! strigă muşchetarul cu bucurie. Mulţumesc lui Dumnezeu, am scăpat de povara de a fi temnicer!

Şi-i arătă scrisoarea lui Athos.

— Aşadar, ne părăseşti? întrebă acesta cu tristeţe.

— Ca să ne revedem, scumpul meu prieten, dat fiind că Raoul e un băiat destul de mare pentru a pleca singur cu domnul de Beaufort şi care va îngădui ca tatăl lui să se întoarcă împreună cu domnul d'Artagnan, în loc de a-l sili să facă singur două sute de leghe până în La Fère. Nu-i aşa, Raoul?

— Fără îndoială — îngână acesta cu o expresie de adâncă părere de rău.

— Nu, dragă prietene — rosti Athos — nu-l voi părăsi pe Raoul decât în ziua când corabia lui va fi dispărut la orizont. Atâta timp cât mai e încă în Franţa, nu mă voi despărţi de el.

— Cum vrei, iubite prieten; dar cel puţin vom pleca împreună din Sfânta Margareta; nu pierdeţi prilejul de a folosi barca ce mă va duce pe mine la Antibes.

— Cu dragă inimă; ni se va părea că nu vom fi niciodată destul de departe de acest fort şi de ceea ce am văzut cu mâhnire mai adineauri aici!

Cei trei prieteni părăsiră deci mica insulă, după ce-şi luară rămas bun de la guvernator, şi, sub cele din urmă fulgerări ale furtunii care se îndepărta, priviră pentru ultima oară zidurile fortului, ce păreau albe în întuneric.

D'Artagnan se despărţi de prietenii lui în aceeaşi noapte, după ce se uită cum ardea pe coasta Sfintei Margareta trăsura căreia i se dăduse foc din ordinele lui Saint-Mars, la sfatul

căpitanului. Înainte de a încăleca pe cal şi după ce se desprinse din braţele lui Athos, zise:

— Prieteni, semănaţi prea mult cu doi soldaţi ce-şi părăsesc postul. Ceva îmi spune că Raoul va avea nevoie să fie sprijinit în misiunea lui. Vreţi să cer dezlegarea de a trece în Africa împreună cu o sută de muschete bune? Regele nu mă va refuza şi am să vă iau cu mine.

— Domnule d'Artagnan — răspunse Raoul strângându-i mâna cu însufleţire — mulţumesc pentru acest ajutor, care ne-ar da mai mult decât am dori noi, domnul conte şi cu mine. Eu, care sunt tânăr, am nevoie de zbuciumul spiritului şi de oboseala trupului, dar domnul conte are nevoie de cea mai deplină odihnă. Dumneata eşti cel mai bun prieten al lui, ţi-l las în seamă. Veghind asupra lui, vei avea în mânile dumitale cele două suflete ale noastre.

— Trebuie să plec; calul meu văd că nu mai are astâmpăr — zise d'Artagnan care, când se simţea adânc tulburat de ceva, schimba dintr-o dată vorba. Spune, conte, câte zile va mai rămâne Raoul aici?

— Trei zile, cel mult.

— Şi cât timp îţi trebuie ţie ca să te reîntorci acasă?

— Oh, destul de mult — răspunse Athos. Nu vreau să mă despart aşa curând de Raoul. Cu fiecare clipă ce va trece, el se va depărta tot mai mult de mine şi nu vreau să sporesc şi eu distanţa dintre noi. Voi face deci popasuri cât mai dese pe drum.

— Pentru ce, prietene? Mersul încet te întristează şi apoi viaţa în hanuri nu e pentru un om ca tine.

— Prietene, am venit încoace cu cai de poştă, dar acum vreau să-mi cumpăr doi cai buni. Or, pentru a-i avea mereu odihniţi, nu se cade să-i pun să facă mai mult de şapte sau opt leghe pe zi.

— Unde-i Grimaud?

— A sosit cu bagajele lui Raoul ieri dimineaţă şi l-am lăsat să doarmă.

— Nu mai e nimic de făcut! scrâşni d'Artagnan. Atunci, la revedere, dragă Athos, şi, dacă îţi vei da şi tu osteneala, ne vom îmbrăţişa curând.

Acestea spuse, îşi vârî piciorul în scara pe care i-o ţinea Raoul.

— Adio! zise tânărul, îmbrăţişându-l.

— Adio! răspunse d'Artagnan, aruncându-se în şa.

Calul făcu o săritură şi-l îndepărtă pe călăreţ de prietenii lui.

Această scenă avu loc în faţa casei alese de Athos, chiar la intrarea în Antibes şi unde d'Artagnan, după ce se ridicaseră de la masă, poruncise să i se aducă nişte cai buni. Drumul începea chiar de acolo şi se întindea, alb şi şerpuitor, prin aburii nopţii. Calul sorbea cu putere pe nări mireasma aspră şi sărată ce se ridica din împrejurimi.

D'Artagnan se îndepărtă la trap, în timp ce Athos se întorcea întristat, cu Raoul, spre casă. Deodată auziră apropiindu-se de ei tropotul unui cal şi, la început, crezură că este ecoul acela ciudat ce loveşte auzul la fiecare cotitură a drumului. Dar nu, era călăreţul însuşi. D'Artagnan se întorcea în galop către prietenii lui. Aceştia scoaseră un strigăt de bucurie şi surprindere, iar căpitanul, sărind din şa cu sprinteneala unui om tânăr, se apropie şi cuprinse cu amândouă braţele capetele dragi ale lui Athos şi Raoul. Le ţinu mult timp strânse astfel, fără a spune o vorbă, fără a scăpa un singur suspin din pieptu-i răvăşit. Apoi, la fel de repede precum venise, dădu pinteni calului, care porni din nou, furios, la drum.

— Ah! Vai! făcu încet contele în urma lui.

— Semn rău! îşi spunea la rându-i d'Artagnan, căutând să câştige timpul pierdut. Nici n-am putut să le zâmbesc măcar. Semn rău!

A doua zi, Grimaud era la treabă. Ordinele date de domnul de Beaufort se îndeplineau întocmai. Flotila, îndreptându-se spre Toulon prin grija lui Raoul, târa după ea, în mici ambarcaţiuni ce abia se puteau vedea în zare, nevestele şi prietenii pescarilor şi ai contrabandiştilor, luaţi cu arcanul pentru serviciul flotei.

Timpul scurt ce le mai rămânea tatălui şi fiului să-l trăiască împreună se scurgea parcă şi mai repede, aşa cum îşi sporeşte iuţeala tot ceea ce porneşte să se prăvale în abisul veşniciei.

Athos şi Raoul ajunseră la Toulon, care vuia de uruitul căruţelor, de zăngănitul armurilor, de tropotul cailor ce nechezau. Trâmbiţele sunau ascuţit, tobele răpăiau cu putere, străzile erau pline de soldaţi, de slugi şi de neguţători. Ducele de Beaufort se afla pretutindeni, grăbind îmbarcarea cu zelul şi nerăbdarea unui bun comandant. Îşi lăuda soldaţii, până şi pe cei mai umili; îşi certa ofiţerii, până şi pe cei mai destoinici.

Muniţii, provizii, bagaje, voia să vadă totul cu ochii lui; cerceta echipamentul fiecărui ostaş, se îngrijea de sănătatea fiecărui cal. Uşuratic, nepăsător, plin de fumuri la el acasă, gentilomul redevenea aici soldat, marele senior — căpitan, în faţa răspunderii pe care o primise.

Totuşi, trebuie să o spunem, oricare ar fi fost grija pentru pregătirile plecării, se simţea pretutindeni o forfotă voioasă şi lipsa oricărei înfrigurări.

Mersul treburilor mulţumindu-l, sau părând să-l mulţumească pe amiral, el îl lăudă pe Raoul şi dădu ultimele ordine pentru ridicarea pânzelor, ce fusese hotărâtă pentru a doua zi, în zori. Îi pofti pe conte şi pe fiul său să ia masa cu dânsul. Aceştia pretextară unele treburi la serviciu şi se retraseră mulţumind. Întorcându-se la hanul lor, străjuit de copaci înalţi, din mijlocul pieţii celei mari, ei luară cina acolo, în grabă, apoi Athos îl conduse pe Raoul la stâncile din marginea oraşului — un lanţ de munţi cenuşii, de unde privirea se pierde în zare, cuprinzând un orizont lichid ce se întinde atât de mult în depărtare, încât pare la acelaşi nivel cu stâncile însele.

Noaptea era frumoasă, ca întotdeauna în acest climat fericit. Luna, ridicându-se din spatele stâncilor, desfăşura parcă o maramă argintie pe covorul albastru al mării. În radă, mişcându-se în tăcere, vasele se înşirau la rând, pentru a înlesni îmbarcarea. Marea, încărcată de fosfor, se despica în faţa bărcilor ce transportau bagajele şi muniţiile; fiecare înaintare de probă răscolea o puzderie de flăcări albe şi din fiecare vâslă se prelingeau mii de stropi de diamante lichide. Se auzea cum mateloţii, cuceriţi de dărniciile amiralului, murmurau cântecele lor domoale şi naive. Uneori, scrâşnetul lan-ţurilor se îmbina cu bufnetul surd al ghiulelelor trântite pe fundul corăbiilor. Această privelişte şi aceste armonii îţi strângeau inima ca o temere şi o făceau să crească asemenea unei speranţe. În toată această viaţă se presimţea moartea. Athos se aşează cu fiul său pe iarba de deasupra stâncilor. Prin jurul lor zburau în toate părţile lilieci mari, purtaţi în vârtejuri zgomotoase de goana lor zănatică şi oarbă, Raoul îşi întinsese picioarele dincolo de marginea stâncii, lăsându-le să atârne în acel gol ameţitor unde domneşte neantul. Când luna se ridică în văzduh, mângâind cu razele ei crestele din jur, când oglinda mării se ilumină în toată întinderea ei şi când luminiţe roşii

străpunseră umbra neagră de pe fiecare corabie, Athos, adunându-şi toate gândurile, tot curajul, îi spuse fiului său:

— Dumnezeu a făcut toate cele ce vedem noi acum, Raoul; el ne-a zămislit şi pe noi, bieţi atomi amestecaţi în acest mare univers; strălucim şi noi asemenea acestor lumini şi acestor stele, suspinăm ca aceste valuri, suferim ca aceste corăbii uriaşe ce îmbătrânesc spintecând talazurile şi se supun vântului ce le duce către o ţintă, aşa cum duhul lui Dumnezeu ne mână şi pe noi către un ţărm. Totul vrea să trăiască, Raoul şi totul este frumos în lucrurile care trăiesc!

— Domnule — răspunse tânărul — avem, într-adevăr, în faţa noastră o privelişte minunată.

— Cât e de bun d'Artagnan — schimbă dintr-o dată vorba Athos — şi ce rară fericire e să te fi sprijinit o viaţă întreagă pe un prieten ca el! Iată ce ţi-a lipsit ţie, Raoul.

— Un prieten? zise cu tărie tânărul. Mi-a lipsit mie un prieten?

— Domnul de Guiche e un tovarăş minunat — reluă contele cu răceală — dar eu cred că, în timpurile de azi, oamenii se gândesc mai mult decât pe vremea noastră la treburile lor şi la plăcerile lor. Tu ai căutat totdeauna viaţa retrasă; e o fericire în asta, de bună seamă; dar ţi-ai pierdut acolo tăria. Noi, cei patru, oarecum lipsiţi de plăcerile ce fac bucuria voastră, ne împotriveam cu dârzenie în faţa nenorocirilor.

— Nu te-am întrerupt, domnule, pentru a-ţi spune ca am un prieten şi că acest prieten e domnul de Guiche. Fără îndoială, e bun şi generos şi mă iubeşte mult. Eu am trăit însă sub oblăduirea unei alte prietenii, domnule, tot atât de preţioasă, tot atât de vie ca şi aceea despre care-mi vorbeşti, fiindcă este a domniei tale.

— Eu n-am fost un prieten pentru tine, Raoul — zise Athos.

— Eh, domnule şi pentru ce?

— Pentru că te-am lăsat să crezi că viaţa n-are decât o singură faţă; pentru că, trist şi sever, vai, am tăiat totdeauna, fără să vreau, Dumnezeu mi-e martor, mugurii voioşiei ce ţâşneau mereu din copacul tinereţii tale; într-un cuvânt, pentru că, astăzi, îmi pare rău că n-am făcut din tine un bărbat care să îndrăgească veselia, petrecerile, zgomotul.

— Nu ştiu de ce-mi vorbeşti astfel, domnule. Nu, te înşeli, nu dumneata m-ai făcut să fiu aşa cum sunt, ci dragostea aceasta care a pus stăpânire pe mine încă din clipa când copiii

n-au decât tresăriri, firea mea înnăscută, care la alţii se capătă doar. Am crezut că voi fi totdeauna aşa cum mă ştiam; am crezut că Dumnezeu m-a aruncat pe un drum desţelenit, drept, plin de flori şi de fructe. Am avut în preajma mea grija şi tăria domniei tale. M-am crezut ocrotit şi puternic. Nimic nu m-a îndemnat să mă feresc; am căzut o dată şi atunci mi-am pierdut curajul pentru toată viaţa. N-aş greşi dacă aş spune că m-am zdrobit în această cădere. Oh, nu, domnule, dumneata ai fost în trecutul meu numai fericire şi eşti în viitorul meu ca o speranţă. Nu, nu pot învinui cu nimic viaţa pe care mi-ai croit-o; te binecuvântez şi te iubesc nespus de mult.

— Dragul meu Raoul, cuvintele tale mă mângâie. Ele îmi dovedesc că te vei gândi puţin şi la mine în zilele ce vor urma.

— Nu mă voi gândi decât la dumneata, domnule.

— Raoul, ceea ce n-am făcut până acum pentru tine, voi face de aici înainte. Voi fi prietenul tău, nu tatăl tău. Vom trăi altfel, fără a ne mai înăbuşi pornirile, atunci când te vei întoarce. Şi asta se va întâmpla curând, nu-i aşa?

— Fireşte, domnule, căci o expediţie ca aceasta nu poate fi prea lungă.

— În curând atunci, Raoul, în curând, în loc să trăiesc chibzuindu-mi averea, îţi voi da tot venitul pământurilor mele. Îţi va ajunge să trăieşti pe picior mare în lume până la moartea mea, şi-mi vei da, sper, înainte de a se întâmpla asta, mângâierea că neamul meu nu se va stinge.

— Voi face tot ceea ce mă vei îndemna — răspunse Raoul foarte tulburat.

— Fereşte-te, Raoul, ca în serviciul de aghiotant să te avânţi în întreprinderi prea primejdioase. Ai arătat ce poţi, toată lumea te ştie cât eşti de curajos. Nu uita că războiul arabilor e un război de capcane, de hărţuiri şi de măceluri.

— Aşa se spune, da, domnule.

— Nu e niciodată o glorie să cazi într-o capcană. E o moarte care se datorează îndeobşte semeţiei sau nesăbuinţei. Adesea chiar nu-l plânge nimeni pe cel care a sfârşit astfel. Şi cei pe care nu-i plânge nimeni, Raoul, au murit în zadar. Mai mult încă, învingătorul râde, iar noi, ceilalţi, nu tre-buie să suferim că acesta se bucură de greşelile noastre. Înţelegi ce vreau să-ţi spun, Raoul? Să nu crezi însă, Doamne fereşte, că te-aş povăţui să ocoleşti luptele!

— Sunt prevăzător din fire, domnule şi am totdeauna noroc — zise Raoul cu un surâs ce-i îngheţă inima bietului părinte — căci — se grăbi să adauge tânărul — în douăzeci de încăierări în care m-am aflat, nu m-am ales până acum decât cu o zgârietură.

— Dar mai este — zise Athos — şi climatul, de care trebuie să ţii seama: cu frigurile nu-i de jucat. Regele Ludovic cel Sfânt se ruga lui Dumnezeu să fie lovit de o săgeată, sau de ciumă, dar nu de friguri.

— Oh, domnule, cu cumpătare şi cu o viaţă chibzuită…

— Domnul de Beaufort mi-a făgăduit — îl întrerupse Athos — să trimită la fiecare cincisprezece zile veşti în Franţa. Tu, aghiotantul lui, vei fi însărcinat să le expediezi; n-ai să mă uiţi, nu-i aşa?

— Nu, domnule — răspunse Raoul cu glas înăbuşit.

— În sfârşit, Raoul, fiindcă eşti un bun creştin şi fiindcă şi eu sunt, se cuvine să ne bizuim pe ocrotirea largă a lui Dumnezeu sau a îngerilor noştri păzitori. Făgăduieşte-mi că de ţi se va întâmpla vreo nenorocire vreodată, te vei gândi în primul rând la mine.

— În primul rând, oh, da!

— Şi că mă vei chema.

— Oh, da, te voi chema!

— Mă visezi câteodată, Raoul?

— În toate nopţile, domnule. În copilărie, te vedeam în vis blând şi liniştit, cu mâna întinsă deasupra mea şi iată pentru ce dormeam totdeauna adânc… *altădată*!

— Ne iubim prea mult — zise contele — pentru ca, începând din această clipă, în care ne despărţim, o parte din sufletele noastre să nu ne însoţească pretutindeni paşii şi unuia şi altuia şi să nu sălăşluiască acolo unde va sălăşlui fiecare dintre noi. Când tu vei fi trist, Raoul, eu îmi voi simţi inima năpădită de tristeţe şi când vei vrea să zâmbeşti gândindu-te la mine, să ştii că îmi trimiţi de acolo o rază din bucuria ta.

— Nu-ţi făgăduiesc că voi fi vesel — răspunse tânărul — dar fii sigur că nu va trece un ceas fără să gândesc la dumneata; nici un ceas, îţi jur, afară doar dacă nu voi muri.

Athos nu se mai putu stăpâni: cuprinse cu braţul grumazul fiului său şi-l strânse la piept cu toată căldura inimii lui.

Luna lăsase locul întunericului; o dungă aurie se ridica la orizont, vestind apropierea zorilor. Athos îşi aruncă mantia pe

umerii lui Raoul şi porni împreună cu el spre oraş, unde hamali şi cărăuşi, totul mişuna ca într-un uriaş furnicar.

La capătul stâncii pe care o părăsiseră, Athos şi Bragelonne văzură o umbră neagră clătinându-se cu nehotărâre, ca şi cum s-ar fi ruşinat să fie văzută. Era Grimaud, care, îngrijorat, îşi urmase stăpânul pe creastă şi acum îl aştepta în drum.

— Oh, bunule Grimaud — exclamă Raoul — ce cauţi aici? Ai venit să-mi spui că se apropie ceasul plecării, nu-i aşa?

— Singur? zise Grimaud, arătându-i-l pe Raoul lui Athos, cu un ton de mustrare ce dovedea cât de neliniştit era bătrânul.

— Oh, ai dreptate! strigă contele. Nu, Raoul nu va pleca singur; nu, el nu va rămâne pe un pământ străin fără un prieten care să-l mângâie şi să-i amintească de tot ce i-a fost drag.

— Eu? zise Grimaud.

— Tu? Da, da! exclamă Raoul, mişcat până în adâncul inimii.

— Din păcate, tu eşti prea bătrân, bunul meu Grimaud.

— Cu atât mai bine! răspunse acesta cu un simţământ şi cu o înţelegere greu de descris.

— Dar iată că a început îmbarcarea — zise Raoul — şi tu nu eşti gata.

— Ba da! zise Grimaud, arătând cheile de la cuferele lui, amestecate cu acelea ale tânărului său stăpân.

— Dar — mai obiectă Raoul — nu-l poţi lăsa pe domnul conte singur; domnul conte, pe care nu l-ai părăsit niciodată.

Grimaud îşi întoarse privirea înceţoşată spre Athos, ca pentru a măsura puterea unuia şi a celuilalt. Contele nu răspunse nimic.

— Domnul conte ar dori mai mult să fie aşa — zise Grimaud.

— Da — făcu Athos, înclinând capul.

În acel moment, tobele porniră să răpăie toate deodată, iar trâmbiţele umplură văzduhul cu sunetele lor voioase. Din oraş începură să se scurgă regimentele ce urmau să ia parte la expediţie. Erau în număr de cinci, formate fiecare din patruzeci de companii. Regimentul regal mergea în frunte şi se recunoştea după uniforma albă cu tivituri albastre. Drapelele companiilor, cusute în cruce, pe fond violet şi cărămiziu, cu înmanuncheri de crini auriţi, lăsau să fâlfâie deasupra lor drapelul regimentului, alb, cu crucea pe floare de crin.

Muşchetarii pe margini, cu bastoanele lor bifurcate în mână şi cu muschetele pe umăr, lăncierii la mijloc, cu suliţele de paisprezece picioare, se îndreptau veseli spre bărcile mici ce aveau să-i ducă, rând pe rând, la corăbiile mari. Regimentele Picardiei, Navarrei, Normandiei şi vasului-regal veneau în urma lor. Domnul de Beaufort ştiuse să aleagă. El însuşi se vedea departe, încheind coloana, cu statul său major. Avea să treacă mai bine de un ceas până va ajunge şi el la ţărmul mării.

Raoul se îndreptă încet, cu Athos, spre ţărm, pentru a-şi lua locul în coloană la trecerea prinţului. Grimaud supraveghea, cu însufleţirea unui tânăr, transportul bagajelor lui Raoul pe vasul amiral. Athos, cu braţul petrecut pe sub braţul fiului său, de care avea să se despartă în curând, se adâncea în cele mai dureroase gânduri, ameţit de atâta zarvă şi de atâta forfotă.

Deodată, un ofiţer al domnului de Beaufort se apropie de ei şi le spuse că ducele îşi exprimase dorinţa de a-l vedea pe Raoul alături de dânsul.

— Fii bun şi spune-i prinţului, domnule — răspunse tânărul — că îl rog să-mi îngăduie să mă bucur încă, în acest ultim ceas, de prezenţa domnului conte.

— Nu, nu — îl întrerupse Athos — un aghiotant n-are dreptul să-şi părăsească generalul. Fii bun şi spune-i prinţului, domnule, că vicontele va veni lângă domnia sa.

Ofiţerul se îndepărtă în galop.

— Fie că ne luăm rămas bun aci, fie acolo — adăugă contele — tot despărţire se cheamă că este.

Netezi cu grijă costumul fiului său, apoi îşi trecu, din mers, mâna prin părul lui.

— Ţine, Raoul — zise el — o să ai nevoie de bani; domnul de Beaufort duce o viaţă pe scară mare şi sunt sigur că, acolo, vei vrea să-ţi cumperi şi tu cai şi arme, care sunt lucruri preţioase în ţara aceea. Dar cum nu-l slujeşti nici pe rege, nici pe domnul de Beaufort şi nu faci decât ceea ce-ţi dictează cugetul tău, nu te poţi bizui nici pe soldă, nici pe dărnicia cuiva. Şi vreau să nu duci lipsă de nimic la Djidgelli. Iată deci două sute de pistoli. Cheltuieşte-i, Raoul, dacă vrei să-mi faci cu adevărat o plăcere.

Raoul îi strânse mâna tatălui său şi, la cotitura unei străzi, călare pe un minunat cal alb, îl văzură pe domnul de Beaufort, care răspundea prin graţioase plecăciuni din cap la aplauzele femeilor din oraş. Ducele îl strigă pe nume pe Raoul, şi-i întinse

mâna contelui. Îi vorbi îndelung acestuia, adresându-i cuvinte atât de frumoase, încât inima sărmanului părinte se simţi puţin mai întărită. Li se părea totuşi amândurora şi tatălui şi fiului, că drumul lor era un drum al calvarului. Totdeauna, în astfel de împrejurări, este o clipă dureroasă, atunci când, înainte de a se despărţi de ţărm, soldaţii şi marinarii schimbă ultimele îmbrăţişări cu familiile şi cu prietenii lor; moment suprem, când, în ciuda limpezimii cerului, în ciuda căldurii soarelui, în ciuda miresmelor din văzduh şi a vieţii ce clocoteşte în vine, totul pare negru, totul pare amar, totul face să te îndoieşti de Dumnezeu, prin chiar gura lui însuşi.

Era obiceiul ca amiralul să se îmbarce la urmă de tot, împreună cu suita sa. Tunul aştepta să-şi slobozească glasul lui răsunător, dând de veste că, acum, comandantul a pus piciorul pe puntea corăbiei. Athos, uitând şi de amiral şi de flotă, chiar şi de mândria lui de bărbat cu inima tare, îşi desfăcu braţele încă o dată şi-l strânse, suspinând, pe fiul său la piept.

— Însoţeşte-ne pe bord — zise ducele mişcat — mai avem o jumătate de ceas până la plecare.

— Nu — răspunse Athos — nu; mi-am luat rămas bun o dată. Nu vreau să-mi iau de două ori.

— Atunci, viconte, îmbarcă-te, îmbarcă-te repede! adăugă prinţul, voind să cruţe lacrimile celor doi bărbaţi, ale căror inimi se topeau de jale.

Şi, părinteşte, cu dragoste, plin de putere, aşa cum ar fi fost Porthos, îl luă pe Raoul în braţe şi-l urcă în barcă, ale cărei vâsle începură să taie apa la un semn. El însuşi, lăsând la o parte ceremonialul, sări peste marginea bărcii, împingând-o tare, cu piciorul, în mare.

— Adio! strigă Raoul.

Athos nu răspunse decât printr-un semn; dar în aceeaşi clipă simţi ceva arzător pe mâna lui: era sărutarea respectuoasă a lui Grimaud, ultimul rămas bun al credinciosului servitor. După această sărutare, Grimaud sări de pe treapta debarcaderului pe scândura unei bărci cu două vâsle, ce fu luată şi trasă mai departe de o galeră cu douăsprezece lopeţi. Athos se aşeză pe stăvilarul de piatră, pierdut, surd, părăsit. Fiecare secundă îi smulgea încă o trăsătură, încă o nuanţă de pe chipul palid al fiului său. Cu braţele căzute, cu privirea înţepenită, cu gura întredeschisă, rămase cu ochii în ochii lui

Raoul, stăpâniţi amândoi de aceleaşi simţăminte, de aceleaşi gânduri, în aceeaşi încremenire.

Marea depărta încet-încet bărcile şi chipurile până la o distanţă de unde oamenii nu mai apar decât ca nişte puncte, iubirile ca nişte amintiri. Athos îl văzu pe fiul său urcând scara vasului-amiral, îl văzu sprijinindu-se cu coatele de marginea corăbiei, îl văzu aşezându-se într-un loc unde putea fi încă zărit de tatăl său. În zadar tunul bubui, în zadar de pe corăbii izbucni un strigăt puternic, prelungit la ţărm de aclamaţii nesfârşite, în zadar larma aceasta încerca să umple urechile contelui, iar fumul să acopere ţinta atât de dragă a năzuinţelor lui: Raoul îi apăru până în ultima clipă şi punctul acesta abia întrezărit, trecând de la negru la cenuşiu, de la cenuşiu la alb, de la alb la nimic, dispăru pentru Athos mult mai târziu, după ce pentru toţi ceilalţi privitori corăbiile mari, cu pânzele lor umflate de vânt, se pierduseră în zare.

Către amiază, când soarele ardea cu putere, iar vârfurile catargelor abia se mai zăreau, gata să alunece dincolo de linia strălucitoare a mării, Athos văzu ridicându-se în văzduh o umbră domoală, aeriană, ce se risipi îndată după ce se ivi: era fumul unei descărcări de tun prin care domnul de Beaufort ordonase să fie salutat pentru cea din urmă oară pământul Franţei. Abia atunci punctul acela se pierdu şi el sub cerul aprins şi Athos se întoarse cu pasul îngreuiat spre han.

Capitolul XXXVII
Între femei

D'Artagnan nu se putuse ascunde de prietenii lui aşa precum ar fi dorit. Soldatul călit, neînduplecatul mânuitor al spadei, cotropit de temeri şi de presimţiri, se lăsase câteva minute pradă slăbiciunilor omeneşti.

Astfel, după ce-şi potoli inima şi-şi stăpâni tremurările cărnii, se întoarse către lacheul său, slugă tăcută şi gata să-i îndeplinească totdeauna cât mai repede poruncile, şi-i spuse:

— Rabaud, află că trebuie să fac treizeci de leghe pe zi.

— Bine, căpitane — răspunse Rabaud.

Şi din acea clipă, d'Artagnan, croit pe măsura iuţelii calului, ca un adevărat centaur, nu se mai gândi la nimic, adică

se gândi la toate. Se întrebă pentru ce-l chema regele înapoi; pentru ce Masca de Fier aruncase o tipsie de argint la picioarele lui Raoul. La prima întrebare, răspunsul nu putea să fie îngrijorător: ştia prea bine că, dacă regele îl chema, însemna că avea nevoie de el; mai ştia apoi că Ludovic al XIV-lea dorea foarte mult să aibă o întrevedere între patru ochi cu acela pe care un secret atât de mare îl înălţa pe treapta cea mai de sus a puternicilor regatului. Dar când era vorba să ştie ce mai voia regele, aici d'Artagnan nu se mai descurca. Muşchetarul nu se îndoia apoi nici asupra motivului ce-l îndemnase pe nefericitul de Filip să-şi dezvăluie rangul şi naşterea. Filip, ascuns pentru totdeauna sub masca lui de fier, surghiunit într-un ţinut unde oamenii păreau îngenuncheaţi în faţa stihiilor, Filip, lipsit până şi de prezenţa lui d'Artagnan, care-l copleşise cu onoruri şi bunăvoinţă, n-avea să mai vadă de-acum încolo pe această lume decât fantome şi dureri şi, cuprins de deznădejde, se hotărâse să se plângă oricui, crezând că dezvăluirile lui îi vor aduce un răzbunător.

Felul cum muşchetarul era să-şi omoare cei mai buni prieteni, întâmplarea care-l făcuse pe Athos să ia cunoştinţă, în chip atât de ciudat, de acest mare secret de stat, plecarea lui Raoul, viitorul întunecat al acestuia, sortit unei morţi triste — toate acestea îi stârneau lui d'Artagnan cele mai negre presimţiri, de care nici măcar goana calului nu-l putea dezbăra, aşa ca altădată. Muşchetarul trecea apoi, de la astfel de gânduri, la amintirea lui Porthos şi a lui Aramis, proscrişii. Îi vedea fugind, urmăriţi, ruinaţi amândoi deodată — harnici arhitecţi ai unei averi pe care acum aveau s-o piardă pentru totdeauna; şi întrucât regele îşi chema omul de încredere într-un moment de furie şi răzbunare, d'Artagnan se temea să nu primească tocmai el vreo însărcinare ce-i va face inima să sângereze.

Uneori, urcând câte un deal, în timp ce calul năduşit răsufla din greu, umflându-şi coastele, căpitanul, recăzând în gândurile sale, se mira de geniul uimitor al lui Aramis, un geniu de şiretenie şi intrigi, aşa cum numai două fuseseră produse de Frondă şi de războiul civil. Soldat, preot şi diplo-mat, galant, lacom şi viclean, Aramis nu luase niciodată lucrurile bune ale vieţii decât ca trepte spre a ajunge la cele rele. Spirit generos, dacă nu chiar inimă aleasă, el n-a făcut niciodată rău decât ca să strălucească puţin mai mult. Către sfârşitul vieţii, tocmai

când să ajungă la ţintă, a făcut, întocmai ca Fiesco, conspiratorul, un pas greşit pe scândură şi s-a prăbuşit în mare.

Dar Porthos, bunul şi naivul Porthos! Să-l vezi pe Porthos flămând, să-l vezi pe Mousqueton fără poleielile lui, ba poate chiar întemniţat, să vezi Pierrefonds, Bracieux dărâmate, pârjolite până-n temelii, iată atâtea dureri ce-i străpungeau inima lui d'Artagnan şi de câte ori una din aceste dureri îl pălea, tresărea întocmai ca şi calul său la înţepăturile tăunului sub bolta de verdeaţă.

Niciodată un om de spirit nu simte urâtul atâta vreme cât trupul îi e trudit; niciodată un om cu trupul teafăr nu spune că viaţa e grea atâta vreme cât spiritul îi e preocupat de ceva. D'Artagnan, gonind fără încetare, gândind fără încetare, descălecă în Paris odihnit şi cu muşchii tari, întocmai ca un atlet pregătit să intre în arenă. Regele nu-l aştepta însă atât de repede şi plecase la vânătoare prin apropiere de Meudon. D'Artagnan, în loc să alerge după rege, aşa cum ar fi făcut altădată, se descălţă, se îmbăie şi aşteptă ca maiestatea sa să se întoarcă plină de praf şi zdrobită de oboseală. Îşi petrecu cele cinci ceasuri până la întoarcerea regelui mirosind, cum se zice, aerul casei şi înarmându-se împotriva oricărei surprize neplăcute. Află că regele era, de cincisprezece zile, posomorât; că regina-mamă era bolnavă şi foarte abătută; că *Domnul*, fratele regelui, se întorcea la cele cucernice; că *Doamna* avea dureri de cap şi că domnul de Guiche plecase la una din moşiile lui. Află că domnul Colbert era foarte bine dispus şi că domnul Fouquet chema în fiecare zi alt medic să-l vadă, dar nici un medic nu-l vindeca, deoarece boala lui nu era dintre acelea pe care le pot vindeca doc-torii, afară doar de doctorii politici. Regele, i se mai spuse lui d'Artagnan, era cât se poate de binevoitor cu domnul Fouquet şi nu-l mai lăsa să se depărteze de lângă el; ministrul însă, atins la inimă asemenea acelor frumoşi copaci pe care-i roade înăuntru un vierme, se prăpădea din zi în zi în ciuda surâsului regal, acest soare al copacilor de la curte.

D'Artagnan mai află că domnişoara de La Vallière devenise de neînlocuit pentru rege, că Prinţul, dacă se la ducea vânătoare şi n-o lua cu sine, îi scria de mai multe ori, nu în versuri, dar, ceea ce era mai rău, în proză şi pe pagini întregi. Astfel, *primul rege al lumii*, cum spunea pleiada poetică din vremea aceea, putea fi văzut coborând de pe cal cu o

sprinteneală fără pereche şi creionând pe fundul pălăriei fraze pline de duh, pe care domnul de Saint-Aignan, aghiotantul pe viaţă, i le ducea domnişoarei de La Vallière cu riscul de a face să plesnească splina în cai. În acest timp, cerbii şi fazanii huzureau în pădure, fără să le pese de hăitaşi, în aşa fel încât, se spunea, arta vânătoarei avea să degenereze la curtea Franţei.

D'Artagnan se gândi atunci la cele ce-l rugase nefericitul Raoul şi la scrisoarea aceea deznădăjduită, adresată unei femei ce-şi petrecea viaţa sperând mereu; şi cum lui d'Artagnan îi plăcea să filozofeze, se hotărî să se folosească de absenţa regelui, spre a sta câteva clipe de vorbă cu domnişoara de La Valliere. Lucrul era uşor: Louise, în timpul vânătoarei regale, se plimba, împreună cu alte câteva doamne, printr-o galerie a Palatului Regal, unde căpitanul de muşchetari tocmai avea de inspectat nişte gărzi.

D'Artagnan nu se îndoia că, de va putea să lege o convorbire despre Raoul, Louise îi va da prilejul să-i trimită sărmanului exilat o scrisoare plină de lucruri îmbucurătoare; ori, speranţa, sau cel puţin consolarea lui Raoul, în starea sufletească în care l-am lăsat, însemna soarele, însemna viaţa pentru cei doi oameni atât de dragi căpitanului nostru. Se îndreptă deci spre colţul unde ştia ca ar putea s-o găsească pe domnişoara de La Vallière.

D'Artagnan o găsi pe La Vallière înconjurată de foarte multă lume. În aparenta ei singurătate, favorita regelui primea, ca o regină, ba mai mult decât regina, poate, omagiile de care *Doamna* fusese atât de mândră atunci când privirile regelui se îndreptaseră numai către ea, poruncind aceasta tuturor privirilor curtenilor.

D'Artagnan, care nu era un domnişor, primea totuşi mângâieri şi zâmbete din partea doamnelor; era politicos în lume şi faima lui neîntrecută îi adusese tot atât de multe prietenii printre bărbaţi, câte admiratoare printre femei. Aşa că, de cum îl văzură că intră, domnişoarele de onoare se grăbiră să intre în vorbă cu el. Îl năpădiră cu întrebările. Unde a fost? Ce s-a-ntâmplat cu el? De ce nu s-a mai arătat pe frumosul său cal, făcând acele faimoase sărituri pe care le urmăreau cu atâta plăcere curioşii, din balconul regal? Le răspunse că se întorcea din ţara portocalelor. Domnişoarele izbucniră în râs. Era pe vremea când toată lumea călătorea, dar

când o călătorie de o sută de leghe era, totuşi, o problemă încheiată adesea prin moarte.

— Din ţara portocalelor? strigă domnişoara de Tonnay-Charente. Adică din Spania?

— Ei, ei! făcu muşchetarul.

— Din Malta? aruncă Montalais.

— Te cam apropii, domnişoară.

— Din vreo insulă? întrebă La Vallière.

— Domnişoară — zise d'Artagnan — nu vreau să vă bateţi capul căutând: e vorba de ţinutul unde, în momentul de faţă, domnul de Beaufort se îmbarcă pentru Algeria.

— Ai văzut armata? îl întrebară mai multe belicoase deodată.

— Cum vă văd pe dumneavoastră — răspunse d'Artagnan.

— Şi flota?

— Am văzut totul.

— Avem şi noi prieteni pe-acolo? întrebă domnişoara de Tonnay-Charente pe un ton nepăsător, dar în aşa fel încât să atragă atenţia asupra acestei întrebări.

— Da — răspunse d'Artagnan — îi avem pe domnul de La Guillotière, pe domnul de Mouchy, pe domnul de Bragelonne.

La Vallière păli.

— Domnul de Bragelonne? strigă vicleana Athénaïs. Cum, a plecat în război... el?

Montalais o călcă pe picior, dar în zadar.

— Ştii care e părerea mea? continuă ea fără milă, adresându-se lui d'Artagnan.

— Nu, domnişoară şi sunt nerăbdător s-o cunosc.

— Părerea mea este că toţi bărbaţii care au pornit în acest război sunt nişte nefericiţi în dragoste şi că se duc să caute acolo negrese mai puţin crude decât albele de aici.

Câteva doamne începură să râdă; La Vallière aproape se pierdu cu firea; Montalais tuşea aşa de tare, că putea să trezească şi un mort.

— Domnişoară — interveni d'Artagnan — dumneata greşeşti când vorbeşti de femei negre la Djidgelli; acolo, femeile nu sunt negre; e adevărat însă că nu sunt nici albe; sunt galbene.

— Galbene!

— Eh, să nu le vorbiţi de rău! N-am văzut culoare care să se potrivească mai bine cu nişte ochi negri şi cu o gură de mărgean.

— Cu atât mai bine pentru domnul de Bragelonne! zise domnişoara de Tonnay-Charente cu stăruinţă. Se va despăgubi, bietul băiat!

Aceste cuvinte făcură să cadă o tăcere adâncă. D'Artagnan avu timpul să mediteze că femeile, aceste blânde porumbiţe, se tratează între ele cu mai multă cruzime decât o fac tigrii şi urşii.

Pentru Athénaïs nu era de ajuns că o făcuse pe La Vallière să pălească; voia s-o vadă înroşindu-se. Reluând vorba, fără a-şi stăpâni gura, ea adăugă:

— Ştii, Louise, că ai un mare păcat pe suflet?

— Ce păcat, domnişoară? murmură nefericita, căutând un sprijin în jurul ei, dar fără a-l găsi.

— Ei — continuă Athénaïs — dar băiatul acesta îţi era logodnic. Te iubea. Şi tu l-ai alungat.

— E un drept pe care orice femeie cinstită îl are — răspunse Montalais cu un aer preţios. Când ştii că nu-l poţi face fericit pe un bărbat, mai bine să-l alungi.

Louise nu putea să-şi dea seama dacă îi datora un blestem sau o mulţumire aceleia care o apăra în felul acesta.

— Să-l alungi! Să-l alungi! Foarte bine — zise Athénaïs — dar nu ăsta e păcatul de care poate fi învinuită domnişoara de La Vallière. Adevăratul păcat este că l-a trimis pe bietul Bragelonne în război; în război, unde-l pândeşte moartea!

Louise îşi trecu o mână peste fruntea rece ca gheaţa.

— Iar dacă moare — adăugă necruţătoarea — numai tu îl vei fi ucis; iată păcatul!

Louise, ea însăşi pe jumătate moartă, se apropie clătinându-se şi se agăţă de braţul căpitanului de muşchetari, a cărui înfăţişare trăda o tulburare neobişnuită.

— Aveai să-mi spui ceva, domnule d'Artagnan? întrebă ea cu un glas sugrumat de mânie şi durere. Ce-ai să-mi spui?

D'Artagnan făcu câţiva paşi prin galerie, ţinând-o pe Louise de braţ; apoi, când fură destul de departe de ceilalţi, el îi răspunse:

— Ceea ce aveam să-ţi spun, domnişoară, a rostit-o adineauri domnişoara de Tonnay-Charente, cam brutal, dar în întregime.

Ea scoase un ţipăt scurt şi, îndurerată de această nouă rană, o luă la fugă asemenea acelor sărmane păsărele lovite de moarte, care caută umbra hăţişului pentru a cădea zdrobite.

La Vallière dispăru pe o uşă, în timp ce regele intră pe alta. Cea dintâi privire a Prinţului se îndreptă către scaunul gol al iubitei lui; fiindcă n-o zări pe La Vallière acolo, încruntă din sprâncene; dar numaidecât îl văzu pe d'Artagnan, care-l saluta.

— Ah, domnule — zise el — ai sosit repede şi sunt mulţumit de dumneata.

Era expresia superlativă a satisfacţiei regale. Mulţi bărbaţi erau în stare să-şi dea viaţa pentru a smulge aceste cuvinte de pe buzele regelui.

Domnişoarele de onoare şi curtenii, care făcuseră cerc, cu respect, în jurul regelui la intrarea lui, se retraseră văzându-l că vrea să stea de vorbă între patru ochi cu căpitanul de muşchetari. Ludovic o luă înainte şi-l trase pe d'Artagnan afară din sală, după ce o mai căută o dată cu privirea pe La Vallière, a cărei absenţă nu putea s-o înţeleagă. Văzându-se la adăpost de urechile curioase, el întrebă:

— Ei bine, domnule d'Artagnan, ce-i cu prizonierul?

— E în temniţa lui, sire.

— Ţi-a spus ceva pe drum?

— Nimic, sire.

— Cum s-a purtat?

— La un moment dat, pescarul care mă ducea la Sfânta Margareta s-a răzvrătit şi a vrut să mă ucidă. El... prizonierul, a sărit să mă apere, în loc să încerce să fugă.

Regele păli uşor.

— Destul! rosti scurt.

D'Artagnan se înclină. Ludovic se plimba în sus şi în jos prin cabinetul său.

— Erai la Antibes — întrebă el — când a sosit acolo domnul de Beaufort?

— Nu, sire, tocmai plecam când a venit ducele.

— Ah!

Din nou tăcere.

— Ce-ai văzut acolo?

— O mulţime de oameni — răspunse d'Artagnan cu răceală.

Regele observă că d'Artagnan nu voia să vorbească.

— Te-am chemat, domnule căpitan, pentru a te trimite să-mi pregăteşti găzduirea la Nantes.

— La Nantes? se miră d'Artagnan.

— În Bretania.

— Da, sire, în Bretania. Maiestatea voastră face această lungă călătorie la Nantes?

— Acolo se vor întruni statele generale — răspunse regele. Vreau să le fac două cereri şi ţin să fiu de faţă.

— Când urmează să plec? întrebă căpitanul.

— Astă-seară... mâine... mâine seară, căci trebuie să te mai şi odihneşti.

— Sunt odihnit, sire.

— Minunat... Atunci, între astă-seară şi mâine, la voia dumitale.

D'Artagnan salută ca şi cum ar fi vrut să se retragă; dar văzându-l pe rege foarte încurcat, zise, făcând doi paşi înainte:

— Regele va lua şi curtea?

— Se înţelege.

— Atunci regele va avea nevoie de muşchetari, fără îndoială!

Şi privirea pătrunzătoare a căpitanului îl sili pe rege să-şi lase ochii în jos.

— Ia cu dumneata o brigadă — răspunse Ludovic.

— Asta e tot?... Regele nu are şi alte porunci să-mi dea?

— Nu... Ah!... Ba da!...

— Ascult.

— În castelul din Nantes, care e foarte rău împărţit, după câte se spune, te vei îngriji să pui muşchetari de strajă la uşa fiecăruia dintre marii demnitari pe care-i voi lua cu mine.

— Marii demnitari?

— Da.

— Ca, de pildă, la uşa domnului de Lyonne?

— Da.

— A domnului Letellier?

— Da.

— A domnului de Brienne?

— Da.

— Şi a domnului intendent superior?

— Fără îndoială.

— Foarte bine, sire. Mâine dimineaţă voi fi plecat.

— Oh, încă un cuvânt, domnule d'Artagnan. Îl vei întâlni la Nantes pe domnul duce de Gesvres, căpitanul gărzilor. Ai grijă

ca muşchetarii dumitale să fie aşezaţi la posturi înainte de sosirea gărzilor. Primii veniţi au întâietate.

— Da, sire.

— Dar dacă domnul de Gesvres te va întreba de ce faci asta?

— Cum, sire? Credeţi că domnul de Gesvres mă va întreba aşa ceva?

Şi muşchetarul se răsuci pe călcâie cu o mişcare cavalerească, dispărând.

— La Nantes! îşi zise el coborând treptele. De ce n-a îndrăznit să spună din capul locului la Belle-Isle?

În clipa când ajunse la uşa cea mare, un slujbaş al domnului de Brienne alergă după el.

— Domnule d'Artagnan — strigă acesta — iartă-mă...

— Ce este, domnule Ariste?

— Un bon, pe care regele m-a însărcinat să ţi-l înmânez.

— Plătibil la casieria dumitale? întrebă muşchetarul.

— Nu, domnule, la casieria domnului Fouquet.

D'Artagnan, surprins, citi bonul, scris de mâna regelui, care era pentru două sute de pistoli. "Cum — gândi el după ce-i mulţumi cu un zâmbet omului domnului de Brienne — călătoria asta va fi plătită de domnul Fouquet? La dracu! Parcă am fi pe vremea lui Ludovic al XI-lea! De ce oare n-a fost emis pentru casieria domnului Colbert? Mi l-ar fi plătit cu atâta bucurie!" Şi d'Artagnan, credincios principiului său de a nu lăsa niciodată să se răcească o semnătură abia căpătată, porni spre domnul Fouquet pentru a-şi încasa cei două sute de pistoli.

Capitolul XXXVIII
Cina cea de taină

Ministrul de finanţe fusese, fără îndoială, încunoştiinţat de apropiata călătorie la Nantes, căci le dădea o masă de despărţire prietenilor săi. De jos până sus, casa era plină de valeţi ce alergau cu tăvile încărcate şi de fâşâitul registrelor totul trădând o vânzolire înfrigurată atât în sipetul cu bani cât şi la bucătărie.

D'Artagnan se prezentă, cu bonul său în mână, la birou, unde primi răspuns că era prea târziu ca să mai încaseze bani, deoarece casieria se închisese. El ripostă atunci prin cuvintele:

— Serviciul regelui!

Slujbaşul, tulburat oarecum, atât de gravă era înfăţişarea căpitanului, îi spuse că acesta e un motiv demn de luat în seamă, dar că şi obiceiurile casei trebuie luate în seamă; în consecinţă, îl ruga pe purtător să revină a doua zi.

D'Artagnan ceru să-l vadă pe domnul Fouquet. Slujbaşul îi replică scurt că domnul intendent superior nu se amesteca în astfel de mărunţişuri şi-i trânti uşa în nas muşchetarului. Acesta prevăzuse gestul şi pusese talpa cizmei între uşă şi prag, în aşa fel că clanţa nu se închise şi slujbaşul se pomeni din nou faţă în faţă cu interlocutorul său. Atunci schimbă numaidecât tactica, spunându-i lui d'Artagnan, cu o politeţe speriată:

— Dacă domnul vrea să-i vorbească domnului intendent superior, să treacă în anticamere; aici sunt birourile, unde monseniorul nu vine niciodată.

— S-a făcut! Spune aşa! zise d'Artagnan.

— În partea cealaltă a curţii — adaugă slujbaşul, fericit că scăpase de el.

D'Artagnan străbătu curtea şi se trezi în forfota valeţilor.

— Monseniorul nu primeşte la ora asta — i se răspunse de către un vlăjgan cu o tavă de argint, pe care se aflau trei fazani şi douăsprezece prepeliţe fripte.

— Spune-i — făcu vizitatorul apucând marginea tăvii şi oprindu-l pe valet — că sunt domnul d'Artagnan, căpitanul-locotenent al muşchetarilor maiestăţii sale.

Valetul scoase un strigăt de surprindere şi dispăru. D'Artagnan se ţinu după el cu paşi înceţi. Tocmai intra în anticameră, când îl văzu acolo pe domnul Pellisson, care venea, puţin schimbat la faţă, din sala de mâncare, pentru a-l întreba despre ce este vorba. Muşchetarul zâmbi.

— Nu e nimic rău, domnule Pellisson; am de încasat nişte bani.

— Ah! făcu răsuflând uşurat prietenul lui Fouquet.

Şi îl luă pe căpitan de mână, îl trase după el şi-l conduse în sala unde un mare număr de prieteni îl înconjurau pe ministrul aşezat la mijloc, într-un jilţ tapisat.

Aici se găseau adunaţi toţi epicurienii care, altădată, la Vaux, făceau onorurile casei, spiritului şi banilor domnului

Fouquet. Prieteni voioşi, cei mai mulţi încălziţi de ospăţ, ei nu-şi părăsiseră protectorul la apropierea furtunii şi, cu toate ameninţările cerului, cu tot cutremurul pământului, rămăseseră acolo, surâzători, îndatoritori, devotaţi la nenorocire, cum fuseseră şi la fericire.

La stânga ministrului, doamna de Bellière; la dreapta lui, doamna Fouquet; s-ar fi spus că, sfidând legile lumii şi făcând să amuţească orice motive de zâzanie măruntă, cei doi îngeri păzitori ai acestui bărbat se întâlneau aici pentru a-i da, într-un moment de grea încercare, sprijinul braţelor lor înlănţuite. Doamna de Bellière era palidă, sfioasă şi plină de atenţie pentru doamna ministru, care, cu o mână pe mâna soţului ei, privea cu nelinişte spre uşa pe unde Pellisson avea să-l aducă pe d'Artagnan.

Căpitanul intră plin de curtenire mai întâi, de admiraţie apoi, când, cu privirea lui căreia nu-i scăpa nimic, ghici şi în acelaşi timp citi pe feţele tuturor înţelesul simţămintelor ce-i frământau.

Fouquet se ridică de pe scaunul său şi spuse:

— Iartă-mă, domnule d'Artagnan, dacă n-am ieşit să te întâmpin ca pe un trimis al regelui.

Şi accentuă ultimele cuvinte cu un fel de îndârjire tristă, ce făcu să le îngheţe inimile prietenilor săi.

— Monseniore — răspunse d'Artagnan — nu vin aici în numele regelui decât doar pentru a cere să mi se plătească un bon de două sute de pistoli.

Toate frunţile se descreţiră, numai a lui Fouquet rămase întunecată.

— Ah, făcu el. Pleci cumva şi dumneata la Nantes, domnule?

— Nu ştiu unde am să plec, monseniore.

— Dar — interveni doamna Fouquet reînseninată — n-ai să pleci chiar atât de repede, domnule căpitan, încât să nu ne faci plăcerea de a te aşeza la masă alături de noi.

— Doamnă, ar fi o mare cinste pentru mine; dar sunt atât de grăbit, încât, după cum vedeţi, a trebuit să-mi iau cutezanţa de a vă tulbura masa spre a ruga să mi se plătească acest bon.

— Căruia i se va răspunde în aur — zise Fouquet, făcând un semn intendentului său, care plecă numaidecât cu hârtia ce i-o întinsese d'Artagnan.

— Oh! făcu muşchetarul. N-aveam nici o grijă în privinţa plăţii: suntem doar într-o casă de încredere.

Un zâmbet dureros flutură pe faţa palidă a lui Fouquet.

— Nu te simţi bine? întrebă doamna de Bellière.

— Iarăşi atacul? întrebă doamna Fouquet.

— Nimic, mulţumesc! răspunse ministrul.

— Atacul? făcu la rândul lui d'Artagnan. Sunteţi bolnav, monseniore?

— O fierbinţeală pârdalnică, de când cu serbarea de la Vaux.

— Aţi răcit noaptea, la grote?

— Nu, nu; o emoţie, atâta tot.

— Aţi pus prea multă inimă ca să-l primiţi cât mai bine pe rege — zise La Fontaine cu glas potolit, fără a-şi da seama că turna gaz peste foc.

— Niciodată nu poţi spune că ai pus destulă inimă ca să-l primeşti pe rege — îi răspunse încet Fouquet poetului său.

— Domnul a vrut să spună prea multă însufleţire — adăugă d'Artagnan cu deplină sinceritate şi cu multă blândeţe. Adevărul este, monseniore, că nicicând o găzduire n-a fost mai aleasă ca la Vaux.

Doamna Fouquet lăsă să se înţeleagă limpede, prin toată înfăţişarea ei, că dacă Fouquet se purtase bine cu regele, regele nu se arăta la fel faţă de ministru. D'Artagnan cunoştea prea bine cumplita taină. O cunoşteau numai el şi cu Fouquet. Aceşti doi bărbaţi n-aveau însă, unul curajul să-l plângă pe celălalt, celălalt dreptul să acuze.

Căpitanul, căruia i se aduseră cei două sute de pistoli, se pregătea să se retragă, când Fouquet, ridicându-se în picioare, luă un pahar şi i-l întinse lui d'Artagnan.

— Domnule — zise el — în sănătatea regelui, *orice s-ar întâmpla*!

— Şi în sănătatea voastră, monseniore, *orice s-ar întâmpla*! răspunse muşchetarul, bând.

Cu aceste cuvinte, care nu prevesteau nimic bun, salută întreaga adunare, care se ridică la salutul lui, apoi zornăitul pintenilor şi tropotul cizmelor sale se auziră răsunând afară, pe scară.

— Crezusem o clipă că are ceva cu mine, iar nu cu banii mei — rosti Fouquet încercând să zâmbească.

— Cu dumneavoastră! strigară prietenii săi. Şi pentru ce, Doamne?!

— Oh! făcu ministrul. Să nu ne amăgim degeaba, fraţii mei întru Epicur. Nu vreau să fac nici o asemănare între cel mai umil păcătos de pe pământ şi Dumnezeul pe care-l adorăm cu toţii, dar, vedeţi, el le-a dat într-o zi învăţăceilor săi un ospăţ căruia i se spune Cina cea de taină şi care nu era decât o cină de despărţire, întocmai ca şi aceea pe care v-o dau eu acum.

Un murmur de dureroasă dezminţire porni din toate colţurile mesei.

— Închideţi uşile — zise Fouquet.

Toţi valeţii se retraseră.

— Prieteni — reluă Fouquet cu glas domol — ce eram eu altădată? Ce sunt astăzi? Gândiţi-vă şi răspundeţi. Un om ca mine coboară prin aceea însăşi că nu mai poate urca; dar cum se va spune când el se va prăbuşi cu adevărat? Nu mai am bani, nu mai am trecere; nu mai am decât duşmani puternici şi prieteni fără putere.

— Repede! strigă Pellisson, ridicându-se în picioare. Pentru că ne vorbeşte cu atâta sinceritate, e de datorii noastră să fim şi noi sinceri. Da, sunteţi pierdut; da, vă îndreptaţi spre ruină; dar salvaţi-vă. Şi, înainte de toate, câţi bani ne-au mai rămas?

— Şapte sute de mii de livre — răspunse ministrul.

— Pentru pâine — murmură doamna Fouquet.

— Pentru cai de poştă — zise Pellisson — cai de poştă şi fugiţi!

— Unde?

— În Elveţia, în Savoia, dar fugiţi!

— Dacă monseniorul ar fugi — zise doamna de Bellière — se va spune că e vinovat şi că se teme.

— Mai rău chiar, se va spune că am luat cu mine douăzeci de milioane.

— Vom înainta memorii, spre a vă dezvinovăţi — zise La Fontaine — fugiţi!

— Voi rămâne aici — zise Fouquet. Şi apoi nu e oare totul în favoarea mea?

— Ai Belle-Isle! strigă abatele Fouquet.

— Şi mă voi duce acolo, fireşte, mergând la Nantes — răspunse ministrul. Răbdare, deci, răbdare!

— Până la Nantes, ce cale! rosti doamna Fouquet.

— Da, ştiu — încuviinţă Fouquet. Dar ce-i de făcut? Regele mă cheamă la adunarea de acolo. Pentru a mă pierde, îmi dau seama de asta; şi a refuza să mă duc înseamnă să înrăutăţesc lucrurile.

— Ei bine, am găsit mijlocul de a împăca totul! strigă Pellisson. Veţi pleca la Nantes.

Fouquet îl privi cu un aer nedumerit.

— Dar cu prieteni şi în trăsura dumneavoastră până la Orléans şi în barca dumneavoastră până la Nantes. Gata de apărare, dacă veţi fi atacat; gata de fugă, dacă veţi fi ameninţat. Într-un cuvânt, vă veţi lua banii cu dumneavoastră pentru orice împrejurare, şi, fugind, nu veţi fi făcut decât să vă supuneţi voinţei regelui. Pe urmă, ajungând la mare, oricând veţi voi vă veţi îmbarca pentru Belle-Isle şi de la Belle-Isle vă veţi lua zborul oriunde veţi dori, asemenea vulturului ce porneşte în văzduh după ce-a fost izgonit din culcuşul lui.

Toţi primiră cuvintele lui Pellisson cu încuviinţare.

— Da, fă aşa — îi spuse doamna Fouquet soţului ei.

— Fă aşa — îl îndemnă şi doamna de Bellière.

— Aşa, aşa! strigară ceilalţi prieteni.

— Aşa voi face — răspunse Fouquet.

— Chiar astă-seară.

— Într-un ceas.

— Numaidecât.

— Cu şapte sute de mii de livre îţi vei înjgheba o viaţă nouă — zise abatele Fouquet. Cine ne va împiedica să înarmăm nişte corăbii la Belle-Isle?

— Şi, dacă va fi nevoie, vom porni să descoperim o lume nouă — adăugă La Fontaine, îmbătat de planuri şi entuziasm.

O bătaie în uşă întrerupse acest cor de bucurii şi speranţe.

— Un mesager al regelui! strigă de afară maestrul de ceremonii.

Deodată se făcu o tăcere adâncă, de parcă vestea pe care o aducea acest mesager n-ar fi fost decât un răspuns la toate planurile făurite cu o clipă mai înainte. Fiecare aştepta să vadă ce va face stăpânul casei, a cărui frunte era năpădită de sudoare şi care, cu adevărat, fu acum cuprins de friguri.

Fouquet trecu în cabinetul lui, spre a primi mesagerul maiestăţii sale. Se făcuse, după cum am spus, o linişte atât de mare în camere şi în toate odăile de serviciu, încât se auzea glasul lui Fouquet, care răspundea:

— Prea bine, domnule.

Acest glas era totuşi frânt de oboseală, sugrumat de tulburare. După o clipă, Fouquet îl chemă pe Gourville, care străbătu galeria în mijlocul aşteptării generale. În cele din urmă, ministrul reapăru între oaspeţii lui, dar nu mai avea aceeaşi înfăţişare, palidă şi răvăşită, pe care o avusese la plecare: din palid, devenise vânăt; din răvăşit, descompus. Spectru viu, el înaintă cu braţele întinse, cu gura uscată, ca o umbră ce vine să-şi salute nişte prieteni de odinioară.

Văzându-l astfel, fiecare se ridică, fiecare scoase un strigăt înăbuşit, fiecare alergă spre Fouquet. Acesta, privind către Pellisson, se sprijini de braţul soţiei lui şi strânse mâna îngheţată a marchizei de Bellière.

— Ei bine? rosti el cu o voce care nu mai avea nimic omenesc.

— Ce s-a întâmplat, Doamne Dumnezeule? îl întrebară toţi.

Fouquet îşi desfăcu palma dreaptă, care era crispată, umedă; în palmă se afla o bucată de hârtie la care Pellisson se repezi îngrozit, citind următoarele rânduri scrise de mâna regelui:

"Scumpe şi iubite domnule Fouquet, dă-ne din ceea ce ne mai datorezi suma de şapte sute de mii de livre, de care avem nevoie astăzi, pentru călătoria noastră.

Şi, întrucât aflăm că nu stai bine cu sănătatea, ne rugăm lui Dumnezeu să te însănătoşească repede şi să te aibă în sfânta şi marea lui pază.

LUDOVIC

Prezenta scrisoare ţine loc de adeverinţă de primire."

Un murmur de spaimă se stârni în toată sala.

— Ei bine — strigă Pellisson, la rândul lui — aveţi această scrisoare?

— Am primit-o, da.

— Şi ce aveţi de gând să faceţi?

— Nimic, căci am primit-o.

— Dar...

— Dacă am primit-o, Pellisson, înseamnă ca am şi plătit — rosti ministrul cu o simplitate ce zdrobi inimile celor de faţă.

— Ai plătit? strigă doamna Fouquet deznădăjduită. Atunci suntem pierduţi.

— Bine, bine, fără vorbe de prisos — interveni Pellisson. Mai presus de bani, viaţa. Monseniore, pe cal, pe cal!

— Să ne părăsească? strigară în acelaşi timp cele două femei, înnebunite de durere.

— Eh, monseniore, salvându-vă, ne salvaţi pe toţi! Pe cal!

— Dar abia se poate ţine pe picioare! Priveşte!

— Oh, dacă mai stăm mult pe gânduri... — zise destoinicul Pellisson.

— Are dreptate — murmură Fouquet.

— Monseniore! Monseniore! strigă Gourville, urcând scara câte patru trepte deodată. Monseniore!

— Ei, ce este?

— Însoţeam, după cum ştiţi, pe mesagerul regelui cu banii...

— Da.

— Ei bine, ajungând la Palatul Regal, am văzut...

— Ce-ai văzut? strigară prietenii, neliniştiţi.

— Am văzut muşchetarii încălecând pe cai — zise Gourville.

— Vedeţi? strigă cineva. Vedeţi? Nu mai e nici o clipă de pierdut!

Doamna Fouquet se năpusti pe uşă, cerând caii. Doamna de Bellière se repezi s-o prindă în braţe şi-i spuse:

— Doamnă, pentru binele său, nu dezvălui nimic, nu da semne de spaimă.

Pellisson alergă să poruncească să se înhame caii la trăsuri, între timp, Gourville strângea în pălăria lui aurul şi argintul pe care prietenii, cu ochii plini de lacrimi, îl putură arunca acolo, ca o ultimă ofrandă, ca o cucernică pomană pe care sărăcia o făcea nenorocirii.

Ministrul, târât de unii, dus pe sus de alţii, fu vârât în trăsura lui. Gourville se urcă pe capră şi luă hăţurile în mâini; Pellisson o ţinea pe doamna Fouquet, leşinată. Doamna de Bellière avu mai multă tărie; ea fu răsplătită pentru asta: primi ultima sărutare a lui Fouquet.

Lui Pellisson nu-i fu greu să le explice oamenilor că această plecare zorită se datora unui ordin al regelui care-i chema pe miniştri la Nantes.

Capitolul XXXIX

În trăsura domnului Colbert

Aşa după cum văzuse Gourville, muşchetarii regelui încălecară pe cai şi-l urmară pe căpitanul lor. Acesta, fiindcă nu voia să fie stânjenit în treburile lui, lăsă brigada sub comanda unui locotenent şi plecă singur mai departe, pe cai de poştă, spunându-le oamenilor lui să meargă cu cea mai mare iuţeală. Ştia el că, oricât de repede ar fi mers aceştia, nu puteau să ajungă înaintea lui.

Avu timp să vadă, trecând prin strada Croix-des-Petits-Champs, un lucru ce-i dădu mult de gândit. Îl văzu pe domnul Colbert ieşind din casă, pentru a se urca în trăsura ce-l aştepta în faţa porţii. În această trăsură, d'Artagnan zări nişte şaluri femeieşti, şi, cum era curios din fire, vru să ştie numele femeilor ce se ascundeau sub acele şaluri. Ca să le poată vedea, dat fiind că ele se fereau să fie recunoscute, îşi împintenă calul şi ajunse atât de aproape de trăsură, încât izbi cu vârful cizmei portierele deschise, făcându-le să fluture în aer. Doamnele, speriate, scoaseră una un ţipăt ascuţit, în care d'Artagnan recunoscu o femeie tânără, cealaltă o ocară, după care el recunoscu neruşinarea şi spurcăciunea unei doamne ce depăşise jumătatea de veac. Şalurile căzură de pe cele două feţe: una dintre femei era doamna Vanel, cealaltă era ducesa de Chevreuse.

D'Artagnan avu ochiul mai ager decât doamnele. El le recunoscu, dar ele nu-l recunoscură şi acum râdeau amândouă de spaima lor, strângându-şi mâinile cu dragoste. "Bun! îşi zise d'Artagnan. Bătrâna ducesă nu se mai lasă aşa de greu ca altădată în materie de prietenii; îi face curte amantei lui Colbert! Bietul domn Fouquet! Asta nu-i prevesteşte nimic bun." Şi se îndepărtă. Domnul Colbert luă loc în trăsură, după care acest nobil trio porni într-un pelerinaj destul de agale spre pădurea de la Vincennes.

În drum, doamna de Chevreuse o lăsă pe doamna Vanel la onorabilul ei soţ şi, rămasă singură cu Colbert, îşi continuă plimbarea vorbind despre afaceri. Avea un chef nemaipomenit de vorbă această simpatică ducesă şi, cum vorbea totdeauna spre răul altuia, dar totdeauna spre binele ei, conversaţia sa îi lua piuitul interlocutorului şi nu se sfârşea niciodată fără a-i aduce foloase dânsei. Îi spuse lui Colbert, care nu ştia încă, ce

mare ministru era el şi cum Fouquet avea să devină un om de nimic. Îi făgădui să-l pună în legătură, atunci când va fi intendent superior, cu toată vechea nobilime a regatului şi-i ceru părerea asupra înrâuririi ce trebuia să i se lase domnişoarei de La Vallière. Îl lăudă, îl mustră, îl zăpăci. Îi dezvălui taina atâtor secrete, încât Colbert crezu un moment că are de-a face cu diavolul însuşi. Ea îi dovedi că-l are în mână astăzi pe Colbert, aşa cum îl avusese ieri pe Fouquet. Şi când el o întrebă, cu nevinovăţie, de unde pornea această ură pe care i-o păstra ministrului, ea îl întrebă la rându-i:

— Dar dumneata de ce-l urăşti atât?

— Doamnă, în politică — răspunse el — deosebirile de sistem pot duce la dezbinări între oameni. Domnul Fouquet mi s-a părut că urmează un sistem opus adevăratelor interese ale regelui.

Ea îl întrerupse:

— N-o să-ţi mai vorbesc de domnul Fouquet. Călătoria pe care o face regele la Nantes ne va da dreptate. Domnul Fouquet, pentru mine, e un om sfârşit. Pentru dumneata, de asemenea.

Colbert nu răspunse nimic.

— La întoarcerea de la Nantes — continuă ducesa — regele, care nu caută decât un pretext, va spune că adunarea nu s-a comportat prea bine, că statele generale au făcut prea puţine sacrificii. Adunarea va spune că impozitele sunt prea grele şi că intendenţa superioară a adus poporul la sapă de lemn. Regele va arunca vina asupra domnului Fouquet şi atunci...

— Şi atunci? întrebă Colbert.

— Oh, atunci va cădea în dizgraţie! Nu este şi părerea dumitale?

Colbert îi aruncă ducesei o privire ce voia să spună: "Dacă domnul Fouquet nu va fi decât dizgraţiat, asta, oricum, nu ţi se va datora dumitale".

— Trebuie — se grăbi să adauge doamna de Chevreuse — trebuie ca locul dumitale să fie asigurat, domnule Colbert. Vezi pe cineva între rege şi dumneata, după căderea domnului Fouquet?

— Nu înţeleg — zise el.

— Ai să înţelegi. Unde ţintesc ambiţiile dumitale?

— N-am nici una.

— Atunci ar fi de prisos să-l mai răsturnăm pe ministru, domnule Colbert... N-ar folosi la nimic.

— Am avut onoarea să vă spun, doamnă...

— Oh, da, da, interesul regelui, ştiu; dar să vorbim, puţin şi de al dumitale.

— Al meu este să slujesc interesele maiestăţii sale.

— În sfârşit, îl vei pierde sau nu-l vei pierde pe domnul Fouquet? Răspunde fără ocol.

— Doamnă, eu nu vreau să pierd pe nimeni.

— Atunci nu înţeleg de ce ai cumpărat de la mine atât de scump scrisorile domnului de Mazarin cu privire la domnul Fouquet. Şi nu pricep nici de ce-ai pus aceste scrisori sub ochii regelui.

Colbert o privi uluit pe ducesă şi rosti cu un aer încurcat:

— Doamnă, eu înţeleg şi mai puţin de ce dumneavoastră, care aţi luat banii, îmi scoateţi acum pe nas toate acestea.

— Pentru că — răspunse bătrâna ducesă — se cuvine ca măcar să ştii ce vrei; chiar dacă nu poţi face ceea ce vrei.

— Aha! murmură Colbert, răpus de această logică brutală.

— Nu poţi? Spune.

— Nu pot, mărturisesc, să înlătur anumite influenţe din jurul regelui.

— Care luptă pentru domnul Fouquet? Numeşte-le. Am să te ajut să le spui pe nume.

— S-auzim, doamnă.

— La Vallière?

— Oh, ea are o influenţă prea mică, nu se pricepe în afaceri şi nu se mai bucură de trecere. Domnul Fouquet i-a făcut curte.

— A-l apăra înseamnă să se acuze pe ea însăşi, nu-i aşa?

— Cred că da.

— Mai e şi o altă influenţă, ce zici?

— Una foarte mare.

— Regina-mamă, poate?

— Maiestatea sa regina-mamă are pentru domnul Fouquet o slăbiciune destul de dăunătoare pentru fiul ei.

— Să nu crezi asta — zise bătrâna zâmbind.

— Oh — făcu la rându-i Colbert, neîncrezător — am constatat-o de atâtea ori!

— Când? Altădată?

— Ba chiar de curând, doamnă, la Vaux. Ea l-a împiedicat pe rege să-l aresteze pe domnul Fouquet.

— Omul îşi mai schimbă părerile, dragă domnule. Ceea ce a putut să voiască de curând regina, poate să nu mai vrea astăzi.

— De ce? întrebă Colbert uimit.

— Motivul nu ne interesează.

— Ba ne interesează foarte mult, dimpotrivă; căci dacă aş şti că nu-i displac maiestăţii sale regina-mamă, aş lăsa la o parte toate scrupulele mele.

— Ei bine, nu se poate să nu fi auzit vorbindu-se de un anumit secret, nu-i aşa?

— Un secret?

— Numeşte-l cum vrei. Pe scurt, regina-mamă a prins pică pe toţi cei care au luat parte, într-un fel sau în altul, la descoperirea acestui secret şi domnul Fouquet este, cred, unul dintre aceştia.

— Atunci — bâigui Colbert — se poate pune bază pe încuviinţarea reginei-mame?

— Am plecat adineauri de la maiestatea sa, care m-a încredinţat de acest lucru.

— Fie, doamnă.

— Ceva mai mult: îl cunoşti poate pe un om care era prieten bun cu domnul Fouquet, domnul d'Herblay, un episcop, mi se pare?

— Episcop de Vannes.

— Ei bine, acest domn d'Herblay, care cunoştea de asemenea secretul, a fost pus în urmărire cu îndârjire de către regina-mamă.

— Adevărat?

— Şi e urmărit cu atâta înverşunare, încât, chiar de-ar fi mort, vrea să aibă capul lui, spre a fi sigură că nu va mai scoate o vorbă.

— E dorinţa reginei-mame?

— E un ordin.

— Şi-l vor căuta pe acest domn d'Herblay, doamnă?

— Oh, noi ştim bine unde se află!

Colbert o privi pe ducesă în ochi.

— Spuneţi, doamnă.

— E la Belle-Isle-en-Mer.

— La domnul Fouquet?

— La domnul Fouquet.

— Va fi prins!

Fu rândul ducesei să zâmbească.

— Nu crede asta atât de uşor — zise ea — şi nu te grăbi să-l crezi prins.

— Dar pentru ce, doamnă?

— Pentru că domnul d'Herblay nu e dintre acei oameni pe care pui mâna oricând vrei.

— E un răzvrătit, atunci?

— Oh, noi, ăştia, domnule Colbert, ne-am petrecut toată viaţa făcând-o pe răzvrătiţii şi cu toate astea, vezi bine, departe de a fi prinşi, îi prindem noi pe alţii.

Colbert îi aruncă bătrânei ducese una din acele priviri sălbatice a cărei expresie nimic nu o poate reda şi, cu o hotărâre ce nu era lipsită de măreţie, zise:

— Nu mai sunt timpurile când supuşii câştigau ducate războindu-se cu regele Franţei. Domnul d'Herblay, dacă a pus la cale o conspiraţie, va muri pe eşafod. Le va face sau nu le va face asta plăcere duşmanilor lui, pe noi nu ne priveşte.

Acest *pe noi*, sunând ciudat în gura lui Colbert, o puse pe gânduri pe ducesă. O clipă, se surprinse încercând să-l înţeleagă pe acest om. Colbert câştigase superioritatea în timpul convorbirii şi voia să şi-o păstreze.

— Îmi cereţi, doamnă — zise el — să-l arestez pe acest domn d'Herblay?

— Eu? Nu-ţi cer nimic.

— Aşa credeam, doamnă; dar, fiindcă m-am înşelat, să trecem peste asta. Regele n-a spus încă nimic.

Ducesa îşi muşcă unghiile.

— De altminteri — adăugă Colbert — ce măruntă pradă acest episcop! Ce vânat pentru rege, un biet episcop! Oh, nu, nu; nu mă voi amesteca deloc!

Ura ducesei se dădu pe faţă.

— Dar un vânat pentru o femeie — zise ea — şi regina este o femeie. Dacă dânsa vrea să fie arestat domnul d'Herblay, înseamnă că are îndreptăţirile sale. Şi apoi domnul d'Herblay nu este oare prietenul celui care va cădea în dizgraţie?

— Oh, asta nu trage în cumpănă! zise Colbert. Acest om va fi cruţat, dacă nu e duşmanul regelui. Nu v-ar conveni?

— Nu spun nimic.

— Da... Vreţi să-l vedeţi în închisoare, la Bastilia, de pildă?

— Cred că un secret poate fi mai bine păstrat între zidurile Bastiliei, decât între cele de la Belle-Isle.

— Îi voi vorbi regelui, care va lămuri lucrurile.

— Până se vor lămuri lucrurile, domnule, episcopul de Vannes va fi fugit departe. Şi eu aş face la fel.

— Să fugă? El? Şi unde să fugă? Europa e a noastră, sau la ordinele noastre, dacă nu e de fapt a noastră.

— Va găsi el un adăpost, domnule. Se vede cât de colo că nu ştii cu cine ai de-a face. Nu-l cunoşti pe domnul d'Herblay, nu l-ai cunoscut pe Aramis. Este unul din cei patru muşchetari care, sub fostul rege, l-au făcut pe cardinalul de Richelieu să tremure şi care, în timpul Regenţei, i-au dat atâta bătaie de cap monseniorului de Mazarin.

— Dar, doamnă, cum va face, afară doar dacă n-are un regat al lui?

— Îl are, domnule.

— Un regat al lui, domnul d'Herblay?

— Îţi repet, domnule, că, dacă-i trebuie un regat, îl are, sau îl va avea.

— Mă rog, dacă ţineţi cu tot dinadinsul, doamnă, ca acest răzvrătit să nu scape, vă asigur, nu va scăpa.

— Belle-Isle e fortificată, domnule Colbert şi e fortificată de ei.

— Chiar dacă ar fi apărată de el, Belle-Isle nu e de neînvins şi dacă domnul episcop de Vannes s-a închis la Belle-Isle, ei bine, doamnă, insula va fi luată cu asalt şi el va fi prins.

— Poţi fi sigur, domnule, că zelul pe care-l arăţi pentru interesele reginei-mame o va mişca puternic pe maiestatea sa şi că vei fi răsplătit împărăteşte; dar ce să-i spun despre planurile dumitale în legătură cu acest om?

— Că, odată prins, va fi aruncat într-o fortăreaţă de unde secretul nu va mai ieşi niciodată la lumină.

— Foarte bine, domnule Colbert. Putem spune că, începând din această clipă, am făcut amândoi o alianţă puternică, dumneata şi cu mine şi că voi fi oricând la dispoziţia dumitale.

— Dimpotrivă, doamnă, eu voi fi la dispoziţia dumneavoastră. Acest cavaler d'Herblay e un spion al Spaniei, nu-i aşa?

— Mai mult decât atât.

— Un ambasador tainic?

— Urcă mai sus.

— Aşteptaţi... Regele Filip al III-lea e un om credincios. Este... duhovnicul lui Filip al III-lea?

— Ceva şi mai mult încă.

— Dracul să-l ia! strigă Colbert, care nu se mai putu stăpâni şi scoase o înjurătură în faţa acestei mari doamne, a acestei vechi prietene a reginei, în sfârşit a ducesei de Chevreuse. Nu cumva e generalul iezuiţilor?

— Mi se pare c-ai ghicit — răspunse ducesa.

— Ah, doamnă, atunci acest om ne va pierde pe toţi, dacă nu-l vom pierde noi pe el. Şi-ar trebui să ne grăbim!

— Asta e şi părerea mea, domnule; dar nu îndrăzneam să ţi-o spun.

— Şi am avut noroc că s-a legat de tron, în loc să se fi legat de noi.

— Mai ţine seama de un lucru, domnule Colbert: niciodată domnul d'Herblay nu-şi pierde curajul şi dacă a dat greş o dată, va încerca a doua oară. Dacă i-a scăpat prilejul de a face un rege al lui, mai curând sau mai târziu va găsi altul pe care-l va face şi la care, în mod sigur, dumneata nu vei fi prim-ministru.

Colbert îşi încruntă sprâncenele cu o expresie ameninţătoare.

— Sper că închisoarea va rezolva această problemă într-un chip mulţumitor pentru amândoi, doamnă.

Ducesa prinse a zâmbi.

— Dacă ai şti — zise ea — de câte ori a scăpat Aramis din închisoare!

— Oh — ripostă Colbert — ne vom îngriji ca de astă dată să nu mai scape!

— Dar n-ai auzit ce ţi-am spus adineauri? Ai uitat că Aramis era unul din cei patru neînvinşi de care se temea până şi Richelieu? Şi, pe vremea aceea, cei patru muşchetari n-aveau încă ceea ce au astăzi: bani şi experienţă. Colbert îşi muşcă buzele.

— Vom renunţa la închisoare — zise el pe un ton mai jos. Vom găsi un adăpost de unde neînvinsul să nu mai poată ieşi.

— Foarte bine, aliatul meu! răspunse ducesa. Dar iată că s-a făcut târziu. Nu ne întoarcem acasă?

— Cu atât mai bucuros, doamnă, cu cât trebuie să-mi fac pregătirile de plecare cu regele.

— La Paris! strigă ducesa către vizitiu.

Şi trăsura se reîntoarse spre mahalaua Saint-Antoine, după încheierea acestui tratat care-l condamna la moarte pe ultimul prieten al lui Fouquet, pe ultimul apărător de la Belle-Isle, pe vechiul prieten al Mariei Michon, pe noul duşman al ducesei.

Capitolul XL
Cele două bărci

D'Artagnan plecase; Fouquet plecase şi el, cu o grabă ce spori caldele simţăminte ale prietenilor săi.

Primele momente ale acestei călătorii, sau mai bine zis ale acestei fugi, fură tulburate de spaima necontenită stârnită de orice tropot de cal, de orice uruit de trăsură ce se auzea în urma fugarului. Nu era de crezut, într-adevăr, ca Ludovic al XIV-lea, dacă ar fi vrut să pună mâna pe această pradă, s-o lase să-i scape; tânărul leu ştia încă de pe acum să vâneze şi avea copoi destul de ageri pentru a se bizui pe ei. Dar, încetul cu încetul, toate temerile se risipiră; ministrul, nefăcând altceva decât să gonească, se depărtase atât de mult de urmăritori, încât, judecând bine, nimeni nu l-ar mai fi putut ajunge. Cât despre pretext, prietenii avuseseră grijă să nu dea loc la nici o bănuială. Nu se ducea oare să-l întâlnească pe rege la Nantes şi graba lui nu dovedea ea însăşi zelul de care era însufleţit? Ajunse istovit, dar mai puţin îngrijorat, la Orléans, unde, mulţumită unui sol pe care-l trimisese înainte, găsi o barcă minunată, cu opt vâslaşi.

Astfel de bărci, în formă de gondole, dar ceva mai largi şi ceva mai grele, având o cabină acoperită, ca un bordei şi o cămăruţă la pupă, cu pânze de cort, făceau pe vremea aceea serviciul între Orléans şi Nantes, pe Loara; dar traiectul acesta, lung în zilele noastre, părea atunci mai plăcut şi mai uşor de străbătut decât pe drumul mare, cu caii de poştă şi cu trăsurile proaste, gata să se răstoarne la orice hurducătură. Fouquet se urcă în această barcă, ce porni numaidecât. Vâslaşii, aflând că au cinstea de a-l duce în barca lor pe ministrul de finanţe, trăgeau la rame din răsputeri, căci acest cuvânt magic, *finanţe*, le făgăduia o răsplată bună, de care voiau să se arate vrednici. Barca zbura pe apele Loarei. Un timp cum nu se poate mai frumos, cu un soare ce se ridica de la răsărit, împurpurând totul

în jur, făcea ca fluviul să fie mai limpede şi mai liniştit ca niciodată. Curentul şi vâslaşii îl purtară pe Fouquet aşa cum aripile poartă o pasăre; ajunse la Beaugency fără să i se fi întâmplat nimic pe drum.

Fouquet spera să fie înaintea tuturor la Nantes; acolo, va sta de vorbă cu ocârmuitorii oraşului şi va căuta un sprijin printre cei mai de seamă reprezentanţi ai statelor generale; îşi va arăta însemnătatea, lucru uşor pentru un om de rangul lui şi va întârzia astfel catastrofa, chiar dacă nu va izbuti s-o înlăture cu totul.

— De altfel — îi spunea Gourville — la Nantes vei ghici sau vom ghici gândurile duşmanilor noştri; vom avea caii pregătiţi ca să ne refugiem în încâlcitul Poitou, vom avea o bărcuţă la-ndemână ca să pornim pe mare, şi, odată în largul mări, iată-ne la Belle-Isle, care e de necucerit. Dar, până una-alta, nimeni nu te pândeşte şi nimeni nu se ţine după noi.

Dar abia termină de vorbit, când în depărtare, la o cotitură a fluviului, se zăriră catargurile unul cuter ce venea în josul apei. Vâslaşii lui Fouquet scoaseră un strigăt de uimire văzând cuterul acela.

— Ce este? întrebă Fouquet.

— Un lucru nemaipomenit, monseniore — răspunse stăpânul bărcii. Cuterul acela goneşte ca un uragan.

Gourville tresări şi se urcă pe acoperişul cabinei, ca să vadă mai bine. Fouquet nu se urcă după el, dar îi spuse lui Gourville cu o nelinişte stăpânită:

— Vezi ce este, dragul meu.

Cuterul trecuse de cotul fluviului. Înainta cu atâta iuţeală, încât, în urma lui, se vedea înspumegându-se dunga albă trasă de el pe deasupra apei, în care se răsfrângeau razele soarelui.

— Cum mai aleargă — repetă stăpânul bărcii — cum mai aleargă! Se vede treaba că-s bine plătiţi. N-aş fi crezut — adăugă el — să existe vâsle de lemn cu mai multă putere decât ale noastre; dar iată că astea ne întrec!

— Cred şi eu! strigă unul dintre vâslaşi. Ei sunt doisprezece, iar noi suntem opt.

— Doisprezece? făcu Gourville. Doisprezece vâslaşi? Cu neputinţă!

Numărul de opt vâslaşi pentru o barcă nu fusese niciodată depăşit, chiar dacă în barcă s-ar fi aflat regele însuşi. I se

făcuse acest hatâr ministrului de finanţe, dar mai mult din pricina grabei, decât din respect.

— Ce înseamnă asta? zise Gourville, căutând să desluşească, sub cortul ce se vedea acum bine, călătorii de dincolo, pe care ochiul cel mai ager n-ar fi putut încă să-l recunoască.

— Trebuie să fie tare zoriţi. Căci nu e regele — răspunse patronul.

Pe Fouquet îl trecu un fior.

— După ce vezi dumneata că nu e regele? întrebă Gourville.

— Mai întâi, fiindcă n-are steag alb cu flori de crin, aşa cum poartă totdeauna cuterul regal.

— Şi apoi — grăi Fouquet — pentru că e cu neputinţă să fie regele, Gourville, dat fiind că regele era încă ieri la Paris.

Gourville îi răspunse ministrului printr-o privire ce voia să spună: "Şi dumneata erai ieri la Paris!"

— Şi după ce se vede că sunt zoriţi? adăuga el, spre a câştiga timp.

— După aceea, domnule — răspunse patronul bărcii — că oamenii ăştia, cu toate că au plecat în urma noastră, iată-i că ne-au ajuns, sau sunt aproape să ne-ajungă.

— Ha! făcu Gourville. Dar cine-ţi spune că n-au pornit din Beaugency, sau chiar din Niort?

— N-am văzut nicăieri un cuter de puterea ăstuia, decât la Orléans. Vine de la Orléans, domnule şi se grăbeşte.

Domnul Fouquet şi Gourville schimbară o privire. Patronul observă îngrijorarea lor. Atunci Gourville, spre a-i spulbera bănuielile, zise:

— O fi vreun prieten care şi-a pus în gând să ne întreacă; dar să câştigăm partida şi să nu-i lăsăm să ne ajungă.

Patronul tocmai deschise gura să spună că aşa ceva e cu neputinţă, când domnul Fouquet rosti cu glas tare:

— Dacă e cineva care vrea să ne ajungă, n-are decât!

— O să încercăm totuşi, monseniore — zise patronul cu sfială. Haide, băieţi, trageţi tare! Vira!

— Nu — strigă Fouquet — dimpotrivă, opriţi pe loc.

— Monseniore, e o nebunie! îi şopti Gourville, aplecându-se la urechea lui.

— Opriţi pe loc! repetă Fouquet.

Cele opt vâsle se opriră dintr-o dată şi, înfigându-se în apă, făcură ca barca să tragă înapoi. Se oprise pe loc. Cei doisprezece vâslaşi de pe cuter nu băgară de seamă, la început, această manevră, căci ei continuau să vâslească cu atâta putere, încât se apropiară foarte curând ca la o bătaie de muschetă. Domnul Fouquet avea vederea slabă; Gourville nu vedea bine din pricina soarelui, care-i bătea în ochi; singur patronul, cu acea obişnuinţă şi cu acea limpezime pe care o dă lupta cu elementele firii, zări îndeaproape călătorii de pe cuterul celălalt.

— Îi văd! strigă el. Sunt doi.

— Eu nu văd nimic — zise Gourville.

— O să-i vedeţi numaidecât; din câteva lopeţi, vor fi la douăzeci de paşi de noi.

Dar ceea ce prevestea patronul nu se întâmplă; cuterul imită manevra comandată de domnul Fouquet şi, în loc să se apropie de presupuşii prieteni, se opri deodată în mijlocul fluviului.

— Nu mai pricep nimic — zise patronul bărcii.

— Nici eu — adăugă Gourville.

— Dumneata, patroane, care vezi atât de bine oamenii din cuterul acela — reluă Fouquet — încearcă şi spune-ne cum arată la înfăţişare, mai înainte de a ne îndepărta de ei.

— Mi s-a părut că erau doi — răspunse barcagiul — dar acum nu văd decât unul singur sub cort.

— Cum arată?

— E un bărbat oacheş, lat în umeri, cu gâtul scurt.

Un norişor trecu în acel moment prin văzduh, întunecând pentru o clipă soarele. Gourville, care privea mereu cu mâna streaşină la ochi, putu să vadă acum ceea ce căuta, şi, sărind repede de pe acoperiş în cabina unde-l aştepta Fouquet, îi spuse cu un glas sugrumat de spaimă:

— Colbert!

— Colbert? repetă Fouquet. Oh, iată ceva cu totul ciudat! Dar nu, nu se poate!

— L-am recunoscut, îţi spun şi m-a recunoscut şi el atât de bine, încât a intrat numaidecât în cămăruţa de la pupă. Poate că l-a trimis regele să ne spună să ne întoarcem.

— Dacă-i aşa, ar veni la noi, n-ar sta pe loc. Ce face acolo?

— Ne supraveghează, fără îndoială, monseniore.

— Nu-mi place nesiguranţa! strigă Fouquet. Să mergem la el.

— Oh, monseniore, nu face asta! Cuterul e plin de oameni înarmaţi.

— Mă va aresta, oare, Gourville? Atunci de ce nu vine încoace?

— Monseniore, nu stă în demnitatea dumitale să te duci singur spre propria-ţi pierzare.

— Dar să mă las urmărit ca un borfaş?

— Nimic nu dovedeşte că eşti urmărit, monseniore, ai răbdare.

— Ce să facem, atunci?

— Să nu ne oprim din mers; mergând cât mai repede, vei arăta că te supui cu toată osârdia chemării regelui. Să sporim viteza. Om trăi şi-om vedea!

— Ai dreptate. Daţi-i drumul! strigă Fouquet. Dacă ei s-au oprit acolo, treaba lor; noi să mergem înainte.

Patronul dădu semnalul şi vâslaşii lui Fouquet îşi reluară treaba cu tot sporul ce se putea aştepta de la nişte oameni care se odihniseră. Dar abia traseră o sută de lopeţi, că cealaltă barcă, aceea cu doisprezece vâslaşi, se puse şi ea în mişcare.

Această goană ţinu toată ziua, fără ca depărtarea dintre cele două bărci să se micşoreze sau să se mărească. Către seară, Fouquet voi să încerce gândurile urmăritorului său. Le porunci vâslaşilor să tragă spre ţărm, ca şi cum s-ar pregăti să debarce. Barca lui Colbert făcu aceeaşi manevră, tăind apa de-a curmezişul şi îndreptându-se spre ţărm. Printr-o fericită întâmplare, în locul unde Fouquet se prefăcu debarca, un argat de la grajdurile castelului din Langeais mergea pe malul înflorit, ducând trei cai de căpestre. Fără îndoială, oamenii din cuterul cu doisprezece vâslaşi crezură că Fouquet se îndrepta spre caii aceştia, pregătiţi pentru fugă, căci se văzu cum patru sau cinci oameni, înarmaţi cu muschete, săriră din barcă şi porniră pe mal, la vale, ca spre a le ieşi înainte cailor şi călăreţului.

Fouquet, mulţumit că-şi silise duşmanii să-şi dea pe faţă gândurile, luă aminte şi le porunci vâslaşilor să mâne mai departe. Oamenii lui Colbert se reîntoarseră şi ei numaidecât în barcă şi goana celor două echipaje reîncepu cu o nouă dârzenie. Ceea ce văzând Fouquet, se simţi ameninţat de aproape şi, cu un glas profetic, zise încet:

— Ei bine, Gourville, ce spuneam eu la ultima noastră cină, la mine acasă? Mă îndrept sau nu spre ruină?

— Oh, monseniore!

— Aceste două bărci care se urmăresc cu atâta patimă, de parcă am vâna, domnul Colbert şi cu mine, un premiu de viteză pe apele Loarei, nu înseamnă oare cele două sorţi ale noastre şi nu crezi, Gourville, că una dintre ele se va scufunda la Nantes?

— Oricum — răspunse Gourville — nimic nu este încă sigur; te vei înfăţişa înaintea adunării; vei arăta ce fel de om eşti; elocvenţa şi priceperea dumitale în afaceri sunt scutul şi spada ce te vor ajuta să te aperi, dacă nu şi să învingi. Bretonii nu te cunosc încă şi când te vor cunoaşte, vei fi câştigat cauza. Oh, domnul Colbert să se ţină bine, deoarece barca lui e tot atât de ameninţată să se răstoarne ca şi a dumitale. Amândouă merg repede, a lui mai repede ca a dumitale, e adevărat; dar vom vedea care va ajunge mai întâi la naufragiu.

Fouquet, apucând mâna lui Gourville, zise:

— Prietene, totul e notant: adu-ţi aminte de zicătoarea: *Cei din urmă vor fi cei dintâi*. Ei bine, Colbert se fereşte să mi-o ia înainte! E un om prudent acest Colbert!

Avea dreptate; cele două bărci plutiră până la Nantes iscodindu-se una pe alta; când ministrul trase la ţărm, Gourville spera că va putea găsi numaidecât o ascunzătoare şi că va pregăti caii pentru a fugi mai departe. Dar, la debarcader, a doua barcă trase lângă cea dintâi şi Colbert, apropiindu-se de Fouquet, îl salută pe chei cu gesturi de cel mai adânc respect. Gesturi atât de pline de tâlc şi cu atâta zarvă făcute, încât avură drept rezultat adunarea unei mari mulţimi de oameni la dană.

Fouquet era pe deplin stăpân pe el; simţea că în aceste ultime clipe ale măreţiei lui avea datoria să rămână demn. Ţinea să cadă cât mai de sus, încât căderea lui să strivească măcar pe unul dintre duşmanii săi. Dacă Colbert se afla acolo, cu atât mai rău pentru el. Iată de ce ministrul, apropiindu-se de Colbert, îi răspunse la salut cu acea semeaţă clipire din ochi ce-i era proprie:

— Cum, dumneata aici, domnule Colbert?

— Pentru a vă aduce omagiile mele, monseniore — rosti acesta.

— Dumneata erai în barca aceea?

Şi arătă spre faimosul cuter cu doisprezece vâslaşi.

— Da, monseniore.

— Cu doisprezece vâslaşi? adăugă Fouquet. Ce lux, domnule Colbert! O clipă crezusem că e regina-mamă, sau regele.

— Monseniore...

Şi Colbert se înroşi.

— Iată o călătorie care-i va costa mult pe cei care-o plătesc, domnule intendent — zise Fouquet. Dar, în sfârşit, ai ajuns. Însă, precum vezi — adăugă el după o clipă — eu, care n-aveam decât opt vâslaşi, am ajuns înaintea dumitale.

Şi-i întoarse spatele, lăsându-l cu totul nelămurit asupra faptului dacă manevrele celei de a doua bărci fuseseră sau nu observate de cea dintâi. Oricum, nu-i dădu satisfacţia de a-i arăta că-i fusese frică. Colbert, zgâlţâit într-un chip atât de neplăcut, nu se pierdu cu firea; răspunse:

— N-am ajuns mai repede, monseniore, fiindcă m-am oprit de câte ori te-ai oprit şi domnia ta.

— Şi pentru ce asta, domnule Colbert? strigă Fouquet, iritat de această josnică îndrăzneală a tonului celuilalt. Pentru ce, dacă aveai un echipaj mai bun decât al meu, nu m-ai ajuns din urmă, sau nu m-ai întrecut?

— Din respect — rosti intendentul, înclinându-se până la pământ.

Fouquet se urcă într-o trăsură pe care i-o trimisese oraşul, nu se ştie de ce şi nici cum şi se îndreptă spre Primăria din Nantes, urmat de mulţimea care, de mai multe zile, fierbea în aşteptarea convocării statelor generale.

De îndată ce trase la locul de găzduire, Gourville îl părăsi şi se duse să caute cai pentru drumul la Poitiers şi la Vannes şi să pregătească o corabie la Paimboeuf. Făcu toate aceste diferite operaţii într-o taină desăvârşită, cu o râvnă şi cu o generozitate atât de mare, că niciodată Fouquet, pe atunci chinuit de friguri, n-ar fi fost mai aproape de scăpare, dacă n-ar fi intervenit acest uriaş răsturnător al planurilor omeneşti: hazardul.

În noaptea aceea, în oraş se răspândi zvonul că regele venea în cea mai mare grabă, călărind pe cai de poştă şi că va sosi în zece sau douăsprezece ceasuri. Poporul, în aşteptarea regelui, se bucura nespus privindu-i pe muşchetari, proaspăt poposiţi aici, în frunte cu domnul d'Artagnan, căpitanul lor şi care fuseseră încazarmaţi la castel, unde luaseră în primire toate posturile de strajă, în calitate de paznici de onoare.

Domnul d'Artagnan, care era politicos din fire, se prezentă pe la ceasurile zece la ministru, spre a-i aduce omagiile lui respectuoase şi cu toate că ministrul era scuturat de friguri, cu toate că suferea şi era leoarcă de sudoare, îl primi totuşi pe d'Artagnan, care se simţi foarte măgulit de această cinste, lucru ce se va vedea din convorbirea pe care o avură împreună.

Capitolul XLI
Sfaturi prieteneşti

Fouquet se culcase devreme, ca un om care ţine la viaţă şi îşi ocroteşte cât mai mult cu putinţă acest subţire ţesut al existenţei, pe care frământările şi necazurile de pe lumea asta îl destramă atât de repede, fără a mai putea fi niciodată reparat.

D'Artagnan se ivi în pragul camerei şi ministrul îl salută cu un bună seara foarte îndatoritor.

— Bună seara, monseniore — răspunse muşchetarul. Cum vă simţiţi după această călătorie?

— Destul de bine. Mulţumesc.

— Şi cu frigurile?

— Destul de prost. Beau lichide, precum vezi. Abia am ajuns şi am şi impus oraşul Nantes la un tribut de ceai fierbinte.

— Trebuie să dormiţi mai înainte de toate, monseniore.

— La dracu, scumpe domnule d'Artagnan, aş dormi cu plăcere, dar...

— Cine vă împiedică?

— Dumneata, mai întâi.

— Eu? Ah, monseniore!...

— Fără îndoială. Oare, la Nantes ca şi la Paris, nu vii la mine în numele regelui?

— Pentru Dumnezeu, monseniore — replică numaidecât căpitanul — lăsaţi-l pe rege în pace! În ziua când voi veni din partea regelui şi pentru ceea ce vreţi să spuneţi dumneavoastră, vă făgăduiesc că nu vă voi ţine nici o clipă pe jeratic. Mă veţi vedea punând mâna pe spadă, conform ordinului şi mă veţi auzi rostind, cu glasul acela pe care-l folosesc numai la mari ceremonii: "Monseniore, în numele regelui, sunteţi arestat!"

Fouquet tresări fără să vrea, atât de firesc şi de apăsat fusese glasul acestui gascon totdeauna glumeţ. Presupunerea faptului în sine era aproape tot atât de îngrozitoare ca şi faptul însuşi.

— Îmi făgăduieşti această sinceritate? întrebă ministrul.

— Pe onoare! Dar n-am ajuns încă până acolo, credeţi-mă.

— Ce te face să bănuieşti asta? Eu, dimpotrivă, cred altceva.

— N-am auzit vorbindu-se de aşa ceva — răspunse d'Artagnan.

— Eh, eh! suspină Fouquet.

— Ei nu, sunteţi un om foarte plăcut, în ciuda frigurilor acestea. Regele nu vrea şi nici nu se poate împiedica de vă iubi din adâncul inimii sale.

Fouquet făcu o strâmbătură.

— Dar domnul Colbert? zise el. Şi domnul Colbert mă iubeşte aşa precum spui dumneata?

— Eu nu vorbesc de domnul Colbert — răspunse d'Artagnan. E un om plin de merite, nimic de zis! Nu vă iubeşte, se poate; dar, la dracu, veveriţa se poate feri de năpârcă, numai să vrea!

— Ştii că-mi vorbeşti ca un prieten? zise Fouquet. Pe viaţa mea, n-am întâlnit niciodată un om cu spiritul şi cu inima dumitale!

— O spuneţi doar aşa! replică d'Artagnan. Aţi aşteptat până astăzi ca să-mi aduceţi o asemenea măgulire?

— Ce orbi suntem! murmură Fouquet.

— Iată că vi se dogeşte glasul — zise d'Artagnan. Beţi, monseniore; luaţi şi beţi.

Şi, cu cea mai prietenoasă bunăvoinţă, îi întinse o ceaşcă de ceai. Fouquet o luă, mulţumindu-i printr-un zâmbet.

— Astfel de lucruri nu mi se întâmplă decât mie — reluă muşchetarul. Am trăit zece ani sub barba dumneavoastră, pe când vă curgeau prin mâini tone de aur; dădeaţi patru milioane pensii pe an, dar pe mine nici nu m-aţi băgat în seamă; şi, deodată, aflaţi că sunt şi eu pe lumea asta, tocmai în momentul când...

— Când mă prăbuşesc — îl întrerupse Fouquet. Ai dreptate, scumpe domnule d'Artagnan.

— Nu vreau să spun asta.

— Dar o gândeşti, oricum. Ei bine, dacă va fi să mă prăbuşesc, crede-mă pe cuvânt, nu va trece o singură zi fără să-mi spun, dându-mi cu pumnii în cap: "Neghiobule! Neghiobule! Aşa-ţi trebuie! L-ai avut pe domnul d'Artagnan la-ndemână şi nu te-ai folosit de el! Nu l-ai îmbogăţit!"

— Mă copleşiţi! zise căpitanul. Nu ştiu ce să mai cred despre dumneavoastră.

— Iată un om care nu gândeşte ca domnul Colbert — rosti ministrul.

— Văd că acest Colbert nu vă mai dă pace! E mai rău ca frigurile!

— Ah, am motivele mele — zise Fouquet. Judecă-le şi dumneata.

Şi-i povesti în amănunţime goana celor două bărci şi ipocrita urmărire a lui Colbert.

— Nu e ăsta cel mai bun semn al ruinei mele? Spune!

D'Artagnan deveni serios.

— E adevărat — zise el. Da, asta nu miroase a bine, cum spunea domnul de Tréville.

Şi-i aruncă lui Fouquet o privire pătrunzătoare şi plină de înţeles.

— Nu-i aşa, căpitane, că sunt cu ochii pe mine? Nu-i aşa că regele m-a făcut să vin la Nantes pentru a mă îndepărta de Paris, unde aveam atâta lume în jurul meu şi pentru a pune mâna pe Belle-Isle?

— Unde se află şi domnul d'Herblay — adăugă d'Artagnan.

Fouquet ridică faţa.

— În ce mă priveşte, monseniore — continuă d'Artagnan — pot să vă încredinţez că regele nu mi-a vorbit nimic rău despre dumneavoastră.

— Adevărat?

— Regele mi-a poruncit să vin la Nantes, e adevărat; şi să nu-i spun nimic domnului de Gesvres.

— Prietenul meu.

— Domnului de Gesvres, da, monseniore — repetă muşchetarul, ai cărui ochi nu încetau să vorbească o limbă opusă aceleia a buzelor. Regele mi-a mai poruncit să iau cu mine o brigadă de muşchetari, lucru ce pare de prisos la prima vedere, întrucât ţinutul e liniştit.

— O brigadă? făcu Fouquet, ridicându-se într-un cot.

— Nouăzeci şi şase de călăreţi, da, monseniore; acelaşi număr de oameni câţi au fost trimişi să-i aresteze pe domnii de Chalais, de Cinq-Mars şi Montmorency.

Fouquet ciuli urechea la aceste cuvinte, rostite totuşi fără vreo intonaţie deosebită.

— Şi altceva? întrebă el.

— Alte câteva ordine fără însemnătate, ca acestea: "Păzeşte castelul; păzeşte fiecare cameră; nu lăsa nici o strajă de-a domnului de Gesvres să stea în post". De-a domnului de Gesvres, prietenul dumneavoastră.

— Şi în privinţa mea — hârâi Fouquet — ce ordine ai primit?

— În privinţa dumneavoastră, monseniore, nici un cuvânt.

— Domnule d'Artagnan, e vorba să-mi salvez onoarea; poate şi viaţa! Nu mă înşeli oare?

— Eu?... Dar în ce scop? Sunteţi ameninţat de ceva? E drept, mai e un ordin, cu privire la trăsuri şi la bărci...

— Un ordin?

— Da; însă care nu vă priveşte. O simplă măsură poliţienească.

— Ce ordin, căpitane? Care?

— De a opri orice cal şi orice barcă să iasă din Nantes, fără o aprobare semnată de rege.

— Dumnezeule mare! Dar...

D'Artagnan începu să râdă.

— Acest ordin nu intră în vigoare decât după sosirea regelui la Nantes; aşa că, vedeţi bine, monseniore, el nu vă priveşte întru nimic.

Fouquet căzu pe gânduri; d'Artagnan se prefăcu a nu observa acest lucru.

— De vreme ce v-am încredinţat secretul ordinelor ce mi s-au dat, înseamnă că ţin la dumneavoastră şi că am vrut să vă dovedesc că nici unul nu vă ameninţă.

— Fără îndoială — murmură Fouquet, îngândurat.

— Să recapitulăm — zise căpitanul cu privirea lui stăruitoare. Pază specială şi severă a castelului în care veţi fi găzduit şi dumneavoastră, nu-i aşa? Cunoaşteţi acest castel?... Ah, monseniore, o adevărată închisoare! Înlăturarea totală a domnului de Gesvres, care se bucură de cinstea de a vă fi prieten... Închiderea porţilor oraşului şi a râului, în afară de o singură trecere, dar numai după sosirea regelui... Ştiţi oare,

domnule Fouquet, că dacă în loc să vorbesc unui om ca dumneavoastră, care sunteţi printre cei dintâi din regat, aş vorbi unei cunoştinţe frământate, neliniştite, m-aş compromite pentru totdeauna? Frumos prilej pentru cineva care ar vrea s-o şteargă! Nici poliţie, nici străji, nici ordine; drumul liber, calea pe apă deschisă, domnul d'Artagnan nevoit să-şi împrumute caii săi, dacă i s-ar cere! Toate astea trebuie să vă liniştească, domnule Fouquet, căci regele nu m-ar fi lăsat aşa, de capul meu, daci ar fi avut gânduri ascunse. Într-adevăr, domnule Fouquet, cereţi-mi tot ceea ce vă poate face plăcere: sunt la dispoziţia dumneavoastră; în schimb, dacă primiţi, vă cer un singur serviciu: acela de a le spune bună ziua lui Aramis şi lui Porthos, în cazul că vă veţi îmbarca pentru Belle-Isle, aşa cum aveţi dreptul să o faceţi, dar fără să vă grăbiţi şi fără si plecaţi îmbrăcat doar cu halatul, aşa cum vă aflaţi acum.

Cu aceste cuvinte şi cu plecăciune adâncă, muşchetarul, ale cărui priviri nu pierduseră nimic din larga lor bunăvoinţă, ieşi din apartament şi dispăru. Nu apucase încă să coboare treptele din vestibul, când Fouquet trase cu furie de sfoara clopoţelului şi strigă:

— Caii mei! Barca mea!

Nimeni nu răspunse. Ministrul se îmbrăcă singur cu tot ce putu găsi la îndemână.

— Gourville!... Gourville!... strigă el, în timp ce-şi vâra ceasul în buzunar.

Clopoţelul suna încă, în timp ce Fouquet continua să strige:

— Gourville!... Gourville!...

Gourville se ivi palid, gâfâind.

— Plecarea! Plecarea! strigă intendentul superior de îndată ce-l văzu intrând.

— Prea târziu! răspunse prietenul sărmanului Fouquet.

— Prea târziu? Pentru ce?

— Ascultă!

În faţa castelului se auzeau trâmbiţe sunând şi un răpăit de tobe.

— Ce este, Gourville?

— A sosit regele, monseniore.

— Regele?

— Regele, care a zburat din poştă în poştă; regele, care a gonit până crăpau caii şi care a ajuns aici cu opt ceasuri mai înainte decât îţi făcuseşi domnia ta socoteala.

— Suntem pierduţi! murmură Fouquet. Brav d'Artagnan, păcat că mi-ai vorbit prea târziu!

Regele intra, într-adevăr, în oraş; peste puţin, se auzi un tun deasupra parapetelor şi altul, care-i răspundea, pe un vas din port.

Fouquet îşi încruntă sprâncenele, chemă valeţii de cameră şi ceru să fie îmbrăcat în costumul de ceremonie. De la fereastra lui, privea printre perdele înghesuiala mulţimii şi mişcările unei mari trupe care-l urmase pe Prinţ, fără să se poată ghici cum şi de unde apăruse ea.

Regele fu condus la castel cu mare alai; Fouquet îl văzu descălecând lângă rampa de la intrare şi şoptindu-i ceva la ureche lui d'Artagnan, care-i ţinea scara. D'Artagnan, după ce regele dispăru sub bolta de la intrare, porni spre locuinţa lui Fouquet, dar atât de încet, atât de încet şi oprindu-se mereu spre a le vorbi muşchetarilor săi, înşiraţi de-a lungul drumului, încât s-ar fi zis că număra secundele sau paşii înainte de a se hotărî să îndeplinească ordinul.

Fouquet deschise fereastra spre a-i vorbi încă în curte.

— Ah! strigă d'Artagnan zărindu-l. Sunteţi încă acasă, monseniore?

Acest *încă* acasă fu de ajuns spre a-i dovedi lui Fouquet câte dezvăluiri şi câte sfaturi prieteneşti îi dăduse muşchetarul în prima lui vizită. Ministrul se mulţumi să scoată un suspin.

— Dumnezeule, da, domnule — răspunse el. Sosirea regelui mi-a răsturnat toate planurile pe care le făcusem.

— Ah! Aţi aflat că a sosit?

— L-am văzut, da, domnule. Dar, de astă dată, vii din partea lui?...

— Să întreb cum vă simţiţi, monseniore. Şi, dacă sănătatea vă îngăduie, să vă rog să poftiţi la castel.

— Şi vii cu mersul ăsta, domnule d'Artagnan, cu mersul ăsta?

— Ah, Doamne! rosti căpitanul. Acum, că e aici, nimeni nu se mai plimbă, nimeni nu mai face ce vrea; toţi trebuie să se supună consemnului, dumneavoastră ca şi mine, eu ca şi dumneavoastră.

Fouquet mai scoase un suspin, se urcă în trăsură, atât de slăbit se simţea şi se îndreptă spre castel, urmat de d'Artagnan, a cărui bunăvoinţă nu era mai puţin înspăimântătoare acum, pe cât de mângâietoare şi de plăcută fusese ceva mai înainte.

Capitolul XLII
Cum îşi jucă Ludovic al XIV-lea micul său rol

În clipa când Fouquet se dădea jos din trăsură pentru a intra în castelul din Nantes, un om se apropie de el cu semnele celui mai mare respect şi-i întinse o scrisoare. D'Artagnan vru să-l împiedice pe acest om de a sta de vorbă cu Fouquet şi chiar îl îndepărtă, însă ministrul apucase să primească mesajul. Fouquet desfăcu scrisoarea şi o citi; în acel moment, o uşoară spaimă, pe care muşchetarul o observă cu uşurinţă, se zugrăvi pe trăsăturile primului ministru. Domnul Fouquet vârî hârtia în mica taşcă pe care o avea la subsuoară şi porni mai departe, spre apartamentele regelui.

D'Artagnan, urcând în urma lui Fouquet, îl vedea, prin ferestruicile ce se aflau la fiecare etaj al turnului, pe omul care adusese scrisoarea privind de jur împrejurul lui în curte îi făcând semne mai multor persoane, ce dispărură pe străzile învecinate, după ce repetară şi ele aceleaşi semne făcute de personajul nostru.

Fouquet fu lăsat să aştepte câteva secunde pe terasa ce da în micul coridor la capătul căruia fusese orânduit cabinetul regelui. D'Artagnan trecu, aici, înaintea ministrului, pe care până atunci, îl urmase cu mult respect şi intră în cabinetul regelui.

— Ei bine? îl întrebă Ludovic al XIV-lea care, de îndată ce-l zări, aruncă peste masa încărcată de hârtii o pânză mare, verde.

— Ordinul a fost îndeplinit, sire.

— Şi Fouquet?

— Domnul intendent superior mă urmează — răspunse d'Artagnan.

— Peste zece minute să fie introdus la mine — zise regele, făcându-i un semn lui d'Artagnan că poate să plece.

Acesta ieşi din cabinet, dar abia ajunse în coridorul la capătul căruia aştepta Fouquet, că fu chemat înapoi de clopoţelul regelui.

— N-a părut surprins? întrebă regele.

— Cine, sire?

— Fouquet — rosti regele, fără a spune, pentru a doua oară, domnul, amănunt ce-i întări căpitanului de muşchetari bănuielile.

— Nu, sire — răspunse el.

— Bine.

Şi Ludovic îi făcu încă o dată semn lui d'Artagnan să plece.

Fouquet nu părăsise terasa unde fusese lăsat de însoţitorul lui; el mai citea o dată scrisoarea, al cărui cuprins era:

"Ceva se urzeşte împotriva domniei tale. Poate nu vor îndrăzni la castel, dar o vor face când te vei întoarce în casa unde eşti găzduit. Locuinţa e înconjurată de muşchetari. Nu mai intra acolo: un cal alb te aşteaptă în dosul pieţii."

Domnul Fouquet recunoscu scrisul şi zelul lui Gourville. Nevoind ca, în cazul când i se va întâmpla vreo nenorocire, acest bileţel să-l compromită pe un prieten credincios, ministrul rupse hârtia în o mie de bucăţele şi le aruncă în vânt peste balustrada terasei. D'Artagnan îl surprinse tocmai pe când privea cum zburau în văzduh ultimele resturi ale scrisorii.

— Domnule — zise el — regele vă aşteaptă.

Fouquet porni cu un pas hotărât prin micul coridor unde lucrau domnii de Brienne şi Rose, în timp ce ducele de Saint-Aignan, aşezat pe un scăunel, tot în coridor, părea să aştepte ordine şi căsca nerăbdător, cu spada între picioare. Lui Fouquet i se păru ciudat că domnii de Brienne, Rose şi de Saint-Aignan, de obicei atât de atenţi şi respectuoşi, abia se mişcară când trecu el, intendentul superior. Dar la ce altceva s-ar mai fi putut aştepta din partea unor curteni acela căruia regele nu-i mai spunea decât simplu Fouquet? Ridică fruntea şi, foarte hotărât să sfideze totul, intră la rege, după ce clopoţelul pe care-l cunoaştem îl anunţă la maiestatea sa. Regele, rămânând pe scaun, îi făcu un semn din cap şi, cu prefăcut interes, îl întrebă:

— Ei, ce mai faci, domnule Fouquet?

— Am o criză de friguri — răspunse ministrul — dar mă aflu la ordinele regelui.

— Bine; mâine se va ţine adunarea statelor; ai vreo cuvântare pregătită?

Fouquet se uită la rege cu nedumerire.

— Nu, sire — zise el — dar am să improvizez una. Cunosc prea bine afacerile, pentru a nu mă descurca. Vreau să pun însă o singură întrebare, dacă maiestatea voastră îmi îngăduie.

— Pune-o.

— Pentru ce maiestatea sa nu i-a făcut primului ministru cinstea de a-l înştiinţa despre acest lucru la Paris?

— Erai bolnav; nu voiam să te oboseşti.

— Niciodată munca, niciodată o explicaţie nu mă oboseşte, sire şi pentru că a venit momentul să-i cer o explicaţie regelui meu...

— Oh, domnule Fouquet, ce fel de explicaţie?

— Asupra intenţiilor maiestăţii sale cu privire la mine.

Regele se înroşi.

— Am fost defăimat — adăugă repede Fouquet — şi apelez la dreptatea regelui pentru a stabili adevărul.

— Îmi ceri în zadar acest lucru, domnule Fouquet; ştiu eu ce ştiu.

— Maiestatea sa nu poate să ştie decât ceea ce i s-a spus şi eu nu i-am spus nimic, în timp ce alţii au vorbit de atâtea şi atâtea ori...

— Ce vrei să spui? întrebă regele, dornic să încheie această convorbire ce-l punea în încurcătură.

— Am să merg direct la fapte, sire: învinuiesc un om care mă vorbeşte de rău în faţa maiestăţii voastre.

— Nimeni nu te vorbeşte de rău, domnule Fouquet.

— Acest răspuns, sire, îmi dovedeşte că am dreptate.

— Domnule Fouquet, nu-mi plac învinuirile.

— Dar eu nu sunt învinuit?

— Am vorbit prea mult despre această chestiune.

— Maiestatea voastră nu vrea să mă dezvinovăţesc?

— Îţi repet că nu te învinuiesc de nimic.

Fouquet făcu un pas înapoi, înclinându-se pe jumătate. "De bună seamă — îşi spuse el — a luat o hotărâre. Numai cel ce nu poate să mai dea înapoi rămâne atât de îndârjit. A nu vedea primejdia în momentul acesta înseamnă să fiu orb; a nu încerca s-o înlătur înseamnă să fiu un prost." Şi întrebă, cu glas tare:

— Maiestatea voastră m-a chemat pentru vreo treabă?

— Nu, domnule Fouquet, te-am chemat pentru un sfat pe care am a ţi-l da.

— Aştept cu tot respectul, sire.

— Odihneşte-te, domnule Fouquet; nu-ţi irosi puterile; adunarea de aici va fi scurtă şi după ce secretarii mei o vor fi închis, vreau ca cincisprezece zile să nu se mai vorbească despre politică în Franţa.

— Regele nu are să-mi spună nimic în legătură cu această adunare a statelor generale?

— Nu, domnule Fouquet.

— Mie, intendentul superior al finanţelor?

— Odihneşte-te, iată tot ce te rog şi tot ce am să-ţi spun.

Fouquet îşi muşcă buzele şi-şi lăsă capul în jos. Cocea, fără îndoială, vreun gând ascuns. Regele bănui asta.

— Te-ai supărat că te-am trimis să te odihneşti, domnule Fouquet?

— Da, sire, nu sunt obişnuit cu odihna.

— Dar eşti bolnav; trebuie să te îngrijeşti.

— Maiestatea voastră îmi vorbea de o cuvântare, pentru mâine?

Regele nu răspunse: această întrebare neaşteptată îl puse în încurcătură. Fouquet simţi greutatea acestei şovăiri. Crezu a citi în ochii tânărului Prinţ o primejdie ce-l făcu să intre şi mai mult la bănuieli. "Dacă par fricos — gândi el — sunt pierdut."

Regele, la rândul lui, nu se neliniştea decât de aceste bănuieli ale lui Fouquet. "Să fi mirosit ceva?" se întrebă el.

"Dacă ceea ce va spune acum va fi aspru — gândi încă o dată Fouquet — dacă se înfurie sau se preface ca se înfurie, pentru a avea un pretext, ce-mi rămâne de făcut? Să îndulcim deci lucrurile. Gourville avea dreptate."

— Sire — zise el deodată — pentru că regele, în marea sa bunătate, se îngrijeşte de sănătatea mea până la a mă scuti de orice osteneală, n-aş putea oare să lipsesc de la consiliu mâine? Mi-aş petrece ziua stând în pat şi aş cere regelui să-mi trimită medicul său, pentru a încerca un leac împotriva acestor blestemate de friguri.

— Fie precum doreşti, domnule Fouquet. Vei fi liber mâine, vei avea medicul, te vei face sănătos.

— Mulţumesc — rosti Fouquet înclinându-se. Apoi, prinzând curaj, întrebă: Fi-va-mi oare îngăduită fericirea de a-l primi pe rege la mine, în Belle-Isle? întrebă el.

Şi-l privi pe Ludovic în ochi pentru a cântări efectul acestei propuneri. Regele se înroşi din nou.

— Ştii — răspunse ei, încercând să surâdă — că ai spus*: la mine, în Belle-Isle*?

— Da, sire, e adevărat.

— Ei bine, dar ai uitat că mi-ai dăruit cândva mie această Belle-Isle? continua regele pe acelaşi ton prefăcut.

— Şi asta e adevărat, sire. Însă, întrucât n-aţi luat-o în stăpânire, veţi veni să o luaţi acum.

— Cu plăcere.

— Era, de altfel, intenţia maiestăţii voastre, ca şi a mea şi n-am cuvinte să-i spun maiestăţii voastre cât de fericit şi de mândru mă simt văzând toată casa militară a regelui venind de la Paris pentru a lua în primire darul acesta.

Regele răspunse, bâiguind, că nu-şi adusese muşchetarii de la Paris numai pentru o treabă ca asta.

— Oh, cred şi eu! zise Fouquet cu însufleţire. Maiestatea voastră ştie foarte bine că ar fi de ajuns să vie singură, cu bastonul în mână, pentru a năruri toate fortificaţiile de la Belle-Isle.

— La naiba! strigă regele. Nu vreau ca aceste minunate forrtificaţii, care au costat atât de mult spre a fi ridicate, să se năruiască vreodată. Nu, să rămână acolo, împotriva olandezilor şi a englezilor. Ceea ce vreau să văd eu la Belle-Isle nici nu ghiceşti dumneata, domnule Fouquet: sunt frumoasele ţărănci, fete şi femei, de la câmpie sau de la pădure, care dansează atât de bine şi sunt atât de ispititoare cu fustele lor stacojii. Mi-au fost tare mult lăudate vasalele dumitale, domnule intendent superior! Haide, dă-mi prilejul să le văd şi eu!

— Oricând doreşte maiestatea voastră.

— Ai vreun mijloc de transport? Am merge chiar mâine, dacă vrei.

Ministrul simţi lovitura, care nu era prea îndemânatică şi răspunse:

— Nu, sire; nu cunoşteam dorinţa maiestăţii voastre, nu cunoşteam mai ales graba aceasta de a vedea Belle-Isle, încât nu m-am îngrijit de nimic.

— Totuşi trebuie să ai vreo barcă pentru dumneata!

— Am cinci; dar sunt toate fie în port, fie la Paimboeuf şi ca să ajungem la ele, sau să le chem încoace, îmi trebuie cel puţin douăzeci şi patru de ore. Să trimit un curier? Vreţi s-o fac?

— Mai aşteaptă puţin; să-ţi treacă frigurile; mai aşteaptă până mâine.

— Aşa-i... Cine ştie dacă mâine nu vom avea o mie de alte gânduri? răspunse Fouquet, de astă dată fără a mai avea îndoieli şi foarte palid.

Regele tresări şi întinse mâna spre clopoţel; dar Fouquet îl opri.

— Sire — zise el — am un acces de friguri; tremur tot. Dacă mai rămân un minut aici, sunt în stare să leşin. Cer maiestăţii voastre îngăduinţa de a mă duce să mă bag în cuverturile mele.

— Într-adevăr, tremuri; mă doare inima când te văd. Du-te, domnule Fouquet, du-te. Voi trimite să aflu cum te simţi.

— Maiestatea Voastră mă copleşeşte. Peste un ceas am să mă simt mai bine.

— Vreau să te însoţească cineva — zise regele.

— Cum veţi dori, sire; mă voi sprijini bucuros de braţul cuiva.

— Domnul d'Artagraan! strigă regele, sunând din clopoţel.

— Oh, sire — îl întrerupse Fouquet, râzând cu un aer care-l îngheţă pe Prinţ — îmi daţi un căpitan de muşchetari spre a mă conduce la locuinţa mea? E o cinste ce mă pune pe gânduri, sire! Un simplu valet mi-ar fi de-ajuns.

— Dar pentru ce, domnule Fouquet? Domnul d'Artagnan mă sprijină foarte bine şi pe mine!

— Da; însă când vă sprijină, sire, o face pentru a vi se supune, pe când eu...

— Ei bine?

— Eu, dacă mă întorc acasă cu şeful muşchetarilor voştri, toată lumea va spune că m-aţi arestat.

— Arestat? repetă regele, mai palid decât Fouquet însuşi. Arestat? Oh!...

— Eh, câte nu se spun! continuă Fouquet râzând. Şi fac prinsoare că s-ar gasi unii oameni atât de răi, încât să-i bucure asta foarte mult.

Această glumă îl fâstâci pe monarh. Fouquet fu atât de dibaci sau atât de fericit inspirat, încât Ludovic al XIV-lea dădu înapoi în faţa faptului la care se gândea şi pe care-l pregătea. Domnul d'Artagnan, când apăru, primi ordinul de a însărcina un muşchetar să-l însoţească pe ministru până acasă.

— De prisos — zise atunci Fouquet — spadă pentru spadă! Mă mulţumesc cu Gourville, care mă aşteaptă jos. Asta însă nu mă împiedică de a mă bucura de societatea domnului d'Artagnan. Îmi pare bine că poate vedea Belle-Isle, dumnealui care se pricepe atât de mult la fortificaţii.

D'Artagnan se înclină, fără să înţeleagă nimic din toată aceasta scenă. Fouquet salută şi el şi ieşi, prefăcându-se că merge fără nici o grijă, ca un om care se plimbă. Ajuns în afara castelului, îşi spuse: "Sunt salvat! Oh, da, da, ai să vezi Belle-Isle, rege neloial, dar după ce eu nu voi mai fi acolo!" Şi dispăru.

D'Artagnan rămăsese cu regele.

— Căpitane — îi spuse maiestatea sa — îl vei urmări pe domnul Fouquet de la o sută de paşi.

— Da, sire.

— Se duce acasă. Vei intra la dânsul.

— Da, sire.

— Îl vei aresta în numele meu şi-l vei închide într-o trăsură.

— Într-o trăsură? Bine.

— În aşa fel încât, pe drum, să nu poată vorbi cu nimeni şi nici să nu arunce bileţele oamenilor pe care-i va întâlni în cale.

— Oh, iată o treabă grea, sire!

— Nu.

— Iertaţi-mă, sire; nu-l pot înăbuşi pe domnul Fouquet şi dacă va cere să respire, nu-l voi putea împiedica să o facă, închizând ferestrele şi trăgând perdelele. Va începe atunci să strige şi să arunce pe uşi oricâte bileţele va voi.

— Am prevăzut asta, domnule d'Artagnan; o trăsură cu zăbrele va înlătura cele două neajunsuri de care vorbeşti.

— O trăsură cu zăbrele de fier? replică d'Artagnan. Dar nimeni nu poate face zăbrele de fier la o trăsură într-o jumătate de ceas şi maiestatea voastră îmi spune să mă duc chiar acum la domnul Fouquet!

— Tocmai de aceea, trăsura cu pricina e gata pregătită.

— Ah, atunci e cu totul altceva! zise căpitanul. Dacă trăsura e pregătită, foarte bine, nu rămâne decât să pornească la drum.

— Caii sunt înhămaţi.

— Ah!

— Iar vizitiul şi călăreţii aşteaptă în curtea cea mică a castelului.

D'Artagnan făcu o plecăciune.

— Nu-mi rămâne — adăugă el — decât să-l întreb pe rege unde trebuie să-l duc pe domnul Fouquet.

— La castelul din Angers, mai întâi.

— Foarte bine.

— Pe urmă, vom vedea.

— Da, sire.

— Domnule d'Artagnan, încă un cuvânt: ai băgat de seamă că, pentru a-l ridica astfel pe Fouquet, nu folosesc gărzile mele, ceea ce-l va înfuria pe domnul de Gesvres?

— Maiestatea voastră nu foloseşte gărzile sale — zise muşchetarul puţin umilit — fiindcă n-are încredere în domnul de Gesvres. Iată totul.

— Ceea ce înseamnă, domnule, că am încredere în dumneata.

— Ştiu, sire şi n-are rost s-o mai repetăm...

— Decât pentru a-ţi spune, domnule, că, începând din acest moment, dacă se va întâmpla ca domnul Fouquet să evadeze printr-o împrejurare oarecare... S-au mai văzut cazuri din acestea.

— Da, sire, foarte adesea, dar cu alţii, nu cu mine.

— De ce nu cu dumneata?

— Pentru că eu, sire, am vrut, cu puţin mai înainte, să-l salvez pe domnul Fouquet.

Regele tresări.

— Pentru că — urmă căpitanul — aveam dreptul să fac acest lucru, ghicind planul maiestăţii voastre, fără să mi se fi vorbit despre el şi pentru că îl socoteam pe domnul Fouquet un om cumsecade. Şi eram liber să-i mărturisesc prietenia mea unui astfel de om, nu-i aşa?

— În adevăr, domnule, dumneata mă faci să nu mai am încredere în serviciile dumitale!

— Dacă l-aş fi salvat atunci, eram cu desăvârşire nevinovat; spun mai mult chiar, aş fi făcut o faptă bună, căci domnul Fouquet nu e un om rău. Dar el s-a împotrivit, s-a lăsat în voia soartei; n-a căutat să folosească ceasul libertăţii. Cu atât mai rău! Acum am primit ordine, mă voi supune acestor ordine; îl puteţi socoti pe domnul Fouquet ca şi arestat. E ca şi închis în castelul din Angers.

— Oh, dar nu-l ai încă în mână, căpitane!

— Asta mă priveşte, sire; fiecare cu meseria lui. Totuşi, vă rog, gândiţi-vă bine. Îmi daţi cu adevărat ordinul să-l arestez pe domnul Fouquet?

— Da, de o mie de ori da!

— Atunci, scrieţi-o pe hârtie.

— Iată ordinul scris.

D'Artagnan îl citi, îl salută pe rege şi ieşi. De pe terasa înaltă îl zări pe Gourville, care trecea voios, îndreptându-se spre casa unde locuia Fouquet.

Capitolul XLIII
Calul alb şi calul negru

"Iată ceea ce e surprinzător — îşi spuse căpitanul. Gourville foarte voios şi umblând pe străzi, când ştie aproape sigur că domnul Fouquet se află în primejdie, când e aproape sigur că el, Gourville, i-a prevenit pe domnul Fouquet, prin biletul de adineauri, biletul acela pe care domnul intendent superior l-a rupt în mii de bucăţi pe terasă şi l-a aruncat în vânt. Gourville îşi freacă mâinile, caea ce înseamnă că a pus la cale ceva. De unde vine Gourville? Vine din strada Ierbii. Unde duce strada Ierbii?" Şi d'Artagnan urmări, pe deasupra acoperişurilor din Nantes, dominate de castel, liniile formate de străzi, aşa cum ar fi făcut pe un plan topografic; numai că, în loc de o hârtie moartă şi netedă, goală şi pustie, harta aceasta vie se întindea în relief, plină de mişcare, cu strigătele şi umbrele oamenilor şi lucrurilor. Din-colo de parapetul oraşului, nesfârşitele ogoare înverzite se înşirau de-a lungul Loarei, părând că se călătoresc către orizontul împurpurat ce brăzda azurul apelor şi verdele negricios al mlaştinilor.

Chiar din faţa porţilor oraşului Nantes, două drumuri albe se desfăceau în zare ca două degete dezlipite ale unei mâini uriaşe. D'Artagnan, care îmbrăţişase cu privirea, de pe terasă, toată panorama din jur, fu condus de linia formată de strada Ierbii până la capătul unuia din aceste drumuri, ce pornea chiar de la una din porţile oraşului. Mai avea un pas de făcut şi se pregătea să coboare scara terasei, să intre în turn, să ajungă la trăsura cu zăbrele şi să pornească spre casa lui Fouquet. Dar întâmplarea voi ca, în momentul când să apuce pe scară,

privirea să-i fie atrasă de un punct mişcător ce se îndepărta pe linia acestui drum. "Ce-o fi acolo? se întrebă muşchetarul. Un cal care aleargă, un cal scăpat, fără îndoială; ce tare goneşte!" Punctul miş-cător părăsi drumul şi apucă peste câmpul arat. "Un cal alb — continuă căpitanul, care vedea acum bine culoarea ce se desluşea luminoasă pe fondul întunecat — şi cineva e călare pe el; pesemne vreun copil care-l duce la adăpat la vreun prund din apropiere, luând-o de-a dreptul peste câmp."

În clipa când începu să coboare primele trepte ale scării d'Artagnan şi uitase de aceste gânduri repezi ca fulgerul şi împletite în timp ce imaginea i se perinda prin faţa ochilor. Câteva bucăţele albe de hârtie erau împrăştiate pe treptele înnegrite ale scării. "Ei, ei! îşi zise căpitanul. Iată câteva a urme din biletul rupt de domnul Fouquet. Bietul om! şi-a împrăştiat taina în vânt; dar vântul n-a vrut să i-o ia şi, iată, o aduce regelui. Hotărât, sărmane Fouquet, te urmăreşte nenorocul! Lupta nu e egală; soarta e împotriva ta. Steaua lui Ludovic al XIV-lea o întunecă pe a ta; năpârca e mai puternică şi mai vicleană decât veveriţa." D'Artagnan ridică una din aceste bucăţele de hârtie, în timp ce cobora scara.

— Scrisul mărunt al lui Gourville; nu m-am înşelat! murmură el cercetând slovele de pe bucăţica de hârtie. Şi descifră cuvântul *cal*. Ei drăcie! făcu el.

Mai ridică o bucăţică de jos, dar pe aceasta nu era scris nimic. Pe o a treia bucăţică de hârtie citi cuvântul *alb*.

— *Cal alb* — silabisi el ca un copil care învaţă să citească. Ah, Dumnezeule, cal alb! strigă bănuitorul căpitan.

Şi, asemenea grăuntelui de pulbere de armă, care, la foc, se umflă şi se face de o sută de ori mai mare, d'Artagnan, plin deodată de gânduri şi de bănuieli, se întoarse repede pe terasă. Calul alb gonea, gonea mereu înspre Loara, la malul căreia se zărea, printre aburii ce se ridicau din apă, o pânză mică ce se clătina ca un fulg.

— Oh, oh! strigă muşchetarul. Un singur om poate goni cu atâta iuţeală peste câmpurile arate. Numai un Fouquet, un bancher, poate fugi aşa, în plină zi, pe un cal alb... Numai seniorul de la Belle-Isle aleargă să scape spre mare, când sunt atâtea păduri dese prin împrejurimi... Şi numai un d'Artagnan pe lume poate să-l ajungă din urmă pe domnul Fouquet, care are o jumătate de ceas înainte şi care în mai puţin de un ceas va fi pe corabia lui.

Acestea zise, muşchetarul dădu ordin ca trăsura cu zăbrele de fier să fie dusă cât mai repede într-o pădurice de la marginea oraşului. Apoi îşi alese cel mai bun cal, sări pe el şi străbătu în goană strada Ierbii, apucând nu pe drumul pe care o luase Fouquet, ci chiar pe malul Loarei, încredinţat că astfel va câştiga zece minute din timpul cât îi va trebui ca să-l ajungă, la încrucişarea celor două căi, pe fugar, care nu bănuia că ar putea să fie urmărit din această parte.

În goana calului şi în nerăbdarea sa de urmăritor, înfierbântându-se ca la vânătoare, sau ca la război, d'Artagnan, atât de blând, atât de bun cu Fouquet, se pomeni că devenise deodată crud şi aproape sângeros. Mult timp alergă fără să fi mai zărit calul alb; furia lui căpătă proporţiile turbării; se temea că pierduse urma lui Fouquet; îşi spunea că acesta apucase pe vreo cărare croită pe sub pământ sau că-şi schimbase calul alb cu unul din acei faimoşi cai negri, iuţi ca vântul, pe care d'Artagnan îi admirase de atâtea ori la Saint-Mandé, râvnindu-i pentru tăria şi iuţeala lor la fugă.

În aceste clipe, când vântul îl lovea în ochi făcându-l să lăcrimeze, când şaua ardea sub el, când calul sângerând peste tot şi nechezând de durere stârnea în urma lui o ploaie de nisip şi de pietre, d'Artagnan, înălţându-se în scări şi nevăzând nimic pe apă, nimic sub copaci, începu să scruteze văzduhul ca un smintit. Era pe cale de a înnebuni. În furia lui nemaipomenită, se gândea la căi aeriene, descoperite abia în veacul următor şi îşi amintea de Dedal, cu marile lui aripi ce-l salvaseră din închisorile cretane. Un muget surd îi ieşea de pe buze. Repeta într-una, mistuit de teama de a nu se face de ruşine:

— Eu! Eu păcălit de un Gourville! Eu!... Se va spune c-am îmbătrânit, se va spune c-am primit un milion ca să-l las pe Fouquet să fugă!

Şi îşi înfigea tot mai adânc pintenii în coastele calului. Făcu o leghe în două minute. Deodată, la marginea unui imaş, în dosul unui tufiş, zări ceva alb, care apăru, dispăru, apoi se văzu iar pe un povârniş mai înalt. D'Artagnan tresări de bucurie; gândurile i se înseninară din nou. Îşi şterse sudoarea ce-i şiroia pe frunte, îşi descleştă genunchii, făcând ca şi calul să răsufle mai în voie, şi, strângând frâul, încetini goana viteazului animal, complicele lui în această vânătoare de om. Putu astfel să cerceteze forma drumului şi distanţa dintre el şi Fouquet.

Ministrul îşi istovise calul său alb gonindu-l prin arături. Simţea nevoia să iasă la un pământ mai tare şi o apucă spre drum, tăind în linie dreaptă peste ogor. D'Artagnan, la rândul lui, n-avea decât să meargă drept înainte, pe sub coama unui deal ce-l ascundea de ochii adversarului său, ca să-i iasă înainte chiar când Fouquet va ajunge la drum. Acolo va începe hărţuirea adevărată, acolo se va încinge lupta.

D'Artagnan îşi lăsă calul să răsufle adânc. Observă că ministrul mergea la trap, adică îşi lăsa şi el calul să răsufle. Erau însă prea grăbiţi şi unul şi altul, pentru a ţine prea mult pasul acesta. Calul cel alb o zbughi ca o săgeată, de îndată ce dădu de un teren mai tare. D'Artagnan se aplecă peste oblânc şi calul său negru porni la galop. Amândoi urmau acelaşi drum; tropotele celor opt copite se amestecau unele cu altele; domnul Fouquet nu-l zărise încă pe d'Artagnan. Dar, ieşind de sub deal, un singur tropot răsuna în văzduh, acela al calului lui d'Artagnan, care gonea ca trăsnetul. Fouquet întoarse capul; îl văzu, la o sută de paşi în urma lui, pe duşmanul său, aplecat pe coama calului. Nici o îndoială: curelele acelea care străluceau, tunica aceea roşie erau ale unui muşchetar. Fouquet se aplecă şi el pe oblânc şi calul său alb câştigă vreo douăzeci de picioare în distanţă.

"Oh — îşi spuse d'Artagnan cu îngrijorare — atenţie! Calul lui Fouquet nu e un cal oarecare!" Şi, cu luare-aminte, cercetă, cu ochiul lui sigur, iuţeala şi înfăţişarea acestui bidiviu. Spate rotund, coadă îngustă şi lungă, picioare subţiri şi scăpărătoare ca oţelul, copite mai tari decât cremenea. Dădu pinteni calului său, dar distanţa dintre ei rămânea aceeaşi.

D'Artagnan trăgea cu urechea, din zbor: nici o răsuflare de cal nu ajungea până la el şi totuşi calul alb spinteca văzduhul. Calul negru, dimpotrivă, începea să gâfâie ca şi cum ar fi avut tignafes. "Chiar de-ar crăpa calul sub mine, dar trebuie să-l ajung!" îşi spuse muşchetarul. Şi începu să-l îndemne din zăbale, în timp ce cu pintenii împungea burta sângerândă a bietului animal. Calul, deznădăjduit, câştigă douăzeci ce stânjeni şi ajunse la o bătaie de pistol în urma lui Fouquet. "Curaj — îşi zise muşchetarul — curaj! Bălanul va obosi până la urmă; şi dacă nu va cădea calul, stăpânul lui tot va cădea!" Dar şi calul şi omul se ţineau tari, uniţi, câştigând iarăşi în distanţă. D'Artagnan scoase un răcnet sălbatic, ce-l făcu pe Fouquet să întoarcă faţa, în timp ce calul lui zbura ca vântul.

— Straşnic cal! Grozav călăreţ! scrâşni căpitanul. Hei, la dracu, domnule Fouquet! Hei, în numele regelui!

Fouquet nu răspunse.

— Nu m-auzi? urlă d'Artagnan.

Calul făcu un pas greşit.

— Drace! răspunse laconic Fouquet.

Şi goana continuă.

D'Artagnan simţea că înnebuneşte; sângele îi năvăli în valuri la tâmple, în ochi.

— În numele regelui, opreşte-te, sau te dobor cu un glonte! strigă el încă o dată.

— Fă-o! răspunse Fouquet din goana calului.

D'Artagnan smulse un pistol şi trase cocoşul, sperând că zăngănitul metalului îl va face pe rivalul său să se oprească.

— Ai şi dumneata pistoale, apără-te!

Fouquet întoarse într-adevăr capul, auzind zgomotul cocoşului, şi, privindu-l pe d'Artagnan drept în faţă. Îşi desfăcu, cu mâna dreaptă, haina ce-i acoperea pieptul, fără să se atingă de pistoalele sale.

Între ei erau acum numai douăzeci de paşi.

— La dracu! strigă d'Artagnan. N-am să te ucid. Dacă n-ai de gând să tragi în mine, predă-te! Ce-i o închisoare?

— Mai bine mor! răspunse Fouquet. Voi suferi mai puţin.

D'Artagnan, cuprins de furie, aruncă pistolul în drum.

— Te voi prinde viu! răcni el.

Şi, printr-o sforţare de care numai acest neasemuit cavaler era în stare, ajunse cu calul său la zece paşi de calul alb; îşi şi întinsese mâna ca să apuce prada.

— Haide, ucide-mă! E mai omeneşte! strigă Fouquet.

— Nu! Viu, viu! şuieră căpitanul.

Calul lui se poticni pentru a doua oară; al lui Fouquet o luă înainte. Era ceva nemaiauzit goana acestor doi cai, care au mai rezistau decât prin voinţa călăreţilor. După galopul nebunesc urmă un trap întins, apoi un trap încetinit. Dar goana li se părea tot atât de mare celor doi voinici istoviţi de oboseală.

D'Artagnan, scos din răbdări, smulse de la brâu al doilea pistol şi-l îndreptă spre calul alb.

— Trag în cal, nu în dumneata! strigă el către Fouquet.

Şi apăsă pe trăgaci. Animalul fu atins în şold; făcu o săritură furioasă şi se ridică în două picioare.

Calul lui d'Artagnan căzu mort, sleit de puteri. "Sunt un om dezonorat — gândi muşchetarul — sunt un om nenorocit."

— Fie-ţi milă, domnule Fouquet, aruncă-mi unul din pistoalele dumitale, să-mi zbor creierii!

Fouquet îşi continuă goana.

— Te implor! Te implor! strigă d'Artagnan. Ceea ce dumneata nu vrei să faci acum, voi face eu însumi peste un ceas; dar aici, în mijlocul drumului acesta, aş muri vitejeşte, fără a-mi pierde cinstea. Fa-mi acest bine, dom-nule Fouquet!

Fouquet nu răspunse, îndemnându-şi calul înainte. D'Artagnan începu să alerge pe jos după rivalul său. Rând pe rând, îşi aruncă la pământ pălăria, haina, care-l îngreuiau, apoi teaca spadei, ce-l încurca în fugă. Spada însăşi i se părea prea grea în mână, şi-o aruncă şi pe ea, ca şi teaca.

Calul alb horcăia; d'Artagnan se apropia de el. Din trap, animalul, zdrobit, ajunse la pas, clătinându-şi capul într-o parte şi în alta, ameţit; sângele îi curgea pe nări, amestecat cu spumă. D'Artagnan, printr-o ultimă sforţare, se repezi la Fouquet, îl apucă de un picior şi-i spuse cu un glas întretăiat, înăbuşit:

— Te arestez în numele regelui! Zdrobeşte-mi capul; ne vom fi făcut astfel amândoi datoria.

Fouquet zvârli departe, în apele râului, cele două pistoale pe care ar fi putut pune mâna d'Artagnan; apoi, descălecând, zise:

— Sunt prizonierul dumitale, domnule. Vrei să te sprijini de braţul meu, căci ai să cazi jos!

— Mulţumesc — bâigui d'Artagnan, care, într-adevăr, simţea că pământul se învârteşte cu el şi că cerul i se prăbuşeşte în cap.

Şi se rostogoli în ţărână, sleit de puteri, abia răsuflând. Fouquet coborî malul râului, îşi umplu pălăria cu apă şi se întoarse să răcorească tâmplele muşchetarului, strecurându-i câteva picături reci între buze. D'Artagnan se ridică, privind în jurul lui cu ochi rătăciţi. Îl văzu pe Fouquet îngenuncheat, cu pălăria udă în mână şi zâmbindu-i cu o nespusă blândeţe.

— N-ai fugit, aşadar! rosti el. Oh, domnule, adevăratul rege, judecând după loialitate, după inimă, după mărinimia sufletească, nu e Ludovic de la Luvru, nici Filip din Sfânta Margareta, ci dumneata, proscrisul, osânditul!

— Eu care nu sunt pierdut astăzi decât din pricina unei singure greşeli, domnule d'Artagnan.

— Care, Dumnezeule?

— Aceea că n-am ştiut să-ţi fiu prieten... Dar cum vom face să ne întoarcem la Nantes? Suntem destul de departe.

— Aşa-i — murmură d'Artagnan îngândurat şi mohorât la faţă.

— Calul alb se va întrema poate; era un cal atât de bun! Urcă-te pe el, domnule d'Artagnan; eu voi merge pe jos până te vei fi odihnit.

— Bietul animal! Rănit! murmură muşchetarul.

— Va merge, îţi spun, îl cunosc eu. Ceva mai mult, să încălecăm amândoi pe el.

— Să încercăm — zise căpitanul.

Dar animalul, sub această îndoită povară, se încovoie, se împletici, apoi porni şi merse câteva minute, pe urmă se poticni şi căzu alături de calul negru, până lângă care ajunsese.

— Vom merge pe jos, aşa a hotărât soarta; plimbarea va fi minunată — reluă Fouquet trecându-şi braţul pe sub cel al lui d'Artagnan.

— S-o ia dracul! bufni acesta cu privirea ţeapănă, cu sprâncenele încruntate, cu inima grea. Blestemată zi!

Făcură astfel, încet, cele patru leghe ce-i despărţeau de pădurea la marginea căreia îi aştepta trăsura cu o escortă. Când Fouquet zări această sinistră cuşcă, îi spuse lui d'Artagnan, care-şi lăsă ochii în jos, ruşinându-se parcă în locul lui Ludovic al XIV-lea:

— Iată o idee care nu vine de la un om cumsecade, căpitane d'Artagnan; ea nu-i a dumitale. Pentru ce aceste zăbrele?

— Pentru a vă împiedica să aruncaţi bilete în afară.

— Bună născocire!

— Dar puteţi vorbi, dacă nu puteţi scrie — adăugă muşchetarul.

— Să vorbesc... cu dumneata?

— Da... dacă aveţi chef.

Fouquet stătu o clipă pe gânduri, apoi, privindu-l pe căpitan în faţă, îi spuse:

— Un singur cuvânt; îl vei reţine?

— Îl voi reţine.

— Şi-l vei spune cui vreau eu?

— Îl voi spune.
— Saint-Mandé! rosti în şoaptă Fouquet.
— Bine. Pentru cine?
— Pentru doamna de Bellière, sau pentru Pellisson.
— S-a făcut!
Trăsura trecu prin Nantes şi apucă drumul spre Angers.

Capitolul XLIV
Unde veveriţa cade şi năpârca zboară

Erau ceasurile două după-amiază. Regele, plin de nerăbdare, ieşea mereu din cabinetul său pe terasă şi, din când în când, deschidea uşa de la coridor, spre a vedea ce fac secretarii lui.

Domnul Colbert, aşezat în acelaşi loc unde domnul de Saint-Aignan stătuse toată dimineaţa, vorbea încet cu domnul de Brienne. Regele deschise deodată uşa şi, adresându-li-se celor doi, întrebă:

— Ce vorbiţi acolo?

— Discutam despre prima şedinţă a adunării — răspunse de Brienne, ridicându-se în picioare.

— Foarte bine! zise regele şi reintră în cabinet.

După cinci minute, clopoţelul îl chemă pe Rose, care avea oră de primire.

— Ai terminat copiile? îl întrebă regele.

— Nu încă, sire.

— Vezi dacă domnul d'Artagnan s-a întors.

— Nu încă, sire.

— Ciudat! murmură regele. Să vină domnul Colbert. Colbert se înfăţişă; aştepta această clipă de dimineaţă.

— Domnule Colbert — zise regele foarte neliniştit — ar trebui totuşi să ştim ce s-a întâmplat cu domnul d'Artagnan.

Colbert, cu glasul lui potolit, întrebă:

— Unde crede regele că trebuie să-l caut?

— Ei, domnule, nu ştii unde l-am trimis? zise Ludovic cu asprime.

— Maiestatea voastră nu mi-a spus nimic.

— Domnule, sunt lucruri care se ghicesc şi dumneata, mai ales, eşti dintre aceia care le ghiceşti.

— Am putut să presupun, sire; dar nu mi-am îngăduit să ghicesc totul.

Abia sfârşi de rostit Colbert aceste cuvinte, că un glas mai aspru decât acela al regelui întrerupse convorbirea începută între monarh şi demnitar.

— D'Artagnan! exclamă regele foarte voios.

D'Artagnan, palid şi cu o înfăţişare încruntată, i se adresă regelui:

— Sire, maiestatea voastră este cel care a dat ordine muşchetarilor mei?

— Ce ordine? făcu regele.

— Cu privire la locuinţa domnului Fouquet!

— Nici unul! răspunse Ludovic.

— Ah, ah! rosti muşchetarul, muşcându-şi mustaţa. Nu m-am înşelat: este domnul!

Şi arătă spre Colbert.

— Ce ordin? Spune! zise regele.

— Ordin de a răscoli o casă întreagă, de a bate servitorii şi ofiţerii domnului Fouquet, de a sparge sertarele, de a prada o locuinţă paşnică. La dracu! Un ordin de sălbatic!

— Domnule! făcu, foarte palid, Colbert.

— Domnule — îi ripostă d'Artagnan — regele singur, înţelegi, regele singur are dreptul să le dea ordine muşchetarilor mei! Dumneata n-ai voie s-o faci şi ţi-o spun în faţa maiestăţii sale: nişte gentilomi ce poartă spadă nu sunt nişte coate-goale cu pana la ureche.

— D'Artagnan! D'Artagnan! murmură regele.

— E umilitor! continuă muşchetarul. Soldaţii mei sunt dezonoraţi! Eu nu comand o ceată de haidamaci sau de conţopişti de la vistierie, la dracu!

— Dar ce s-a întâmplat? Explică-mi! zise regele cu autoritate.

— S-a întâmplat, sire, că domnul, domnul care n-a fost în stare să ghicească ordinele maiestăţii voastre şi care, prin urmare, n-a ştiut că eu îl arestam pe domnul Fouquet, domnul care a pus să se facă o cuşcă de fier pentru stăpânul lui de ieri, l-a trimis pe domnul de Roncherat la locuinţa domnului Fouquet şi, ca să pună mâna pe hârtiile intendentului superior, a ridicat toate mobilele dinăuntru. Muşchetarii mei erau în jurul casei de azi-dimineaţă. Acesta fusese ordinul meu. Pentru ce şi-a îngăduit altcineva să-i bage în casă? Pentru ce, silindu-i să ia

parte la acest jaf, a făcut din ei nişte complici? La dracu! Noi îl servim pe rege, dar nu suntem slugile domnului Colbert!

— Domnule d'Artagnan — rosti regele cu severitate — ia seama, nu în prezenţa mea şi pe un asemenea ton, se cuvine să aibă loc astfel de explicaţii!

— Am făcut totul spre binele regelui — bolborosi Colbert cu o voce gâtuită. E prea mult să fiu tratat astfel de un ofiţer al maiestăţii sale şi asta fără putinţa de a mă răzbuna, din pricina respectului pe care i-l port regelui.

— Respectul pe care i-l porţi regelui — strigă d'Artagnan cu ochii plini de flăcări — este, înainte de toate, să-i respecţi autoritatea, să insufli dragoste pentru persoana lui! Orice factor al unei forţe, chiar fără comandă, reprezintă această forţă şi când poporul blestemă mâna care-l loveşte, Dumnezeu aruncă vina pe mâna regală, înţelegi dumneata? Trebuie oare ca un soldat trecut timp de patruzeci de ani prin sânge şi răni să-ţi dea această lecţie, domnule? Trebuie ca milostivirea să fie partea mea şi cruzimea a dumitale? Dumneata ai arestat, ai legat şi ai întemniţat nişte oameni nevinovaţi!

— Complicii domnului Fouquet, poate — zise Colbert.

— Cine îţi spune că domnul Fouquet are complici, sau chiar că el ar fi vinovat? Asta numai regele o ştie şi dreptatea lui nu e oarbă. Când el va spune: "Arestează, închide pe cutare oameni", atunci trebuie să te supui. Nu-mi mai vorbi deci de respectul pe care i-l porţi regelui şi ia seama la cuvintele pe care le rosteşti, căci n-aş vrea ca ele să cuprindă vreo ameninţare, ştiut fiind că regele nu-i lasă pe cei ce-l servesc rău să-i ameninţe pe cei care-l servesc cu credinţă, altfel — Dumnezeu să mă ierte! — dacă aş avea un stăpân atât de ingrat, aş şti să mă fac singur respectat.

Spunând acestea, d'Artagnan se proţăpi plin de semeţie în cabinetul regelui, cu privirea scânteind, cu mâna pe spadă, cu buzele tremurându-i, prefăcându-se şi mai înfuriat decât era cu adevărat. Colbert, umilit, clocotind de mânie, îl salută pe rege, ca şi cum i-ar fi cerut îngăduinţa să se retragă. Regele, clătinat în mândria şi în curiozitatea lui, nu ştia ce hotărâre să ia. D'Artagnan îl văzu că şovăie. A mai rămâne mult acolo însemna a face o greşeală; trebuia să obţină un triumf asupra lui Colbert şi singurul mijloc era să-l aţâţe atât de adânc şi atât de tare pe rege, încât să nu-i lase maiestăţii sale altă ieşire decât să aleagă între unul şi altul dintre cei doi vrăjmaşi.

D'Artagnan, deci, se înclină, ca şi Colbert. Dar regele, care voia, mai presus de orice, să afle veşti cât mai exacte şi cât mai amănunţite despre arestarea intendentului superior al finanţelor, a aceluia care-l făcuse la un moment dat să tremure, regele, înţelegând că supărarea lui d'Artagnan îl va sili să amâne cu un sfert de ceas, cel puţin, amănuntele pe care ardea de nerăbdare să le cunoască, Ludovic, spunem, îl uită pe Colbert, care nu avea să-i spună nimic nou, şi-l opri pe căpitanul său de muşchetari.

— Bine, domnule — zise el — să rezolvăm mai întâi treaba pentru care ai venit aici; te vei odihni după aceea.

D'Artagnan, care se pregătea să treacă pragul, se opri la chemarea regelui şi se întoarse din drum. Colbert fu nevoit să plece. Faţa lui luă o culoare stacojie; ochii săi negri şi duşmănoşi aruncară o flacără întunecată de sub sprâncenele-i stufoase; făcu un pas, se înclină dinaintea regelui, se ridică pe jumătate când trecu pe lângă d'Artagnan şi ieşi cu moartea în inimă. D'Artagnan, rămas singur cu regele, se îmblânzi într-o clipă, luând o înfăţişare potrivită cu momentul.

— Sire — zise el — sunteţi un rege tânăr. Privind aurora, omul îşi poate da seama dacă ziua va fi frumoasă sau urâtă. Cum va putea poporul pe care Dumnezeu l-a orânduit sub legile voastre, sire, să prevadă sub ce zodie se va desfăşura domnia voastră, dacă, între voi şi el, lăsaţi să-şi facă de cap nişte miniştri stăpâniţi de ură şi răutate? Dar să ne întoarcem la ale mele, sire; să renunţăm la o discuţie care poate să vi se pară îndrăzneaţă, nelalocul ei chiar. Să revenim la mine. L-am arestat pe domnul Fouquet.

— Ţi-a trebuit cam mult timp! spuse regele pe un ton mustrător.

D'Artagnan îl privi în ochi.

— Văd că m-am exprimat greşit — zise el. Am anunţat pe maiestatea voastră că l-am arestat pe domnul Fouquet?

— Da; ei bine?

— Ei bine, ar fi trebuit să-i spun maiestăţii voastre că domnul Fouquet m-a arestat pe mine; ar fi fost mai exact. Restabilesc deci adevărul: am fost arestat de domnul Fouquet.

Fu rândul lui Ludovic al XIV-lea să se arate nedumerit; maiestatea sa rămase uimit. D'Artagnan, cu privirea lui pătrunzătoare, cântări într-o clipită tot ceea ce se petrecea în mintea stăpânului. Nu-i lăsă timp să pună întrebări. Povesti, cu

acea poezie, cu acel pitoresc de care numai el poate era în stare pe atunci, evadarea domnului Fouquet, urmărirea, goana înverşunată, în sfârşit, acea mărinimie fără pereche a ministrului, care putea să fugă de zece ori, care putea să-şi ucidă de douăzeci de ori adversarul pornit pe urmele lui, dar care a preferat temniţa, poate şi mai rău chiar, decât să-l umilească pe acela trimis să-i răpească libertatea.

Pe măsură ce căpitanul de muşchetari vorbea, regele se frământa, sorbindu-i cuvintele şi pocnindu-şi vârful unghiile unele de altele.

— Rezultă de aici, sire, cel puţin pentru mine, că un om care se poartă astfel e un om cumsecade şi nu poate fi un duşman al regelui. Aceasta este părerea mea şi o repet în faţa maiestăţii voastre. Ştiu că regele îmi va spune: "Raţiune de stat" şi mă închin. Fie! N-am nimic de zis. Dar eu sunt soldat; am primit un ordin; ordinul a fost îndeplinit, fără vrerea mea, e adevărat; dar a fost îndeplinit Mai departe, tac.

— Unde se află domnul Fouquet în acest moment? întrebă Ludovic după o clipă de tăcere.

— Domnul Fouquet, sire — răspunse d'Artagnan — e în cuşca de fier pe care i-a pregătit-o domnul Colbert şi goneşte în galopul a patru cai zdraveni pe drumul ce duce la Angers.

— De ce l-ai lăsat singur pe drum?

— Pentru că maiestatea sa nu mi-a spus să mă duc la Angers. Dovada, cea mai bună dovadă pe care o invoc, este că regele mă căuta chiar adineauri... Şi apoi, mai aveam şi un alt motiv.

— Care?

— Fiind cu el, bietul domn Fouquet n-ar fi încercat niciodată să evadeze.

— Ei bine? strigă regele cu stupefacţie.

— Maiestatea voastră trebuie să înţeleagă şi înţelege, negreşit, că dorinţa mea cea mai mare este să-l ştiu pe domnul Fouquet în libertate. L-am lăsat în seama unuia din brigadierii mei, cel mai netot pe care l-am putut găsi printre muşchetarii mei, pentru ca prizonierul să poată fugi.

— Ai înnebunit, domnule d'Artagnan? strigă regele, încrucişându-şi braţele la piept. Poate cineva să spună, asemenea prăpăstii, după ce a avut nenorocul să le gândească?

— Ah, sire, n-o să vă aşteptaţi, desigur, din partea mea, să devin duşmanul domnului Fouquet, după toate cele ce a făcut

pentru mine şi pentru maiestatea voastră. Nu, să nu mi-l daţi niciodată în pază, dacă vreţi ca el să rămână zăvorât. Oricât de bine ar fi închisă colivia, pasărea tot va sfârşi prin a-şi lua zborul.

— Sunt surprins — zise regele cu un glas înfundat — că nu te-ai grăbit să-l ajuţi şi dumneata pe acela pe care domnul Fouquet voia să-l pună pe tronul meu. Ai fi avut tot ce-ţi trebuie: dragoste şi recunoştinţă? În serviciul meu, domnule, ai de-a face cu un stăpân!

— Dacă domnul Fouquet nu s-ar fi dus să vă caute la Bastilia — răspunse d'Artagnan cu un glas apăsat — un singur om ar fi făcut asta şi acest om sunt eu. O ştiţi prea bine, sire.

Regele se stăpâni. În faţa acestor cuvinte atât de sincere, atât de adevărate, ale căpitanului său de muşchetari, nu mai avea ce să spună. Ludovic, ascultându-l pe d'Artagnan, îşi aminti de d'Artagnan cel de altădată, acela care, la Palatul Regal, sta ascuns în dosul perdelelor de la patul lui când poporul Parisului, condus de cardinalul de Retz, venise să se încredinţeze că regele era acolo; de d'Artagnan pe care-l saluta cu mâna pe fereastra trăsurii, atunci când se îndrepta spre Notre-Dame, întorcându-se de la Paris; de soldatul care demisionase la Blois; de locotenentul pe care-l chemase lângă dânsul, când moartea lui Mazarin îi dăduse puterea; de omul pe care-l găsise totdeauna loial, curajos şi devotat. Monarhul se apropie de uşă şi-l strigă pe Colbert. Acesta nu părăsise coridorul unde lucrau secretarii. Colbert apăru.

— Colbert, ai pus dumneata să se facă o percheziţie la domnul Fouquet?

— Da, sire.

— Şi ce-ai constatat?

— Domnul de Roncherat, trimis cu muşchetarii maiestăţii voastre, mi-a adus nişte hârtii — răspunse Colbert.

— Le voi vedea... Te rog să-mi dai mâna.

— Mâna mea, sire?

— Da, ca s-o pun în aceea a domnului d'Artagnan. La drept vorbind, d'Artagnan — adăugă regele cu un surâs, întorcându-se către soldatul care, la vederea slujbaşului, îşi reluase atitudinea lui semeaţă — dumneata nu-l cunoşti pe omul acesta; faceţi cunoştinţă.

Şi i-l arătă pe Colbert.

— E un slujitor neînsemnat în funcţii de subaltern, dar va fi un mare om dacă-l ridic la primul rang.

— Sire! bolborosi Colbert, zăpăcit de bucurie şi de teamă.

— Am înţeles de ce — şopti d'Artagnan la urechea regelui. Era gelos?

— Întocmai şi gelozia sa îi ţinea aripile legate.

— Va fi de aici înainte un şarpe înaripat — murmură muşchetarul cu un rest de ură împotriva duşmanului său de adineauri.

Dar Colbert, apropiindu-se de el, i se înfăţişă înaintea ochilor cu o fizionomie atât de deosebită de aceea pe care i-o ştia de obicei, îi apăru atât de bun, atât de blând, atât de supus, privirea lui luă expresia unei atât de nobile înţelegeri, încât d'Artagnan, cunoscător în fizionomii, fu mişcat, aproape zdruncinat în convingerile sale. Colbert îi strânse mâna.

— Ceea ce ţi-a spus regele, domnule, dovedeşte cât de bine cunoaşte maiestatea sa oamenii. Împotrivirea dârză pe care am arătat-o până azi faţă de abuzuri, nu faţă de oameni, e o dovadă că am vrut să-i pregătesc regelui meu o mare domnie, ţării mele, o mare bunăstare. Am multe idei, domnule d'Artagnan; le vei vedea înflorind în soarele păcii publice; şi dacă n-am încredinţarea şi fericirea de a câştiga prietenia oamenilor cinstiţi, sunt cel puţin sigur, domnule, că voi căpăta stima lor. Pentru admiraţia lor, domnule, mi-aş da şi viaţa.

Această schimbare, această înălţare neaşteptată, această încuviinţare tăcută a regelui îi dădură mult de gândit muşchetarului. Îl salută foarte cuviincios pe Colbert, care nu-l slăbea din ochi. Regele, văzându-i împăcaţi, îi lăsă să plece; ieşiră împreună. Pe coridor, noul ministru, oprindu-l pe căpitan, îi spuse:

— Este cu neputinţă, domnule d'Artagnan, ca un ochi ca al dumitale să nu fi înţeles, de la prima aruncătură de privire, ce fel de om sunt eu?

— Domnule Colbert — răspunse muşchetarul — raza de soare pe care o avem în privire ne împiedică să vedem chiar şi cărbunii cei mai aprinşi. Omul ajuns la putere străluceşte, ştii asta, şi, de vreme ce-ai ajuns aici, pentru ce ai mai continua să-l asupreşti pe cel care a căzut în dizgraţie şi s-a prăbuşit de atât de sus?

— Eu, domnule? zise Coilbert. Oh, domnule, nu-l voi asupri niciodată! Am vrut să administrez finanţele şi să le administrez

singur, fiindcă sunt ambiţios şi mai ales fiindcă am cea mai mare încredere în însuşirile mele; deoarece ştiu că tot aurul acestei ţări îmi va curge pe sub ochi, şi-mi place să privesc aurul regelui; deoarece, dacă voi trăi încă treizeci de ani, în treizeci de ani nici un singur ban nu mi se va lipi de degete; deoarece, cu acest aur, eu voi clădi hambare, palate, oraşe, voi construi porturi; voi întemeia o flotă puternică, voi înzestra corăbii, care vor duce numele Franţei până la popoarele cele mai îndepărtate; voi înfiinţa biblioteci, academii; voi face din Franţa prima ţară din lume şi cea mai bogată. Iată pentru ce eram împotriva lui Fouquet, care mă împiedica să trec la fapte. Şi la urmă, când voi fi mare şi puternic, când Franţa va fi marc şi puternică, voi striga la rândul meu: "Îndurare!"

— Îndurare ai spus? Atunci să-i cerem regelui să-i redea libertatea. Regele nu-l osândeşte azi decât din pricina dumitale.

Colbert ridică încă o dată capul.

— Domnule — zise el — ştii foarte bine că nu e nimic de făcut şi că regele are motive personale să-l urască pe domnul Fouquet, nu e nevoie să-ţi spun eu asta.

— Regele va obosi, va uita.

— Regele nu uită niciodată, domnule d'Artagnan... Iată, regele cheamă şi va da un ordin; eu nu l-am înrâurit cu nimic, nu-i aşa? Ascultă.

Într-adevăr, regele îşi chema secretarii.

— Domnul d'Artagnan! strigă el.

— Iată-mă, sire.

— Dă-i domnului de Saint-Aginan douăzeci dintre muşchetarii dumitale, pentru a-l păzi pe domnul Fouquet.

D'Artagnan şi Colbert schimbară o privire.

— Şi, de la Angers — continuă regele — prizonierul va fi adus la Bastilia din Paris.

— Ai avut dreptate — îi spuse căpitanul ministrului.

— Saint-Aignan — adăugă regele — vei trece prin arme pe oricine îi va vorbi în şoaptă, pe drum, domnului Fouquet.

— Dar eu, sire? zise ducele.

— Dumneata, domnule, nu-i vei vorbi decât în prezenţa muşchetarilor.

Ducele se înclină şi ieşi pentru a porni să îndeplinească ordinul. D'Artagnan voia să se retragă şi el; regele îl opri.

— Domnule — zise el — te vei duce numaidecât să pui stăpânire pe insula şi castelul din Belle-Isle-en-Mer.

— Da, sire. Eu singur?

— Vei lua atâta trupă câtă va fi nevoie ca să nu dai greş, dacă vei întâmpina împotrivire.

Un murmur de neîncredere şi linguşire se făcu auzit în rândurile curtenilor.

— Asta s-a mai văzut — zise d'Artagnan.

— Am văzut-o în copilăria mea — reluă regele — şi nu vreau s-o mai vad. M-ai înţeles? Du-te, domnule şi să nu te întorci aici decât cu cheile cetăţii.

Colbert se apropie de d'Artagnan.

— O însărcinare — zise el — care, dacă o vei sfârşi cu bine, îţi va aduce bastonul de mareşal.

— Pentru ce-mi spui aceste vorbe: *dacă o voi sfârşi cu bine*?

— Fiindcă e foarte grea.

— Ah, în ce privinţă?

— Ştiu că ai prieteni la Belle-Isle, domnule d'Artagnan şi nu e uşor, pentru un om ca dumneata, să treacă peste trupul unui prieten spre a ajunge la ţintă.

D'Artagnan lăsă capul în jos, în timp ce Colbert se întoarse lângă rege.

Un sfert de ceas mai târziu, căpitanul primi ordinul scris de a arunca în aer Belle-Isle, în caz că va întâmpina rezistenţă şi dreptul de a judeca şi osândi asupra tuturor localnicilor sau *refugiaţilor*, cu menţiunea de a nu lăsa să-i scape nici unul. "Colbert avea dreptate — gândi d'Artagnan. Bastonul meu de mareşal al Franţei ar costa viaţa celor doi prieteni ai mei. Numai să nu se uite că prietenii mei nu sunt atât de proşti ca păsările şi ei n-au să aştepte mâna păsărarului ca să-şi desfacă aripile. Această mână, eu le-o voi arăta din vreme, încât ei vor avea răgazul s-o şteargă. Sărmane Porthos! Sărmane Aramis! Nu, izbânda mea nu vă va costa nici un fulg din aripile voastre!"

Ajungând la această încheiere, d'Artagnan strânse armata regală, o îmbarcă la Paimboeuf şi ridică pânzele fără a mai fi pierdut o clipă.

Capitolul XLV
Belle-Isle-en-Mer

La capătul digului, pe parapetul bătut de marea furioasă în fluxul înserării, doi bărbaţi, ţinându-se de braţ, vorbeau cu însufleţire şi foarte tare, fără ca vreo altă faptură omenească să le poată auzi cuvintele, cu toate că acestea erau duse până departe de vânt, dimpreună cu spuma albă smulsă din crestele valurilor. Soarele se pregătea de culcare în marele giulgiu al oceanului, înroşit ca un cuptor uriaş. Din când în când, unul dintre cei doi bărbaţi se întorcea către răsărit, cercetând marea cu o sumbră nelinişte. Celălalt, cercetând trăsăturile însoţitorului său, părea că încearcă să-i citească în priviri. Apoi, muţi, amândoi, frământaţi de gânduri negre, îşi reluau plimbarea. Aceşti doi bărbaţi, oricine i-a recunoscut, erau proscrişii noştri, Porthos şi Aramis, refugiaţi la Belle-Isle după prăbuşirea speranţelor lor, după zădărnicirea marelui plan al domnului d'Herblay.

— Orice ai spune tu, dragul meu Aramis — repeta Porthos sorbind cu putere aerul sărat al mării ce-i umfla pieptul de gigant — orice ai spune cu, Aramis, nu e lucru curat ca, de două zile, să nu se mai întoarcă nici o barcă de pescuit din câte au plecat. Marea nu e furtunoasă, iar timpul a fost mereu liniştit, fără cea mai mică răscolire şi chiar de-ar fi fost o furtună, nu toate bărcile noastre s-ar fi înecat. De aceea, zic, nu-i lucru curat şi această dispariţie a pescarilor mă pune pe gânduri, crede-mă.

— Aşa-i — murmură Aramis — ai dreptate, prietene Porthos. În toate astea se ascunde ceva.

— Şi, pe deasupra — adăugă Porthos, căruia încuviinţarea episcopului de Vannes părea să-i aţâţe gândurile — pe deasupra, ai băgat de seamă că, chiar dacă bărcile s-ar fi înecat, nici o epavă n-a fost adusă de valuri la ţărm?

— Am băgat de seamă, ca şi tine, da.

— Şi observă, rogu-te, că singurele două bărci ce îmi rămăseseră în insulă şi pe care le-am trimis în căutarea celorlalte...

Aramis îşi întrerupse aci însoţitorul printr-un strigăt şi printr-o mişcare atât de bruscă, încât Porthos se opri încremenit.

— Ce spui, Porthos? Cum? Ai trimis ultimele două bărci...

— În căutarea celorlalte, da — răspunse foarte nevinovat Porthos.

— Nenorocitule! Ce-ai făcut? Atunci suntem pierduţi! răcni episcopul.

— Pierduţi?... Poftim? făcu Porthos îngrozit. Pentru ce pierduţi, Aramis? De ce suntem pierduţi?

Aramis îşi muşcă buzele.

— Nimic, nimic. Iartă-mă, voiam să spun...

— Ce?

— Că, dacă am vrea, dacă ne-ar veni pofta să facem o plimbare pe mare, n-am avea cum.

— Hm! Asta te frământă? Straşnică poftă, pe legea mea! În ce mă priveşte, nu-i duc dorul deloc. Dacă mi-e dor de ceva, nu sunt, crede-mă, micile sau marile plăceri pe care le-aş putea avea la Belle-Isle; dacă mi-e dor de ceva, Aramis, apoi mi-e dor de Pierrefonds, de Bracieux du Vallon, de frumoasa mea Franţă. Aici nu mă simt în Franţa, dragă prietene; mă simt undeva, nu ştiu unde. Oh, pot să ţi-o spun din toată inima şi dragostea ta îmi va ierta această sinceritate, dar îţi mărturisesc că nu sunt fericit la Belle-Isle; nu, crede-mă, eu, unul, nu sunt fericit aici!

Aramis oftă încet.

— Dragă prietene — răspunse el — iată pentru ce ai făcut rău că ai trimis în căutarea pescarilor plecaţi de două zile cele două bărci care ne mai rămăseseră. Dacă nu le-ai fi trimis după celelalte, acum am fi fost plecaţi.

— Plecaţi? Dar consemnul, Aramis?

— Ce consemn?

— La naiba! Consemnul pe care mi-l repetai mereu şi cu orice prilej: că trebuie să apărăm Belle-Isle împotriva uzurpatorului. Ai uitat?

— Aşa-i — murmură încă o dată Aramis.

— Vezi dar, dragul meu, că nu putem pleca de-aici şi că trimiterea celor două bărci în căutarea celorlalte nu ne încurcă întru nimic.

Aramis tăcu şi privirea lui nedesluşită, ca a unui pescăruş, rătăci îndelung pe deasupra mării, cercetând văzduhul şi căutând să străpungă zarea.

— Cu toate astea, Aramis — continuă Porthos, care ţinea la gândul lui şi ţinea la acest gând cu atât mai mult cu cât episcopul îl găsise bun — cu toate astea, nu mi-ai dat totuşi nici o lămurire cu privire la nenorocirea ce li s-ar fi putut întâmpla bărcilor noastre. Sunt întâmpinat cu ţipete şi tânguiri peste tot pe unde trec; copiii plâng văzându-şi mamele deznădăjduite, ca

şi cum aş putea eu să le aduc înapoi părinţii şi soţii plecaţi. Ce crezi de asta, prietene, ce trebuie să le răspund?

— Să presupunem orice, bunul meu Porthos, dar să nu spunem nimic.

Acest răspuns nu-l mulţumi de loc pe Porthos. Se întoarse din drum şi mormăi ceva, înciudat. Aramis îl opri din mers pe vajnicul ostaş.

— Îţi mai aduci aminte — rosti el cu tristeţe, strângând cu multă căldură în mâinile sale cele două mâini ale uriaşului — îţi mai aduci aminte, prietene, că în frumoşii ani ai tinereţii noastre, atunci când eram tari şi neînfrânţi, eu şi cu tine şi cu ceilalţi doi, îţi mai aduci aminte, Porthos, că, de câte ori ne venea cheful să ne întoarcem în Franţa, acest linţoliu de apă sărată nu ne putea niciodată opri din cale?

— Oh — făcu Porthos — şase leghe!

— Dacă m-ai fi văzut plutind pe o scândură, tu ai fi rămas la ţărm, Porthos?

— Nu, pe viul Dumnezeu, nu, Aramis! Dar astăzi, gândeşte-te, ce scândură ne-ar trebui, dragă prietene; mai ales mie!

Şi seniorul de Bracieux îşi aruncă privirea, râzând cu mândrie, asupra rotunjimii lui colosale.

— Spune drept, nu ţi-e puţin urât şi ţie la Belle-Isle? Nu tânjeşti după tihna reşedinţei tale, după palatul tău episcopal de la Vannes? Haide, mărturiseşte.

— Nu — răspunse Aramis, fără a îndrăzni să se uite la Porthos.

— Atunci, să rămânem aici — zise prietenul lui cu un oftat care, în ciuda sforţării de a şi-l înăbuşi, se revărsă cu zgomot din pieptul sau. Să rămânem, da! Şi, totuşi — adăugă el — dacă am vrea, uite-aşa, dacă ne-ar picni gândul, dacă ni s-ar face de întors în Franţa, acum când nu mai avem nici o barcă...

— Ai mai băgat de seamă altceva, dragă prietene? Că, de când au dispărut bărcile noastre, de două zile de când pescarii noştri nu s-au mai întors, nici o bărcuţă n-a mai atins coastele insulei?

— Da, aşa e, ai dreptate. Am băgat de seamă şi eu asta; ceea ce nu e greu, mai ales că, înainte de aceste două zile negre, vedeam poposind aici bărci şi şalupe cu zecile.

— Ar trebui să facem cercetări — zise Aramis deodată, cu o tresărire. Dacă aş pune să se construiască o corăbioară...

— Dar sunt aici nişte plute, dragă prietene; vrei să scot una la apă?

— O plută?... O plută?... Ce-ţi trece prin cap, Porthos? O plută, să ne răsturnăm? Nu, nu! se împotrivi episcopul de Vannes. Nu asta-i treaba noastră, să ne ducem la fund! Să mai aşteptăm. Să mai aşteptăm puţin.

Şi Aramis reîncepu să se plimbe, cu toate semnele unei nelinişti din ce în ce mai mari. Porthos, care obosise urmând fiecare pas înfrigurat al prietenului său, Porthos, care, în liniştea şi încrederea lui, nu înţelegea nimic, din acest soi de zbucium aprig ce se trăda prin tresăriri neîntrerupte, Porthos îl opri.

— Să ne-aşezăm pe această stâncă — îi spuse el. Stai aci, lângă mine, Aramis, şi, te conjur, pentru cea din urma oară, explică-mi, în aşa fel ca să pricep şi eu, explică-mi ce facem noi aici?

— Porthos... — rosti Aramis, încurcat.

— Ştiu că falsul rege a vrut să-l detroneze pe regele adevărat. Mi-ai spus, am înţeles. Ei bine?...

— Da — făcu Aramis.

— Ştiu că falsul rege plănuia să vândă Belle-Isle englezilor. Şi asta am înţeles-o.

— Da.

— Ştiu ca noi, inginerii şi căpitanii, am venit aici, în Belle-Isle, să luăm conducerea lucrărilor şi comanda celor zece companii formate, plătite şi supuse domnului Fouquet, mai bine zis a celor zece companii ale ginerelui său. Toate astea le-am înţeles.

Aramis se ridică în picioare; îşi pierduse răbdarea. Ai fi zis că e un leu pişcat de un ţânţar. Porthos îl apucă de braţ.

— Dar ceea ce nu înţeleg, cu toate că-mi bat capul, cu toate că mă frământ mereu, ceea ce nu pot să înţeleg şi nu voi înţelege niciodată este că, în loc să ni se trimită trupe, în loc să ni se aducă întăriri în oameni, în muniţii şi în hrană, suntem lăsaţi fără bărci, Belle-Isle e lăsată în voia soartei, fără ajutorare, fără apărare; este că, în loc să se ţină cu noi o legătură, fie prin semne, fie prin comunicări scrise sau verbale, ni se taie orice atingere cu lumea dinafară. Haide, Aramis, răspunde-mi, sau, mai bine, înainte de a-mi răspunde, vrei să-ţi spun eu care e părerea mea? Vrei să ştii ce gând mă bate şi ce mi-a încolţit în minte?

Episcopul ridică faţa.

— Ei bine, Aramis — continuă Porthos — mă gândesc, mi-a intrat în cap, mi s-a cuibărit în suflet teama că în Franţa s-a întâmplat ceva. Toată noaptea l-am visat pe domnul Fouquet, am visat peşti morţi, ouă sparte, odăi răvăşite şi date peste cap. Urâte vise, scumpul meu d'Herblay! Ce ţi-e şi cu visele astea!

— Porthos, ce se zăreşte acolo? îl întrerupse Aramis ridicându-se deodată şi arătându-i prietenului său un punct negru pe dunga împurpurată a mării.

— O barcă! răspunse Porthos. Da, văd bine, o barcă. Ah, vom avea ştiri, în sfârşit!

— Două! strigă episcopul, zărind încă o pânză. Două! Trei! Patru!

— Cinci! făcu Porthos la rândul lui. Şase! Şapte! Ah, Doamne, e o flotă! Dumnezeule! Dumnezeule!

— Bărcile noastre, care pesemne că se întorc acasă — zise Aramis cu nelinişte, în ciuda încrederii pe care căuta s-o arate.

— Sunt prea mari pentru nişte bărci de pescari — observă Porthos — şi apoi nu vezi, prietene, că vin dinspre Loara?

— Vin dinspre Loara... da.

— Şi, uite, toată lumea de aici le-a văzut ca şi mine; iată femeile şi copiii care au început să se urce pe stânci.

Un bătrân pescar trecu pe acolo.

— Acelea sunt bărcile noastre? îl întrebă Aramis.

Bătrânul cercetă adâncul zărilor.

— Nu, monseniore — răspunse el — sunt corvete din serviciul regelui.

— Corvete din serviciul regelui? repetă Aramis tresărind. După ce le cunoşti dumneata?

— După steag.

— Dar — zise Porthos — abia se zăreşte corabia; cum naiba poţi să vezi dumneata steagul, dragă moşule?

— Văd că au steag — răspunse bătrânul. Bărcile noastre şi cele care fac negoţ n-au aşa ceva. Astea care vin încoace, domnule, slujesc de regulă la transportul trupelor.

— Ah! suspină Aramis.

— Vivat! strigă Porthos. Ni se trimit întăriri, nu-i aşa, Aramis?

— Tot ce se poate.

— Numai de n-ar fi englezi.

— Dinspre Loara? înseamnă să se fi întâmplat o nenorocire, Porthos; să fi trecut adică prin Paris?

— Ai dreptate, sunt întăriri, fără îndoială; sau merinde. Aramis îşi duse mâinile la tâmple, fără a mai răspunde.

Apoi, deodată, zise:

— Porthos, pune să se dea alarma.

— Alarma?... Crezi că e nevoie?

— Da, iar tunarii să se urce la bateriile lor; servanţii să treacă la locurile lor şi să fie pregătite mai ales tunurile de coastă.

Porthos făcu ochii mari. Se uită cu luare-aminte la prietenul său, ca şi cum ar fi vrut să se încredinţeze dacă era în toate minţile.

— Mă duc eu, bunul meu Porthos — reluă Aramis cu glasul lui bâând — mă duc eu să dau ordine, scumpul meu prieten, dacă tu nu vrei să te duci.

— Dar mă duc chiar acum! rosti Porthos, care şi plecă să execute ordinul, însă uitându-se mereu în urma lui, spre a vedea dacă episcopul de Vannes nu se înşelase cumva şi dacă, revenit la gânduri noi, nu-l va chema înapoi.

Se dădu alarma: trâmbiţele şi tobele răsunară, clopotul cel mare din turn începu să se bălăngănească. Numaidecât, digurile, malurile se umplură de curioşi, de soldaţi; şomoioagele străluceau în manile servanţilor înşiraţi la coada tunurilor mari, culcate pe paturile lor de piatră. Când fiecare om fu la postul lui, când pregătirile de apărare fură întocmite, Porthos îi şopti cu sfială, la ureche, lui Aramis:

— Fă-mă, Aramis, să înţeleg şi eu ce se întâmplă aici!

— Ai să înţelegi peste puţin, dragul meu — murmură domnul d'Herblay la această întrebare a locotenentului său.

— Flota care vine de-acolo, flota care se îndreaptă cu pânzele desfăcute spre Belle-Isle e o flotă regală, nu-i aşa?

— Dar, întrucât sunt doi regi în Franţa, Porthos, care dintre cei doi regi a trimis această flotă?

— Ah, acum mi-ai deschis ochii! răspunse uriaşul, luminat de acest argument.

Şi Porthos, căruia acest răspuns al prietenului său îi deschisese ochii, sau mai bine zis îi smulsese pânza ce-i acoperea vederea, porni cu paşi iuţi spre tunuri, pentru a-şi supraveghea oamenii şi a-i îndemna să-şi facă datoria. În acest timp, Aramis, cu ochii aţintiţi în zare, vedea cum se apropiau

mereu corăbiile. Mulţimea şi soldaţii, căţăraţi pe toate vârfurile şi colţurile stâncilor, desluşiră mai întâi catargele, pe urma pânzele de jos, apoi pântecele corvetelor, purtând în cioc pavilionul regal al Franţei.

Se întunecase de-a binelea, când una din aceste corvete, a cărei apropiere vârâse spaima în toată populaţia din Belle-Isle, se opri la o bătaie de tun de fortăreaţă. În ciuda întunecimii, se văzu un fel de învălmăşeală pe puntea acestei nave, de lângă care se desprinse o barcă şi trei vâslaşi, trăgând la lopeţi, se îndreptară spre port, ajungând, după câteva clipe, la picioarele fortului. Conducătorul acestei bărci sări pe chei. Ţinea o scrisoare în mână, o flutura prin aer şi părea că doreşte să stea de vorbă cu cineva. Acest om fu repede recunoscut de mai mulţi soldaţi ca fiind unul din piloţii de pe insulă. Era stăpânul uneia din acele două bărci păstrate de Aramis şi pe care Porthos, în îngrijorarea lui cu privire la soarta pescarilor dispăruţi de două zile, le trimisese pe urmele bărcilor pierdute. Omul ceru să fie dus la domnul d'Herblay. Doi soldaţi, la un semn al sergentului, îl luară între ei şi plecară cu el.

Aramis se afla pe chei. Mesagerul se înfăţişă înaintea episcopului de Vannes. Bezna era aproape de nepătruns, cu toată lumina faclelor purtate de soldaţii ce mergeau la câţiva paşi înaintea lui Aramis.

— Ei, Jonathas, din partea cui vii?

— Monseniore, din partea celor care m-au prins.

— Cine te-a prins?

— După cum ştiţi, monseniore, plecasem în căutarea oamenilor noştri.

— Da. Şi pe urmă?

— Ei, bine, monseniore, la o leghe de aici am fost capturaţi de o vedetă a regelui.

— A cărui rege? întrebă Porthos.

Jonathas căscă ochii mari.

— Vorbeşte — adăugă episcopul.

— Am fost, cum spun, capturaţi şi duşi lângă cei care fuseseră prinşi ieri dimineaţă.

— Dar ce-i nebunia asta, să vă prindă pe toţi? îl întrerupse Porthos.

— Domnule, pentru a ne împiedica să vă dăm de veste — răspunse Jonathas.

Porthos, la rândul lui, nu pricepu inimic.

— Şi astăzi vi s-a dat drumul? întrebă el.

— Ca să vă aducem la cunoştinţă, domnule, că am fost prinşi.

"Din ce în ce mai încurcat!" gândi cinstitul Porthos. Aramis, între timp, îşi făcea socotelile.

— Aşadar — zise el — o flotă regală supraveghează coastele?

— Da, monseniore.

— Comandată de cine?

— De căpitanul de muşchetari ai regelui.

— D'Artagnan?

— D'Artagnan! exclamă Porthos.

— Mi se pare că aşa îl cheamă.

— Şi el ţi-a dat această scrisoare?

— Da, monseniore.

— Apropiaţi faclele.

— E scrisul lui — zise Porthos.

Aramis citi cu înfrigurare aceste rânduri:

"Ordin al regelui de a cuceri Belle-Isle;

Ordin de a trece prin sabie toată garnizoana, dacă se opune;

Ordin de a lua prizonieri pe toţi oamenii garnizoanei;

Semnat: D'ARTAGNAN, care, alaltăieri, l-a arestat pe domnul Fouquet, pentru a-l trimite la Bastilia."

Aramis păli şi mototoli hârtia în mână.

— Ce este? întrebă Porthos.

— Nimic, prietene, nimic. Spune, Jonathas.

— Monseniore!

— Ai stat de vorbă cu domnul d'Artagnan?

— Da, monseniore.

— Ce ţi-a spus?

— Că, pentru mai multe desluşiri, va vorbi cu monseniorul.

— Unde?

— Pe puntea vasului său.

— Pe puntea vasului său?

Porthos repetă:

— Pe puntea vasului său?

— Domnul muşchetar — adăugă Jonathas — mi-a poruncit să vă iau pe amândoi, pe dumneavoastră şi pe domnul inginer, în barca mea şi să vă duc la dânsul.

— Să mergem — zise Porthos. Drăguţul nostru de d'Artagnan!

Aramis îl opri.

— Eşti nebun? strigă el. Cine-ţi spune că nu e o cursă?

— A celuilalt rege? şopti Porthos pe un ton misterios.

— Am spus o cursă, prietene. Atât.

— Tot ce se poate. Atunci, ce-i de făcut? Dacă d'Artagnan ne cheamă la el...

— Cine-ţi spune că e d'Artagnan?

— Ei, asta-i!... Dar scrisul lui...

— Un scris poate fi plăsmuit. Ăsta e plăsmuit, tremurat.

— Tu ai totdeauna dreptate. Dar, stând pe loc, nu vom afla nimic.

Aramis tăcu.

— E adevărat — zise Porthos — că, la urma urmei, n-avem nevoie să aflăm nimic.

— Şi eu ce să fac? întrebă Jonathas.

— Ai să te întorci la acel căpitan.

— Da, monseniore.

— Şi-i vei spune că-l rugăm să vină el pe insulă.

— Înţeleg — murmură Porthos.

— Da, monseniore — răspunse Jonathas. Dar dacă acel căpitan nu vrea să vină la Belle-Isle?...

— Dacă nu vrea, spune-i că avem tunuri şi că ne vom folosi de ele.

— Împotriva lui d'Artagnan?

— Dacă e d'Artagnan, Porthos, el are să vină. Du-te, Jonathas, du-te.

— Pe legea mea, nu mai înţeleg nimic! zise Porthos.

— Am să te fac să înţelegi, dragă prietene, a sosit timpul. Aşază-te pe acest afet de tun şi ascultă-mă.

— Da, te ascult, la dracu! Nu te îndoi de asta.

— Pot să plec, monseniore? întrebă Jonathas.

— Pleacă şi întoarce-te cu un răspuns. Hei, voi de-acolo, lăsaţi barca să plece!

Barca se îndreptă către flota de corvete. Aramis luă în mâinile lui mâna lui Porthos şi începu explicaţiile.

Capitolul XLVI
Explicaţiile lui Aramis

— Ceea ce am să-ţi spun, prietene Porthos, are să te surprindă poate, dar are să te şi lămurească.

— Îmi place să fiu surprins — zise Porthos cu îngăduinţă — nu mă cruţa deloc, te rog. Pe mine nu mă tulbură. Nu te teme deci, vorbeşte.

— E greu, Porthos, e... greu; căci, într-adevăr, te previn pentru a doua oară, am să-ţi spun lucruri ciudate, cu totul neobişnuite.

— Oh, tu vorbeşti aşa de frumos, dragă prietene, că te-aş asculta zile întregi. Aşadar, vorbeşte, rogu-te, şi, uite, mi-a venit o idee: ca să-ţi uşurez sarcina, ca să te ajut ba-mi spui aceste lucruri ciudate, am să-ţi pun întrebări.

— Foarte bine.

— Pentru ce ne luptăm noi aici, dragă Aramis?

— Dacă ai să-mi pui multe întrebări ca asta, dacă aşa înţelegi tu să-mi uşurezi sarcina, dorinţa mea de a te lămuri, Porthos, nu va fi uşurată cu nimic adresându-mi astfel de întrebări. Dimpotrivă, tocmai aici e nodul gordian. Ei bine, prietene, cu un om bun, generos şi devotat ca tine se cuvine, pentru binele tău şi al meu, să încep mărturisirea cu tot curajul. Te-am înşelat, vrednicul meu prieten.

— M-ai înşelat?

— Doamne, da.

— Şi asta spre binele meu, Aramis?

— Aşa am crezut, Porthos; şi am crezut-o cu toată sinceritatea, prietene.

— Atunci — zise cinstitul senior de Bracieux — mi-ai făcut un serviciu, şi-ţi mulţumesc pentru asta; căci dacă nu m-ai fi înşelat tu, m-aş fi putut înşela eu singur. Dar în ce privinţă m-ai înşelat?

— În aceea că eu îl slujeam pe uzurpatorul împotriva căruia Ludovic al XIV-lea îşi îndreaptă acum toate puterile sale.

— Uzurpatorul — murmură Porthos frecându-şi fruntea — este... Nu înţeleg prea bine.

— Este unul dintre cei doi regi care se duşmănesc pentru coroana Franţei.

— Foarte bine!... Atunci, tu l-ai slujit pe cel care nu e Ludovic al XIV-lea?

— Ai spus adevărul, dintr-o dată.

— Asta înseamnă că...

— Asta înseamnă că suntem nişte răzvrătiţi, sărmane prietene.

— Drace! Drace!... strigă Porthos zguduit.

— Oh, dar linişteşte-te, dragă Porthos, vom găsi noi un mijloc să ne salvăm, crede-mă.

— Nu asta mă face să mă cutremur — răspunse Porthos. Ceea ce mă pune pe gânduri e cuvântul ăsta pârdalnic, răzvrătiţi.

— Ei, poftim!...

— Căci, în felul acesta, ducatul ce mi-a fost făgăduit...

— Uzurpatorul spusese că ţi-l dă.

— Nu-i totuna, Aramis — rosti Porthos cu măreţie.

— Prietene, dacă ar fi atârnat numai de mine, ai fi devenit prinţ.

Porthos începu să-şi roadă unghiile, cu întristare.

— Iată — zise el — în ce constă vina ta că m-ai înşelat; căci, acest ducat odată făgăduit, mă bizuiam pe el. Oh, da, mă bizuiam pe el, ştiindu-te om de cuvânt, scumpul meu Aramis.

— Sărmane Porthos! Iartă-mă, te rog din suflet.

— Aşadar — urmă Porthos, fără a răspunde la rugămintea episcopului de Vannes — aşadar, iată-mă certat cu regele Ludovic al XIV-lea?

— Am să împac eu lucrurile, bunul meu prieten, am să împac eu lucrurile! Voi lua totul asupra mea.

— Aramis!

— Nu, nu, Porthos, te implor, lasă-mă să fac aşa cum spun eu. Fără nici o generozitate de prisos! Fără nici un devotament ce nu-şi are locul! Tu nu mi-ai cunoscut deloc planurile. Tu n-ai făcut nimic din capul tău. În ce mă priveşte pe mine, e cu totul altceva. Eu sunt singurul urzitor al complotului. Aveam nevoie de tovarăşul meu nedespărţit, te-am chemat şi tu ai venit la mine amintindu-ţi de vechea noastră deviză: "Toţi pentru unul, unul pentru toţi". Crima mea, dragă Porthos, este că am fost egoist.

— Iată o vorbă care-mi place — zise Porthos — şi de vreme ce-ai făcut totul numai pentru tine, n-am de ce să mă supăr. E atât de firesc!

Şi, cu acest răspuns sublim, Porthos îi strânse călduros mâna lui Aramis. Aramis, în faţa acestei naive măreţii sufleteşti, se simţi mic. Era pentru a doua oară când se vedea silit să se plece înaintea superiorităţii inimii, mult mai puternică decât strălucirea spiritului. Răspunse printr-o mută şi însufleţită strângere de mână la generoasa mângâiere a prietenului său.

— Acum — zise Porthos — că ne-am lămurit pe deplin, acum că-mi dau pe deplin seama de poziţia noastră faţă de regele Ludovic, cred, dragă prietene, că e timpul să mă faci să înţeleg intriga politică ale cărei victime suntem amândoi; căci, precât văd, la mijloc e o intrigă politică.

— D'Artagnan, bunul meu Porthos, d'Artagnan are să vină şi are să-ţi dea toate desluşirile în această privinţă. Eu, iartă-mă, eu sunt copleşit de durere, sunt zdrobit de chinuri şi am nevoie de toată limpezimea minţii, de toată puterea de gândire, spre a te scoate din această încurcătură în care te-am târât cu atâta nesocotinţă; dar nimic nu e, de aici încolo, mai clar, nimic nu e mai curat ca poziţia ta. Regele Ludovic al XIV-lea nu mai are acum decât un singur duşman şi acela sunt eu, eu singur. Pe tine te-am făcut prizonier, tu m-ai urmat, iar azi îţi redau libertatea şi te vei întoarce la Prinţul tău. După cum vezi, Porthos, n-ai de ce să te temi.

— Crezi? zise Porthos.

— Sunt pe deplin încredinţat.

— Atunci de ce — întrebă, cu minunatul lui bun simţ, Porthos — atunci dacă lucrurile stau aşa, de ce, bunul meu prieten, de ce pregătim tunurile, muschetele şi toate armele? Mi se pare că mai simplu ar fi să-i spunem căpitanului d'Artagnan: "Dragă prietene, ne-am înşelat, vrem să îndreptăm greşeala; deschide-ne porţile, lasă-ne să plecăm şi bună ziua!"

— Ah, nu! răspunse Aramis dând din cap.

— De ce nu? Eşti împotriva acestui plan, dragă prietene?

— Văd în el o greutate.

— Care?

— În cazul că d'Artagnan va veni cu anumite ordine, vom fi siliţi să ne apărăm.

— Haidade! Să ne apărăm împotriva lui d'Artagnan? Ce nebunie! A bunului nostru d'Artagnan!...

Aramis dădu iarăşi din cap.

— Porthos — zise el — dacă am pregătit şomoioagele ca să dăm foc la tunuri, dacă am cerut să sune semnalul de alarmă,

dacă am chemat toţi oamenii la posturile lor pe parapete, pe aceste straşnice parapete de la Belle-Isle, pe care tu le-ai fortificat atât de bine, n-am făcut-o degeaba. Aşteaptă să vezi; sau mai bine nu, nu aştepta...

— Şi ce să fac?

— Dacă aş şti ţi-aş spune, prietene!

— Dar e un mijloc mai simplu decât să ne apărăm: o corabie şi la drum spre Franţa, sau...

— Dragă prietene — zise Aramis zâmbind cu un fel de tristeţe — să nu judecăm ca nişte copii; să fim bărbaţi la minte şi la faptă. Uite, în port s-a oprit o barcă. Priveşte, Porthos, priveşte cu atenţie!

— E d'Artagnan, fără îndoială! strigă Porthos cu un glas tunător, apropiindu-se de marginea parapetului.

— Da, eu sunt — răspunse căpitanul de muşchetari sărind sprinten pe treptele întăriturii.

Şi urcă repede până la mica terasă unde-l aşteptau cei doi prieteni ai lui. În urma lui, Porthos şi Aramis zăriră un ofiţer ce se ţinea pas cu pas după căpitanul de muşchetari. D'Artagnan se opri pe trepte, la jumătatea drumului. Însoţitorul lui se opri şi el.

— Spuneţi-le oamenilor voştri să se retragă! strigă d'Artagnan către Porthos şi Aramis. Spuneţi-le să se retragă destul de departe, pentru a nu ne auzi glasurile.

Ordinul, transmis de Porthos, fu executat într-o clipă. După aceea d'Artagnan, întorcându-se către cel care-l urma, îi spuse:

— Domnule, aici nu mai suntem pe flota regelui, unde, în virtutea ordinelor pe care le ai, mi-ai vorbit cu atâta trufie mai adineaori.

— Domnule — răspunse ofiţerul — nu ţi-am vorbit cu trufie; m-am supus numai, dar fără abatere, poruncilor ce mi s-au dat. Mi s-a spus să te urmez şi te urmez. Mi s-a spus să nu te las să vorbeşti cu nimeni fără a fi şi eu de faţă şi de aceea mă amestec în convorbirile dumitale.

D'Artagnan fremăta de mânie, iar Porthos şi Aramis, care auziră acest dialog, fremătară şi ei, dar de nelinişte şi teamă. D'Artagnan, muşcându-şi mustaţa cu acel neastâmpăr ce-l stârnea în el o stare de enervare gata să izbucnească în furie, se apropie de ofiţer.

— Domnule — zise el cu un glas ceva mai scăzut, dar cu atât mai apăsat cu cât se prefăcea mai calm, pregătindu-se să

dezlănţuie furtuna — domnule, când am trimis o barcă aici, dumneata ai vrut să ştii ce le scriam apărătorilor din Belle-Isle. Mi-ai arătat un ordin; eu ţi-am arătat numaidecât, la rândul meu, biletul pe care-l scrisesem. Când stăpânul bărcii trimise de mine s-a întors, când am primit răspunsul acestor doi domni (şi-i arătă cu mâna pe Porthos şi Aramis), dumneata ai auzit tot ceea ce mi-a spus mesagerul. Toate acestea n-au încălcat ordinele dumitale; toate acestea au fost îndeplinite bine, cu precizie, fără abatere, aşa este?

— Da, domnule — bolborosi ofiţerul — da, fără îndoială, domnule... Însă...

— Domnule — continuă d'Artagnan înfierbântându-se — când ţi-am împărtăşit dorinţa de a părăsi puntea corăbiei mele pentru a veni la Belle-Isle, dumneata mi-ai cerut să mă însoţeşti; n-am stat în cumpănă: te-am luat cu mine. Acum eşti la Belle-Isle, nu-i aşa?

— Da, domnule; însă...

— Însă... acum nu mai e vorba de domnul Colbert, care ţi-a dat aceste ordine, sau de oricine altcineva ale cărui instrucţiuni le urmezi: acum e vorba de un om care-l stinghereşte pe domnul d'Artagnan şi care se află singur, cu domnul d'Artagnan, pe treptele unei scări, la treizeci de picioare de suprafaţa apei sărate; rea poziţie pentru acest om, rea poziţie, domnule, te previn!

— Dar, domnule, chiar dacă te stingheresc — murmură sfios şi aproape speriat ofiţerul — serviciul îmi impune să...

— Domnule, ai avut nefericirea, dumneata sau cei care te-au trimis, să-mi aduci o jignire. Ea s-a comis. Nu pot să le cer socoteală celor care te chezăşuiesc, nu-i cunosc, sau ei sunt prea departe. Dar dumneata eşti sub mâna mea şi îţi jur pe Dumnezeu că, de mai faci un pas după mine, când voi ridica piciorul să mă urc la aceşti domni... Îţi jur pe numele meu că-ţi voi crăpa capul cu o lovitură de spadă şi te voi arunca în mare. Oh, întâmple-se ce s-o întâmpla! Nu m-am înfuriat decât de şase ori în viaţă, domnule şi în cele cinci ocazii care au precedat-o pe aceasta i-am venit de hac omului ce m-a adus într-o asemenea stare.

Ofiţerul nu mai făcu nici o mişcare; se îngălbeni la auzul acestei ameninţări cumplite şi răspunse doar atât:

— Domnule, îţi iei o grea răspundere ridicându-te împotriva consemnului ce mi s-a dat.

Porthos şi Aramis, amuţiţi şi tremurând, sus, pe parapet, îi strigară muşchetarului:

— Dragă d'Artagnan, ia seama!

D'Artagnan le impuse tăcerea printr-un gest, apoi ridica piciorul, cu un calm înspăimântător, pentru a mai urca o treaptă şi se întoarse, cu spada în mână, să vadă dacă ofiţerul îl urma. Ofiţerul făcu un semn al crucii şi-l urmă. Porthos şi Aramis, care-l cunoşteau pe d'Artagnan al lor, scoaseră un strigăt şi se repeziră să oprească lovitura, pe care credeau că o şi aud. Dar d'Artagnan, trecând spada în mâna stângă, îi spuse ofiţerului, cu un glas tulburat:

— Domnule, eşti un om brav. Vreau să înţelegi mai bine ceea ce am să-ţi spun acum, decât ceea ce ţi-am spus adineauri.

— Vorbeşte, domnule d'Artagnan, vorbeşte — răspunse bravul ofiţer.

— Aceşti domni pe care am venit să-i vedem şi împotriva cărora dumneata ai ordine, sunt prietenii mei.

— Ştiu, domnule.

— Înţelegi, deci, că nu mă pot purta cu ei aşa cum prevăd ordinele dumitale.

— Înţeleg aceste motive.

— Ei bine, lasă-mă să vorbesc cu ei fără martor.

— Domnule d'Artagnan, dacă împlinesc cererea dumitale, dacă fac ceea ce-mi ceri, înseamnă să-mi calc cuvântul; dacă n-aş face aşa, te-aş supăra. Prefer prima situaţie celei de a doua. Vorbeşte cu prietenii dumitale şi nu mă dispreţui, domnule, dacă fac, din dragoste pentru dumneata, pe care te stimez şi te cinstesc, nu mă dispreţui dacă fac pentru dumneata şi numai pentru dumneata, o faptă neîngăduită.

D'Artagnan, mişcat, îşi trecu repede braţul în jurul gâtului acestui tânăr ofiţer, apoi urcă sus la prietenii săi. Ofiţerul se învălui în mantaua lui şi se aşeză pe treptele scării acoperite de alge umede.

— Ei bine — le spuse d'Artagnan prietenilor săi — iată situaţia: judecaţi.

Se îmbrăţişară toţi trei. Toţi trei se strânseră în braţe unul pe altul, ca în frumoasele zile ale tinereţii. Apoi Porthos întrebă:

— Ce înseamnă toate măsurile astea?

— Pesemne că bănuieşti ceva, dragă prietene — răspunse d'Artagnan.

— Nu prea, te încredinţez, scumpul meu căpitan; căci, la urma urmei, eu n-am făcut nimic; şi nici Aramis! se grăbi să adauge minunatul om.

D'Artagnan îi aruncă prelatului o privire mustrătoare, ce străpunse această inimă oţelită.

— Dragul meu Porthos! exclamă episcopul de Vannes.

— Vedeţi unde s-a ajuns? zise d'Artagnan. Nimeni n-are voie să plece din Belle-Isle, nimeni n-are voie să vină aici. Toate vasele voastre sunt consemnate. Dacă aţi fi încercat să fugiţi, aţi fi căzut în mâinile vedetelor care brăzdează marea şi vă pândesc pretutindeni. Regele vă vrea şi vă va prinde.

Şi d'Artagnan îşi smulse furios câteva fire din mustaţa-i căruntă. Aramis se întunecă; Porthos se mânie.

— Iată care era planul meu — continuă d'Artagnan. Să vă aduc pe amândoi pe puntea mea, să vă am lângă mine şi apoi să vă dau drumul. Dar, în clipa aceasta, cine-mi va putea spune că, întorcându-mă la corabia mea, nu voi întâlni acolo un superior, că nu mă voi lovi de anumite ordine secrete, care-mi vor lua comanda pentru a o da altuia în locul meu şi care va dispune de mine şi de voi fără nici o speranţă de scăpare?

— Trebuie să rămânem la Belle-Isle — zise cu hotărâre Aramis — şi îţi garantez că eu, unul, nu mă voi preda decât în cunoştinţă de cauză.

Porthos nu spuse nimic. D'Artagnan observă tăcerea prietenului său.

— Voi mai sta de vorbă cu atest ofiţer, cu acest brav om care mă însoţeşte şi a cărui curajoasă împotrivire mă bucură mult; căci se arată a fi un om cinstit, care, cu toate că e duşmanul nostru, face de o mie de ori mai mult decât un laş binevoitor. Să încercăm şi vom afla de la el ce are dreptul să facă, ce-i îngăduie sau ce-i interzice ordinul său.

— Să încercăm — zise Aramis.

D'Artagnan se apropie de marginea parapetului, se aplecă deasupra scării ce cobora spre dig şi-l chemă pe ofiţer, care urcă numaidecât.

— Domnule — îi spuse d'Artagnan, după un schimb de curteniri cordiale şi fireşti între nişte gentilomi care se cunosc şi se preţuiesc deopotrivă — domnule, dacă aş vrea să-i iau pe aceşti domni de aici, ce-ai face dumneata?

— Nu m-aş împotrivi, domnule; dar, întrucât am ordin personal, ordin scris, de a-i lua sub paza mea, îi voi lua sub paza mea.

— Ah! făcu d'Artagnan.

— S-a sfârşit! murmură surd Aramis.

Porthos nu suflă nimic.

— Luaţi-l, oricum, pe Porthos — zise episcopul de Vannes. El va şti să-i dovedească regelui, îl voi ajuta şi eu, îl vei ajuta şi dumneata, domnule d'Artagnan, că n-are nici un amestec în această afacere.

— Hm! făcu d'Artagnan. Vrei să vii, Porthos? Vrei să mergi cu mine? Regele e iertător.

— Am să mă gândesc — răspunse Porthos cu multă nobleţe.

— Atunci, rămâi aici?

— Până la un nou ordin! rosti Aramis cu fermitate.

— Până vom găsi o altă idee — adăugă d'Artagnan — şi cred că nu va trebui să aşteptăm prea mult, căci eu am şi găsit una.

— Atunci, să ne luăm rămas bun — zise iarăşi Aramis — dar, ascultă-mă, dragă Porthos, tu ar trebui să pleci.

— Nu — răspunse acesta laconic.

— Cum vrei — reluă Aramis, puţin rănit în sensibilitatea lui de tonul morocănos al prietenului său. Dar eu mă simt uşurat de când d'Artagnan ne-a făgăduit o nouă idee, pe care mi se pare că eu am şi ghicit-o.

— S-auzim — făcu muşchetarul, apropiindu-şi urechea de gura lui Aramis.

Acesta îi spuse căpitanului, la repezeală, mai multe cuvinte, la care d'Artagnan răspunse:

— Chiar aşa.

— Negreşit atunci! întări Aramis, vesel.

— La prima emoţie pe care o va stârni hotărârea asta, ia tu măsurile de cuviinţă, Aramis.

— Oh, n-avea nici o teamă.

— Şi acum, domnule — i se adresă d'Artagnan ofiţerului — mii de mulţumiri! Ţi-ai făcut trei prieteni pe viaţă şi pe moarte.

— Da! confirmă Aramis.

Porthos singur nu spuse nimic, ci doar încuviinţă cu un semn din cap.

D'Artagnan, după ce-şi îmbrăţişa cu căldură cei doi vechi prieteni, părăsi Belle-Isle, urmat de nedespărţitul însoţitor pe care i-l dăduse domnul Colbert. Astfel, în afară de puţinele lămuriri cu care vrednicul Porthos binevoise să se mulţumească, nimic nu se schimbase în aparenţă nici pentru unii, nici pentru alţii. "Totuşi — îşi zise Aramis — mai este ideea lui d'Artagnan."

D'Artagnan nu se întoarse la corabia lui fără a frământa adânc ideea care-i venise. Or, se ştie că atunci când d'Artagnan frământa un gând, de regulă n-o făcea în zadar. Ofiţerul, redevenit mut, îl lăsă, foarte respectuos, să chibzuiască în linişte. Astfel, în clipa când puse piciorul pe puntea corvetei ancorate la o bătaie de tun de Belle-Isle, căpitanul de muşchetari avea limpede în minte toate mijloacele sale ofensive şi defensive. Îşi întruni numaidecât consiliul. Acest consiliu era alcătuit din ofiţerii ce slujeau sub ordinele lui. Ofiţerii erau în număr de opt: un şef al forţelor maritime, un major comandând artileria, un inginer, ofiţerul pe care-l cunoaştem şi patru locotenenţi.

Reunindu-i deci în cabina de la pupă, d'Artagnan se ridică în picioare, îşi scoase pălăria şi începu în aceşti termeni:

— Domnilor, am fost şi am făcut o recunoaştere la Belle-Isle-en-Mer, unde am dat peste o garnizoană întărită; mai mult chiar, am văzut pregătirile puse la punct pentru o apărare ce ne-ar putea da de furcă. Am deci intenţia de a trimite să fie aduşi aici doi din principalii ofiţeri ai fortăreţei, spre a sta de vorbă cu ei. Despărţindu-i de trupele şi de tunurile lor, cred că treaba va merge mai uşor şi îndeosebi cu rezultate mai bune. Sunteţi de aceeaşi părere, domnilor?

Majorul de artilerie se ridică şi el în picioare.

— Domnule — zise cu respect, dar şi cu hotărâre totodată — v-am auzit spunând că fortăreaţa e pregătită pentru o apărare ce ne va da de furcă. Fortăreaţa e, aşadar, precât ştiţi, gata să treacă la răzvrătire?

D'Artagnan fu vădit încurcat de această întrebare; dar el nu era omul care să se dea bătut cu una cu două şi, reluând cuvântul, răspunse:

— Domnule, observaţia dumitale e întemeiată. Dar nu uita că Belle-Isle-en-Mer e o proprietate a domnului Fouquet şi că vechii regi le-au dat seniorilor de la Belle-Isle dreptul să se înarmeze la ei acasă.

Majorul făcu o mişcare.

— Oh, nu mă întrerupe, te rog! continuă d'Artagnan. Vrei să-mi spui că acest drept de a se înarma împotriva englezilor nu e şi dreptul de a se înarma împotriva regelui Franţei. Dar în clipa de faţă nu domnul Fouquet stăpâneşte, presupun, Belle-Isle, deoarece chiar eu l-am arestat alaltăieri pe domnul Fouquet. Iar localnicii şi apărătorii din Belle-Isle n-au aflat încă nimic despre această arestare. Chiar dacă le-aţi spune-o, ar fi în zadar. E ceva atât de neînchipuit, de formidabil, de neaşteptat, încât ei n-ar crede. Un breton îşi slujeşte stăpânul, nu stăpânii; şi şi-l slujeşte până când îl vede mort. Or, bretonii, după câte ştiu, n-au văzut încă leşul domnului Fouquet. Nu e deci surprinzător să se împotrivească la tot ce nu e domnul Fouquet sau semnătura lui.

Majorul se înclină, în semn de încuviinţare.

— Iată pentru ce — urmă d'Artagnan — iată pentru ce propun să fie aduşi aici, pe bordul meu, cei doi ofiţeri de frunte ai garnizoanei. Ei vă vor vedea, domnilor; vor vedea forţele de care dispunem; vor înţelege astfel ce soartă îi aşteaptă în caz de răzvrătire. Noi le vom spune pe cuvânt de cinste că domnul Fouquet e prizonier şi că orice împotrivire nu poate decât să-i facă şi mai rău. Le vom spune că, de vor trage un singur foc de tun, nu se vor mai putea aştepta la nici o milă din partea regelui. Atunci, aşa sper cel puţin, nu se vor mai opune. Se vor preda fără luptă, iar noi vom cuceri în chip paşnic o cetate care, altfel, ar putea să ne coste mult.

Ofiţerul care-l însoţise pe d'Artagnan la Belle-Isle vru să spună ceva, dar muşchetarul îl întrerupse.

— Da, ştiu ce vrei să-mi spui, domnule; ştiu că e ordin din partea regelui să se împiedice orice legături tainice cu apărătorii din Belle-Isle şi tocmai de aceea am luat hotărârea ca legătura să se facă în prezenţa întregului meu stat-major.

Şi d'Artagnan le adresă ofiţerilor lui o privire măgulitoare, cu scopul de a-i face să preţuiască această apreciere. Ofiţerii se uitară unul la altul, ca şi cum fiecare ar fi vrut să citească în ochii celorlalţi ce părere au, cu gândul, fireşte, ca, după ce vor fi căzut de acord, să îndeplinească dorinţa exprimată de d'Artagnan. Acesta vedea cu bucurie că rezultatul consimţământului lor va fi trimiterea unei bărci la Porthos şi Aramis, când ofiţerul regelui scoase de la piept un plic

pecetluit, pe care i-l dădu lui d'Artagnan. Acest plic era numerotat cu numărul 1.

— Ce mai e şi asta? murmură căpitanul, surprins.

— Citeşte, domnule — zise ofiţerul cu o bunăvoinţă ce nu era lipsită de o anumită tristeţe.

D'Artagnan, intrat la gânduri, desfăcu hârtia şi citi aceste cuvinte:

"Domnul d'Artagnan n-are voie să întrunească vreun consiliu oarecare sau să se consfătuiască în vreun fel, înainte ca Belle-Isle să se fi predat, iar prizonierii să fi fost trecuţi prin arme.

Semnat: *LUDOVIC."*

D'Artagnan îşi stăpâni furia ce-i străbătu tot trupul şi, cu un zâmbet graţios, zise:

— Bine, domnule, ne vom supune ordinelor regelui.

Capitolul XLVII
Urmarea planurilor Regelui şi a planurilor lui d'Artagnan

Lovitura cădea deodată, crudă, ucigătoare. D'Artagnan, înfuriat că fusese oprit din drum de planul regelui, nu deznădăjdui totuşi şi, gândindu-se la planul cu care se întorsese şi el de la Belle-Isle, se grăbi să caute un nou mijloc de a-şi salva prietenii.

— Domnilor — zise el deodată — întrucât regele l-a însărcinat pe altul în locul meu cu ordinele sale secrete, înseamnă că eu nu mă mai bucur de încrederea sa şi aş fi cu adevărat un nevrednic dacă aş mai avea cutezanţa să păstrez o comandă supusă la atâtea bănuieli umilitoare. Mă voi duce dar, fără întârziere, să-mi prezint demisia regelui. Mi-o dau în faţa dumneavoastră a tuturor, rugându-vă să vă retrageţi împreună cu mine la coasta Franţei, în aşa fel încât nimic să nu ştirbească forţele pe care mi le-a încredinţat maiestatea sa. De aceea, întoarceţi-vă la posturile dumneavoastră şi daţi ordin de pornire spre ţărm; peste un ceas vom avea fluxul. La posturile dumneavoastră, domnilor! Presupun — adăugă el văzând că toţi

i se supu-neau, în afară de ofiţerul cu supravegherea — presupun că de astă dată nu vor mai fi şi alte ordine care să mi se împotrivească!

D'Artagnan triumfa aproape rostind aceste cuvinte. Planul lui era salvarea prietenilor săi. Încercuirea odată ridicată, ei puteau să se îmbarce numaidecât şi să întindă pânzele spre Anglia sau spre Spania, fără a se mai teme de ceva. În timp ce ei ar fi fugit, d'Artagnan ar fi ajuns la rege, motivându-şi întoarcerea prin indignarea stârnită de bănuielile pe care Colbert le făcea să plutească asupra lui; atunci va fi trimis înapoi cu depline puteri şi va cuceri Belle-Isle, adică numai colivia, fără păsărelele care îşi vor fi luat zborul. Dar, la acest plan, ofiţerul scoase un al doilea ordin al regelui. El avea următorul cuprins:

"În clipa când domnul d'Artagnan îşi va fi arătat dorinţa de a-şi da demisia, el nu va mai fi socotit şef al expediţiei şi orice ofiţer de sub ordinele lui va fi chemat să nu i se mai supună. Mai mult: numitul domn d'Artagnan, pierzând calitatea de şef al armatei trimise să cucerească Belle-Isle, va trebui să pornească de îndată spre Franţa, însoţit de ofiţerul care-i va fi înmânat acest ordin şi care îl va socoti drept prizonier, răspunzând de el."

D'Artagnan păli, el cel atât de vajnic şi de nepăsător. Totul fusese calculat cu o dibăcie care, pentru prima dată după treizeci de ani, îi reamintea de puternica prevedere şi de logica de neînfrânt a marelui cardinal. Îşi sprijini capul în pumn şi rămase pe gânduri, abia putând să mai respire. "Dacă aş vârî acest ordin în buzunar — îşi spuse el — cine m-ar împiedica s-o fac, cine ar mai şti de el? Înainte ca regele să afle de asta, cei doi oameni vor fi scăpat de-acolo. Puţină îndrăzneală, haide! Capul meu nu e dintre acelea pe care un călău le doboară pentru că nu s-au supus. Să nu ne supunem!" Dar în momentul când tocmai lua această hotărâre, văzu că ofiţerii din jurul lui citeau ordine asemănătoare, împărţite fiecăruia de acest infernal agent al gândurilor lui Colbert. Cazul nesupunerii fusese prevăzut, ca şi celelalte.

— Domnule — îi spuse ofiţerul — aştept bunul dumitale plac ca să putem pleca.

— Eu sunt gata, domnule — răspunse căpitanul scrâşnind din dinţi.

Ofiţerul ceru numaidecât o goeletă, ce veni să-l ia pe d'Artagnan. Acesta înnebunea de furie văzând-o.

— Dar cum rămâne — se bâlbâi el — cu comanda trupelor de aici?

— După plecarea dumitale, domnule — răspunse comandantul corvetelor — regele mi-a încredinţat mie flota sa.

— Atunci, domnule — ripostă omul lui Colbert, adresându-se noului şef — acest ultim ordin ce mi-a fost înmânat este pentru dumneata. Să vedem împuternicirile dumitale!

— Iată-le! zise ofiţerul arătând o semnătură regală.

— Iată instrucţiunile pentru dumneata — replică ofiţerul înmânându-i plicul. Apoi, întorcându-se către d'Artagnan, zise, cu o voce tulburată de deznădejdea pe care o vedea la acest om de fier: Haide, domnule, binevoieşte de mă urmează.

— Îndată — rosti încet d'Artagnan, învins, zdrobit de necruţătoarea neputinţă de a mai face ceva.

Şi se lăsă să alunece în mica goeletă ce porni spre Franţa, cu pânzele umflate, dusă de un flux prielnic. Gărzile regelui se îmbarcară împreună cu el. Totuşi, muşchetarul îşi păstra încă speranţa să ajungă la Nantes destul de repede şi să apere cu destulă căldură cauza prietenilor săi, spre a-l îndupleca pe rege.

Goeleta zbura ca o rândunică. D'Artagnan zărea pământul Franţei conturându-se negru printre norii albi ai nopţii.

— Ah, domnule — îi spuse încet ofiţerului cu care, de un ceas, nu mai schimbase o vorbă — cât aş da să cunosc instrucţiunile pentru noul comandant! Sunt paşnice, nu-i aşa?... Şi...

Dar nu sfârşi: o bubuitură de tun, îndepărtată, răsună la suprafaţa mării, apoi alta, pe urmă încă două sau trei, mai tari.

— S-a deschis focul asupra fortăreţei Bell-Isle — răspunse ofiţerul.

Goeleta atinse pământul Franţei.

Capitolul XLVIII
Străbunii lui Porthos

După ce d'Artagnan se despărţi de Porthos şi Aramis, aceştia intrară în fortul principal, spre a se consfătui acolo mai în voie. Porthos, mereu îngândurat, îl cam enerva pe Aramis, al cărui spirit nu se simţise niciodată mai liber ca acum.

— Dragă Porthos — îi spuse el deodată — am să-ţi explic planul lui d'Artagnan.

— Ce plan, Aramis?

— Un plan căruia îi vom datora libertatea în mai puţin de douăsprezece ceasuri.

— Ah, aşa-i! făcu Porthos ca de pe altă lume. S-auzim.

— Ai băgat de seamă, din felul cum prietenul nostru s-a purtat cu ofiţerul, că-l stânjeneau anumite ordine cu privire la noi?

— Am băgat de seamă.

— Ei bine, d'Artagnan îşi va da demisia din serviciul regelui, şi, în timpul frământărilor stârnite de plecarea lui, noi o vom putea şterge pe mare, sau, mai precis, tu o vei şterge pe mare, Porthos, dacă nu ne va fi cu putinţă că fugim decât unul dintre noi.

La acestea, Porthos dădu uşor din cap şi răspunse:

— Vom fugi amândoi, Aramis; sau vom rămâne aici împreună.

— Eşti un suflet generos — zise Aramis — numai că neagra ta nelinişte mă mâhneşte adânc.

— Dar nu sunt câtuşi de puţin neliniştit — răspunse Porthos.

— Atunci, eşti supărat pe mine?

— Nu-s supărat pe tine.

— Ei bine, dragă prietene, dacă-i aşa, pentru ce înfăţişarea asta posomorâtă la tine?

— Tocmai vream să-ţi spun: îmi fac testamentul.

Şi, rostind aceste cuvinte, bunul Porthos îl privi cu tristeţe pe Aramis.

— Testamentul? strigă episcopul. Haide! Te crezi oare pierdut?

— Mă simt obosit. Asta mi se întâmplă pentru prima oară şi e un scris în familia mea.

— Ce scris, prietene?

— Bunicul meu era un bărbat de două ori mai voinic decât mine.

— Oh, oh! făcu Aramis. Bunicul tău era, cum s-ar zice, un Samson?

— Nu. Se numea Antoine. Ei bine, pe când avea vârsta mea, ducându-se într-o zi la vânătoare, simţi că i se înmoaie picioarele, el care nu mai încercase niciodată aceasta slăbiciune.

— Şi ce însemna acea oboseală, prietene?

— Nimic bun, după cum ai să vezi; căci, plecând de acasă şi plângându-se că abia se mai ţine pe picioare, întâlni un mistreţ care se repezi la el; nu-l putu răpune cu archebuza şi fu sfâşiat de fiară. A murit pe loc.

— Ăsta nu-i un motiv să te sperii, dragă Porthos.

— Stai să vezi. Tatăl meu era o dată şi jumătate mai puternic decât mine. A fost un vajnic soldat al lui Henric al III-lea şi Henric al IV-lea; el nu se numea Antoine, ci Gaspard, ca domnul de Coligny. Totdeauna călare, nu ştiuse ce-i oboseala. Într-o seară, pe când se scula de la masă picioarele nu-l mai ajutară.

— Pesemne că mâncase prea mult — zise Aramis — şi din pricina asta i se împleticeau picioarele.

— Aş! Un prieten al domnului de Bassompierre? Nici vorbă de aşa ceva! Nu, îţi spun. Se mira şi el de această slăbiciune, şi-i spuse mamei, care-l luă în râs: "Nu cumva o să mă întâlnesc şi eu cu vreun mistreţ, ca răposatul tatăl meu, domnul du Vallon?"

— Ei bine? întrebă Aramis.

— Ei bine, înfruntând acea slăbiciune, tatăl meu a vrut să coboare în grădină, în loc să se întindă pe pat; picioarele îl părăsiră de la prima treaptă; scara era lungă; tata căzu peste o bucată de piatră în care era înfiptă o scoabă de fier. Scoaba i-a intrat în tâmplă; a rămas mort pe loc.

Aramis, ridicându-şi ochii asupra prietenului său, zise:

— Iată două împrejurări neobişnuite; să nu tragem concluzia că s-ar mai putea întâmpla însă şi a treia. Nu se cade ca un bărbat de puterea ta să fie superstiţios, bravul meu Porthos. De altminteri, ce te face să crezi că ţi se înmoaie picioarele? N-ai fost niciodată atât de zdravăn şi atât de voinic! Ai putea să duci şi o casă în spinare!

— În clipa asta — răspunse Porthos — mă simt zdravăn, da; însă puţin mai înainte mă clătinam, ameţeam şi după aceea fenomenul ăsta, cum spui tu, s-a repetat de patru ori. Nu zic că asta mă sperie, dar mă pune pe gânduri. Viaţa e ceva plăcut;

am bani; am o moşie; am cai ce-mi sunt dragi; am de asemenea prieteni pe care-i iubesc: d'Artagnan, Athos, Raoul şi tu.

Admirabilul Porthos nu se codi să-i arate lui Aramis treapta pe care-l punea în rândul prietenilor lui. Aramis îi strânse mâna.

— Noi vom mai trăi încă mulţi ani de aici încolo — zise el — pentru a păstra în lume modelul unor bărbaţi deosebiţi. Încrede-te în mine, scumpe prieten; n-am primit nici un răspuns din partea lui d'Artagnan, ăsta e un semn bun; se vede treaba că a dat ordine să se strângă flota la un loc şi să libereze marea. Eu, la rândul meu, am dat ordin, adineauri, să se tragă o barcă, pe lemne, până la gura peşterii de la Locmaria, ştii, acolo unde am stat de atâtea ori la pândă ca să prindem vulpi.

— Da şi care duce la golfuleţ printr-un grind pe care l-am descoperit în ziua când ne-a scăpat din mână vulpea aceea frumoasă.

— Întocmai. În caz de nenorocire, o barcă va fi ascunsă pentru noi în peştera aceea; cred că ea se şi află acolo acum. Vom aştepta o clipă prielnică şi, peste noapte, în larg!

— Iată o idee minunată. Şi cu ce ne vom alege din asta?

— Ne vom alege că nimeni nu cunoaşte această grotă, sau, mai bine zis, ieşirea ei, în afară de noi şi de încă doi sau trei vânători din insulă; ne vom alege că, dacă insula va fi ocupată, străjile, nevăzând nici o barcă la ţărm, nu vor bănui că cineva ar putea să fugă pe acolo şi-şi vor slăbi paza.

— Înţeleg.

— Prea bine; şi picioarele?

— Oh, acum mi le simt în putere.

— Vezi dar, totul ne ajută să fim liniştiţi şi să n-avem nici o grijă. D'Artagnan retrage corăbiile de pe mare şi ne dă putinţa să fim liberi. Nici flota regală, nici teama că vom fi urmăriţi! Har Domnului! Porthos, mai avem înaintea noastră încă o jumătate de veac de mari isprăvi, şi, dacă ajung pe pământul Spaniei, îţi jur — adăugă episcopul cu o mare însufleţire — că brevetul tău de duce nu va fi o vorbă goală.

— Să sperăm — zise Porthos, ceva mai voios în urma acestei noi îmbărbătări a prietenului său.

Deodată se auzi un strigăt:

— La arme!

Acest strigăt, repetat de o sută de glasuri, ajunse până în camera unde se aflau cei doi prieteni, stârnind surprinderea

unuia şi îngrijorarea celuilalt. Aramis deschise fereastra; văzu o mulţime de oameni alergând cu faclele aprinse. Femeile fugeau, bărbaţii înarmaţi treceau la posturile lor.

— Flota! Flota! strigă un soldat care-l recunoscu pe Aramis.

— Flota? îngăimă acesta.

— La o jumătate bătaie de tun! adăugă soldatul.

— La arme! strigă Aramis.

— La arme! repetă cu un glas asurzitor Porthos.

Şi amândoi se repeziră spre parapet, pentru a se pune la adăpost în dosul tunurilor. Se zăriră apropiindu-se trei fregate încărcate cu soldaţi; ele o luară în trei părţi diferite, pentru a debarca în trei puncte deodată.

— Ce trebuie să facem? întrebă un ofiţer de strajă.

— Opriţi-le; iar dacă nu se supun, foc! ordonă Aramis.

Cinci minute mai târziu, începu canonada. Erau bubuiturile pe care le auzise d'Artagnan când punea piciorul pe ţărmul francez.

Dar vedetele erau prea aproape de parapet pentru ca tunurile să le nimerească; ajunseră la mal; aici se încinse o luptă aproape corp la corp.

— Ce ai, Porthos? îl întrebă Aramis pe prietenul său.

— Nimic... picioarele... Ei, blestemăţie, e de neînţeles!... Dar se vor înzdrăveni ele când voi începe să mă lupt!

Într-adevăr, Porthos şi Aramis se porniră să tragă cu atâta străşnicie, îşi însufleţiră oamenii atât de tare, că regaliştii se întoarseră în fugă la corăbiile lor, neputând să facă altceva decât să-şi culeagă şi să-şi care în pripă răniţii.

— Hei, Porthos — strigă Aramis — avem nevoie de un prizonier, repede, repede!

Porthos coborî treptele parapetului şi înhaţă de ceafă pe unul dintre ofiţerii armatei regale, care aştepta ca toată lumea să fie în barcă, pentru a sări apoi şi el. Braţul gigantului luă pe sus această pradă, care-i sluji de scut spre a se urca din nou pe parapet, fără a se trage nici un glonte în el.

— Iată un prizonier — îi spuse Porthos lui Aramis.

— Ei bine — răspunse acesta râzând — să-ţi mai vorbeşti de rău picioarele!

— Dar nu l-am prins cu picioarele — i-o întoarse Porthos plin de amărăciune — ci cu braţele.

Capitolul XLIX
Fiul lui Biscarrat

Bretonii din insulă erau mândri de această izbândă; Aramis nu le bătu însă în strună.

— Ceea ce-i de aşteptat — îi spuse el lui Porthos, după ce toată zarva se potoli — este că furia regelui se va dezlănţui şi mai tare când i se va povesti împotrivirea noastră şi că aceşti viteji oameni vor fi măcelăriţi sau arşi de vii după cucerirea insulei; lucru ce nu se va întâmpla prea târziu.

— De unde rezultă — adăugă Porthos — ca n-am făcut nici o ispravă!

— Ba, deocamdată, da — răspunse episcopul — căci avem un prizonier de la care vom afla ce ne pregătesc duşmanii noştri.

— Da, să-l descoasem pe acest prizonier — îşi dădu cu părerea Porthos — şi mijlocul de a-l face să vorbească e simplu: ne vom aşeza la masă şi-l vom chema şi pe el; bând şi mâncând, îşi va dezlega limba.

Ceea ce şi făcură. Ofiţerul, puţin speriat la început, se linişti de îndată ce văzu cu ce fel de oameni are de-a face.

Dădu, fără teamă că va fi compromis, toate amănuntele pe care le ştia în legătură cu demisia şi plecarea lui d'Artagnan. Le spuse că, după plecarea muşchetarului, noul şef al expediţiei ordonase să fie luată cu asalt Belle-Isle. Explicaţiile lui se opreau aici. Aramis şi Porthos schimbară între ei o privire ce trăda deznădejdea lor. Nu se mai puteau bizui deci pe mintea iscoditoare a lui d'Artagnan, nu se mai puteau aştepta, prin urmare, la vreun ajutor în caz de înfrângere. Episcopul îşi descusu mai departe prizonierul, întrebându-l ce-aveau de gând să facă regaliştii cu şeful din Belle-Isle.

— Ordinul — răspunse celălalt — e să fie ucişi în timpul luptei, sau să fie spânzuraţi după aceea.

Aramis şi Porthos mai schimbară o privire. Amândoi se făcură stacojii la faţă.

— Eu sunt prea uşor pentru a fi pus în laţ — răspunse Aramis. Oameni ca mine nu sunt duşi la spânzurătoare.

— Iar eu sunt prea greu — adăugă Porthos. Oameni ca mine rup frânghia.

— Sunt sigur — zise prizonierul cu bunăvoinţă — că v-am fi făcut favoarea unei morţi la alegerea dumneavoastră.

— Mii de mulţumiri — rosti Aramis cu toată seriozitatea. Porthos se înclină.

— Să mai beau un pahar în sănătatea dumneavoastră — rosti el ducând paharul la gură.

Din vorbă în vorbă, masa se prelungi; ofiţerul, care era un gentilom plin de duh, se lăsă vrăjit de spiritul lui Aramis şi de bunătatea sufletească a lui Porthos.

— Iertaţi-mă — zise el — dacă vă pun o întrebare; dar nişte oameni care au golit a şasea sticlă au dreptul să mai uite puţin de-ale lor.

— Pune — zise Porthos — pune.

— Vorbeşte — adăugă Aramis.

— N-aţi fost dumneavoastră, domnii mei, pe vremuri, muşchetari ai răposatului rege?

— Da, domnule şi încă dintre cei mai buni, dacă nu te superi — răspunse Porthos.

— Aşa e; aş spune, domnilor, chiar cei mai buni dintre toţi soldaţii, dacă nu m-aş teme că aş pângări amintirea tatălui meu.

— A tatălui dumitale? exclamă Aramis.

— Ştiţi care e numele meu?

— Pe legea mea, nu, domnule! Dar mi-l vei spune, şi...

— Mă numesc Georges de Biscarrat.

— Oh! exclamă Porthos la rândul lui. Biscarrat! Îţi aminteşti de numele ăsta, Aramis?

— Biscarrat?... făcu episcopul, căutând să-şi aducă aminte. Mi se pare că...

— Ia gândeşte-te, domnule — îl îndemnă ofiţerul.

— La naiba! Dar nu e nici o greutate! îl ajută Porthos. Biscarrat, zis Cardinalul... Unul dintre cei patru care au venit să ne întrerupă, cu spada în mână, în ziua când legam prietenia cu d'Artagnan.

— Întocmai, domnilor.

— Singurul — îşi aminti Aramis numaidecât — pe care nu l-am rănit.

— O spadă ageră, prin urmare — adăugă prizonierul.

— E adevărat, da, adevărat — răspunseră cei doi prieteni într-un glas. Pe legea mea, domnule de Biscarrat, sunt încântat să fac cunoştinţă cu un om atât de viteaz.

Biscarrat strânse cele două mâini pe care i le întinseră cei doi vechi muşchetari. Aramis îl privi pe Porthos, ca şi cum i-ar fi spus: "Iată un om care ne va ajuta". Şi, îndată după aceea, zise:

— Mărturiseşte, domnule, că e frumos lucru să fi fost un om cinstit.

— Tatăl meu îmi spunea totdeauna acest lucru, domnule.

— Mărturiseşte, iarăşi, că e o tristă împrejurare aceea de a întâlni nişte oameni hărăziţi să fie împuşcaţi sau spânzuraţi şi de a afla că aceşti oameni sunt vechi cunoştinţe, vechi cunoştinţe din tată în fiu.

— Oh, dumneavoastră nu puteţi avea o soartă atât de aprigă, domnilor şi prietenilor! răspunse cu însufleţire tânărul.

— Eh, dumneata însuţi ai spus-o.

— Am spus-o adineauri, când nu vă cunoşteam; dar acum, că vă cunosc, spun: puteţi scăpa de această soartă crudă, dacă vreţi.

— Cum dacă vrem? strigă Aramis, ai cărui ochi scânteiară cu înţeles privind rând pe rând spre prizonier şi spre Porthos.

— Afară numai — adăugă Porthos, uitându-se, la rândul lui, cu o nobilă mândrie, spre domnul de Biscarrat şi spre episcop — afară numai dacă nu ni se cere să facem vreo mârşăvie.

— Nu vi se cere nimic, domnilor — răspunse gentilomul din armata regală. Ce vreţi să vi se ceară? Dacă sunteţi prinşi, veţi fi ucişi, e lucru hotărât. Căutaţi deci, domnilor, să nu fiţi prinşi.

— Cred a nu mă înşela — zise Porthos cu demnitate — dar mi se pare că, pentru a fi prinşi, ar trebui ca cineva să vină aici să ne caute.

— Cât despre aceasta, ai deplină dreptate, vrednicul meu prieten — vorbi Aramis cercetând cu privirea fizionomia lui Biscarrat, care stătea tăcut şi stânjenit. Parc-ai vrea, domnule de Biscarrat, să ne spui ceva, să ne faci o destăinuire şi nu îndrăzneşti, aşa este?

— Ah, domnilor şi prieteni, dacă aş vorbi ar însemna să-mi trădez consemnul; dar, iată, se aude un glas mai puternic decât al meu şi care mă scoate din încurcătură.

— Tunul! făcu Porthos.

— Tunul şi flintele! strigă episcopul.

Se auzeau, răsunând departe, printre stânci, zgomotele sinistre ale unei lupte care nu ţinu mult.

— Ce să fie asta? întrebă Porthos.

— Eh, la dracu! strigă episcopul. E ceea ce bănuiam.

— Ce anume?

— Atacul dumitale n-a fost decât o amăgeală, nu-i aşa, domnule? Şi în timp ce compania dumitale se lăsa respinsă, dumneata ştiai că se va face o debarcare în cealaltă parte a insulei, aşa este?

— Oh, mai multe chiar, domnule.

— Atunci suntem pierduţi — rosti încet episcopul de Vannes.

— Pierduţi? Asta se poate — răspunse seniorul de Pierrefonds — dar nu suntem încă nici prinşi, nici spânzuraţi.

Şi, spunând acestea, se ridică de la masă, se apropie de perete, îşi desprinse de acolo, cu sânge rece, spada şi pistoalele, pe care le cercetă cu grija bătrânului soldat ce se pregăteşte de luptă şi care ştie că viaţa lui atârnă în mare parte de buna stare şi de buna funcţionare a armelor sale.

La bubuitura tunului, la noua veste că insula ar putea fi ocupată de trupele regale, mulţimea dădu buzna, zăpăcită, în fort. Veneau să ceară sfatul şi sprijinul comandanţilor ei.

Aramis, galben şi răpus, se arătă între două facle la fereastra ce dădea în curtea cea mare, plină de soldaţi ce aşteptau ordine şi de locuitori înspăimântaţi care implorau ajutor.

— Prieteni — glăsui Aramis cu o voce adâncă şi limpede — domnul Fouquet, ocrotitorul vostru, prietenul vostru, părintele vostru, a fost arestat din ordinul regelui şi închis la Bastilia.

Un lung strigăt de furie şi ameninţare urcă până la fereastra unde se afla episcopul, învăluindu-l într-un vuiet asurzitor.

— Să-l răzbunăm pe domnul Fouquet! strigară cei mai înverşunaţi. Moarte oamenilor regelui!

— Nu, prieteni — răspunse Aramis solemn — nu, prieteni, fără împotrivire! Regele e stăpân în regatul său. Regele e împuternicitul lui Dumnezeu. Regele şi Dumnezeu l-au lovit pe domnul Fouquet. Plecaţi-vă înaintea braţului lui Dumnezeu. Dar nu-l răzbunaţi pe seniorul vostru, nu încercaţi să-l răzbunaţi. Vă veţi jertfi în zadar, voi, femeile şi copiii, voştri, veţi jertfi în zadar bunurile şi libertatea voastră. Jos armele, prieteni! Jos armele, căci aşa vă porunceşte regele şi întoarceţi-vă în linişte la căminele voastre. Vă cer asta eu, vă rog chiar şi, la nevoie, v-o poruncesc în numele domnului Fouquet!

Mulţimea, îngrămădită sub fereastră, lăsă să se audă un lung freamăt de mânie şi spaimă.

— Soldaţii lui Ludovic al XIV-lea au pătruns în insulă — reluă Aramis. De-aici încolo nu va mai fi o luptă între voi şi ei, va fi un măcel. Haide, împrăştiaţi-vă şi uitaţi totul. De data asta, vă poruncesc în numele lui Dumnezeu!

Răzvrătiţii se retraseră încet, în supunere şi tăcere.

— Ei, na! Dar ce le-ai spus acolo, prietene? întrebă Porthos.

— Domnule — îi zise Biscarrat episcopului — i-ai salvat pe aceşti oameni, dar nu te vei putea salva nici pe dumneata, nici pe prietenul dumitale.

— Domnule de Biscarrat — rosti cu un ciudat accent de nobleţe şi curtenie episcopul de Vannes — domnule de Biscarrat, fii atât de bun şi reia-ţi libertatea.

— Cu plăcere, domnul meu; însă...

— Însă ne vei face un mare serviciu; căci, vorbindu-i locotenentului regelui despre supunerea insularilor, vei obţine poate şi iertarea noastră, povestindu-i felul cum s-a ajuns la această supunere.

— Iertare? strigă Porthos cu ochii aprinşi. Iertare? Ce mai înseamnă şi asta?

Aramis îi dădu un cot prietenului său, aşa cum făcea în frumoasele zile ale tinereţii lor atunci când voia să-i atragă luarea-aminte că săvârşise sau că era pe cale de a săvârşi vreo boroboaţă. Porthos înţelese şi tăcu deîndată.

— Voi pleca, domnilor — răspunse Biscarrat, întrucâtva surprins şi el de acest cuvânt *iertare*, rostit de mândrul muşchetar căruia, cu câteva clipe mai înainte, îi amintise şi-i lăudase cu atâta însufleţire faptele eroice.

— Du-te, domnule de Biscarrat — îi spuse Aramis, salutându-l — şi te rog să primeşti încredinţarea întregii noastre recunoştinţe.

— Dar dumnevoastră, domnilor, dumneavoastră pe care am cinstea de a va numi prietenii mei, întrucât aţi avut bunăvoinţa de a încuviinţa acest titlu, ce veţi face între timp? întrebă ofiţerul, luându-şi rămas buu de la cei doi vechi adversari ai părintelui său.

— Noi, noi vom aştepta aici.

— Dar, pentru Dumnezeu!... Ordinul e precis!

— Eu sunt episcop de Vannes, domnule de Biscarrat şi un episcop nu poate fi împuşcat, aşa cum un gentilom nu poate fi spânzurat.

— Ah, da, domnule… da, monseniore — răspunse Biscarrat. Da, aşa e, aveţi dreptate, mai e această scăpare pentru dumneavoastră. Atunci plec, mă întorc lângă comandantul expediţiei, locotenentul regelui. Adio, domnilor; sau, mai bine zis, la revedere!

Într-adevăr, cumsecadele ofiţer, sărind pe un cal ce-i fusese adus din ordinul lui Aramis, porni în direcţia de unde se auzise bubuitura de tun ce făcuse mulţimea să dea buzna în fort şi care întrerupsese convorbirea celor doi prieteni cu prizonierul lor. Aramis îl privi cum se îndepărta, apoi, rămas singur cu Porhos, îl întrebă:

— Ei bine, pricepi?

— Pe legea mea, nu.

— Biscarrat ăsta nu te stânjenea de loc aici?

— Nu; e un băiat tare bun.

— Da; însă crezi că e nevoie să cunoască toată lumea grota Locmaria?

— Ah, aşa-i, aşa-i, acum înţeleg. Vom fugi prin subterană.

— Pofteşte înainte — răspunse Aramis cu voioşie. La drum, prietene Porthos! Barca ne aşteaptă şi regele nu ne-a prins încă!

Capitolul L
Grota Locmaria

Subterana Locmaria era destul de departe de fortăreaţă pentru ca cei doi prieteni să nu-şi precupeţească puterile alergând până acolo. De altminteri, timpul nu stătea pe loc; la fort bătuse miezul nopţii. Porthos şi Aramis erau încărcaţi cu bani şi cu arme. Străbăteau câmpia ce desparte fortul de acea subterană, ascultând orice zgomot şi căutând să se ferească de orice capcană. Din loc în loc, pe drumul ce-l lăsaseră la stânga lor, zăreau grupuri de refugiaţi ce veneau din interiorul insulei, speriaţi la vestea că trupele regale debarcaseră pe pământul lor. Aramis şi Porthos, ascunşi după câte un colţ de stâncă, prindeau din zbor cuvintele rostite de bieţii oameni ce fugeau

tremurând de spaimă, cărând cu ei lucrurile mai folositoare şi încercau, ascultându-le tânguirile, să desluşească vreo vorbă ce le-ar putea prinde bine. În sfârşit, după o goană lungă, dar întreruptă mereu de opriri nevoite, ajunseră la acea grotă adâncă, unde prevăzătorul episcop de Vannes avusese grijă să fie târâtă pe butuci o barcă solidă, în stare să-i poată duce pe mare în anotimpul acesta frumos.

— Bunul meu prieten — zise Porthos după ce răsuflă cu putere din plămânii lui mari — am ajuns la grotă, după câte mi se pare; dar parcă-mi vorbiseşi de trei oameni, de trei servitori ce trebuiau să ne însoţească. Nu-i văd; unde să fie oare?

— Pentru ce i-ai vedea, dragă Porthos? răspunse Aramis. Ei ne aşteaptă de bună seamă în peşteră şi desigur că se odihnesc o clipă, după ce-au îndeplinit această muncă grea şi anevoioasă.

Aramis îl opri pe Porthos, care se pregătea să intre în peşteră.

— Vrei, bunul meu prieten — îi spuse el uriaşului — să mă laşi pe mine să trec înainte? Cunosc semnalul pe care l-am dat oamenilor noştri; şi, dacă nu-l vor auzi, vor fi în stare să tragă în tine sau să te înjunghie cu cuţitul, pe întuneric.

— Treci, Aramis dragă, treci înainte, tu eşti înţelepciunea şi prevederea întrupată, treci. Cu atât mai mult cu cât simt că mă cuprinde iarăşi oboseala de care ţi-am vorbit.

Aramis îl lăsă pe Porthos să se aşeze pe o piatră la gura peşterii, iar el, aplecându-şi capul, pătrunse în interiorul cavernei, imitând ţipătul cucuvelei. Un uguit stins, un strigăt de-abia auzit, îi răspunse din fundul subteranei. Aramis îşi continuă mersul cu băgare de seamă şi peste puţin fu oprit de acelaşi strigăt pe care îl zădărâse el cel dintâi şi care acum pornise de la zece paşi de dânsul.

— Eşti aici, Yves? întrebă episcopul.

— Da, monseniore. Goennec e şi el. Ne însoţeşte şi fiul lui.

— Bine. Toate sunt pregătite?

— Da, monseniore.

— Du-te, rogu-te, la gura peşterii, bunul meu Yves, şi-l vei găsi acolo pe seniorul de Pierrefonds, care se odihneşte, fiind obosit de atâta mers. Dacă cumva nu poate să umble, luaţi-l pe sus şi aduceţi-l aici, lângă mine.

Cei trei bretoni se supuseră. Din fericire, sfatul lui Aramis către servitorii săi fu de prisos. Porthos, recăpătându-şi puterile, începuse singur coborâşul şi pasul lui greu răsuna tare

pe sub bolţile cavernei formate şi susţinute de stâlpi de cremene şi granit. Când seniorul de Bracieux ajunse lângă episcop, bretonii aprinseră un opaiţ pe care-l aveau la ei şi Porthos îl încredinţă pe prietenul lui că acum se simţea iar în putere, ca întotdeauna.

— Să vedem barca — zise Aramis — spre a ne da seama de ce poate ea.

— Nu ţineţi lumina prea aproape, monseniore — vorbi jupânul Yves — căci, după cum aţi binevoit a-mi porunci,am pus sub laviţa de la pupă, în lada pe care o ştiţi, butoiaşul cu pulbere şi încărcăturile pentru muschete, pe care mi i le-aţi trimis de la fort.

— Bine — spuse Aramis.

Şi, luând el însuşi opaiţul, cercetă în amănunţime barca pe toate laturile, cu precauţia unui om care nu e nici fricos, nici neştiutor în faţa primejdiei.

Barca era lungă, uşoară, intrând puţin în apă, cu tălpoaia îngustă, în sfârşit din acelea ce se construiau totdeauna bine în Belle-Isle, cu marginile înalte, plutind cu uşurinţă, putând fi cârmite fără greutate, având şi câteva scânduri care, pe timp urât, formau un fel de punte pe care alunecau lopeţile şi care puteau să-i apere pe vâslaşi. În două cufere bine închise, aşezate sub băncile de la pupă şi provă, Aramis găsi pâine, pesmeţi, poame uscate, o bucată de slănină şi o bună provizie de apă în burdufuri, totul alcătuind raţii îndestulătoare pentru nişte oameni ce n-ar fi fost siliţi să stea multă vreme departe de coastă, aşa că ar fi avut de unde să facă rost de alte merinde, dacă împrejurările ar fi cerut. Armele, opt muschete şi tot atâtea pistoale de călăraşi, se aflau în bună stare şi toate erau încărcate. Mai aveau vâsle de schimb, în caz că unele se rupeau şi o mică pânză, numită trinchetă, care ajută la înaintarea bărcii în timp ce vâslaşii trag la lopeţi, foarte folositoare când începe să se simtă briza şi care nu îngreuiază încărcătura.

După ce Aramis văzu totul şi se arătă mulţumit de rezultatul cercetărilor lui, zise:

— Să ne sfătuim, dragă Porthos şi să vedem dacă trebuie să scoatem barca pe gura neştiută de nimeni a grotei, urmând panta subteranei şi bâjbâind prin întuneric, sau dacă nu e mai bine s-o împingem pe butuci, prin bălării, scurtând drumul peste mica faleză, care nu e mai înaltă de douăzeci de picioare şi de unde o putem coborî la apă, care nu e acolo prea adâncă.

— Nu e greu de ales, monseniore — răspunse jupânul Yves cu mult respect — căci eu nu cred că prin panta subteranei şi prin întunericul prin care va trebui să împingem barca drumul să fie tot atât de uşor ca prin aer liber. Cunosc bine ţărmul şi pot să vă încredinţez că e neted ca o pajişte de grădină; interiorul grotei, dimpotrivă, e gloduros, fără a mai pune la socoteală, monseniore, că la capătul peşterii vom da de gura care se deschide spre mare şi s-ar putea ca barca să nu încapă pe acolo.

— Am făcut cu măsurătoarea — răspunse episcopul — şi sunt sigur că încape.

— Fie; şi eu aş vrea, monseniore — stărui stăpânul bărcii — dar înălţimea voastră ştie că, pentru a ajunge la gura peşterii, trebuie să dăm la o parte un pietroi uriaş, acela pe sub care se furişează totdeauna vulpea şi care închide gura ca o uşă.

— Îl vom de la o parte — zise Porthos — asta nu-i mare lucru.

— Oh, ştiu că monseniorul are putere cât zece oameni — răspunse Yves — dar monseniorului o să-i vie destul de greu.

— Cred că patronul poate să aibă dreptate — zise Aramis. Să încercăm să ieşim sub cerul liber.

— Cu atât mai mult, monseniore — adăugă pescarul — cu cât nu ne vom putea îmbarca înainte de ziuă, atât de multă treabă e şi apoi, de îndată ce se va crăpa de ziuă, o strajă bună, aşezată în partea de sus a grotei, ne va fi de folos, ba chiar necesară, pentru a supraveghea mişcările corvetelor sau ale vedetelor ce ne-ar putea pândi.

— Da, Yves, da, ai toată dreptatea; vom trece peste ţărm.

Şi cei trei bretoni voinici se puseră pe lucru, vârând butucii rotunzi sub barcă, împingând-o înainte, când, deodată, dinspre câmpie se auziră lătrăturile îndepărtate ale unor câini. Aramis îşi repede din grotă; Porthos îl urmă. Zorile smălţau cu purpură şi sidef marea şi câmpia; în revărsatul dimi-neţii, se zăreau pinii pitici şi mohorâţi, răsuciţi deasupra luncilor, iar lungi cârduri de corbi măturau cu aripile lor negre micile ogoare de hrişcă. Un sfert de ceas încă şi avea să se lumineze de-a binelea; păsările, trezite din somn, vesteau ziua cu voioşie întregii firi, prin cântecele lor. Lătrăturile ce se auziseră şi care-i făcură pe cei trei pescari să se oprească din împinsul bărcii, iar pe Aramis

şi Porthos să iasă afară din peşteră, se prelungeau pe o vâlcea din împrejurimi, cam la o leghe depărtare de grotă.

— E o hăituială — zise Porthos. Câinii aleargă după o urmă.

— Ce să fie? Cine vânează cu noaptea în cap? se gândi cu glas tare Aramis.

— Şi mai ales pe aici — adăugă Porthos — pe aici unde toată lumea se teme de sosirea armatei regale!

— Hărmălaia se apropie. Da, ai dreptate, Porthos, câinii aleargă pe urmele cuiva. Hei! strigă deodată Aramis. Yves, Yves, ia vino-ncoace!

Yves lăsă din mână bârna pe care tocmai se pregătea s-o vâre sub barcă în clipa când strigătul episcopului îl opri din treabă şi alergă spre el.

— Ce vânătoare-i asta, jupâne? întrebă Porthos.

— De, monseniore — răspunse bretonul — nu prea înţeleg nici eu. Nu cred ca seniorul de Locmaria să vâneze la ora asta. Nu! Şi totuşi câinii…

— Poate că au scăpat din lanţ.

— Nu — zise Goennec — ăştia nu-s câinii seniorului de Locmaria.

— Să fim prevăzători — reluă Aramis — şi să intrăm în grotă. Se vede bine că larma se apropie şi o să ne dăm seama îndată la ce trebuie să ne aşteptăm.

Intrară în grotă; dar nu făcură nici o sută de paşi prin întuneric şi un urlet, asemănător răcnetului răguşit al unei vietăţi îngrozite, răsună în peşteră; apoi, gâfâind, fugind speriată, o vulpe trecu ca fulgerul prin faţa celor dinăuntru, lăsând în urma ei un miros greu şi urât, ce stărui câteva clipe sub bolţile joase ale subteranei.

— Vulpea! strigară bretonii cu voioasa surprindere a vânătorilor.

— Suntem blestemaţi! strigă episcopul, la rândul lui. Ascunzişul nostru va fi descoperit.

— Cum aşa, prietene? se miră Porthos. Ne speriem de-o vulpe?

— Eh, dragul meu, cine spune că ne speriem de-o vulpe? Nu despre ea e vorba, la naiba! Dar tu nu ştii, Porthos, că după vulpe vin câinii şi după câini vin oamenii?

Porthos lăsă capul în jos. Ca şi cum ar fi întărit spusele lui Aramis, haita gălăgioasă se auzea apropiindu-se într-o goană

nebună, ţinându-se pe urmele jivinei. Şase câini de vânătoare dădură buzna deodată la marginea pajiştei din faţă, lătrând şi hămăind de parcă ar fi fost o fanfară ce vestea o victorie.

— Iată câinii — zise Aramis, pitit după o stâncă şi privind printr-o gaură săpată în piatră. Să vedem acum cine sunt vânătorii.

— Dacă e seniorul de Locmaria — răspunse patronul — el va lăsa câinii să răscolească toată grota; se bizuie pe ei, iar dumnealui nu va intra înăuntru, ştiind că vulpea va ieşi pe partea cealaltă, unde se va duce s-o pândească.

— Vânătorul nu e seniorul de Locmaria — rosti episcopul îngălbenindu-se ca ceara.

— Atunci cine e? întrebă Porthos.

— Priveşte.

Porthos îşi puse ochiul la gaură şi văzu, pe creasta povârnişului, o duzină de călăreţi ce-şi îndemnau caii pe urmele câinilor, strigând: "După ei!"

— Gărzile! mormăi Porthos.

— Da, prietene, gărzile regelui.

— Gărzile regelui aţi spus, monseniore? exclamară bretonii îngălbenindu-se şi ei de spaimă.

— Şi Biscarrat în fruntea lor, călare pe calul meu sur — mai spuse Aramis.

În aceeaşi clipă, câinii se năpustiră ca un puhoi pe gura peşterii, ale cărei adâncuri vuiau de lătrăturile lor asurzitoare.

— Ah, drace! făcu Aramis, recăpătându-şi sângele rece în faţa acestei primejdii vădite şi de neînlăturat. Ştiu foarte bine că suntem pierduţi; şi totuşi ne-a mai rămas o scăpare: dacă gărzile, care se ţin după câini, vor băga de seamă că peştera mai are o ieşire, adio orice nădejde; căci, intrând aici, vor descoperi barca, apoi ne vor descoperi şi pe noi. Deci câinii nu trebuie să mai iasă din subterană, iar stăpânii lor nu trebuie să intre în peşteră.

— Ai dreptate — zise Porthos.

— Înţelegi? adăugă episcopul cu iuţeala unui comandant. Sunt aici şase câini, care vor fi siliţi să se oprească lângă pietroiul sub care s-a strecurat vulpea; însă la ieşire, fiindcă gura e prea mică şi prea strâmtă, îi vom prinde unul câte unul şi îi vom ucide.

Bretonii se repeziră cu cuţitele în mâini. După câteva minute se auzi un sfâşietor concert de gemete şi urlete de moarte; apoi nimic.

— Bine — zise Aramis cu răceală. Acum, cu stăpânii lor!

— Şi ce facem? întrebă Porthos.

— Îi aşteptăm să se apropie, ne ascundem şi-i ucidem.

— Îi ucidem? repetă Porthos.

— Sunt şaisprezece — zise Aramis — cel puţin până acum.

— Şi bine înarmaţi — adăugă Porthos cu un zâmbet de consolare.

— Totul se va termina în zece minute — reluă Aramis. Gata!

Şi, cu un aer hotărât, apucă o muschetă şi îşi puse cuţitul de vânătoare între dinţi.

— Yves, Goennec şi fiul lui — continuă Aramis — ne vor încărca muschetele. Tu, Porthos, vei trage glonte după glonte. Vom doborî opt până când ceilalţi se vor dezmetici, asta-i sigur; apoi, toţi laolaltă, suntem cinci, vom face de petrecanie celorlalţi opt cu cuţitul.

— Dar bietul Biscarrat? întrebă Porthos.

Aramis se gândi o clipă.

— Biscarrat trebuie ucis cel dintâi — răspunse el cu sânge rece. Fiindcă ne cunoaşte.

Capitolul LI
Grota

Cu toată însuşirea de a prevedea, care era partea cea mai de seamă a personalităţii lui Aramis, lucrurile, supuse capriciilor întâmplării, nu se petrecură întocmai aşa cum întrevăzuse episcopul de Vannes. Biscarrat, călare pe un cal mai bun decât aceia ai însoţitorilor săi, ajunse cel dintâi la gura peşterii şi înţelese de la început că, vulpile şi câinii, totul dispăruse înăuntru. Dar, cuprins de acea teamă superstiţioasă pe care o sădeşte în om orice speluncă subterană şi întunecată, se opri în faţa grotei şi aşteptă ca tovarăşii lui să-l ajungă din urmă.

— Ei, ce-i? îl întrebară tinerii, abia răsuflând, văzându-l că stă pe loc şi nu face nimic.

— Câinii nu se mai aud; pesemne că şi vulpea şi haita au fost înghiţite de această peşteră.

— Dar se ţineau prea bine după fiară — zise unul dintre gărzi — ca să-i piardă dintr-o dată urma. De altminteri, o să-i auzim schelălăind pe undeva. Trebuie să fie aici, în peşteră, după cum spune Biscarrat.

— Atunci de ce nu mai latră? întrebă unul mai tânăr.

— E ciudat! adăugă altul.

— Ei bine — rosti un al patrulea — n-avem decât să intrăm în această cavernă. Ne opreşte cineva să pătrundem înăuntru?

— Nu — răspunse Biscarrat. Dar înăuntru e întuneric beznă şi ne-am putea rupe gâturile cu toţii.

— Dovadă câinii noştri, care şi-au frânt junghetura, după cât se pare — adăugă un soldat.

— Ce dracu să se fi întâmplat cu ei? rostiră în cor toţi ceilalţi.

Şi fiecare îşi strigă câinele, chemându-l pe nume, fluierându-l după un semn cunoscut, dar nici un câine nu răspunse, nici la chemare, nici la fluierat.

— Poate e o peşteră fermecată — zise Biscarrat. Ia să vedem!

Şi, descălecând, făcu un pas în gura subteranei.

— Aşteaptă, aşteaptă, am să te însoţesc şi eu! strigă un altul, văzându-l pe Biscarrat gata să dispară în întuneric.

— Nu — răspunse Biscarrat — trebuie să fie ceva neobişnuit la mijloc; mai bine să nu ne aruncăm toţi în gura primejdiei. Dacă în zece minute nu vă voi da nici un semn de viaţă, intraţi după mine, dar atunci cu toţii deodată.

— Bine — răspunseră tinerii care, la drept vorbind, nu vedeau ce i s-ar putea întâmpla lui Biscarrat pornind înainte — aşteptăm aici.

Şi, fără a coborî de pe cai, făcură cerc la gura peşterii.

Biscarrat intră deci singur şi înainta prin beznă, până se lovi de muscheta lui Porthos. Această piedică pe care o simţi în dreptul pieptului îl miră; întinse mâna şi dădu de ţeava rece a armei. În aceleaşi clipă, Yves ridică cuţitul asupra tânărului, gata să-l împlânte în el cu toată puterea unui braţ de breton, când pumnul de fier al lui Porthos îl opri la jumătatea drumului. Apoi se auzi mormăind cu glasul lui surd, în întuneric:

— Nu vreau să-l omori! M-auzi?

Biscarrat se pomeni surprins între o ocrotire şi-o ameninţare, aproape la fel de groaznice şi una şi alta. Oricât de neînfricat ar fi fost tânărul, el nu-şi putu stăpâni totuşi un ţipăt, pe care Aramis i-l înăbuşi numaidecât, înfundându-i gura cu o batistă.

— Domnule Biscarrat — îi spuse el apoi cu voce înceată — nu-ţi voim răul şi dacă ne vei fi recunoscut vei înţelege asta; dar la primul cuvânt, la primul strigăt, la prima sforţare vom fi siliţi să te ucidem, aşa cum ţi-am ucis şi câinii.

— Da, vă recunosc, domnilor — răspunse tot aşa de încet tânărul soldat. Dar ce căutaţi aici? Ce faceţi aici? Nenor-ciţilor! Nenorociţilor! Credeam că sunteţi în fort.

— Iar dumneata, domnule, era vorba să ne aranjezi nişte tratative, nu-i aşa?

— Am făcut tot ce-am putut, domnilor; însă…

— Însă?…

— Au fost date ordine precise.

— Să fim ucişi?

Biscarrat nu răspunse. Nu prea-i era la-ndemână să le vorbească despre ştreang unor gentilomi ca ei. Aramis înţelese tăcerea prizonierului său.

— Domnule Biscarrat — îi spuse el — acum ai fi mort, dacă nu ne-am fi gândit la tinereţea dumitale şi la vechea noastră prietenie cu tatăl dumitale; dar mai poţi încă scăpa de aici, dacă vei jura că n-ai sa le spui nimic din cele ce ai văzut tovarăşilor dumitale.

— Jur nu numai că nu le voi spune nimic — răspunse Biscarrat — dar jur să fac tot ce-mi va sta în putinţă spre a-i împiedica pe tovarăşii mei să pună piciorul în această peşteră.

— Biscarrat! Biscarrat! strigară de afară mai multe glasuri, al căror ecou se rostogolea ca un vârtej de-a lungul subteranei.

— Răspunde-le! îi ordonă Aramis.

— Sunt aici! răcni Biscarrat.

— Du-te; ne bizuim pe lealitatea dumitale.

Şi-i dădu drumul tânărului său prizonier. Biscarrat porni înapoi, către lumină.

— Biscarrat! Biscarrat! se auziră iarăşi glasurile, de astă dată însă mai aproape.

Şi, în gura peşterii, se zăriră umbrele mai multor forme omeneşti, pregătindu-se să intre înăuntru. Biscarrat se repezi

spre prietenii lui şi-i opri în loc, împiedicându-i să înainteze mai departe. Aramis şi Porthos traseră cu urechea, asemenea unor oameni care ştiu că viaţa lor atârnă de un zvon adus de vânt. Biscarrat ieşise pe gura peşterii, urmat de prietenii lui.

— Oh, oh! zise unul dintre aceştia, văzându-l la lumină. Ce galben eşti!

— Galben? adăugă un altul. Vrei să spui vânăt!

— Eu? făcu Biscarrat, căutând să-şi păstreze toată stăpânirea de sine.

— Dar, în numele cerului, ce ţi s-a întâmplat? întrebară mai multe glasuri.

— Nu mai ai nici o picătură de sânge în obraji, prietene! exclamă unul râzând.

— Domnilor, nu e de glumit — zise altul. Poate că îi e rău; aveţi niscaiva săruri?

Toţi izbucniră în hohote de râs. Întrebările, râsetele ţâşneau în jurul lui Biscarrat aşa cum ţâşnesc în toiul unei lupte împuşcăturile de flinte. Sub acest şuvoi de întrebări, el îşi veni însă în fire.

— Ce vreţi să mi se fi întâmplat? le răspunse tuturor. Mi-era cald când am intrat în peşteră, apoi m-a apucat frigul; asta e tot.

— Dar câinii? Câinii nu-s acolo? N-ai auzit nimic? N-ai aflat nimic?

— Aş crede că au luat-o în altă parte — răspunse Biscarrat.

— Domnilor — zise unul dintre tineri — în tot ce se petrece aici, în paloarea şi în tăcerea prietenului nostru se ascunde un mister pe care Biscarrat nu vrea sau, fără îndoială, nu poate să ni-l dezvăluie. Oricum, asta-i sigur: Biscarrat a văzut ceva în peşteră. Ei bine, eu, unul, sunt curios să văd ce a văzut el, chiar de-ar fi să dau ochii şi cu dracul! În grotă, domnilor, în grotă!

— În grotă! repetară toţi ceilalţi.

Şi ecoul din subterană duse, ca o ameninţare, până la urechile lui Porthos şi Aramis, strigătele: "În grotă! În grotă!" Biscarrat se aruncă înaintea prietenilor lui.

— Domnilor! Domnilor! strigă el. În numele cerului, nu intraţi!

— Dar ce poate fi atât de îngrozitor în această grotă? întrebară mai multe voci.

— Haide, vorbeşte, Biscarrat!

— De bună seamă, l-a văzut pe dracul! repetă acela care mai făcuse o dată această presupunere.

— Ei bine, dacă l-a văzut pe dracul — strigă altul — să nu fie egoist şi să ne lase să-l vedem şi noi!

— Domnilor! Domnilor! Ascultaţi-mă! stărui Biscarrat.

— Bine, lasă-ne să trecem.

— Domnilor, vă implor, nu intraţi!

— Dar tu cum ai intrat?

Atunci, unul dintre ofiţeri, ceva mai în vârstă decât ceilalţi şi care nu spusese nimic până acum, făcu un pas înainte.

— Domnilor — zise el pe un ton potolit, ce se deosebea de însufleţirea celor mai tineri — aici se ascunde ceva sau cineva care nu e dracul, dar care, oricine ar fi, a avut destulă putere ca să înăbuşe glasul câinilor noştri. Trebuie să vedem cine este acest cineva sau acest ceva!

Biscarrat făcu o ultimă încercare de a-i opri din drum; dar strădania îi fu în zadar. Degeaba se aruncă înaintea celor mai cutezători, degeaba se agăţă de stânci spre a le închide calea, ceata de tineri se năpusti în cavernă, pe urmele ofiţerului care vorbise cel din urmă, dar care era acum cel dintâi, mergând cu spada în mână să înfrunte primejdia necunoscută. Biscarrat, îmbrâncit la o parte de prietenii, lui şi neputând să-i însoţească de teamă să nu apară în ochii lui Porthos şi Aramis ca un trădător şi un sperjur, porni, cu auzul încordat şi cu braţele întinse încă a rugăminte, după ceilalţi şi se sprijini de peretele colţuros al unei stânci pe care o socotea aşezată în bătaia flintelor muşchetarilor. Cât despre gărzi, aceştia pătrundeau tot mai mult în adânc, scoţând strigăte ce slăbeau pe măsură ce înaintau în subterană. Deodată, o descărcare de muschete, bubuind ca un trăsnet, cutremură bolţile. Două sau trei gloanţe se turtiră în stânca de care se rezemase Biscarrat. În aceeaşi clipă se auzi un val de suspine, de urlete şi de blesteme şi mica trupă a gentilomilor se ivi din nou, unii galbeni ca ceara, alţii plini de sânge, toţi învăluiţi într-un nor de fum pe care aerul de afară părea că-l soarbe din adâncul peşterii.

— Biscarrat! Biscarrat! strigau fugarii. Ştiai că e o cursă în această peşteră şi nu ne-ai spus nimic!

— Biscarrat, din vina ta, patru dintr-ai noştri au fost ucişi! Nenorocire ţie, Biscarrat!

— Din vina ta sunt rănit de moarte — îl blestemă unul dintre tineri, strângându-şi sângele în palmă şi aruncându-l în faţa lui Biscarrat. Sângele meu să cadă asupra ta!

Şi se rostogoli horcăind la picioarele ofiţerului.

— Spune-ne, cel puţin, cine e acolo? strigară mai multe voci furioase.

Biscarrat tăcu.

— Spune, sau te ucid! zbieră rănitul, ridicându-se într-un genunchi şi ameninţându-l pe tovarăşul său cu braţul în care ţinea o spadă ce nu-i mai putea fi de nici un folos.

Biscarrat se repezi spre el cu pieptul întins, să primească lovitura; dar rănitul se prăbuşi din nou, pentru a nu se mai mişca de loc, scoţând un suspin, care avea să-i fie ultimul. Biscarrat, cu părul zbârlit, cu ochii rătăciţi, fără să mai ştie unde îi e capul, înaintă spre fundul cavernei, strigând:

— Aveţi dreptate, moarte mie care am lăsat să fie ucişi camarazii mei! Sunt un laş!

Şi, aruncând spada din mână, căci voia să moară fără a se apăra, porni, cu capul aplecat, spre adâncul cavernei. Ceilalţi tineri se luară după el. Unsprezece, câţi mai rămăseseră din şaisprezece, înaintau prin beznă. Dar nu trecu nici unul mai departe de locul unde ajunseseră şi cei dintâi; o a doua descărcătură de muschete doborî cinci dintre ei pe nisipul rece şi cum era cu neputinţă să vadă de unde venea acest pârjol ucigător, ceilalţi se retraseră cuprinşi de o groază ce-ar putea fi mai uşor zugrăvită, decât exprimată prin cuvinte. Dar, departe de a fugi după ceilalţi, Biscarrat, rămas teafăr, se aşeză pe un colţ de stâncă şi aşteptă.

Nu mai erau în viaţă decât şase gentilomi.

— Fără nici o glumă — zise unul dintre supravieţuitori — acolo e dracul în persoană!

— Pe legea mea, mai rău! adăugă altul.

— Să-l întrebăm pe Biscarrat; el ştie.

— Unde e Biscarrat?

Tinerii se uitară în jurul lor şi văzură că Biscarrat nu se mai vedea nicăieri.

— A murit! rostiră două sau trei glasuri.

— Nu — răspunse altul — l-am văzut eu, prin fum, aşezându-se liniştit pe o piatră; e în peşteră, ne aşteaptă.

— Trebuie că-i cunoaşte pe cei dinăuntru.

— Cum ar putea să-i cunoască?

— A fost prizonierul răzvrătiţilor.

— Aşa e. Ei bine, să-l strigăm şi să aflăm de la el cu cine avem de-a face.

Şi toate glasurile strigară:

— Biscarrat! Biscarrat!

Dar Biscarrat nu răspundea de nicăieri.

— Prea bine! zise ofiţerul ce dăduse dovadă de cel mai mult sânge rece în toată această întâmplare. Nu mai avem nevoie de el, căci, iată, ne vin ajutoare.

Într-adevăr, o companie de gărzi, de vreo şaptezeci şi cinci — optzeci de oameni, lăsaţi în urmă de ofiţerii lor ce se luaseră după vânat, venea în cea mai deplină ordine, călăuzită de căpitan şi de primul locotenent. Cei cinci ofiţeri alergară înaintea soldaţilor şi, prin vorbe a căror repeziciune e uşor de înţeles, le explicară întâmplarea şi le cerură ajutor. Căpitanul îi întrerupse.

— Unde sunt ceilalţi? întrebă el.

— Morţi.

— Dar eraţi şaisprezece!

— Zece au căzut, Biscarrat e în peşteră, iar noi cinci, aici.

— Biscarrat e prizonier?

— S-ar putea.

— Nu, căci, priveşte, iată-l!

Într-adevăr, Biscarrat se ivi în gura peşterii.

— Ne face semn să ne ducem la el — ziseră ofiţerii. Haidem!

— Haidem! repetă întreaga trupă.

Şi porniră în întâmpinarea lui Biscarrat.

— Domnule — zise căpitanul adresându-se lui Biscarrat — mi s-a spus că dumneata ştii cine sunt oamenii care se află în această grotă şi care se apără cu atâta înverşunare. În numele regelui, te somez să declari tot ceea ce ştii.

— Căpitane — răspunse Biscarrat — nu mai e nevoie să mă somezi; jurământul mi-a fost ridicat chiar acum şi vin în numele acestor oameni...

— Să-mi spui că se predau?

— Să-ţi spun că sunt hotărâţi să se apere până la moarte, dacă nu vom cădea la învoială cu ei.

— Dar câţi sunt?

— Doi — răspunse Biscarrat.

— Sunt doi şi vor să ne impună condiţii?

— Sunt doi şi au ucis până acum zece dintr-ai noştri –zise Biscarrat.

— Dar ce fel de oameni sunt? Uriaşi?

— Mai grozavi încă. Îţi aminteşti întâmplarea de la bastionul Saint-Gervais, căpitane?

— Da; acolo, patru muşchetari ai regelui au ţinut piept unei armate întregi.

— Ei bine, aceşti oameni sunt doi din acei patru muşchetari.

— Şi cum se numesc?...

— Pe vremea aceea se numeau Porthos şi Aramis. Astăzi se numesc domnul d'Herblay şi domnul du Vallon.

— Şi ce caută aici?

— Ei apărau Belle-Isle pentru domnul Fouquet.

Un murmur străbătu rândurile soldaţilor la auzul acestor două nume: "Porthos şi Aramis".

— Muşchetarii! Muşchetarii! strigară cu toţii.

Şi, la gândul că aveau să se lupte cu două din cele mai vechi glorii ale armatei, toţi simţeau că-i străbate un fior, jumătate de mândrie, jumătate de groază.

Adevărul este că aceste patru nume, d'Artagnan, Athos, Porthos şi Aramis, erau venerate de toţi cei ce purtau o spadă, aşa cum în antichitate erau venerate numele lui Hercule, Tezeu, Castor şi Pollux.

— Doi oameni! strigă căpitanul. Şi ne-au ucis zece ofiţeri din două descărcări de focuri! E cu neputinţă, domnule Biscarrat!

— Eh, căpitane — răspunse acesta — nu spun că n-au cu ei încă vreo două-trei ajutoare, aşa cum muşchetarii de la bastionul Saint-Gervais aveau cu ei vreo trei-patru servitori; dar, crede-mă, căpitane, i-am văzut pe aceşti oameni, am fost prizonierul lor, îi cunosc; ar fi de ajuns numai ei singuri, pentru a distruge un corp de armată.

— Asta vom vedea noi — zise căpitanul — şi chiar în clipa aceasta. Domnilor, atenţiune!

La aceste cuvinte, nimeni nu se mai mişcă şi toţi se pregătiră să se supună ordinului. Numai Biscarrat îndrăzni să mai facă o ultimă încercare.

— Domnule — zise el cu glas încet — ascultă-mă, mai bine să ne vedem de drum; aceşti doi oameni sunt doi lei, care, dacă-i atacăm, se vor apăra până la moarte. Ne-au ucis până acum

zece oameni; ne vor ucide încă de două ori pe atâţia şi vor sfârşi prin a se omorî ei înşişi, decât să se predea. Ce vom câştiga luptându-ne cu ei?

— Vom câştiga, domnule, mândria de a face ca optzeci de gărzi ai regelui să nu dea înapoi în faţa a doi răzvrătiţi. Dacă aş asculta sfatul dumitale, domnule, aş fi un om dezonorat, şi, dezonorându-mă pe mine, aş dezonora armata. Înainte, băieţi!

Şi păşi cel dintâi până la gura peşterii. Acolo se opri. Această oprire fu făcută cu scopul de a-i da timp lui Biscarrat şi prietenilor lui să-i descrie interiorul grotei. Apoi, când crezu că era destul de lămurit asupra locului, împărţi compania în trei grupe, urmând ca fiecare să intre pe rând în peşteră şi să deschidă un foc puternic în toate direcţiile. Fără îndoială, în acest atac vor pierde încă cinci oameni, zece poate; dar, de bună seamă, vor sfârşi prin a-i prinde pe răzvrătiţi, pentru că nu aveau altă ieşire de aici şi, orice s-ar întâmpla, doi oameni nu vor putea să ucidă, ei singuri, optzeci de soldaţi.

— Căpitane — ceru Biscarrat — vreau să păşesc în fruntea primului pluton.

— Fie! răspunse căpitanul. Meriţi această cinste. E un dar pe care ţi-l fac.

— Mulţumesc! rosti tânărul cu neclintita hotărâre a neamului său.

— Ia-ţi spada, atunci.

— Voi merge aşa cum sunt, căpitane — zise Biscarrat — căci nu mă duc să ucid, ci ca să fiu ucis. Şi, trecând în fruntea primului pluton, cu capul descoperit şi cu braţele încrucişate la piept, zise: Să mergem, domnilor!

Capitolul LII
Un cânt homeric

E vremea să trecem acum în cealaltă tabără şi să descriem în acelaşi timp şi luptătorii şi câmpul de luptă.

Aramis şi Porthos se duseseră la grota Locmaria crezând că vor găsi acolo barca pregătită, dimpreună cu cei trei bretoni, ajutoarele lor şi sperând să poată scoate barca prin mica gură a subteranei, fugind astfel pe mare fără să-i vadă nimeni. Dar ivirea vulpei şi a câinilor îi silise să rămână ascunşi.

Peştera se întindea pe o lungime de aproape o sută de prăjini, până la un mic povârniş ce dădea deasupra unui sân de mare. Pe vremuri templu al zeităţilor păgâne, atunci când Belle-Isle se numea Calonese, această grotă văzuse săvârşindu-se nenumărate jertfe omeneşti în adâncurile ei misterioase. În prima boltă a cavernei se pătrundea pe o pantă uşoară, deasupra căreia stâncile încleştate formau o arcadă scundă; interiorul, strâmb şi înghesuit, anevoios de parcurs din pricina pereţilor colţuroşi, se împărţea în mai multe compartimente ce dădeau unul într-altul, trecând prin câteva praguri sfărâmate, gloduroase, susţinute la dreapta şi la stânga de mari stâlpi naturali de piatră. În a treia despărţituri, bolta era atât de joasă, galeria atât de îngustă, încât barca abia putea trece prin ea, frecându-se într-o parte şi alta de pereţi; totuşi ,la nevoie, lemnul devenea mai mlădios, piatra se făcea mai moale sub suflul deznădăjduit al voinţei omeneşti. Astfel gândea Aramis, când, după ce începuse lupta, se hotărâse să fugă, lucru destul de primejdios altminteri, întrucât nu toţi atacatorii muriseră; şi apoi, presupunând că barca ar fi fost scoasă la apă, pornirea pe mare s-ar fi făcut în plină zi, sub ochii învinşilor, care, văzând cât de puţini erau învingătorii lor, ar fi pornit în urmărirea lor.

După cele două salve de focuri ce uciseseră zece oameni, Aramis, obişnuit cu întortocherile subteranei, începu să le cerceteze una câte una, numărându-le pe bâjbâite, căci fumul îl împiedica să vadă ceva, apoi, fără a mai sta pe gânduri, porunci ca barca să fie târâtă până la pietroiul cel mare ce închidea gura pe unde trebuiau să-şi recapete libertatea. Porthos îşi adună toate puterile, apucă barca în braţele lui vânjoase şi o ridică în sus, în timp ce bretonii se grăbeau să vâre bârnele sub ea. Ajunseră în a treia despărţitură, unde se afla pietroiul cel mare care închidea ieşirea. Porthos apucă uriaşul pietroi din partea de jos, îşi înfipse umărul puternic în el şi, împingând o dată, făcu să pârâie tot peretele. Un nor de praf se prăvăli din boltă, dimpreună cu cenuşa a zece mii de generaţii de păsări de mare, ale căror cuiburi, tari ca cimentul, erau agăţate de stâncă. La a treia opintire, pietroiul se clătină. Porthos, sprijinindu-se cu spatele în stânca din apropiere, făcu din piciorul său o pârghie care împinse blocul până dincolo de îngrămădirea calcaroasă ce-i slujea de temelie şi de ţâţâni. Pietroiul odată înlăturat, lumina năvăli veselă, surâzătoare, pe gura subteranei, iar bretonii se bucurară din toată inima vă-

zând marea numai la câţiva paşi de ei. Începură să împingă barca peste grămada de pietre sfărâmate. Mai aveau doar douăzeci de prăjini şi o puteau pune pe apa.

Era tocmai în clipa când sosea compania, pe care căpitanul o pregăti pentru încercuire sau pentru asalt. Aramis supraveghea totul, îndrumând munca prietenilor lui. El văzu noua trupă, numără oamenii şi se încredinţă dintr-o aruncătura de ochi că aveau de dat piept cu un inamic pe care nu-l puteau învinge într-o luptă deschisă. Să fugă pe mare în clipa când peştera avea să fie luată cu asalt, era cu neputinţă! Într-adevăr, lumina zilei, care pătrundea în ultimele două despărţituri ale peşterii, i-ar fi ajutat pe soldaţi să vadă barca împinsă spre mare, i-ar fi prins pe cei doi răzvrătiţi în bătaia muschetelor şi o salvă a lor ar fi găurit barca, dacă nu i-ar fi ucis chiar pe toţi cei cinci navigatori. Afară de asta, chiar dacă barca ar fi scăpat pe mare cu oamenii din ea, nu s-ar fi sunat oare numaidecât alarma? Nu li s-ar fi dat de veste corvetelor regale? Iar biata barcă, hărţuită pe mare, pândită pe uscat, nu s-ar fi scufundat oare până seara? Lui Aramis, frecându-şi cu mânie tâmplele cărunte, nu-i mai rămânea decât să ceară ajutorul lui Dumnezeu şi sprijinul dracului. Chemându-l pe Porthos, care făcea singur mai mult decât toate bârnele şi decât toţi cei trei bretoni, îi spuse în şoaptă:

— Prietene, duşmanilor noştri le-au sosit întăriri.

— Ah! murmură Porthos netulburat. Ce facem atunci?

— Să reîncepem lupta — zise Aramis — ar fi cam primejdios pentru noi.

— Da — încuviinţă Porthos — căci, din doi, e greu să nu fie ucis unul dintre noi, iar dacă unul dintre noi e ucis, de bună seamă că celălalt va lupta până va fi ucis şi el.

Porthos rosti aceste cuvinte cu acel eroism firesc care, la el, se înălţa din toate fibrele trupului său. Aramis simţi un fel de pinten înghiontindu-i inima.

— Nu vom fi ucişi nici unul, nici altul, dacă vei face ceea ce am să-ţi spun eu, prietene Porthos.

— Spune.

— Oamenii aceştia vor intra în peşteră.

— Da.

— Vom doborî vreo cincisprezece, dar nu mai mulţi.

— Câţi sunt cu toţii? întrebă Porthos.

— Le-a sosit o întărire de şaptezeci şi cinci de oameni.

— Şaptezeci şi cinci şi cu cinci, optzeci... Oh! Oh! făcu Porthos.

— Dacă vor trage toţi odată, ne vor ciurui cu gloanţele lor.

— Nici nu mai încape îndoială.

— Fără a mai pune la socoteală — adăugă Aramis — că detunăturile ar putea să surpe pereţii grotei.

— Chiar mai adineauri — zise Porthos — un colţ de stâncă, desprinzându-se de sus, mi-a zdrelit niţeluş umărul.

— Vezi!

— Ei, dar nu-i nimic.

— Să luăm repede o hotărâre. Bretonii noştri vor împinge mai departe barca spre mare.

— Foarte bine.

— Noi amândoi vom păstra aici pulberea, gloanţele şi muschetele.

— Dar numai noi doi, dragul meu Aramis, nu vom putea descărca niciodată trei muschete în acelaşi timp — zise Porthos cu naivitate. Folosirea muschetelor nu e mijlocul cel mai bun.

— Găseşte tu altul.

— L-am şi găsit — se grăbi să răspundă uriaşul. Mă voi aşeza la pândă, în dosul unei stânci, cu drugul acesta de fier în mână, şi, neputând să mă vadă, neputând să mă atace, cum ei vor intra pe rând, eu voi lăsa să le cadă drugul în creştetul capului de treizeci de ori pe minut! Ei, ce zici de planul meu? Îţi place?

— Minunat, dragă prietene, desăvârşit! Îl aprob din toată inima. Numai că, vezi tu, ai să-i sperii şi jumătate vor rămâne afară, ca să ne prindă prin înfometare. Ceea ce ne trebuie, bunul meu prieten, e să zdrobim întreaga trupă; un singur om rămas teafăr ne va pierde.

— Ai dreptate, prietene. Dar cum să le venim de hac, rogute?

— Fără să ne mişcăm din loc, bunul meu Porthos.

— Atunci să nu ne mişcăm; dar când ei vor fi toţi laolaltă?

— Lasă pe mine, am ticluit eu un plan.

— Dacă-i aşa şi dacă planul tău e bun... şi trebuie să fie bun planul tău... atunci sunt liniştit.

— La pândă, Porthos şi numără-i pe toţi care vor intra.

— Dar tu ce-ai să faci?

— Nu te îngriji de mine; eu am treaba mea.

— Aud glasuri, aşa mi se pare.

— Ei sunt. Treci la postul tău!... Şi cată să-mi asculţi chemarea şi să fii la îndemâna mea.

Porthos se ascunse în a doua despărţitură, unde era întuneric beznă. Aramis se furişă în a treia. Uriaşul ţinea în mână un drug de fier care cântărea cincizeci de livre. Porthos mânuia cu o uşurinţă nemaipomenită această pârghie, care slujise mai înainte la împinsul bărcii pe uscat. Între timp, bretonii târau barca spre ţărm. În despărţitura luminată, Aramis, cinchit, pitit, meşterea ceva misterios.

Se auzi o comandă strigată cu glas tare. Era ultimul ordin pe care-l dădea căpitanul. Douăzeci şi cinci de oameni săriră de pe stâncile din faţă în prima despărţitură a peşterii şi, de îndată ce puseră picioarele pe pământ, începură să tragă, împuşcăturile răsunară prelung, şuierăturile străbătură bolţile, un fum gros împânzi totul.

— La stânga! La stânga! strigă Biscarrat, care, la prima lui vizită aici, văzuse deschizătura prin care se trecea în a doua despărţitură şi acum, îmbărbătat de mirosul pulberii, voia să-şi îndrepte soldaţii într-acolo.

Trupa se năpusti fără şovăială la stânga; galeria se îngusta din ce în ce; Biscarrat, cu braţele întinse, pregătit să moară, mergea înainte, spre ţevile muschetelor.

— Veniţi! Veniţi! strigă el. Văd lumină!

— Loveşte, Porthos! se auzi ca din mormânt glasul lui Aramis.

Porthos scoase mai întâi un oftat adânc, pe urmă se puse pe treabă. Drugul de fier căzu drept în creştetul lui Biscarrat, care muri fără a fi apucat să mai icnească. Cumplita pârghie se ridică şi se lăsă de zece ori în zece secunde, făcând zece cadavre.

Soldaţii nu vedeau nimic; auzeau icnete, vaiete, treceau peste trupurile celorlalţi, dar nu înţelegeau încă ce se întâmplă cu ei şi dădeau buzna înainte, călcând unii peste alţii. Necruţătorul drug cădea necontenit, doborând primul pluton, fără ca vreun zgomot să atragă luarea-aminte a celui de-al doilea, care păşea netulburat. Dar acest al doilea pluton, comandat de căpitan, smulsese un pin ce creştea pe ţărm şi din ramurile lui răşinoase, strânse mănunchi, căpitanul făcuse o torţă.

Pătrunzând în despărţitura unde Porthos, asemeni unui înger al răzbunării, doborâse tot ce atinsese, primul rând de

oameni se opri deodată în loc, cu groază. Nici o împuşcătură nu răspunsese la împuşcăturile gărzilor şi totuşi în faţa lor se afla o movilă de leşuri, iar ei călcau pur şi simplu printr-o baltă de sânge.

Porthos stătea în continuare neclintit în dosul stâlpului său.

Căpitanul, făcând lumină cu pinul transformat într-o torţă aprinsă, văzu îngrozitorul masacru a cărui cauză o căuta în zadar şi se retrase până lângă stâlpul de piatră în dosul căruia era ascuns Porthos. O mână uriaşă se desprinse atunci din întuneric şi încleştă gâtul căpitanului, care scoase un horcăit înăbuşit; braţele i se întinseră, zbătându-se în aer, torţa căzu şi se stinse în balta de sânge. O secundă mai târziu, trupul căpitanului se rostogolea lângă torţa stinsă, adăugând încă un cadavru la mormanul de leşuri ce stăvilea trecerea.

Totul se petrecuse într-un chip misterios, ca sub puterea unei vrăji. La horcăitul căpitanului, oamenii care-l însoţeau o luară la fugă înapoi; apucaseră să-i vadă braţele desfăcute, ochii ieşindu-i din orbite, apoi, torţa stingându-se, se pomeniseră în cea mai neagră beznă.

Cu o mişcare instinctivă, maşinală, fără să se gândească ce face, locotenentul strigă:

— Foc!

Deodată, o descărcare de muschete bubui cu pocnituri dese şi repetate, vui şi se răspândi în toată peştera, surpând bucăţi mari de piatră din bolţile cutremurate. Grota se lumină o clipă la această salvă de arme, apoi se cufundă numaidecât într-o întunecime şi mai mare din pricina norilor de fum. Urmă o tăcere adâncă, tulburată doar de paşii celui de-al treilea pluton, care intra în subterană.

Capitolul LIII
Moartea unui titan

În momentul când Porthos, deprins cu întunericul mai mult decât cei care veneau de afară, privi în jurul lui pentru a vedea dacă în această beznă Aramis nu-i făcea vreun semn, simţi o atingere uşoară la braţ şi o voce slabă ca o răsuflare îi şopti la ureche:

— Vino.

— Oh! făcu Porthos.

— Sst! ţistui Aramis foarte încet.

Şi, în hărmălaia stârnită de cel de-al treilea pluton ce pătrundea înăuntru, în blestemul gărzilor rămase în picioare, în horcăitul muribunzilor care-şi trăgeau ultima suflare, Aramis şi Porthos se strecurară neobservaţi de-a lungul pereţilor de granit ai cavernei. Aramis îl duse pe Porthos în cea din urmă despărţitură, unde îi arătă, într-o săpătură făcută în stâncă, un butoiaş cu pulbere, ce cântărea optzeci de livre şi de care legase un fitil.

— Prietene — îi zise el lui Porthos — ai să iei acest. butoiaş, în timp ce eu voi aprinde fitilul, şi-l vei arunca în mijlocul duşmanilor noştri. Poţi?

— O jucărie! răspunse Porthos şi ridică butoiaşul cu o singură mână. Aprinde-l.

— Aşteaptă — îi spuse Aramis — să se strângă mai întâi toţi la un loc şi pe urmă, dragul meu Iupiter, să-ţi arunci trăsnetul în mijlocul lor.

— Aprinde-l! repetă Porthos.

— Eu — adăugă Aramis — mă duc la bretonii noştri să-i ajut să pună barca pe apă. Te aştept la mal; tu fă treaba şi vino repede după noi.

— Aprinde-l! ceru pentru a treia oară Porthos.

— Ai înţeles? îl întrebă Aramis.

— La dracu! rosti iarăşi Porthos, râzând cu nişte hohote pe care nici nu încerca măcar să şi le stăpânească. Când mi se spune ceva, înţeleg. Pleacă şi dă-mi focul!

Aramis îi dădu iasca aprinsă, iar Porthos îi întinse braţul, să i-l strângă, întrucât mâna nu-i era liberă. Aramis îi strânse braţul cu amândouă mâinile, apoi se retrase până la ieşirea din cavernă, unde-l aşteptau cei trei vâslaşi. Porthos, rămas singur, apropie cu îndrăzneală iasca de fitil. Iasca, o scânteie slabă, cauza primă a unui uriaş pârjol, străluci în întuneric ca un licurici zburător, apoi se împreună cu fitilul, pe care-l aprinse şi a cărui flăcăruie Porthos o învioră cu suflarea lui. Fumul se împrăştie în jur, şi, la lucirile acestui fitil pâlpâitor, se putură vedea, timp de o secundă sau două, lucrurile din apropiere. Fu un scurt, dar minunat spectacol, acela al gigantului palid, stropit de sânge, cu faţa luminată de flăcăruia fitilului care ardea în întunericul din grotă!

Soldaţii îl văzură. Văzură şi butoiaşul pe care-l ţinea în braţe. Şi înţeleseră numaidecât ceea ce avea să se întâmple. De aceea, îngroziţi de ce vedeau că se petrecuse, gândindu-se cu spaimă la cele ce se vor mai petrece, scoaseră toţi deodată un urlet înfricoşător. Unii încercară să fugă, dar se loviră de al treilea pluton, care le închidea drumul; alţii, fără să mai judece nimic, ridicară muschetele şi traseră la nimereală, în beznă; alţii, în sfârşit, căzură în genunchi. Câţiva ofiţeri strigară către Porthos, făgăduindu-i libertatea, dacă le cruţă viaţa. Locotenentul celui de-al treilea pluton ordonă să se deschidă focul, dar soldaţii îi aveau în faţă pe camarazii lor îngroziţi, care-i slujeau ca un scut viu lui Porthos.

Am spus că flăcăruia ce pâlpâi la suflarea lui Porthos în iască şi fitil nu ţinu decât două secunde; dar în aceste două secunde iată ce arătă ea: mai întâi, uriaşul care părea şi mai mare în întuneric; apoi, la zece paşi de el, o movilă de trupuri însângerate, zdrobite, ciopârţite, în care se mai zbătea o ultimă tresărire de agonie ce mişca toată grămada de leşuri, aşa cum o ultimă răsuflare face să tremure trupul unui monstru diform ce-şi dă duhul în noapte. Fiecare suflare a lui Porthos înteţea flăcăruia fitilului, învăluind purcoiul de cadavre într-o lumină galbenă ca sulful, întretăiată de largi dungi purpurii. În afară de această movilă din mijlocul grotei, formată din soldaţii ce căzuseră unii peste alţii, aşa cum îi lovise moartea sau cum se întâmplase să fie atinşi, alte câteva cadavre împrăştiate prin jur rânjeau, ca nişte ameninţări, cu rănile lor căscate. Deasupra pământului, prefăcut într-o mâzgă amestecată cu sânge, se ridicau, mohorâţi şi sclipitori, stâlpii de piatră ai cavernei, ale căror părţi luminate se înfăţişau ochiului în nuanţe vii, strălucitoare în beznă. Şi toate acestea se zăreau la flăcăruia tremurătoare a unui fitil legat de un butoiaş de pulbere, adică a unei torţe care, dezvăluind moartea ce trecuse, o arăta pe aceea care avea să vină.

Cum am mai spus, priveliştea aceasta nu dăinui decât o secundă sau două. În acest scurt răstimp, un ofiţer din al treilea pluton strânse opt gărzi înarmate cu muschete şi, printr-o gaură, le ordonă să tragă în Porthos. Dar cei care primiseră ordinul să tragă tremurau aşa de tare, încât rezultatul salvei lor fu că trei dintre ei căzură, iar celelalte cinci gloanţe scrijeliră, şuierând, bolta, brăzdară pământul sau se înfipseră în pereţii cavernei. Un hohot de râs răspunse la această salvă; apoi,

braţul uriaşului făcu o legănare, apoi fitilul aprins zbură prin aer, asemenea unei stole căzătoare. Butoiaşul, aruncat la treizeci de paşi, sări peste mormanul de cadavre şi se rostogoli în mijlocul unui grup de soldaţi ce începură să urle, azvârlindu-se cu faţa la pământ.

Ofiţerul urmărise prin aer luminiţa zburătoare şi se repezi la butoiaş, pentru a smulge fitilul înainte ca flacăra să ajungă la pulberea dinăuntru. Zadarnică jertfă! Alergând prin aer, flăcăruia de la capătul fitilului se mărise dintr-o dată, astfel că fitilul, care, dacă ar fi stat pe loc, ar fi ars în cinci minute, fu acum mistuit în treizeci de secunde şi drăcească maşinărie îşi făcu efectul. Vârtejuri sălbatice, împroşcări de pucioasă şi de silitră, limbi arzătoare de foc ce pârjoleşte totul, detunătura asurzitoare a exploziei, iată ce aduse secunda ce urmă celor două secunde pe care le-am descris, în această peşteră ale cărei grozăvii o făceau să pară un adevărat sălaş al demonilor. Stâncile se despicau ca nişte bârne de brad lovite de topor. Un şuvoi de foc, de fum şi de sfărâmături ţâşni din mijlocul grotei, lărgindu-se pe măsură ce se înălţa. Pereţii uriaşi de cremene se înclinară şi se năruiră în nisip, iar nisipul însuşi, transformat într-o nouă unealtă de chin, fu azvârlit din culcuşurile sale şi spulberat în ochii soldaţilor, orbindu-i cu miriadele lui de firişoare înţepătoare. Strigătele, urletele, blestemele şi vieţile, totul se stinse într-un nemaipomenit vuiet; cele trei despărţituri de la începutul peşterii se prefăcură într-o prăpastie în care se aşterneau în straturi sfărâmăturile vegetale, minerale sau omeneşti, după greutatea lor. Apoi nisipul şi cenuşa, fiind mai uşoare, căzură la urmă, acoperind ca un linţoliu plumburiu şi fumegând toate aceste lugubre rămăşiţe. Şi acum, căutaţi-i în acest mormânt arzător, în acest vulcan subteran, căutaţi-i dacă mai puteţi pe soldaţii regelui în veşmintele lor albastre cu fireturi de argint! Căutaţi ofiţerii cu zorzoane strălucitoare de aur, căutaţi armele pe care se bizuiau ei să se apere, căutaţi pietrele care i-au ucis, căutaţi pământul pe care călcau! Un singur om a făcut din toate acestea un haos mai învălmăşit, mai pustiu, mai îngrozitor decât a fost, pare-se, haosul ce a dăinuit cu un ceas mai înainte de facerea lumii. Nu mai rămăsese nimic din cele trei despărţituri, nimic în care Dumnezeu însuşi să-şi mai poată recunoaşte creaţia sa.

Cât despre Porthos, după ce aruncase butoiaşul cu pulbere în mijlocul duşmanilor lui, fugise, aşa cum îl sfătuise Aramis şi

se retrăsese în ultima depărţitură, unde pătrundeau, prin gura largă, aerul, lumina şi soarele. De îndată ce coti după colţul dintre a treia şi a patra despărţitură, văzu, la o sută de paşi de el, barca ce se legăna pe apă; acolo erau prietenii lui; acolo era libertatea; acolo era viaţa după izbândă. Încă şase sărituri de-ale lui şi-ar fi fost afară din peşteră; odată aici, două sau trei alte salturi şi ar fi ajuns la barcă. Deodată simţi însă că-l părăsesc puterile: genunchii i se păreau goi, picioarele i se înmuiau sub el.

— Oh, oh! murmură Porthos cu uimire. Iată că mă cuprinde din nou oboseala; iată că nu mai pot să merg. Ce să fie asta?

Prin deschizătură, Aramis îl zări şi nu înţelegea de ce se oprise pe loc.

— Vino, Porthos! îl strigă el. Vino, vino repede!

— Oh! răspunse uriaşul, făcând o sforţare şi încordându-şi în zadar toţi muşchii trupului. Nu pot!

Şi, rostind aceste cuvinte, căzu în genunchi; dar, cu mâinile lui puternice, se agăţă de stânci şi se ridică din nou.

— Repede! Repede! îl îndemna din barcă Aramis, întinzând braţele spre ţărm ca şi cum ar fi vrut să-l tragă spre dânsul.

— Iată-mă — îngăimă Porthos adunându-şi toate puterile ca să mai poată face un pas.

— În numele cerului, Porthos, grăbeşte-te! Grăbeşte-te! Butoiaşul are să ia foc!

— Grăbiţi-vă, monseniore! strigară şi bretonii către Porthos, care se mişca încet ca într-un vis.

Dar nu mai avu timp: explozia răsună, pământul se despică în două; fumul care năvălea prin crăpăturile largi întunecă cerul; marea se retrase spre larg ca împinsă de suflarea de foc ce ţâşni din grotă ca din gâtlejul unui uriaş balaur; refluxul aruncă barca la douăzeci de prăjini, toate stâncile ples-niră la temelie şi se desfăcură în bucăţi ca un bolovan lovit de topor; o parte din gura peşterii se ridică spre cer ca trasă de sfori nevăzute; flăcările roşcate şi verzi de pucioasă, mâzga neagră de catran şi pământ se ciocniră şi se înfruntară o clipă sub o imensă boltă de fum; apoi se văzură mai întâi clătinându-se, pe urmă aplecându-se, pe urmă răsturnându-se unul după altul înalţii stâlpi de piatră pe care violenţa exploziei nu-i putuse smulge din rădăcinile lor seculare; se salutară unul pe altul ca nişte bătrâni gravi şi domoli, apoi se prosternară, culcându-se pentru totdeauna în mormântul lor de fărâmiţări şi colb.

Această îngrozitoare zguduitură păru să-i redea lui Porthos puterile pe care le pierduse; se ridică din nou, uriaş el însuşi între aceşti uriaşi. Dar, în clipa când voi să fugă printre şirurile de fantome granitice, acestea din urmă, scăpate din lanţurile ce le ţineau încleştate, începură să se prăvălească în jurul Titanului ce coborâse parcă din cer în mijlocul stâncilor pe care le aruncase asupra lui. Porthos simţi tremurându-i sub picioare pământul zguduit de această prelungă prăvălire. Întinse în dreapta şi în stânga palmele lui mari, pentru a opri năruirea stâncilor. Cele două braţe ale sale sprijiniră, fiecare, câte un perete gigantic de piatră; îşi lăsă capul în jos şi un al treilea bloc strivitor i se propti în ceafă. O clipă, braţele lui Porthos se îndoiră; dar acest Hercule îşi adună încă o dată toate puterile şi se văzu cum cei doi pereţi ai temniţei în care era îngropat se dădură încet la o parte, făcându-i loc. O clipă, el se ivi în această deschizătură de granit, ca anticul înger al haosului; dar, îndepărtând cu braţele cele două stânci din dreapta şi din stânga, slăbi punctul de sprijin ce susţinea monolitul care i se oprise în ceafă, astfel că monolitul, lăsându-se cu toată greutatea pe grumazul lui, îl sili pe uriaş să cadă în genunchi. Stâncile laterale, îndepărtate o clipă, se apropiară din nou şi adăugară greutatea lor la greutatea celei din spate, care ar fi fost de ajuns ca să strivească singură, sub ea, zece oameni dintr-o dată. Uriaşul se prăbuşi fără să strige după ajutor; căzu în genunchi răspunzându-i lui Aramis prin cuvinte de încurajare şi de speranţă, căci, un răstimp, datorită puternicei pârghii formată de braţele lui, crezu că, asemenea lui Encelade, va putea înlătura această întreită povară. Dar, puţin câte puţin, Aramis văzu cum stâncile se lăsau în jos; palmele înţepenite o clipă, braţele încordate printr-un ultim efort se îndoiră, umerii se încovoiară zdrobiţi şi stâncile îl apăsau încetul cu încetul tot mai mult.

— Porthos! Porthos! striga Aramis, smulgându-şi părul din cap. Porthos, unde eşti? Răspunde!

— Aici! Aici! murmură Porthos cu o voce stinsă. Răbdare! Răbdare!

Dar abia rosti acest din urmă cuvânt şi apăsarea din jurul său îşi spori deodată puterea; uriaşa stâncă din spatele lui se prăbuşi sub greutatea celorlalte două lespezi ce se năruiră peste ea şi Porthos fu îngropat într-un mormânt de pietre sfărâmate.

Auzind glasul înăbuşit al prietenului său, Aramis sări pe uscat. Doi bretoni îl urmară cu o pârghie în mână — un singur om era destul ca să ţină barca pe loc. Cele din urmă gâfâiri ale vajnicului luptător cu stâncile le conduseră paşii prin dărâmături.

Aramis, sprinten, iute, tânăr ca la douăzeci de ani, se repezi la întreita prăvălire de steiuri şi, cu mâinile lui, delicate ca nişte mâini de femeie, ridică printr-un miracol de forţă un colţ al imensului cosciug de granit. Atunci zări în întunericul acestui mormânt ochii încă strălucitori ai prietenului său, căruia povara înlăturată o clipă îi redase răsuflarea. Numaidecât, cei doi bretoni alergară şi ei, vârâră pârghia de fier sub stâncă, unindu-şi toţi trei puterile, nu pentru a o ridica, ci pentru a o ţine aşa. Totul fu însă în zadar: cei trei bărbaţi se încovoiară încet cu suspine de durere şi vocea groasă a lui Porthos, văzându-i că se istovesc într-o luptă fără speranţă, murmură pe un ton batjocoritor aceste ultime cuvinte ce-i zburară de pe buze o dată cu ultima răsuflare:

— Prea greu!

După care, ochiul i se întunecă şi se închise, faţa i se învineţi, mâna i se albi şi Titanul căzu cu fruntea la pământ, scoţând un ultim suspin. O dată cu el se prăbuşi şi stânca, pe care, chiar în agonia lui, o mai susţinuse încă!

Cei trei oameni scăpară din mâini pârghia, ce fu prinsă sub această lespede ce închidea un mormânt. Apoi, gâfâind, palid, cu fruntea năpădită de sudoare, Aramis ascultă, cu pieptul zdrobit, cu inima gata să i se frângă. Dar nu se mai auzea nimic! Uriaşul dormea somnul de veci în mormântul pe care Dumnezeu i-l croise după măsura lui.

Capitolul LIV
Epitaful lui Porthos

Aramis, tăcut, îngheţat, tremurând ca un copil speriat, se ridică şi se retrase de pe blocul de piatră. Un creştin nu calcă niciodată pe morminte. Dar, deşi se ţinea pe picioare, îi era cu neputinţă să facă un pas. S-ar fi zis că, o dată cu Porthos, murise ceva şi în el. Bretonii se aflau însă în preajma lui; Aramis se lăsă sprijinit de ei şi cei trei pescari îl luară pe braţe

şi-l duseră la barcă. Apoi, după ce-l aşezară pe scândura de lângă cârmă, începură să tragă la vâsle, socotind că e mai bine să se depărteze fără să mai întindă pânza, care ar fi putut să-i dea de gol.

Pe ţărmul unde fusese vechea peşteră Locmaria, pe plaja întinsă, o singură ridicătură mai atrăgea privirea. Aramis nu-şi mai putea dezlipi ochii de la ea, şi, de departe, de pe mare, pe măsură ce înainta în larg, stânca ameninţătoare şi mândră i se părea că se ridică încet, aşa cum se ridica altădată Porthos, îndreptând spre cer un cap surâzător şi neînvins, la fel ca acela al cinstitului şi vrednicului prieten, cel mai puternic dintre toţi patru şi totuşi răpus cel dintâi de moarte.

Ciudată soartă, soarta acestor oameni de bronz! Cel mai curat la suflet, aliat cu cel mai viclean! Puterea trupească, condusă de agerimea minţii! Şi, în clipa hotărâtoare, când numai puterea singură era în stare să salveze şi spiritul şi trupul, o piatră, o stâncă, o greutate fără noimă a materiei biruise puterea şi, prăvălindu-se peste trup, alunga spiritul.

Bravul Porthos! Născut ca să-i ajute pe ceilalţi oameni, totdeauna gata să se jertfească pentru salvarea celor slabi, ca şi cum Dumnezeu nu l-ar fi înzestrat cu putere decât în acest scop! Murind, crezuse doar că-şi îndeplineşte sarcinile luate prin pactul cu Aramis, pact pe care Aramis îl încheiase totuşi de unul singur şi pe care Porthos nu-l urmase decât ca să-i rămână pe deplin credincios!

Nobilul Porthos! La ce mai sunt bune castelele încărcate de mobile frumoase, pădurile pline de vânat, lacurile mişunând de peşte, pivniţele doldora de bogăţii? Cui mai slujesc lacheii în livrele aurite şi, în mijlocul lor, Mousqueton, mândru de încrederea pe care i-o arătai tu! O, nobile Porthos, neobosit strângător de comori, trebuia oare să te trudeşti atâta pentru a-ţi uşura şi înfrumuseţa viaţa, pierind apoi pe un ţărm pustiu, în croncănitul păsărilor oceanului, întins, cu oasele zdrobite, sub o stâncă rece? Trebuia, în sfârşit, nobile Porthos, să agoniseşti atâta aur, fără să ai măcar un distih compus de un umil poet şi săpat pe lespedea ta de mormânt?

Viteazul Porthos! Doarme, fără îndoială şi astăzi, uitat, pierdut sub stânca pe care păstorii de prin partea locului o iau drept creasta uriaşă a unui dolmen. Şi atâtea ierburi tari, atâta înţelenit, atâta muşchi mângâiat de vântul amar al oceanului legat şi mai strâns mormântul de pământ, încât niciodată

câtorul nu-şi va putea închipui că o asemenea movilă de piatră a fost cândva sprijinită de umerii unui muritor!

Aramis, cu faţa palidă, cu trupul rece, cu sufletul la buze, privi până la ultima rază a zilei ţărmul care se pierdea în zare. Nici un cuvânt nu-i ieşi din gură, nici un suspin nu-i zgudui pieptul. Bretonii, superstiţioşi, se uitau la el cu teamă. Atâta muţenie nu mai era a unui om, ci a unei stane de piatră.

Şi astfel, o dată cu cele dintâi dungi negre ce brăzdară văzduhul, barca îşi desfăcu mica ei pânză şi, umflată de vântul care o îndepărta repede de coastă, se îndreptă vitejeşte către Spania, străbătând cumplitul golf al Gasconiei, atât de bogat în furtuni.

Dar la o jumătate de ceas după ce pânza fusese ridicată, vâslaşii, nemaitrăgând acum la rame, se aplecară pe scândurile lor şi, ducându-şi mâinile streaşină la ochi, îşi arătară unii altora un punct alb ce se desluşea la orizont, nemişcat, în aparenţă, ca un pescăruş legănat de răsuflarea domoală a valurilor. Numai că ceea ce părea nemişcat pentru un ochi nedeprins, înainta cu o mare iuţeală pentru ochii ageri ai oamenilor mării; ceea ce părea că stă pe loc deasupra valurilor, zbura de fapt peste crestele lor. Câtva timp, văzând amorţeala în care se cufundase stăpânul lor, nu îndrăzniră să-l mai trezească şi se mulţumiră să-şi spună fiecare părerea, cu voce înceată şi neliniştită. Într-adevăr, Aramis cel atât de prevăzător şi de neobosit, Aramis a cărui privire, întocmai ca a linxului, veghea fără încetare şi vedea mai bine noaptea decât ziua, Aramis era pe cale să adoarmă sub povara deznădejdii din sufletul lui.

Trecu astfel un ceas, timp în care înserarea se lăsa tot mai adâncă, dar şi nava ce se zărea în depărtare se apropia tot mai mult de barcă; atunci Goennec, unul dintre cei trei năieri bretoni, îşi luă inima în dinţi şi strigă tare:

— Monseniore, suntem urmăriţi!

Aramis nu răspunse; nava se apropia mereu. Atunci, cu de la sine putere, patronul Yves le dădu ordin celorlalţi doi pescari să coboare pânza, pentru ca astfel acest sigur punct ce apărea la suprafaţa apei să nu mai poată fi văzut de ochiul duşmanului care-i urmărea. Dar corabia cealaltă, dimpotrivă, îşi înteţi viteza prin alte două pânze ce fură urcate până în vârful catargelor. Din nenorocire, era în timpul când zilele sunt cele mai frumoase şi mai lungi din cursul anului, iar luna, plină şi luminoasă,

răsărea după această zi nefastă. Corveta ce urmărea mica barcă, ajutată de vânt, mai avea o jumătate de ceas de amurg, apoi o noapte întreagă de lumină de la lună.

— Monseniore! Monseniore! Suntem pierduţi! zise patronul. Priviţi, cei de acolo ne văd, cu toate că am coborî pânzele.

— Nu-i de mirare — murmură unul din pescari — întrucât se spune că, prin meşteşugul dracului, oamenii de la oraş au născocit nişte unelte cu ajutorul cărora văd tot aşa de bine la depărtare ca şi aproape, noaptea ca şi ziua.

Aramis ridică de pe fundul bărcii o lunetă, îi potrivi lentilele în tăcere, apoi, dându-i-o pescarului, îi zise:

— Ţine şi priveşte.

Pescarul şovăia.

— N-avea nici o teamă — îi spuse episcopul — nu e nici un păcat, iar dacă va fi vreun păcat, îl iau asupra mea.

Pescarul duse luneta la ochi şi scoase deodată un strigăt. Crezuse că, printr-o minune, corveta pe care o ştia la depărtare de o bătaie de tun făcuse o săritură şi străbătuse dintr-o dată această distanţă. Dar, luând luneta de la ochi, el văzu că, în afară de drumul pe care corveta îl putuse face în acest scurt răstimp, ea se afla la aceeaşi depărtare.

— Care va să zică — bâigui bretonul — ne văd şi ei aşa cum îi vedem noi?

— Ne văd, da — răspunse Aramis.

Şi recăzu în toropeala lui.

— Cum, ne văd? zise patronul Yves. Cu neputinţă!

— Ţine, jupâne, priveşte! zise celălalt năier.

Şi-i întinse luneta care apropia totul.

— Monseniorul — întrebă Yves — mă încredinţează că dracul n-are nici un amestec în toată treaba asta?

Aramis dădu din umeri. Patronul duse luneta la ochi.

— Oh, monseniore — strigă el — dar asta-i o adevărată minunăţie! Îi văd aci, de parcă aş putea să-i ating cu mâna. Sunt pe puţin douăzeci şi cinci! Uite, îl zăresc pe căpitan, în faţă. Ţine şi el la ochi o lunetă ca asta şi ne pri-veşte... Ah, uite, se întoarce şi dă un ordin... Împing o gură de tun în faţă... O încarcă, încearcă să ne ia la ochi... Ah nenorocire, trag în noi!

Şi, printr-o mişcare plină de groază, patronul luă luneta de la ochi, iar corveta, aruncată din nou la orizont, căpătă iarăşi înfăţişarea ei reală.

Nava era încă la o depărtare de aproape o leghe; dar manevra văzută de patronul Yves nu era mai puţin adevărată. Un smoc mic de fum apăru deodată sub pânze, un fum mai albăstrui decât aceste pânze şi care se împrăştie repede, ca o floare ce se deschide; apoi, la aproape o milă de barcă, se văzu o ghiulea ce crestă două-trei valuri, alergând pe apă şi lăsând o dungă albă în urma ei, până când se scufundă la capătul acestei dungi, fără să însemne nici o primejdie, deocamdată, asemenea unei pietre aruncate de un şcolar pe deasupra apei. Era însă o vestire şi totodată o ameninţare.

— Ce-i de făcut? întrebă patronul.

— Au să ne scufunde — zise Goennec — daţi-ne binecuvântarea, monseniore.

Şi cei trei bretoni îngenunchează la picioarele episcopului.

— Aţi uitat că cei de acolo vă văd? zise acesta.

— Aşa-i — murmurară pescarii, ruşinaţi de slăbiciunea lor. Porunciţi, monseniore, suntem gata să murim pentru înălţimea voastră.

— Să aşteptăm — zise Aramis.

— Cum, să aşteptăm?

— Da; nu vedeţi că, aşa după cum aţi spus adineauri, dacă încercăm să fugim, ne vor scufunda?

— Dar — cutează să spună patronul — poate că, ajutaţi de noapte, vom izbuti să le scăpăm din mână!

— Oh — răspunse Aramis — sunt pregătiţi cu focuri spre a lumina şi calea lor şi pe a noastră.

Şi chiar în aceeaşi clipă, ca şi cum nava ar fi vrut să întărească vorbele lui Aramis, un al doilea nor de fum se înălţă încet spre cer, apoi din această trâmbă de fum ţâşni o săgeată aprinsă, care descrise un arc, asemenea unui curcubeu şi căzu în mare, unde continuă să ardă, luminând văzduhul până la o depărtare de un sfert de leghe de jur împrejur. Bretonii se priviră înspăimântaţi.

— Vedeţi deci — zise Aramis — că e mai bine să-i aşteptăm?

Lopeţile căzură din mâinile vâslaşilor şi mica barcă, oprindu-se pe loc, se legăna uşoară pe spinarea valurilor.

Noaptea se lăsa tot mai neagră, dar corabia cealaltă înainta mereu. S-ar fi zis că-şi sporea viteza pe măsură ce se întuneca. Din când în când, ca un vultur cu gâtul însângerat ce-şi înalţă capul din cuib, o nouă flacără uriaşă ţâşnea din trupul

ei şi zbura pe deasupra oceanului ca o ninsoare de foc. În sfârşit, ajunse la depărtare de o bătaie de muschetă. Toţi soldaţii erau pe punte, cu armele în mâini; tunarii se aflau lângă bateriile lor, şomoioagele erau aprinse. S-ar fi zis că se pregăteau să atace o fregata şi să se lupte cu un echipaj mai mare decât al lor, iar nu să prindă o biată barcă în care nu se găseau decât doar patru oameni.

— Predaţi-vă! strigă comandantul corvetei, prin portavoce.

Bretonii se uitară la Aramis. Acesta le făcu un semn din cap. Patronul Yves ridică o bucată de pânză albă în vârful unei cângi. Era semn că se predau. Cealaltă navă înainta ca un cal de curse. Aruncă o nouă săgeată de foc, care căzu, de astă dată, la douăzeci de paşi de barcă, luminând-o mai bine decât ar fi putut s-o facă razele celui mai aprins soare.

— La cel dintâi semn de împotrivire, foc! strigă comandantul corvetei.

Soldaţii duseră muschetele la umăr.

— V-am făcut semn că ne predăm! strigă patronul Yves.

— Vii! Vii, căpitane! se auziră câţiva ostaşi mai îndârjiţi. Trebuie să-i prindem de vii!

— Ei bine, da, vii! răspunse căpitanul. Şi, întorcându-se către bretoni, le strigă: Vouă vi se garantează viaţa, prieteni, în afară de domnul cavaler d'Herblay.

Aramis tresări, dar îşi păstră calmul. O clipă, privirea i se înfipse în adâncimile oceanului luminat la suprafaţă de ultimele licăriri ale săgeţii de foc, licăriri ce pluteau pe spinarea valurilor, se ridicau pe crestele lor, făcând însă şi mai întunecate şi mai misterioase şi mai îngrozitoare adâncurile de sub ele.

— Aţi auzit, monseniore? întrebară bretonii.

— Da.

— Şi ce porunciţi?

— Primiţi.

— Şi voi, monseniore?

Aramis se plecă şi mai mult, atingând cu vârful degetelor lui albe şi subţiri apa verzuie a mării, căreia îi zâmbea ca unei prietene.

— Primiţi — repetă el.

— Primim — strigară pescarii — dar ce chezăşie vom avea?

— Cuvântul unui gentilom — răspunse ofiţerul. Pe gradul şi pe numele meu, jur că tot ce nu e domnul cavaler d'Herblay va

scăpa neatins. Sunt locotenentul corvetei regale *Pomona* şi mă numesc Louis-Constant de Pressigny.

Cu un gest grăbit, Aramis, aplecat deasupra mării, peste marginea bărcii, cu un gest grăbit, spunem, ridică faţa, se sculă în picioare şi, cu privirea aprinsă, înflăcărată, cu zâmbetul pe buze, strigă:

— Aruncaţi scara, domnilor! ca şi cum el ar fi fost acela care avea dreptul să dea comenzi.

Ceilalţi se supuseră. Atunci Aramis, apucând scara de frânghie, urcă cel dintâi; dar în loc de spaima pe care echipajul se aştepta să o vadă zugrăvită pe chipul lui, mare le fu mirarea marinarilor de pe corvetă când îl văzură pe acesta îndreptându-se spre comandant cu un pas sigur, privindu-l drept în ochi şi făcându-i cu mâna un semn necunoscut şi misterios, la vederea căruia ofiţerul păli, începu să tremure şi-şi plecă fruntea. Fără a spune un cuvânt, Aramis ridică apoi mâna până în dreptul ochilor comandantului, lăsându-l să vadă piatra unui inel pe care-l purta în inelarul de la mâna stângă. Şi făcând acest semn, Aramis, învăluit într-o măreţie rece, tăcută şi semeaţă, avea aerul unui împărat care dă cuiva mâna să i-o sărute.

Comandantul, care, o clipă, ridicase capul, se înclină pentru a doua oară, cu semnele celui mai adânc respect. Apoi, arătând cu mâna spre pupă, adică spre cabina lui, se trase la o parte, spre a-i face loc lui Aramis să treacă înainte.

Cei trei bretoni, care se urcaseră în urma episcopului lor, se uitau înmărmuriţi unul la altul. Întregul echipaj aştepta în cea mai desăvârşită tăcere. Cinci minute după aceea, comandantul îl chemă pe locotenentul secund, care se întoarse numaidecât pe punte, dând ordin ca nava să fie îndreptată către Corogne.

În timp ce se îndeplinea acest ordin, Aramis reapăru şi el pe punte şi se sprijini de balustrada vasului. Se înnoptase bine, dar luna nu răsărise încă; totuşi Aramis privea cu încordare înspre Belle-Isle. Yves veni atunci lângă comandant, care îşi reluase postul său la pupa vasului, şi, umil, cu o voce înceată, îl întrebă:

— Încotro ne îndreptăm, căpitane?

— Acolo unde a hotărât monseniorul — răspunse ofiţerul.

Aramis stătu toată noaptea rezemat de balustradă. Yves, apropiindu-se de el, dimineaţa, îşi spuse că noaptea aceea trebuie să fi fost destul de umedă, căci lemnul pe care se

sprijinise fruntea episcopului era parcă stropit de un strat de rouă.

Cine ştie! Poate că aceşti stropi de rouă erau primele lacrimi pe care le vărsaseră vreodată ochii lui Aramis! Ce alt epitaf mai frumos ţi s-ar fi putut închina, bunule Porthos?

Capitolul LV
Rondul domnului de Gesvres

D'Artagnan nu era obişnuit ca cineva să-i stea în cale, aşa cum i se întâmplase de astă dată. Se întoarse la Nantes foarte mânios. Mânia, la acest bărbat neînfrânt, se traducea printr-o pornire înverşunată, căreia puţini oameni până atunci, fie ei regi, fie giganţi, i se putuseră împotrivi.

D'Artagnan, tremurând de ciudă, se duse glonţ la castel şi ceru să-i vorbească regelui. Puteau să fie ceasurile şapte dimineaţa, dar, de când venise la Nantes, regele se scula foarte devreme. Ajungând însă în micul coridor pe care-l cunoaştem, d'Artagnan se lovi de domnul de Gesvres, care-l opri cu toată cuviinţa, rugându-l să nu vorbească prea tare, ca să nu-l trezească pe rege din somn.

— Regele doarme? se miră d'Artagnan. Ei bine, îl voi lăsa să doarmă. La ce oră presupui că se va scula?

— Oh, peste vreo două ceasuri, aşa cred. Regele a vegheat toată noaptea.

D'Artagnan îşi luă pălăria, îl salută pe domnul de Gesvres şi se duse la locuinţa lui. Se reîntoarse la ceasurile nouă şi jumătate. I se spuse că regele îşi lua micul dejun.

— Am nimerit bine — răspunse el — îi voi vorbi regelui în timp ce mănâncă.

Domnul de Brienne îi dădu însă a înţelege că regele nu voia să primească pe nimeni în timpul mesei.

— Dar — zise d'Artagnan privindu-l pieziş pe de Britenne — dumneata nu ştii, domnule secretar, că eu pot intra oricând şi oriunde?

Brienne îl apucă binişor de mână pe căpitan şi-i spuse:

— Nu la Nantes, scumpe domnule d'Artagnan; în această călătorie, regele a schimbat orânduirile casei sale.

D'Artagnan, îmblânzit, întrebă la ce oră avea să termine regele masa.

— Nu ştiu — rosti Brienne.

— Cum nu ştii? Ce înseamnă răspunsul ăsta? Nu se ştie cât timp îi trebuie regelui pentru masă? De regulă, un ceas, dar, presupunând că aerul Loarei sporeşte pofta de mâncare, să zicem un ceas şi jumătate; e destul, cred. Voi aştepta deci, aici.

— Oh, scumpe domnule d'Artagnan, ordinul este să nu mai lăsăm pe nimeni în acest coridor; tocmai pentru asta sunt de gardă aici.

D'Artagnan simţi pentru a doua oară cum i se urcă sângele la cap. Plecă numaidecât, de teamă să nu înrăutăţească lucrurile prin vreo izbucnire nesăbuită. Ajungând afară, începu să se frământe cu gândul. "Regele — îşi zise el — nu vrea să mă primească, asta e limpede; e supărat acest tânăr; se teme de cuvintele pe care aş putea să i le spun. Da; însă în acest timp, Belle-Isle e asediată şi cei doi prieteni ai mei pot fi prinşi, sau chiar ucişi... Bietul Porthos! Cât despre jupânul Aramis, el ştie să-şi apere pielea, aşa că în privinţa lui sunt liniştit... Dar nu, nu, Porthos e încă teafăr la trup, iar Aramis nu e un bătrân scrântit la cap. Unul cu braţele lui, celălalt cu mintea sa le vor da de furcă soldaţilor maiestăţii sale. Cine ştie! Poate că aceşti doi viteji vor repeta, spre lămurirea maiestăţii sale preacreştine, povestea cu bas-tionul Saint-Gervais... N-am nici o grijă în privinţa asta. Au la îndemână tunuri şi o garnizoană. Totuşi — continuă d'Artagnan clătinând din cap — cred că ar fi mai bine să nu se dea lupte... Pentru mine, unul, n-aş îndura nici certuri, nici trădare din partea regelui; dar pentru prietenii mei va trebui să îndur totul: ocări, jigniri. Dacă m-aş duce la domnul Colbert? reluă el. Iată unul pe care va trebui să-mi iau obiceiul a-l face să-mi ştie de frică. La domnul Colbert!" Şi d'Artagnan porni cu voinicie la drum. Află însă că domnul Colbert lucra cu regele la castelul din Nantes. "Bun — îşi zise el — iată-mă întors la vremurile când băteam drumurile de la domnul Tréville la locuinţa cardinalului, de la locuinţa cardinalului la regină, de la regină la Ludovic al XIII-lea. Nu degeaba se spune că, îmbătrânind omul redevine copil. La castel!" Se reîntoarse deci acolo. Domnul de Lyonne tocmai ieşea de la rege. Îi întinse amândouă mâinile lui d'Artagnan şi-i spuse că maiestatea sa va lucra toată seara, toată noaptea chiar şi că ordinul este de a nu lăsa pe nimeni să intre.

— Nici pe căpitanul care are de primit ordine? strigă d'Artagnan. Asta e prea mult!

— Nici pe el — zise domnul de Lyonne.

— Dacă-i aşa — răspunse d'Artagnan, rănit până în adâncul inimii — dacă nici căpitanul de muşchetari, care a intrat totdeauna nestingherit în odaia de culcare a regelui, nu mai poate să intre acum în cabinet sau în sala de mâncare, înseamnă că regele e mort, sau că l-a aruncat pe căpitan în dizgraţie. Şi într-un caz şi în altul, nu mai are nevoie de mine. Fă-mi plăcerea şi intră dumneata, domnule de Lyonne, care te bucuri de favoare şi spune-i limpede regelui că îi trimit demisia mea.

— D'Artagnan, ia seama! strigă de Lyonne.

— Te rog, du-te; din prietenie pentru mine.

Şi-l împinse uşurel spre cabinet.

— Fie, mă duc — zise domnul de Lyonne.

D'Artagnan aşteptă plimbându-se prin coridor. Lyonne se reîntoarse.

— Ei, ce-a spus regele? îl întrebă căpitanul.

— Regele a spus că e bine — răspunse de Lyonne.

— Ce e bine? izbucni d'Artagnan. Adică îmi primeşte demisia? Straşnic! Iată-mă liber! Am devenit burghez, domnule de Lyonne; voi avea plăcerea de a te revedea! Adio, castel, coridoare, anticamere! Un burghez, care respiră în sfârşit liber, te salută!

Şi, fără să mai aştepte, căpitanul sări de pe terasă pe scara unde găsise bucăţelele din scrisoarea lui Gourville. Cinci minute mai târziu, intra pe uşa hanului unde, urmând obiceiul tuturor marilor ofiţeri găzduiţi la castel, îşi luase ceea ce se numea o cameră în oraş. Aici însă, în loc să-şi descingă spada şi să-şi arunce mantia, îşi pregăti pistoalele, îşi puse banii într-o mare pungă de piele, trimise după cai la grajdul castelului şi dădu ordin de plecare în aceeaşi noapte la Vannes. Totul se îndeplini după voinţa lui. La ceasurile opt seara punea piciorul în scară, când domnul de Gesvres apăru la poarta hanului în fruntea unui grup de doisprezece soldaţi.

D'Artagnan privea totul cu coada ochiului; fu nevoit să vadă cei treisprezece oameni cu treisprezece cai, dar se prefăcu a nu observa nimic şi se aşeză mai bine în şa. Gesvres se apropie de el.

— Domnule d'Artagnan! i se adresă el cu un glas tare.

— Ei, domnule de Gesvres! Bună seara!

— S-ar zice că încaleci pe cal!

— Ceva mai mult, am şi încălecat, după cum vezi.

— Atunci, îmi pare bine că te-am găsit.

— Mă căutai?

— Doamne, da!

— Din partea regelui, fac prinsoare!

— Ei bine, da.

— Aşa cum îl căutam eu, acum două-trei zile, pe domnul Fouquet?

— Oh!

— Haide, nu mai face pe delicatul cu mine. Îţi pierzi vremea în zadar. Spune-mi repede c-ai venit să mă arestezi.

— Să te arestez? Doamne fereşte, nu!

— Atunci pentru ce mi-ai ieşit în cale cu doisprezece călăreţi?

— Îmi fac rondul.

— Nu-i rău! Şi mă înhaţi cu prilejul acestui rond?

— Nu te înhaţ; te-am întâlnit şi te rog să mergi cu mine.

— Unde?

— La rege.

— Bun! zise d'Artagnan cu un aer bosumflat. Aşadar, regele şi-a terminat toate treburile?

— Te rog, căpitane — îi spuse domnul de Gesvres încet muşchetarului — nu-ţi face rău singur; oamenii ăştia te aud.

D'Artagnan izbucni în râs şi replică:

— Porniţi! Arestaţii îşi au locul între primii şase soldaţi şi între ultimii şase.

— Dar, întrucât eu nu te arestez — adăugă domnul de Gesvres — vei merge în urma mea, dacă vrei.

— Ei bine — zise d'Artagnan — iată o purtare frumoasă, drace şi ai toată dreptatea; căci şi eu, dacă aş fi făcut de rond în jurul camerei dumitale din oraş, aş fi fost curtenitor cu dumneata, te încredinţez, pe cinstea mea de gentilom! Acum, îţi cer doar o favoare. Ce vrea regele?

— Oh, regele e furios!

— Ei bine, regele, care şi-a dat osteneala să se înfurie, îşi va da osteneala să se şi potolească, iată totul. Eu nu voi muri din asta, ţi-o jur.

— Nu; însă...

— Însă mă va trimite să-i ţin de urât bietului domn Fouquet? La dracu, e un om foarte cumsecade! Ne vom înţelege de minune şi vom trăi foarte bine amândoi, îţi jur!

— Iată-ne ajunşi — zise ducele. Căpitane, te rog, fii liniştit în faţa regelui.

— Aha! Dar ce grijă îmi porţi, duce dragă! exclamă d'Artagnan privindu-l pe domnul de Gesvres în faţă. Am auzit că ţii cu tot dinadinsul să uneşti gărzile dumitale cu muşchetarii mei. Cred că ăsta este cel mai bun prilej!

— Nu mă voi folosi de el, căpitane; să mă ferească Dumnezeu!

— De ce?

— Din mai multe pricini, întâi; apoi din aceea că, dacă te-aş urma la comanda muşchetarilor după ce te voi fi arestat...

— Ah, mărturiseşti deci că m-ai arestat?

— Nu, nu!

— Atunci spune: întâlnit. Dacă-mi vei urma după ce m-ai "întâlnit", spune, ce se va întâmpla?

— Muşchetarii dumitale, la primul exerciţiu de tragere, vor trage asupra mea, ca din greşeală.

— Ah, cât despre asta, nu spun nu! Băieţii ăştia mă iubesc mult.

Gesvres îl lăsă pe d'Artagnan să treacă înainte, îl conduse drept la cabinetul unde regele îl aştepta pe căpitanul lui de muşchetari şi rămase la spatele colegului său, în anticameră. Se auzea foarte limpede cum regele îi vorbea tare lui Colbert, în acelaşi cabinet în care Colbert îl auzise, cu câteva zile mai înainte, vorbindu-i tare lui d'Artagnan.

Gărzile se rânduiră, călări, în faţa porţii principale şi încetul cu încetul în oraş se răspândi vestea că domnul căpitan de muşchetari fusese arestat din ordinul regelui. Atunci se văzu cum toţi aceşti oameni începură să se frământe, ca în frumoasele timpuri ale lui Ludovic al XIII-lea şi ale domnului de Tréville; se formau grupuri, scările se umpleau de lume; murmure nedesluşite porneau din curţi şi se urcau în valuri până la etajele de sus, asemenea mugetelor înăbuşite ale unei mări ce se umflă.

Domnul de Gesvres era neliniştit. Îşi privea gărzile care, luate cu întrebări, la început, de către muşchetarii ce se amestecaseră cu ei, începeau acum să se îndepărteze de aceştia, trădând aceeaşi îngrijorare.

D'Artagnan era, de bună seamă, mai puţin neliniştit decât domnul de Gesvres, căpitanul gărzilor. De cum intrase, se aşezase pe marginea unei ferestre şi vedea totul cu ochiul său de vultur, fără să i se mişte nici o cută pe faţă. Nici un murmur al vâlvei stârnite de vestea arestării lui nu-i scăpase muşchetarului. Prevedea clipa când explozia va izbucni şi se ştie că prevederile lui nu dădeau niciodată greş. "Ar fi nostim — îşi spunea el — ca, astă-seară, pretorienii mei să mă facă rege al Franţei. Ce-aş mai râde!"

Dar, în clipa cea mai frumoasă, totul se potoli deodată. Gărzi, muşchetari, ofiţeri, soldaţi, murmure şi nelinişti, totul se împrăştie, se stinse şi se şterse pe negândite; nici frământări, nici ameninţări, nici semne de nesupunere. Un singur cuvânt domolise valurile. Regele strigase prin glasul lui Brienne:

— Linişte, domnilor, îl tulburaţi pe rege!

D'Artagnan suspină.

— S-a sfârşit! zise el. Muşchetarii de azi nu mai sunt cei de pe vremea maiestăţii sale Ludovic al XIII-lea. S-a sfârşit!

— Domnul d'Artagnan la rege! strigă un uşier.

Capitolul LVI
Regele Ludovic al XIV-lea

Regele stătea pe scaun, în cabinetul său, cu spatele întors către intrare. În faţa lui era o oglindă în care, tot răsfoind nişte hârtii, arunca din când în când câte o ocheadă spre a-i vedea pe cei ce intrau la dânsul. Nu se sinchisi câtuşi de puţin la sosirea lui d'Artagnan, dar întinse peste scrisorile şi hârtiile lui o mare pânză verde de mătase, de care se folosea atunci când voia să-şi ascundă secretele, ca să nu fie văzute de privirile celor nepoftiţi. D'Artagnan înţelese jocul şi rămase lângă uşă; în aşa fel că, după o clipă, regele, care nu auzea nimic şi nu putea să vadă cu coada ochiului, fu nevoit să strige:

— N-a venit încă domnul d'Artagnan?

— Sunt aici — răspunse muşchetarul făcând un pas înainte.

— Ei bine, domnule — zise regele aţintindu-şi privirea către d'Artagnan — ce-ai să-mi spui?

— Eu, sire? replică acesta pândind prima mişcare a adversarului pentru a da riposta. Eu? N-am să-i spun nimic

maiestăţii voastre, decât că am fost arestat din ordinul vostru şi iată-mă aici.

Regele fu gata să răspundă că nu dăduse nici un ordin să fie arestat d'Artagnan; dar această frază i se păru c-ar fi o scuză şi tăcu. D'Artagnan se încăpăţână să tacă şi el.

— Domnule — reluă regele — ce te-am însărcinat eu să faci la Belle-Isle? Spune-mi te rog!

Ludovic, rostind aceste cuvinte, îl privea ţintă pe căpitanul său. Aci, d'Artagnan se simţi fericit; regele îl scotea din încurcătură.

— Dacă nu mă înşel — răspunse el — maiestatea voastră îmi face cinstea să mă întrebe pentru ce a trebuit să mă duc la Belle-Isle?

— Da, domnule.

— Ei bine, sire, nu ştiu nimic; nu eu se cuvine să fiu întrebat despre asta, ci acel număr nesfârşit de ofiţeri de tot soiul cărora li s-a dat un număr nesfârşit de ordine de tot felul, în timp ce mie, şeful expediţiei, nu mi s-a ordonat nimic precis.

Regele fu jignit; o arată prin răspunsul sau.

— Domnule — i-o întoarse el — nu li s-au dat ordine decât oamenilor care au fost socotiţi vrednici de încredere.

— De aceea mă miră, sire — ripostă muşchetarul — că un căpitan ca mine, cu meritele unui mareşal al Franţei, a putut să se trezească sub ordinele a cinci sau şase locotenenţi sau majori, buni să facă pe iscoadele, se poate, dar nu să conducă o expediţie de război. Iată pentru ce venisem să cer explicaţii maiestăţii voastre, când uşile mi-au fost închise; lucru care, socotindu-l ultima ofensă adusă unui om viteaz, m-a îndemnat să părăsesc serviciul maiestăţii voastre.

— Domnule — rosti regele — dumneata crezi că trăieşti încă într-un veac în care regii erau, aşa cum singur te plângeai că ar fi fost, sub ordinele şi la bunul plac al celor mai prejos de ei. Nu uiţi cumva că un rege nu dă socoteală de faptele sale decât în faţa lui Dumnezeu?

— Nu uit câtuşi de puţin, sire — vorbi muşchetarul, jignit la rândul lui de această lecţie. De altfel, nu văd cum un om cinstit îl răneşte pe regele său întrebându-l cu ce i-a greşit.

— Mi-ai greşit, domnule, luând partea duşmanilor mei, împotriva mea.

— Cine sunt duşmanii voştri, sire?

— Cei împotriva cărora te-am trimis să lupţi.

— Doi oameni, duşmanii armatei maiestăţii voastre! E de necrezut, sire!

— N-ai dreptul să judeci hotărârile mele!

— Judec prieteniile mele, sire.

— Cine îşi slujeşte prietenii, nu-şi slujeşte stăpânul.

— Am înţeles-o atât de bine, sire, încât am înaintat maiestăţii voastre, cu tot respectul, demisia mea.

— Iar eu ţi-am primit-o, domnule — zise regele. Dar înainte de a mă despărţi de dumneata, am vrut să-ţi dovedesc că ştiu să-mi ţin cuvântul.

— Maiestatea voastră a făcut mai mult decât să-şi ţină cuvântul; căci maiestatea voastră a pus să fiu arestat, ceea ce nu-mi făgăduise mai înainte — rosti d'Artagnan cu tonul său rece şi sarcastic.

Regele nu luă în seamă această glumă şi spuse cu seriozitate:

— Vezi, domnule, ce m-a silit să fac nesupunerea dumitale?

— Nesupunerea mea? exclamă d'Artagnan roşu de mânie.

— E cuvântul cel mai blând pe care l-am putut găsi — continuă regele. Gândul meu era de a-i prinde şi a-i pedepsi pe răzvrătiţi; trebuia oare să ţin seama că răzvrătiţii erau prietenii dumitale?

— Eu însă trebuia să ţin seama — răspunse d'Artagnan. A fost o cruzime din partea maiestăţii voastre să mă trimită tocmai pe mine să-mi prind prietenii şi să-i aduc la spânzurătoarea voastră.

— A fost, domnule, o încercare de a dovedi buna credinţă a pretinşilor slujitori ce mănâncă pâinea mea şi care sunt datori să apere persoana mea. Examenul a fost terminat prost, domnule d'Artagnan!

— În locul unui slujitor rău pe care-l pierde maiestatea voastră — răspunse muşchetarul cu amărăciune — alţii zece şi-au trecut examenul în aceeaşi zi. Ascultaţi-mă, sire: eu nu sunt obişnuit cu servicii de felul acestora. Sunt o spadă rebelă, atunci când e vorba să fac un rău. Şi însemna să fac rău, urmărind, până la moarte, doi oameni a căror viaţă v-o ceruse s-o cruţaţi domnul Fouquet, salvatorul maiestăţii voastre. Afară de asta, aceşti doi oameni erau prietenii mei. Ei nu s-au ridicat împotriva maiestăţii voastre, ci au căzut victime unei rătăciri oarbe. De altminteri, de ce n-ar fi lăsaţi să fugă? Ce crimă au săvârşit ei? Ştiu că nu-mi îngăduiţi dreptul de a judeca purtarea

lor. Dar de ce să fiu bănuit înainte de a fi văzut ce fac? De ce să fiu înconjurat de iscoade? De ce să fiu dezonorat în faţa armatei? De ce eu, căruia până acum i-aţi arătat încrederea cea mai deplină, eu, care de atâţia ani sunt legat de persoana voastră şi v-am dat mii de dovezi de devotament, căci trebuie să o spun, astăzi, când sunt învinuit, de ce să fiu silit să văd trei mii de soldaţi ai regelui pornind să se războiască numai cu doi oameni?

— S-ar părea că uiţi ce mi-au făcut aceşti oameni şi că datorită lor eram să fiu pierdut! zise regele cu un glas surd.

— Sire, uitaţi, s-ar părea, că mai eram şi eu pe-aici!

— Destul, domnule d'Artagnan, destul cu aceste interese dominatoare ce răpesc soarele intereselor mele. Întemeiez un stat în care nu va fi decât un singur stăpân, ţi-am făgăduit asta cândva; a sosit timpul să-mi îndeplinesc făgăduiala. Vrei, după gusturile şi după plăcerile dumitale, să-ţi dau li-bertatea de a-mi zădărnici planurile şi de a-i salva pe duşmanii mei? Te zdrobesc, sau te părăsesc. Cauţi un stăpân mai îngăduitor? Ştiu că un alt rege nu s-ar purta aşa cum mă port eu şi dacă s-ar lăsa înrâurit de dumneata, ar fi silit să te trimită într-o zi alături de domnul Fouquet şi de ceilalţi, dar eu am o memorie bună şi, pentru mine, serviciile sunt titluri sfinte pentru recunoştinţă, pentru iertare. Nu vei primi, domnule d'Artagnan, decât această lecţie spre a-ţi pedepsi nesupunerea şi nu-i voi urma pe înaintaşii mei la mânie, după cum nu i-am urmat nici în privinţa favorurilor. Şi pe urmă, alte motive mă fac să mă port cu blândeţe faţă de dumneata: mai întâi, pentru că eşti un bărbat cu judecată, un bărbat cu multă judecată, un bărbat cu suflet mare şi vei putea fi un bun slujitor pentru cel care te va îmblânzi; apoi, pentru că nu vei mai avea prilejul să-ţi arăţi nesupunerea. Prietenii dumitale au fost distruşi sau doborâţi de mine. Aceste puncte de sprijin pe care, din instinct, se rezema spiritul dumitale capricios, eu le-am făcut să dispară. La ceasul acesta, soldaţii mei i-au prins sau i-au ucis pe răzvrătiţii de la Belle-Isle.

D'Artagnan păli.

— I-au prins sau i-au ucis? strigă el. Oh, sire, dacă aţi crede în cele ce-mi spuneţi sau dacă aţi fi sigur că-mi spuneţi adevărul, aş uita tot ceea ce e drept, tot ceea ce e mărinimos în cuvintele voastre şi v-aş numi un rege barbar, un om crud. Dar vă iert asemenea cuvinte — adăugă el zâmbind cu mândrie — i le iert tânărului Prinţ care nu ştie, care nu poate să înţeleagă ce

înseamnă nişte oameni ca domnul d'Herblay, ca domnul du Vallon, ca mine. Prinşi sau ucişi? Ah, ah, sire, dacă această veste e adevărată, mărturisiţi câţi bani şi câţi oameni v-a costat? Vom vedea pe urmă dacă paguba merită câştigul.

În timp ce vorbea încă, regele se apropie furios de el şi-i spuse:

— Domnule d'Artagnan, astea sunt răspunsuri de răzvrătit! Fii bun, te rog şi spune-mi cine este regele Franţei? Mai ştii oare pe un altul?

— Sire — răspunse pe un ton rece căpitanul de muşchetari — îmi amintesc că, într-o dimineaţă, la Vaux, aţi pus această întrebare mai multor oameni, care n-au ştiut ce să răspundă, pe când eu v-am răspuns. Dacă l-am recunoscut pe rege în ziua aceea, când lucrul nu era uşor, cred că este de prisos să mai fiu întrebat astăzi, când maiestatea voastră e singură cu mine.

La aceste cuvinte, Ludovic al XIV-lea îşi lăsă ochii în jos. I se păru că umbra nefericitului Filip se strecura între d'Artagnan şi el, pentru a răscoli amintirea acelei groaznice întâmplări. Aproape în aceeaşi clipă, un ofiţer intră şi-i întinse o depeşă regelui, care, citind-o, păli uşor la rândul său. D'Artagnan observă aceasta. Regele rămase nemişcat şi tăcut, după ce mai citi o dată hârtia. Apoi, revenindu-şi repede, zise:

— Domnule, ceea ce mi se vesteşte ai afla-o mai târziu; mai bine să-ţi spun acum, ca s-o afli din gura regelui. La Belle-Isle a avut loc o luptă.

— Ah, ah! făcu d'Artagnan cu un aer calm, în timp ce inima îi bătea să-i spargă pieptul. Ei bine, sire?

— Ei bine, am pierdut şase sute de oameni.

O scânteie de bucurie şi de mândrie străluci în ochii lui d'Artagnan.

— Şi răzvrătiţii? întrebă el.

— Răzvrătiţii au fugit — răspunse regele.

D'Artagnan scoase un strigăt de triumf.

— Totuşi — adăugă regele — am o flotă care a încercuit Belle-Isle şi sper că nici o barcă nu va putea să scape de acolo.

— Astfel că — murmură muşchetarul cuprins de gânduri negre — dacă cei doi domni vor fi prinşi...?

— Îi vor spânzura — zise regele netulburat.

— Şi ei ştiu ce-i aşteaptă? întrebă d'Artagnan, încercând să-şi stăpânească un fior.

— Ştiu, întrucât le-o vei fi spus dumneata însuţi şi întrucât toată ţara o ştie.

— Atunci, sire, nu vor fi prinşi vii, vă asigur de asta.

— Ah! făcu regele cu nepăsare, aruncându-şi din nou ochii peste scrisoare. Ei bine, vor fi prinşi morţi, domnule d'Artagnan, ceea ce va fi acelaşi lucru, deoarece nu vreau să-i prind decât ca să-i trimit la spânzurătoare.

D'Artagnan îşi şterse sudoarea ce-i năpădise fruntea.

— Ţi-am spus — urmă Ludovic al XIV-lea — că într-o zi îţi voi fi un stăpân bun, generos şi constant. Dumneata eşti astăzi singurul om dintre cei vechi care poate fi vrednic de mânia sau de prietenia mea. N-o voi precupeţi nici pe una, nici pe alta, după cum îţi va fi purtarea. Ai vrea oare, domnule d'Artagnan, să-l slujeşti pe un rege care ar avea o sută de alţi regi, egali cu el, în regatul său? Aş putea eu, spune-mi, să înfăptuiesc, cu asemenea slăbi-ciune, marile opere pe care le plănuiesc? Ai văzut dumneata vreodată un artist zămislind creaţii trainice cu o unealtă ce-i stă împotrivă? Departe de mine, domnule, această veche sămânţă a abuzurilor feudale. Fronda, care trebuia să piardă monarhia, a emancipat-o. Eu sunt stăpân aici, căpitane d'Artagnan şi voi avea slujitori care, lipsiţi poate de virtuţile dumitale, vor duce devotamentul şi supunerea până la eroism. Ce importanţă, te întreb, ce importanţă are faptul că Dumnezeu n-a înzestrat cu geniu braţele şi picioarele? I l-a dat capului şi capului, după cum ştii, i se supune tot restul. Iar capul sunt eu!

D'Artagnan tresări. Ludovic continuă ca şi cum n-ar fi observat nimic, deşi tresărirea muşchetarului nu-i scăpă:

— Acum, să încheiem între noi doi târgul acela pe care ţi l-am făgăduit într-o zi, când mă socoteai încă prea mic, la Blois. Mulţumeşte-mi, domnule, că n-am aruncat asupra nimănui lacrimile de ruşine pe care le-am vărsat atunci. Priveşte în jurul dumitale: toate capetele mari sunt plecate. Pleacă-te şi dumneata, sau alegeţi surghiunul care-ţi va plăcea mai mult. Poate că, stând şi chibzuind acolo, vei găsi că regele acesta are o inimă generoasă, care se bizuie îndestul pe loialitatea dumitale părăsindu-te fiindcă te ştie nemulţumit şi făcând aceasta când dumneata deţii un mare secret de stat. Eşti un bărbat brav, ştiu asta. Pentru ce m-ai judecat înainte de vreme? Judecă-mă începând din această zi, d'Artagnan şi fii oricât vei voi de aspru.

D'Artagnan rămase năucit, mut, clătinându-se pentru prima dată în viaţa lui. Dăduse peste un adversar vrednic de el. Nu mai era vorba de şiretenie, ci de calcul; nu mai era vorba de violenţă, ci de putere; nu mai era vorba de mânie, ci de voinţă; nu mai era înfumurare, ci un sfat. Tânărul acesta, care-l doborâse pe Fouquet şi care se putea lipsi de d'Artagnan, încurca toate planurile, puţin cam încăpăţânate, ale muşchetarului.

— Haide, ce te opreşti? îi spuse regele cu blândeţe. Ţi-ai înaintat demisia; vrei să ţi-o resping? Înţeleg că ar fi greu pentru un bătrân căpitan să revină asupra unei hotărâri luate într-o clipă de furie.

— Oh — răspunse cu amărăciune d'Artagnan — nu asta e grija mea cea mai mare. Şovăiesc în a-mi retrage demisia deoarece sunt un om bătrân pentru maiestatea voastră şi fiindcă am unele obiceiuri de care nu e uşor să mă dezbar. Vă trebuie, de aici înainte, curteni care să se priceapă să vă distreze, nebuni care să se lase ucişi pentru ceea ce numiţi marile voastre opere. Mari vor fi aceste opere, nu mă îndoiesc; dar dacă s-ar întâmpla ca eu să nu le găsesc ca atare? Am cunoscut războiul, sire; am cunoscut pacea: i-am slujit pe Richelieu şi Mazarin; m-am pârjolit împreuna cu tatăl vostru în focul asediului din La Rochelle, am fost ciuruit de gloanţe ca o sită, mi-am schimbat pielea de zece ori, ca şerpii. După ocări şi nedreptăţi, am primit o comandă care altădată însemna ceva, întrucât ea dădea dreptul de a-i vorbi regelui deschis. Dar căpitanul vostru de muşchetari va fi de aici înainte un ofiţer care va sta de pază la uşile cele mici. Zău, sire, dacă asta este de aici înainte slujba, folosiţi-vă că suntem împreună şi scăpaţi-mă de ea. Să nu credeţi că păstrez vreun grăunte de pică pe cineva; nu, m-aţi îmblânzit, cum spuneţi, dar, trebuie s-o mărturisesc, îmblânzindu-mă, m-aţi înmuiat; făcându-mă să mă plec, m-aţi făcut să-mi dau seama de slăbiciunea mea. Dacă aţi şti ce plăcut lucru e să ţii fruntea sus şi ce jalnică înfăţişare aş avea eu ştergând praful de pe covoarele voastre! Oh, sire, regret nespus de mult şi veţi regreta ca şi mine, vremea când regele Franţei îi vedea în vestibulurile sale pe acei gentilomi semeţi, uscaţi, ursuzi, înjurând într-una, dar care se repezeau ca nişte dulăi în zilele de bătălie. Astfel de oameni sunt cei mai buni curteni pentru mâna care-i hrăneşte; sunt în stare s-o lingă; dar pentru mâna care-i loveşte, oh, ce muşcătură! Puţin

aur pe galoanele mantalelor, un pic de burtă sub poalele tunicii, câteva fire albe în părul rărit şi veţi vedea pe frumoşii duci şi pairi, pe mândrii mareşali ai Franţei! Dar la ce bun să mai spun toate acestea? Regele e stăpânul meu şi el vrea ca eu să fac versuri, vrea să lustruiesc, cu papucii de mătase, mozaicul anticamerelor sale. La dracu! E greu, dar am făcut lucruri şi mai grele decât asta. O voi face. Pentru ce o voi face? Fiindcă iubesc banii? Am destui. Fiindcă sunt ambiţios? Cariera mea se apropie de sfârşit. Fiindcă-mi place să stau la curte? Nu. Voi rămâne însă pentru că sunt obişnuit, de treizeci de ani, să viu să primesc cuvântul de ordine al regelui şi să-l aud spunându-mi: "Bună seara, d'Artagnan", cu un zâmbet pe care niciodată nu l-am cerşit. Acum îl voi cerşi. Sunteţi mulţumit, sire?

Şi d'Artagnan îşi plecă încet capul argintat, pe care regele, surâzând, îşi puse cu mândrie mâna lui albă.

— Mulţumesc, bătrânul meu slujitor, credinciosul meu prieten — rosti el. Întrucât, începând de astăzi, nu mai am duşmani în Franţa, nu-mi rămâne decât să te trimit pe un câmp de luptă dinafară, pentru a-ţi cuceri bastonul de mareşal. Bizuie-te pe mine, am să găsesc eu acest prilej. Până atunci, mănâncă din cea mai bună pâine a mea şi dormi liniştit.

— Minunat — răspunse d'Artagnan mişcat. Dar acei bieţi oameni de la Belle-Isle? Unul mai ales, atât de bun şi atât de brav?

— Îmi ceri să-i iert?

— În genunchi, sire.

— Ei bine, du-te şi le vesteşte iertarea mea, dacă nu e prea târziu. Dar rămâi chezaş pentru ei!

— Pun chezăşie viaţa mea!

— Du-te. Mâine plec la Paris. Întoarce-te până atunci, căci nu vreau să mă mai părăseşti nici o clipă.

— Fiţi liniştit, sire! exclamă d'Artagnan, sărutând mâna regelui.

Şi ieşi, cu inima plină de bucurie, pe poarta castelului, pornind pe drumul spre Belle-Isle.

Capitolul LVII
Prietenii domnului Fouquet

Regele se întoarse la Paris şi, împreună cu el, d'Artagnan, care, culegând, în douăzeci şi patru de ceasuri, cu cea mai mare migală, toate informaţiile sale la Belle-Isle, nu aflase nimic despre taina ce stătea închisă sub greaua stâncă de la Locmaria, mormântul eroic al lui Porthos. Căpitanul de muşchetari aflase doar despre faptele săvârşite de aceşti doi bărbaţi viteji, de aceşti doi prieteni ai lui, a căror apărare le-o luase cu atâta nobleţe şi a căror viaţă încercase s-o scape; aflase că, ajutaţi de trei bretoni credincioşi, ei se luptaseră cu o armată întreagă. Văzuse chiar, împrăştiate pe câmpia din jur, bucăţi de trupuri omeneşti amestecate cu sfărâmături de stâncă mânjite de sânge şi aruncate prin tufişuri. Mai aflase apoi că o barcă fusese zărită destul de departe pe mare şi că, asemenea unei păsări de pradă, o corvetă regală urmărise, ajunsese din urmă şi înghiţise acea mică zburătoare ce fugea ca săgeata. Dar la atât se rezuma tot ceea ce ştia d'Artagnan. De aici încolo începea câmpul presupunerilor. Aşa că, ce trebuia să creadă? Corveta nu se mai întorsese. E adevărat că de trei zile bătea un vânt puternic; dar corabia avea pânze bune şi era construită solid, încât nu se temea de o furtună, iar aceea care-l ducea pe Aramis ar fi trebuit, după părerea lui d'Artagnan, să acosteze la Brest sau să pătrundă pe gurile Loarei.

Acestea erau veştile încâlcite, dar pentru el, personal, destul de îmbucurătoare, pe care d'Artagnan i le adusese lui Ludovic al XIV-lea, când regele, urmat de întreaga curte, se reîntorsese la Paris. Ludovic, mulţumit de izbânda lui, Ludovic, mai blând şi mai binevoitor de când se simţea, mai puternic, nu încetase nici o clipă să călărească pe lângă trăsura domnişoarei de La Vallière. Toată lumea îşi dădea silinţa să le distreze pe cele două regine, pentru a le face să uite că erau părăsite, una de fiu, cealaltă de soţ. Totul se îndrepta către viitor; trecutul nu mai însemna nimic pentru nimeni. Dar acest trecut apăsa ca o rană sângerândă şi dureroasă inimile câtorva fiinţe iubitoare şi devotate. Astfel, regele nici nu apucă să se vadă bine acasă, că şi primi o dovadă înduioşătoare în această privinţă.

Ludovic al XIV-lea abia se sculase şi se pregătea să ia primul dejun, când căpitanul său de muşchetari se înfăţişă la dânsul. D'Artagnan era puţin palid şi părea frământat de ceva. Regele observă, de la cea dintâi aruncătură de ochi, chipul acesta răvăşit, de obicei atât de senin.

— Ce ai, d'Artagnan? îl întrebă el.

— Sire, mi s-a întâmplat o mare nenorocire.

— Dumnezeule! Ce anume?

— Sire, l-am pierdut pe unul din prietenii mei, domnul du Vallon, în afacerea de la Belle-Isle.

Şi, spunând aceste cuvinte, d'Artagnan îşi aruncă privirea de vultur asupra lui Ludovic al XIV-lea, pentru a descifra primul simţământ ce-l putea stăpâni pe rege.

— Ştiam — răspunse Ludovic.

— Ştiaţi şi nu mi-aţi spus nimic? strigă muşchetarul.

— La ce bun? Durerea dumitale, prietene, merită tot respectul. De aceea, am socotit de cuviinţă să te cruţ. Vestinduţi această nenorocire ce te-a lovit, d'Artagnan, te-aş fi putut face să crezi că mă bucur. Da, ştiam că domnul du Vallon a fost îngropat sub stânca de la Locmaria; ştiam că domnul d'Herblay mi-a răpit un vas, cu echipaj cu tot, pentru a fugi la Bayonne. Dar am vrut ca dumneata să afli singur toate acestea, spre a te încredinţa că prietenii mei sunt pentru mine vrednici de respect şi de stimă; că totdeauna omul din mine se va înduioşa pentru oameni, deoarece regele este adesea silit să-i jertfească pe oameni pentru maiestatea lui, pentru puterea lui.

— Dar, sire, cum aţi aflat?...

— Dumneata cum ai aflat, d'Artagnan?

— Prin această scrisoare, sire, pe care mi-a trimis-o din Bayonne Aramis, liber şi în afară de orice primejdie.

— Uite — zise regele, scoţând, dintr-o casetă aşezată pe o mobilă de lângă scaunul de care se sprijinise d'Artagnan, o scrisoare copiată întocmai după aceea a lui Aramis — e aceeaşi scrisoare, pe care Colbert mi-a prezentat-o cu opt ore înainte de a o fi primit şi dumneata... Sunt bine slujit, nu-i aşa?

— Da, sire — murmură muşchetarul — sunteţi singurul om pe care soarta l-a ajutat să învingă soarta şi tăria celor doi prieteni ai mei. V-aţi folosit de acest noroc, sire; dar nu veţi abuza, sper, de el.

— D'Artagnan — zise regele cu un surâs plin de bunăvoinţă — aş putea pune ca domnul d'Herblay să fie prins pe pământul regelui Spaniei şi să-mi fie adus aici viu, spre a-l judeca. D'Artagnan, crede-mă, nu mă voi lăsa pradă acestei prime porniri, foarte fireşti de altfel. E liber, va continua să fie liber.

— Oh, sire, nu veţi rămâne mereu atât de îngăduitor, atât de nobil, atât de generos precum vă arătaţi faţă de mine şi faţă

de domnul d'Herblay; se vor găsi în preajma voastră sfetnici care vă vor vindeca de această slăbiciune.

— Nu, d'Artagnan, te înşeli învinuindu-i pe aceia ce-mi dau sfaturi că ar încerca să mă împingă spre asprime. Povaţa de a-l cruţa pe domnul d'Herblay vine de la Colbert însuşi.

— Ah, sire! făcu d'Artagnan uluit.

— În ce te priveşte — reluă regele cu o bunătate puţin obişnuită — am să-ţi dau câteva veşti bune, dar le vei afla, dragul meu căpitan, după ce-mi voi fi încheiat socotelile mele aici. Am spus că vreau să te fac şi te voi face un om bogat. Cuvântul acesta va deveni o realitate.

— Mulţumesc de o mie de ori, sire. Eu pot să mai aştept. Dar, în timp ce eu voi avea răbdare, rog pe maiestatea voastră să binevoiască a-şi pleca urechea la aceşti bieţi oameni care, de câtva timp, încearcă să ajungă aici şi care vin să depună, cu toată umilinţa, o suplică la picioarele regelui.

— Cine sunt aceştia?

— Duşmani ai maiestăţii voastre.

Regele ridică faţa.

— Prieteni de-ai domnului Fouquet — adăugă d'Artagnan.

— Numele lor?

— Domnul Gourville, domnul Pellisson şi un poet, domnul Jean de La Fontaine.

Regele stătu o clipă pe gânduri.

— Şi ce vor?

— Nu ştiu.

— Cum arată?

— Sunt în doliu.

— Dar ce spun?

— Nimic.

— Ce fac?

— Plâng.

— Să intre — zise regele, încruntând din sprâncene.

D'Artagnan se răsuci pe călcâie, ridică draperia care închidea intrarea în cabinetul regal şi strigă în sala vecină:

— Chemaţi-i!

Peste puţin, în uşa cabinetului în care se aflau regele şi căpitanul său apărură cei trei bărbaţi ale căror nume le rostise d'Artagnan. La trecerea lor, se făcu o tăcere adâncă. Curtenii, la apropierea prietenilor nefericitului intendent superior al

finanţelor, curtenii, spunem, se trăgeau înapoi, ca pentru a nu fi atinşi de molima dizgraţiei şi a năpăstuirii.

D'Artagnan, cu un pas grăbit, veni el însuşi să-i ia de mână pe aceşti nenorociţi, care şovăiau şi tremurau la uşa cabinetului regal; îi aduse în faţa jilţului regelui, care, retras în firida unei ferestre, aştepta momentul prezentării şi se pregătea să le facă pocăiţilor o primire strict diplomatică.

Primul dintre prietenii lui Fouquet care înaintă fu Pellisson.

Nu mai plângea; îşi oprise însă lacrimile doar pentru ca regele să-i poată auzi mai bine glasul şi rugămintea. Gourville îşi strivea buzele ca să-şi stăpânească plânsul, din respect pentru rege. La Fontaine îşi înfundase faţa într-o batistă şi ai fi spus că nu mai trăieşte, dacă nu i-ai fi văzut umerii scuturaţi de suspine înăbuşite.

Regele îşi păstrase întreaga demnitate. Chipul îi era nemişcat. Îşi ţinea încă sprâncenele încruntate, aşa cum era în clipa când d'Artagnan îi anunţase pe duşmanii lui. Făcu un gest, care însemna: "Vorbiţi" şi rămase în picioare, aruncând asupra celor trei oameni deznădăjduiţi o privire adâncă. Pellisson se îndoi până la pământ, iar La Fontaine căzu în genunchi, ca şi cum s-ar fi aflat într-o biserică. Tăcerea încordată, tulburată doar de suspine şi de gemete îndurerate, începu să răscolească în rege nu compătimire, ci nerăbdare.

— Domnule Pellisson — vorbi el pe un ton scurt şi sec — domnule Gourville şi dumneata, domnule... Dar lui La Fontaine nu-i rosti numele. Aş privi cu multă neplăcere faptul că aţi putea veni să mă rugaţi pentru unul dintre cei mai mari nelegiuiţi, care şi-a atras pedeapsa dreptăţii mele. Un rege nu se lasă înduioşat decât de lacrimi sau de remuşcări: lacrimile inocenţei, remuşcările celor vinovaţi. Nu voi crede nici în remuşcările domnului Fouquet, nici în lacrimile prietenilor lui, întrucât unul e putred până în adâncul inimii, iar ceilalţi ar trebui să se ferească de a veni să mă ofenseze chiar în casa mea. De aceea, domnule Pellisson, domnule Gourville şi dumneata, domnule..., vă rog să nu spuneţi nimic ce n-ar mărturisi înaltul respect ce-l purtaţi voinţei mele.

— Sire — răspunse Pellisson tremurând la aceste cuvinte neîndurătoare — n-am venit să-i spunem maiestăţii voastre nimic care să nu fie expresia cea mai adâncă a celui mai sincer respect şi a celei mai sincere iubiri pe care toţi supuşii o

datorează regelui lor. Dreptatea maiestăţii voastre e neînduplecată; fiecare trebuie să se plece sub sentinţele pe care ea le rosteşte. Noi ne înclinăm cu respect în faţa ei. Departe de noi gândul de a veni să-l apărăm pe acela care a avut nefericirea să ofenseze pe maiestatea voastră. Cel care şi-a atras dizgraţia voastră poate să fie un prieten al nostru, dar e un duşman al statului. Îl vom părăsi plângând, lăsându-l în seama hotărârii regelui.

— De altfel — îl întrerupse regele, potolit de acest glas rugător şi de aceste cuvinte convingătoare — parlamentul meu va judeca. Eu nu lovesc înainte de a fi cântărit crima. Justiţia mea nu foloseşte spada înainte de a fi folosit balanţa.

— De aceea, avem toată încrederea în această nepărtinire a regelui şi putem nădăjdui să ne facem auzite slabele noastre glasuri, cu încuviinţarea maiestăţii voastre, atunci când ceasul apărării unui prieten învinuit va fi sunat pentru noi.

— La urma urmei, domnilor, ce-mi cereţi? întrebă regele cu un aer impunător.

— Sire — continuă Pellisson — vinovatul lasă o soţie şi o familie. Puţina avere rămasă abia ajunge să se plătească datoriile, iar doamna Fouquet, după arestarea soţului ei, e părăsită de toată lumea. Braţul maiestăţii voastre loveşte la fel ca mâna lui Dumnezeu. Când Cel de sus trimite lepra sau ciuma într-o familie, toţi fug şi se depărtează de casa leprosului sau ciumatului. Uneori, dar destul de rar, doar un medic mărinimos îndrăzneşte să se apropie de pragul blestemat, îl trece cu îndrăzneală şi-şi expune viaţa ca să înfrunte moartea. El este ultima speranţă a muribundului; el este semnul milostivirii cereşti. Sire, am venit să vă rugăm, cu mâinile împreunate, căzuţi în genunchi, aşa cum l-am ruga pe tatăl ceresc: doamna Fouquet nu mai are prieteni, nu mai are nici un sprijin; plânge în casa ei săracă şi pustie, părăsită de toţi cei care erau nelipsiţi din ea când stăpânul se bucura de favoare; acum n-o mai ajută nimeni, nu mai are nici o speranţă. Nenorocitul asupra căreia s-a abătut mânia voastră, oricât de vinovat ar fi, primeşte cel puţin, din partea voastră, pâinea pe care el o udă în fiecare zi cu lacrimile lui. Tot atât de îndurerată, mai năpăstuită decât soţul ei, doamna Fouquet, aceea care a avut cinstea de a primi pe maiestatea voastră la masa ei, doamna Fouquet, soţia fostului intendent superior al finanţelor

maiestăţii voastre, doamna Fouquet nu are nici măcar această pâine!

Aci, tăcerea de mormânt ce încătuşase răsuflarea celor doi prieteni ai lui Pellisson fu ruptă de un puhoi de suspine şi d'Artagnan, care-şi simţea pieptul zdrobit ascultând această umilită rugăminte, se întoarse cu faţa spre un colţ al cabinetului, ca să-şi poată ronţăi în linişte vârful mustăţilor şi să-şi înăbuşe oftatul. Regele îşi păstrase privirea rece şi înfăţişarea aspră; dar obrajii i se împurpurară uşor, iar hotărârea din ochii lui se înmuie în chip vădit.

— Şi ce doriţi dumneavoastră? zise el cu un glas mişcat.

— Venim să cerem cu umilinţă maiestăţii voastre — vorbi Pellisson, ce părea din ce în ce mai tulburat — îngăduinţa ca, fără a ne atrage dizgraţia sa, să-i putem împrumuta doamnei Fouquet două mii de pistoli, adunaţi de la toţi vechii prieteni ai soţului ei, astfel ca văduva să nu ducă lipsa lucrurilor celor mai necesare vieţii.

La cuvântul *văduvă*, rostit de Pellisson, pe când Fouquet mai trăia încă, regele păli cu totul; mândria i se clătină; mila îi năvăli din inimă pe buze. Îşi lăsă privirea să cadă înduioşată asupra acestor oameni ce suspinau la picioa-rele lui.

— Dumnezeu să mă păzească — răspunse el — de a-l pune pe nevinovat alături de vinovat! Mă cunosc rău cei ce se îndoiesc de milostivirea mea faţă de cei slabi. Eu nu-i voi pedepsi niciodată decât pe cei trufaşi. Faceţi, domnilor, faceţi tot ceea ce vă îndeamnă inima pentru a uşura durerea doamnei Fouquet! Puteţi pleca, domnilor; puteţi pleca.

Cei trei bărbaţi se ridicară în tăcere, cu ochii uscaţi. Lacrimile secaseră sub pleoapele lor arzătoare şi pe obrajii aprinşi. Nu mai avură nici măcar puterea să-i mulţumească regelui, care, de altminteri, le tăie scurt reverenţele solemne, retrăgându-se în dosul fotoliului său.

D'Artagnan rămase singur cu regele.

— Bine! zise el, apropiindu-se de tânărul Prinţ, care-l întreba cu privirea. Foarte bine, stăpâne! Dacă n-aţi avea deviza ce vă asemuieşte cu soarele, v-aş oferi eu una, chiar dacă domnul Conrart ar trebui s-o traducă în latineşte: "Blând cu cel mic, aspru cu cel tare!"

Regele zâmbi şi trecu în sala de alături, după ce-i spuse lui d'Artagnan:

— Îţi dau concediul de care trebuie că ai nevoie pentru a pune în ordine afacerile răposatului domn du Vallon, prietenul dumitale.

Capitolul LVIII
Testamentul lui Porthos

La Pierrefonds, totul era în doliu. Curţile erau pustii, grajdurile închise, grădinile neîngrijite. În bazine, fântânile ţâşnitoare, altădată vesele, zgomotoase şi strălucitoare, se opriseră din susurul lor. Pe drumurile ce duceau la castel se vedeau venind oameni posomorâţi, călări pe catâri sau pe cai de povară. Erau vecini de prin împrejurimi, preoţi şi nobili de prin satele din jur. Toţi aceşti oameni intrau tăcuţi la castel, îşi lăsau caii în seama unui argat întristat şi se îndreptau, călăuziţi de un valet în costum negru, spre sala cea mare, unde Mousqueton îi primea, în prag, pe cei ce soseau.

Mousqueton slăbise atât de mult în două zile, încât hainele fluturau pe el, asemenea acelor teci prea largi în care joacă lamele subţiri ale spadelor. Chipul său, colorat în roşu şi alb, ca acela al Madonei lui Van Dyck, era brăzdat de două dungi argintii săpate pe obrajii lui pe atât de durdulii altădată, pe cât de traşi erau acum, după doliu. Pentru fiecare nou vizitator, Mousqueton găsea un nou izvor de lacrimi şi îţi făcea o adevărată milă să-l vezi strângându-şi gâtlejul cu mâna lui groasă, ca să-şi oprească năvala suspinelor.

Toate aceste vizite aveau ca scop citirea testamentului lui Porthos, hărăzită pentru ziua aceea şi la care voiau să fie de faţă toţi râvnitorii şi toţi prietenii mortului, care nu lăsa nici o rudă după el. Oaspeţii se aşezau pe scaune pe măsură ce veneau şi uşa de la marea sală se închise când ceasurile băturăamiaza, ora hotărâtă pentru citirea testamentului.

Notarul lui Porthos, care era, firește, urmaşul jupânului Coquenard, începu prin a desfăşura încet marele pergament, pe care uriaşa mână a lui Porthos înşirase cele din urmă dorinţe ale lui. Sigiliul rupt, ochelarii aşezaţi pe nas, tusea premergătoare odată terminată, fiecare îşi aţinti urechea. Mousqueton se ghemuise într-un colţ, pentru a plânge în voie şi pentru a auzi cât mai puţin.

Deodată, uşa cu două canaturi de la sala cea mare, care fusese închisă, se deschise ca prin minune şi un chip bărbătesc se ivi în prag, învăluit în cea mai strălucitoare lumină a amiezii. Era d'Artagnan, care păşise singur până la uşă şi care, negăsind pe nimeni să-i ţină scara, îşi legase calul de ciocanul porţii şi se înfăţişă singur în adunare.

Lumina zilei ce năvăli în sală, murmurul celor de acolo, dar mai mult decât orice instinctul său de câine credincios îl smulseră pe Mousqueton din întristarea lui. Ridică faţa, îl recunoscu pe vechiul prieten al stăpânului şi, gemând de durere, veni să-i îmbrăţişeze genunchii, stropind lespezile încăperii cu lacrimile lui. D'Artagnan îl ridică de jos pe bietul intendent, îl îmbrăţişă ca pe un frate şi, salutând cu noblеţe adunarea, care se înclină toată deodată, rostindu-i numele în şoaptă, se duse şi se aşeză în fundul marei săli îmbrăcate în stejar sculptat, strângând tot timpul mâna lui Mousqueton, care, suspinând mereu, se aşeză şi el pe o treaptă. Atunci notarul, la fel de tulburat ca toţi ceilalţi, începu lectura.

Porthos, după o mărturisire de credinţă dintre cele mai creştineşti, le cerea iertare duşmanilor lui pentru necazurile pe care va fi putut să le pricinuiască în viaţă. La acest paragraf, o rază de nespusă mândrie străluci în ochii lui d'Artagnan. Îşi aducea aminte de vechiul soldat. Număra pe rând pe toţi aceşti duşmani ai lui Porthos, doborâţi de braţul lui vânjos şi îşi spunea că Porthos procedase cu înţelepciune ferindu-se să dea amănunte despre duşmanii lui sau despre necazurile pricinuite acestora; altfel, astăzi, sarcina ar fi fost prea grea pentru cititorul testamentului.

Urma apoi enumerarea de mai jos:

"Stăpânesc în clipa de faţă, prin vrerea lui Dumnezeu:

1. Domeniul Pierrefonds, cu ogoare, parc, imaşuri, ape şi livezi, împrejmuite de jur împrejur;

2. Domeniul Bracieux, cu castel, păduri, pământ arabil, formând trei ferme;

3. Moşioara Vallon, numita astfel fiindcă se află în valea..."

Bravul Porthos!

"4. Cincizeci de loturi de pământ în Touraine, însumând laolaltă cinci sute de pogoane;

5. Trei mori pe râul Cher, cu un venit de şase sute de livre fiecare;

6. Trei heleşteie în Berri, cu un venit de două sute de livre fiecare.

Cât despre bunurile MOBILIARE, numite astfel fiindcă nu se pot mişca, aşa cum îmi explica atât de bine învăţatul meu prieten, episcopul de Vannes..."

D'Artagnan simţi un fior la amintirea acestui nume lugubru.

Notarul continuă netulburat:

"Ele constau: 1. În mobile pe care nu pot să le înşir aici din lipsă de loc şi care împodobesc toate castelele sau casele mele, dar a căror listă este întocmită de intendentul meu...."

Toţi îşi întoarseră ochii către Mousqueton, care se aplecă sub povara durerii.

"2. În douăzeci de cai de ham şi de călărie, pe care-i am îndeosebi la castelul din Pierrefonds şi care se numesc: BAYARD, ROLAND, CAROL MAGNUL, PEPIN, DU-NOEZUL, LA HIRE, OGIER, SAMSON, MILON, NEM-ROD, URGANDA, ARMIDA, FALSTRADA, DALILA, REBECCA, YOLANDA, FINETA, GRIZETA, LIZETA şi MUZETA;

3. În şaizeci de câini, alcătuind şase haite, împărţite după cum urmează: prima, pentru cerbi; a doua, pentru lupi; a treia, pentru mistreţi; a patra, pentru iepuri, iar celelalte două pentru vânatul de păsări sau pentru pază;

4. În arme de război şi de vânătoare, aflate în galeria mea de arme;

5. În vinuri de Anjou, alese pentru Athos, căruia îi plăceau mult pe vremuri; în vinuri de Bourgogne, de Champagne, de Bordeaux şi de Spania, păstrate în opt chelare şi douăsprezece beciuri din diferitele mele case;

6. Tablouri şi statui care se spune că sunt de mare preţ şi care sunt destul de numeroase ca să obosească privirea;

7. Biblioteca mea, alcătuită din şase mii de volume, toate noi şi care n-au fost niciodată deschise;

8. Tacâmurile şi vasele de argint, care sunt toate cam tocite, dar care trebuie să cântărească între o mie şi o mie două

sute de livre, căci abia puteam, cu mare greutate, să ridic lada în care sunt strânse, neputând face decât de şase ori înconjurul odăii cu ea în braţe.

9. Toate aceste lucruri, dimpreună cu albiturile de masă şi de serviciu, sunt răspândite prin casele care-mi plăceau mai mult..."

Aici, cititorul se opri o clipă, să răsufle. Toţi ceilalţi oftară, tuşiră, încordându-şi şi mai tare auzul. Notarul continuă:

"Am trăit fără să fi avut copii şi se poate să nici nu am vreodată, ceea ce este o durere sfâşietoare pentru mine. Mă înşel însă, căci am un fiu împreună cu ceilalţi prieteni ai mei: acesta este domnul Raoul-Auguste-Jules de Brage-lonne, fiu adevărat al domnului conte de La Fère.

Pe acest tânăr senior îl socot vrednic de a fi urmaşul celor trei viteji gentilomi al căror prieten şi preaumil servitor sunt."

Aici, se auzi un zăngănit ascuţit. Era spada lui d'Artagnan, care se dezlegase din cingătoare şi căzuse pe pardoseala de piatră. Toţi întoarseră privirile în partea aceea şi văzură că o lacrimă mare se rostogoli din genele dese ale lui d'Artagnan, alunecând pe nasul lui coroiat, a cărui curbătură strălucea astfel ca o seceră în care se răsfrângea tot soarele.

"Iată de ce — citi mai departe notarul — mi-am lăsat toate bunurile mele, mobile şi imobile, cuprinse în numărătoarea făcută mai sus, domnului viconte Raoul-Auguste-Jules de Bragelonne, fiul domnului conte de La Fère, spre a-l mângâia de durerea ce pare să-l încerce şi a-l face să-şi poarte cu vrednicie numele..."

Un lung murmur străbătu auditoriul. Notarul continuă lectura, îndemnat de privirea aprinsă a lui d'Artagnan, care, abătându-se asupra adunării, restabili liniştea întreruptă o clipă.

"Cu sarcina, pentru domnul viconte de Bragelonne, de a-i da domnului cavaler d'Artagnan, căpitan de muşchetari al regelui, aceea ce numitul cavaler d'Artagnan îi va cere din bunurile mele.

Cu sarcina, pentru domnul viconte de Bragelonne, de a-i plăti o pensie domnului cavaler d'Herblay, prietenul meu, dacă acesta va fi silit să trăiască în surghiun.

Cu sarcina, pentru domnul viconte de Bragelonne, de a întreţine pe aceia dintre servitorii mei care m-au slujit timp de zece ani şi de a da câte cinci sute de livre fiecăruia dintre ceilalţi.

Îi las intendentului meu Mousqueton toate costumele mele de oraş, de război şi de vânătoare, în număr de patruzeci şi şapte, cu încredinţarea că le va purta până le va rupe, din dragoste şi spre amintirea mea.

Afară de aceasta, îl las în grija domnului viconte de Bragelonne pe vechiul meu servitor şi prieten credincios Mousqueton, mai sus numit, cu sarcina, pentru pomenitul viconte de Bragelonne, de a se purta în aşa fel, încât, la moarte, Mousqueton să poată spune că n-a fost pentru el nici o zi în care să nu fie fericit."

Auzind aceste cuvinte, Mousqueton făcu o plecăciune, palid şi tremurând; umerii lui largi se zguduiră cu putere, faţa lui, pe care era zugrăvită o mare durere, se ridică din palmele-i îngheţate şi cei prezenţi îl văzură împleticindu-se, şovăind, ca şi cum ar fi vrut să părăsească sala, dar fără să ştie încotro s-o apuce.

— Mousqueton — îi zise d'Artagnan — bunul meu prieten, ieşi de aici; du-te şi fă-ţi pregătirile de drum. Te iau cu mine la Athos, unde mă voi duce după ce voi părăsi Pierrefonds.

Mousqueton nu răspunse nimic. Răsufla greu, ca şi cum totul în această sală îi era de acum încolo străin. Deschise uşa încet şi ieşi cu paşi rari.

Notarul îşi termină lectura, după care o mare parte dintre cei ce veniseră să audă ultimele dorinţe ale lui Porthos se retraseră dezamăgiţi, dar plini de respect.

D'Artagnan, rămas singur după ce primise plecăciunea ceremonioasa pe care i-o făcuse notarul, admiră înţelepciunea adâncă a testatorului, care îşi lăsase cu atâta dreptate bunurile celui mai vrednic, celui mai nefericit dintre toţi şi o făcuse cu acea delicateţe sufletească ce nu se întâlneşte atât de desăvârşită la nimeni, nici măcar la cei mai distinşi curteni, sau la cele mai nobile inimi.

Într-adevăr, Porthos îi prescrisese lui Raoul de Bragelonne să-i dea lui d'Artagnan tot ceea ce acesta va cere. Ştia el bine, acest minunat Porthos, că d'Artagnan nu va cere nimic; şi chiar dacă ar fi cerut ceva, nimeni, în afară de el însuşi, nu l-ar fi hotărât să-şi ia partea sa.

Porthos îi lăsa o pensie lui Aramis, care, dacă ar fi râvnit să ceară mai mult, ar fi fost oprit, desigur, de pilda lui d'Artagnan; iar cuvântul acela *surghiun*, aruncat de testator fără vreun gând anume, nu era oare cea mai blândă, cea mai delicată dojană pentru purtarea lui Aramis, care îi pricinuise moartea lui Porthos?

În sfârşit, în testamentul mortului nu se pomenea nimic de Athos. Putea oare să presupună acesta că fiul nu-i va dărui cea mai bună parte tatălui? Mintea simplă a lui Porthos judecase toate aceste împrejurări, cântărise toate aceste amănunte mai bine decât legea, mai bine decât obiceiul, mai bine decât gusturile oamenilor. "Porthos a fost o inimă mare!" îşi spuse d'Artagnan cu un suspin. Şi i se păru că aude un geamăt în tavan. Se gândi numaidecât la bietul Mousqueton, pe care trebuia să-l smulgă din durerea lui. În acest scop, d'Artagnan părăsi repede sala, pentru a se duce să-l caute pe vrednicul intendent, întrucât acesta nu se mai întorcea. Urcă scara până la etajul întâi şi zări în odaia lui Porthos un morman de costume de toate culorile şi din toate stofele, deasupra cărora Mousqueton se trântise cât era de mare, după ce el însuşi le îngrămădise acolo. Era moştenirea lăsată prietenului credincios. Aceste haine erau acum ale lui; îi fuseseră dăruite din toată inima. Se vedea mâna lui Mousqueton întinsă peste aceste lucruri scumpe lui, se vedea cum le săruta îndelung, căci îşi îngropase faţa în ele, acoperindu-le cu tot trupul său.

D'Artagnan se apropie spre a-i spune o vorbă de mângâiere nefericitului slujitor.

— Doamne — exclamă el — nu mai mişcă; a leşinat!

D'Artagnan se înşela: Mousqueton murise.

— A murit ca un câine credincios, care, după ce şi-a pierdut stăpânul, se întoarce să se stingă pe veşmintele lui.

Capitolul LIX
Bătrâneţea lui Athos

În timp ce toate aceste întâmplări îi despărţeau pentru totdeauna pe cei patru muşchetari, uniţi altădată prin legături ce se părea că nimic nu le mai putea desface, Athos, rămas singur după plecarea lui Raoul, începea să plătească tributul său acelei morţi premergătoare care se numeşte ruperea de fiinţele dragi.

Reântors la locuinţa lui din Blois, nemaiavându-l nici măcar pe Grimaud care să-l întâmpine cu un zâmbet atunci când se plimba printre brazdele de flori, Athos simţea cum din zi în zi îi scădea tot mai mult puterea care de o viaţă întreagă părea de neînfrânt. Bătrâneţea, îndepărtată de el prin prezenţa făpturii iubite, se apropia acum cu întregul ei cortegiu de dureri şi metehne, ce sporesc pe măsură ce se face mai aşteptată. Athos nu-l mai avea lângă el pe fiul său pentru a se strădui să calce sprinten, cu spinarea dreaptă, dându-i acestuia o pildă vrednică de urmat; nu mai întâlnea nici ochii scânteietori ai tânărului — vatră pururea aprinsă de la care se reîmprospăta mereu flacăra privirilor lui. Şi apoi, trebuie să o spunem, această fire, aleasă prin duioşia şi modestia ei, nemaigăsind pe nimeni care să-i înfrâneze pornirile, se lăsa pradă tristeţii cu toată acea patimă cu care naturile uşu-ratice se aruncă în braţele bucuriilor.

Contele de La Fère, rămas tânăr până la cei şaizeci şi doi de ani ai săi, războinicul ce-şi păstrase întreaga vlagă în pofida oboselilor, agerimea minţii în pofida amărăciunilor, blânda seninătate sufletească şi trupească în pofida necazurilor pe care i le făcuse Milady, Mazarin şi La Vallière, Athos îmbătrânise numai în opt zile, din clipa când pierduse sprijinul tânărului său urmaş. Chipeş încă, dar mai încovoiat, nobil, dar întristat, domol şi clătinându-se sub părul său albit, căuta, de când rămăsese singur, luminişurile unde răzbătea soarele printre frunzişul copacilor de pe alei. Deprinderile la care ţinuse întreaga lui viaţă fuseseră uitate de când Raoul nu se mai afla alături de dânsul. Servitorii, obişnuiţi să-l vadă sculat o dată cu zorile în orice anotimp, se mirau auzind bătând ceasurile şapte în toiul verii, fără ca stăpânul lor să se fi dat jos din pat. Athos rămânea culcat, cu o carte la căpătâi, dar nu dormea, dar nu citea. Stând întins, spre a nu mai fi nevoit să-şi poarte povara trupului, îşi lăsa spiritul şi sufletul să zboare din învelişul lor şi să se îndrepte către fiul său, ori către Dumnezeu. Cei din jurul lui se îngrozeau adesea văzându-l adâncit ceasuri întregi într-o

visare mută, fără simţire; nu mai auzea nici paşii valetului, care se apropia speriat de uşă pentru a trage cu urechea să afle dacă stăpânul său dormea încă sau se sculase. I se întâmpla de multe ori să uite că ziua trecuse de jumătate şi că nu luase nici gustarea de dimineaţă, nici masa de la amiază. Atunci îl trezeau; el se îmbrăca şi cobora în aleea umbrită, apoi se întorcea puţin la soare, ca pentru a împărtăşi o clipă cu fiul său zăduful pe care acesta îl îndura pe alte meleaguri. Pe urmă, îşi reîncepea plimbarea tristă, monotonă, până când, istovit, se reîntorcea în odaia şi la patul lui, sălaşul preferat.

Timp de câteva zile, contele nu rosti un singur cuvânt. Nu voia să primească pe nimeni din cei care veneau să-l viziteze, iar noaptea aprindea lampa şi petrecea ceasuri întregi scriind sau răsfoind pergamente. Athos trimise una din aceste scrisori la Vannes, alta la Fontainebleau: amândouă rămaseră fără răspuns. Se ştie din ce pricină: Aramis părăsise Franţa; d'Artagnan călătorea de la Nantes la Paris, de la Paris la Pierrefonds. Valetul său de cameră observă că el îşi scurta în fiecare zi plimbarea cu câţiva paşi. Marea alee de tei deveni în curând prea lungă pentru picioarele care o străbăteau altădată de o mie de ori pe zi. Contele fu văzut cum se ducea cu greu până la copacii de la mijlocul aleii şi acolo se întindea pe un răzor de iarbă verde, lângă o cărare lăturalnică, aşteptând să-şi recapete puterile, sau mai degrabă să se facă din nou noapte. Curând, o sută de paşi era ceva peste puterile lui. În cele din urmă, Athos nu voi să se mai ridice din pat; nu mai primea nici un fel de hrană şi oamenii lui, înspăimântaţi, cu toate că el nu se plângea de nimic, cu toate că-şi păstra mereu zâmbetul pe buze, cu toate că le vorbea cu acelaşi glas blând, oamenii lui trimiseră la Blois după fostul medic al răposatului Prinţ şi-l aduseră la contele de La Fère, în aşa fel încât doctorul putu să-l vadă, însă fără ca el să fie văzut de conte. În acest scop, îl instalară într-un cabinet alăturat camerei bolnavului şi îl rugară să nu iasă de acolo, de teamă ca stăpânul, care nu ceruse medic, să nu se supere cumva.

Doctorul făcu aşa precum i se spuse. Athos era un fel de model pentru gentilomii din împrejurimi; oamenii din regiunea Blois se mândreau că în mijlocul lor se afla această rămăşiţă sacră a vechilor glorii franceze; Athos era, într-adevăr, un mare senior, în comparaţie cu cei de azi, pe care regele îi înnobila peste noapte, atingând cu sceptrul lui tânăr şi roditor

trunchiurile uscate ale arborilor heraldici din provincie. Athos era, aşadar, respectat şi iubit. Doctorului nu-i plăcea să-i vadă pe oamenii lui plângând şi nici să privească îngrămădindu-se la poartă săracii cantonului, cărora Athos le aducea mângâierea prin vorbele lui blânde şi prin dărnicia lui largă. Cercetă astfel, din ascunzătoarea lui, semnele unei boli misterioase ce-l mistuia din zi în zi mai mult, coborându-l spre moarte pe acest om altădată plin de sănătate şi dornic de viaţă. Observă în obrajii lui Athos văpaia înfrigurată ce se înteţea şi creştea, o văpaie înceată, nemiloasă, pornită dintr-o cută a inimii şi oprindu-se în dosul acestei paveze, sporind din suferinţa pe care o dospea, văpaie care era cauza şi în acelaşi timp efectul unei stări primejdioase.

Contele nu vorbea cu nimeni, am spus; nu vorbea nici măcar cu el însuşi. Gândurile lui se temeau de zgomot şi ajunseseră până la acel grad de toropeală de unde începe indiferenţa. Omul căzut într-o asemenea părăsire, înainte de a-i aparţine lui Dumnezeu, înseamnă că nu mai aparţine nici pământului.

Doctorul stătu mai multe ceasuri şi urmări această dureroasă luptă a voinţei împotriva unei puteri mai mari decât ea. El se îngrozi văzând aceşti ochi pururea neclintiţi, pururea îndreptaţi către o ţintă necunoscută; se îngrozi văzând că aceleaşi bătăi mişcau această inimă, căreia nici măcar un suspin nu-i mai schimba mersul; e ştiut că, uneori, ascuţirea durerii vine să-i dea o speranţă medicului.

Se scurse astfel o jumătate de zi. Doctorul, ca om brav, ca spirit cutezător, îşi luă inima în dinţi: ieşi din ascunzătoarea lui şi se apropie dintr-o dată de Athos, care-l văzu însă fără să dea semne de surprindere, ca şi cum n-ar fi înţeles nimic din această apariţie bruscă.

— Domnule conte, iartă-mă — zise doctorul îndreptându-se spre bolnav cu braţele deschise — dar am să-ţi fac o mustrare; iar dumneata trebuie să m-asculţi.

Şi se aşeză la căpătâiul lui Athos, care se smulse cu greu din visarea lui.

— Ce este, doctore? întrebă contele după o clipă de tăcere.

— Este că eşti bolnav, domnule şi nu vrei să fii îngrijit.

— Eu, bolnav? murmură Athos zâmbind.

— Febră, mistuire, slăbire, prăpădire, domnule conte!

— Slăbire! răspunse Athos. Cum e cu putinţă? Nici nu mă mişc din pat!

— Haide, haide, domnule conte, fără ocolişuri! Dumneata eşti doar un bun creştin.

— Aşa cred — zise Athos.

— Vrei să-ţi curmi singur viaţa?

— Nici gând, doctore.

— Ei bine, domnule, dumneata te îndrepţi spre moarte; stând astfel, înseamnă să te sinucizi. Vindecă-te, domnule conte, vindecă-te!

— De ce anume? Găseşte răul mai întâi. Niciodată nu m-am simţit mai bine, niciodată cerul nu mi s-a părut mai frumos, niciodată n-am iubit mai mult florile din grădina mea.

— Te roade o mâhnire ascunsă.

— Ascunsă?... Nu, îmi lipseşte fiul, doctore; iată toată, boala mea; şi n-o ascund.

— Domnule conte, fiul dumitale trăieşte, e puternic, are în faţă tot viitorul oamenilor cu însuşirile şi cu originea lui; trebuie să trăieşti pentru el...

— Dar trăiesc, doctore. Oh, fii liniştit — adăugă el cu un zâmbet de melancolie — atâta timp cât Raoul va trăi, nimic nu se va schimba; căci, atâta timp cât va trăi el, voi trăi şi eu.

— Ce vrei să spui?

— Un lucru foarte simplu. În momentul de faţa, doctore, las viaţa să se desfăşoare în afara mea. Ar fi un lucru peste puterile mele să duc o viaţă de uitare, de împrăştiere, de nepăsare, când nu-l mai am pe Raoul lângă mine. N-ai să-i ceri lămpii să mai ardă atunci când feştila n-are flacără; nu-mi cere deci să trăiesc în vâlvă şi strălucire. Lâncezesc, mă pregătesc de ducă, aştept. Uite, doctore, adu-ţi aminte de acei soldaţi pe care i-am văzut de atâtea ori împreună în porturile unde aşteptau să fie îmbarcaţi; stăteau culcaţi, nepăsători; jumătate într-o lume, jumătate în alta, ei nu se aflau nici în locul unde avea să-i poarte marea, nici în locul unde aveau să se despartă de pământ; cu toate lucrurile pregătite, cu gândurile încordate, cu privirea ţeapănă, ei aşteptau. Repet acest cuvânt, el este punctul pe care se sprijină viaţa mea acum. Culcat ca acei soldaţi, cu urechea aţintită către zgomotele care mă înconjoară, vreau să fiu gata de plecare la cea dintâi chemare. Cine îmi va trimite această chemare? Viaţa sau moartea? Dumnezeu sau

Raoul? Am totul rânduit, sufletul mi-e pregătit, aştept chemarea... Aştept, doctore, aştept!

Doctorul cunoştea aluatul din care era plămădit acest spirit, preţuia tăria acestui trup. Stătu puţin pe gânduri, îşi spuse că vorbele erau de prisos, leacurile zadarnice şi plecă rugându-i pe servitorii lui Athos să nu-l părăsească nici o clipă.

Athos, după plecarea doctorului, nu se arătă nici mâniat, nici înciudat că fusese tulburat; nu ceru nici măcar să i se aducă scrisorile care ar mai putea să vină; ştia că orice tresărire ce i s-ar mai întâmpla ar fi pentru el o bucurie, o speranţă, pe care servitorii ar plăti-o cu sângele lor, numai să i-o poată procura. Somnul îl prindea tot mai rar. Athos, în dorinţa de a rămâne cu gândurile lui, stătea adâncit ceasuri întregi într-o reverie mai adâncă, mai întunecată decât ceea ce alţii ar fi numit vis. Această odihnă avea darul de a da trupului acea uitare de sine, care obosea spiritul; căci Athos trăia două vieţi în timpul acestor peregrinări ale minţii lui. Într-o noapte, visă că Raoul se îmbrăca într-un cort, pentru a porni în expediţia comandată de domnul de Beaufort în persoană. Tânărul era trist, îşi punea cu încetineală zalele, îşi încingea fără grabă spada. "Ce ai?" îl întrebă cu dragoste tatăl său. "Ceea ce mă umple de întristare este moartea lui Porthos, prietenul nostru atât de bun — răspunse Raoul. Sufăr aici durerea pe care dumneata o vei simţi acolo." Şi viziunea se spulberă o dată cu somnul lui Athos. În zorii zilei, unul dintre valeţi intră la stăpânul său şi-i aduse o scrisoare sosită din Spania. "Scrisul lui Aramis" — îşi spuse contele. Şi citi.

— Porthos a murit! strigă el după primele rânduri. Oh, Raoul, Raoul, îţi mulţumesc! Ţi-ai păstrat făgăduiala, îmi dai de veste!

Şi Athos, năpădit de o sudoare mortală, se prăbuşi în patul lui, fără altă cauză decât slăbiciunea sa.

Capitolul LX
Viziunea lui Athos

După ce acest leşin al lui Athos încetă, contele, aproape ruşinat că dăduse dovadă de atâta slăbiciune în faţa unei întâmplări fără noimă, se îmbrăcă şi ceru un cal, hotărât să se

ducă la Blois, pentru a intra în legătură mai strânsă fie cu Africa, fie cu d'Artagnan sau cu Aramis.

Într-adevăr, scrisoarea lui Aramis îi dădea de veste contelui de La Fère că expediţia de la Belle-Isle se sfârşise prost. Ea îi aducea apoi destule amănunte despre moartea lui Porthos pentru ca inima atât de iubitoare şi atât de devotată a lui Athos să fie zguduită până în cele mai mici fibre. Athos voia deci să-i facă prietenului său Porthos cea din urmă vizită. Pentru a-şi împlini această datorie de onoare faţă de vechiul său tovarăş de arme, el se gândea să-l caute pe d'Artagnan, să facă împreună cu el greul drum la Belle-Isle, tristul pelerinaj la mormântul uriaşului pe care-l iubise atâta, apoi să se întoarcă acasă la el, spre a se supune tainicelor îndatoriri ce-l chemau pe căi misterioase către cele veşnice. Dar abia apucaseră slugile să-şi îmbrace stăpânul, vesele că-l vedeau pregătindu-se pentru o călătorie ce avea să-i alunge tristeţea, abia fu înşeuat calul cel mai blând din grajdurile contelui şi adus în faţa scării, că tatăl lui Raoul simţi o ame-ţeală, picioarele i se înmuiară şi el îşi dădu seama că nu mai putea face nici un pas. Ceru să fie dus la soare; fu întins pe răzorul de iarbă verde, unde stătu mai bine de un ceas, până când îşi reveni în fire. Era de aşteptat să cadă în această sfârşeală, după viaţa nemişcată din ultimele zile. Athos bău o licoare spre a-şi recăpăta puterile, apoi îşi udă buzele uscate într-un pahar plin cu vinul care-i plăcea lui cel mai mult, acel vin bătrân de Anjou pomenit de bunul Porthos în admirabilul lui testament. Pe urmă, reîntremat, cu capul limpezit, ceru să i se aducă din nou calul; dar i-a trebuit ajutorul valeţilor ca să se urce cu mare greutate în şa. Nu făcu însă nici o sută de paşi; la cotitura drumului se simţi zguduit de friguri.

— Asta e ciudat — îi spuse valetului său de cameră, care-l însoţea.

— Să ne oprim, domnule, vă rog! îi răspunse credinciosul servitor. Sunteţi galben ca ceara.

— Orice-ar fi, voi merge mai departe, de vreme ce-am pornit la drum — zise contele.

Şi dădu pinteni calului. Dar în loc să se supună îndemnului stăpânului său, animalul se opri deodată. O mişcare de care Athos nu-şi dăduse seama îi strânsese zăbala.

— Ceva — rosti Athos — nu mă lasă să merg mai departe. Ajută-mă — adăugă el întinzând braţele — apropie-te repede! Simt că mi se înmoaie toţi muşchii şi am să cad de pe cal.

Valetul văzuse mişcarea făcută de stăpânul său în aceeaşi clipă în care primise şi ordinul. Se apropie repede, îl prinse pe conte în braţe, şi, cum nu se depărtaseră prea mult de casă, ceilalţi servitori, rămaşi în poartă spre a-l conduce din ochi pe domnul de La Fère, văzură că ceva neobişnuit se petrecea mersul îndeobşte atât de regulat al stăpânului lor; valetul cameră îi chemă pe colegii lui prin semne şi prin strigăte şi toţi alergară să-i sară în ajutor.

După ce făcu însă câţiva paşi, reîntorcându-se spre casă, Athos se simţi iarăşi mai bine. Îşi recăpătă din nou puterile şi voi încă o dată să pornească spre Blois. Îşi întoarse calul din drum. Dar, după câţiva paşi ai supusului animal, recăzu în aceeaşi stare de toropeală şi de aşteptare înfrigurată.

— Hotărât lucru — murmură el — CINEVA vrea să rămân acasă.

Oamenii se apropiară de el, îl dădură jos de pe cal şi îl duseră pe braţe în casă. Camera îi fu repede pregătită şi îl culcară în patul său.

— Aveţi grijă — le spuse el înainte de a adormi — aştept astăzi nişte scrisori din Africa.

— Domnul va afla, fără îndoială cu bucurie, că fiul lui Blaisois a pornit călare de aproape un ceas, ca să-i iasă înainte curierului de la Blois — răspunse valetul de cameră.

— Mulţumesc! rosti Athos cu un zâmbet de mare bunătate.

Contele adormi. Somnul lui neliniştit părea mai degrabă un chin. Omul care stătea de veghe lângă el văzu de mai multe ori că trăsăturile lui căpătau expresia unei aprige frământări lăuntrice. Poate că Athos visa ceva.

Ziua se scurse astfel; fiul lui Blaisois se întorsese: curierul nu adusese nici o ştire. Contele număra cu înfrigurare minutele şi era cuprins de deznădejde când minutele încheiau un ceas. Gândul că fusese uitat aici îl străbătu încă o dată şi-i stârni o cumplită durere în inimă.

Nimeni, în casă, nu mai aştepta să vină curierul; sorocul lui trecuse de mult. De patru ori, trimisul special la Blois se întorsese cu mâna goală, căci nu sosise nimic pe adresa contelui.

Athos ştia că acel curier venea numai o dată pe săptămână. Avea aşadar de îndurat încă opt zile, mai chinuitoare decât moartea însăşi. Îşi începu noaptea cu această dureroasă resemnare.

Tot ceea ce un om bolnav şi zgâlţâit de suferinţă poate să adauge la sumbrele lui presupuneri, unele mai triste decât altele, Athos le trăi în mintea lui în primele ceasuri ale acestei nopţi chinuitoare. Fierbinţeala creştea; ea îi năpădi pieptul, care ardea ca un cuptor, după cum se exprimase doctorul adus de la Blois în ultimul drum făcut acolo de fiul lui Blaisois. În curând, îi ajunse şi la cap. Doctorul îi luă sânge de două ori, ceea ce-l mai uşură, dar îl slăbi şi mai mult pe bolnav, la care singur creierul mai rămăsese în stare de veghe. Totuşi, această văpaie îngrijorătoare se opri. Ea dădu ultimele asalturi în trupul amorţit, apoi se domoli cu totul în momentul când bătu miezul nopţii.

Doctorul, văzând această îmbunătăţire vădită, se întoarse la Blois, după ce dădu câteva prescripţii şi după ce spuse că de astă dată contele era salvat. Atunci începu pentru Athos o stare ciudată, de nedescris. Gândurile lui, limpezite iarăşi, se îndreptau spre Raoul, spre fiul său mult iubit. Vedea cu închipuirea taberele din Africa, în apropiere de Djidgelli, unde domnul de Beaufort îşi debarcase armata sa. Erau acolo nişte stânci cenuşii, înverzite în unele locuri de apele mării, ce se rostogoleau peste ele în timpul furtunilor şi al valurilor mari. În spatele ţărmului pe care se înşirau aceste stânci, ca nişte morminte, urca în amfiteatru, printre cactuşi şi arbori de fistic — un fel de aşezare omenească plină de fum, de învălmăşeală şi de zgomote înfundate. Deodată, din mijlocul acestui fum se desprinse o flacără uriaşă, ce cuprinse, târându-se pe pământ, întreaga aşezare şi care creştea, clipă de clipă, în-văluind totul în vârtejurile ei roşii; plânsete, ţipete, braţe ridicate spre cer. Câtva timp fu un amestec îngrozitor de bârne ce se năruiau, de fiare răsucite, de ziduri arse, de copaci sfârtecaţi, ce dispăreau fără urmă.

Lucru ciudat! În acest haos în care Athos zărea braţe ridicate spre cer şi auzea ţipete, vaiete şi suspine, nu vedea nici un chip omenesc. Tunul răsună în depărtare, muschetele începură să păcănească, marea să mugească, turmele s-o ia la goană peste câmpurile verzi. Dar nici un soldat care să pună

şomoiogul aprins la coada tunului, nici un marinar care să ajute la mişcările flotei, nici un păstor lângă turmele acelea.

După ruina satului şi distrugerea forturilor ce-l înconjurau, ruină şi distrugere săvârşite ca printr-o vrăjitorie, fără participarea unei singure fiinţe omeneşti, flacăra se stinse, fumul începu să se urce iarăşi în văzduh, apoi îşi slăbi puterea, se rări şi se pierdu cu desăvârşire. Noaptea se lăsă deasupra întregii privelişti; o noapte întunecoasă pe pământ, luminoasă spre cer; stelele mari, sclipitoare, care ard pe firmamentul african, străluceau cu putere, fără a lumina însă nimic în jurul lor. Urmă o tăcere adâncă, în care imaginaţia înfierbântată a lui Athos se opri o clipă; dar cum el simţea că ceea ce avea să vadă nu se terminase încă, îşi îndreptă cu şi mai multă atenţie ochii minţii asupra spectacolului ciudat pe care i-l pregătea închipuirea lui.

Acest spectacol reîncepu într-adevăr în curând pentru el. O lună blândă şi galbenă se ridică dincolo de ţărm, oglindind mai întâi ondulările necontenite ale mării, ce părea că se potolise după mugetele asurzitoare din timpul viziunii lui Athos, o lună care îşi împrăştia diamantele şi opalele ei peste mărăcinişurile şi tufişurile colinei. Stâncile cenuşii, ca tot atâtea fantome tăcute şi atente, păreau că-şi înalţă capetele verzui spre a cerceta şi ele câmpul de luptă la lumina lunei. Athos văzu că acest câmp, gol în timpul bătăliei, era acum presărat cu trupuri ce zăceau doborâte la pământ. Un fior de groază şi teamă îi cuprinse sufletul când recunoscu uniforma albă cu albastru a soldaţilor din Picardia, lungile lor suliţe cu mânerul albastru şi muschetele lor însemnate cu floarea de crin pe patul armelor.

Când văzu toate acele răni mari şi deschise privind spre cerul de azur, ca şi cum ar cere să li se dea înapoi sufletele ce-şi luaseră zborul din mijlocul lor, când văzu caii sfârtecaţi. nemişcaţi, cu limbile atârnate printre buze, prăbuşiţi în bălţile de sânge închegat din jurul lor, cu şeile şi coamele mânjite şi înroşite, când văzu calul alb al domnului de Beaufort trântit la pământ, cu ţeasta zdrobită, zăcând în primul şir de hoituri de pe câmpul de luptă, Athos îşi trecu mâna rece peste fruntea pe care se miră că n-o găseşte arzându-i ca focul. Se încredinţă, prin această atingere, că privea ca un spectator teafăr priveliştea lăsată în urma ei de bătălia dată la Djidgelli de către armata expediţionară pe care o văzuse desprinzându-se de coastele Franţei şi dispărând la orizont şi pe care o salutase, cu

gândul şi cu mâna, atunci când ultima salvă de tun comandată de duce brăzdase văzduhul, în semn de adio adresat patriei.

Cine ar putea să descrie ucigătoarea sfâşiere cu care sufletul său, urmărind cu un ochi ager mormanele de cadavre, le privea îndeaproape, rând pe rând, pentru a vedea dacă printre ele nu zăcea şi Raoul? Cine ar putea să exprime bucuria îmbătătoare, divină, cu care Athos se înclină înaintea lui Dumnezeu, mulţumindu-i că nu-l văzuse printre morţi pe acela pe care-l căuta cu atâta teamă? Într-adevăr, căzuţi unul lângă altul, înţepeniţi, îngheţaţi, toţi aceşti morţi, deşi puteau fi recunoscuţi şi aşa, păreau că se întorc cu bunăvoinţă şi respect către contele de La Fère, pentru ca el să-i vadă mai bine în timpul cercetării lui funebre. Totuşi, privind toate aceste cadavre, contele se mira că printre ele nu se afla nici un supravieţuitor. Ajunse cu nălucirea până acolo, încât această viziune fu pentru el ca o călătorie adevărată făcută de părinte în Africa, pentru a afla veşti despre fiul său.

Astfel, istovit după ce străbătuse atâtea mări şi continente, se opri să se odihnească într-unul din corturile adăpostite în dosul unei stânci şi în vârful căruia flutura flamura albă cu floarea de crin. Apoi căută un soldat care să-l conducă la cortul domnului de Beaufort. Atunci, în timp ce privirea îi rătăcea peste câmp, rotindu-se în toate părţile, văzu o formă albă ivindu-se din dosul unor arbori răşinoşi de mirt. Această înfăţişare era îmbrăcată într-o uniformă de ofiţer şi ţinea în mână o spadă ruptă; înainta încet către Athos, care, oprindu-se deodată şi aţintindu-şi privirea asupra ei, nu spunea nimic, nu făcea nici o mişcare, ci doar voia să-şi deschidă larg braţele, căci, în acel ofiţer palid şi tăcut, el îl recunoscu pe Raoul.

Contele încercă să scoată un strigăt, dar glasul i se opri în gâtlej. Raoul, cu un gest, îl îndemnă să tacă, ducându-şi un deget la gură şi retrăgându-se încet, încet, fără ca Athos să-l vadă mişcându-şi picioarele. Contele, mai palid decât Raoul, tremurând mai tare decât el, îl urmă pe fiul său, străbătând cu greu tufişurile şi buruienile, pietrele şi gropile. Raoul părea că nici nu atinge pământul şi nimic nu-i stânjenea uşurinţa mersului. Contele, pe care piedicile din cale îl oboseau, se opri în curând, istovit. Dar Raoul îi făcea într-una semn să-l urmeze. Iubitorul tată, căruia dragostea părintească îi reda puterile, încercă o ultimă sforţare şi urcă muntele, urmându-l pe tânăr, care-l chema mereu după sine cu un gest şi cu un zâmbet. În

sfârşit, ajunse în vârful colinei şi acolo văzu desenându-se în negru, pe zarea albită de lună, chipul aerian, poetic, al lui Raoul. Athos întinse mâna, să se apropie de fiul iubit, pe platou, iar acesta şi-o întinse şi el pe-a lui; dar deodată, ca şi cum tânărul ar fi fost tras înapoi fără vrerea lui, se desprinse de pământ şi Athos văzu o fâşie de cer strălucind între tălpile fiului său şi suprafaţa colinei.

Raoul se ridica pe nesimţite în văzduh, zâmbind fără încetare, făcând mereu semne; se îndepărta spre cer. Athos scoase, înspăimântat, un ţipăt de durere şi de dragoste; apoi îşi întoarse privirea în jos. Vedea un câmp pustiit şi, ca nişte grămăjoare nemişcate, cadavrele albe ale oştirii regale. Pe urmă îşi ridică din nou faţa în sus şi-l văzu pe fiul său chemându-l mereu, mereu, să se înalţe împreună cu el.

Capitolul LXI
Îngerul morţii

Aici ajunsese Athos, în minunata lui viziune, când vraja fu ruptă deodată de o zarvă ce venea de dincolo de uşile casei. Se auzi un cal galopând pe nisipul întărit al aleii celei mari, apoi zvonul unor glasuri ce vorbeau între ele iute şi cu însufleţire ajunse până în odaia unde contele visa. Athos nu se mişcă de la locul lui; abia dacă îşi întoarse capul spre uşă, pentru a primi cu o clipă mai devreme zgomotul ce se ridica până la el.

Un pas greoi răsună pe scară; calul, care mai adineauri alerga în goană, porni acum încet spre grajd. Câteva şuşotiri înfundate însoţeau pasul care se apropia, treaptă cu treaptă, de camera lui Athos. Apoi o uşă se deschise şi Athos, întorcându-se uşor către partea de unde venea zgomotul, întrebă cu o voce slabă:

— E un curier din Africa, nu-i aşa?

— Nu, domnule conte — răspunse un glas ce-l făcu pe tatăl lui Raoul să tresară în patul său.

— Grimaud! murmură el.

Şi sudoarea începu să-i curgă şiroaie de-a lungul obrajilor slăbiţi.

Grimaud apăru în prag. Nu mai era acel Grimaud pe care l-am văzut, tânăr încă prin curajul şi devotamentul lui, sărind

primul în barca ce trebuia să-l ducă pe Raoul de Bragelonne la navele flotei regale. Era un bătrân palid şi tăcut, cu hainele pline de praf, cu părul rar şi albit de ani. Tremura rezemându-se de tocul uşii şi era gata să cadă jos când văzu de departe, la lumina făcliilor, chipul stăpânului său.

Aceşti doi oameni, care trăiseră atâta timp unul lângă altul în cea mai deplină înţelegere şi ale căror priviri, obişnuite să economisească vorbele, ştiau să-şi spună în tăcere atâtea lucruri, aceşti doi prieteni, la fel de nobili şi unul şi altul prin inimile lor, cu toate că se deosebeau în prrvinţa averii şi a naşterii, rămaseră ca înmărmuriţi uitându-se unul la altul. Fiecare citi, dintr-o singură privire, până în adâncul inimii celuilalt.

Grimaud purta pe faţă pecetea unei dureri acum învechite de o întipărire lugubră. Se părea că nu mai era în stare să exprime decât într-un singur fel gândurile sale. După cum altădată îşi luase obiceiul să nu vorbească aproape de loc, acum se obişnuise să nu mai zâmbească de loc.

Athos citi dintr-o singură privire toate aceste trăsături pe chipul credinciosului lui servitor şi zise, pe acelaşi ton cu care i-ar fi vorbit lui Raoul în visul său:

— Raoul e mort, nu-i aşa, Grimaud?

La spatele lui Grimaud, ceilalţi servitori ascultau înfioraţi, cu ochii aţintiţi la patul bolnavului. Auziră groaznica întrebare şi o tăcere grea se lăsă în mijlocul lor.

— Da — răspunse bătrânul, smulgând această monosilabă din pieptul său o dată cu un aprig suspin.

Atunci se auziră glasuri îndurerate gemând fără sfială şi umplând de tânguiri şi de rugăciuni camera în care părintele muribund căuta cu ochii portretul fiului său. Aceasta fu pentru Athos ca o întoarcere în lumea visului său. Fără să scoată un murmur, fără să verse o lacrimă, răbdător, blând şi resemnat ca martirii, îşi ridică ochii spre cer, pentru a revedea acolo, înălţându-se deasupra colinei de la Djidgelli, umbra dragă ce tocmai se depărta de el în clipa când venise Grimaud.

Fără îndoială, privind spre cer, reluând firul minunatului său vis, străbătea aceleaşi cărări pe care viziunea lui, atât de cumplită şi totodată atât de dulce, îl purtase mai înainte; căci, după ce îşi închise ochii încet, îi deschise din nou şi prinse a zâmbi: îl văzuse pe Raoul, care-i zâmbea şi el la rândul lui. Cu mâinile împreunate pe piept, cu faţa întoarsă către fereastră şi

mângâiată de aerul proaspăt al nopţii care-i aducea la căpătâi miresmele florilor şi ale pădurii, Athos intră, pentru a nu mai ieşi niciodată, în contemplarea acelui paradis pe care oamenii vii nu pot şi nu au cum să-l vadă.

Dumnezeu a vrut, fără îndoială, să-i deschidă acestui ales comorile fericirii eterne în ceasul când ceilalţi oameni se tem să nu fie primiţi cu asprime de Cel atotputernic şi se agaţă cu deznădejde de această viaţă pe care o cunosc, înspăimântaţi de cealaltă viaţă pe care o întrezăresc doar printre sumbrele şi neînduratele făclii ale morţii. Athos era călăuzit de sufletul curat şi senin al fiului său, care chema la sine sufletul părintesc. Totul pentru omul acesta drept fu cântec şi mireasmă de-a lungul drumului greu pe care pornesc toate sufletele spre a se reîntoarce în împărăţia cerească.

După un ceas de asemenea extaz, Athos îşi ridică încet mâinile albe ca ceara; zâmbetul îi flutura încă pe buze şi murmură cu un glas atât de stins, atât de stins, că abia putu să fie auzit, aceste două cuvinte adresate lui Dumnezeu sau lui Raoul:

— IATĂ, VIN!

Şi mâinile îi căzură din nou, atât de încet ca şi cum el însuşi le-ar fi lăsat să se odihnească pe pat.

Moartea fusese uşoară şi mângâietoare pentru această nobilă făptură. Ea o cruţase de sfâşierile agoniei, de zvârcolirile celei din urmă călătorii; deschisese cu un deget îngăduitor porţile eternităţii, pentru a lăsa să treacă dincolo acest mare suflet, demn de întregul respect. Pesemne că Dumnezeu însuşi hotarâse aşa, vrând ca amintirea pioasă a acestei morţi atât de blânde să rămână în inimile celor de faţă şi în memoria celorlalţi oameni ca o pildă frumoasă de săvârşire şi de trecere din această viaţă spre cea de dincolo, o pildă pentru toţi aceia a căror existenţă pe acest pământ nu-i face să se teamă de judecata cea din urmă.

Athos păstră chiar şi în somnul etern zâmbetul acela sincer şi liniştit, ca o podoabă a făpturii lui ce-l însoţea până în mormânt. Împăcarea din trăsăturile sale, liniştea nefiinţei lui îi făcură pe servitori să se îndoiască multă vreme dacă el părăsise cu adevărat viaţa.

Oamenii contelui voiră să-l scoată din odaie pe Grimaud, care, stând deoparte, sorbea din ochi faţa aceasta galbenă, fără să se apropie de ea din teama pioasă de a nu abate asupra ei

suflul morţii. Dar Grimaud, oricât de istovit era, nu voi să plece. Se aşează pe prag, păzindu-şi stăpânul cu credinţa unei santinele, vrând ca el să fie cel care va avea să-i culeagă prima privire la deşteptare, ultimul suspin în clipa morţii.

Zgomotele se stinseră în toată casa şi fiecare respectă somnul stăpânului lor. Dar Grimaud, plecându-şi urechea, îşi dădu seama că răsuflarea contelui se oprise. Se ridică, se propti în mâini pe duşumea şi, din locul unde se afla, privi să vadă dacă se mai simţea vreo tresărire în trupul stăpânului său. Nimic! Îl cuprinse groaza. Se sculă repede în picioare şi în aceeaşi clipă auzi paşi pe scară; un zornăit de pinteni loviţi de o spadă, sunet războinic obişnuit urechilor lui, se opri tocmai în timp ce el se îndrepta spre patul lui Athos. Un glas mai răsunător decât dangătul aramei sau al oţelului se auzi la trei paşi de el.

— Athos! Athos, prietene! striga acest glas mişcat până la lacrimi.

— Domnul cavaler d'Artagnan! bolborosi Grimaud.

— Unde e? întrebă muşchetarul.

Grimaud îl apucă de braţ cu degetele lui osoase şi-i arătă patul, în aşternuturile căruia zăcea chipul livid al mortului. Un gâfâit greu, în locul unui ţipăt ascuţit, îi înăbuşi gâtlejul lui d'Artagnan. Înaintă în vârful picioarelor, tremurând, îngrozit de zgomotul pe care-l făceau paşii lui pe parchet, cu inima zdrobită de o durere ce nu se poate spune. Îşi apropie urechea de pieptul lui Athos, obrazul de gura contelui. Nici o bătaie de inimă, nici o răsuflare. D'Artagnan se retrase de lângă pat.

Grimaud, care-l urmărise cu privirea şi pentru care fiece mişcare a lui fusese o descoperire, se apropie cu sfială şi îngenunche la picioarele patului, atingând cu buzele sale aşternutul sub care se afla trupul înţepenit al stăpânului. Un hohot de plâns îi umplu de lacrimi ochii înroşiţi. Acest bătrân deznădăjduit, care plângea aplecat deasupra patului fără să spună o vorbă, era, pentru d'Artagnan, cel mai zguduitor spectacol pe care-l văzuse vreodată în viaţa lui plină de emoţii.

Căpitanul ramase în picioare, contemplând zâmbetul încremenit al mortului, ce părea că-şi păstrase ultimul gând spre a-i face celui mai bun prieten al său, omului pe care-l iubise cel mai mult după Raoul, o primire cât mai binevoitoare, chiar de dincolo de viaţă, şi, ca şi cum ar fi vrut să răspundă la acest înalt semn de ospitalitate, d'Artagnan se apropie şi-l

sărută pe Athos pe frunte, apoi, cu degete tremurătoare, îi trase pleoapele peste ochi. Pe urmă se aşeză la căpătâiul patului, fără să-l înfricoşeze acest mort care-i fusese cel mai drag şi cel mai blând prieten timp de treizeci şi cinci de ani; se lăsă pradă amintirilor pe care nobilul chip al contelui i le trezea cu prisosinţă în minte, unele înflorite şi fermecătoare ca zâmbetul lui, altele posomorâte, triste şi îngheţate ca şi faţa aceasta cu ochii închişi pentru totdeauna. Deodată, valul amar, care creştea din clipă în clipă, îi înecă inima, îi zdrobi pieptul. Nemaiputându-şi stăpâni tulburarea, se ridică şi, ieşind repede din această cameră, unde îl găsise mort pe acel căruia venise să-i vestească moartea lui Porthos, izbucni în suspine atât de sfâşietoare, încât valeţii, care păreau că nu aşteaptă decât o explozie de durere, răspunseră prin bocetele lor lugubre, iar câinii seniorului prin urletele lor jalnice. Grimaud fu singurul al cărui glas nu se auzi de loc. Chiar şi în culmea durerii lui, el nu îndrăznea să profaneze această moarte, nici să tulbure pentru prima dată somnul stăpânului său. De altminteri, Athos îl deprinsese să nu vorbească niciodată.

În revărsatul zorilor, d'Artagnan, care se plimbase toată noaptea prin sala de jos, muşcându-şi pumnii ca să-şi înăbuşe suspinele, d'Artagnan urcă încă o dată scara şi, pândind momentul când Grimaud întoarse faţa către el, îi făcu semn să-l urmeze, la care credincioasa slugă se supuse numaidecât, fără să stârnească mai mult zgomot decât ar fi făcut o umbră. D'Artagnan coborî din nou scara, împreună cu Grimaud. Ajuns în vestibul, apucă mâinile bătrânului şi-i zise:

— Grimaud, am văzut cum a murit tatăl; spune-mi acum în ce chip a murit fiul.

Grimaud scoase de la piept o scrisoare mare, pe plicul căreia era aşternută adresa lui Athos. Recunoscu scrisul domnului de Beaufort, rupse pecetea şi începu să citească, la lumina albăstrie a dimineţii, plimbându-se pe aleea străjuită de teii bătrâni, în al cărei pietriş se mai vedeau încă urmele paşilor făcuţi de contele care abia murise.

Capitolul LXII
Relatare

Ducele de Beaufort îi scria lui Athos. Scrisoarea, trimisă unui om, îi sosea unui mort. Dumnezeu schimbase adresa.

"Dragul meu conte — îi scria prinţul cu slova lui lăbărţată de şcolar neîndemânatic — o mare nenorocire ne loveşte în mijlocul unei mari izbânzi. Regele pierde un soldat dintre cei mai viteji. Eu pierd un prieten. Dumneata îl pierzi pe domnul de Bragelonne. A căzut în chip glorios, atât de glorios, încât nu mă simt în stare să-l plâng, aşa precum aş vrea.

Primeşte tristele mele salutări, dragul meu conte. Cerul ne împarte încercările după măreţia inimii noastre. Aceasta de azi este covârşitoare, dar nu mai presus de tăria domniei tale.

Al dumitale bun prieten, DUCELE DE BEAUFORT"

Scrisoarea mai cuprindea o relatare făcută de unul din secretarii prinţului. Era cea mai mişcătoare povestire şi totodată cea mai adevărată, a funestului episod ce încheia două existenţe. D'Artagnan, obişnuit cu emoţiile bătăliilor şi cu inima întărită împotriva înduioşărilor, nu se putu opri să nu tresară citind numele lui Raoul, numele acestui copil iubit, devenit, ca şi tatăl său, o umbră.

"Dimineaţa — relata secretarul prinţului — monseniorul duce a dat comanda pentru atac. Regimentele Normandia şi Picardia luaseră poziţii între stâncile cenuşii de la poalele colinei muntoase pe povârnişul căreia se ridică bastioanele din Djidgelli.

Tunul, începând să tragă, dezlănţui lupta; regimentele înaintau pline de hotărâre; lăncierii ridicau suliţele; purtătorii de muschete ţineau armele gata de tras. Prinţul urmărea cu toata atenţia înaintarea şi mişcările de trupe, pe care era pregătit să le susţină cu o puternică rezervă.

În preajma monseniorului se aflau cei mai bătrâni căpitani, precum şi aghiotanţii săi. Domnul viconte de Bragelonne primise ordinul să nu părăsească nici o clipă pe alteţa sa.

Dar tunul inamicului, care la început trăsese la întâmplare, în grosul armatei, îşi reglase tirul şi ghiulelele, mai precis trimise, uciseră câţiva oameni din apropierea prinţului. Regimentele aşezate în coloană şi înaintând spre parapete fură puţin hărţuite. Trupele noastre începură să şovăie, văzând că nu sunt ajutate cum trebuie de artilerie. Într-adevăr, bateriile

care fuseseră aşezate în ajun aveau un tir slab şi nesigur, datorită poziţiei lor. Direcţia de jos în sus făcea ca ţinta să fie greu de atins, iar traiectoria scurtă.

Monseniorul, văzând slabul efect al acestei poziţii a artileriei de atac, comandă fregatelor îngrămădite în mica radă să înceapă un foc regulat împotriva cetăţii.

Pentru ducerea acestui ordin, domnul de Bragelonne se oferi cel dintâi; dar monseniorul refuză să încuviinţeze cererea vicontelui.

Monseniorul avea dreptate, căci îl iubea şi voia să-l cruţe pe acest tânăr senior; avea, într-adevăr, dreptate şi cele ce-au urmat au dovedit justeţea prevederii şi refuzului său, căci sergentul pe care alteţa sa îl însărcinase să ducă ordinul, în locul domnului de Bragelonne, abia ajunse la ţărmul mării, că două gloanţe slobozite din puştile cu tragere lungă ale inamicului îl loviră şi-l doborâră. Sergentul căzu în nisipul moale, care-i sorbi sângele. Ceea ce văzând, domnul de Bragelonne îi zâmbi monseniorului, care-i spuse:

"Vezi, viconte, ţi-am salvat viaţa. Să-i spui asta mai târziu domnului conte de La Fère, pentru ca, aflând-o din gura dumitale, să poată fi mulţumit de mine".

Tânărul senior zâmbi cu tristeţe şi-i răspunse ducelui:

"E adevărat, monseniore, că, fără bunăvoinţa dumneavoastră, aş fi acum mort acolo unde a căzut acel biet sergent şi m-aş bucura şi eu de multdorita odihnă".

Domnul de Bragelonne dădu acest răspuns cu un asemenea aer, că monseniorul replică numaidecât:

"Pentru Dumnezeu, tinere, s-ar zice că nu ştii ce vorbeşti! Dar, pe sufletul lui Henric al IV-lea, i-am făgăduit tatălui dumitale să te aduc teafăr acasă şi, cu ajutorul Celui de sus, îmi voi ţine cuvântul".

Domnul de Bragelonne se înroşi, apoi zise cu o voce mai înceată: "Monseniore, iertaţi-mă, vă rog; am simţit însă totdeauna dorinţa să mă avânt în luptă şi cât de plăcut e să te ridici în ochii generalului, mai ales când generalul este domnul duce de Beaufort..."

Monseniorul se mai potoli atunci şi, întorcându-se către ofiţerii ce se strânseseră în jurul lui, dădu câteva ordine. Grenadierii celor două regimente ajunseră atât de aproape de şanţuri şi de întărituri, încât aruncară grenadele, dar fără prea mare efect.

Între timp, domnul d'Estrées, care comanda flota, văzând încercarea sergentului de a se apropia de vase, înţelese că trebuia să tragă fără ordin şi deschise focul. Atunci, arabii, văzându-se atacaţi de ghiulele flotei, între zidurile lor proaste, ce se năruiau peste ei, începură să scoată strigăte de groază. Călăreţii lor coborâră din vârful colinei în goana cailor, aplecaţi în şei şi se năpustiră asupra coloanelor de infanterie, care, întinzând suliţele, stăviliră acest avânt nebunesc. Respinşi de zidul de oţel al batalionului, arabii îşi îndreptară furia lor către statul-major, care nu era apărat de nimeni în clipa aceea. Primejdia fu mare; monseniorul trase spada; secretarii şi oamenii săi făcură la fel; ofiţerii din suită încinseră o luptă îndârjită cu aceşti călăreţi furioşi.

Atunci domnul de Bragelonne putu să-şi îndeplinească dorinţa ce-l stăpânea încă de la începutul asediului. Se luptă alături de prinţ cu o bărbăţie de roman şi ucise trei arabi cu spada lui mică. Dar se vedea limpede că vitejia lui nu pornea dintr-un simţământ de mândrie, firesc la toţi cei care se luptă. Ea era aprigă, ameţitoare, silită chiar; căuta să se îmbete de vuietul bătăliei şi de măcel. Se înfierbântă atât de tare, că monseniorul îi strigă să se oprească. De bună seamă că auzise glasul alteţei sale, întrucât îl auzisem şi noi, ceilalţi, care eram alături de el. Totuşi nu se opri şi continuă să alerge spre metereze.

Cum domnul de Bragelonne era un om foarte supus, această abatere de la ordinul monseniorului surprinse pe toată lumea şi domnul de Beaufort stărui, strigând:

"Opreşte-te, Bragelonne! Unde ai pornit-o? Opreşte-te, îţi ordon!"

Noi toţi, imitând gestul domnului duce, ridicaserăm braţele în sus. Ne aşteptam să-l vedem pe cavaler întorcându-se înapoi; dar domnul de Bragelonne mergea înainte, spre întărituri.

"Opreşte-te, Bragelonne! strigă din nou prinţul cu glas şi mai puternic. În numele tatălui dumitale, opreşte-te!"

La aceste cuvinte, domnul de Bragelonne întoarse capul; pe faţa lui se citea o mare durere, dar nu se opri; noi am crezut atunci că nu-şi mai putea stăpâni calul. Când domnul duce crezu că îşi dă seama că vicontele nu mai era stăpân pe calul său şi când îl văzu trecând dincolo de liniile grenadierilor, alteţa sa strigă:

"Muşchetari, ucideţi-i calul! O sută de pistoli celui care va doborî calul!"

Dar să tragi în cal fără a-l atinge pe călăreţ, cine ar fi putut s-o facă? Nimeni n-a îndrăznit. În cele din urmă se găsi unul; era un trăgător de elită din regimentul Picardia, pe nume La Luzerne, care ochi animalul, trase şi-l ni-meri în crupă, căci se văzu cum sângele înroşi pielea cu păr alb a calului; numai că, în loc să cadă, blestematul de dobitoc porni în goană cu şi mai multă furie. Tot regimentul Picardia, văzându-l pe nenorocitul tânăr îndreptându-se spre moarte, strigă în gura mare: "Aruncaţi-vă jos, domnule viconte! Jos! Jos! Aruncaţi-vă la pământ!" Domnul de Bragelonne era un ofiţer foarte iubit de toată armata.

Vicontele ajunsese la o bătaie de pistol de parapet, când o descărcătură de arme îl învălui în foc şi fum. Noi l-am pierdut din vedere; când fumul se împrăştie, l-am revăzut jos, în picioare: calul său fusese ucis.

Vicontele fu somat de către arabi să se predea; dar el le făcu un semn negativ din cap şi continuă să se apropie de întărituri. Era o nechibzuinţă mortală. Totuşi, întreaga armată se bucură că nu dăduse înapoi, după ce nenorocirea îl dusese atât de departe. Mai înaintă câţiva paşi şi cele două regimente începură să bată din palme, pentru el. Atunci, în acea clipă, a doua descărcătură de arme zgudui parapetele şi vicontele de Bragelonne dispăru încă o dată într-un nor de fum; dar, de astă dată, după ce fumul se împrăştie, nu-l mai văzurăm în picioare. Era culcat, cu capul mai jos decât picioarele, deasupra unei tufe de buruieni şi arabii începură să iasă din meterezele lor pentru a se repezi să-i taie capul sau să-i ia trupul, aşa cum se obişnuieşte la păgâni.

Dar alteţa sa monseniorul duce de Beaufort urmărise toate acestea cu privirea şi trista întâmplare îi scoase din piept mari suspine de durere. Începu deci să strige, vă-zându-i pe arabi că aleargă ca nişte năluci albe printre ar-borii de fistic:

"Grenadieri, lăncieri, îi veţi lăsa să ne răpească acest nobil trup?"

Şi, spunând acestea, se repezi el însuşi spre inamic, învârtind spada prin aer. Regimentele porniră pe urmele lui, scoţând în goana lor nişte urlete tot aşa de cumplite pe cât de sălbatice erau ale arabilor. Lupta se încinse în jurul trupului domnului de Bragelonne şi fu atât de înverşunată, încât o sută

şi şaizeci de arabi fură ucişi, iar dintr-ai noştri căzură cel puţin cincizeci.

Un locotenent din regimentul Normandia luă trupul vicontelui pe umerii lui şi-l aduse în liniile noastre.

Lupta nu se opri însă aici; regimentul, dimpreună cu rezervele, îşi continuă atacul şi meterezele duşmane fură cucerite. La ceasurile trei, focul arabilor încetă; lupta cu spadele ţinu două ceasuri; fu un adevărat masacru. La ceasurile cinci eram victorioşi în toate punctele: duşmanul îşi părăsise poziţiile şi domnul duce pusese să se înfigă drapelul nostru alb pe creasta cea mai înaltă a colinei.

Atunci sosi momentul să ne gândim la domnul de Bragelonne, care fusese ciuruit de opt gloanţe şi îşi pierduse aproape tot sângele din trup. Cu toate acestea, răsufla încă, ceea ce-i produse o bucurie de nedescris monseniorului, care ţinuse să vadă el însuşi prima pansare a vicontelui şi să ia parte la consultul felcerilor. Printre aceştia erau doi care declarară că domnule de Bragelonne va scăpa cu viaţă. Monseniorul le sări de gât şi le făgădui câte o mie de ludovici fiecăruia dacă-l vor salva. Vicontele auzi aceste strigăte de bucurie şi, fie că se simţea deznădăjduit, fie că suferea prea mult din pricina rănilor, chipul lui exprima o împotrivire ce-i puse pe gânduri pe toţi, mai ales pe unul din secretari, când acesta auzi cele ce urmează.

Al treilea felcer care veni era fratele Sylvain de Saint-Cosme, cel mai învăţat dintre ai noştri. El cercetă rănile, la rândul sau şi nu spuse nimic. Domnul de Bragelonne deschise ochii şi-l privi adânc, părând că-l întreabă despre fiecare mişcare, despre fiecare gând pe savantul chirurg. Acesta, chestionat de monseniorul, răspunse că trei răni din cele opt erau mortale, dar că robusteţea bolnavului era atât de mare, tinereţea lui atât de plină de puteri, mila lui Dumnezeu atât de largă, încât s-ar putea ca domnul de Bragelonne să scape, dacă însă nu va face nici o mişcare. Fratele Sylvain adăugă, întorcându-se către ajutoarele lui:

"În primul rând, să nu-l clintiţi nici cu un deget, că altfel îl veţi ucide".

Şi ieşirăm toţi din cort, cu inimile pline de speranţă.

Secretarul de care am pomenit, în timp ce ieşea şi el, crezu că zăreşte un zâmbet palid şi trist fluturând pe buzele vicontelui, atunci când ducele îi spuse cu o voce mângâietoare:

"Oh, viconte, te vom salva!"

Seara însă, când toată lumea gândea că bolnavul se mai întremase, unul dintre ajutoare intră în cortul rănitului, dar ieşi numaidecât afară scoţând nişte strigăte înfiorătoare. Alergarăm toţi, aşa cum ne aflam, dimpreună cu domnul duce şi ajutorul de medic ne arătă trupul domnului de Bragelonne trântit pe pământ, la picioarele patului, scăldat în sângele ce-i mai rămăsese. Se pare că avusese o nouă zguduire, vreo zvârcolire de friguri şi căzuse din pat; iar această cădere îi grăbise sfârşitul, aşa cum prevestise fratele Sylvain.

Fu ridicat de jos; era rece; murise. Ţinea o şuviţă de păr blond în mâna dreaptă şi această mână îi înţepenise deasupra inimii."

Urmau câteva amănunte despre expediţia şi despre victoria câştigată asupra arabilor. D'Artagnan se opri din citit acolo unde se termina relatarea despre moartea bietului Raoul.

— Oh — murmură el — nefericit copil! S-a sinucis! Şi, întorcându-şi privirea către odaia castelului unde Athos îşi dormea somnul de veci, zise încet: Şi-au ţinut cuvântul unul faţă de altul. Acum îi socot fericiţi: trebuie că sunt împreună.

Şi-şi reluă, cu pas încet, plimbarea pe alee. În faţa porţii, pe la toate colţurile din împrejurimi, se strânseseră pâlcuri de vecini îndureraţi, care îşi povesteau unii altora îndoita nenorocire şi se pregăteau de înmormântare.

Capitolul LXIII
Ultimul cânt al poemului

De a doua zi începu să sosească toată nobilimea de prin apropiere, apoi cea din cuprinsul ţinutului, de peste tot unde crainicii avuseseră timp să ducă trista veste.

D'Artagnan rămăsese închis în camera lui şi nu voi să vadă pe nimeni. Două morţi atât de grele ce-l loveau pe căpitan, după moartea lui Porthos, copleşiseră pentru multă vreme acest spirit până atunci neîngenuncheat. În afară de Grimaud, care intră în odaia lui de două ori, muşchetarul nu dădu ochii nici cu valeţii, nici cu oaspeţii. Crezu a ghici, după zarva din casă, după acel du-te-vino neîncetat, că se făceau pregătirile pentru

înmormântarea contelui. Îi scrise regelui, pentru a-i cere o prelungire a concediului.

Grimaud, după cum am spus, era singurul care intrase la d'Artagnan; el se aşezase pe un scăunel, aproape de uşă, ca un om apăsat de gânduri; apoi, ridicându-se, îi făcu semn lui d'Artagnan să-l urmeze. Acesta se supuse în tăcere. Grimaud coborî până în camera de dormit a contelui, îi arătă căpitanului, cu degetul, patul gol şi îşi ridică ochii la cer, cu înţeles.

— Da — zise d'Artagnan — da, bunule Grimaud, s-a dus după fiul său, pe care-l iubea atât de mult.

Grimaud ieşi din cameră şi coborî în salon, unde, după obiceiul de provincie, fusese depus trupul neînsufleţit, spre a fi văzut de lume înainte de a fi dus la groapă.

D'Artagnan fu surprins să vadă în acest salon două coşciuge alăturate: se apropie, la un îndemn mut al lui Grimaud şi într-unul din ele îl văzu pe Athos, frumos chiar şi după moarte, iar în celălalt pe Raoul, cu ochii închişi, cu obrajii sidefii ca Palas al lui Virgiliu şi cu surâsul aninat pe buzele-i învineţite. Se cutremură zărind pe tată şi pe fiu, aceste două suflete ce-şi luaseră zborul, înfăţişaţi pe pământ de două cadavre mohorâte, ce nu se mai puteau apropia unul de altul, cu toate că erau unul lângă altul.

— Raoul aici! murmură el. Oh, Grimaud, de ce nu mi-ai spus nimic?

Grimaud clătină din cap şi nu răspunse; dar, luându-l pe d'Artagnan de mână, îl trase lângă sicriu şi-i arătă, sub zăbranicul subţire, rănile negre prin care trebuie că i se scursese viaţa din trup. Căpitanul întoarse ochii, şi, socotind de prisos să-l mai întrebe ceva pe Grimaud, care şi aşa n-avea să-i răspundă, îşi aminti că secretarul domnului de Beaufort scrisese mai mult decât avusese tăria să citească el, d'Artagnan. Reluând povestirea întâmplării care-l costase viaţa pe Raoul, dădu peste aceste cuvinte, ce alcătuiau ultimul paragraf al scrisorii:

"Domnul duce a ordonat ca trupul domnului viconte să fie îmbălsămat, aşa cum se obişnuieşte la arabi atunci când vor ca trupurile lor să fie îngropate în pământul strămoşesc, apoi domnul duce a ales un echipaj, pentru ca un valet de încredere, care-l crescuse pe tânăr, să ducă sicriul la domnul conte de La Fère."

"Aşadar — îşi spuse d'Artagnan în gând — te voi conduce la groapă, dragul meu copil, eu, un bătrân, eu, care nu mai însemn nimic pe pământ şi voi arunca ţărâna peste această frunte pe care o sărutam încă în urmă cu două luni de zile. Dumnezeu a voit astfel. Şi tu însuţi ai voit-o. Eu nu mai am nici măcar dreptul să plâng; tu singur ţi-ai ales moartea; ţi s-a părut mai bună decât viaţa.

În sfârşit, sosi momentul când recile rămăşiţe ale celor doi gentilomi trebuiau să fie redate pământului. Fu atâta mulţime de războinici şi de oameni din popor, încât, până la locul de îngropăciune, care era o capelă în mijlocul câmpiei, drumul se umplu de călăreţi şi de lume ce mergea pe jos, toţi în veşminte de doliu.

Athos îşi alesese drept cel din urmă lăcaş mica pajişte din jurul acestei capele, clădită de el pe pământurile lui. Adusese pietrele, sculptate în 1550, de la un vechi castel gotic din Berri, unde îşi petrecuse prima lui tinereţe. Capela, reclădită astfel, mutată astfel aici, surâdea sub o perdea de plopi şi de sicomori. În ea slujea în fiecare duminică preotul din satul vecin, căruia Athos îi făcuse o rentă de două sute de livre în acest scop şi toţi vasalii de pe domeniul său, în număr de vreo patruzeci, ţăranii şi fermierii, cu familiile lor, veneau aici să asculte liturghia, fără a mai avea nevoie să se ducă la oraş. În dosul capelei se întindea, înconjurată de două garduri vii de aluni, de soc şi de păducel şi încinsă de un şanţ adânc, mica pajişte nearată, dar veselă în sterpiciunea ei, fiindcă iarba crescuse aici înaltă, fiindcă heliotropele sălbatice şi florile de muşeţel îşi îmbinau aici mirosurile lor, fiindcă sub pâlcul de castani gâlgâia un izvor, a cărui apă era strânsă într-un bazin de marmură şi fiindcă pe deasupra cimbrului de aici zumzăiau roiuri de albine venite din toate părţile de prin împrejurimi, în timp ce piţigoii şi prigoriile cântau cu voioşie prin hăţişurile înflorite. Acolo fură duse cele două sicrie, urmate de o mare mulţime de oameni tăcuţi şi întristaţi.

Slujba funebră sfârşită, ultimul adio luat de la cei doi nobili morţi, mulţimea se împrăştie, vorbind pe drumurile din jur despre virtuţile şi moartea atât de uşoară a tatălui, despre speranţele ce se puseseră în fiu şi despre tristul lui sfârşit pe coastele Africii. Şi încetul cu încetul şoaptele se stinseră, ca lumânările aprinse în ultimul lăcaş. Preotul se înclină pentru

ultima oară în faţa altarului şi a mormintelor proaspete încă, apoi, urmat de paracliserul lui, care suna dintr-un clopoţel dogit, porni încet către parohia sa.

D'Artagnan, rămas singur, observă că se însera. Uitase de scurgerea timpului, gândindu-se numai la morţii lui. Se ridică de pe laviţa de stejar pe care stătuse în capelă şi voi să-şi ia, ca şi preotul, ultimul adio de la cele două gropi în care se odihneau nobilii lui prieteni pierduţi.

O femeie se ruga îngenuncheată pe pământul umed încă. D'Artagnan se opri în pragul capelei, ca să n-o tulbure pe această femeie, dar şi pentru a încerca să vadă cine era această pioasă prietenă care venise să-şi îndepli-nească o sacră datorie cu atâta smerenie şi stăruinţă. Necunoscuta îşi ascundea faţa în mâinile sale, albe ca nişte mâini de alabastru. După nobila simplitate a veşmântului ei, se ghicea că era o femeie din lumea înaltă. Afară, mai mulţi cai pe care erau călări valeţii şi o trăsură de călătorie, o aşteptau pe această doamnă. D'Artagnan se străduí în zadar să ghicească cine era.

Femeia se ruga mereu, iar din când în când îşi ştergea faţa cu batista. D'Artagnan înţelese că plângea. O văzu apoi lovindu-şi pieptul cu acea adâncă pocăinţă a femeilor creştine. Şi o auzi rostind de mai multe ori aceste cuvinte pornite din inima-i zdrobită: "Iartă-mă! Iartă-mă!" Şi cum părea că se lasă întru totul pradă durerii sale, cum se apleca pe spate, aproape leşinată, în mijlocul tânguirilor şi rugăciunilor ei, d'Artagnan, împins de dragoste pentru prietenii lui atât de regretaţi, făcu încet câţiva paşi spre morminte, cu gândul de a pune capăt acestui sinistru colocviu al pocăitei cu morţii. Dar, de cum îi auzi pasul scrâşnind prin pietriş, necunoscuta întoarse capul şi d'Artagnan putu să-i vadă faţa brăzdată de lacrimi, o faţă de prietenă.

Era domnişoara de La Valliere!

— Domnul d'Artagnan! murmură ea.

— Dumneata! răspunse căpitanul cu o voce sumbră. Dumneata aici! Oh, doamnă, aş fi vrut mai bine să te văd împodobită cu flori, în castelul contelui de La Fère. Ai fi plâns mai puţin atunci; şi ei de asemenea; şi eu de asemenea!

— Domnule! rosti ea suspinând.

— Căci dumneata — adăugă neîndurătorul prieten al celor morţi — dumneata i-ai culcat pe aceşti doi bărbaţi în groapă.

— Ah, cruţă-mă!

— Să mă ferească Dumnezeu, doamnă, să jignesc o femeie, sau să o fac să plângă în zadar; însă mă simt dator să spun că locul ucigaşului nu e pe mormântul victimelor sale.

Ea voi să spună ceva.

— Ceea ce-ţi spun aici — adăugă el cu răceală — i-aş spune-o şi regelui.

Ea îşi împreună mâinile.

— Ştiu — zise încet — că eu sunt pricina morţii vicontelui de Bragelonne.

— Ah, ştii dar?

— Vestea a sosit la curte ieri. De azi-noapte, de la ceasurile două, am făcut patruzeci de leghe, spre a veni să-i cer iertare contelui, pe care-l mai credeam încă în viaţă şi pentru a-l ruga pe Dumnezeu, aici, la mormântul lui Raoul, să-mi trimită toate nenorocirile pe care le merit, în afară de una singură. Acum, domnule, ştiu că moartea fiului l-a ucis pe tată; sunt vinovată de pierderea a două vieţi; am de aşteptat două pedepse de la Dumnezeu.

— Îţi voi repeta, domnişoară — zise d'Artagnan — ceea ce mi-a spus despre dumneata, la Antibes, vicontele de Bragelonne, atunci când se gândea să moară: "Dacă mândria şi cochetăria au pus stăpânire pe ea, o iert, dispreţuind-o. Dacă dragostea a făcut-o să cadă, o iert, jurându-i că niciodată nimeni n-o va iubi mai mult ca mine".

— Dumneata ştii — îl întrerupse Louise — că, pentru dragostea mea, am vrut să mă jertfesc eu însumi; dumneata ştii cât de cumplit sufeream atunci când m-ai întâlnit pe drum pierdută, părăsită, aproape moartă. Ei bine, niciodată n-am suferit mai mult ca astăzi, fiindcă atunci mai speram, mai doream, pe când astăzi nu-mi mai rămâne nimic de aşteptat; fiindcă acest mort îmi ia cu sine toate bucuriile în mormântul lui; fiindcă de acum încolo nu mai îndrăznesc să iubesc fără remuşcări şi fiindcă, o simt, acela pe care-l iubesc, oh, asta e o lege, mă va face să îndur toate suferinţele pe care eu le-am pricinuit altora.

D'Artagnan nu răspunse nimic; înţelegea foarte bine că ea nu se înşela deloc în această privinţă.

— Ei bine — adăugă ea — scumpe domnule d'Artagnan, nu mă condamna astăzi, te rog din suflet. Sunt ca o ramură desprinsă din trunchi; nu mă mai leagă nimic de lumea aceasta şi un şuvoi mă târăşte nici eu nu ştiu unde. Iubesc orbeşte,

iubesc până la a fi în stare s-o mărturisesc, nelegiuită ce sunt, chiar pe mormântul acesta proaspăt şi fără să roşesc, fără să am vreo remuşcare. E o adevărată religie această dragoste a mea. Dar, pentru că mai târziu ai să mă vezi singură, uitată, dispreţuită, pentru că ai să mă vezi pedepsită aşa cum numai dumneata ai dreptul să mă pedepseşti, cruţă-mi acum preascurta mea fericire; lasă-mi-o încă numai câteva zile, câteva minute. Poate că în clipa când îţi vorbesc, ea nici nu mai există. Doamne, această dublă moarte este poate pentru mine o ispăşire.

Vorbea încă, în momentul când un zvon de glasuri şi tropăit de cai îl făcu pe căpitan să-şi întoarcă faţa. Un ofiţer al regelui, domnul de Saint-Aignan, venise s-o caute pe La Vallière, din partea regelui, care, spunea acesta, era ros de gelozie şi de nelinişte.

De Saint-Aignan nu-l văzu pe d'Artagnan, ascuns pe jumătate în dosul unui trunchi de castan ce-şi răspândea umbra peste cele două morminte. Louise îi mulţumi şi-i făcu semn să se retragă. Ofiţerul ieşi din curtea capelei.

— Vezi, doamnă — îi spuse căpitanul, cu amărăciune, tinerei femei — vezi că fericirea dumitale dăinuie încă!

Tânăra femeie îl privi cu un aer întristat:

— Într-o zi — rosti ea — îţi va părea rău că m-ai judecat atât de greşit. În ziua aceea, domnule, eu voi fi aceea care îl voi ruga pe Dumnezeu să uite că ai fost nedrept cu mine. De altminteri, voi suferi atât de mult, încât dumneata însuţi vei fi primul care vei plânge suferinţele mele. Fericirea de azi, domnule d'Artagnan, nu mă învinui de ea, mă costă scump şi n-am plătit încă tot tributul pentru ea.

Spunând aceste cuvinte, îngenunche din nou, smerită şi îndurerată.

— Pentru cea din urmă oară, iartă-mă, Raoul, logodnicul meu — murmură ea. Am rupt legătura care ne unea; suntem amândoi sortiţi să murim de durere. Tu ai plecat cel dintâi; nu te teme, te voi urma. Înţelege numai că nu sunt o nemernică şi că am venit să-ţi spun ultimul adio. Dumnezeu mi-e martor, Raoul, că, dacă ar fi fost nevoie să-mi dau viaţa ca s-o răscumpăr pe a ta, mi-aş fi dat-o fără a şovăi o singură clipă. Dar n-aş putea să-mi jertfesc iubirea. Încă o dată, iartă-mă!

Rupse o rămurică şi o înfipse în pământul de pe mormânt, apoi îşi şterse ochii plini de lacrimi, îl salută pe d'Artagnan şi

dispăru. Căpitanul privi caii, călăreţii şi trăsurile îndepărtându-se; pe urmă, încrucişându-şi braţele la pieptu-i zdrobit, murmură cu un glas sugrumat:

— Când îmi va veni şi mie rândul să plec? Ce-i mai rămâne omului, după tinereţe, după dragoste, după glorie, prietenie, putere şi avere?... Stânca aceea, sub care doarme Porthos, care a avut tot ceea ce am înşirat eu acum; iarba aceasta, sub care se odihnesc Athos şi Raoul, care au avut şi mai mult încă! Şovăi o clipă, cu privirea rătăcită; apoi, îndreptându-se din spate, îşi zise: Să ne urmăm calea. Când îmi va veni vremea, Dumnezeu mi-o va spune, aşa cum le-a spus-o şi lor.

Atinse cu vârful degetelor ţărâna stropită de rouă înserării, se închină ca şi cum s-ar fi aflat în faţa aghiazmatarului dintr-o biserică şi porni singur, pentru totdeauna singur, pe drumul Parisului.

Epilog

Patru ani după scena pe care am povestit-o, doi călăreţi, mândri pe caii lor, străbătură oraşul Blois în revărsatul zorilor, venind să pregătească totul pentru o vânătoare cu şoimi pe care regele voia s-o facă în acest ţinut plin de hăţişuri, tăiat în două de Loara şi care se mărgineşte într-o parte cu Meung, iar în cealaltă cu Amboise. Erau căpitanul care avea în grijă haitele de ogari ale regelui şi intendentul şoimilor, personaje foarte respectate pe vremea lui Ludovic al XIII-lea, dar acum cam neluate în seamă de urmaşul lui.

Cei doi călăreţi, după o cercetare a terenului, se reîntorceau spre oraş, când observară câteva grupuri răzleţe de soldaţi pe care sergenţii îi aşezau, din loc în loc, la gurile zidului de apărare. Aceşti soldaţi erau muşchetarii regelui. În urma lor, pe un cal sprinten, venea căpitanul, care putea fi recunoscut după broderiile sale de aur. Avea părul cărunt şi o barbă ce dădea în alb. Părea puţin adus din spate, cu toate că îşi strunea bine calul îşi privea cu ochi ageri de jur împrejur, spre a nu-i scăpa nimic.

— Domnul d'Artagnan nu îmbătrâneşte de loc — zise căpitanul de ogari către colegul său, şoimarul. Deşi mai bătrân cu zece ani decât noi, pare un cadet călare.

— Ai dreptate — răspunse intendentul şoimilor — iată douăzeci de ani de când îl ştiu neschimbat.

Dar slujbaşul acesta se înşela: în patru ani, d'Artagnan îmbătrânise cât în doisprezece ani. Vârsta îşi înfipsese ghearele necruţătoare în jurul ochilor lui; fruntea i se pleşuvise, mâinile, altădată negricioase şi pline de neastâmpăr, acum îi albiseră, ca şi cum sângele ar fi început să i se oprească în vine.

D'Artagnan se apropie de cei doi ofiţeri cu acea curtenie largă ce-i deosebeşte pe oamenii distinşi. În schimbul bunăvoinţei lui, primi două saluturi pline de respect.

— Ah, ce fericită întâmplare să te întâlnim aici, domnule d'Artagnan! exclamă şoimarul.

— Mai curând eu ar trebui să spun asta, domnilor — răspunse căpitanul — căci, în zilele noastre, regele se slujeşte mai mult de muşchetarii lui, decât de păsările sale.

— Nu mai e ca în vremurile bune! oftă şoimarul. Îţi aduci aminte, domnule d'Artagnan, când răposatul rege vâna coţofene în viile de dincolo de Beaugency? Ei, Doamne, dar dumneata nu erai pe atunci căpitan de muşchetari, domnule d'Artagnan!

— Iar dumneata nu erai decât îngrijitor de cuibare — i-o întoarse d'Artagnan cu voie bună. Dar n-are a face, erau vremuri frumoase atunci, dat fiind că totul e frumos când eşti tânăr... Bună ziua, domnule căpitan de ogari.

— Îmi faceţi prea multă cinste, domnule conte — rosti acesta.

D'Artagnan nu răspunse nimic. Titlul de conte nu-l mira câtuşi de puţin: d'Artagnan era de patru ani conte.

— Nu te-a obosit drumul lung pe care l-ai făcut până aici, domnule căpitan? întrebă şoimarul. Sunt două sute de leghe, cred, până la Pignerol.

— Două sute şaizeci la dus şi tot atâtea la întors — răspunse nepăsător d'Artagnan.

— Şi — făcu păsărarul în şoaptă — *el* o duce bine?

— Cine? întrebă d'Artagnan.

— Bietul domn Fouquet — adăugă tot aşa de încet şoimarul.

Căpitanul de ogari se îndepărtase de ei, din spirit de prevedere.

— Nu — răspunse d'Artagnan — bietul om se părpăleşte într-una; el nu înţelege că temniţa e o favoare şi spune că parlamentul îl iertase, surghiunindu-l şi că surghiunul ar trebui

să fie libertate. Nu-şi poate închipui că a fost osândit la moarte şi că, dacă a scăpat cu viaţă din ghearele parlamentului, pentru asta trebuie să-i mulţumească numai lui Dumnezeu.

— Aşa e, da, săracul de el, era să dea ochi cu eşafodul — adăugă şoimarul. Se zice că domnul Colbert apucase să-i dea ordine guvernatorului Bastiliei şi că execuţia fusese pregătită.

— Ce să-i faci! rosti d'Artagnan cu un aer gânditor, ca pentru a pune capăt acestei convorbiri.

— Ce să-i faci! repetă căpitanul de ogari apropiindu-se din nou. Iată-l pe domnul Fouquet la Pignerol; şi-a meritat soarta. Dar cel puţin a avut norocul să fie condus acolo de un om ca dumneata; îl furase destul pe rege!

D'Artagnan îi aruncă mai marelui peste câini una din acele priviri tăioase ale lui şi-i spuse:

— Domnule, dacă mi s-ar spune că dumneata ai mâncat cojile aruncate câinilor dumitale, nu numai că n-aş crede-o, dar, mai mult încă, dacă ai fi băgat la închisoare pentru asta, te-aş plânge şi n-aş îngădui nimănui să te vorbească de rău. Totuşi, domnule, oricât de cinstit ai fi dumneata, ţi-o spun deschis că nu eşti mai cinstit de cum a fost bietul domn Fouquet.

După ce primi acest perdaf usturător, căpitanul ogarilor maiestăţii sale băgă nasul în pământ şi-l lasă pe şoimar să treacă doi paşi înaintea lui, la spatele lui d'Artagnan.

— E mulţumit — îi şopti păsărarul muşchetarului — se vede bine că ogarii sunt la loc de cinste astăzi; dacă ar fi şoimar, n-ar mai vorbi aşa.

D'Artagnan zâmbi cu amărăciune văzând această mare chestiune politică încheindu-se cu nemulţumirea unui interes atât de mărunt; se gândi încă o dată la viaţa îmbelşugată a fostului ministru, la prăbuşirea lui, la moartea lugubră ce-l aştepta, şi, ca să sfârşească, îl întrebă:

— Domnului Fouquet îi plăcea vânătoarea?

— Oh, domnule, foarte mult! răspunse şoimarul cu un accent de adânc regret şi cu un suspin ce părea o litanie pentru Fouquet.

D'Artagnan lăsă să-i treacă unuia năduful, celuilalt tristeţea, continuându-şi drumul mai departe pe câmpie. Începuseră să se desluşească, în depărtare, desprinzându-se din desişul pădurii, vânătorii, penajele scutierilor alergând ca nişte stele zburătoare prin luminişuri şi caii albi spintecând cu trupurile lor lucitoare întunecimea de sub coroanele copacilor.

— Dar — reluă d'Artagnan — vânătoarea de azi va ţine mult? Te-aş ruga să dai drumul cât mai repede şoimilor, căci sunt foarte obosit. Căutaţi bâtlani, căutaţi lebede?

— Ce s-o nimeri, domnule d'Artagnan — răspunse şoimarul. Dar nu te nelinişti, regele nu se pricepe la păsări; el nu vânează pentru sine, ci vrea doar să le facă o plăcere doamnelor.

Acest cuvânt, *doamnelor*, fu rostit în aşa fel, încât îi atrase atenţia lui d'Artagnan.

— Aşa! făcu el privind spre şoimar cu un aer nedumerit.

Căpitanul de ogari zâmbi uşor, fără îndoială ca să intre iarăşi în graţiile muşchetarului.

— Ah, râzi! zise d'Artagnan. Eu sunt în urmă cu noutăţile; abia ieri am sosit, după ce-am lipsit o lună de zile. Lăsasem curtea îndoliată încă după moartea reginei-mame. Regele nu voia să mai petreacă deloc după ce-o văzuse pe Ana de Austria dându-şi ultima suflare; dar toate au un sfârşit pe această lume. Aşadar, nu mai e trist? Cu atât mai bine!

— După cum toate au un început — adăugă căpitanul de ogari cu un râs larg.

— Aşa! făcu pentru a doua oară d'Artagnan, care ardea de nerăbdare să afle ceva, dar pe care rangul îl oprea să pună întrebări celor mai prejos decât el. E ceva care se începe, pre cât se pare!

Căpitanul haitelor de ogari făcu din ochi, cu înţeles. Dar d'Artagnan nu voia să afle nimic din gura acestui om.

— Pe rege îl vom putea vedea devreme? îl întrebă el pe şoimar.

— La ceasurile şapte, domnule, voi da drumul păsărilor.

— Cine mai vine cu regele? Ce face *Doamna*? Ce face regina?

— Mai bine, domnule.

— A fost, care va să zică, bolnavă?

— Domnule, după ultimul necaz pe care l-a avut, maiestatea sa a rămas bolnăvicioasă.

— Ce necaz? Nu te sfii să-mi spui, scumpe domnule. Iată, vin mai aproape.

— Se pare că regina, cam părăsită după moartea soacrei sale, i s-a plâns regelui, care i-ar fi răspuns: "Oare nu mă culc în fiecare noapte în odaia dumitale, doamnă? Ce-ţi trebuie mai mult?"

— Ah, biata femeie! murmură d'Artagnan. Cât trebuie s-o urască pe domnişoara de La Vallière.

— Oh, nu; nu pe domnişoara de La Vallière! răspunse şoimarul.

— Atunci pe cine?

Sunetul cornului. Întrerupse această convorbire: chema câinii şi păsările. Şoimarul şi colegul lui dădură numaidecât pinteni cailor şi-l lăsară pe d'Artagnan singur, fără răspuns la întrebarea pusă.

Regele apăru în depărtare, înconjurat de doamne şi de cavaleri. Întreaga trupă înainta la pas, într-o frumoasă rânduială, cornurile şi trâmbiţele îmbărbătând câinii şi caii. Era o forfotă, un zvon de zgomote, o revărsare de lumină pe care nu le-am putea asemui cu nimic, decât doar cu înşelătoarea strălucire şi cu falsa maiestate a reprezentaţiilor de teatru.

D'Artagnan, cu vederea ceva mai slabă, desluşi în spatele grupului trei trăsuri; cea dintâi era a reginei. Era goală. D'Artagnan, care n-o văzu pe domnişoara de La Vallière alături de rege, o căută din ochi şi o zări în a doua trăsură. Era singură, însoţită de două femei ce păreau că se plictisesc, ca şi stăpâna lor. La stânga regelui, pe un cal vioi, strunit de o mână sigură, strălucea o femeie de o frumuseţe rară. Regele îi zâmbea şi îi zâmbea şi ea regelui. Toată lumea râdea cu voioşie de câte ori ea spunea ceva.

— Parcă o cunosc pe această femeie — îşi zise muşchetarul. Cine să fie oare?

Şi se aplecă spre prietenul lui şoimarul, căruia îi puse această întrebare. Păsărarul tocmai voia să-i răspundă, când regele, zărindu-l pe d'Artagnan, strigă:

— Ah, conte, iată-te reîntors! Pentru ce nu te-am văzut încă?

— Sire — răspunse muşchetarul — pentru că maiestatea voastră dormea când am sosit eu şi nu se trezise încă la ceasul când mi-am luat serviciul în primire azi-dimineaţă.

— Mereu acelaşi — rosti cu glas tare Ludovic, mulţumit. Odihneşte-te, conte, îţi poruncesc. Astă-seară vei lua masa cu mine.

Un murmur de admiraţie îl învălui pe d'Artagnan, ca o nemărginită mângâiere. Fiecare căuta să se apropie de el. A sta la masă cu regele era o cinste de care maiestatea sa nu făcea risipă, ca Henric al IV-lea. Regele se depărtă câţiva paşi înainte

şi d'Artagnan se pomeni înconjurat de un nou grup, în mijlocul căruia strălucea Colbert.

— Bună ziua, domnule d'Artagnan — îi spuse ministrul cu o voioasă politeţe — ai călătorit bine?

— Da, domnule — răspunse d'Artagnan salutându-l cu o plecăciune către gâtul calului.

— L-am auzit pe rege invitându-te la masă diseară — adăugă ministrul. Vei întâlni acolo un vechi prieten al dumitale.

— Un vechi prieten al meu? se miră d'Artagnan, cufundându-se cu durere în valurile mohorâte ale trecutului, care înghiţiseră pentru el atâtea prietenii şi atâtea duşmănii.

— Domnul duce de Alameda, care a sosit azi-dimineaţă din Spania — răspunse Colbert.

— Ducele de Alameda? întrebă d'Artagnan, căutând să-şi aducă aminte.

— Eu! rosti un bătrân cu părul alb ca zăpada şi încovoiat în trăsura lui, pe care o deschise pentru a ieşi să-l întâmpine pe muşchetar.

— Aramis! strigă d'Artagnan, înmărmurit de uimire.

Şi, încremenit cum era, lăsă braţul slab al bătrânului senior să-i cuprindă, tremurând, gâtul. Colbert, după ce privi o clipă scena în tăcere, îşi împinse calul mai departe, lăsându-i singuri pe cei doi prieteni.

— Aşadar — zise muşchetarul apucând braţul lui Aramis — iată-te, pe tine, exilatul, răzvrătitul, în Franţa?

— Şi voi cina cu tine la rege — adăugă episcopul de Vannes surâzând. Da, te întrebi, nu-i aşa, la ce mai slujeşte devotamentul pe această lume? Hai, să lăsăm să treacă trăsura acestei biete La Vallière. Priveşte cât e de amărâtă! Cum îl urmăreşte cu ochii storşi de lacrimi pe regele care călăreşte colo!

— Cu cine?

— Cu domnişoara de Tonnay-Charente, devenită doamna de Montespan — răspunse Aramis.

— La Vallière e geloasă, e deci înşelată?

— Nu încă, d'Artagnan, dar nu mai e mult până atunci.

Vorbiră îndelung în timp ce se ţineau după cortegiul de vânătoare şi vizitiul lui Aramis îi conduse cu atâta pricepere, încât ajunseră chiar în clipa când şoimul, înhăţând pasărea, o sili să se abată din zbor şi se repezi ca o săgeată asupra ei.

Regele coborî de pe cal; doamna de Montespan făcu la fel. Ajunseseră lângă o capelă singuratică, ascunsă în dosul unor copaci mari, desfrunziţi de primele vânturi ale toamnei. În jurul acestei capele se afla o curte închisă, cu o portiţă de fier. Şoimul se prăvălise cu prada în curtea acestei mici capele şi regele voi să pătrundă acolo pentru a smulge prima pană, după cum era obiceiul. Ceilalţi făcură cerc în jurul clădirii şi al îngrăditurilor ce înconjurau curtea, prea mică pentru a încăpea în ea toată lumea.

D'Artagnan îl reţinu pe Aramis, care voia să coboare din trăsură, ca toţi ceilalţi, şi, cu un glas mişcat, îi zise:

— Ştii, Aramis, unde ne-a adus întâmplarea?

— Nu — răspunse ducele.

— Aici odihnesc nişte oameni pe care i-am cunoscut bine — adăugă d'Artagnan, tulburat de o tristă amintire.

Aramis, fără a ghici nimic, intră cu un pas tremurător pe portiţa capelei, pe care i-o deschise d'Artagnan.

— Unde sunt îngropaţi? întrebă el.

— Colo, în curte. Se vede o cruce, iat-o, sub chiparosul acela pitic. Chiparosul e sădit pe mormântul lor; nu te duce, stai; regele se îndreaptă acum chiar acolo, unde a căzut uliul.

Aramis se opri îşi se ascunse în umbră. Văzură atunci, fără ca ei să fie văzuţi, chipul palid al domnişoarei de La Vallière, care, uitată în trăsura ei, privise mai întâi cu multă durere pe fereastră, apoi, împinsă de gelozie, se apropiase de capelă şi, rezemată de un stâlp, îl urmărea din ochi pe rege, care, în curticică, îi făcea semn, zâmbind, doamnei de Montespan să nu se teamă şi să vină lângă dânsul. Doamna de Montespan înaintă până lângă el, luă mâna pe care i-o întindea regele, iar acesta, smulgând prima pană din aripa uliului pe care-l doborâse şoimul, o prinse la pălăria frumoasei lui în-soţitoare. Ea atunci, zâmbind la rândul său, sărută cu drăgălăşenie mâna care-i făcea acest dar. Regele se înroşi de plăcere şi o privi pe doamna de Montespan cu ochi învăpăiaţi de flacăra dragostei şi a dorinţei.

— Ce-mi vei da în schimb? zise el.

Ea rupse o crenguţă de chiparos şi i-o oferi regelui, îmbătat de speranţe.

— Numai că — îi spuse încet Aramis lui d'Artagnan — darul e trist, deoarece acest chiparos umbreşte un mormânt.

— Da şi acest mormânt e al lui Raoul de Bragelonne — răspunse d'Artagnan cu glas tare — al lui Raoul care doarme sub această cruce, alături de Athos, tatăl său.

Un geamăt surd izbucni la spatele lor. Întorcându-se, văzură o femeie căzând leşinată. Domnişoara de La Vallière văzuse totul, auzise totul.

— Biata femeie! murmură d'Artagnan ajutând însoţitoarelor ei s-o ducă la trăsură. De acum încolo nu va mai avea parte decât de suferinţă.

Seara, într-adevăr, d'Artagnan se aşează la masa regelui, alături de domnul Colbert şi de domnul duce de Alameda. Regele fu plin de voioşie. Îi făcu mii de politeţi reginei, mii de drăgălăşenii *Doamnei*, aşezată la stânga lui, foarte întristată. S-ar fi zis că erau din nou pe vremea când regele pândea în ochii mamei lui încuviinţarea sau dojana pentru ceea ce spunea.

Despre metresă, la această cină, nici nu putea fi vorba.

Regele îi adresă de două sau de trei ori cuvântul lui Aramis, numindu-l domnule ambasador, ceea ce spori şi mai mult uimirea lui d'Artagnan, văzându-l pe prietenul lui, răzvrătitul, primit atât de bine la curte.

Regele, ridicându-se de la masă, oferi braţul reginei şi-i făcu un semn lui Colbert, ai cărui ochi erau aţintiţi numai la ochii stăpânului său. Colbert îi luă de-o parte pe d'Artagnan şi Aramis. Regele vorbea cu cumnata lui, în timp ce *Domnul*, neliniştit, o întreţinea pe regină cu un aer preocupat, fără să-i părăsească din ochi pe soţia şi pe fratele lui.

Convorbirea dintre Aramis, d'Artagnan şi Colbert se desfăşură asupra unor subiecte fără însemnătate. Vorbiră despre miniştrii de mai înainte; Colbert povesti ceva despre Mazarin şi ascultă povestindu-i-se despre Richelieu.

D'Artagnan nu putea să înţeleagă de unde avea acest om cu sprâcenele stufoase, cu fruntea îngustă, atâta înţelepciune şi atâta voioşie. Aramis se minuna de această uşurinţă de spirit ce-i îngăduia unui om grav să întârzie în folosul lui începerea unei convorbiri mai serioase, despre care nici unul nu aducea vorba, cu toate că toţi trei nu se gândeau decât la ea.

Se vedea, după gesturile nestăpânite ale *Domnului*, cât de mult îl stânjenea convorbirea regelui cu *Doamna*. Aceasta avea ochii roşii; se plângea cumva? Avea de gând să facă un mic scandal în plină curte? Regele o trase la o parte şi, pe un ton

atât de blând că trebuie să-i fi amintit Prinţesei de zilele când era iubită, îi spuse:

— Sora mea, pentru ce au trebuit aceşti ochi atât de frumoşi să plângă?

— Dar, sire... — murmură ea.

— *Domnul* e gelos, nu-i aşa, sora mea?

Ea privi către *Domnul*, semn vădit ce-l făcu pe Prinţ să înţeleagă că se vorbeşte despre el.

— Da... — zise ea.

— Ascultă-mă — reluă regele — dacă prietenii dumitale te ponegresc, asta nu este din vina *Domnului*..

Spuse aceste cuvinte cu atâta blândeţe, încât *Doamna*, încurajată, ea care avea atâtea necazuri de la o vreme încoace, fu cât pe-aci să izbucnească în lacrimi, într-atât de zdrobită îi era inima.

— Haide, haide, scumpa mea soră — zise regele — vorbeşte-mi şi mie despre aceste dureri. Ca frate, te voi mângâia; ca rege, le voi pune capăt!

Ea îşi ridică frumoşii ochi spre el şi-i răspunse cu melancolie în glas:

— Nu prietenii mei sunt aceia care mă ponegresc; ei lipsesc acum sau stau ascunşi; căci alţii i-au făcut să cadă în dizgraţia maiestăţii voastre, pe ei, atât de devotaţi, atât de buni, atât de leali.

— Îmi spui asta pentru Guiche, pe care l-am surghiunit la cererea *Domnului*?

— Şi care, de când se află în acest exil nedrept, încearcă să moară în fiecare zi!

— Nedrept ai spus, sora mea?

— Atât de nedrept, încât, dacă n-aş fi avut pentru maiestatea voastră respectul şi prietenia pe care i le-am păstrat întotdeauna...

— Ei bine?

— Ei bine, i-aş fi cerut fratelui meu Carol, asupra căruia pot totul...

Regele tresări.

— Ce i-ai fi cerut?

— Să vă facă să înţelegeţi că *Domnul* şi favoritul său, domnul cavaler de Lorraine, nu trebuie să fie la nesfârşit călăii cinstei şi fericirii mele.

— Cavalerul de Lorraine — zise regele — figura asta întunecată?

— E duşmanul meu de moarte. Atâta timp cât acest om va trăi în casa mea, unde *Domnul* îl păstrează dându-i depline puteri, eu voi fi cea de pe urmă femeie din acest regat.

— Aşadar — rosti regele cu încetineală — îl socoţi pe fratele dumitale din Anglia un prieten mai bun decât mine?

— Faptele vorbesc, sire.

— Şi crezi că e mai bine să ceri ajutor în…

— În ţara mea! zise ea cu mândrie. Da, sire.

Regele îi răspunse:

— Eşti nepoată a lui Henric al IV-lea, ca şi mine, prietenă dragă. Văr şi cumnat, atâta nu e de-ajuns ca să mă socoţi un adevărat frate?

— Atunci hotărâţi ceva! zise Henriette.

— Să încheiem o alianţă.

— Începeţi.

— Spui că l-am exilat pe nedrept pe Guiche?

— Oh, da! făcu ea îmbujorându-se.

— Guiche se va reîntoarce.

— Foarte bine.

— Şi, mai departe, spui că fac o greşeală îngăduind în casa dumitale pe cavalerul de Lorraine, care-i dă *Domnului* sfaturi rele împotrivă-ţi?

— Reţineţi bine ce vă spun, sire: cavalerul de Lorraine, într-o zi… Dacă vreodată voi sfârşi rău, să vă amintiţi că l-am învinovăţit mai dinainte pe cavalerul de Lorraine… E un suflet în stare de orice nelegiuire!

— Cavalerul de Lorraine nu te va mai supăra cu nimic, ţi-o făgăduiesc eu.

— Asta înseamnă că alianţa noastră începe bine, sire; o primesc… Dar întrucât maiestatea voastră şi-a rostit partea sa, spuneţi-mi care este a mea?

— În loc de a mă pune rău cu fratele dumitale Carol, fă ca între noi să fie o prietenie mai strânsă ca oricând.

— Asta e uşor.

— Oh, nu atât cât crezi; căci într-o prietenie obişnuită te îmbrăţişezi, te cinsteşti cu cineva şi totul nu te costă decât o sărutare sau un ospăţ, lucruri mărunte: pe când într-o prietenie politică…

— Ah, e vorba de o prietenie politică?

— Da, sora mea şi atunci, în loc de îmbrăţişări şi de mese, eşti obligat să-i dai prietenului tău soldaţi în carne şi oase, înarmaţi, echipaţi şi vase de război pregătite cu tunuri şi cu provizii. Urmează de aici că nu ai totdeauna lăzile gata să slujească astfel de prietenii.

— Ah, aveţi dreptate — zise *Doamna* — lăzile regelui Engliterei sună cam a gol de câtva timp.

— Dar dumneata, sora mea, dumneata care ai atâta înrâurire asupra fratelui dumitale, vei obţine poate ceea ce un ambasador nu va obţine niciodată.

— Pentru asta, ar trebui să mă duc la Londra, scumpul meu frate.

— M-am şi gândit la acest lucru — răspunse regele cu însufleţire — şi mi-am spus că o astfel de călătorie te va face să-ţi mai uiţi necazurile de aici.

— Totuşi — îl întrerupse *Doamna* — s-ar putea să nu izbutesc. Regele Angliei are sfetnici primejdioşi.

— Sfetnice vrei să spui!

— Chiar aşa. Dacă, din întâmplare, maiestatea voastră ar avea intenţia, nu fac decât o presupunere, să-i ceară lui Carol al II-lea alianţa într-un război...

— Într-un război?

— Da. Ei bine, atunci sfetnicele regelui, care sunt în număr de şapte: domnişoara Steward, domnişoara Wells, domnişoara Gwyn, miss Orchay, domnişoara Zunga, miss Daws şi contesa Castelmaine, îi vor explica regelui că războiul costă prea mulţi bani, că mai bine să dea baluri şi ospeţe la Hampton-Court, decât să înarmeze vase de război la Portsmouth şi la Greenwich.

— Şi crezi că negocierile dumitale ar da greş?

— Oh, aceste doamne fac să dea greş toate negocierile ce nu pornesc de la ele.

— Ştii ce m-am gândit eu, sora mea?

— Nu. Spuneţi.

— M-am gândit că, dacă ai căuta în jurul dumitale, ai găsi poate o sfetnică pe care să i-o duci regelui şi a cărei destoinicie să înfrângă reaua voinţă a celorlalte şapte.

— E, într-adevăr, o idee bună, sire; voi căuta.

— Şi vei găsi.

— Aşa sper.

— Va trebui să fie o persoană frumoasă; un chip plăcut face mai mult decât unul urât, nu-i aşa?

— De bună seamă.

— Un spirit ager, glumeţ, plin de îndrăzneală.

— Fireşte.

— Şi cu nobleţe... atâta câtă trebuie pentru a se apropia fără stângăcie de rege. Dar nici prea multă, ca să se încurce în propria ei nobleţe.

— Foarte just.

— Şi... care să ştie puţin engleza.

— Doamne! strigă dintr-o dată *Doamna*. Cineva ca domnişoara de Kéroualle, de pildă.

— Ei da! răspunse Ludovic al XIV-lea. Iată că ai găsit... dumneata singură ai găsit, sora mea.

— O voi lua cu mine. Presupun că nu va avea a se plânge.

— Nu. O numesc seducătoare plenipotenţiară deocamdată, apoi voi adăuga şi celelalte la titlu.

— Perfect.

— Te şi văd pornită la drum, scumpa mea soră, uitând de toate necazurile dumitale.

— Voi pleca numai cu două condiţii. Prima, să ştiu ce anume va trebui să cer.

— Iată. Olandezii, după cum ştii, mă insultă în fiecare zi în gazetele lor, cât şi prin atitudinea lor republicană. Mie nu-mi plac republicile.

— Asta se înţelege, sire.

— Văd cu îngrijorare că aceşti regi ai mării, aşa le place lor să se numească, acaparează comerţul Franţei în Indii şi că vasele lor vor cuceri în curând toate porturile Europei; o asemenea putere mi-e prea vecină, sora mea.

— Totuşi, vă sunt aliaţi.

— Tocmai pentru asta au făcut greşeala de a bate medalia aceea pe care o ştii şi care înfăţişează Olanda oprind în loc soarele, ca Iosua, cu această legendă: *Soarele s-a oprit dinaintea mea*. Nu prea e frăţeşte, nu-i aşa?

— Credeam că aţi uitat fleacul acesta.

— Nu uit niciodată nimic, sora mea. Şi dacă prietenii mei adevăraţi, ca fratele dumitale Carol, vor să mă urmeze...

Prinţesa rămase pe gânduri.

— Ascultă-mă — continuă Ludovic al XIV-lea — e vorba să fie împărţită împărăţia mărilor. Pentru această împărţire, pe

care o doreşte Anglia, oare eu n-aş putea reprezenta a doua parte tot aşa de bine ca şi olandezii?

— O avem pe domnişoara de Kéroualle pentru a trata această chestiune — răspunse *Doamna*.

— S-auzim a doua condiţie a plecării dumitale, sora mea!

— Consimţământul *Domnului*, soţul meu.

— Îl vei avea.

— Atunci, sunt ca şi plecată, frate.

În urma acestor cuvinte, Ludovic al XIV-lea se întoarse către colţul sălii unde se aflau Colbert şi Aramis cu d'Artagnan şi schimbă cu ministrul său o privire de încuviinţare. Colbert rupse atunci convorbirea acolo unde se afla şi-i spuse lui Aramis:

— Domnule ambasador, vreţi să vorbim despre afacerile politice?

D'Artagnan se retrase numaidecât, din discreţie. Se îndreptă spre cămin, apropiindu-se să audă ce va vorbi regele cu *Domnul*, care, foarte neliniştit, îi ieşea înainte. Faţa regelui era foarte animată. Pe fruntea lui se citea o voinţă a cărei expresie impunătoare nu mai întâlnea nici o împotrivire în Franţa şi care, în curând, nu avea să mai întâlnească în toată Europa.

— Domnule — îi spuse regele fratelui său — nu sunt mulţumit de domnul cavaler de Lorraine. Dumneata, care-i faci cinstea de a-l proteja, sfătuieşte-l să plece pentru câteva luni în vreo călătorie.

Aceste cuvinte căzură ca ropotul unei avalanşe asupra *Domnului*, care-l adora pe acest favorit şi-şi revărsa asupra lui toate gingăşiile. Strigă:

— În ce a putut să-i displacă maiestăţii voastre cavalerul?

Şi aruncă o privire furioasă către *Doamna*.

— Îţi voi spune aceasta după ce va fi plecat — răspunse regele netulburat. Şi, de asemenea, după ce *Doamna*, aci de faţă, va fi ajuns în Anglia.

— *Doamna*, în Anglia! murmură *Domnul* cu stupoare.

— Peste opt zile, fratele meu — adăugă regele — în timp ce noi doi vom merge acolo unde îţi voi spune eu.

Apoi regele se răsuci pe călcâie, după ce-i zâmbi fratelui său spre a-i îndulci amărăciunea produsă de aceste două veşti.

În tot acest timp, Colbert vorbea în continuare cu ducele de Alameda.

— Domnule — îi spuse Colbert lui Aramis — a sosit vremea să ne înţelegem amândoi. Te-am împăcat eu regele şi trebuia să fac acest lucru pentru un om cu meritele domniei tale; iar cum în câteva rânduri mi-ai arătat prietenia, se iveşte acum prilejul să-mi dai o dovadă. De altminteri, dumneata eşti mai mult francez, decât spaniol. Spune-mi deschis, vom avea neutralitatea Spaniei, dacă vom porni o campanie împotriva Provinciilor-Unite?

— Domnule — răspunse Aramis — interesele Spaniei sunt destul de limpezi. A învrăjbi Europa cu Provinciile-Unite, împotriva cărora stăruie vechea pizmă pentru libertatea lor cucerită, iată politica noastră; dar regele Franţei este aliatul Provinciilor-Unite. Dumneata ştii, de altfel, că va fi vorba de un război pe mări, iar Franţa nu este, cred, în stare să-l facă cu sorţi siguri de izbândă.

Colbert, întorcând capul în clipa aceea, îl văzu pe d'Artagnan, care căuta pe cineva spre a intra în vorbă în timpul cât regele se întreţinea ou *Domnul*. Îl chemă. Apoi zise încet către Aramis:

— Putem vorbi şi cu domnul d'Artagnan.

— Oh, bineînţeles! răspunse ambasadorul.

— Spuneam, domnul de Alameda şi cu mine — începu Colbert — că un război cu Provinciile-Unite ar fi un război pe mări.

— Fără îndoială — răspunse muşchetarul.

— Dar dumneata ce părere ai, domnule d'Artagnan?

— Părerea mea este că, pentru a face acest război pe mări, ne trebuie o bună armată de uscat.

— Poftim? făcu ministrul, care credea că nu auzise bine.

— Pentru ce o armată de uscat? întrebă Aramis.

— Pentru că regele va fi bătut pe mare, dacă nu-i va avea pe englezi alături de el, şi, odată bătut pe mare, va fi repede cotropit, fie de olandezi prin porturi, fie de spanioli pe uscat.

— De spaniolii neutri? rosti Aramis.

— Neutri atâta vreme cât regele va fi cel mai tare — răspunse d'Artagnan.

Lui Colbert îi plăcea această putere de pătrundere, ce nu atingea niciodată o problemă fără să n-o lămurească în adânc. Aramis zâmbi. El ştia prea bine că, în materie de diplomaţie, d'Artagnan nu recunoştea pe nimeni care să-l întreacă.

Colbert, care, ca toţi oamenii de orgoliu, îşi mângâia fantezia cu credinţa nezdruncinată în izbândă, puse întrebarea:

— Cine îţi spune, domnule d'Artagnan, că regele n-are flotă?

— Oh, eu nu m-am ocupat de aceste amănunte — răspunse căpitanul. Eu sunt un nepriceput în ale mării. Ca toţi oamenii nervoşi, urăsc marea. Totuşi, cred că, dacă ar avea vase, Franţa, fiind un port la mare pentru fiecare două sute de capete, ar avea şi marinari.

Colbert scoase din buzunar un mic carnet lunguieţ, împărţit în două coloane. În prima coloană erau trecute numele vaselor; în cea de a doua, cifrele raprezentând numărul tunurilor şi al oamenilor de pe aceste vase.

— Şi eu m-am gândit la fel ca dumneata — îi spuse el lui d'Artagnan — de aceea am cerut să mi se facă o listă a vaselor pe care le avem. Treizeci şi cinci de nave.

— Treizeci şi cinci de nave? Cu neputinţă! exclamă d'Artagnan.

— Ceea ce-ar face cam două mii de tunuri — adăugă Colbert. Asta e ce are regele în momentul de faţă. Cu treizeci şi cinci de nave, se pot face trei escadre; eu vreau însă cinci.

— Cinci! strigă Aramis uimit.

— Ele vor fi la apă înainte de sfârşitul anului, domnilor. Regele va avea cincizeci de vase de linie. Cu aşa ceva se poate lupta, nu?

— Să construieşti vase — zise d'Artagnan — e greu, dar nu e cu neputinţă. Cum le înarmezi însă? În Franţa nu sunt nici turnătorii, nici şantiere militare.

— Hm! făcu atunci Colbert cu un aer mândru. De un an şi jumătate am instalat toate acestea! N-ai aflat încă? Îl cunoşti pe domnul d' Infreville?

— D'Infreville? zise d'Artagnan. Nu.

— E un om pe care l-am descoperit eu. Are o mare însuşire: ştie să-i facă pe lucrători să muncească. El e cel care a pus, la Toulon, să se toarne ţevile de tun şi care a tăiat lemne din pădurile Burgundiei pentru construcţia vaselor. Şi apoi, n-ai să crezi poate ceea ce am să-ţi spun, domnule ambasador, dar am mai avut o idee.

— Oh, domnule — zise Aramis cu politeţe — eu cred totdeauna ceea ce spui.

— Închipuieste-ţi că, ţinând seama de firea olandezilor, aliaţii noştri, mi-am zis: sunt negustori, sunt prieteni cu regele, vor fi fericiţi să-i vândă maiestăţii sale ceea ce construiesc pentru ei înşişi. Deci, cu cât cumperi mai mult... Ah, trebuie să mai adaug ceva: îl am pe Forant... Îl cunoşti pe Forant, d'Artagnan?

Colbert uita cu cine vorbeşte. Îi spunea căpitanului pe nume, *d'Artagnan*, ca şi regele. Dar căpitanul zâmbi.

— Nu — răspunse el — nu-l cunosc.

— E încă un om pe care l-am descoperit eu. Specialitatea lui, cumpărăturile. Acest Forant mi-a cumpărat 350.000 de livre de fier în ghiulele, 200.000 livre de pulbere, douăsprezece încărcături de lemn din Nord, fitiluri, grenade, răşină, păcură şi mai ştiu eu ce, cu o economie de şapte la sută din cât m-ar fi costat toate acestea dacă ar fi fost făcute în Franţa.

— E o idee bună — zise d'Artagnan — să spui să se toarne în Olanda ghiulele care se vor întoarce tot asupra olandezilor!

— Nu-i aşa? Cu pierderi, încă.

Şi Colbert începu să râdă tare şi cu poftă. Era încântat de gluma lui.

— Ceva mai mult — adăugă el — aceiaşi olandezi lucrează pentru rege, în momentul de faţă, şase vase după modelul celor mai bune din marina lor. Destouches... Ah, nu cumva nu-l cunoşti nici pe Destouches?

— Nu, domnule.

— E un om cu un ochi de o siguranţă nemaipomenită, încât poate să spună, de cum a fost tras un vas la apă, care sunt cusururile şi care sunt părţile bune ale acestui vas. E mare lucru ăsta, să ştiţi! Natura e, într-adevăr, ciudată! Ei bine, acest Destouches mi s-a părut că trebuie să fie un om folositor într-un port şi el supraveghează construcţia celor şase vase de 78 pe care Provinciile-Unite le lucrează pentru maiestatea sa. Rezultă din toate astea, dragă domnule d'Artagnan, că regele, dacă ar vrea să se ia la harţă cu Provinciile, ar avea o flotă destul de frumoasă. Iar dumneata ştii mai bine ca oricine de ce e în stare armata noastră de uscat!

D'Artagnan şi Aramis se priviră unul pe altul, admirând tainica muncă pe care o înfăptuise acest om în numai câţiva ani. Colbert le înţelese gândurile şi se simţi măgulit de această laudă, cea mai plăcută dintre toate.

— Dacă n-o ştim noi, cei care trăim în Franţa — zise d'Artagnan — în afara Franţei se ştie şi mai puţin încă.

— Iată pentru ce îi spuneam domnului ambasador — reluă Colbert — că dacă Spania ne-ar făgădui neutralitatea ei, Anglia ajutându-ne...

— Dacă Anglia vă ajută — zise Aramis — mă leg să obţin neutralitatea Spaniei.

— Bate mâna! se grăbi să spună Colbert cu o bruscă voioşie. Dar, fiindcă a venit vorba de Spania, văd că nu ai Lâna de Aur, domnule de Alameda. Îl auzeam pe rege spunând mai alaltăieri că i-ar plăcea să te vadă purtând marele cordon al Sfântului Mihail.

Aramis se înclină.

"Oh — gândi d'Artagnan — şi Porthos care nu mai e printre noi! Câţi coţi de panglică ar fi trebuit ca să fie şi el răsplătit! Bunul Porthos!"

— Domnule d'Artagnan — reluă Colbert — acum să stăm de vorbă amândoi. Fac prinsoare că ţi-ar plăcea să te duci cu muşchetarii în Olanda. Ştii să înoţi?

Şi începu să râdă ca un om cuprins de o mare veselie.

— Ca un ţipar — răspunse d'Artagnan.

— Ah, vei avea mult de furcă acolo, domnule d'Artagnan, cu străbătutul canalelor şi mlaştinilor şi chiar şi cei mai buni înotători se îneacă în ele.

— E de datoria mea — răspunse muşchetarul — să mor pentru maiestatea sa. Dar, cum rar se întâmplă ca într-un război să dai de multă apă fără să zăreşti şi puţin foc, îţi spun mai dinainte că voi face tot ce-mi va sta în putinţă ca să aleg focul. Am îmbătrânit, apa mă îngheaţă, pe când focul încălzeşte, domnule Colbert!

Şi d'Artagnan se arătă de o atât de mândră şi încântătoare tinereţe rostind aceste cuvinte, încât Colbert, la rândul lui, nu se putu împiedica să nu-l admire. D'Artagnan îşi dădu seama de efectul produs şi-şi aminti că negustor iscusit e acela care cere un preţ mare când marfa lui are căutare. Îşi pregăti deci preţul dinainte.

— Aşadar — zise Colbert — ne ducem în Olanda?

— Da — răspunse d'Artagnan — numai că...

— Numai că?... făcu Colbert.

— Numai că — repetă d'Artagnan — în toate înfăptuirile e vorba de interes şi e vorba de amor propriu. E frumoasă leafa

unui căpitan de muşchetari, nimic de zis; însă, ţine seama de un lucru: noi avem în prezent gărzile regelui şi casa militară a regelui. Un căpitan de muşchetari se cuvine sau să comande toate astea şi atunci îi va trebui o sută de mii de livre pe an ca cheltuieli de reprezentare şi pentru masă...

— Presupui, cumva, că regele se va târgui cu dumneata? zise Colbert.

— Eh, domnule, nu m-ai înţeles — răspunse d'Artagnan, mulţumit că ridicase chestiunea interesului. Îţi spuneam că eu, bătrân căpitan, altădată comandantul gărzii regelui, pe picior de egalitate cu mareşalii Franţei, m-am văzut într-o zi pus alături de încă alţi doi: căpitanul gărzilor şi colonelul comandant al elveţienilor. Or, aşa ceva nu voi mai îndura, pentru nimic în lume. Îmi am principiile mele vechi şi ţin la ele.

Colbert simţi lovitura. De altminteri era pregătit, se aştepta la ea.

— M-am gândit la tot ce mi-ai spus adineauri — răspunse el.

— La ce, domnule?

— Vorbeam despre canalurile şi mlaştinile în care te poţi îneca.

— Ei bine?

— Ei bine, dacă cineva se îneacă, e din vina unui vas, a unei scânduri, a unui baston.

— A unui baston fie el cât de scurt — zise d'Artagnan.

— Chiar aşa — aprobă Colbert. De aceea, eu, unul, n-am auzit ca un mareşal al Franţei să se fi înecat vreodată.

D'Artagnan se îngălbeni de bucurie. Zise, cu un glas pe care nu şi-l putea stăpâni:

— În ţara mea, oricine ar fi mândru de mine, dacă aş fi mareşal al Franţei; dar, ca să capăt bastonul, ar trebui să comand singur o expediţie.

— Domnule — îi răspunse Colbert — iată în acest carnet, pe care-l vei cerceta, un plan de campanie sortit să fie înfăţişat de dumneata corpului de trupe pe care regele le pune sub ordinele dumitale în vederea acestei campanii, din primăvara viitoare.

D'Artagnan luă carnetul tremurând şi degetele lui atingându-le pe cele ale lui Colbert, ministrul strânse cu toată căldura mâna muşchetarului.

— Domnule — îi zise el — aveam să ne luăm amândoi revanşa, unul asupra celuilalt. Eu am început; e rândul dumitale!

— Îţi cer iertare, domnule — răspunse d'Artagnan — şi te rog să-i spui regelui că, la primul prilej ce-mi va fi oferit, îi voi aduce o izbândă, sau mă va vedea mort.

— Am pus să se brodeze de pe acum — zise Colbert — florile de crin aurite pentru bastonul dumitale de mareşal.

A doua zi după acestea, Aramis, care pleca la Madrid pentru a negocia neutralitatea Spaniei, veni să-l îmbrăţişeze pe d'Artagnan la locuinţa lui.

— Să ne iubim cât patru — îi spuse d'Artagnan — acum când nu mai suntem decât doi.

— Şi poate că n-ai să mă mai vezi niciodată, scumpul meu d'Artagnan — răspunse Aramis. Dacă ai şti cât de mult te-am iubit! Am îmbătrinit, sunt istovit, mă apropii de moarte.

— Prietene — zise d'Artagnan — tu vei trăi mai mult decât mine; diplomaţia te obligă să trăieşti; pe mine, însă, onoarea mă osândeşte la moarte.

— Ei, oamenii ca noi, domnule mareşal — rosti Aramis — nu mor decât încărcaţi de glorie şi de bucurie.

— Ah — răspunse d'Artagnan cu un zâmbet trist — adevărul e că în momentul de faţă nu mai am chef de nimic, domnule duce.

Se mai îmbrăţişară o dată şi, două ceasuri mai târziu, erau despărţiţi.

Moartea domnului d'Artagnan

Spre deosebire de ceea ce se întâmplă întotdeauna, fie în politică, fie în morală, toţi îşi ţinură făgăduielile şi îşi respectară angajamentele.

Regele îl aduse înapoi pe domnul de Guiche şi îl alungă pe cavalerul de Lorraine; în aşa fel că *Domnul* căzu bolnav la pat.

Doamna plecă la Londra, unde îşi îndeplini atât de bine misiunea de a-l face pe Carol al II-lea, fratele ei, să guste sfaturile politice ale domnişoarei de Kéroualle, încât alianţa între Franţa şi Anglia fu semnată şi vasele engleze, încărcate cu

câteva milioane de aur francez, porniră o cum-plită campanie împotriva flotelor Provinciilor-Unite.

Carol al II-lea îi făgăduise domnişoarei de Kéroualle o mică răsplată pentru bunele ei sfaturi: o făcu ducesă de Portsmouth.

Colbert îi făgăduise regelui nave, muniţii şi victorii. Îşi ţinu cuvântul, după cum se ştie.

În sfârşit, Aramis, pe ale cărui făgăduieli se putea pune cel mai puţin temei, îi trimise lui Colbert scrisoarea următoare, în legătură cu negocierile pe care se însărcinase să le ducă la Madrid:

"Domnule Colbert,

Am onoarea de a vi-l trimite pe cucernicul părinte de Oliva, general locţiitor al Companiei lui Isus, succesorul meu provizoriu. Cucernicul părinte vă va explica, domnule Colbert, că ţin în mâna mea toate afacerile ordinului cu privire la Franţa şi Spania, dar că nu vreau să mai păstrez titlul de general, care ar arunca prea multe bănuieli asupra mersului tratativelor cu care maiestatea sa catolică a binevoit să însărcineze. Îmi voi relua acest titlu la ordinul maiestăţii sale, atunci când lucrurile pe care le-am întreprins, în în-ţelegere cu domnia voastră, pentru cea mai mare glorie a lui Dumnezeu şi a bisericii lui, vor fi duse la bun sfârşit.

Părintele de Oliva vă va vorbi de asemenea, domnule, despre consimţământul pe care-l dă maiestatea sa catolică pentru semnarea tratatului care asigură neutralitatea Spaniei, în cazul unui război între Franţa şi Provinciile-Unite. Acest consimţământ va fi valabil chiar dacă Anglia, în loc să ia parte la acţiune, se va mărgini să rămână neutră.

Cât despre Portugalia, despre care am vorbit împreună, eu şi domnia voastră, vă pot încredinţa că va contribui cu toate mijloacele sale spre a-l ajuta pe regele preacreştin în războiul său.

Vă rog, domnule Colbert, să binevoiţi a-mi păstra prietenia dumneavoastră şi să credeţi în adânca mea afecţiune, aşternând întregul meu respect la picioarele maiestăţii sale preacreştine.

Semnat: DUCE DE ALAMEDA"

Aramis făcuse, deci, mai mult decât făgăduise. Rămânea să se vadă în ce măsură regele, domnul Colbert şi domnul d'Artagnan îşi vor păstra angajamentele ei între ei.

În primăvară, după cum prezisese Colbert, armata de uscat porni în campanie. Ea preceda, într-o ordine desăvârşită, curtea lui Ludovic al XIV-lea, care, mergând ţanţoş pe cal, în mijlocul trăsurilor încărcate de doamne şi curteni, îşi ducea la această sângeroasă serbare toată elita regatului său. Ofiţerii armatei n-avură, e drept, altă muzică decât bu-buiturile tunurilor din forturile olandeze; asta fu însă destul pentru mulţi dintre ei, care îşi găsiră în acest război onorurile, avansarea, bogăţia sau moartea.

Domnul d'Artagnan pornise la luptă comandând un corp de douăsprezece mii de oameni, călăreţi şi pedeştri, cu care primise ordinul să cucerească diferitele întărituri ce formează nodurile strategice ale acestei reţele de forturi care se numeşte Friza.

Niciodată o armată nu fusese condusă cu mai multă dibăcie într-o expediţie. Ofiţerii ştiau că şeful lor, tot atât de prevăzător şi de şiret pe cât era de viteaz, nu va jertfi un singur om, o singură palmă de pământ, dacă nu va fi absolută nevoie. El recurse la vechile metode ale războiului: să trăiască din jafuri, să-şi ţină soldaţii în cântece, iar pe duşman în jale.

Căpitanul muşchetarilor regelui îşi punea toată fala în a arăta că-şi cunoştea meseria. Nu s-au pomenit niciodată prilejuri mai bine alese, atacuri mai bine îndrumate, greşeli ale asediatului mai bine folosite. Armata lui d'Artagnan cuceri douăsprezece forturi într-o singură lună. Era la al trei-sprezecelea, dar acesta rezista de cinci zile. D'Artagnan atacă meterezele, fără să se bage de seamă că oamenii lui ar avea de gând să pornească la asalt.

Pionierii şi oamenii de corvoadă formau, în oastea acestui comandant, un corp plin de însufleţire, de curaj şi de râvnă, fiindcă el îi trata ca pe nişte soldaţi, ştia să le acopere truda de glorie şi nu-i lăsa niciodată să fie ucişi, decât dacă nu mai exista nici o scăpare. De aceea, trebuia să vezi înver-şunarea cu care erau răscolite mlăştinoasele ţinuturi ale Olandei. Turbăriile şi clisele acelea se topeau, după spusele soldaţilor, ca untul în marile tigăi ale gospodinelor din ţinutul Friza.

D'Artagnan îi trimise un mesager regelui, spre a-i vesti ultimele izbânzi; aceasta spori şi mai mult bucuria maiestăţii

sale şi dispoziţia pe care o arăta faţă de doamne. Victoriile lui d'Artagnan îi dădeau atâta măreţie regelui, încât doamna de Montespan nu-l mai numea decât Ludovic cel Neînvins, în felul acesta însă, domnişoara de La Vallière, care nu-l numea pe rege decât Ludovic Biruitorul, pierdu mult din favoarea maiestăţii sale. De altfel, ea avea adesea ochii roşii, şi, pentru un neînvins, nimic nu e mai supărător decât o iubită care plânge, atunci când totul surâde în preajma lui. Steaua domnişoarei de La Vallière apunea la orizont într-o îngrămădire de nori şi de lacrimi. În schimb, voioşia doamnei de Montespan creştea o dată cu izbânzile regelui şi-l punea la adăpost de orice altă neplăcere. Şi numai lui d'Artagnan îi datora regele toate acestea. Maiestatea sa voi să-i recunoască serviciile; îi scrise lui Colbert:

"Domnule Colbert, avem de îndeplinit o făgăduială făcută domnului d'Artagnan, care şi le ţine pe ale sale. Vreau să ştii că e timpul să ne-o îndeplinim. Toate cele de cuviinţă îţi stau la dispoziţie pentru timpul potrivit.
LUDOVIC"

Drept urmare, Colbert, care-l oprise lângă el pe trimisul lui d'Artagnan, îi înmână acestui ofiţer o scrisoare din partea lui, a lui Colbert, pentru d'Artagnan şi un mic sipet din lemn de abanos încrustat cu aur, care nu era prea voluminos în aparenţă, dar trebuia să fie destul de greu, fără îndoială, căci i se dădu mesagerului o gardă de cinci oameni spre a-l ajuta să-l ducă. Aceşti oameni ajunseră, în faţa fortului pe care-l asedia d'Artagnan, în zorii zilei şi se prezentară la cortul generalului. Li se răspunse că domnul d'Artagnan, înfuriat de un atac pe care-l dăduse în ajun guvernatorul — un om tare viclean, care recucerise poziţiile, ucisese şaizeci şi şapte de oameni şi începuse să repare o spărtură — pornise în fruntea a zece companii de grenadieri să recâştige terenul.

Trimisul domnului Colbert avea ordin să-l caute pe domnul d'Artagnan peste tot, la orice oră din zi sau din noapte. Porni deci spre şanţuri, urmat de escorta lui, toţi călări. Îl zăriră pe domnul d'Artagnan în câmp deschis, cu pălăria lui cu panglici de aur, cu bastonul lung şi cu îmbrăcămintea încărcată de zorzoane aurite. Îşi muşca mustaţa albă şi nu mai pridea să-şi

scuture, cu mâna stângă, praful pe care-l aruncau asupra lui ghiulelele ce sfârtecau pământul.

De asemenea, în lupta asta crâncenă, care umplea văzduhul de şuiere, se zăreau ofiţerii mânuind lopeţile, soldaţii cărând roabele, iar mănunchiuri mari de crăci, duse pe sus sau târâte de câte zece până la douăzeci de oameni, înălţându-se în faţa şanţului, ocrotind astfel înaintarea şi recucerind terenul prin sforţarea aceasta furioasă a generalului, care îşi îmbărbăta soldaţii.

În trei ceasuri, totul fu restabilit. D'Artagnan începu să vorbească acum ceva mai blând. Se potoli de-a binelea în clipa când căpitanul de pionieri veni să-i spună, cu pălăria în mână, că se putea intra în şanţuri. Abia sfârşi de vorbit acest om, că o ghiulea îi reteză un picior şi el căzu în braţele lui d'Artagnan. Comandantul îl ridică de jos pe soldat şi, în linişte, cu tot felul de mângâieri, îl coborî în şanţ, în ovaţiile însufleţite ale companiilor. Din acest moment nu mai fu o înfocare, fu un delir: două companii se furişară şi se nă-pustiră asupra avanposturilor, zdrobindu-le dintr-un atac. Când camarazii lor, ţinuţi cu mare greutate în frâu de d'Artagnan, îi văzură căţăraţi pe metereze, năvăliră şi ei şi numaidecât un asalt furios încercui bastionul, singurul care mai putea să apere fortul.

D'Artagnan văzu că nici un alt mijloc nu-i mai rămăsese pentru a-şi stăpâni armata, decât s-o lase să pătrundă în fort; împinse atunci toată lumea spre două spărturi pe care asediaţii se străduiau să le repare; atacul fu crâncen. Optsprezece companii erau încăierate în luptă şi d'Artagnan se opri, cu ce-i mai rămăsese, la o jumătate bătaie de tun, spre a susţine asaltul în valuri. Se auzeau strigătele olandezilor doborâţi lângă tunurile lor de grenadierii lui d'Artagnan; lupta se înteţea datorită înverşunării guvernatorului, care îşi apăra palmă cu palmă poziţiile lui.

D'Artagnan, pentru a sfârşi odată şi a pune capăt focului care nu mai înceta, trimise o nouă coloană, care găuri ca un burghiu intrările încă puternice şi în curând se zări, pe creasta zidurilor, printre limbile de foc, goana înspăimântată a asediaţilor puşi pe fugă de asediatori. Abia în acea clipă generalul, răsuflând uşurat, auzi, alături de el, un glas care-i spunea:

— Domnule, vă rog, din partea domnului Colbert.

Rupse învelişul unei scrisori care cuprindea aceste cuvinte:

"Domnule d'Artagnan, regele m-a însărcinat să-ţi fac cunoscut că te-a numit mareşal al Franţei, ca răsplată pentru marile dumitale servicii şi pentru cinstea pe care o aduci armatei sale.

Regele e încântat, domnule, de cuceririle dumitale; îţi ordonă doar atât: să închei asediul pe care l-ai început, cu fericire pentru dumneata şi cu izbândă pentru el."

D'Artagnan era în picioare, cu obrajii înflăcăraţi, cu ochii scânteietori. Îşi ridică privirea spre a vedea victoria trupelor sale deasupra zidurilor învăluite în vâlvătăi roşii şi negre.

— Am terminat — îi răspunse el mesagerului. Oraşul va fi cucerit într-un sfert de ceas.

Şi citi mai departe scrisoarea:

"Sipetul, domnule d'Artagnan, este un dar din partea mea. Nu te vei supăra văzând că, în timp ce dumneavoastră, războinicii, trageţi spada spre a-l apăra pe rege, eu reînsufleţesc artele paşnice pentru a vă împodobi cu răsplătiri vrednice de domniile voastre.

Mă închin în faţa prieteniei dumitale, domnule mareşal şi te rog să crezi fără şovăială într-a mea.

COLBERT"

D'Artagnan, beat de fericire, îi făcu semn mesagerului, care se apropie, cu sipetul în braţe. Dar în clipa când mareşalul se pregătea să-l privească mai îndeaproape, o detunătură puternică se auzi pe metereze şi-i atrase atenţia în partea aceea a cetăţii. "E ciudat — îşi zise d'Artagnan — că nu văd încă flamura regelui pe ziduri şi nu se aude toba sunând predarea."

Aruncă în luptă alte trei sute de oameni, odihniţi, sub comanda unui ofiţer plin de zel şi ordonă să se facă o nouă spărtură. Apoi, mai liniştit, se reîntoarse spre sipetul pe care i-l întindea trimisul lui Colbert. Era bunul lui; îl merita.

D'Artagnan ridică braţul pentru a deschide sipetul, când o ghiulea, pornită dinspre fort, prefăcu în ţăndări lădiţa din mâinile ofiţerului, îl lovi pe d'Artagnan în mijlocul pieptului şi-l răsturnă pe o movilită de pământ, în timp ce bastonul împodobit cu florile de crin, alunecând printre marginile sparte ale cutiei,

se rostogoli la vale şi se opri sub mâna neputincioasă a mareşalului.

D'Artagnan încercă să se ridice. Toţi credeau că fusese doborât fără să fie rănit. Dar un ţipăt îngrozitor porni din grupul ofiţerilor înspăimântaţi: mareşalul era plin de sânge; paloarea morţii se aşternea încet pe chipul său nobil. Sprijinit pe braţele care se întindeau din toate părţile să-l ajute, îşi mai putu întoarce o dată ochii către fortăreaţă şi zări drapelul alb fluturând în vârful bastionului principal; urechile lui, acum asurzite pentru freamătul vieţii, desluşiră ca prin vis răpăitul tobelor care vesteau izbânda. Atunci, strângând cu mâna-i ţeapănă bastonul împodobit cu flori de crin aurite, îşi coborî spre el ochii care nu mai aveau puterea să privească cerul şi căzu rostind aceste cuvinte ciudate, ce li se părură soldaţilor, nedumeriţi, tot atâtea cuvinte cabalistice, dar cuvinte ce însemnaseră altădată atât de mult pe lume şi pe care nimeni acum, în afară de acest muribund, nu le mai înţelegea:

— Athos, Porthos, la revedere. Aramis, adio pe veci!

Din cei patru viteji bărbaţi a căror viaţă am povestit-o aici, nu mai rămânea decât un singur trup. Cel de sus le luase la sine sufletele.

SFÂRŞIT

* * *